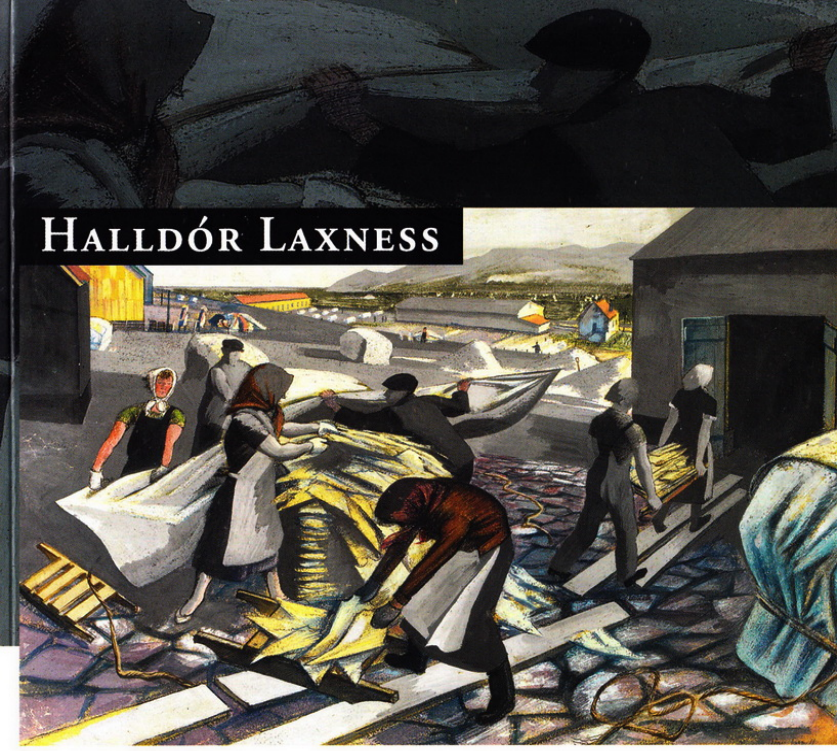
HALLDÓR LAXNESS



Özgür İnsanlar

ÇEVİREN OSMAN YENER

iletişim

HALLDÓR LAXNESS

Özgür İnsanlar

Sjálfstætt Fólk
© 1934, 1935 Haldór Laxness
İlk baskısı E.P. Briem tarafından yapılmıştır, İzlanda, 1934-1935.
Kitabın hakları Nurcihan Kesim Literary Agency aracılığıyla
Licht & Burr Literary Agency Aps.'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 2251 • Dünya Edebiyatı 224
ISBN-13: 978-975-05-1869-0
© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2015, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYAN Barış Özkul
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Alan Sorrell, "İskele Sahnesi: Av Mevsimi, İzlanda", 1935 civarı (© Liss Llewellyn Fine Art).
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Ümran Küçükislamoğlu
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HALLDÓR LAXNESS

Özgür İnsanlar

Sjálfstætt Fólk

ÇEVİREN ***Osman Yener***

iletişim

HALLDÓR KILJAN LAXNESS 23 Nisan 1902'de Reykjavik civarındaki bir kasabada doğdu. Gerçek adı Halldör Gudjonsson'dur. Yazmaya olan tutkusu daha çocukluk yıllarında, çiftliklerinde ailesinden geleneksel halk masallarını ve eski destanları dinleyerek gelişti. İlk makalesi on dört yaşındayken bir ulusal gazetede yayımlandı. İlk romanı *Barn náttúrunnar: astarsaga*'yı (Doğanın Çocuğu: Bir Romans) on yedi yaşında yazdı. İlahiyat ve felsefe öğrenimi gördüğü sırada Fransızca ve Latince öğrendi. Avrupa seyahatine çıkan Laxness Katolikliğe yöneldi ve Luxemburg'daki Saint-Maurice-et-Saint-Maur Manastırı'nda Benedikten rahibi oldu. 1927'de ABD'ye gitti ve burada Upton Sinclair ile tanıştı, sosyalizm etkisindeki ilk eserlerini vermeye başladı. 1930'da ülkesine dönen Laxness, Ingibjörg Einarsdóttir'le evlendi ancak 1936'da ayrıldılar. Sovyetler Birliği'ne sık sık seyahat etti. 1936'da 21 yaşındaki Auður Sveinsdöttir'le evlendi. 1940'larda desteklediği Sovyet rejimini Macaristan'ın işgalinden sonra eleştirdi. Yeniden ülkesine dönen Laxness'in, Keflavík'te kurulan Amerikan askerî üssü hakkında yazdığı hiciv *Atómstöðin* (Atom İstasyonu, 1948), Amerikan hükümeti tarafından kara listeye alınmasına yol açtı. Eşiyle birlikte çıktığı dünya turunda New York, San Francisco, Pekin, Bombay, Kahire gibi kentlerde bulunan Laxness roman, kısa öykü, deneme, şiir, eleştiri türlerinde altmıştan fazla eser verdi. *Undir Helgahnúk* (Kutsal Dağın Altında, 1924), *Kaþólsk viðhorf* (Katolik Görüşü, 1925), *Fuglinn í fjörunni* (Kumsaldaki Kuş, 1932), *Salka Valka* (1932), *Özgür İnsanlar* (1934-1935), *Ljós heimsins* (Dünyanın Işığı, 1937), *Höll sumarlandsins* (Yaz Sarayı, 1938), *Hús skáldsins* (Şairin Evi, 1939), *Gerpla* (Mutlu Savaşçılar, 1953), *Paradisarheimt* (Geri Gelen Cennet, 1960) gibi yapıtları İzlanda ve Avrupa'da büyük ilgi topladı. 1953'te Dünya Barış Konseyi Edebiyat Ödülü'nü, 1955'te Nobel Edebiyat Ödülü'nü, 1969'da Sonning Ödülü'nü kazanan Laxness, 1998'de hayata veda etti.

Çevirmenin Notu: İzlanda hakkında verdiği değerli bilgiler için sayın Merete Çakmak'a teşekkürlerimle.

İçindekiler

Birinci Kitap

Birinci Bölüm

İzlandalı Yerleşimci 11

Kolumkilli 11

Mülk 16

Düğün 22

Düşünceli Bulutlar 35

Sırlar 42

Rüyalar 44

Sinirler 50

Kuru Hava 55

Kırlarda Bir Gün 57

Çobanlar Toplantısı 64

Eylül Gecesi 78

Tıbbi Görüş 87

Şair Hanım 89

Vedalar 93

Koyun Peşinde 98
Baladlar 104
Eve Dönüş 112
Rauthsmyri 114
Hayat 122
Görev 124
Cenaze Alayı 137
Karlar Arasında 145
Kar Alevleri 147

İKİNCİ BÖLÜM

Borçsuz Tasasız 151
Kış Sabahı 151
Gün 166
Akşam 181
Edebiyat 186
Deniz İneği 189
Eşraf 195
Şarkılar 203
Dünyanın Şehirleri 210
İnsanın Zorbalığı 230
Büyük Olaylar 239
Ziyaretçi 246
İnşaat 257
Bir Çiçek 262
Savaş 269
İlkbaharda Ölüm 273

İkinci Kitap

BİRİNCİ BÖLÜM

Zor Zamanlar 281
Taşlıkta 281
Sıçanlar 289
Sol Yanak 293
Yüksek Güçlerle Sohbetler 296
Yürümek 301
Ruh Üzerine 306
Adalet 312
Sağ Yanak 319
O Pure Optimi 325
Güzel Günler 330
Şiir 341
Tanrı 346
Dilek Zamanı 351
Durdurulamayan 358
İnsanın Bir Çiçeği Varsa 365
İlkbahar Günleri 371
Abla 374
Çocuk ve Ülkeler 377
Myrili Madam'ın Yenilgisi 384
Benim 390

İKİNCİ BÖLÜM

Bolluk Yılları 397
Ferdinand Vurulduğunda 397
İnanç Meseleleri 404
Giriş Bileti 411
Dağların Puslu Örtüsü 419

Rüyalar Ülkesi 422
Amerika 428
Siyaset 440
Yarış Atı 449
Çağdaş Şiir 462
Bekâr Bir Adam 468
Faiz 474
Sonbahar Trolleri 479
İdealden Pratiğe 484
Köpekler, Ruhlar, vs. 489

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sonuç 493
Başkalarının Ekmeği 493
Çar Düştü 503
Çimende Kan Var 508

Birinci Kitap

BİRİNCİ BÖLÜM

İzlandalı Yerleşimci

Kolumkilli

İzlanda kroniklerine göre eski çağlarda Batı Adaları'ndan bu topraklarda yaşamaya gelenler oldu, bu insanlar giderken arkalarında haçlar, ziller, büyücülükte kullanılan başka araçlar bıraktılar. Papalığın kurulduğu günlerde denizleri aşarak gelen bu ilk yerleşimcilerin isimleri Latince kaynaklarda mevcuttur. Liderleri olan Kolumkilli adındaki İrlandalı, namlı bir büyücüydü. O günlerde İzlanda toprakları çok bereketliydi. Ne var ki İskandinavların istilasından sonra, Batılı büyücüler adayı terk etmek zorunda kaldılar; eski metinlere göre, intikam almaya ant içen Kolumkilli, istilacıları lanetledi ve bu ülkede asla gelişip zenginleşmeyeceklerini, refaha kavuşamayacaklarını söyledi ki, görüldüğü kadarıyla bu kehanet, büyük ölçüde doğru çıkmıştır. Tarihin ilerleyen dönemlerinde, İzlanda'daki İskandinavlar inançlarından uzaklaştılar, kendileriyle ilgisi olmayan halkların putlarını benimsediler. Sonra ülke bir kargaşa ortamına sürüklendi; İskandinav tanrıları gözden düştü, Doğu'dan ve Batı'dan gelen yeni tanrılar ve azizler onların yerini aldı.

Kronikler, bu tarihlerde vadide Kolumkilli adına bir kilise inşa edildiğini anlatır. Daha sonra bu kilisenin yerinde, Kırla-

rın Albogastathiri denilen bir konut yükseldi. Bir kabile şefinin malikânesi olarak inşa edilen, 1750'de hayaletler sıkça ziyaret etmeye başladıkları için yıktırılan bu konutun bulunduğu vadi hakkında, Rauthsmyri yargıcı Jon Reykdalin epey bilgi toplamıştır. Yargıç buradaki muhtelif doğaüstü olaylara şahit olmuş, daha sonra bunları ünlü "Albogastathir Şeytanının Hikâyesi"nde ayrıntılı olarak anlatmıştır. Kış ortasından başlayarak, Beyaz Pazar'dan[1] çok sonralara dek konutta bir hayaletin yüksek sesle şarkılar söylediği duyulur, yöre sakinleri kaçacak delik ararlarmış; hayalet iki kez Yargıç'ın kulağına adını fısıldamış, ama sorulan bütün sorulara "tuhaf Latince dizeler ve müstehcen laflarla" karşılık vermiş.

Vadideki bu yalnız konut üzerine anlatılan pek çok öyküden kuşkusuz en ilginci, Yargıç Jon'dan çok önceleri yaşandığı söylenen bir olaydır. Geçmiş yüzyılların atlarının çiğnediği, üstünü çoktan otlar bürümüş yolların yamaçlarından akan derelere yolu düşenler için ya da vadiden geçerken sazlıkların üstünde yükselen tepedeki kalıntıyı ziyaret edenler için bu öyküyü hatırlatmakta yarar var.

Başpiskopos Gudbrandur'un görev süresinin sonlarından daha geç olmayan bir tarihte, bir karı koca Kırların Albogastathiri'ni çiftlik evi olarak kullanmaya başlamış. Kayıtlarda kocanın adına rastlanmıyor, ama karısının adı Gunnvor ya da Gudvor imiş, güçlü bir tabiata sahip olan bu kadın gizli bilimler hakkında epey bilgi sahibiymiş, istediği zaman başka biçimler alabilirmiş. Pısırık ve biçare bir adam olduğu anlaşılan kocasının onun sözünden çıkmadığı, kendini tümüyle ona teslim ettiği söyleniyor.

Hayvancılıktan fazla bir şey kazanmıyorlarmış, yanlarında çok az işçi çalıştırırlarmış. Efsaneye göre kadın, yoksulluk içinde yaşadıkları ve çok çocukları olduğu için, kocasını bebeklerini alıp ıssız bir yere götürmeye ve orada ölüme terk etmeye zorlarmış. Adam çocuklardan bazılarını dağdaki düz kayaların al-

1 Hıristiyanlarda Paskalya bayramından yedi hafta sonra, ellinci gün. Pentekost olarak da bilinir. Anglikanlarda, vaftiz olanların beyaz giysilerinden ötürü Beyaz Pazar (Whitsunday, Whitsun) denmiştir – ç.n.

tına bırakmış; bugün bile, ilkbaharın ilk günlerinde buzlar çözülürken, bu çocukların çığlıkları işitilir. Diğer çocuklarına taş bağlayıp, gölün derinliklerine atmış; bu çocukların inlemeleri de kış ortasında ay ışığında, özellikle fırtınadan önce ya da ayaz çıktığında duyulur.

Yıllar geçip de Gunnvor yaşlandıkça, insan kanı içmek, insan iliği emmek için önüne geçilmez bir arzu duymaya başlamış. Susuzluğunu gidermek için sağ kalan çocuklarının kanını bile içtiği söylenir. Evin arkasında büyü yapmak amacıyla kullandığı bir çardak varmış; sonbahar akşamlarında burada ateş yakar, çıkan dumanların arasından Kolumkilli'ye ağıtlar yakarmış. Kocası uzak diyarlara kaçıp onun kötülüklerini anlatmaya karar vermiş, ama Gunnvor kocasının izini sürmüş, Rauthsmyri'nin tepesinde yakalamış, taşlayarak öldürmüş ve cesedini parçalara ayırmış. Sonra kemiklerini çardağına taşımış, ama etini ve iç organlarını kuzgunlara yem etmiş; bölge halkına da kocasının kaçan koyunlarını ararken dağlarda kaybolduğunu söylemiş.

O günden sonra Gunnvor'un işleri düzelmiş, zenginleşmeye başlamış. Herkes bunu Kolumkilli'yle yaptığı şeytani anlaşmaya yormuş. Kısa süre sonra Gunnvor sağlıklı ve güçlü atlara sahip olmuş.

O günlerde bölgede yolculuk edenlerin sayısı oldukça fazlaymış; yazın insanlar Jokull'da balık tutmaya gider, ilkbaharda uzak yörelerden gelenler balık satın almak için Jokull'un yolunu tutarlarmış. Bir süre sonra, Gunnvor'un atları çoğaldıkça, bu yolculara kötülük yaptığı yolunda söylentiler yayılmış. Gunnvor o günlerde âdet olduğu üzere düzenli olarak kiliseye gidiyormuş, ama kayıtlara göre Beyaz Pazar gününde, kilisedeki törenden sonra, hava açık olsa bile güneşi göremezmiş.

Bu arada Gunnvor'un kocasının akıbeti hakkında dedikodular alıp yürümüş; kadının bazı erkekleri değerli eşyalarını çalmak, bazılarını da kanlarını içip iliklerini emmek için öldürdüğü, dağlarda at üstünde kovaladığı söyleniyormuş. Vadide, Gunnvor'un evinin biraz güneyinde, Igulvatn denen, bugün de aynı adla anılan, suları pis, durgun bir göl vardır. Gun-

nvor kurbanlarını gece yarısı öldürür ve şöyle bir yöntem kullanırmış: Onlara uykularında kısa bir kılıçla saldırır, boğazlarını kesip kanlarını içer, vücutlarını parçaladıktan sonra kemiklerini eğlence için kendine ve Kolumkilli iblisine ayırırmış. Kimi kurbanlarını kırlarda kovalar, boyunlarına inen kılıcı havada şimşek gibi çakarmış. Güç bakımından erkeklerden aşağı değilmiş, ayrıca Şeytan da onun yanındaymış. Tepelerde, özellikle Yule taraflarında, akıttığı kanların pıhtıları bugün de görülebilir. Kurbanlarının cesetlerini vadiden aşağı taşır, ayaklarına taş bağlayıp göle atarmış. Atlarını, paralarını, değerli eşyalarını, giysilerini çalarmış. Çocuklarının hepsi geri zekâlıymış; evin üstünden köpekler gibi havlar, budalalar gibi çömelip önlerinden geçeni ısırırlarmış, çünkü İblis onları basiretten mahrum bırakmış, dillerini bağlamış. Yüksek tepelerde, kırların her yanındaki evlerde bugün bile şu ninni söylenir:

Gunnvor'un konuğunun
Bir kısrağı vardı
Gunnvor kılıcıyla konuğun kalbini deşti
Ninni yavrum ninni
Kılıç kan kızıla kesti
Ninni yavrum ninni

Gunnvor'un konuğunun
Ne şans yanındaydı ne de Tanrı
Gunnvor kemiklerimi deşti
Ninni yavrum ninni
Kılıç kan kızıla kesti
Ninni yavrum ninni
Gunnvor beni çağırsa

Şöyle derdi:
Kemik ve kızıl kan, kemik ve kızıl kan
Geçti yavrum geçti,
Kanlar sel gibi akıp gitti
Ninni yavrum ninni

Ama sonunda Gunnvor'un korkunç icraatı su yüzüne çıkmış. Kadın, erkek, çoluk çocuk ayırt etmeden pek çok kişiye felaket getirdiği, geceleri Kolumkilli iblisine yakardığı anlaşılmış. Köy meclisinde yargılanmış ve Teslis gününde Rauthsmyri Kilisesi'nde idam edilmiş. Sonra vücudu parçalara ayrılmış, son olarak da kafası kesilmiş; ölümü soğukkanlılıkla karşıladığı, lakin cellatlarına tuhaf lanetler okuduğu rivayet ediliyor. Gövdesi, başı, kol ve bacakları deri bir torbaya konularak Albogastathir'in batısındaki en yüksek noktaya götürülüp gömülmüş, mezarının üstüne taşlar yığılmış. Sonradan Gunnukorgunu adı verilen bu taş yığını, alt kısmını otlar bürüse de, bugün de olduğu gibi durmaktadır. Civarda yaşayanlar, oraya yolu düşenlerin tepeden ilk kez geçerken bu kurgana bir taş koymaları halinde başlarına hiçbir kötülük gelmeyeceğini söyleseler de, bazıları her geçtiklerinde taş koyup kendilerini garantiye alırlar.

Hayattayken bunca kötülük yapan Gunnvor, gömüldükten sonra eskisinden çok daha büyük felaketlere neden olmuş; rivayete göre yatmakta olduğu kurgandan kalkıp yürüyerek çiftliğine dönmüş. Ölüm uykusundan uyanırken, kanlarını içtiği kurbanlarından bazılarını da uyandırmış; o günden itibaren, özellikle hava kararıktan sonra, Albogastathir'de yaşayanlar rahat yüzü görmemiş. Gunnvor eskiden yaptığı gibi ölülere de yaşayanlara da eziyet etmeye başlamış, öyle ki geceleri çiftlik evlerinin damlarında ve pencerelerinde, düzinelerle acılı ruh, duydukları ıstıraptan, çektikleri acılardan ötürü yakarıp yalvarıyormuş gibi korkunç iniltiler ve haykırışlar işitiliyormuş. Kimi zaman da topraktan kesif bir kükürt kokusu yayılarak evlerin içine sızar, insanlar boğulacak gibi olur, köpekler deli gibi çırpınırmış. Bazen de Gunnvor dama çıkar, ata biner gibi oturup bütün evi öyle bir sallarmış ki, şehvetli çığlıkları bütün vadiden duyulurmuş. İnsanların ve hayvanların sırtlarına biner, inekleri parçalarmış; kadınları ve çocukları delirtir, yaşlıları korkuturmuş; haçlar, büyüler ona tesir etmezmiş. Hikâyeye göre, Rauthsmyri'nin rahibi, sonunda onu alt etmeyi başarmış. Gunnvor bu bilge adamın elinden kurtulmak için kaçtığı dağı ikiye yarmış; bu yarık bugün de görülebilir. Bazı-

ları o günden sonra dağda yaşamaya başladığını söylerler, eğer bu doğruysa, bir trol kılığına girmiş olması kimseyi şaşırtmamalıdır. Başkaları, gölün altında bir yılan ya da su canavarı olarak yaşamını sürdürdüğünü iddia ederler; gerçekten de nesillerdir gölde yaşayan, duyu ötesi algılara sahip olmayanların bile gördüklerine yemin ettikleri bir canavarın varlığı, herkesin dilindedir. Bazıları Albogastathir malikânesinin üç kez, diğerleri yedi kez bu canavar tarafından yıkıldığını, hiçbir hayvan yetiştiricisinin orada uzun süre kalamadığını, çeşitli şekillere giren hayaletler sürekli ziyaret ettiği için çiftlik evinin harabeye döndüğünü söylerler. Yargıç Jon Reykdalin'in görev yaptığı yıllarda Albogastathir, Rauthsmyri sınırlarına dahil edildi; önce bir koyun kışlağına çevrilip Kışevi adını aldı, sonraki yıllarda koyun ağılı olarak kullanıldı.

Mülk

Nemli çayırların ortasındaki tepelerden birinde, eski bir çiftlik evinin kalıntıları yükselir.

Bu tepe, belki de nesillerdir kendilerinden önce yaşayanların yıkık konutlarının üstüne evlerini yapan, çoktan öbür dünyaya göçmüş köylülerin eseridir ve bir bakıma doğal bir oluşum olarak kabul edilebilir. Ama şimdilerde, yüz yıldan fazladır koyun ağılı olarak kullanılmaktadır; maryalar[2] ve kuzuları yüzü aşkın bahar mevsimi boyunca burada melemişlerdir. Ağıldan ve tepeden güneye doğru kilometrelerce uzanan sazlıkların arasında yer yer fundalıklar göze çarpar; Rauthsmyri sırtından aşağı akan küçük bir ırmakla, doğudaki gölden ayrılıp oradaki vadilerin arasından kıvrılarak akan bir nehir bu sazlıklara doğru ilerlerler. Tepenin kuzeyinde, alt yamaçları heyelanlarla ve göçüklerle hırpalanmış, aradaki dilimlerin üstünü çalılar ve fundalıklar bürümüş dik bir dağ yükselir. Göçüklerin arasında kale bentleri gibi dimdik duran sarp kayalar görülür; dağın zirvesine yakın bir noktada, su oluğunu andıran volkanik bir kaya aşağı doğru

2 Dişi koyunlar – ç.n.

uzanır; baharda bu oluktan uzun ince bir şelale akar. Bazen sert güney rüzgârı suları yukarı savurur ve şelale ters yönde akmaya başlar. Dağın eteklerinde yer yer iri taş kütlelerine rastlanır. Bir zamanlar Albogastathir malikânesinin bulunduğu yerdeki bu koyun ağılı, son birkaç nesildir Kışevi adıyla anılmaktadır.

Serin ve berrak bir dere, ağılın çevresinden dolanarak aşağı doğru akar ve suyu hiç kesilmez. Yazları güneş ışınları suyun üstünde neşeyle göz kırpar, koyunlar derenin kıyısında gezinir, çimenlerin üstünde ot çiğnerler. Böyle günlerde gökyüzü masmavidir. Güneş kuğuların oynaştığı göle yansır, sazların arasından süzülen alabalık sürülerini parlatır, sazlar ve çimenler tasasız ezgiler mırıldanır.

Sırtlar ve yüksek kırlık arazi vadiyi dört yandan kuşatır. Batıda diğerlerinden daha dar bir sırt vardır, onun ötesinde, Utirautshmyri, Rauthsmyri ya da kısaca Myri diye anılan ilk çiftlik, bölgenin Mal Müdürü'ne aittir; fundalıklarla kaplı bu vadi de Mal Müdürü'nün arazilerinin bir parçasıdır. Myri'nin ötesinde çoğu ekili geniş topraklar uzanır. Doğudaki yüksek fundalıklardan geçen yol fiyort kıyısındaki pazar yerinde son bulur; yük katırları bu yolu yaklaşık beş saatte alır. Güneyde alçak ve engebeli olan arazi kademe kademe yükselir, en yüksekte, derin düşüncelere dalmış gibi gökyüzüyle birleşen, Aziz Yahya Yortusu'na dek tepelerinden kar eksik olmayan Mavi Dağlar ufku kapatır. Ya Mavi Dağlar'ın ardı? Orada boş düzlüklerden başka bir şey yoktur.

Ve vadide ilkbahar rüzgârları esmeye başlar.

İlkbahar rüzgârları esmeye başladığında, ırmak kenarlarındaki solgun otların, gölün ve göldeki iki beyaz kuğunun üstünde bahar güneşi ışıldayıp, sazlıkların süngerimsi toprağını yeni otlar yeşertmesi için kandırdığında – böyle bir günde, bu huzurlu, yeşil vadinin geçmişimizin öyküleriyle ve hayaletleriyle dolu olduğuna kim inanabilir? İnsanlar ırmak kenarında yan yana uzanan, eski zaman atlarının yüzyıllar boyu çiğnediği patikalardan atlarıyla geçerler – taze ilkbahar rüzgârı, gün ışığında vadiyi doldurur. Böyle günlerde güneş geçmişten daha güçlüdür.

Yeni bir nesil, eskilere işkence eden hayaletleri unutur.

Albogastathir bu hayaletler tarafından kaç kez yıkıldı? Ve hayaletlere rağmen kaç kez yeniden inşa edildi? Yüzlerce yıldır hep aynı şey olur, bir çiftçi yerini yurdunu bırakıp, tek başına, gölle dağ arasındaki bu tepede şansını dener, toprağında yuvalanan, kanını içip iliğini emmeye ahdetmiş kötü ruhlara meydan okur. Bu, nesillerdir böyle sürüp gider; çiftçi, canına kasteden, mahşere dek ruhunun dizginlerini elinde tutmaya kararlı güçlere aldırmadan şarkısını mırıldanır. Bu vadide geçen yüzyılların tarihi, tek başına ayakta duran, her nesilde yeni bir adla anılan hayaleti elleriyle boğmaya çalışan özgür bir adamın tarihidir. Hayalet bazen toprağını mundar eden bir şeytandır. Bazen bir norn[3] kılığına girip adamın kemiklerini kırar. Bazen bir canavar olup evini başına yıkar. Her halükârda, yüzyıllardır aynı hayalet aynı adama saldırıp durur.

"Hayır," dedi kararlı bir tavırla.

Son yıkılışından yüz elli yıl sonra Kırların Albogastathiri'ne giden adamın ağzından çıkmıştı bu söz. Gunnvor'un kurganının önünden geçerken yere tükürdü, kindar bir sesle, "Sana da, sana atılan taşlara da lanet olsun, ihtiyar kaltak!" diye mırıldandı.

Rüzgâra karşı yürüyor, taşlı yolda adımlarını ustalıkla atıyordu. İnce uzun burunlu, sarı bir çiftçi köpeği onu takip ediyordu; ikide bir yere uzanıp kendi kendini ısırmasından, çimlerde yuvarlanıp tuhaf bir sesle inlemesinden, tüylerinin pireyle dolu olduğu anlaşılıyordu. Vitamin eksikliğinden mustarip olmalıydı çünkü sık sık otları, çimenleri yemek için duruyordu. Ayrıca bağırsaklarında kurt olduğu da açıktı. Adam yüzünü taze ilkbahar esintisine çevirdi. Güneş kadim atların yelelerini parlatıyor, çoktan göçüp gitmiş toynakların çıkardığı nal sesleri rüzgârla dört bir yana yayılıyordu; bunlar yüzyıllar boyu, nesiller boyu dere kenarındaki yolları tutmuş olan geçmişin atlarıydı. Ve şimdi bu yolu, yeni mülk sahibi, otuzuncu nesilden İzlanda öncüsü bu gözü pek adam ve köpeği arşınlıyordu. Adam yüzyılların aşındırdığı patikada mola verdi ve gözlerini ilkbahar güneşiyle ışıldayan vadisine dikti.

3 İskandinav mitolojisinde üç kader tanrıçasından biri – ç.n.

O durur durmaz köpek üstüne atıldı. İnce uzun burnunu adamın nasırlı ellerinin arasına sokup kuyruğunu ve bütün bedenini titretti. Adam düşünceli bir tavırla köpeğine baktı, onun itaatkârlığında kendi gücünün ayırdına varıp bu duygunun tadını çıkardı ve bir an için, kendini askerlerini gözden geçiren, tek komutuyla onları düşman üstüne salabileceğinden emin bir general gibi hissetti. Birkaç dakika öylece kaldı; köpek kuru otların üstüne çökmüş, soran gözlerle ona bakıyordu. Adam sonunda, "Evet," dedi, "insan aradığı her şeyi köpeğinde bulabiliyor."

Yoldan ayrılıp sazlıkların arasından evine doğru yürürken bu düşünceyi kafasında tartmaya devam etti: "Köpek aradığı şeyleri insanda bulur; arayan bulur." Yere çömeldi, kalın parmaklarıyla sazların arasındaki otları yoklayıp uzunluklarını ölçtü; birkaçının çamurunu pantolonuna sildikten sonra ağzına attı, koyun gibi çiğnemeye ve koyun gibi düşünmeye çalıştı. Otlar acıydı, ama tükürmedi; dudaklarını buruşturarak tadın ağzına yayılmasını bekledi. "Uzun kış gecelerinde, saman azaldığında bu ot çok hayat kurtardı," dedi kendi kendine; "keskin bir tadı var, ama içinde bir çeşit bal olduğu kesin. Taze sazlık otları baharda koyunlara hayat veriyor, koyunlar da sonbahar gelince insana hayat veriyor." Evinin önündeki araziye ulaşıncaya dek, sazlık otlarıyla ilgili görüşlerine biraz felsefe katarak, konuyu çeşitli açılardan ölçüp biçti.

Tepenin en üst noktasında, yüksek bir burca çıkmış bir Viking öncüsü gibi çevresine bakındı; sonra, önce kuzeydeki dağa, sonra doğudaki göle ve sazlı patikalarla kaplı araziye, gölden sazlığa doğru usulca akan dereye, güneyde dorukları hâlâ karlı Mavi Dağlar'ın ufku kapadığı kırlara doğru işedi. Bulutsuz gökyüzünde güneş pırıl pırıldı.

Az ötede iki Rauthsmyri koyunu, arazisindeki otları mideye indiriyordu; patronunun koyunları olmalarına rağmen onları kovdu, ilk kez toprağına sahip çıktı. "Buraları artık benim," dedi.

Birden bir kaygı düştü içine; arazi bedelinin tümünü ödememişti. Köpeği koyunların peşinden salacağına, durmasını em-

retti. Sonra burcundan, yeni satın aldığı bu dünyayı incelemeye devam etti. Yeni dünyası yaz mevsimine giriyordu.

Bu yüzden köpeğine, "Kışevi adı böyle bir çiftliğe yakışmıyor," dedi. "Kırların Albogastathiri'ne gelince – Katolik saçmalığından başka bir şey değil. Benim çiftliğimde geçmişin hayaletlerini hatırlatan isimlere yer olmayacak. Adım Bjartur, bu da 'aydınlık, ışıklı' demek. O halde çiftliğimin adı Yazevi olmalı."

Yazevi'nin Bjarturu, yeni arazisini dolaşmaya çıktı, otların bürüdüğü yıkıntıları, koyun ağılındaki taşların işçiliğini inceledi, hayalinde her şeyi yıkıp, doğup büyüdüğü doğu kırlarındaki çiftlik evine benzer bir ev inşa etti.

Sanki o da tefekküre dalmış gibi, köpeğine yüksek sesle, "Büyüklük her şey değildir," dedi. "Özgürlük, yüksek bir çatı kirişinden çok daha önemlidir, inan bana. İyi biliyorum, bu bilgiye on sekiz yıl kölelikten sonra ulaştım. Kendi toprağında yaşayan insan, özgür insandır. Kendi kendisinin efendisidir. Koyunlarım kışı sağ atlatırlarsa, ben de anlaşmadaki yıllık taksitleri ödeyebilirsem – borcumu ödemiş, koyunlarımı kurtarmış olacağım. Hayır Titla, peşinde olduğumuz şey özgürlük. Borcunu ödeyen kişi kral olur. Koyunlarının kışı geçirmesini sağlayan, sarayda yaşar."

Köpek bunları duyunca sevindi. Artık canlanmıştı. Çevresinde daireler çizerek koştu, neşeyle havladı, sonra sanki birazdan ona saldıracakmış gibi burnunu yere yapıştırdı, birden geriye sıçradı ve yeniden daireler çizmeye başladı.

"Pekâlâ," dedi adam kendine gelerek, "rahat dur. Ben koşup havlıyor muyum? Burnumu yere uzatıp şaklabanlık yapıyor muyum? Hayır, özgürlüğümün bedeli çok daha ağırdı: on sekiz yıl boyunca Mal Müdürü, karısı ve Danimarka'ya yolladıklarını söyledikleri Ingolfur Arnarson Jonsson için çalıştım. Güneydeki dağlarda, sürüden kaçan hayvanlarını keyfimden mi aradım? Hayır, hem o gece karlara gömüldüm. O gece ölmediysem, bu onların suçu değil."

Paylandığını hisseden köpeğin neşesi kaçtı, yere çöküp kendini ısırmaya koyuldu.

"Kimse onlara hizmetten kaçındığımı söyleyemez; daha-

sı, anlaştığımız gibi Paskalya Yortusu'nda çiftliğin ilk taksidini ödedim. Kırkılmış ve kuzulamış yirmi beş maryaya sahibim; bundan çok daha azıyla işe başlayanlar oldu, hayatları boyunca başkalarına kölelik edip bir sopası bile olmayanlar var. Babam, sözgelimi. Seksenine kadar yaşadı, gençliğinde hasta olduğunda rahipten aldığı borcu ölene dek ödeyemedi."

Köpek bir süre, söylediklerine inanmamış gibi kuşkucu bir tavırla ona baktı. Önce aklından havlamak geçti, sonra kararını değiştirdi ve soru sorar gibi geniş geniş esnedi.

"Anlamayacağını biliyordum," dedi Bjartur ona. "Siz köpekler pek zavallısınız, aslına bakarsan biz insanlar da övünecek halde değiliz. Benim Rosa'm, Rauthsmyri'nin şair hanımının yanında yirmi üç yıl çalıştıktan sonra, Noel gecesi ailesine at eti yediriyorsa, işler sandığımdan kötü demektir."

Köpek yine haldır huldur kendini ısırmaya başlamıştı.

"Yirmi yıldır kilerin anahtarını evin kâhyasına bile teslim etmedilerse, sürülerini bekleyen uyuz köpeğin ot yemesine şaşmamalı. Kışın yılkıya bıraktıkları atlarının dili olsa başka bir hikâye anlatırlardı; zavallı hayvanlar, koyunları da onlardan farklı değil. Bunca yıl hayatta kalmak için kahramanca savaştılar, kıyamet gününde hesap soran meleklerin koyun olmaması bazılarının işine geliyor anlaşılan."

Çiftliğin yanından geçen dere, önce dağdan düz bir çizgiyle inerek ağıla doğru ilerliyor, oradan batıya kıvrılıyor, diz yüksekliğinde iki küçük çağlayanla diz derinliğinde iki su birikintisinden sonra aşağıya, sazlıklara akıyordu. Dibi irili ufaklı çakıl taşları ve kumlarla kaplıydı. Derenin birçok kıvrımı, her kıvrımın kendine özgü bir mırıltısı vardı ama hiçbiri sıkıcı değildi; tıpkı gençlik gibi neşeli ve müzikli bir dereydi bu, gerçek bir şair gibi, dinleyicilerine aldırmadan çalıyordu müziğini. Adam dereyi yakından inceledi. Yukardaki çağlayanın başında durdu ve "Burada çorap filan yıkar," dedi. Sonra aşağıdaki çağlayana baktı; "tuzlu balıkları burada yıkarız." Köpek başını dereye uzatıp dilinin hızlı hareketleriyle birkaç yudum aldı. Adam da derenin yamacına uzanıp susuzluğunu giderdi, suyun birazı burnuna kaçtı. "Su birinci sınıf," dedi Yazevi'nin Bjartu-

ru, köpeğe bakarak giysisinin yeniyle ağzını sildi. "Kutsandığına inanasım geliyor."

Bu gözlemle vadiyi esir aldığı söylenen kötü ruhlara açık verdiğini düşünmüş olacak ki, yüzünü derhal ilkbahar esintisine çevirdi, olduğu yerde dönerek, dört bir yana şöyle dedi:

"Önemli olduğundan değil, kutsanmış olsa da olmasa da fark etmez. Senden yana korkum yok, Gunnvor. Benim kaderimle oynayamayacaksın, ihtiyar cadı, hiçbir hayaletin gücü beni durdurmaya yetmedi." Yumruklarını sıkıp ateş saçan gözlerle önce dağın doruğuna, sonra batıdaki bayırın sırtına, sonra göle göz attı, bir İskandinav efsanesi anlatır gibi meydan okumayı sürdürdü: "Ve asla yetmeyecek!"

Köpek yerinden sıçradı, deli gibi tepenin yamacındaki koyunların üstüne atıldı ve butlarını ısırdı; adamın onlara kızdığını düşünmüştü, oysa adam sadece, ondan önce bu topraklara yerleşen öncüler gibi, bağımsız, özgür, kendi mülkünün efendisi olmanın sarhoşluğuna kapılmıştı.

Köpeğe durmasını emrettikten sonra küçümser bir tavırla, "Kolumkilli!" diye güldü, "Ne masal ama! Kocakarıların işi gücü yok, kafalarını bu saçmalıklarla dolduruyorlar."

Düğün

Mayıs ayı geldiğinde, İzlanda'nın o muhteşem, yurtsever otları, ada halkına hizmet etmek için hızla uzamaya başlar; gübrelenmiş tarlaları neredeyse elinize tırpan alıp biçebilirsiniz. Kaburgaları etlenmeye başlayan koyunlar yeniden ağır kafalarını kaldırırlar, sazlıktaki koyun ölüsünün boş göz çukurları büyüyen çimenlerin arasında kaybolur. Evet, bu mevsimde hayat tatlıdır, ada halkı için evlenme zamanıdır; yıkıntılardaki fare yuvaları temizlenir, yeni bir ev yükselmeye başlar. Bu, Bjartur'un Yazevi'dir. Taşlar taşınmış, ayrık otları kesilmiş, duvarlar yükselmiş, çerçeveler takılmış, kirişler çakılmış, çatı çatılmış, ocak kurulmuş, baca yerine yerleştirilmiştir – çiftlik evi, doğanın bir parçası gibi, vadideki yerini alır.

Kuzeyde, gelinin ailesinin yaşadığı Nithurkot'ta, buna çok benzeyen bir evde nikâh töreni vardı. Konuklar da benzer evlerden gelmişlerdi: dağların yamacında ya da bir sırtın güney bayırında, her birinin bahçesinden küçük bir dere geçen, az ötesinde bir sazlık olan ve sazların arasından bir ırmağın aktığı küçük çiftlik evleri. Bu evleri tek tek ziyaret etseniz, hepsinin birbirine benzediği, her birinde aynı erkeğin ve kadının çalıştığı duygusuna kapılırsınız ama bu yanılgıdan başka bir şey değildir. Nithurkotlu ihtiyar Thortur, sözgelimi, yıllarca evinin önündeki dereye bir değirmen yapmanın hayaliyle yaşadı. Dere yeterince hızlı akıyordu, üstüne bir değirmen inşa edip İskoç arpası öğütse, küçük ve kârlı bir iş kurmuş olacaktı. Ama inşaatı bitirdiği gün, kaba arpa ithaline son verildi; ayrıca bölge halkı hazır arpa ununu tercih ediyordu. Çocukları küçüklüklerinde sabahtan akşama dek boş değirmende oyunlar oynadılar; gökyüzünün hep mavi olduğu o günleri ölene dek unutmadılar.

Yedi çocuktular. Büyüdüklerinde evlerini bırakıp uzaklara göçtüler. İki oğlan uzaklardaki bir okyanusta boğuldu, bir kızla bir oğlan daha da uzak bir kara parçasında, ölümden bile uzak olan Amerika'da kayboldular. Ama belki de hiçbir mesafe, yoksul bir aileyi aynı ülkede birbirinden ayıran mesafeden uzak değildir. İki kız, balıkçı köylerinde evlendiler; biri çoluk çocuğuyla dul kaldı; veremli bir adamla evlenen öteki, şimdi bir kasabada yaşıyor – Bu hayat nasıl bir şey?

En küçük kız, Rosa, uzun zaman ailesinin yanında kaldıktan sonra Utirauthsmyri Mal Müdürü'nün yanına hizmetçi girdi. Evde annesiyle babasından, onlarla yaşayan ihtiyar bir kadından ve rahibin yanlarına verdiği seksen yaşındaki bir yoksuldan başka kimse kalmamıştı. Bugün Rosa'yı evlendiriyorlardı, yarın o da uzaklara gidecekti. Derenin yanındaki değirmen yerinde duruyordu. Hayat böyle bir şey.

Bjartur ilk gençliğinden beri hayatını büyük bir konakta geçirmiş olsa da, dostlarının çoğu onun gibi sabah akşam koyun sürüleriyle uğraşan, ömür boyu ellerine birkaç krondan fazlası geçmeyen dağ köylüleriydi. Aralarından biraz hallice olanların çatısı oluklu demir levhayla kapatılmış, duvarları ahşap, kutu

gibi odaları vardı, ama böyle evler rutubetli olur, rutubet de romatizmaya, ince hastalığa yol açar. Öte yandan pek çoğu, beş yılda bir kerpiç evlerinin bir-iki duvarını yenileyebilirse kendini şanslı sayardı. Yine de her evde, daha iyi günlerin hayali kurulur; belki bin yıldır, gizemli bir şekilde yoksulluktan kurtulacaklarını, büyük bir arazi edinip saygın çiftçiler olacaklarını ümit ederler; en büyük rüyaları budur. Bazıları bu rüyalarına ancak öteki dünyada kavuşacaklarına inanır.

Sürüleri için yaşarlardı ve Mal Müdürü hariç hepsi de koyunlarını Fiyort'ta, Danimarkalı tacirlerin kurdukları bir şirket olan Bruni'nin müdürü Tulinius Jensen'e satardı. Mal Müdürü, koyunlarını Vik'e götürürdü. Fiyatı kendisi belirlediği için oradaki piyasayı onun yönlendirdiği söylenirdi.

Bruni çiftçilere bir miktar kredi verdiği için onun hesap defterine adını yazdıranlar kendilerini şanslı sayardı. Ceplerine tek kuruş girmezdi elbette, ama kışı makûl şartlarda geçireceklerinden, hayatta kalan çocuklarını beslemek için (hayatta kalmayanlar kısa sürede unutulurdu) yeterli yulaf, balık artığı ve kahve bulacaklarından emin olurlardı. İlkbaharda genellikle tek öğünle idare edilirdi. Bruni, gözüne giren çiftçilere, bu her ne demekse, arazi almaları için yardım bile ederdi; böylece aralarından bazıları, en azından kâğıt üstünde topraklarının sahibi olurlar, vergi makbuzlarında ve kilise kayıtlarında adları toprak sahibi olarak geçerdi; öldüklerinde bu kayıtlar soyağacı uzmanlarının defterlerine geçirilirdi.

Bu insanlar köle ruhlu değillerdi, kendilerini bir sürüye aitmiş gibi hissetmezlerdi. Kendi ayaklarının üstünde dururlardı, özgürlükleri en büyük sermayeleriydi. Özel girişime inanırlardı ve bir kadeh konyaktan sonra sagalardan, koşuklardan dizeler bile okurlardı. Acımasız, bitmek bilmeyen bir varoluş mücadelesiyle bilenmiş, kış sonuna doğru aileleriyle birlikte açlıktan ölme tehlikesinin bile yıldıramadığı insanlardı bunlar. Midelerini doldurmaktan başka şey düşünmeyen, maneviyat yoksulu kaba maddecilerden de değillerdi; bu topraklara özgü, ortası ve sonu uyaklı, aliterasyonlu geleneksel şiirlerin çoğunu bilirler, aralarından bazıları, komşuları, kendi yoksulluğu, ma-

ruz kaldığı tehlikeler, doğa, daha iyi bir gelecek için duydukları umut, hatta aşk üzerine (bunların çoğu müstehcendi) dörtlükler doğaçlayabilirdi. Bu şairlerden biri de Bjartur'du. Ayrıca tuhaf alışkanlıkları olan erkekleri ve kadınları, kaçıkları, eksantrik rahipleri anlatan çok geniş bir öykü dağarcıkları vardı. En kutsal saydıkları kişi, kaçık ya da eksantrik olmamakla birlikte biraz tuhaf biri olan ve duydukları şükranlığı ifade etmek için hakkında eğlenceli öyküler anlattıkları Rahip Gudmundur'du. Şükran duymalarının en büyük nedeni, rahibin beldelerine son derece kaliteli bir koyun cinsi getirmiş olmasıydı; bu cinse, rahibe atfen Rahipgudmundur adını vermişlerdi. Rahip aslında koyunları sürekli aşağılayıp kötüler, insanları baştan çıkardığını ve Tanrı'nın yolundan gitmelerine engel olduğunu söylerdi; yine de getirdiği koçlarla yöre halkına en büyük iyiliği yapmıştı; çünkü bu hayvanlar, biraz küçük olmakla birlikte, etleri bol ve sıkıydı. Bu yüzden çiftçiler rahiplerine büyük saygı duyar, başkalarına göstermedikleri anlayışı ona gösterirlerdi.

Ne var ki, rahibe göre, cemaatin kafalarını karıştırıp gönüllerini çalan, onları Tanrı'nın yolundan ve koruyuculuğundan alıkoyan yalnızca koyunlar değildi. Ünlü bir şair olan, birçoklarının Madam diye anmayı uygun gördükleri Myri Mal Müdürü'nün karısı da onun suçlamalarından nasibini alıyordu. Şimdi sıra bu Madam'ın öyküsünde.

Vikli bir gemi sahibinin kızı olan bu hanımefendi, Ulusal Ev İdaresi Koleji'nde okumuştu. Mal Müdürü Jon'la bir çiftçi olduğu için evlendiğini, kırsal hayatın ona büyük keyif verdiğini söylerdi. Evinde yabancı edebiyatı, özellikle Björnstjerne Björnson'u okurken kırsal hayatın zevkleriyle tanışmış, bu ilgisi kolejde devam etmişti. İlk hamileliğinde, İzlanda'nın tarihteki ilk yerleşimcisi Ingolfur Arnarson ona rüyasında görünmüş, şiirsel bir dille hayvancılığın erdemlerini anlattıktan sonra doğacak çocuğuna ismini vermesini istemişti.

Evlendiğinde çeyiz olarak kocasının arazisine yüzlerce dönüm eklemiş, ailesinden kalan mirasla da yüzlerce hayvan almıştı. Hayatta her şeyden çok köylüleri severdi ve her fırsatta onlara kırsal hayatın güzelliğinden, bir çiftlikte yaşamanın ve

ölmenin verdiği hazdan söz ederdi. Çevresine manevi bir ışık saçardı; Kız Enstitüsü'nün kurucusu ve başkanıydı, Güney'deki gazetelere kırsal hayatı, çiftlik sahibi olmanın verdiği ruhsal ve fiziksel doyumu anlatan yazılar yazardı. Ev işleri, ona göre, İzlanda'nın en önemli sanayisiydi; bu inançla vaktinin çoğunu örgü, nakış gibi işlerle geçirirdi. Bu zor günlerde yurdumuzu tehdit eden felakete karşı tek güvencemiz olan, kır hayatının kazandırdığı ahlâkî değerlerimiz ve ev işleri üzerine konuşması için onu başkente, Kız Enstitüleri Federasyonu'nun tertiplediği bir konferansa gönderdiler. Bu kadın, Myri'deki evinin penceresinden mavi dağların, değişen mevsimlerin güzelliğini görebiliyordu. Ve evet, toplantılarda bu güzelliği nasıl anlatacağını da iyi biliyor, yazın pikniğe çıkmış bir turist gibi duygulu konuşuyordu. Evin dışında, tabiatın bağrında çalışmak ona göre, tariflere sığmayan güzellikteki bu ülkede yapılacak en iyi sporu. Dert edecek çok az şeyleri olduğu için çiftçilere gıpta ediyordu. Giderleri de pek azdı, oysa kocası yeni binalar yapmak, tarım gereçleri almak, toprağı daha verimli hale getirmek için gırtlağına kadar borca girmişti; bu zor zamanlarda işçilere ödediği maaş da cabası. Bu dağlıların mutlu olmak için yapmaları gereken tek şeyse, sabah bir saat erken kalkmak, akşam bir saat daha çalışmaktı. Zenginler asla mutlu olmaz, diyordu, ama yoksulların istisnasız hepsi mutludur.

Yoksul bir adam evlenip vadide bir çiftlik kurduğunda o da mutlu oluyor, adamın ayaklarını öpesi geliyordu. Bu yüzden, düğün sırasında kahvelerini açıkta içmesinler, kendisi de düğün konuşmasını yapabilsin diye Bjartur'a büyük bir çadır ödünç vermişti.

Çiftçilerden kimi sırtını duvara dayamış, kimi eşikteki taşlıkta dikiliyor, enfiyelerini çekip damatla konuşuyorlardı. Bahara özgü sohbetlerden birine dalmışlardı, bu sohbetlerin değişmeyen konularından biri de koyunlara musallat olan hastalıklardı. Köpek hijyenine önem verilmesiyle, yıllardır kara bir bela gibi ülkenin üstüne çöken tenya salgınının önü kesilmişti. Ama son yıllarda ortaya çıkan, eskisinden beter bir kurt, koyunlara musallat olmuştu. Adına kıl kurdu deniyordu; tenya-

lar hâlâ popüler bir sohbet konusu olsa da, baharın yaklaşmasıyla akciğerlere yerleşen kıl kurdu vatan düşmanları listesinde üst sıralara yükselmişti.

"Evet," dedi Gilteigli Thorir, "fikrimi sorarsanız, kışın ishal olmalarını önlediğiniz takdirde korkacak bir şey yok. Burun deliklerinden kurtçuklar bile çıksa, mideleri temizse hiç endişelenmeyin. Mideleri temiz oldukça, baharın ilk günlerindeki otları kolayca sindireceklerdir. Ne var ki, başka birçok şeyde olduğu gibi, bunda da yanılıyor olabilirim."

"Hayır," dedi damat, "kesinlikle haklısın. Şu sıralar ölüm döşeğinde olduğu söylenen Urtharselli Ragnar da aynı fikirdeydi, kendisi ishal konusunda gerçek bir uzmandır. Ama iş kuzulara gelince, Ragnar tütün çiğnetmenin faydasına çok inanırdı. Bir-iki yıl önce yanında kalmıştım, kış aylarında kuzularına en iyi tütünden yüz gram ayırdığını hatırlıyorum; kuzularımı tütünsüz bırakmaktansa ailemi kahvesiz, hatta şekersiz bırakmayı yeğlerim, derdi."

Şair, ilahi ve mersiye yazarı Undirlithli Einar, "Bugüne dek kimse benim hayvancılığımı methetmedi," dedi. "Çok aldırdığım da söylenemez; bunu bilir bunu söylerim, bu dünyada kim iki yakasını bir araya getirmeye çalıştıysa, yoksulluktan kurtulamamıştır; talih kuşunun oyunlarına akıl sır ermez. Fikrimi sorarsanız, midelerini yemle doldurmanın pek yararı yok, tütün çiğnetmenin de öyle. Durum umutsuzsa biraz tütün çiğnetin, ama hep dediğim gibi, tütün tütündür, yem de yem."

"Her kelimesi doğru," dedi Yztadaleli Olafur, cırtlak bir sesle hızlı hızlı konuşuyordu. "Yem her zaman yemdir. Ama yem var, yem var; gazetelerde hayvanbilimciler kaç kez yazdılar, okuyan anlar. Kesin olan bir şey varsa, bazı yemlerin kurtçukları üreten kahrolası bakterileri taşıdığıdır. Bakteri her zaman bakteridir, hiçbir kurtçuk da bakteri olmadan üreyemez. Herkesin bunu anlaması gerek. Peki, söyler misiniz, yemden değilse, nereden geliyor bu bakteriler?"

"Bilmiyorum, bugünlerde hiçbir konuda tartışmıyorum," diye yanıtladı Gilteigli Thorir. "Hayvanlarımıza doğru dürüst yem yedirmeye çalışıyoruz. Çocuklarımızı iyi birer Hıris-

tiyan olarak yetiştirmeye çalışıyoruz. Kurtların nereden geldiğini kimse bilemez, belki hayvanlar âleminden, belki insanlardan geliyorlar."

Bu arada, içerde oturan kadınlar, babası Thorir'e bakmak zorunda kalan Gilteigli Steinka hakkında fısıltıyla konuşuyorlardı. Geçen hafta doğum yapmıştı, evdeki herkes kızcağıza yardım etmek için yarışıyordu; gayri meşru bir bebek doğduğunda, babasının kim olduğunu bilmeseler de, en azından ilk hafta herkes yardıma koşmaya hazırdır. Zavallı kız zaten zor günler geçirmişti, çocuk da çok iyi durumda sayılmazdı, yaşayıp yaşamayacağı belli değildi. Kadınların sohbeti yavaş yavaş kendi doğumlarında yaşadıkları sorunlara, genel olarak da çocuk hastalıklarına kaydı: Ülkenin sağlığı gün geçtikçe bozuluyordu, yine de eski günlerdeki çiçek, veba gibi salgınlara rastlanmıyordu; sadece diş ağrısı, kaşıntı, eklem ağrısı, berelenmeler, çoğu kez balgamın eşlik ettiği öksürük, boğaz ve göğüs ağrıları, mide gazından kaynaklanan şişkinlik gibi her zamanki şikâyetler devam ediyordu; ama belki de illetlerin en kötüsü, zihni ve bedeni mahveden asabiyetti.

Mal Müdürü'nün karısı ayağa kalkmış, erkeklerin toplandığı eşiğe doğru ilerlerken konuşulanları duydu ve onları bu saçma sohbete son vermeye davet etti; güçlü bir kişiliği vardı, yuvarlak yüzü, gözlükleri ve dayatmacı tavırlarıyla Papa'nın fotoğraflarını hatırlatıyordu. Kadınlara maviye kesmiş fundalıkları, bulutsuz, parlak gökyüzünü, yakında yeşillenecek çayırları gösterdi ve bu bahar gününün güzelliğine yakışan başka bir konu bulmalarını önerdi. "Yöremizde ün salmış en az iki şair var aramızda," dedi, "öncelikle damadın kendisi, bir de Undirlithli Einar. Bilimsel öğretileri seven, Yurtseverler Birliği üyesi Yztadaleli Olafur da aramızda. Bu muhteşem bahar ayında doğanın bağrında, aklınıza birkaç dize gelmiştir mutlaka."

Ama şairler Mal Müdürü'nün karısının yanında şiirlerini okumaya çekinirlerdi; onları ne denli pohpohlasa, büyük bir içtenlikle onlara imrendiğini söylese de, dudaklarındaki tebessüm öylesine soğuktu ki aralarındaki mesafeyi hiçbir zaman kapatamayacaklarını biliyorlardı. Dev bir okyanus onları ayırı-

yordu sanki. Bu hanımefendi, dünyanın büyük şairlerine gıpta ediyor, yeryüzündeki yaşamın güzelliğini tarif edecek kelimeleri bulmakta zorlanıyordu. Dünyayı yöneten Tanrı'ya büyük bir inançla bağlıydı, her şeyde O'nun varlığını görüyor, insanın bu dünyadaki vazifesinin iyi günde, kötü günde O'nun yanında durmak olduğuna inanıyor, başka türlü bir hayatla ilgilenmiyordu. Rahip bu düşünce biçiminin düpedüz putperestlik olduğunu söylemişti. Öte yandan Undirlithli Einar dünyayı küçümser, bir insan üzerine ancak o öldükten sonra şiir yazardı. Köylülere öteki dünyada avantaj sağladığını düşündüğü Hıristiyan diniyle teselli bulurdu. Ama rahip, cenazelerde mersiyelerini okumasını yasaklamıştı; ilahiyattan anlamayan basit bir çiftçinin ilahilerle rekabet etmesi kabul edilemezdi. Bjartur'a gelince, o, klasikleşmiş dizelerde ve dörtlüklerde anlatılan eski kahramanlara gönülden bağlıydı; Bernotus Borneyarkappi, Jomsvikingler ve diğer kadim dehalara hayranlık duyuyordu. Vezin tekniğini klasiklerden almıştı; ses âhengi olmayan şiirlere şiir demezdi.

Tam bu esnada rahip çıkageldi. Homurdanarak atından indi; yağız çehreli, kır saçlı, yapılı ama huysuz bir adamdı; soru soranları tersler, kimsenin fikrine itibar etmezdi. Gördüğü ilk kişinin kadın şair olması iyiye alamet değildi.

"Beni neden çağırdığınızı anlamadım," diye söylendi. "Aranızdan bazıları vaaz vermeyi benden iyi biliyor."

Bjartur atın dizginlerini tutarak, "Olabilir," dedi, "aşkımıza bir mühür vurmanı istiyoruz, hepsi o."

"Aşkmış, hah!" diye homurdandı rahip ve hızlı adımlarla eve doğru ilerledi. Tören başlamadan kahvesini içmek istiyordu; günlerden cumartesiydi ve güneş batmadan vaftiz etmesi gereken bir çocuk, bir de Sandgilsheath'in ötesinde ziyaret edeceği küçük bir köy vardı. "Gerekenden tek kelime fazla söylemeyeceğim," diye devam etti; "Bu nikâh törenleri bütün gücümü tüketiyor. Hıristiyan izdivacının ne olduğu hakkında en ufak bir fikirleri olmayan baldırı çıplaklar, ne yaptıklarını bilmeden koşa koşa dünya evine giriyor; sonunda ne oluyor? Evlendirdiğim çiftçilerden en az bir düzinesi kasabaya dönmek zorunda kaldı

– bir de benden vaaz beklerler!" Kafasını çarpmamak için eğilerek kapının eşiğinden geçti ve eve girdi.

Kısa süre sonra gelin başı önde, bir gözü yan bakarak, Mal Müdürü'nün karısının eşliğinde dışarı çıkarılıp çadıra götürüldü. Arkasından kadınlar geliyordu, onların ardında erkekler ve köpekler, en arkada da kahvesini henüz bitirip kırışık cüppesiyle seğirten rahip vardı. Nithurkotlu Rosa evlendiğinde yirmi altı yaşındaydı; çekingen, biraz tombul suratlı, bir gözü hafif şaşı bir kadındı; al yanaklı ve iriydi ama boyu çok uzun değildi. Çadıra ulaşıncaya dek gözlerini yerel giysisinin önlüğünden ayırmadı. Çadırın içinde, ana direğin yanındaki küçük masa mihrap olarak hazırlanmıştı; rahip, masanın arkasında ayakta durdu ve dua kitabının sayfalarını karıştırdı. Kimse konuşmuyordu, sonra birkaç ses fısıldar gibi düğün ilahisini söylemeye başladı, ardından birkaç akortsuz ses de koroya katıldı. Kadınlar gözyaşlarını sildiler, rahip gelinle damada baktı, ceplerini karıştırıp saatini çıkardı. Sonra dua kitabını okudu ve onları evlendirdi. Törenden sonra ilahi okunmadı, rahip resmî yükümlülüğünü yerine getirerek yeni evli çifte mutluluklar diledi ve damattan atını getirmesini istedi; daha fazla zaman kaybetmek niyetinde değildi. Bjartur memnuniyetle atın yanına koştu, bu arada kadınlar gelinin başına üşüşmüş, onu öpmek için sıraya girmişlerdi. Sıra kahve servisindeydi.

Masalar ve sıralar yerleştirildi, konuklar yerlerine davet edildiler. Rahip gittiği için Mal Müdürü'nün karısı evli çiftin yanma oturdu. Tabaklar getirildi, yağlı çörekler, içi pahalı kuru üzümlerle dolu kekler tabaklara yerleştirildi; erkekler enfiyelerini çekmeye ve koyunlar üzerine konuşmaya devam ettiler. Birazdan kahveler de geldi.

Parti sönük geçiyordu ama hepsi de dört ila sekiz bardak kahveyi şapırdatarak içmeyi ihmal etmediler. Zaman zaman, çiğnenen üzüm çekirdeklerinin sesi duyuluyordu.

Gözleri konuk ağırlamanın hazzıyla ışıldayan Bjartur, "Yemlenin dostlarım," diye haykırdı, "daha çok kahve var, için, çekinmeyin!"

Sonunda herkes içebileceği kadar kahveyi mideye indirmişti. Dışardan bir çulluk sesi geliyordu, o da balayında olmalıydı.

Sonra, Myri'nin hanımağası kadın şair ayağa kalktı, yüzü Papa'ya yaraşır bir âlicenaplıkla parlıyordu. Eteğinin cebini karıştırıp, üstünde bitişik harflerle yazılmış yazılar olan birkaç kâğıt çıkardı.

İki kalbin bir araya geldiği bu kutsal günde, birkaç şey söylemekten kendini alamayacağını belirterek başladı konuşmasına. Kuşkusuz, atalarının ülkesine ve Tanrı'ya olan görevlerini, görevlerin bu en yücesini yerine getirmek üzere hayat yoluna adım atan bu genç çifti takdis etmek, ondan çok başkalarının işiydi. Ama eski meselde denildiği gibi, iş gene başa düşüyordu ve bu koşullarda her kadının yapacağı gibi, küçük bir konuşma yapmasının kaçınılmaz olduğunu görüyordu. Elinde değildi, mutlaka bir şeyler söylemeliydi, bu iki genç insan bir bakıma kendi çocukları sayılırdı; yıllarca konağında sadakatle çalışmışlar, gelin on sekiz yılını ona hizmet ederek geçirmişti; onları cesaretlendirecek, teşvik edecek birkaç söz söylemeden, kutsal hayat yolculuğuna çıkmalarına gönlü razı olmazdı. Çiftlik hayatının soyluluğunu her fırsatta dile getirmek, yaradılışından gelen bir tutkuydu. Evet doğru, bir kentli olarak büyütülmüştü, fakat Ulu Tanrı'nın inayetiyle bir çiftçi karısı olmuş ve asla pişmanlık duymamıştı, çünkü tabiat, Rabbimizin en yüce yaratısıydı ve tabiatın bağrında sürdürülen bir hayat en kusursuz hayattı. Onunla kıyaslandığında, başka hayatlar sabun köpüğünden farksızdı.

"Kentliler Tabiat Ana'nın bahşettiği huzuru asla bilemeyecekler," diye devam etti, "ve ruh bu huzura kavuşmadıkça, açlığını geçici heveslerle dindirmenin yollarını arayacaktır. Haz peşinde koşan kentlinin istikrarsız, kuş beyinli bir kişiliğe evrilmesinden, sadece dış görünüşünü, kıyafetlerini düşünmesinden, saçma sapan modalarla, değersiz buluşlarla kendini tatmin etmesinden daha doğal ne olabilir? Öte yandan taşralı çiftçi temiz havada, yemyeşil kırlara yürür; havayı ciğerlerine doldururken bilinmeyen bir güç damarlarına akar, ruhunu ve bedenini canlandırır. Tabiatın içkin unsuru olan huzur, zihni ya-

tıştırır, kişiyi gönendirir, ayaklarının altındaki yeşil çimenler onda yüce bir güzellik duygusu uyandırır. Burun deliklerine sızan güzel kokularda, çevresini bir mutluluk halesiyle saran sessizlikte sükûneti ve huzuru bulur. Tepeler, korular, çağlayanlar, dağlar, hepsi de asla unutmadığı çocukluk arkadaşlarıdır. Dağlarımızdan bazıları muhteşem, huşu uyandıran bir görünüşe sahiptir. Pek az şey kalplerimizde onların vakur, lekesiz hatlarının yarattığı etkiyi yaratabilir. Vadileriyle bize sığınak sağlarlar ve bizi, bizden güçsüzlere, bizden küçüklere sığınak olmaya teşvik ederler. O dingin, çiçeklenmiş dağ yamaçlarında, melek gözlerini gökyüzüne diken, bizleri Yüce Tanrı'nın şefaatine, güzelliğe, bilgeliğe ve sevgiye şükretmeye çağıran çiçeklerden daha cömert ne olabilir?

"Evet, bu etkileşimler gerçekten de çok güçlüdür ve tahmin edemeyeceğimiz sonuçlara yol açarlar." Madam bu güçlerle birlikte yaşamanın yabana atılacak bir şey olmadığı kanaatindeydi.

"Ortaçağda acizleri kollamak en büyük kahramanlık addedilirdi," diye devam etti. "Neden şimdi de böyle olmasın?" Acizden kastı bizden zayıf olanlar, kanatlarımızın altına sığınmak isteyenlerdi. "Bu sözleri söylerken, sana Utirauthsmyri'deki koyunlarımız adına bütün içtenliğimle teşekkür etmek istiyorum Bjartur. Koyun çobanı olarak bize çok büyük hizmetin dokundu. Eski bir neşidede 'Çobanınızı kendi canınız kadar sevin,' denmiştir.

Çoban sabah erkenden kalkar, dili olmayan hayvanlarının ne halde olduğunu görmek için o soğukta ağıla gider. Bunu asla ihmal etmez," diye devam etti. "Dondurucu rüzgâr ona güç verir, sinirlerini çelik gibi yapar. İçinde, daha önce farkında olmadığı bir gücün varlığını hisseder. Fırtınayla mücadele ederken, tüm çabasını acizleri korumaya harcadığı düşüncesi gönlünü ısıtır, bu düşünceyle kahramanlaşır. Çiftlik hayatının güzelliği böyle bir şeydir. Ülkemizin en büyük eğitim kurumu budur. Kır kültürümüz köylülerin omuzları üstünde yükselir. Bilgelik ve basiret, Tanrı'nın toprağımızı ve halkımızı kutsayan lütfudur."

Kadın şair şevk ve inançla konuştukça çadırın sıcaklığı da artıyor, geniş alnından boşanan terler, kızaran yanaklarına akıyordu. Mendilini çıkarıp yüzünü kuruladı. Sonra devam etti:

"Perslerin dinî inançları hakkında bilginiz var mı, bilmiyorum. Bu kavim, ışık tanrısıyla karanlık tanrısının sonsuz bir savaşa tutuştuklarına, bu savaşta insanın görevinin toprağı sürerek, yeryüzünü güzelleştirerek ışık tanrısına yardım etmek olduğuna inanırdı. Köylüler işte bunu yaparlar. Bir bakıma, Tanrı'ya çalışırlar; toprağın hasadını kaldırmak, hayvanları gütmek, diğer çiftçilerin yardımına koşmak, Tanrı'yla birlikte çalışmaktır. Yeryüzünde bundan daha büyük bir soyluluk düşünülemez. Bu yüzden, sözlerim bütün çiftçilere ve hayvan yetiştiricilerine, ama öncelikle damada: Ey yorulmak bilmeden çalışan, dinlenmeye pek az vakit bulan toprağın çocukları, ne kadar yüce bir iş yaptığınızı bilin. Tarım, Yüce Yaratıcı'yla birlikte çalışmaktır. Ve Tanrı sizlerden hoşnuttur.

Devşirdiğiniz meyveleri O'nun verdiğini unutmayın.

Şimdi de," dedi Madam, "Utirauthsmyri'de bize yardımcı olduğu iki senede hepimizin sevgisini kazanan Nithurkotlu Rosa için, sevgili gelinimiz ve Yazevi'nin gelecekteki hanımı için birkaç şey söylemek istiyorum.

Ev hanımı olmak kolay iş değil, bu en yüce işlevi yerine getirmek kolay değil.

Pek çok kadın, baktığınız her yerde ışıldayan bir tebessümle karşılaştığınız, huzurun ve neşenin bütün acıları ve kötü düşünceleri silip attığı, tüm ev halkının zorluklara eşit güçle karşı koyduğu, herkesin kendini özgür, pırıpak hissettiği, Tanrı'yla ve Sevgi'yle olan bağının her an bilincinde olduğu bir eve sahip olmanın imkânsız bir şey olduğunu düşünür. Bu gerçekten zor ve zahmetli bir iştir. Ama ev hanımının görevi budur; Tanrı'nın size biçtiği rol budur. Sizler farkında olmasanız da, bunu yapacak kudrete sahipsiniz. İçinizdeki sevgiye olan inancınızı kaybetmediğiniz sürece, bunu yapabilirsiniz. Hayata bir adım önde başlayanlar, iyi bir eğitim alma şansına sahip olanlar değil sadece; fazla eğitim almamış, hayata geriden başlamış, küçük bir evde mütevazı koşullarda yaşayanlarda da bu kudret mevcut-

tur, çünkü hepiniz yüce bir amaç için doğdunuz, hepiniz Tanrı'nın çocuklarısınız. Evi yeryüzü nimetlerinin verdiği mutlulukla ışıldayan kadının gücü, küçük bir kulübeyle yüksek tavanlı bir konağı eşit kılar. İkisi de aynı ölçüde parlak, aynı ölçüde sıcaktır. Gerçek sosyalizmin gücüdür bu.

Her gün, yaptığın her hareketle, varoluşun sınırlarına uzanan dalgaları harekete geçirdiğini unutma, Rosa; bu dalgalar ebediyetin kıyılarına vuracaktır. Ve bu dalgaların, o uzak kıyılara aydınlık ve tatlı kokular getiren ışığın dalgaları mı olduğu, yoksa buzulları harekete geçirip ülkemizi buz çağına sokacak, karanlığın acı ve elem taşıyan dalgaları mı olduğu çok önemlidir.

Aşkı en kusursuz biçimiyle, insan ruhunun en yüce duygularıyla ve koşulsuz fedakârlıkla olan bağlantısını göz önüne alarak düşünün. Şeytani ve lekeli olan her şeye itiraz eden bir güç olarak düşünün. Aşkın gücünü, harap bir kulübeyi saraya, dondurucu soğuğu yaz gününe, yoksul bir evi gül bahçesine dönüştüren bu gücü düşünün."

Yeni evli çift ve konuklar bu söylevi, dışardaki yaz kuşlarının cıvıltılarından, çadır direğinin tepesinde dolaşan iki kurtsineğinin vızıltısından ve enfiyeye bulanmış burun deliklerinden gelen hırıltılardan başka hiçbir şeyin duyulmadığı bir sessizlikle dinlediler. Şair kadın yerine oturmadan kimse burnunu çekmeye cesaret edemedi. Kadınlardan birkaçı aralarında fısıldaşarak konuşmayı övdüler. Sonra yeniden ortalığı sessizlik kapladı. Sıcağın etkisiyle ve ardı ardına içtikleri kahvelerle gevşeyen konuklar, kurtsineklerinin uğultusundan ve çadırın güneşte parlayan tentesinden adeta hipnotize olmuşlar, boş gözlerle önlerine bakıyorlardı.

Sonunda sessizlik bir kez daha bozuldu. Keldurlu Hrollaugur, koca burunlu, kır sakallı yaşlı bir çiftçi, Bjartur'a döndü ve damdan düşer gibi, "Bu bahar Myri'de baş dönmesi görüldü mü, Bjartur?" diye sordu.

Bu soru konukları uyandırıp kendine getirdi. Çiftçiler baharda her baş dönmesi vakasını büyük titizlikle takip eder, ten-

yalar hakkında bazen ağza alınmayacak şeyler söylerlerdi. Hemen hepsi de, son iki yıldır köpeklerin dışkısının çamurlu bir görünüş aldığı fikrindeydi; bu durumdan Yar Kralı'nı ve rahibin tavsiyesiyle köpek hekimliği görevini verdiği yardımcısını suçluyorlardı.

"Karar verdim, bu sonbaharda köpeğimin tedavisini kendim yapacağım," dedi Bjartur.

Sağlıklı bir köpeğin hayatın temel ihtiyaçlarından biri olduğu konusunda herkes hemfikirdi; bazı zengin çiftliklerde bile kistlere fazla aldırış edilmemesi ise gerçek bir skandaldı.

Deneyimin verdiği bilgelikle konuşan Gilteigli Thorir, "Kisti doğru dürüst tedavi edebilsek korkacak bir şey olmazdı," dedi. "Ama dikkatsizlik insanın başına bela getirir; kistin sebeplerini arayanlar biraz dikkatli olsalar, köpekler sağlıklarına kavuşurdu, korkmamıza da gerek kalmazdı. İnsan suçu kendinde aramalı."

Konu çeşitli açılardan enine boyuna tartışıldı, herkes fikrini söyledi. Undirhlithli Einar önlem almanın hiçbir yararı olmadığını öne sürdü; her şeyden önce dünya bir kargaşaya ve felakete doğru gidiyordu ve günümüzde pek çok örnekte görüldüğü gibi, o harika ilaçlar da, doktorlar da, tıp bilimi de bu kötü gidişi durduramıyordu; bundan başka, köpek köpekti, kist kistti, koyun da koyun. Yztadaleli Olafur bu görüşe karşı çıktı ve köpeklerdeki tenyanın, koyunlardaki baş dönmesinin, insanlardaki hidatik hastalığının, köpeklere verilen ilaçların yanlışlığından kaynaklandığını savundu. "En başta bilimsel ilaçlar kullanılsaydı," dedi, "köpekler asla kabız olmazdı."

Düşünceli Bulutlar

Ertesi gün gelin, Blesi'ye bindirilip yeni evine doğru yola çıktı. Sırtına binilmesine alışık olmayan kısrak huzursuzdu ve tekme atıyordu; bu yüzden Bjartur önden yürüyordu. Omzundaki bir torbada karısının yatak takımını taşıyordu, eyerden sarkan iki torbadaki düğün armağanları arasında bir tava ve bir

kepçe sürekli şıngırdıyor, çıkan ses kısrağı huylandırıyordu; öyle ki Bjartur dizginlerine asılmasa fişek gibi fırlayıp gidecekti. Titla arkadan sallanarak geliyor, köpeklerin bahar kokusunu alınca yaptıkları gibi burnunu kayıtsızca oraya buraya uzatıyor, ama kısrağın her huysuzlanışında çılgın gibi toynaklarına atılıyor, hayvanı ve binicisini daha da korkutuyordu. Adamın ata ve köpeğe küfretmekten nefesi tükenmişti, tepeye kadar konuşmadılar.

Gunnvor'un kurganını geçerken gelin, Rosa, attan inmek istedi. Lanetlenmemek için Gunnvor'un mezarına bir taş da o koyacaktı. Gunnvor tepeden geçen herkesi bilir, hepsinden bir taş talep eder.

"Saçmalık," dedi Bjartur, "Bu taş yığınının talihle ne ilgisi var? Batıl inançlarla işim olmaz benim. Orada zıbarıp kalsın, ihtiyar cadı."

"İnip bir taş vereyim, Bjartur."

"Taşı ne yapsın o? Benden taş maş alamayacak. Biz yaşayanlara saygı gösteririz, asırlardır cehennemde yanan cadılara değil."

"Bjartur, indir beni, lütfen."

"Hurafelere kanma."

"Bjartur, ona bir taş vermek istiyorum."

"Yanlış hatırlamıyorsam dün rahibe ücretini ödemiştim, hem de vaaz vermediği halde. Kimseye metelik borcum yok."

"Bjartur, beni indirmezsen mutlaka bir şey olacak."

"Rahip Gudmundur'a inanmak yetmiyor mu, bir de İblis'le mi pazarlık edeceğiz? Ben özgür bir insanım. Sen de özgür bir kadın."

"Bjartur, sevgilim," dedi kadın, hıçkırarak. "Ona taşını vermezsem başıma bir şey gelecek diye çok korkuyorum. Bu eski bir inanç."

"Bırak olduğu yerde çürüsün, ihtiyar acuze. Devam et Blesi. Kapa çeneni, Titla."

Rosa çocuk gibi kısrağın yelesine iki eliyle tutunmuştu. Daha fazla konuşmaya cesaret edemiyordu. Yola devam ettiler.

Tepenin ardındaki düzlüklere geldiklerinde bu kez Bjartur durdu, uzaktan Yazevi görünüyordu. Kısrağın boynunu tuta-

rak yeni çiftlik evini işaret etti; eteklerinde parlayan çimenlerle, üstünde yükselen dağ ve önünde uzanan sazlıkla, ilerdeki gölle, sazlıkların arasından akan ırmakla bereket içinde yüzüyormuş gibi görünüyordu. Çimler yeni kesildiğinden, ev hâlâ kahverengiydi.

Ona evi uzaktan göstermeyi çok istemiş, tam burada, kırların arasındaki bu dere yollarında sevinçle çığlık atmasını beklemişti. Ama Rosa'nın kayıtsızca vadiye bakan gözlerinde hiçbir ışıltı yoktu. Kurgandan geçerken yaşadığı gerginlikten bir türlü kurtulamıyor, yüzü acıyla gölgeleniyordu. Çimler henüz büyümediği için kaygılandığını düşündü – "beş dakikada yeşillenmesini bekleyemezsin," dedi. "Önümüzdeki yazı bekle. Evin çatısıyla bahçeyi birbirinden ayıramayacaksın." Rosa cevap vermedi.

"İyi bir ev," diye devam etti Bjartur.

Rosa sordu:

"Neden beni kurganda indirmedin?"

"Yapma, o ihtiyar cadaloza taş atmadın diye mi bu somurtmalar?"

Kadın tepkisizliğini inatla sürdürerek atın yelesine bakmaya devam etti. Vadiye aniden bir gölge düşmüştü; canlı suratları andıran erken yaz günlerinden biriydi – beyaz bulutlar gökyüzünden düşünceler gibi geçiyor, gölgeleri düzlükleri karartıp tüm vadiyi güneşsiz bırakıyordu, ama uzaklardaki dağlar hâlâ güneşliydi. Karısı cevap vermeyince Bjartur kısrağın boynunu bıraktı, köpeğe seslendi, dizginleri yeniden eline alarak atın önüne düştü, eyerin kaşından sarkan düğün armağanlarının şıngırtısıyla yola devam ettiler.

Yol, tepeleri yararak ilerleyen nehrin yatağına inen yamaç boyunca alçalmaya başladı, vadinin üstünü kaplayan bulluttan birkaç yağmur damlası düşerken kadın kocasına seslendi. "Bjartur," dedi.

"Ne oldu?" dedi adam, topuğunun üstünde dönerek.

"Hiçbir şey. Beni burada indirir misin? Eve dönüyorum."

Adam ağzı açık, şaşkınlıkla karısına baktı.

"Aklını mı kaçırdın, Rosa?" dedi sonunda.

"Eve gitmek istiyorum."

"Hangi eve?"

"Eve."

"Senden böyle bir şey beklemezdim, Rosa," dedi adam ve tekrar önüne dönüp yola koyuldu. Kadının gözleri yaşlandı; ağlamak kadar insanı rahatlatan pek az şey vardır. Bu şekilde vadide ilerlemeye devam ettiler, köpek sessizce arkalarından koşturuyordu. Evi karşıdan gören bir yere gelince Bjartur atı yoldan çıkardı, sazlıkların arasından ilerlemeye başladı. Bataklardan ve su birikintilerinden sakınarak yürümesi gerekiyordu. Bir ara at kasıklarına kadar suya battı, daha sert bir zemine basıp dikilmeye çabalarken kadını suya, çamurların arasına fırlattı. Bjartur karısını kaldırdı, mendiliyle giysisinin en çamurlu yerlerini sildi. "Siz kadınlar acınası fanilersiniz," dedi. Bu söz üzerine kadın ağlamayı kesti ve yolun geri kalanını onun yanında yürüdü. Dereye gelince oturup eteklerini yıkadı, bu arada Bjartur, Bledi'nin eyerini çıkardı, iki ayağını bağladı. Gölgeler vadiyi terk etmişti, evin önündeki çimenler güneşte parıldıyordu.

Ahır, evin içindeydi. Dışardan ahşap iskeletin içinde sadece kapı ve çerçevesi seçilebiliyordu; kapı öyle küçük, eşik öyle alçaktı ki ancak eğilerek girilebiliyordu. Ahır soğuk ve karanlıktı, toprağın keskin kokusu duyuluyordu, ama tavandaki kapak açılınca yukardan zayıf bir ışık geldi. İki yanda yemlikler, karşı duvarda da Bjartur'un evin arkasına bitiştirmeyi düşündüğü saman ambarına açılan dar bir yarık vardı. Yedi basamaklı bir merdivenle yukardaki odaya çıkılıyordu; Bjartur merdivenin sağlam olduğunu göstermek için önden çıktı. Kadın onu takip etti ve odada etrafına bakındı. Pencereleri küçük buldu.

"Duyan da sarayda doğdun sanır," diye homurdandı Bjartur. "Güneş istiyorsan dışarda yeterince var."

"Yine de, Rauthsmyri'deki geniş pencerelerden sonra farklı olacak."

"Rauthsmyri'nin başka şeylerini de özleyecek misin, merak ediyorum," dedi adam acı bir sesle.

Kadın, "Ne demek istiyorsun?" dedi sertçe. "Böyle şeyler söylediğin için utanmalısın."

Orta büyüklükte bir odaydı. Tavan öyle alçaktı ki Bjartur ancak ortadaki yüksek kirişin altında ayakta durabiliyordu. Zemin ve tavanla aynı cins keresteden yapılmış iki yatak, duvara çakılmıştı; masa da pencerenin kenarına çivilenmişti. Aşağıya açılan kapağın solunda küçük bir kuzine, kuzinenin üstünde de eğimli tavana yerleştirilmiş, avuç büyüklüğünde başka bir pencere vardı; camın dışında boy vermiş birkaç ot rüzgârla sallanıyordu. Ama ahşap duvarın dış yüzeyi, ışığı içeri sokmayan, kalın bir çim-kesek karışımıyla sıvanmıştı; güneş doğrudan vurmadıkça, bu pencereden gün ışığı giremezdi.

Masaya yakın olan yatağa, zifaf yatağına içi kuru otla dolu bir döşek serilmişti. Yatağın ayakucunda erzak kutuları vardı; Bjartur erzağını ihmal etmemişti – Bruni'den çavdar ununun ve şekerin en iyisini, belki krep yaparlar diye biraz da buğday unu almıştı; azıcık kurcalarsanız, kim bilir, bir yerlerde birkaç kuru üzüm torbası da bulabilirdiniz. Aşağıda büyük bir çuval dolusu balık artığı vardı. Krusili Gil, Bjartur'un geçen yıl kuzularından birini düştüğü çukurdan kurtarmasına karşılık, düğün hediyesi olarak bolca kuru koyun tezeği vermişti, ama bunları hesaplı kullanmaları, önce ot ve yosunla karıştırmaları gerekecekti; ayrıca evin önündeki toprağı kürekle biraz belledin mi, istediğin kadar turba çıkarabilirdin.

Rosa, gözleri kırmızı, dirsekleri çamur içinde, kuru ot döşeğin üstüne oturmuş, kucağında kavuşturduğu iri, kararsız ellerine bakıyordu.

"Sana göre değil, öyle mi?" dedi Yazevi'nin Bjarturu.

"Daha iyi bir şey beklediğimi sanmıyordun herhalde."

"Her şeye iyi tarafından bakacaksın; burada oturan biri bütün gün ev işi yapmak zorunda kalmaz," diye yanıtladı Bjartur; "senin bağımsızlığın kıymetini bilen biri olduğunu düşündüm hep. Bağımsızlık hayattaki en önemli şeydir. Kendi payıma konuşayım, bağımsızlığına sahip olana dek insan boşuna yaşar. Bağımsız olmayan insan, insan bile değildir. Kendi kendinin efendisi olmayan biri, köpeksiz bir adam kadar kötü durumdadır."

"Köpek mi?" dedi kadın kayıtsızca, ardından burnunu çekti.

Bjartur bir süre pencereden dışarı baktı. Kendini düşüncelerinin akışına bıraktı, sessizce uzaklardaki dağları seyretti.

"Bu topraklar sürülerine ihanet etmeyecek," dedi.

Karısı elinin tersiyle burnunun ucundaki damlayı sildi.

"Koyunun yaşadığı yerde insan da yaşar," diye devam etti damat. "Babamın dediği gibi, koyun ve insan bir bakıma birdir."

"Öyle kâbuslar gördüm ki," dedi karısı.

Adam başını çevirip karısına küçümseyen bir bakış fırlattı.

"Neden böyle şeylere önem veriyorsun? Kâbusun sebebi kanın yukarı akmasıdır; iki büklüm yatarsın ya da altındaki otlar yumru yaparsa kötü rüya görürsün, hepsi bu. Mesela bu ilkbaharda, buradaki yıkıntıları taşlardan temizlerken, rüyamda dağdan inen bir kadın gördüm, çok da güzel bir kadındı."

"Evet," dedi karısı, "kadın görmene şaşmadım."

"Rüyalara inanmasam da," dedi Bjartur, "bahse girerim bu rüya, ilk sonbaharda besili kuzularım olacağının işareti."

"Herkes buranın tam Gunnvor'a göre bir yer olduğunu söylüyor. Daha iki yıl önce bir at burada gün ortasında huysuzlanıp kaçmadı mı?"

"O lanetli kadın hakkında bir şey duymak istemiyorum."

"Pek çok çiftçiyi buradan uzaklaştırdı ama."

"Tırmıkla kazmayı birbirinden ayıramayan serseriler," diye homurdandı Bjartur. "Beceriksizliklerine bahane bulmak için mutlaka bir şey uydururlar."

"Dünyada kötülük yokmuş gibi davranıyorsun."

"Hayır, öyle demedim," diye cevap verdi adam. "Karada da, denizde de tehlike var. Tehlikeyle karşılaşırsan, ya felaketin olur ya da kurtulursun. Ama şeytanlar, iblisler vardır demek damarlarındaki kanın düzgün akmadığını gösterir, hepsi bu."

"Yine de köpekler çok şey görür," dedi karısı.

"Köpek köpektir."

"Bakar mısınız! Köpeklerin her şeyi bildiğini söylerdin hep."

"Hayır," diye karşı çıktı, "asla öyle bir şey demedim. Tek söylediğim, köpek insanı anlayabilen tek hayvan. Ama köpek köpektir, insan da insan. Einarlı Undirlith burada olsaydı, o da bunu derdi."

"Biraz duyarlı olan herkes buranın tekin bir yer olmadığını anlar."

"Duyarlı olanlar umurumda değil," diye homurdandı Bjartur. "Aklını kullanabilen birini göster bana. Bir şeyler görüyorlar, şeytan bilir neler işitiyorlar; tıpkı bir-iki yıl önce Fiyort'ta herkesin konuştuğu o kaçık serseri gibi. Güya kendinden geçiyor, ağzından salyalar akarak ahiretten, Hazreti İsa'dan, Ekill Skallagrimsson'dan, Kral IX. Kristian'dan bahsediyordu. Sonunda, Yargıç'ın imzasını taklit etmekten hapse tıktılar."

"Eminim sen Tanrı'ya da inanmıyorsundur, Bjartur,"

"O konuda bir şey söyleyemem," dedi adam. "Ama bir şeyi inkâr etmiyorum: Rahip Gudmundur'un koyunları en iyileri, bizim buradakiler arasında yani."

"Geceleri dua etmeden mi yatıyorsun?"

"Kafiyeyi tutturursam, uykuya dalmadan önce, vakit geçirmek için bir-iki dua okuyorum. Daha doğrusu eskiden, düşünecek bu kadar şey olmadığında okurdum. Ama "Göklerdeki Babamız"ı okumam, bence o şiir değil. Her neyse, Şeytan'a inanmadığıma göre dua etmem anlamsız olur, bu yüzden konuyu kapatalım. Ne dersin, bir bardak kahve içelim mi, canlanmak için?"

"Ne kötü şeyler söylüyorsun, Gudbjartur!" dedi Rosa. "Sen böyle konuştukça Tanrı'nın melekleri bizden uzaklaşıyordur, eminim. İnanmak istediklerinin dışında her şeyi reddediyorsun; sen böyle bir adamsın işte."

"Beş duyum var benim," diye cevap verdi Bjartur, "daha fazlasına ihtiyacım yok."

"Toplumda senden çok daha yüksek yerlerde olanlar var, onlar iyiye de kötüye de inanıyorlar."

"Olabilir," dedi Bjartur, "nasıl adamlar olduklarını tahmin ediyorum. Geçtiğimiz baharda Myri'de siz kadınlara asılan herif de bunlardan biriyse hiç şaşmam, hani şu sizleri hayalet hikâyeleriyle korkutup kollarına alan adam."

"Biz kadınlar kim oluyoruz?" dedi Rosa, sertleşerek; şaşı gözünden ilk kez bir ışıltı geçti. "Ne demek istiyorsun?"

Ama adam, eski bir şarkı mırıldanarak, su koymak için dem-

liği aramaya girişmişti; kahvesini içmeye kararlıydı. Merdiveni inerken geri döndü, şu gözlemini aktardıktan sonra inmeye devam etti:

"Belki de birileri birileriyle o kadar yakınlaşmamalıydı. Hiç şaşmam. Hiç ama hiç şaşmam."

Sırlar

Bu gözlem, ilk bakışta ne kesin bir yargıydı ne de özel bir önemi varmış gibi görünüyordu, ama Yazevi'nde geçirdikleri ilk günlerde hiçbir şey, ilk gece söylenen bu sözlerdeki ima ya da itham kadar güçlü bir etki yapmadı.

"Hayır," dedi Rosa, "yalan bu."

Meydan okuyan bir tavırla, mutsuz, kırgın bir halde yüzünü duvara döndü.

Bjartur ısrar etti, "Kimdi?"

"Yalan!" diye tekrar haykırdı kız.

"Yerinde olsam söylerdim."

"Kendi yaptıklarını söylemiyorsun ama."

"Öyle mi? Benim saklayacak bir şeyim yok."

"Hiçbirini duymak istemiyorum!"

"Nikâhta edepli ve utangaç görünüyordun, ama kim bilir kimlerle yatmışsındır. Bizim gibilerin payına düşen aşk, akbabaların gözden çıkardığı cansız bir ceset oluyor genellikle."

"Sen de meleksin herhalde," dedi kadın.

"Tindstathir'deki delikanlı mıydı?"

"Ona sor."

"Ya da tarlayı süren şu kaçık?"

"Kim bilir?"

"Gilteigli Steinka'yı baştan çıkaran, öğretmen olacak o pezevenk değildi herhalde, o kadar şaşkın olamazsın."

"Ülkedeki bütün kadın budalalarını saysana?"

"Hepsiyle birlikte olduğunu öğrenmek için mi? Sinsi kedi atak kediden daha becerikliymiş anlaşılan."

Rosa ayağa kalktı, öfkeyle bağırdı:

"Tanrı da, İsa Mesih de biliyor ki, pişman olduğum bir şey varsa, o da köpeklere tapan, insan ruhundan çok köpeklere değer veren bir adamla evleneceğime o söylediklerinin hepsiyle birlikte olmamam. Azıcık aklım olsa, hemen bugün eve, annemle babama dönerdim."

"Ah evet, seni korkutanın o gulyabani olmadığını biliyordum," dedi Bjartur. "Burnumun az ötesini de görebiliyorum. Seni sorgulamam gerekmiyor; bir kadının içini görmek zor değil. Genelde şöyle oluyor: güzel bir beyefendiye âşık oluyorsunuz, adam sıkılınca kıçınıza tekmeyi basıyor ve gidip hor gördüğünüz biriyle evleniyorsunuz."

"Yalan söylüyorsun!" diye haykırdı kadın.

"Geçen ilkbahar o herif Ziraat Fakültesi'nden geldiğinde, gündüzleri mahmur dolaşman bu yüzdenmiş demek. Kendi başına olmayı bunun için seviyorsun. Özgürlüğü bunun için seviyorsun. Onun atalarının benimkinden iyi olduğunu düşündün tabii, çünkü babası balıkçılık işindeyken boğazına doğru dürüst bir lokma girmiyordu, ama adam işin kolayını buldu, dostlarını su katılmış konyakla dolandırdı, kazandığı parayla Güney'e gidip sakat atlar aldı, buraya getirdiğinde kuyruklarına hardal sürdü, atlar öyle sıçramaya başladılar ki, kimse sakat olduklarına inanmadı. Büyük adamlar böyledir; hem hırsız hem sahtekâr bir babaya sahip olacak kadar şanslıysan, geceyi hizmetçi kızlarla geçirirsin, sonra bütün gün uyursun."

"Yalan söylüyorsun, yalan!" kadın öfkeyle köpürdü.

"On sekiz yıl o domuza kölelik ettim – hayatımın on sekiz yılını saf kan atlarına bakmakla, seyahatlerine eşlik etmekle, okuluna götürmekle harcadım; sen ise, yatağının altındaki lazımlığı tarlaya boşaltırken yeterince istekli değilsin diye sana çıkışan Mal Müdürü'nün tacizlerine ses çıkarmadın. Şimdi de benden piçlerini evimde büyütmemi istiyorlar."

Yazevi'nin Bjarturu kendini öfkesine öyle kaptırmıştı ki yataktan sıçrayıp, sanki onu soyup dövecekmiş gibi, yarı çıplak karısının giysilerini çekiştirmeye başladı. Dizleri dehşet içinde titreyen genç kadın, kollarını Bjartur'un boynuna doladı ve hiçbir erkekle birlikte olmadığına, bildiği bütün kutsal şeyler

üstüne yeminler etti, hele onunla, hele onunla – "Yalan söylüyorsam Yüce Rabbim yardımcım olsun," diye ağladı, "bu evde bir lanet olduğunu biliyorum; hayaletler ve şeytanlar bu evi yedi kez yıktı; zifaf gecesi karını öldüreceksen, Kolumkilli'ye kemiklerimi vereceksen, bu eve Yazevi demenin ne yararı var?" Böylece, gözleri ağlamaktan sırılsıklam, alçak sesle dualar ederek merhamet diledi, sonunda Bjartur ona acıdı. Kadınların merhamete sıradan ölümlülerden daha layık olduklarını biliyordu. Biraz enfiye çekti, uzandı ve uykuya daldı. Bir yaz gecesi, bir zifaf gecesi böyle geçti.

Evlilikleri de böyle geçecekti.

Rüyalar

Fakat sabahları, kuşlar ötmeden kalktığında, karısını uyandırmaya kıyamıyordu, uyurken öyle doğaldı ki. Giyinirken bir yandan ona bakıyor, kendi kendine, "Taze bir çiçek gibi," diyor, pek çok şeyini affediyordu. Yine de, yatakta böyle masum yatan karısının, her zaman mesafeli, tekliflere kapalı bu genç kadının başka birini sevmiş olabileceği, belki de bunu itiraf etmekten çekindiği, hep aklının bir köşesindeydi. Kim bilir kaç kez, "İşte kendisiyle meşgul, erkeklere mesafeli bir kız; bu kızla evleneceğim ve kendime bir çiftlik alacağım," demişti. Şimdi onunla evlenmiş, çiftliği almış, bu defa da kimseler bilmeden başka adamları sevdiği ortaya çıkmıştı. Uyurken mutluydu, ama uyandığında büyü bozuluyor, gözlerindeki hayal kırıklığını görebiliyordu; bu yüzden uyumasına izin veriyordu. Çok az konuşuyorlar, birbirlerinin gözüne bakmaya cesaret edemiyorlardı; sanki yirmi beş yıldır evlilermiş ama birbirlerini tanımıyormuş gibiydiler. Bjartur dışarı çıkıp evin duvarının köşesinde bağdaş kurmayı alışkanlık edinmişti, orada düşünmeden otururdu. Batı tarafındaki pencerenin otlarla kaplı pervazında uyuyan Titla, duvardan yere atlardı. Üstüne sıçrar, gece ayrılıp yeniden buluşmuşlar gibi sevinç gösterileri yapardı. Bjartur'un çevresindeki çimenlerde büyük daireler çizer, sürekli havlaya-

rak evin önündeki tarlanın en ucuna koşar, aksırıp tıksırarak burnunu çimenlere sürterdi. Sonra Rosa, Bjartur'un peşine düşer, ot biçmeye giderlerdi.

Tan yeri ağarmak üzereydi, havada sabahın taze esintisi vardı, göl ayna gibi parlıyordu. Adacıklardan birinde bir çift kuğu yuva yapmıştı, tepeli ördeklerle altıngözler küçük gruplar halinde yüzüyordu, ama yeşilbaşlar ve sunalar yuvalarını nehrin ötelerine, uzak kıyılara yapmışlardı; çiftçi bazen durup erkek ördeklerin görkemli tüylerini seyretmekten kendini alamıyordu. Birkaç kızılbacak onları görünce, karmaşık ve zarif sabah şarkılarını söyleyerek doğudaki sazlıklardan havalandı. Göl kıyısında balıkçıllar da yuva yapmıştı; bu kuşların gözünde bütün hayat solucanlardan ibarettir. Gölü çevreleyen çimenli şeridin kimi yerlerinde kahverengi kazlar, uzun boyunlarını gökyüzüne kaldırmış, çiftler halinde yürüyorlardı. Kuşlar insanlardan daha mutludur, kanatları onları diğer canlılardan farklı kılar; "anne kaz, kanatlarını ver bana." Tek yakarma sesi, kasvetli bir ötücü kuş olan dalgıç kuşundan geliyordu. Yazevi'nin Bjarturu, tırpanın sapından tuttu ve otları biçmeye koyuldu.

Tırpanı birkaç kez salladıktan sonra her yanının tutulduğunu hissetti, geceyi gündüze kattığı on-on iki yıl önceki kadar canlı değildi. O zamanlar uykuya ihtiyaç duymaz, mola vermeyi düşünmezdi, çayırda ayakta, tırpanın sapına yaslanır, sabah için hazırladığı ekşi peyniri yerdi. Son beş yılda yorgunluğun ne olduğunu öğrenmişti, şimdilerde güne, bazen bütün eklemlerini sızlatan ağrılarla başlıyordu. Ama ne de olsa artık mülk sahibiydi, tapu kayıtlarında öyle görünüyordu. On iki yıl sonra mülkün son kuruşunu da ödemiş olacaktı, bu da toplam otuz yıl edecekti. Kendi krallığının kralıydı, parlak tüyleri ve çeşitli şarkılarıyla kuşlar, konuklarıydı. Evde uyumakta olan karısı, daha önce biriyle birlikte olmuş, kalbi onda kalmış olsa da, nikâhlı eşiydi. Çalışırken kafiyeler buluyor, düşüncelerini şiire dönüştürüyordu, ama bu şiirleri sadece kendine söylüyordu. Köpek sazlıkta kuşları kovalıyordu. Bazen bir kumkuşu ya da su çulluğu yakalardı. Kuşu yer, sonra toprağa uzanıp kendini yalar, ısırırdı. Daha sonra düşünceli bir tavırla ba-

şını kaldırır, gözünü kırpmadan vadiye bakar, sonunda çimenlerin arasında bir yer bulur, kıvrılıp yatardı. Güneş gökyüzünde yükseliyor, gölgeler kısalıyordu, ama kahvaltı zamanı çoğu kez bulutlar güneşi kapatır, vadide soğuk bir rüzgâr eserdi. Günün en güzel saatleri böyle sona ererdi. Hiçbir sabah sıradan değildi; her gün yeni bir sabaha uyanırdı ama gün ilerledikçe kuşlar daha az öter, Mavi Dağlar renklerinin güzelliğini ağır ağır yitirirdi. Günler de yetişkinler gibiydi, sabahlar hep daha tazeydi.

Sabah kahvesi için geri dönerken bu kez karısının onu iyi karşılayacağını, belki doğa üzerine bir şiir okumasını isteyeceğini hayal etti; ama Rosa şu sıralar pek iyi görünmüyordu, en azından şiirden tat alacak kadar iyi değildi. Hem zaten şiiri pek sevmiyordu. Ona gül desenli, kuru havalar için ideal bir giysi almıştı ama o, Rauthsmyri'de süt sağarken giydiği önlüklü eski dokuma giysiyi ya da eprimiş yün bir etekle eski, yamalı bir paltoyu tercih ediyordu. Ve nedense, asla kendini iyi hissetmiyordu; bazen başı dönüyor ve oturmak zorunda kalıyor, sık sık bir tümseğin ardında kayboluyordu. Sabahları çavdar ekmeği ve sade kahveyle kahvaltı ediyorlardı. Bir zamanlar, otları toplayıp yığarken canla başla çalışırdı, şimdi ise kayıtsız bir tavırla elindeki tırmığa bakıyordu. "Yüzün solmuş, keyifsiz görünüyorsun," dedi. Cevap yok. "Tırmığı biraz canlı tutsan," diye yakındı. Kadın karşılık vermedi ve dudağını ısırdı. Saat dokuzdan az önce omuzları sarkarak balıkları haşlamaya giderdi ama çoğu kez ateşi yakamazdı. Meraya balık, çavdar ekmeği, kahve getirirdi. Bjartur şeker isterken karısına "Bu merete hasis davranma," der, tatlı şeylerden değersizmiş gibi söz ederdi. Sonra gidip nehrin kenarına kıvrılırdı, ama bu dört dakikadan uzun sürmezdi. Bu arada karısı merada yere oturur, düşünceli düşünceli parmaklarıyla yosunları sökerdi.

Bjartur pazarları dağın yamaçlarını tırmanıp süpürge otu arardı ya da yükseklerde yürüyüşe çıkar, uzaklarda otlayan koyunları gözetleyerek, nereden geldiklerini tahmine çalışarak eğlenirdi; pek çok beldede hangi cins koyun yetiştirildiğini iyi biliyordu. Uçurumlardan aşağı büyük kayalar yuvarlamak-

tan da tuhaf bir zevk alıyordu. Karısı dere kenarında, aşağı çağlayanın altında çamaşırları yıkardı. Bir pazar günü her zamankinden geç döndü ve eve geldiğinde neşe içinde, karısından ne gördüğünü tahmin etmesini istedi. Güneyde, Lindir'de dolaşırken bir koyun görmüştü, Mjoinhyrna'dan başkası değildi, yanında harika bir kuzu vardı. "Mjoinhyrna'nın kuzusu sonbaharda on beş kilonun altında olmayacak, isteyen herkesle bahse girerim," dedi. Ama karısı sevinmiş gibi görünmedi.

"Rahip Gudmundur'un koyunlarının soyundan, güçlü bir cinstir," dedi Bjartur. "Ağıllarından fazla uzaklaşmazlar, bu cins koyunlar nadiren yolunu kaybeder. Ne istediklerini bilirler, boş yere dolaşmazlar, çok zekidirler. Yapmayı kafama koyduğum bir şey varsa, o da rahip Gudmundur'un koçlarından birine sahip olmak."

"Vay canına," dedi Rosa. "Ne kadar ilginç."

Bjartur'un mutluluğunu paylaşmadı, onun heveslerine kayıtsızdı. Düşüncesini kendine saklardı.

Kısa bir sessizlikten sonra, "Bjartur," dedi, "biraz et yemek isterdim."

"Et mi?" dedi Bjartur şaşkınlıkla. "Yazın ortasında et mi yiyeceksin?"

"Ne zaman bir koyuna baksam ağzım sulanıyor."

"Sulanıyor mu?" dedi Bjartur. "Belki miden ekşimiştir."

"O tuzlu yayın balıklarını köpeğe versen yemez."

"Kendini iyi hissettiğine emin misin evlat?"

"Rauthsmyri'de haftada iki kez mutlaka et yerdik."

"At eti. O pis şeyi hatırlatma."

"Her pazar mutlaka koyun eti yerdik," dedi Rosa, "yazları bile. Hem at eti nefistir."

"Hizmetçilerine güçsüz maryalarla sıska ve yaşlı atlardan başka şey yedirmezlerdi. Kölelerin yiyeceği cinsten etler."

"Senin etin nerede peki?"

"Özgür insan balıkla idare edebilir. Özgürlük et yemekten evladır," diye cevap verdi.

"Her gece rüyamda sosisler görüyorum. Avuç dolusu işkembe doğruyorum; tencereden dumanları çıkıyor, üstlerinden iç-

yağı damlıyor. Bazen ciğer sosisi, bazen kan sosisi. Yüce Tanrı yardımcım olsun."

"Bunlar yağmura ve şimşeğe delalet," diye yorumladı rüyayı Bjartur. "İçyağı – bu parçalı bulutlu demek. Anlaşılan yaz böyle geçecek, hava hiç değişmeyecek."

"Rüyamda süt de görüyorum," diye devam etti kadın.

"Süt mü? Kar mı? Yaz ortasında?"

Bjartur bunun çok tuhaf bir rüya olduğunu düşündü.

"Dün gece rüyamda yine Rauthsmyri'deydim. Kaymağı sütten ayırıyordum, tavanın bir ucundan yağsız süt, bir ucundan kaymak akıyordu. Ağzımı kaymak akan uca tuttum."

"Neden kafanı böyle şeylere takıyorsun anlamıyorum, bana çok saçma geliyor," dedi Bjartur; çaresizce elini sallayarak, rüyalar üzerine yorum yapmaktan vazgeçti.

"Gündüzleri de kafamda hep süt var. Merada tırmığı sallarken süt düşünüyorum. Bir de et."

Bjartur bütün ciddiyetiyle, kaşlarını çatarak bir süre düşündü, sonunda şöyle dedi:

"Dinle Rosa, hayatım, sinirlerin yıpranmış olabilir."

"Bir inek alamaz mıyız, Bjartur?"

"İnek mi?" dedi adam, şaşkınlıktan nefessiz kalmıştı. "İnek mi dedin?"

"Evet," diye yineledi karısı inatla, "inek."

"Artık hiç kuşkum kalmadı, kadın. Senin sinirlerin bozulmuş. Zavallı ihtiyar annemin sinirleri de böyle bozulmuştu. Tuhaf fikirler öne sürmeye başladı, sonra sesler duyduğunu söyledi. Önce bir kocakarıya götürdük, iyileşmeyince doktora götürmek zorunda kaldık. Böyle devam ederse mutlaka söyle, gidip ihtiyar Finsen'den işe yarayacak bir şeyler alayım."

"İlaç istemiyorum. Bir inek istiyorum."

"Peki nerede otlayacak? Evimizin bulunduğu bu mübarek tepede ne kadar az ot bittiğini görüyorsun işte. Uzaklardaki çayırlar daha da kötü, bunu kendi tecrübelerinden bilmen lazım. İnek için samanı nereden bulacaksın?"

"Nehrin kıyısında hasır otu var."

"Kim biçecek o otları? Kim taşıyacak? Eve kadar kimin sır-

tında götüreceğiz? Kendi çiftliğimizde, daha birinci yılımızı geçirirken, bu kadar konforlu yaşamayı göze alabilir miyiz? Aklın başında değil senin."

Kadın, onunla eğlenir gibi, "Özgür bir kral olduğunu sanmıştım," dedi.

"Yeterince balığımız yok mu? Bizler kendimizin efendisiyiz, kendi toprağımızda yaşıyoruz. Rauthsmyri'deki ırgatlara verilen pis balık artıklarını yemek zorunda değiliz, şahane kurutulmuş yayınımız var, bir süre öncesine kadar yanında ithal patates de yiyorduk. Bol çavdar ekmeğimiz, tonla şekerimiz var. Bisküviler küflendiyse bu benim suçum değil. Değişiklik istiyorsan biraz bisküvi yemeliydin, hiç olmazsa küflenmezlerdi. Çavdar bisküvileri pastanelerde imal edilir. Dahası, güzelim, Avrupa'daki pastanelerde imal edilir."

"Babam hasır otunu eve taşımak için yük katırlarından üçünü verecektir, eminim."

"Hayati bir mesele olmadıkça ve son kuruşuna kadar ödeyeceğimden emin olmazsam, kimseden bir şey dilenmeyeceğim," dedi Bjartur. "Bu konuyu kapatalım. Ücra bir çiftlik evinde inekten söz etmek gösterişten başka şey değil; burası bir koyun çiftliği. koyunlarımızın sayısını artıracağız, bu saçmalıkları duymak istemiyorum."

"Ya çocuğum olursa?"

"Benim çocuğum annesinin sütüyle büyüyecek. Bir yaşına kadar emdiğim sütte haşlanmış balık, donyağı, morina yağı vardı, çok da sağlıklı büyüdüm."

Kadın acı çeken gözlerle ona baktı; yüzündeki kendine ait çizgiler birdenbire silinmişti sanki. Bjartur duygulandı, özür diler gibi bir sesle, "Sen de göreceksin," dedi. "En acil ihtiyaçlara öncelik vermemiz gerekiyor; şu anda ilk hedefimiz borcumuzun hiç değilse bir miktarını ödemek. Koyunların çoğunu Mal Müdürü'yle hesabımızı kapatmak için vermemiz gerekecek; bir inek için gırtlağımıza kadar borca girip koyun sayısını düşük tutmak çılgınlık olur. Ama bir yıl sonra sana bir sebzelik yaparız, güzelim." Ata vurur gibi kadının omzunu tokatladı.

Sinirler

Ne ki, Bjartur'un Dr. Finsen'den temin ettiği ilaçlara rağmen, karısının sinirleri iyileşeceğine durmadan kötüye gidiyordu. Geceleri Bjartur'a ekmeğini ve soğuk balığını veriyor, kendisi için koyu bir yulaf çorbası pişiriyordu; kuzinenin başına kıvrılıyor, yarı nemli çalıların dumanı bütün odayı doldururken, kepçeyle tencereyi karıştırıyordu. Bjartur balığın kemiklerini çıkarıyor, ince parçalar kalın parçaların üstüne gelecek şekilde iki yarısını üst üste koyuyor, ekmek dilimi gibi yiyordu; bu arada kaşlarının altından sürekli karısını süzüyordu. On iki ay önce akşamları üstünü değiştirip en iyi giysisini giyen, yıkanan, eğlenceli bulduğu şeylere kahkahalarla gülen bir kızdı. Bu kız aniden orta yaşlı bir kadına dönmüş, Myri'de süt sağarken giydiği paçavraya benzeyen önlüğüyle derbeder, pasaklı biri olmuştu. Yüzü kararıp sarkmış, yanaklarındaki renk, tavırlarındaki zarafet, gözlerindeki ışık silinmişti. Onca balığa, ekmeğe, yulaf çorbasına, bir-iki hafta öncesine kadar balığın yanına koydukları patateslere ve Avrupa pastanelerinden gelen çavdar bisküvilerine rağmen bu çiçek hızla soluyordu. "Kahrolası bir sevgili için acı mı çekiyor yoksa," dedi Bjartur kendi kendine, onun duymasını umursamadan. Kesin olan bir şey vardı: Bjartur'dan o kadar uzaklaşmıştı ki, o uyumadan yatağa girmemeye dikkat ediyordu; yanlış bir hareketle onu uyandırırsa hemen arkasını dönüyordu; kulağına fısıldadığında ölü gibi yatıyor, içindeki bütün arzuyu öldürüyordu. Bjartur'un da keyfi çok yerinde sayılmazdı – kendini hep yorgun, tükenmiş hissediyordu. İçinden küfretti; hayatının en iyi yılları, on sekiz yıl, Mal Müdürü'ne ve yanındakilere hizmetle geçmişti; sonunda kendi kendinin efendisi olmuştu ama evlilikten tat almıyordu. Uykuya daldığında, rüyasında ineklerin çimenlerini yediğini görüyordu. İnekler kötü niyetliydi, üstüne yürüyorlar, çocukluğunda olduğu gibi onu korkutuyorlardı. Böyle zamanlarda aniden sıçrayarak uyanıyor, rüyanın verdiği sersemlikle, "İnek alacağıma tabuta girerim," diye mırıldanıyordu.

Gündüzleri dışarı çıkıp, rahatlamak için evin arkasına gittiğinde, doğuya dönüp haç çıkarıyor, sessizce mırıldanıyordu: "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına, inek alacağıma mezara girerim. Sonsuza dek, amin."

Ve işte Rosa, yulaf çorbasının başında, tencerenin altına çalı çırpı atıyor, çatırdayarak yanan çalılar gittikçe koyulaşan bir duman çıkarıyordu.

"Ateşe dikkat et evlat," dedi. Ama Rosa duymamıştı, ateşe biraz daha çalı attı.

"Pekâlâ, çorba senin sorumluluğunda evlat, ne de olsa sen yiyeceksin."

Yulaf çorbası sonunda pişmişti, Rosa çorbayı bir sahana döktü ve tepesine kadar doldurdu; Tanrım, bunun hepsini yiyecek miydi? Elini kutuya daldırıp çorbasıyla birlikte yemek için koca bir şeker topağı aldı. Bjartur olanları kaşlarını çatarak izliyor, bir insanın böyle bir şey yapabilmesine, yulaf çorbasıyla şeker yemesine şaşıyordu. Hayır, ona kızmadı. Aksine, karısı onun yulafını yediği için gurur duydu, şekerini katık etse bile – ama Rosa tencereye dönüp sahanı bir kez daha doldurunca, yanında yemek için biraz daha şeker koparınca içine bir kuşku düştü. Dolu dolu iki sahan – bir kadın bu kadar çok yiyebilir mi? Ya şeker? Evet, yanında şeker de yiyor! Rosa'nın sinirlerinin nasıl bozulduğunu, bu kaprislerin nereye varacağını kestiremiyordu. Dün konu et ve süttü, bugün iki sahan dolusu yulaf çorbası ve istemediğin kadar şeker. Yarın bir fili yese şaşırmayacaktı. Tek kelime söylemedi, ama içinden birkaç dize okudu; bir ikilemle karşılaştığı zamanlar tekrar ettiği, ortadaki kafiyeye vurgu yaparak mırıldandığı bu karmaşık dizeler, onun iç sesiydi. Yulaf çorbasından sonra Rosa, birkaç çamurlu çorabı derede yıkamaya götürdü, Bjartur yatağa yalnız girdi.

Ertesi sabah uyandığında Rosa yanında değildi. Bu daha önce hiç olmamıştı, giysilerini üstüne geçirdi ve merdivenleri inip dışarı çıktı.

Aptallaşmış gibiydi, evin önündeki taşlıktan "Rosa!" diye seslendi. Evin arkasına geçip dağa "Rosa!" diye haykırdı.

Ama uzaklar bu ahenkli isme yankıyla bile cevap vermedi.

Güneş doğmuş, uzun gölgeler evi bir saraya çevirmişti. Fakat batı hâlâ karanlıktı. Yaz geçiyordu, kuşlar bütün tatlı şarkılarını söylemişlerdi; şimdi çığlıkları, sanki zamanı keşfetmişler gibi, kısa ve aceleciydi.

"Titla," diye seslendi Bjartur. Köpek her zamanki yerinde, duvarın üstünde değildi. O da ihanet etmişti. Bjartur için bu bir felaketti. Fakat pes etmedi; kadın ve köpek için bağırmaya ara verdiğinde yumruğunu sıkıp dağa sallıyordu. "İstersen beni parça parça doğra, asla pes etmeyeceğim, Rosa, Titla!" diye bağırdı avazı çıktığı kadar.

Sonunda batıdan, sazlıkların oradan bir ses duydu. Bu Titla'ydı. Sağ yandan koşarak geldi, hiç ara vermeden vik, vik, vik diye ciyaklıyordu. Bjartur ona doğru koştu. "Rosa nerede?" diye sordu. Köpek çamur içindeydi, soluk soluğa kalmış, dili dışarı sarkmıştı; üstüne atladı, çenesini yüzüne dayadı. Tekrar dönüp su birikintilerinin ve bataklıkların arasında ok gibi koşmaya başladı, Bjartur da peşine düştü. Ara sıra durup adamın ona yetişmesini bekliyor, birkaç metre yakınına gelince tekrar koşmaya başlıyordu; akıllı bir hayvandı. Bulutlar güneşi kapattı, hava serinledi, her an yağmur yağabilirdi. Adam köpeğin peşine düştü ve bu tuhaf yolculuk, bir süre böyle devam etti. Sırtın tepesine, ihtiyar cadının gömülü olduğu taş yığınına gelene kadar da durmadılar, köpek haklı çıkmıştı: Bjartur'un karısı burada boylu boyunca uzanmış yatıyordu. Taş yığınının etrafında büyüyen otların üstüne uzanmıştı; üstünde çuval bezinden entarisi vardı, başına bir bez bağlamıştı; çorapları ayak bileklerindeydi, dizlerine kadar çamur içindeydi. Kafasının altına koyduğu bohçayla eski bir öyküde, tepelerde yolunu kaybeden bir berduşa benziyordu. Onu uyandırdı, Rosa çaresizce etrafına baktı, dişleri takırdıyordu. Onunla konuştu, fakat kadın cevap vermedi. Birkaç kez ayağa kalkmaya çalıştı, ama başaramadı. Bir hayalet onu uyurken alıp buraya getirmiş olabilir miydi?

"Burada ne işin var kadın? Nereye gidiyordun?"

"Git başımdan."

"Uykunda mı yürüyordun?" diye sordu.

"Bırak beni."

"Seni buraya birisi getirmedi, öyle değil mi?" Onun gibi bir inançsız için tuhaf görünse de, bu olayda hayaletlerin rolü olabileceği ihtimalini yok saymıyordu. Karısını ayağa kaldırdı, çoraplarını yukarı çekti. Rosa hâlâ titriyor, konuşmakta zorlanıyordu. Onu aşağıya, yola çıkarmaya çalıştı, kadının ikide bir dizleri çözülüyordu.

"Ayağa kalkmaya çalış, aşkım."

Rosa, "Canım öyle süt çekiyor ki," dedi.

"Evet," diye cevap verdi adam. "Hastasın, ondan."

Kadıncağız Rauthsmyri'den süt almak için yola çıkmış, bu arada fırsat bulmuşken Gunnvor'a borcunu ödemek istemişti. Demek ki onu buraya getiren gerçek bir hayalet değil, ağır ağır yüreğine sızan hayaletti. Ama karısının başkalarından süt dilenmesi, Yazevi'nin efendisinin duymaya katlanamayacağı bir rezaletti.

"Kimseden bir şey dilenmeyecektim," diye karşı çıktı Rosa.

"Bohçanda ne var?"

Rosa, elinden almasından korkarak, bohçayı koltuğunun altına yerleştirdi.

"Bana ait şeyler," dedi.

Bjartur ısrar edince, bohçanın içinde yün olduğu anlaşıldı; bunlar Kolla'nın yünleriydi. Kolla, Rosa'nın malıydı; uzun çalışma saatleri ve pek az uykuyla geçen yirmi altı yılda sahip olduğu tek şey, yeni evine yaptığı tek katkıydı. Yünleri Mal Müdürü'nün karısına vermek, karşılığında bir şişe süt almak için yanına almıştı, ama tepeye çıktığında tükenmiş, bacakları tutmaz olmuştu; Gunnvor'un kurganına bir taş ekleyip uykuya dalmıştı.

"Önümüzdeki yaz altı ya da yedi maryayı kuzularından ayırır, sütlerini sağarız," dedi Bjartur.

Üşüyen ve titreyen kadının midesi bulanmaya başlamıştı. Sarsılarak öğürdü, yola kusarken Bjartur yere yığılmaması için sarıldı. Yağmur yağmaya başladı; önce iri bir damla, sonra bir iki tane daha. Rosa kustuktan sonra iyice tükenmişti, yağmur gittikçe hızlanıyor, sağanağa çeviriyordu. Adam vadiye inince ye dek karısına destek oldu, sonra onu bataklıkların ve su bi-

rikintilerinin arasından, bu yaz üstünden yağmur eksik olmayan Yazevi'ne taşıdı.

"Açmaya niyeti yok galiba," diye söylendi Bjartur.

Hava açarsa işler yolunda demekti, ama denizden gelen esintiyle başlayan ani sağanaklar devam ederse, aynı belirsizlik, aynı savaş devam edecekti; günler boyu eve tıkılacaklar, çalışmak için dışarı çıkamayacaklardı. Havanın kaprislerine akıl sır ermezdi. Onların dünya savaşı da buydu, bu dünya savaşında Bjartur bir general gibi emirler yağdırır, ordusu, o küçük ordusu, yeryüzünün bütün savaşlarının en küçük ordusu, et, süt, taze yiyecek olmadan savaşan ordusu itaat ederdi; yine de, asıl büyük yağmurlar başlamadan önce samanları kurutup yığmayı başaramadılar.

Bu yağışlı günlerden birinde Rosa, gölün yakınında, sazlıktaki çamurlu derelerin arasında, yeni biçilmiş otları tırmıkla topluyordu. Yukardan gelen otları, kökleri ve balçığı taşıyan bu derelerden birinde, hareket eden, yılan gibi kıvrılarak akıntının ters yönünde ilerleyen bir şey gördü. Tırmığın sapını kavradı, gördüğü şeyin altından geçirip sudan çıkardı. En az bir buçuk metre boyunda iri bir yılan balığı, başının üstünden kıvrılarak havada uçtu, arkalarda bir yere düştü. Otların arasında, devler dünyasına ait bir solucan gibiydi; kıvrıla kıvrıla belki on sekiz halka olmuştu. Rosa'nın avcılık iştahı kabardı; bu bir balıktı, bu yüzden karada savunmasızdı. Endişe etmiyor değildi, ne yaptığını öğrenirse Bjartur'un onu paylayacağından emindi, ama avını orada bırakmamaya, olduğu gibi midesine indirmeye kararlıydı; bıçağını aldı ve yılan balığını eliyle kavramaya çalıştı; balık sürekli avucundan kayıyor, bazen koluna dolanıyordu, buna rağmen ikiye kesmeyi başardı. Şimdi iki balık vardı, bu balıkların ikisi de kaygandı ve farklı yönlere ilerlemek için çaba harcıyorlardı; bu yüzden ikisini bir araya getirmek epey vaktini aldı. Başörtüsünü çıkarıp balık parçalarını içine sardı ve bir tümseğin üzerine yerleştirdi. Örtü gün boyunca kıpırdayıp durdu, akşama doğru eve yemek yapmaya gittiğinde, örtü hareketsiz bir rulo şeklini almıştı.

"O pislik için çalı çırpı harcamadan önce iki kere düşün derim," dedi Bjartur, bütün dikkatiyle yılan balığını temizleyen kadına bakarak. Yılan balığı parçaları tencerede haşlanırken birbiri üstüne kıvrılıp durdu. Rosa tencereden bir parça çıkardı:

"Akşam yemeğinde biraz balık yer misin?"

"Aman Tanrım, hayır. Hele böylesini asla yemem. Solucan yer miyim sandın? Bu da su solucanı, başka bir şey değil."

"Bana daha çok kalacak o halde," dedi kadın ve yemeye koyuldu; böyle bir şeyi nasıl mideye indirdiğine şaşıran kocası tiksinerek bakarken, balığın hepsini bitirdi.

"Bahse girerim, elektrikli yılan balığıydı," dedi Bjartur. "Deniz canavarı yemek kadar iğrenç bir şey bu."

"Sahi mi?" dedi karısı, tencerenin dibindeki suyu içerken.

"Kiler onca doluyken karımın bu pis şeyi ağzına koyacağına hayatta inanmazdım."

"Bütün yaz bana yedirdiğin çamurlu yayın balığından çok daha temiz," diye karşılık verdi karısı, tuttuğu yılan balığını savunmaya kararlıydı.

Ama Bjartur'un gecenin bu saatinde ona meydan okuyan bir kadınla atışmaya niyeti yoktu; giysilerini çıkarmaya başladı, üstünü başını kaşıdı, Gongu Hrolfur'dan, Grimur'un okyanustaki kökenlerine dair birkaç dize mırıldandı ve yatıp uyudu.

Kuru Hava

Bir bu eksikti. Yağmur sonunda dinmişti ama sevinecek vakit bulamadılar. Kuzeyden deli bir rüzgâr esti, kuruttukları samanı alıp dört bir yana savurdu, bir kısmını biçilmemiş otların üzerine, bir kısmını da –üç haftalık uğraşlarının en az üçte birini– göle süpürdü. Üç gün boyunca gölün kıyısında samanları toplayıp yeniden yığdılar. Sonra rüzgâr yeniden kesildi ve gökyüzünü pençeyi andıran, tehditkâr, yağmur yüklü bulutlar kapladı; parlak günler sona ermişti. Yağmur tekrar yağmadan samanları bağlayıp bir an önce eve taşımak gerekiyordu; evde oturmanın, yemek pişirip sırtüstü yatmanın zamanı de-

ğildi, uyumaya bile vakit yoktu. Şimdi bütün güçlerini ortaya koymanın, doğanın güçleriyle savaşmanın zamanıydı; bu, Yazevi'nin Bjarturu'nun bağımsızlık savaşıydı. Samanları yığmayı bitirir bitirmez Bjartur balyalamaya girişti. Akşamın geç saatleriydi, ışık azalmıştı, yaz veda ediyordu. Hava iyice kararınca, karısını bir parça uyuması için bir balyanın arkasına bıraktı, samanı eve taşıyacak kısrağı aramaya koştu. Kısrağı bir Rauthsmyri aygırının yanında buldu, eyeri üstüne geçirip dönünceye dek gün ağarmaya başlamıştı. Karısını uyandırdı, samanı bağlama işine bıraktıkları yerden devam ettiler; soğuk balık yiyip bir birikintiden su içtiler. Bulut kümeleri yayılmış, bütün gökyüzünü kaplamıştı, yağmur her an boşalabilirdi, balyalar bir an önce eve taşınmalıydı. Rosa atı eve kadar götürecek, sonra derhal geri dönecekti. Yüklü atın yularından tutarak, sazların ve çamurların arasından yürüttü, dönüşte üstüne bindi ve bir sonraki yükü almak üzere hızla çayıra döndü. Yağmur hâlâ kendini tutuyordu. Gün boyunca çalıştılar, yeniden gece olurken bulutlar şeffaflaştı, aralarından yeni ay göründü. Bütün gün durup dinlenmeden çalıştıktan sonra, bu parlak ayı görmek insanın içini rahatlatıyordu; Rosa ayın romantik, kusursuz ışığına bakmak için sarp kayalıklardan çıkan elfleri görür gibi oldu; elfler insanlardan daha mutlu bir hayat sürerler. Ama saatler ilerledikçe ay, esin veren o ilk parlaklığını, insanı hayallere sevk eden çekiciliğini kaybetti, yorgunluk ve açlık bu huzur hissine üstün geldi. Rosa atın yularından tutmuş, sazların arasında düşe kalka ilerliyordu. Bacaklarını hissetmiyor, yalpalayarak yürüyordu. Dönüş yolunda ata bindiğinde başı öne, göğsüne düşüyor, at durup otlanmaya başlayınca uyanıyordu.

Çiftçi, "Hayvanların geleceği tehlikedeyse, dalıp gitmeyeceksin," diye homurdandı.

Rosa cevap veremedi, dilini hareket ettiremiyordu. Bir çukurdaki durgun suya ayın yansıdığını gördü, çukurda üç ya da dört deniz çulluğu tembel tembel yüzüyor, başlarını ördek gibi, zarif hareketlerle suya sokup çıkarıyorlardı. Sevimli küçük kuşlar, şu rahatlığa bak, bir tabağın üstüne ne de yakışırlardı! Hava ağarmaya başlamıştı. Atın adımları gittikçe yavaşlıyor, yola de-

vam etmek için daha çok güç harcıyordu; ay renksizleşti ve kararan bulutların arkasında kayboldu, otlar da dün koktuğu gibi kokmuyordu. Rosa üstünün kuru mu yaş mı olduğunun farkında değildi; bütün dünya, burnu ve gözleri silinip gitmiş gibiydi, yalnızca katlanılmaz bir bulantı hissi, ağzında acı bir tat ve burun deliklerinde pis bir koku kalmıştı. Zaman zaman öğürmek, midesindeki safrayı kusmak için durup kısrağa yaslanmak zorunda kalıyordu. Kaşlarına biriken soğuk terleri sildi ve boğazındaki acı tadı yutmaya çalıştı. Bu dünya savaşı böyleydi işte; evet; hava yavaş yavaş aydınlanıyor, bulutlar daha da kararıyordu ve bir kez daha kısrağı eve götürüyordu. Bjartur son balyayı bağlamakla meşguldü, zafere çok yakındılar, ama Rosa mutlu değildi; bir dünya savaşında zafer kazanan hiç kimse mutlu değildir. Yorgunluktan yıkılmak üzereydi. Çiftliğin yanından geçen derenin kenarındaki yosunlara eğildi, avuçlarını büküp su içmek için ileriye uzandı ve şefkatli kollar onu bağrına basacakmış gibi hissetti; kendini derinden, daha derinden, sonsuza dek sürecekmiş gibi bu kucaklamaya bıraktı, tıpkı mutlu bir şekilde, ona döşeğini bırakıp ölen anneannesi gibi; derinlerde, daha derinlerde, derenin akıntısında kendi aksinin dağılıp gittiğini gördü; yeryüzü onunla birlikte, ölürken bize eşlik eden melek gibi, uzaya yükseldi, toprağın sonbaharı hatırlatan güzel kokusunu aldı; sonunda toprak bir anne gibi yanağını onun yanağına yerleştirdi, dünyanın suları kulaklarında çağıldayarak ona sevgilerini fısıldadılar, sonra hiçbir şey hissetmedi.

Kırlarda Bir Gün

Bu olay bir pazar günü oldu.

Bjartur onu derenin kenarında, hâlâ uyur halde bulduğunda yağmur bir süredir yağıyordu. Rosa iliklerine kadar ıslanmış yatıyordu, yanağını derenin yamacına dayamış, bir kolunu altına almıştı. Bir saman balyası suda, derenin iki yakası arasında duruyordu; atın semeri, kopan kayışıyla çakılların üstüne yayılmıştı, at evin önündeki tarlada otluyordu. Kadın ölüm uy-

kusundan uyanan bir soytarı gibi doğrulup, endişeli gözlerle etrafına baktı, belinde bir ağrı, kocasının iğneleyici sataşmalarını dinledi. Sonra, Bjartur yağmura karşı geçici bir önlem olarak samanın üstünü kesekle örterken, kendini sürükleyerek eve girdi, kahve yapamayacak kadar yorgundu, yatağa serilip tekrar uykuya daldı.

Öğle olmadan hava açtı, Bjartur karısını uyandırmak, kahve hazırlamasını söylemek için nefes nefese eve koştu; çayırların ötesinden atlılar yaklaşıyordu, bazıları bir kavis çizerek ötekilerden ayrılmış, evin yakınındaki düzlüğe kadar gelmişlerdi. "Bunlar yük atı değil, binek atı; dolaşmaya çıkmış şehirli bir sersemler sürüsü olmalı," dedi Bjartur. "Tam da sırasıydı ya."

"Kimsenin beni böyle görmesini istemem," dedi Rosa.

"Bize uğrarlarsa bir yudum kahvemizi içecekler, kadın," dedi Bjartur. "Hepsini ağırlayacak gücün vardır, umarım."

Masaya abanıp pencereden gelenlere baktı, yaklaştıklarında hem atları hem de süvarileri tanıdı. Bazıları iç bölgelerde çiftlikleri olan zengin toprak sahiplerinin kızları ve oğullarıydı; ötekiler Utirauthsmyrili yaz işçileriydi; bir de rahibin kızları ve kır atını süren ziraatçi Ingolfur Arnarson Jonsson vardı. Ama Bjartur başını çevirdiğinde karısı ortadan kaybolmuştu.

Delikanlılar atlarından inmediler, kızlar fundalıklarda yeni yeni olgunlaşan yaban mersinlerinin peşine düşmüşlerdi. Kırlarda bir gün geçirmek için gelmişlerdi ve bu "kırlık yerde" piknik yapmak amacıyla deri çantalarda yiyecekler getirmişlerdi. Ingolfur Arnarson eve kadar gelmedi, birini göndererek sazlıklarda tüfeğini denemek ve gölde oltasını kullanmak için izin istedi. Bir de, kadınların yabani meyve toplamak için dağın yamacında dolaşmalarının bir sakıncası var mıydı?

Mülk sahibi olarak Bjartur'un gururu okşanmıştı, kendisinden izin istenmesi her zaman hoşuna giderdi. Kızların, bir kez koku almaya başlayınca, neyi koklayacaklarını en iyi kendilerinin bileceği yolunda, imalı bir şeyler söyledi; birkaç dağ çileği toplamalarına itirazı yoktu, ama sadece yemiş peşinde olduklarından kuşkuluydu. Mal Müdürü'nün oğlunun göldeki bitli balıkları avlayıp kendini gülünç duruma düşürmesi onun bileceği

işti; bir Pazar günü, kimseye zarar vermeden sazlıklarda uçuşan masum kuşlara ateş etmek istiyorsa, bu belki de onun başka şeytanlıklar yapmasını önlerdi. "Ama," diye devam etti, "zahmet edip yanıma kadar gelseydi, yüzüme baksaydı, gözüme daha çok girerdi, külotlu pantolonunun düğmelerini iliklediğim günlerin üstünden çok geçmedi, bildiğim kadarıyla babasına hizmette kusur etmedim, onun da, adamlarının da gözlerinin içine bakabilirim, onlar bana bakmasa da. Rosa da ortadan kayboldu. Şu kadınlar, görünüşlerine ne de düşkünler – kapıya oldukları gibi inemezler, ille de en iyi pazar giysilerini giyecekler. Siz yine de içeri girin, o da birazdan gelir umarım, Yazevi'ne hoş geldiniz. Kahve demliği tepesine kadar dolu, Şuralarda birkaç şeker parçası olacaktı, onu da bulduk mu tamamdır."

Teşekkür ederek kahveyi reddettiler, ama aralarından çoğu içeriye göz atmak niyetindeydi; kendileri zengin çiftliklerden geldikleri için, iki büklüm olup Yazevi'nin alçak kapısından girmeyi, karanlıktan gelen ağır toprak kokusunu içlerine çekmeyi büyük bir tecrübe sayıyorlardı. Bazıları merdiveni çatırdatarak tırmandı; ötekiler at üstünde pencereden bakmakla yetindiler. Kafalarını fazla kaldırmaları gerekmedi, pencere ancak boy yüksekliğindeydi. Kızlardan birkaçı ısrarla Rosa'yı sordu; yemiş toplamaya onu da götürmek istiyorlardı. Köşeyi bucağı aradılar, evin içinde dışında çığlıklar, bağrışmalar yankılandı, Rosa at yemliğinin altındaki toprak duvara iyice yapıştı; Kutsal Ruha dua edip kendini buraya atmıştı. Ama Bjartur bu şamatadan çabuk sıkıldı ve sert bir hareketle karısını yemliğin altından çıkarıp böyle görgüsüz davranmamasını, nikâhlı eşi olarak utanacak bir şeyi olmadığını söyledi. "Konuklarım için kahve istiyorum, evdeki son kahvemiz olsa bile. Bu ne yabanilik, kendi cinsinden olan bu insanlardan kaçıp saklanmak da neyin nesi? Git ve konukları karşıla, kadın." Üstünde kaba dokumadan bir etekle, ucuna mantarlar ve çimler yapışmış eski püskü bir şal olan Rosa'yı merdivene doğru sürükledi. "Bakın, işte buradaymış!" Birden hepsi ciddileşti ve Rosa'yı selamlayarak ona ellerini uzattılar.

Hayır, teşekkürler, kahve istemiyorlardı. Kızlar Rosa'nın elini tutarak onu evden çıkardılar, dere kenarına götürüp yanı-

na oturdular, evin yakınında böyle küçük, güzel bir derenin olmasının harika bir şey olduğunu söylediler. Ona nasıl olduğunu sordular, Rosa iyiyim dedi; yüzünün neden şiştiğini sorduklarında dişim ağrıyor diye cevap verdi; sonra kırda yaşamanın nasıl bir şey olduğunu sordular, burnunu çekti, gözlerini indirdi, sanırım burada daha çok özgürlük var, dedi. Hayaleti görüp görmediğini sordular, Rosa hayalet diye bir şey olmadığını söyledi. Sonra hepsi atlarına binip uzaklaştılar.

Gençler ortalık kararıncaya dek kırları dolaştılar. Dağın yamaçlarından taşan neşeli sesler, gülüşmeler ve şarkılar çiftlik evinden duyulabiliyordu. Ama sazların arasından tüfek sesleri de geliyordu. Çiftçi bugün dinlenmedeydi, son zamanlarda gece gündüz çalışmıştı, şimdi yatağına uzanmış kestiriyordu. Karısı pencerenin kenarına oturmuş, tüfek seslerini dinliyor, gözleri sazlığı tarıyor, yeni bir atışın beklentisi yüreğini daralıyordu. Sanki her atış onu, sadece onu vuracak, saçmalar onun kalbine saplanacaktı. Ama çiftçinin uykusu çok derin değildi, uyanırken kaşlarının altından Rosa'ya baktı ve onun, her tüfek sesinde sarsıldığını gördü.

"Tüfek sesine alışık değilsin, öyle değil mi?" dedi.

Karısı şaşkınlıkla ayağa fırladı, "Ben mi? Hayır."

"O Allahın cezası aile hangi canlıya baksa ondan nasıl yararlanacağını düşünür; hatta onu öldürmeyi tercih eder," dedi Bjartur. Sonra tekrar uykusuna döndü.

Tatilciler alacakaranlıkta çiftliğe döndüler, hava iyice kararana dek ateş etmeye kararlı olan avcıyı burada bekleyeceklerdi. Dağın yamaçlarından gelen kızlar, tepesine kadar doldurdukları kavanozlardan bir tabağa böğürtlen koyup Rosa'ya hediye ettiler. Rosa itiraz eder gibi olunca, "Kendi dağının böğürtlenleri kızım bunlar," dediler. Küçük gruplara ayrılıp evin önündeki arazide, Bjartur'un yanı başında oyunlar oynadılar; vadi kahkahalarıyla doldu. Sakin bir akşamdı, gölün yüzeyi pürüzsüzdü, birkaç meyve sineği havada dolaşıyordu. Ay gökyüzünde hilal şeklinde belirdi, vadi huzurlu ve sakindi. Bjartur düşünceliydi, bu şehir çocuklarının otlarla, balyalarla işi olmadığını düşünüyordu ve bunu açıkça söyledi. "Sizi Mal Müdürü'nün gübre-

li çimenlerinde böyle tepişirken gözümün önüne getirebiliyorum," diye homurdandı. "Önümüzdeki ilkbahar, elimde tek bir ot kalmamışken bir balya saman için kapınızı çaldığımda, yine böyle dans edin de göreyim."

Rahibin kızlarıyla Myri'de çalışan kızlar, kimseyi asık suratlı görmek istemiyorlardı, Bjartur'u neşelendirmeye çalıştılar. Sobe oynadıkları çembere zorla itekleyip onu sobeledi. Bjartur önce gidin başımdan havalarındaydı, sonunda, ürkek oyuncu, kuzuların peşinden çok koştuğunu söyleyerek onları kovalamaya başladı, avuçlarına tükürüp en yakınındakini sobeledi. Sonra kızlar Bjartur'u bir kenara çekip ondan şiir okumasını istediler; Bjartur havaya girmişti, Gongu-Hrolfur'daki müstehcen şiirleri bir bir okumaya başladı: Olver'in, Hrolfur'un Vilhjalmur'a tutkulu aşkını anlatan dizelerini söylediğinde kızlar kafalarını birbirlerinin göğsüne yaslayıp kıkırdadılar; İngibjorg'un lazımlığını Mondull'un kafasına boşalttığını anlatırken kahkahalarla güldüler. En sonunda, kendileri için bir şiir doğaçlamasını istediler. Çiftçi, onlar tepelerde yaban mersini toplarken aklına çeşitli vezinlerde birkaç dize geldiğini ama henüz bunları son haline getirmediğini söyledi.

Gala ve Gunna bu Pazar
Ayinde yoklar, firardalar
Güneşin gücüyle gevşemiş gençler
Gamsız tasasız oynaşıyorlar

Çalılarda meyve bırakmadı parmakları
Neşeyle çınladı bahar şarkıları
Yemişlerin suyu ağızlardan akıyor
Dört yanı sardı kahkahaları

Sevimli periler, narin, zarif,
Yemişleri toplamak ne büyük keyif
Ama şunu kabul edin, tatlı haylazlar
Kafanızın bir yerinde hep aşk var.

Eğlence bütün hızıyla devam ederken, Mal Müdürü'nün oğlu Ingolfur Arnarson Jonsson göründü. Annesinin, tüm edebi çabalarını değersiz kılan kendinden emin, mağrur, soğuk tebessümünü dudaklarında taşıyordu. Avladığı hayvanları iki ipe sırtına asmıştı; birinden ördekler ve kazlar, ötekinden her biri bir-bir buçuk kilo civarında kahverengi ve benekli alabalıklar sarkıyordu. Yardımcılarından birine bunları eyerine asmasını söyledikten sonra Bjartur'u, ailesinin bütün fertlerinin ortak özelliği olan soğuk tebessümüyle ve itici, yüksekten bakan bir tavırla selamladı.

"Benim ihtiyar sana Kışevi'ni verirken, bu bereketli arazinin efendisi yaparken aklını kaçırmış olmalı. Av bedeli olarak borcum nedir?"

"Armağan ettiğiniz araziden av bedeli almak haksızlık olur," dedi Bjartur. "Bu arada, duymadıysan söyleyeyim, bu çiftliğin adı artık Yazevi'dir. Yazevi öyle bereketli bir toprak ki, burada avladığın hayvanların hiçbirinde gözüm kalmaz Ingi, evladım. Koyunlarım için asıl önemli olan, Lambey'nin yamaçlarındaki kısa otlar. Kısacası, burada istediğin kadar ördek ve alabalık avlayabilirsin, Ingi evlat. Myri'dekiler için de bir değişiklik olur; bu kış sofranızda balığa ve ördek etine yer verirseniz, kuşkusuz bu bir ilk olacaktır."

Ingolfur Arnarson, soğuk tebessümüyle, "Aman aman, beyimiz pek de alıngan," diyerek Bjartur'un ayaklarına birkaç altıngözle bir-iki alabalık fırlattı.

"Bunları arazimde görmek istemiyorum," dedi Bjartur. "Bir Pazar günü öldürdüğün hayvanların sorumluluğunu senin taşımanı tercih ederim."

Ne ki kızlar araya girdiler, Rosa'nın hatırına bu güzel yiyecekleri reddetmemesini istediler. "Tanrı aşkına, bu kuşlar ne güzel yenir."

"Benim zamanımda," dedi Bjartur, "Myri'nin Hanımefendisi kilerde at eti kalmasın diye tavuk bile kesmezdi. Ama şimdi menüde kümes hayvanları olduğu anlaşılıyor; sen en iyisi bu leşleri Mal Müdürü'ne götür, oraya daha çok yakışacaklar."

"Rosa şöyle güzel bir yemek yesin. Bütün yaz boğazına taze lokma girmemiş gibi bir hali var."

Bjartur sertçe, "Bizim gibi yalnız çiftçilerin başlıca görevi hayvanların yemini temin etmektir," dedi. "Yazın ne yediğimiz önemli değil, önemli olan hayvanların kışın ne yiyeceği."

Bu cevap hepsini güldürdü, yalnız çiftçi lafı onları etkileyeceğine komiklerine gitmişti. Ama aralarından çoğu Genç İzlandalılar Birliği'nin yöredeki şubesinin üyeleriydi, başkanları Ingolfur Arnarson Jonsson'du ve ülkelerini seviyorlardı. Sloganları "İzlanda İzlandalılarındır" idi ve işte karşılarında toprağına sahip çıkan, ülkesini seven, dahası, bu sevgisini çalışarak gösteren bir çiftçi vardı. Düşünce yapısı ilk bakışta saçma, hatta gülünç görünebilirdi; ne ki, Pazar akşamının huzur veren atmosferinde, arkasında küçük çiftliği, doğaya ve doğaüstü güçlere, bütün dünyaya meydan okuyarak karşılarında duran bu adam onları etkilemişti. Irgatlar atları getirmeye gittiğinde, az önce onlara kendi toprağında olduklarını söyleyen Bjartur'a aldırış etmeden, bir süre daha vakit geçirdiler. Ingolfur Arnarson şarkı söylemelerini teklif etti. "Bjartur ve ben eski dostuz, hatta kardeş sayılırız," dedi. "Zamanında bazı şeyler yaşadık, en iyisi bunları unutmak. Aslında birbirimizi anladığımızı biliyorum, en azından, Bjartur'un has bir insan olduğunu biliyorum, Rosa da öyle. Onlar, ilk yerleşimcilerdeki kahramanlık ruhunun bugünkü İzlandalılarda yaşadığını gösterdiler, bu ruh ebediyete dek devam etsin!"

Hep birlikte şarkılarını söylediler:

Doğayla savaşırız, ama kardeşçe,
Korkusuz, haykırırız var gücümüzle:
"İzlanda için yaşa, İzlanda için çalış!
Daima biriz biz, hem tasada hem dertte!"

"Yaşasın kırlardaki bu vadinin yerleşimcisi!" diye bağırdılar. "Yaşasın İzlanda'nın bu korkusuz evladı! Yaşasın Yazevi'nin Bjarturu ve karısı!" Yurtsever şarkılar birbirini izliyor, erken sonbahar akşamının sessizliğinde yankılanıyordu; sonunda dal-

gıç kuşunun gölden gelen yakarışı kesildi, ırgatlar atları getirmişlerdi, tüm içtenlikleriyle Bjartur'a hoşça kal dediler. Kızlardan bazıları eve girip Rosa'ya veda etmek istediler ama onu bulamadılar. Hepsi atlarına bindiklerinde Ingolfur Arnarson son bir şarkı söylemelerini önerdi; sazlıklardan yükselen, kır hayatını yücelten bu şarkıyla Yazevi'nin halkını son kez selamladılar.

Şarkılar ve neşeli haykırışlar bir süre daha duyuldu, sonra, derenin yamacındaki sert toprakta hızlanan atların nal seslerine karıştı, sonunda duyulmaz oldu; erken sonbaharın alacakaranlığı vadiyi ve fundalıkları kapladı. Çiftçi evinin önündeki arazide tek başına ayakta duruyordu. Sonra yatmak için eve girdi. Rosa ortaya çıkmıştı, hiç konuşmuyordu.

"Derenin yamacında sana bir hediye bıraktılar," dedi Bjartur.

"Bana mı?"

"Evet, balık, ördek, kaz."

"Kim bıraktı?" diye sordu Rosa.

"Git bak bakalım, üstlerindeki işaretten anlayacak mısın."

Bjartur soyunurken Rosa evden çıktı, derenin yamacına gitti. Ingolfur'un tuttuğu balıklar ve vurduğu ördekler gerçekten de oradaydı. Onu ortalarına alıp şarkı söyleyenlerin seslerinin vadide hâlâ çınladığını hissediyordu; bu şarkıları şimdi söyleniyormuş gibi, sazlıkların üstünde asılı kalmışlar gibi duyabiliyordu.

Bir altıngöz sürüsü telaşla kanatlarını çırparak evin önündeki tarladan uçtu.

"Artık korkmanıza gerek yok," diye fısıldadı genç kadın. "Avcı gitti."

Karanlıkta uzun süre, vadide asılı kalan şarkıları, akşamüstü duyduğu tüfek seslerini dinleyerek, Ingolfur'un öldürdüğü zararsız kuşları düşünerek oturdu. Sonbahar çok yakındı.

Çobanlar Toplantısı

Koyun toplama gününden bir gün önce Bjartur yazın uzayan sakallarını kesmeye karar verdi. Bu formaliteden nefret ediyor-

du, tıraşını olurken okkalı bir küfür savurdu. Ama kurtuluş yoktu, koyun bayramı yakında başlayacaktı. O gün, ona çok tatsız gelen bir iş daha yapması gerekiyordu. Karısının yeni bir huyu ortaya çıkmıştı; o evde yokken yalnız kalmaktan korkuyordu. Bjartur üç gün boyunca dağlarda koyun aramaya çıkacaktı; sonra, hayvanları bölüşüp ağıllara koyar koymaz, diğer çiftçilerle birlikte kasabaya gidecekti. Rosa, kocası yokken çiftlikte yalnız başına kalamayacağını kesin bir dille ifade etmişti. Önce, bari köpeğini bırak da git, demişti, ama Bjartur koyun toplarken köpek insanın sağ ayağıdır, onsuz dolaşmak düşünülemez diye itiraz edince, aklı mantığı bir kenara atmış, itirazlarına kulak asmamış, "Pekâlâ, ben de hayaletlerin kol gezdiği bu ıssız yerde kalacağıma Utirauthsmyri'ye giderim," demişti. İmdi, hayatta hiçbir şey, Bjartur'a Utirauthsmyri'dekilere minnet etmek kadar itici gelmiyordu; en sonunda, birkaç gün önce yakınlarda otlanırken gördüğü, bir yaşında bir maryayı aramayı akıl etti. Böylece, tıraşını bitirdikten sonra köpeğiyle birlikte dağlara çıktı, kuzuyu buldu, köpeğin yardımıyla yakaladı ve akşamüstü eve döndüğünde, tarlanın az ilerisine bağladı. Kuzunun adını Gullbra koydular. İnsanoğlunun işlerine akıl sır erdiremeyen hayvan bütün gece ısrarla meledığinden, karısı geceyi uykusuz geçirdi.

Ortalık aydınlanmadan çok önce, çobanlar köpekleriyle birlikte evin önüne doluştular. Pantolonunun paçalarını çoraplarının içine sokmuş, taşlıkta onları bekleyen Bjartur, omuzlarını sevinçle kabartarak ellerini sıktı, önlerinde bir aşağı bir yukarı yürüyerek hepsini içeriye, kahve içmeye davet etti. İçlerinden çoğu evin içini merak ediyordu; gençlerden bazıları dumanla kaplı odadaki Rosa'ya bakmak için merdiveni tırmandılar. Köpekleri de arkalarından geliyordu, ama merdiven çok dik olduğundan ciyaklayarak yere düştüler.

"İşte benim sarayım," dedi Bjartur. "Şimdilik tek kuruş borcu yok."

Yar Kralı, "Pek çokları daha azıyla başladı, sonunda varlıklı birer çiftçi oldular," dedi takdirle. Kendisi de çok az birikimle başlamıştı, ama şimdi Yar Kralı ünvanına sahip bir kayıt me-

muru ve köpek hekimi olarak belirli bir saygınlığı vardı; belde meclisinde bir koltuk verilirse reddetmeyeceğinde herkes hemfikirdi.

Daha iyi koşullarda yaşadığı belli delikanlılardan biri, densizce, "Husavikli Jon şeytan armağanı bir avuç turbayla başladı," diye atıldı.

"Pekâlâ çocuklar, oyalanmayın," dedi Yar Kralı; bir an önce onlardan kurtulmak istiyordu. Bu delikanlılar bayırları aşarken, onun atına ürkütecek denli yaklaşarak aralarında eğlenmişler, bazen de önüne geçip üstüne çamur sıçratmışlardı. Ayrıca Yazevi'nde her önüne gelenle kahve içmek niyetinde değildi; bir bardak konyağı birkaç seçkin adamla, tercihen de yardımcıları olmadığı için koyun toplama işine şahsen katılan çiftçilerle paylaşmayı yeğlerdi. Bu yalnız çiftçilerden biri, Bjartur'un kayınpederi, Thorthurlu Nithurkot idi. Bu yaşlı savaşçı, çocuklarının çoğunu sözünü etmeye değmeyecek nedenlerle kaybetmiş, bütün yaşamındaki tek ciddi girişimi olan değirmencilik işinde hüsrana uğramıştı; ama asla hayata küsmemiş, para kazandığında da şımarmamıştı; hayır, başına gelen her şeyi neredeyse filozofça bir tevekkülle, sofuca bir gönül rahatlığıyla kabullenmişti. Merdiveni tırmanırken sevgili kızının yaktığı ateşten çıkan dumanlara övgüler yağdırdı; Rosa merdiven kapağını açarak babasının geçmesine yardım etti, sonra yüzünü onun kirli yanaklarına ve dağınık sakallarına gömdü.

"Annen sevgilerini yolladı küçük aşkım, ayrıca çoban armağanı şunları gönderdi." Rosa'ya bir mendile sarılmış, iki yüz elli gram kahveyle aynı miktarda şekeri uzattı.

Rosa yaşlı adama sarılmaya doyamıyordu. Gözyaşlarını önlüğüne sildikten sonra onu tekrar kucakladı; aniden bir çocuk gibi masumlaşmış, öyle içten, öyle duygulu olmuştu ki Bjartur onu ilk kez görüyormuş hissine kapıldı. Kırların kadınlarına özgü kasvetli, inatçı havası bir anda gitmiş, hislerini açığa vurmaktan çekinmeyen küçük bir kız ortaya çıkmıştı. "Baba, baba," diye ağlıyordu, "seni görmeyi o kadar istiyordum ki!"

Öyle dedi. Umudunu yüreğinde saklamış, bunca zaman babasını beklemiş, Bjartur farkında bile olmamıştı. Çocuksu bir

şefkatle babasına sarıldığını görünce, zifaf gecesinde, vadideki krallığının sağlam temeller üstünde yükselmediği kuşkusunu hissettiğinde olduğu gibi, yüreği burkuldu.

Adamlar yere çöktüler, enfiye kutularını çıkardılar, bu konu gündeme geldiğinde her zaman yaptıkları gibi büyük ciddiyetle, bilimsel titizlikle, kılı kırk yararak havalardan konuşmaya başladılar. Önce geçen kışın nasıl geçtiği üzerine genel bir değerlendirme yaptılar, sonra ilkbahardaki değişimleri daha ayrıntılı irdelediler, kuzulama mevsimini, koyun ve yün durumunu kapsamlı olarak tartıştılar; bunu, yaz mevsiminin hafta hafta incelenmesi izledi. Birbirlerinin hatalarını düzeltiyorlar, bu da kesin sonuçlara ulaşmalarını kolaylaştırıyordu; bütün önemli kuru rüzgârları hatırlıyorlar, tüm yağmur ve fırtınalardaki atmosfer koşullarının dökümünü yapabiliyorlardı; aralarından hangisi nasıl bir tahminde bulunmuştu, buna karşın sonuçta ne olmuştu, hepsini hatırlıyorlardı. Acımasız koşullar karşısında her biri tek başına kendi dünya savaşını vermiş, her biri kendi otunu, samanını, taze ya da çürümüş, kendi atıyla evine taşımayı başarmıştı. Aralarından bazılarının saman balyaları hâlâ kırlarda açıkta duruyordu; birininki rüzgârla savrulup dağılmıştı; bir başkasının ekinlerini sular basmıştı.

Yar Kralı dışında hepsi tek başlarına çalışıyorlardı, ırgat kiralayacak güçleri yoktu. Yine de, küçük çocuklarının, yaşlıların, meczupların, kimi bulabilirlerse onun yardımıyla işlerini yürütüyorlardı.

"On beş yıl tek bir ırgat bile çalıştırmadım," dedi, son zamanlarda gelişme kaydedip orta sınıf çiftçiliğe yükselen Yar Kralı. "Şimdi geriye dönüp baktığımda, o yılların en iyi yıllarım olduğunu görüyorum. Ücretli işçi çalıştırınca işin bereketi kalmıyor. Ücret almak da vermek de insanı isteksiz yapıyor."

Undirhlithli Einar, "Siz toprak sahipleri ne derseniz deyin," dedi. "Ama salağın teki de olsa, bir yardımcın yoksa halin haraptır. Bu her zaman böyle olacak. Fiziksel ve ruhsal açıdan işin bitmiş demektir. Hep böyle olacak."

"Oğlun Steini evden ayrılmayı kafasına koymadıkça, şikâyete hakkın yok o halde," diye atıldı Gilli Krusil.

"Oğlum da olsa, yabancı da olsa hepsi ücretlerini isterler," dedi Einar. "Ayrıca, bu mutluluk çok da uzun sürmeyecek; bugünlerde karalar denizlerle rekabet edemiyor, az daha büyüsün, Steini de tıpkı ötekiler gibi, o yolu tutacak korkarım. Annelerinin sütü ağızlarında kurumadan çekip gidiyorlar; kara karadır, deniz de deniz. Urtharselli Ragnar mesela, ona ne oldu? Üç oğlu vardı, üçü de atları gibi yağız mı yağız; daha sakallarında tüy bitmeden denize açıldılar. Birini deniz aldı, ötekiler Amerika'ya yerleştiler. Peki, babaları öldüğünde annelerine tek satır yazdılar mı? Hayır, tek kelime yazmadılar, annelerinin acısını hafifletmek için iki dolar bile yollamadılar. Yaşlı anneyle kızı çiftliklerini rahibe verdiler, şimdi onunla kalıyorlar." Einar, iki oğlu onu terk ettiği, üçüncüsünün de o yolun yolcusu olduğu anlaşıldığı için, aynı şeyin kendisinin de başına geleceğini düşünüyordu.

Ne var ki, Gilli Krusi, yaşlıların gençlere kıyasla çok daha büyük sıkıntılara yol açtığı kanısındaydı. Ne denli iştahlı olduklarının kimse farkında değildi; babası geçen yıl, seksen beş yaşında ölmüştü. "Ve şimdi," diye devam etti, "hepinizin bildiği gibi üvey anneme bakmam koşuluyla vergilerimden bir-iki dolar düştüler. Kendisi seksen iki yaşında, zavallı kadın, kafası öyle dağınık ki, bütün yazı alet edevat aramakla geçirdim; bulamayacağım yerlere koymaya yemin etmişti sanki." (Nithurkotlu Thorthur "Ya, ya, az bulunur bir işçiydi gençliğinde," diye mırıldandı.)

Gilteigli Thorir, "Siz neden sızlanıyorsunuz, anlamıyorum," dedi. Kızı Steinka, birkaç ay önce evlilik dışı bir çocuk yapmıştı. "Oğullar, nerede olurlarsa olsunlar, genellikle kendilerine bakmayı becerebiliyorlar; yaşlılar uzun süre bir ayakları mezarda yaşasalar da, sonunda öteki tarafa gidiyorlar. Ama kızlar, beyler; kızlar ebeveynlerini o denli endişelendiriyor, zora sokuyor ki bu zor zamanlarda kızı olmayanları kıskanıyorum. Sözgelimi, günümüz kızları, en yumuşak iplikten örülmüş el işi yün çorapları beğenirler mi sanıyorsunuz? Nerede, tek bildikleri kibir, fesat; her yıl da yeni bir şey çıkarırlar."

Yar Kralı: "Ah, bilmiyorum. Kızlarının onları rahat ettirdiği-

ni söyleyen pek çok kişi tanıyorum. Evde gülümseyen bir yüz görmek, tatlı sesler duymak da önemli elbette."

"Tatlı sesler, evet; şehirde çarçur etmeleri için cüzdanlarını parayla doldurmazsan, bir iş bulup çalışmaya başlarlar, tercihen de Reykjavik'te; endişeden tırnaklarını yersin. Bunu yapmazlarsa da, evde oturup başını ağrıtırlar. Önce senden halis pamuklu çorap isterler ki, dolandırıcılıktan başka bir şey değildir. Bir sineği bile sıcak tutamaz; pek de uzundur, kasıklarına kadar gelmezse verdikleri paranın boşa gittiğini düşünürler; peki, dikişlerden biri sökülürse ne olacak? Benim zamanımda, diz altına gelen çoraplar bir kadına yeter de artardı; hepsi de has kadınlardı. O günlerde kadınlar bu kadar oynak da değildi, belki de şimdiki gibi etekleri yukarı çekmek moda olmadığından."

"Evet," dedi Yar Kralı, "o yüzden olabilir. Etek dedin de, son zamanlarda boylarının iyice kısaldığını kimse inkâr etmeyecektir sanırım."

Thorir: "Bütün bunlar nereye varacak? Güvendiğim kaynaklardan biri, pamuklu modasının da geçtiğini söylüyor. Kızlardan birinin, inanmayacaksınız ama, ipek çorap aldığını duydum."

"İpek çorap mı???"

"Evet ipek çorap, hem de saf ipekten, ne eksiği ne de fazlası. İsterseniz adını da söyleyeyim, rahibin ortanca kızı, geçen yılı Güney'de geçiren kız." ("Yok canım, palavradır, biri bir hikâye uydurmuş", dedi Nithurkotlu Thorthur, hoşgörülü bir tavırla.)

"Bizim Steinka'mızın çok kusuru olabilir, ama yalan söylemek onlardan biri değil; kızı o çorapla gördüğüne yemin etti. Kadınlar önce iç eteği giymeyi bıraktılar, tek sebebi kibir ve yozlaşma tabii; sonra kasığa kadar çıkan pamuklu çoraplar geldi –bu cicili bicili şeyler yakında kuzu fiyatına satılırsa kimse şaşmasın– sonra etekler kısaldı, arsızlık hayasızlık bu boyutlardaysa, sıra ipek çoraba da gelir elbette; sonunda sanırım, etek de giymez bunlar." (Nithurkotlu Thorthur: "Yedi yıldır kendime yeni bir pantolon almadım.") "Peki ne yararı olacak bütün bunların? Sorun tüketim değil sadece. Edep, iffet, kadınlı-

ğın erdemi gibi ilkeler boşlanırsa, milletimiz hangi temeller üstünde yükselecek? Bu ahlâksızlıklar kim bilir kaç yaşlı babanın belini büküyor."

Aralarından biri rahibin üç kızının da oldukça sağlıklı göründüğünü söyledi.

Thorir: "Elbette sağlıklı olacaklar. Senin de babana yarım akıllı ermiş rolü oynamaktan başka bir şey yapmadığı, parmağını bile kımıldatmadığı için hazineden her yılbaşında bin beş yüz kron versinler, sen de sağlıklı görünürsün. Herkesin babası o kadar kazanmıyor tabii."

(Nithurkotlu Thorthur: "Bin beş yüz kron vermelerini aklım almıyor. Belki sadece veririz demişlerdir.")

Bu kadar büyük bir meblağın bir kerede verilip verilmeyeceğini tartıştılar.

Thorir: "Doğru söylüyorum, tek kelimesini bile geri almayacağım."

Bjartur, "İhtiyarın iyi tarafları da var," diyerek söylenenlere karşı çıktı. Rahip hakkında ileri geri konuşulmasından hoşlanmıyordu, ürettiği özel koyun cinsinden ötürü ona derin saygı besliyordu. "Koçları mükemmel, adam bu işin eğitimini almış. Bana sorarsanız, bin beş yüz kronu da, üç kızı da onun olsun, koçlarından birini bana verse yeter. Yeri gelmişken, bu sonbaharda koyun etinin fiyatı ne olacak, aranızda bilen var mı?"

Yar Kralı kulağına gelen söylentileri açıkladı, ama fiyatlara dair her türlü bilgide olduğu gibi rakamlar büyük farklılık gösteriyordu. Mal Müdürü'nün ortakçılarından Keldurlu Hrollaugur, her zamanki gibi elindeki bütün kuzuları Myrili Jon'a vereceğini söyledi; ne de olsa onun kiracısıydı ve ihtiyar dolandırıcı parasını peşin ödüyordu; fiyatları epey düşük tutuyordu tabii, ama bugünün tavuğu, yarının kazından iyidir; koyunlarım aşağıdaki pazara götürenlerin eline tek kuruş geçmiyordu, orada veresiyeden başka alışveriş şekli yoktu.

Bjartur ara sıra eline nakit para geçmesine itiraz etmeyeceğini söyledi ama iş veresiyeye gelince, Bruni ehveni şerdi – Mal Müdürü'yle anlaşma yaptınız mı, kârlı çıkan hep Mal Müdürü olurdu. Mal Müdürü, Bruni'nin kredi açmadığı çiftçilerle iş

yapmayı sanat haline getirmişti; Bruni'nin Fiyort'ta önerdiği rakamın en çok üçte ikisini verirdi. Peki, satın aldığı koyunları Güney'de, Vik'te satışa çıkardığında ne fiyat koyuyordu? Yine Bruni'nin koyduğunun en fazla yarısını. Vik'teki tacirlere kendi kurallarını dayatıyor, diğerleri ellerindekinin yarısını satamazken o yüzlerce koyun satıyordu.

(Büyük rakamları kafası almayan Nithurkotlu Thorthur "Hayır, bu doğru olamaz," dedi. "Çok riskli bir iş. O kadar koyunu ta güneye götüren çobanlara dünya kadar para ödemesi gerekir. Ayrıca bir miktarının yolda telef olduğu da az görülmemiştir.")

Yar Kralı, pek çok koyun yetiştiricisinin, Bruni'nin kayıt defterine adı yazıldığı için Tanrı'ya şükrettiğini söyledi. Bruni, kendisiyle iş yapan kimseyi aç bırakmazdı. Sağlam bir kefil gösteren bir çiftçiye kredi vermediği duyulmuş muydu? "Bu zor zamanlarda nakit vermekte pinti davrandığı doğru, uzak köylerde bazen yıllarca tek kuruş dahi alamayanlar var, herkesin bildiği gibi fazladan erzak, öteberi gibi güzellikler de yapmaz; ama adamlarının ihtiyaçlarını karşılamadığı pek görülmemiştir. Hem zaten," diye devam etti Yar Kralı, "her şeyi parayla ölçmek yanlış bir şey. Bu dünyada paraya elini sürmeden yaşayan çok insan var." Sözlerini kanıtlamak istercesine, "Bu arada," dedi, "Geçen ilkbahar Thing'de, Mal Müdürü köpeklerin tedavisine yardım edecek güvenilir birini tanıyor musun, diye sormuştu."

"Doğru," dedi Bjartur. "Köpekleri ihmale gelmez. Belki duymuşsundur, ilkbahardaki düğünümde yemin etmiştim; senin sidikli karışımın işe yaramazsa köpeğimin tedavisini kendim yapacağım."

"Bölge Sağlık Memuru'nun eliyle hazırladığı ilaçları veriyorum sana, hiç kimse yanlış ya da hatalı bir şey yaptığımı söyleyemez," dedi Yar Kralı, otoritesi sarsıldığı için kırılmıştı. "Adamcağız o kadar çok köpeğe bakıyor ki arada bir ikisine şifa vermekte zorlanıyorsa kimse onu suçlayamaz; Mal Müdürü işte bu yüzden benden güvenilir bir yardımcı istedi."

Çiftçilerin hepsi acil önlem alınması konusunda hemfikirdiler, Utirauthsmyri'de bile geçen ilkbahar sersemleme ve sendeleme vakaları görülmüştü.

Yar Kralı, sorumluluğunun bilincinde bir görevli edasıyla, "Evet, bu konuyu ciddi bir şekilde ele almam gerekiyor," diye devam etti. "Önemli bir iş, bütün sağlık sorunlarında olduğu gibi tatsız yanları var. Yetenekli insanlarla çalışmak şart. Sözünü ettiğim yardımcılık görevi için Mal Müdürü'nü küçük bir maaş vermeye ikna edebileceğimi sanıyorum. Ama şu anda kesin bir rakam vermeye yetkili değilim."

"İyi de Mal Müdürü bu işi neden kendisi yapmıyor?" dedi Bjartur, Mal Müdürü'nü bir türlü aklından atamıyordu. "Bana kalırsa, köpek hekimine ondan iyi yardımcı bulamayız."

Yarı şaka yarı ciddi yaptığı bu öneri Bjartur'un konuklarında pek heyecan uyandırmadı; alaycı ve hüzünlü bir tavırla iç geçirmekle, burun kıvırmakla yetindiler.

Tam bu sırada Rosa kahveleri getirdi; bardaklar az olduğu için bazıları ikinci servisi bekleyecekti.

"İçin dostlarım," diyerek onları yüreklendirdi Bjartur. "Yazevi'nin kahvesi midenizi ağrıtmaz, cimrilik yapıp az kahve koyduğumuzu da sanmayın sakın."

Yar Kralı, iç cebinden küçük bir şişe çıkararak, "Bir damla Danimarka kremasına ne dersiniz?" diye sordu. Etrafındaki yalnız çiftçilerin ifadesiz, katı suratları neşeyle aydınlandı.

"Dağlara çıktığımızda dostlarım için güzel bir şey yapmak beni hep mutlu eder," dedi Yar Kralı. "Kim bilir, eve döndüğümüzde belki dostlarım da benim için bir şeyler yaparlar" – bir yandan da her bardağa biraz konyak koyuyordu: "Hepinizin bildiği gibi, son birkaç yıldır ağır vergiler küçük çiftçilerin belini büküyor; ne var ki pek yakında, onların da mecliste kendi adlarına konuşacak birine sahip olması olmayacak şey değil. Sorunların çözüleceği yer orası."

"Çöreklere yumulun dostlar," diye haykırdı Bjartur, "şeker de bol, çekinmeden alın. Yar Kralı'na bir bardak daha kahve ver, Rosa."

Hepsi konyaktan aldıktan sonra Yar Kralı, "Evet dostlar," dedi, "bu yaz çok da sakin geçmedi, yine de, balyaları birkaç dizeyle birbirine bağlayan olmuştur aranızda."

Ötekiler, "Evet, şimdi usta işi bir şiir dinleyebiliriz," dediler.

Einar, "Benden bir şey beklemeyin," dedi. "Şiir üzerine görüşlerimi hepiniz biliyorsunuz; nazımda ustalık denen şeylerle pek ilgim yok. Yeri geldiğinde bir araya getirdiğim bazı kelimelere gelince, vezin zenginliğinden çok hakikatin sesine önem veririm ben."

Bjartur'un, Einar'ın şiirlerine değer vermediği sır değildi; Bjartur 18. yüzyılın baladlarını dinleyerek büyümüştü; yeni moda lirikleri de, ilahileri de, bütün diğer biçemleri de boş heves olarak görüyor ve aşağılıyordu. "Babam büyük bir şiir adamıydı, dile yeteneği vardı," dedi. "Daha küçük bir çocukken vezin kurallarını öğrenmemi ona borçluyum; büyük şairlerin, sözgelimi Madam Myri gibilerin yeni moda kuramlarına rağmen o yollara hiç sapmadım. Kafiyelerim bana babamdan mirastır; içlerinden yedisi İzlanda'da dâhilerin yaşadığı çağlara aittir; o zamanın adamları lafı dolandırmadan söylemeyi bilirlerdi; dört dize yeterdi onlara, bu dört dize kırk sekiz türlü okunabilirdi ve her okuyuşta yeni anlamlar keşfedilirdi. Acının, gözyaşlarının, duygusallıkların hâkim olduğu lirik biçem onlara göre değildi, ilahilere de yüz vermezler, öyle şeyleri rahiplere bırakırlardı. O adamların saç baş yolup göğsünü dövenlerle işleri olmazdı. Ulfar'ın uyakları, sözgelimi, her biri ötekinden yürekli kahramanların savaşlarını konu eder; o kahramanlar, bugünlerdeki aşk şairleri gibi, bir kadının ayaklarını öpmek için yerlerde sürünmezlerdi. Yanlış anlama; namı buralara ulaşan bir kadın için uzak diyarlara gitmekten de çekinmezlerdi; gözlerinde savaş parıltısıyla peşine düşer, bu uğurda krallıkları fetheder, arkalarında ceset yığınlarından tepeler bırakırlardı."

Her ikisi de karşısındakini ikna edemeden tartışmayı sürdürdüler; biri eski baladların hamasi ruhunu ve klasik biçemi savunuyor, öteki insani ve ilahi olana inancından bir adım geri atmıyordu. Bu görüş farkından ötürü ikisini de, ötekinin yanında şiirlerinden bir dize okumaya razı etmek mümkün olmadı. Einar, "Şiirlerinde karmaşık teknikler kullananlar, sırf kendileri için yazanlardan daha benmerkezcilerdir," diyordu. Bjartur, kendini asla bir şair olarak görmediğini öne sürdü, ama iç kafiyesi olmayan dörtlükler dinlemeyi midesi kaldırmazdı; "ve

eğer şair olsaydım," dedi, "baştan sona okunduğu gibi sondan başa da okunmayan, ustalıklı dizelerden oluşmayan hiçbir şiirimi başkalarına okumazdım."

Bilime olağanüstü ilgi duyan, özellikle bilimdeki karanlık noktalarla ilgilenen Yztadaleli Olafur, tartışma şiirle sınırlı kaldığında sıkıntıdan patlıyordu. O ana dek tek kelime söylememişti, ama sonunda kendini tutamadı, çok önemli olmasa da bilimsel bir gerçeğe parmak basarak, şafak vakti toplanan grubun dikkatini çekmeyi başardı, sorgulayıcı zihninden neler geçtiğini gösterdi.

"Dünya gerçekten tuhaf bir yer," dedi bir gece hırsızı gibi sohbete dalarak. "Önümüzdeki yıl Paskalya bayramının cumartesiye rastlayacağını söylüyorlar."

Hepsi de, bu şaşırtıcı haber karşısında bir süre sessiz kaldılar.

Sonunda, "Cumartesi, ha?" dedi Yar Kralı, düşünceli. "Bir hata olmalı Olafur, Paskalya hep pazar gününe rastlar."

"Evet, ben de öyle biliyordum," dedi Olafur, zafer kazanmış gibi. "Ama *Yurtsever'in Yıllığı*'nda iki kez okudum. Orada Paskalya'nın cumartesiye rastlayacağı yazıyor."

"Baskı hatası olmalı," dedi Yar Kralı.

"*Yıllık*'ta baskı hatası mı? İmkânı yok; hepsi olur da o olmaz. Fakat doğru açıklamayı buldum sanıyorum. Rahip Gudmundur'un eski bir kitabında okumuştum galiba, birkaç yıl önce, evinde kaldığım gece. Güneşin zaman zaman belli bir süre yavaşladığını yazıyordu. Eğer bu doğruysa, doğal olarak zaman da geriye gidecektir. Hiç değilse biraz ."

"Sevgili Olafur," dedi Bjartur, sevecen bir tavırla, "Tanrı aşkına böyle şeyleri ciddiye aldığını kimseye belli etme. Kitaplarda okuduğun her şeye inanma. Şahsen ben kitapların hakikati anlattığına asla inanmadım, hele İncil'e hiç inanmam çünkü orada anlatılanları kimse doğrulayamaz. İstedikleri yalanı söylerler, olay anında orada bulunmamışsan, gözlerinle görmemişsen, bilemezsin. Mesela, eğer zaman geriye gidiyorsa, azıcık da gitse, eninde sonunda Paskalya ile Noel üst üste gelirdi."

"Şey," dedi Yar Kralı, "Bütün söyleyeceğim şu; İsa bir pazar sabahı yeniden dirildi, ben bunu bilirim. Bu yüzden de Paskal-

ya her zaman pazara denk gelmelidir, zaman geriye gitse de gitmese de."

"O hikâyeler ne derse desin," dedi Bjartur, şüpheci bir tavırla, "fakat şunu bilmek isterim: İsa'yı bir pazar sabahı dirilirken kim görmüş? Eminim bir avuç kadın görmüştür; peki, kadınlara, onların duygusallıklarına ne kadar güvenebilirsiniz? Bir ya da iki yıl önce Utirauthsmyri'de bir kadın memur vardı mesela, günün birinde feryat ederek geldi, dağdaki göçüklerde ağlayan bir bebek gördüğüne yemin ediyordu. Sonunda ne çıktı dersiniz? Kızışmış bir vahşi kediden başka bir şey değildi, elbette."

Böyle ilgisiz bir konunun ayrıntılarıyla ilgilenmeyen Yar Kralı, "Bu arada," dedi, "Bjartur vahşi kedilerden söz edince aklıma geldi, bu sonbahar sevgili dostumuz tilki için ne gibi planlarınız olduğunu bilmek isterim."

"Plan yapmak başka, uygulamak başka," diye yanıtladılar. "Mal Müdürü'yle konuşsak, o bir çözüm bulsa?"

"Hah, Mal Müdürü'nün o sinsiyle asla bir derdi olmaz," dedi Bjartur. "Geçen yıl Güney'de yirmi kürk sattı. Oldukça iyi fiyatlara hem de."

Ötekiler, küçük çiftliklerde koyunların her zamanki gibi tehlikede olduğunu düşünüyorlardı, bir süre hep birlikte, Reynard'a[4] lanet okudular – geçen sonbaharda ağıllara girmişti, bu yıl da gireceği kesindi. Yar Kralı, ciddi bir tavırla, tilkiler şüphesiz ülkenin en büyük düşmanıdır, dedi. Nithurkotlu ihtiyar da şu sözlerle noktayı koydu: "Geçen yıl öldürdü. İlkbaharda öldürdü. Sonbaharda yine öldürecek."

Hepsi kahvelerini bitirince, Yar Kralı tapasını takıp şişeyi cebine yerleştirdi; hava ağarmıştı, yürüyüşe geçebilirlerdi.

Ayağa kalkarak, "Beyler," dedi, "dağlarda çok dolaştım, çok yer gördüm, böyle konukseverlik hiçbir yerde yok. Ne büyük fark! Zorlu kış günlerinde bu fark hepimize iyi gelecek. Burada krallar gibi ağırlandık. Bugün de birkaç koyun toplayamazsanız, bırakın bu işi daha iyi."

---

4 İskandinav, Gal ve Germen fabllarında yarı insan bir kızıl tilki; sinsi ve düzenbaz yaratık – ç.n.

Fakat Bjartur konukseverliğinin öne çıkarılmasından rahatsız olmuştu. "Önemli olan," dedi. "ve benim ömrüm boyunca yapmaya çalıştığım şey, bağımsızlıktır. Oturduğu kulübe onun olduğunda, insan bağımsız olur. Ölmek, yaşamak onun bileceği iş. Başka türlü bağımsız olunmaz. Özgürlük tutkusu insanın kanında var, birine uşaklık yapan herkes bunu bilir."

"Evet," dedi Yar Kralı. "Ben çok iyi biliyorum. Özgürlük ve bağımsızlık aşkı İzlanda halkının başlıca niteliklerindendir. İzlanda'ya ilk gelenler, yabancı bir krala hizmet etmektense yokluk içinde yaşamayı seçen, hür doğmuş kabile şefleriydi. Tıpkı Bjartur gibi adamlardı. Bjartur ve onun gibiler, İzlanda'nın bağımsızlığının ve İzlanda ulusunun temel direği olan, özgür İzlandalılardır. Bu vadi Rosa'ya da iyi gelmiş anlaşılan. Kilo almış, yüzüne renk gelmiş; onu hiç böyle görmedim. Kır hayatını seviyor musun, Rosa?"

"Ah, çok özgür bir hayat, tabii," diye yanıtladı Rosa ve burnunu çekti.

"Evet," dedi Yar Kralı, bir yudum konyaktan sonra üstüne bir toprak ağası havası gelmişti. "Bu genç çifte can veren azim ve mücadele ruhunu gelecek nesillere, bütün genç kadınlarımıza ve erkeklerimize aşılarsak, memleketin geleceğinden korkumuz olmaz."

"Evet," dedi Nithurkotlu Thortur, "şu benim zavallı beygirin sırtına atlayıp yola çıkayım, evet, en iyisi bu olacak."

Odaya açılan kapağın yanında, uzun ve başarısız hayatının sonunda öyle yorgun ve harap görünüyordu ki, onun için de bir şey söylememek olmazdı. Yar Kralı teselli edercesine omzuna bir şaplak indirdi:

"Evet, sevgili Thorthur," dedi, "hayat hepimiz için bir çeşit piyango."

"Ne?" dedi ihtiyar adam, zor duyulur bir sesle; benzetmeyi anlamamıştı, çünkü hayatında bir kere piyangoya katılmıştı, o da birkaç yıl önce, Myri'nin Madamı Mezarlık Fonu'na katkı sağlamak için bir kısrağı ödül koyduğunda. Sonunda piyangoyu kazanan Mal Müdürü olmuştu ve kısrağı doğru evine götürmüştü.

Thorthur'u atına kadar götüren Rosa, "Baba," dedi, "bu gece kulübede her yanını sıkı sıkı örtmeyi unutma."

"Bu yaşımda vahşi koyunların arkasından neden koştururum, benim de aklım almıyor," dedi ihtiyar adam, atını eyerlerken. "Seksenime yaklaştım, sabahları yataktan güçlükle kalkıyorum."

Adamlar evin önündeki yamaçta yuvarlanıp birbirine saldıran köpeklerini ayırdılar; hâlâ tarlanın yanında bağlı duran marya onlara bakarak ayağa kalktı. İhtiyar adam kızıyla kucaklaştı, sonra, kızı üzengiyi tutarken, büyük zahmetle atına bindi; eyerin üstüne rahat etmesi ve attan kaymaması için siyah bir koyun postu koymuştu. Rosa babasının atının burnunu okşadı; yaşlı Glaesir'in, bu sevgili hayvanın küçük bir tay olduğu günleri hatırladı, on sekiz yıl önce, evde hayat ne güzeldi, erkek kardeşleriyle, kız kardeşleriyle, Nithurkot'taki evlerinde ne görkemli günler geçirmişlerdi; şimdi o erkek kardeşler ve kız kardeşler birbirlerinden çok uzaklara düşmüşlerdi! Birden Samur'u gördü; az önceki dalaşmadan ötürü dili ağzından sarkıyordu, ama o da Rosa'yı tanıdı, kavgayı unuttu ve üstüne atıldı; bu buluşmadan ötürü öyle büyük bir sevinçle havlıyordu ki, Rosa içeri koşup babasının köpeğine verecek bir balık parçası aradı.

"Koyunların her şeyden önce geldiğini bilmesem, Samur'u bu gece bana bırakmanı isterdim, baba. Oraya bekçi gibi diktiği o koyuna hiç güvenmiyorum."

Tam o sırada Bjartur, atını yularından çekerek yanlarına geldi. Karısını aceleyle öptü, o yokken yapması gerekenler hakkında talimatlarını sıraladı, sonra atın eyerine atlayıp Titla'ya seslendi. Koyun toplayıcılar atlarını sürerek evin bahçesinden çıktılar. Rosa onları sazlığı geçerken izledi, babası en arkadaydı, eyerinden sarkar gibi oturuyor, bacaklarını sallayıp hayvanın kasıklarına vuruyordu; ihtiyar Glaesir çamurdan geçerken ağırlaşmıştı.

Eylül Gecesi

Çok geçmeden yağmur başladı. Önce masum bir çiselemeydi, fakat bulutlar gökyüzünü sımsıkı kaplamıştı ve yağmur damlaları gittikçe irileşti, güz mevsiminin o kasvetli sağanaklarından biri boşandı – kurşuni kamçısıyla bütün dünyayı dolduran, gezegenler arasında iç karartıcı, bitmeyen bir savaş gibi yağmur; gökleri donuk bir renge boyayan, tüm yörenin üstünde kara bir hastalık gibi asılı duran yağmur; düz, tekdüze gücü, boğucu ağırlığı, soğuk, tavizsiz zalimliğiyle yağmur. Bütün beldenin üstüne, sazlıkların ağırlaşmış çimlerine, hırçınlaşan göle, kurşuni-gri çakıl sıralarına, evin üstünde yükselen karanlık dağa ağır ağır inen, tüm planları altüst eden yağmur. Bu ağır, umarsız, bitmek bilmeyen gürültü evin köşe bucağına nüfuz ediyor, bir pamuk parçası gibi kulağa yerleşiyor, sahici hayatın ritimsiz, inişsiz çıkışsız, sıkıcı hikâyesini anlatır gibi, ama yine de tüm görkemiyle, uyandırdığı dehşet hissiyle, uzaktaki, yakındaki her şeyi içine alıyordu. Ve göklerden boşanan bu okyanusun dibinde küçük bir ev ve içinde yalnız, asabi bir kadın vardı.

Öteberiyi onarmaya, giysileri yamamaya niyetlenmişti ama başlayacak gücü kendinde bulamıyor, yağmurun sesiyle hipnotize olmuş, pencere kenarında hareketsiz oturuyordu. Zihni uyuşmuş gibi dışardaki kurşuni karanlığı seyrediyor ya da çocuk gözleriyle, savrulan yağmur damlalarının pencerenin pervazında oluşturduğu küçük su birikintilerine bakıyordu, Ama gün ilerledikçe rüzgâr sertleşti, feryatlarla, beyaz çığlıklarla yağmuru önüne kattı, koyun sürüsü gibi oradan oraya itekledi. Bu yağmur-sürüler sazlıkların üstünde köpürdü, patlamaya hazır dalgaların şeklini aldı, ilerilere hücum etti, sonra ya görünmez oldu ya da geri çekildi.

Marya bahçede melemeyi bırakmıştı, şimdi bağlı olduğu kazıktan ipin izin verdiği ölçüde uzakta duruyordu; başı düşmüş, boynuzlarını rüzgâra karşı dikmişti. Rosa önce kayalıklarda tutsak edilen maryanın kadersizliğine üzüldü, onu ahıra sokmak istedi. Rosa'nın geldiğini gören koyun kaçmaya ça-

lıştı, ama ipi engel oluyordu. Rosa ipi tuttu, çeke çeke hayvana yaklaştı ve boynuzlarından yakaladı; bacaklarının arasına aldı, ite kaka eve getirdi. Girişteki karanlıkta serbest bıraktı ve kapıyı kapadı. Marya kısa sürede evden hoşlanmadığını belli etti; postundaki yağmur suyunu sallanarak akıttıktan sonra ahırları dolaşıp dışarı çıkmak için bir yarık aradı. Bulamayınca yüksek sesle melemeye başladı; sesi öyle yüksekti ki kulübenin duvarlarında yankılanıyordu. Kadın koyuna iyi davranmaya çalıştı, biraz su getirip önüne koydu ama hayvan başını çevirdi; saman verdi, ona da dokunmadı, panik içinde uzağa koşturdu; bir köşede, karanlığın içinden yeşil, kuşkulu gözlerle ona bakarak bekledi. Bir yandan da, saldırmaya hazırlanır gibi ön ayağıyla yeri eşeliyordu. Rosa bir de balık ve ekmek getirdi ama koyun bunları da reddedince yardım etmekten vazgeçti. Hayvan keskin, endişeli bir sesle melemeyi sürdürdü.

Akşam vakti marya melemeye devam ediyordu. Kadın biraz yulaf çorbası ısıtıp yedi. Karanlık iyice çökmüştü, ama bir türlü içinden ateşi söndürmek gelmiyordu, hava çok soğuktu ve çatıdaki kirişlerin ikisinden su damlıyordu. Ayrıca kulübede kibrit yoktu; insanın güvenliği ateşin alevindedir, ateş söndükten sonra da, canlı tutulması gereken közde. Kuzinenin başında epey zaman geçirdi; kapağını da yarı açık bıraktı ki ateşi görebilsin. İçinden bir keyif kahvesi yapmak geldi, annesinin hediyesi olan kahveyi buldu. Yanında şeker de yedi, bir yerine beş şeker topağı; çünkü bunlar annesinin hediyesi olan, kendi şekerleriydi. Kahveyi ağır ağır, bardağını tekrar tekrar doldurarak içti, omuriliğinden aşağı inip etine saplanmak için fırsat bekleyen gece korkusunu uzaklaştırmak için gözlerini ateşin korlarından ayırmıyordu. Güzel şeyler düşünmeye çalıştı, eski hatıralar gözünün önüne geldi, rahatlar gibi oldu. Koyun sonunda susmuş, yere uzanmıştı. Fakat rüzgâr daha da artmıştı, yağmur damlalarının sesi giderek yükseliyor, bir girdap gibi bütün evi saran, pencere camlarında patlayan bir fırtınanın sesini andırıyordu. Vakit geç olmuştu, Rosa etrafındaki karanlığın kötülükle yüklü olduğu hissine kapılıyor, kuzinenin önünden ayrılmaya cesaret edemiyordu. Ayaklarını altına almış, kollarını göğ-

sünde kavuşturmuştu; içinde tekinsiz bir ses, kollarını kaldırırsa birinin göğüslerine uzanacağını söylüyordu. Rahatlamak için aklını anılarına vermeye çalıştı. Bu şekilde bir süre oturmuş, korkularını bastırmayı başarmıştı ki, aşağıda yatmaktan yorulan marya ayağa kalktı, dinlendiği için daha da güçlü çıkan sesiyle, aşağıdaki karanlıktan tekrar feryat etmeye başladı. Aniden bir şeyden korkmuştu sanki; sanki biri onu tekmeleyip ayağa kaldırmıştı; bir süre, biri kovalıyormuş gibi oradan oraya koştu, iki kez durup ayağıyla yere vurdu, birinin suratına üfledi. Kimin? Belki hiç kimsenin.

Sonunda Rosa kapağa eğildi ve aşağıya bağırdı:

"Korkma, küçük kuzu."

Ama evin karanlık boşluğunda yansıyan sesini işitince yüreği ağzına geldi. Kendi sesini tanıyamamıştı; o güne dek böyle acayip bir ses işitmemişti. Kapağın yanında hareketsiz kaldı, bir an karanlığa ilişkin içindeki tüm önseziler, gecenin karanlığında bekleyen kaçınılmaz felaket, korkutucu bir gerçeklik kazanmıştı. Bütün tüylerini diken diken eden bir titreme, her yerini felç eden acılı bir his omuriliğinden aşağı indi: aşağıda biri vardı, aşağıda biri –birisi, bir şey– koyuna saldırıyor, pençelerini koyunun boğazına geçiriyor, daha büyük bir dehşetle, eskisinden daha çaresiz bir haykırışla melemesi için boğazını sıkıp duvara fırlatıyordu.

Hayır, bayılmadı; içgüdüsel bir çabayla ateşe biraz daha çalı attı. Tek umudu bu çalıydı; çatırdayarak yanan mavi alevi, ışıldayan korları; sobadaki ateş sönmemeli. "Yo, belki de bir şey değildi," dedi uyuşmuş parmaklarıyla dalları iterek.

Birisi, bir şey, belki de hiçbir şey. Sobadaki küçük aleve bakarak kendini yatıştırmaya karar verdi; evinin ateşi, bağımsızlık fikrini, özgürlük fikrini tutuşturan ateş. Kimse öldükten sonra dirilmezdi, Kolumkilli hiç dirilmezdi; kırlarda yalnızca özgürlüğün iyi Tanrısı, insanı (belki de) köpekten üstün kılan Tanrı vardı. Yirmi üç yılda onun da Mal Müdürü'nün karısı, Myri'nin Hanımefendisi gibi biri olmayacağını kim bilebilirdi? Yar Kralı'nın babasına söylediği gibi, hayat bir çeşit piyangoydu – zavallı, yetmişlik babası, bu gece bir dağ kulübesinde ya-

tarken ya piyangodan zatürre çıkarsa? Hayır, bunları düşünmeyecekti, kötü şeyler düşünmemeli, yalnızca iyi ve güzel şeyler.

"Me-e-e."

Koyunun sesine çılgınca, boğuk, sanki can çekişiyormuş gibi bir titreme gelmişti. Rosa sesin koyundan mı yoksa başka birinden mi geldiğini düşünmeye başladı. Artık melemiyordu, çıkan ses daha çok acılı bir feryadı andırıyordu. Kötü ruh hayvanı boğazlıyor muydu? Aşağıdaki koşuşturma ve gürültü, zaman zaman kesilerek bir süre daha devam etti, bir şey merdivene çarptı ve kapıya tosladı, evin bütün tahtaları zangırdadı, sonra bir sessizlik oldu, pencerelere vuran rüzgârın ve hızla atan kalbinin sesi dışında bütün sesler kesildi – kargaşanın sona ereceği, koyunun sonunda yatışacağı umuduyla bekledi, ama tam rahat bir nefes almak üzereyken kapıya aniden büyük bir darbe indi, çıkan gürültü bütün evde yankılandı, aşağıdaki koşuşturma tekrar başladı, her şey devriliyormuş gibi tıngırdamalar, takırdamalar, gümbürtü gittikçe yükseldi. Kadın önce bu gürültülerin ve gümbürtünün dağdan geldiğini ya da evin önünün çöktüğünü düşündü; sonra aşağıdan inlemeyi andıran bir böğürtü geldi, bu kez koyunun boğazlandığından emin oldu. Dehşet içinde titreyerek karyolanın ayağına tutundu, Tanrı'ya ve İsa'ya yalvardı, kelimeler, ölüm döşeğinde dua eder gibi ağzından kendiliğinden çıkıyordu. En sonunda, büyük bir dikkatle, üstündeki giysilerini teker teker çıkarmaya başladı, sonunda iç çamaşırlarıyla kaldı ama bunları çıkarmaya cesaret edemiyordu çünkü her hareketi, karanlığın gizli güçlerini kışkırtacakmış gibi bir his vardı içinde. Yavaşça, milim milim yatağın içine kaydı, yorganı ve battaniyeyi başının üstüne çekti, her yerini, dışardan hiç hava almayacak şekilde sıkıca örtünce biraz rahatlayabildi. Bu şekilde uzun zaman kaldı, hâlâ titriyor, kalbinde bir sancı hissediyordu, anıları düşünmek de artık rahatlatmıyordu; korku ve dehşet hissi tüm mutlulukların toplamından daha güçlüdür. Bir umutla, çok uzaklardaki sabahı düşünmeye çalıştı, çünkü insan hep bir teselli peşindedir; tüm umutlar tükendiğinde, insana hâlâ canlı olduğunu hissettiren şey, bu teselli arayışıdır.

Uzun zaman, çok uzun bir zaman dehşet içinde titreyerek yattı, sonra ne uykuya ne de uyanıklığa benzeyen şuursuz bir şaşkınlığa, baygınlığı andıran bir uyuşukluğa gömüldü; manzarasız ve zamansız bir dünyada, iradesi dışında, çok zor bir seyahate çıkarılmıştı sanki; geçmişin inanılmaz olaylarını yeniden yaşadı, her şeyi, en küçük ayrıntıları bile, doğal olmayan, korkunç bir netlikle gördüğü hayallerde, bir zamanlar tanıdığı insanlarla karşılaştı. Çoktan unuttuğu bir sesin uzatarak söylediği kelimeleri tekrar duydu; zamanında hiç üstünde durmadığı bir yüzde, çoktan unuttuğu bir kırışığı yeniden hatırladı. Hasta muhayyilesinin cisimleştirdiği her yüz bir yara gibi beynini deşiyordu. Sözgelimi, önceki sabah gelen ziyaretçilerin yüzlerini, midesini bulandıran bir ayrıntı zenginliğiyle hatırlıyordu. Netlikleri ve ayrıntıları arttıkça onu daha da dehşete düşüren bu görüntüler inatla beyninde damga gibi yanmaya, asla silinmemeye niyetliydiler; şafağın mahmur griliğinde katı suratlarıyla, rüyalarda gördüğümüz ölüler gibi oturuyorlardı – bu ölüler bizi canlı olduklarına inandırmaya çalışırlar, ama rüya görüyor olsak da onların ölü olduğunu biliriz, çünkü cenazelerine gitmişizdir. Hüzünlü tebessümleri ölülerin tebessümüne benziyordu. Garip, kasvetli bir dilde konuşuyorlardı, sohbetleri de ölülerin sohbetleri gibiydi; birbirlerine gösterdikleri yüzleri birer maske, içine çekildikleri ıstırabın dehşetiyle yarı donuk göründükleri birer fotoğraf karesiydi – biraz aklı olan hiç kimse toprak sahibi çiftçi olduklarına inanmazdı. Bir keresinde Bjartur, önümüzdeki yirmi üç yıl içinde yargıç olacağını söylemişti, "ben nerede olurum kim bilir?" diye düşünmüştü Rosa. Babası da bir zamanlar toprak sahibi, hatta belki de yargıç olmanın hayalini kurmuştu. Derenin üstüne bir su değirmeni inşa etmişti, ama bu gece nerede yatıyordu? Bu gece açıkta yatıyordu, yetmiş yaşındaydı, romatizması vardı, göğüs ağrısı çekiyordu, deredeki değirmeni ise yosunlar kaplamıştı. Küçüklüğünde Nithurkot'ta oyuncak niyetine oynadığı o kemik parçaları neredeydi şimdi? Çocukluğunda sürüler hayal ederdi; koca memeli, sırtı çiyle kaplı inekler, heybetli aygırlarla koklaşan, yerinde duramayan kısraklar; hepsi de kırlarda, ona ait çayırlarda ot-

lardı; bundan başka, Mal Müdürü'nün karısı gibi bir şair ve zeki bir insan olduğunu, onun gibi bir konakta yaşadığını da hayal etmişti. Şimdi nerede yaşıyordu? Sürüleri, zekâsı neredeydi? Kendine ait bir tek koyunu vardı, yazmayı zar zor öğrenmişti. Küçüklüğünde, babasının değirmeni onu zengin bir çocuk yapmıştı; o günlerde ilerde inekleri olacağını düşünür, şiir atlarının hayalini kurardı. Evindeki derenin kendi şarkısı vardı. Bir türlü bir değirmen olamayan değirmen kulübesinin ruhu vardı, o zamandan bu yana, hayatındaki hiçbir şey bu ruhla kıyaslanamazdı. Derenin kıyısındaki kemikler, çene ve bacak kemikleri gözünün önüne geldi, babasının denizden bulup getirdiği midye kabuğu gözünün önüne geldi. Bu midye kabuğunu öyle sevmişti ki, dünyada hiçbir şey ondan değerli olamazdı, kız ve erkek kardeşlerinin tekine bile midye kabuğunu elletmemişti – "midye kabuğuma ne oldu?"

"Me-e-e-e."

Acı ve tiz bir feryat onu komadan uyandırdı. Uykulu kulaklarında bu ses inanılmaz şeyler getiriyordu aklına: koyun boğazlanmış, ama şimdi, üç saat sonra, Şeytan'ın yardımıyla hayata dönmüştü. Boğuk, yeraltından gelen çığlık dünyevi bir mahlûka ait olamazdı; İncil'de sözü edilen, işkence çeken ruhların çığlığıydı bu; kırlardaki bütün iblisler, gulyabaniler bu koyunda vücut bulmuştu; mezarında rahat edemeyenlerin hayaletleri, kayalıklara götürülüp bir taşın altına ölmeleri için bırakılan çocuklar, kemiklerinin iliğini yemek için boğazları kesilen köylüler, Allah'tan ve İsa'dan nefret eden, tek arzuları herkesi kendi ebedi cehennemlerine çekmek olan Papa yanlıları, hepsi aşağıdaydı. Gece bu kâbuslarla sürüp gitti.

En sonunda bütün cesaretini toplayıp battaniyelerin arasından baktı ve hayretle, zayıf bir ışığın odayı aydınlattığını gördü. Gecenin neredeyse sona erdiğini fark edince anlatılamayacak bir sevinç duydu; gece ne denli uzun olursa olsun, ne denli ıstıraplı geçerse geçsin güneş daima doğar. Rüzgâr durmuştu ama yağmur devam ediyor, yakın, uzak her yerde bitimsiz, sert tıkırtılar işitiliyordu. Ve koyun hâlâ meliyordu. Odadaki ışık giderek güçleniyordu, kadın yavaş yavaş kendine geldi; ge-

cenin yıpratıcı karmaşası odayı ağır ağır terk ediyor, yeni günle birlikte üstüne bir cesaret geliyordu. Sonunda oda iyice aydınlandı, artık hayvandan korkmuyordu. Ondan nefret ediyordu. O düşmanıydı. Her meleyişi ateşe dökülen mazot gibiydi. Ne pahasına olursa olsun bu şeytanî ağzı kapatacaktı – ortalığın az daha aydınlanmasını, cesaretini biraz daha toplamayı bekliyordu, sonra hiçbir şey onu durduramayacak, hayvanın üstüne atılıp bir şekilde, ama mutlaka, onu mahvedecekti. Sonunda dayanamadı ve yataktan fırladı. Giysilerini bile giymeden, çıplak kollarıyla, yarı çıplak göğsüyle, solgun, uykusuz yüzüyle, parıldayan, vahşi gözlerle odada bir aşağı bir yukarı yürüdü. Gün sökümünün gri ışığında, tavan kirişlerinin altında şaşkın şaşkın bakındı, sonra Bjartur'un tırpan bıçağını eline aldı, bez örtüsünden çıkardı, kenarına baktı ve saçında denedi. Sonra merdivenden aşağı indi. Koyun dehşet içinde duvardan duvara koşmaya başladı, geceki karmaşada karman çorman olan iplerin, sağa sola dağılan saman tırmıklarının arasından onu kovaladı. Fakat artık korkmuyordu, boş korkular, yapmaya karar verdiği işi bitirmesine engel olamazdı, biraz uğraştıktan sonra koyunu yakalamayı başardı. Bir ipin düğümünü çözdü, hayvanı kapının dışına sürükledi. Koyun inatla karşı koyuyor, genişleyen burun deliklerinden nefesini püskürtüyordu. Onu evin önündeki araziye, derenin sazlığa aktığı yere götürdü. Başı dereye gelecek şekilde sırtüstü yatırdı. İpi bacaklarına geçirdi. Ortalık ne yaptığını görebileceği kadar aydınlanmıştı.

Kararlı bir tavırla işe koyuldu. Tecrübeli bir kasap gibi koyunun boğazındaki yünleri ayırdı, fakat hayvan ölümün yaklaştığını sezmişti, kadının elinin altında kıvranıp çırpınıyor, ağzını, burun deliklerini büyük büyük açıyor, ipten kurtulmak için çılgın gibi kendini savuruyordu. Ama Rosa'da hiçbir duygusallık yoktu, pişmanlık, vicdan azabı duymuyordu. Hayvanın üstüne çöktü, kıvranan vücuduna bastırdı, bıçağı boğazına yaklaştırdı. Tırpan bıçağı kasap bıçağı gibi kullanışlı değildi; keskin olmasına keskindi ama kaba ve hantaldı; kendini kesmemek için çok dikkat etmeliydi. Bıçağı iki elle tutması gerekiyordu, bu durumda da can çekişen koyunun kafası serbest ka-

lacaktı. Fakat bu zorlukların onu engellemesine izin vermedi; bıçağı sokup testere gibi ileri geri hareket ettirmeye başladı; fışkıran sıcak kanlar eline, yüzüne bulaştı. Hayvan kan kaybından giderek güçsüzleşti, savruluşları eski sertliğini kaybetti, sonunda kafasını oynatmayı bıraktı, ağzında köpüklerle hareketsiz kaldı. Rosa nihayet omurgayı bulmuştu. Bıçağı derine, daha derine sapladı; ayaklarının arasındaki hayvan neredeyse şehvetli bir kasılmayla titredi; sonra kuyruğundan başka her yeri kaskatı kesildi. Omuru açılmıştı; omuriliğin beyazı görünüyordu. Bir bıçak darbesiyle orayı da kesti, koyun hafif bir titremeden sonra öldü. Kafayı ayırdı, bedeni olduğu gibi bıraktı ki kanı dereye aksın; çimenlerin üstünde de biraz kan vardı. Rosa dere kenarına oturdu, elini yüzünü yıkadıktan sonra bir parça yosun alıp tırpan bıçağını dikkatle sildi. Birden titremeye başladı; yorulmuş, tükenmişti, bayılacak gibiydi, artık yaptıklarını düşünmüyordu, eve gidip giysilerini giydi. Yatağa oturdu. Muradına ermiş, arzusunu tatmin etmişti; rahatlamış, şafağın sarıkahverengi ışığında kollarına, bacaklarına bir uyuşukluk çökmüştü. Kendini bıraktı, yatak örtüsünü çıplak kollarının üzerine çekti ve uyudu.

Güneşli bir güne uyandı. Ne rüya görmüştü? Uykuyla uyanıklık arasındaki bağları koparmak, rüyayı gerçekten ayırmak için elini gözlerinin ve alnının üstünde gezdirdi. Rüyasında Myri'nin hanımefendisini görmüştü; bütün beldeyi etkileyen bir şey yapmıştı anlaşılan; Myri'nin hanımefendisinin boğazını kesmişti. Ama pencereden bakınca sadece koyunu öldürdüğünü hatırladı, tek suçu gecenin ıssızlığından en az kendisi kadar ürkmek olan koyunu. Buna rağmen, yaptığından en küçük bir suçluluk duymuyordu. Hissettiği tek duygu şaşkınlıktı. O sabah yatağından uykusuz kalkan kadını, bir elinde tırpanıyla Ölüm kılığındaki kadını anlayamıyordu. Giysilerini giydi, şalını kafasına ve omuzlarına geçirdi ve dünkü kadın oldu; fakat koyun artık melemiyordu. Birden, yaptıklarının izlerini Bjartur'dan saklamasının hayati önemde olduğunu fark etti. Dereye gitti, dere kenarında yatan koyunun kafasız bedenine ayağıyla vurdu, kesilmiş bir koyun. Kesilmiş bir koyun? Bü-

tün dokuları bir beklentinin heyecanıyla, açgözlü bir coşkuyla titredi – bu sadece bir koyunun bedeni değildi, etti. Taze et. Ne yaptığını şimdi anlıyordu; koyunu eti için öldürmüştü. Bütün yaz gördüğü rüya, yazın en yüce, en kutsal rüyası, sonunda gerçekleşecekti.

Ağzı sulandı, midesini neşeli bir açlık duygusu kapladı, ruhu vadedilen doyumla coştu. Şimdi yapacağı tek şey eti hazırlayıp ateşe koymaktı. Büyük çakısını buldu, iki bileği taşının arasında bileyledi, sonra koyunu kesmeye koyuldu. Sonbahar kesimlerinde hiç görev almamıştı, ama pek çok kez izlemişti, ne yapacağını biliyordu; elinden geldiğince dikkat ederek iç organları çıkardı, öd kesesini yırtmadan içyağını sıyırdı, işkembeyi götürüp derede yıkadı. İşin büyük kısmını bitirince, vakit kaybetmeden eve koşup tencereyi çıkardı. Yemek borusunu içyağıyla doldurup torba gibi yaptı, bundan çok sayıda sosis çıkardı; yürek ve böbreklerle birlikte hepsini tencereye koydu. Çok geçmeden evin içi haşlanan sakatatın kokusuyla doldu. Bunlar ağır ağır pişerken koyunun tüm etlerini kesip ayırdı, kesim alanını öyle temizledi ki kuzgunlar bile bir şey göremezdi. İşkembelerin büyüğünü kapıya asıp kazıya kazıya temizledi, kalan et ve kemikleri eski bir baltayla iyice parçaladı, tuzlayıp bir kasaya koydu.

Yemek hazırdı.

Belki de büyük konaklardaki masaların hiçbirinde, kırların kadınının şimdi başına oturduğu masadakiler kadar iştah açıcı yemekler olmamıştır. En azından şurası kesin ki, Zengin Gudmundur ve eski kabile şeflerinin günlerinden bu yana hiçbir ziyafet, yiyenin bedeninde ve ruhunda, bu kadının genç hayvanın etli, lezzetli yüreğinden, güzel kokulu, yumuşak böbreklerinden, tenceredeki yağla ıslanmış ciğer sosislerinden, içyağının ağızda bıraktığı tuzlu tattan aldığı, kalbe neşe salan, tarif edilmez coşkuyu uyandırmamıştır. Etin yanında koyu, sağlıklı et suyunu da içiyordu. Hiç doymayacakmış gibi yedi, yedi, yedi. Evlilik hayatında mutlu olduğu ilk gündü. Sonra annesinin hediyesi kahveden içti, bol şekerle birlikte. Yemekten sonra üstüne huzurlu bir rehavet çöktü. Önce kuzinenin başında, el-

leri kucağında, başını öne uzatarak oturdu, daha fazla dayanamayacağını anlayınca yatağa uzandı ve uyudu. Saatlerce uyudu.

Tıbbi Görüş

Bjartur dördüncü günün akşamı koyunları çiftliğe getirdi, ertesi sabah dağlardan gelen ve şehre gitmekte olan birkaç çiftçiyle birlikte evden ayrıldı. Koyun toplama işi iyi gitmişti, yirmi kuzudan oluşan bir sürüyle dönmüştü. Bunlardan on ikisiyle Mal Müdürü'ne olan arazi borcunun bir kısmını ödedi; kalanıyla celepten bir çuval çavdar unu, bir miktar tuzlu morina, birkaç kilo buğday, kahve, yulaf ezmesi, bir parça da enfiye aldı. Bu erzaktan başka eve kuzu sakatatı da getirdi, sonra at yemi için kasabaya üç kez daha gitti. Az uyuyor, hem gece hem gündüz seyahat ederek, nakil parasından tasarruf ediyordu. Eve geldiğinde gece seyahat etmenin yorgunluğuyla bitkin oluyordu; sonbahar yağmurlarıyla sırılsıklam ıslanıyor, kaygan yollarda dizlerine kadar çamura batıyordu; bu haliyle karısındaki canlılığı ve tazeliği görmemezlik edemiyordu; Rosa sonbaharda açan bir lale gibiydi; hayaletleri de unutmuş olmalıydı, ona eşlik etsin diye bıraktığı maryayı salıvermişti.

Fakat Bjartur, "asabiyetin" inatçı bir maraz olduğunu, çok değişik hallerde kendini gösterebileceğini biliyordu; bir mıhın bir nal kurtardığını iyi biliyordu, bu yüzden hekime gitmeyi ihmal etmemişti. Dr. Finsen'den aldığı, içinde haplar bulunan küçük şişeyi cebinden çıkarıp karısına uzattı.

"Bunların çok güçlü olduğunu söylüyorlar," dedi. "Anladığım kadarıyla bilim adamları sanatlarını bunlardan esirgememişler, köpeklere yaptıklarının tersine. Bu haplar içini öyle iyileştiriyormuş ki hiçbir hastalıktan korkmana gerek kalmıyormuş. Dört salgıyı düzelten bir terkip var içinde, iç organlarındaki ağrıları alıyor, kanını güçlendiriyor."

Karısı hediyesini aldı, elinde tarttı.

"Karşılığında ne verdim dersin?" dedi kocası.

Rosa bunu bilmiyordu.

"Fiyatını sorduğumda ihtiyar Finsen ne dedi, bil bakalım. 'Böyle küçük şeyler için kendini üzme, sevgili Bjartur,' dedi, 'aynı partiye mensup insanlar arasında iki kuruşun lafı mı olur?' 'Elbette,' dedim, 'Benim gibi, daha ilk yılındaki bir çiftçinin, doktorla aynı partinin üyesi olması büyük onur.' 'Bu arada, sevgili Bjartur,' dedi, 'geçen seçimlerde nasıl bir tavır almıştık?' 'Nasıl tavır mı almıştık? Bir Althingi[5] üyesi bunu herkesten iyi bilmez mi?' dedim. 'Bana gelince, şimdi nasıl bir tavır alıyorsam, o zaman da öyleydim; ırgatların, küçük çiftçilerin devlet işlerinde akıl yürütmesini kibir olarak görürüm; azıcık aklı olan herkesin de bildiği gibi, devlet her zaman küçüklerden değil, büyüklerden yana olmuştur, daima da olacaktır; küçükler, büyüklerin işine burunlarını sokup büyüyeceklerini sanıyorlarsa acırım onlara.'

'Bu işleri iyi anlamamışsın, sevgili dostum,' dedi, benimle onun dengiymişim gibi konuşuyordu. 'Devlet,' dedi, 'öncelikle ve her şeyin ötesinde, insanlar içindir; insanlar oy kullanmazsa ve oylarını akıllıca kullanmazlarsa, bizi sorumluluk duygusu olmayanlar yönetir; bunu hepimiz iyi bellemeliyiz, hepimiz, büyük küçük herkes.' 'Doğru,' dedim, ihtiyar adamla tartışmak istemiyordum, 'senin gibi bilgili biri olmak muhteşem bir şey olmalı doktor, ben de her zaman, memleketin bu yöresindeki bizlerin, senin gibi bir bilim adamı mecliste bizi temsil ettiği için çok şanslı olduğumuzu söylemişimdir.' Doğruya doğru, ihtiyar horoz, o hünerli hekim elleriyle, altın gözlüğüyle, gerçekten çok bilgilidir. 'Ama benim bir âdetim var, aldığını her şeyin parasını veririm; bana göre özgürlük ve bağımsızlık, kimseye borcu olmamak, kendi kendinin efendisi olmaktır. Bu yüzden hapların fiyatını söylemekten çekinme doktor, çünkü senden gelen bir hap, iyi ve şifalı bir haptır, buna eminim.'

'Ama ne dediysem dinlemedi, para lafını duymak istemiyordu. 'Sonbaharda birbirimizi düşünelim, seçimlerde oy kullanmayı unutmayalım, bu bana yeter,' diyordu, 'çünkü zor zamanlar geçiriyoruz, parlamento ciddi meselelerle boğuşuyor, bu

5 İzlanda Millet Meclisi. Dünyanın hâlâ faal olan en eski parlamentosu. 932 yılında, şimdiki Reykjavik'in yakınlarında kurulmuştur – ç.n.

cendereden çıkmak, işçileri katlanamayacakları sıkıntılardan kurtarmak, ülkenin bağımsızlığından ödün vermemek için aklı başında adamlara ihtiyacımız var.' Sonra ayağa kalktı, bu muhterem, yaşlı adam, herkesin saygısına layık bu adam, omzumu okşadı ve şöyle dedi: 'Eşine en içten dileklerimi ilet, bu hapları ona yolladığımı söyle. Dört salgı hususunda en iyi ilaçlardan biri olduğunu, özellikle de sinirlere iyi geldiğini anlat.'"

Şair Hanım

O sonbahar, Yazevi'nin çok ziyaretçisi oldu, çünkü dağlardan şehre giden yol vadiden geçiyordu. Yük atları her gün ırmağın kıyısında ağır ağır ilerliyor, platodan geçip Fiyort'a gidiyorlardı; sahipleri olan çiftçiler kafilenin sorumluluğunu kâhyalara bırakıyor, keyiflerine göre oraya buraya at sürüyorlardı. Bazen bu çiftçiler şehirden sarhoş döner, gece yarısı bağıra çağıra, gürültü yaparak Bjartur ve karısını uyandırır, şiirden, kadınlardan, müstehcen şeylerden konuşurlardı. Avurtlarını şişirip marşlar, komik ya da açık saçık şarkılar söyleyerek bütün gece eğlenirler, sonunda ya yerde sızarlar ya da ev sahiplerinin yatağına serilirlerdi. Bazı çiftçi karıları da ana yoldan ayrılıp onları ziyaret ediyordu; sazlıkların arasından eteklerini tutup dikkatle geçiyorlar, narin adımlarla eve kadar yürüyüp Yazevi'nin sevgili küçük Rosa'sını yanaklarından öpüyorlardı. Bunlardan biri de bizzat Madam Myri idi. O da atı Soti'nin üstünde şehre gidiyordu, elbisesinin eteği beldenin yarısını içine alacak kadar genişti. Eyerinin altında işlemeli bir örtü vardı, önünde tülü olan bir sürücü şapkası giymişti; tülü burnunun üstüne kaldırdı ve küçük sevgilisini öptü. Madam kahvesinden dört bardak içerek Rosa'yı onurlandırdı, erzağını inceledikten sonra da, tasarruflu kullanırsa tuzlanmış morinaların Noel'e, çavdarın da yılbaşına kadar yeteceğini söyledi. Son zamanlarda bütün ülkede sayıları artan çiftliklerin, güçlü ve çok hoş bir akımın habercisi olduğunu söyledi. Kolonistlerin ruhuydu bu akımı başlatan. Geçmişte olduğu gibi, gelecekte de ülkenin gelişmesi bu akıma bağlı ola-

caktı. Şimdilerde maalesef bazı kıyı kasabalarında rağbet gören, insanı gerek maddi gerekse manevi açıdan köpek seviyesine indirmeyi hedefleyen bazı zararlı siyasi eğilimleri, sadece ve sadece, adı özel girişimcilik olan bu akımla yenebilirdik. Madam, kırları bırakıp kasabalara göçenlere kayıp ruhlar diyordu; yozlaşmadan başka bir şey beklemiyordu onları. "O güzelim çiçekleri, insanın ruhunu cennete taşıyan mavi dağları aklı başında olan kim bırakır da gider?" dedi. "Öte yandan, dağlarda, kırlarda kendi mülklerini kuranlar Tanrı'nın sevgili kullarıdır; hayatı, tüm güzellikleri, iyilikleri, besler ve büyütürler. İzlanda ulusu, geçmişte ve şimdi olduğu gibi gelecekte de, vadisinde kendi çiftliğini kuran çiftçinin omuzlarında kalkınacak ve gelişecek."

"Evet," dedi Rosa, "özgür olmak iyi bir şey. Hürriyet her şeyden önce geliyor."

Bu duyguların ifade edilmesi şair hanımı çok ama çok mutlu ediyordu; sağduyu diye buna denirdi, şehir hayatının ihtişamı da, debdebesi de bu sağlıklı düşüncelerle kıyas kabul etmezdi. İşte, ruhunun bakışlarını olanca dinginliğiyle, idealizmin yüce doruklarına dikmiş bir kadın; tekinsiz söylentiler onu yıldırmıyor, çünkü çok iyi biliyor ki, hayaletlerin buradaki kır evlerini ziyaret ettiği masalı, cahil, korkak, aşağılık kimselerin yüzlerce yıl önce uydurduğu bir yalan. Kırların kadınına kahvesinin çok iyi olduğunu söyledi, ama en kıskandığı şey, tüm ev işlerinin göz önünde olduğu bu küçük odaydı; büyük evlerde o odadan bu odaya eşyaların peşinde dolaşmaktan ne kadar farklı; büyük evlerdeki uykusuz geceleri kimse bilemez. Kendi konağında ne eksiği ne fazlası, tam yirmi üç oda vardı; Rosa da orada hizmet ettiği günlerden şahitti ki, bütün günü her yaştan ve huydan yirmi kişiye bakmakla geçiyordu. Dünya böyledir işte, dedi şair hanım, her dakika güvenilmez uşakların hatalarını düzeltiyor, huzurlu ve uyumlu bir birliktelik sağlamak, küçük cemaatini aydınlatmak, sevginin ışığını yaymak için çaba gösteriyordu. "Kırların gerçek şiiri," dedi, "koca bir konağın değil, birkaç dönümlük küçük bir evin sahibinin gönlünde yazılıdır. Neden böyledir? İşte sevgilim, sana bunu anlatmak istiyorum. Ünlü şairin dediği gibi; 'Evliliğin mutluluğu bir cennet yaratır, kade-

rin fırtınalarına karşı en büyük sığmaktır.' Sonra sevgili çocuklar dünyaya gelmeye başlar, neşenizi azaltmak için değil, artırmak için. Söyler misin sevgilim, seninki ne zaman geliyor?"

Bu beklenmedik soru vadinin kadınını hazırlıksız yakalamıştı. Gözlerini şair hanımdan kaçırdı, cevap vermeden başka yerlere baktı; Mal Müdürü'nün karısı ona dokunur gibi elini uzatınca, böyle bir temasın müstehcen olacağını düşünmüş gibi aniden sıçradı, dokunma mesafesinden uzağa kaçıp şair hanıma vahşi gözlerle baktı, sanki az önceki tatlı sözler hiç söylenmemişti. Bu muammanın ardında neyin olduğunu söylemek zordu; korku mu, nefret mi, duygudan çok kafa karışıklığı mı, yoksa hepsi birden mi? Ne ki bakışlarında kesin bir kararlılık vardı: "Bana dokunma." Ayrıca o tuhaf gözlerde, Mal Müdürü'nün karısına karşı duyduğu coşkulu gururu ele veren bir bakış gizliydi, şöyle yorumlanabilecek bir bakış: "Korkma, senden asla yardım istemeyeceğim."

Ingolfur Arnarson'un annesinin, o bakışı nasıl yorumladıysa, huzursuz olduğu açıktı. Konuyu orada kapattı ama yeni bir konu açmakta da zorlandı. Genç kadının gözlerine doğrudan bakmamaya özen gösteriyordu. Bakışlarını pencereye çevirdi ve uzaklara baktı, maalesef Mavi Dağlar sisle kaplanmıştı, bu yüzden dağların doruklarını nasıl gökyüzüne yükselttiklerine dair bir çift söz söyleyemedi. Dengesi öyle bozulmuştu ki çiftçinin karısına şimdi de, gelecekte de onu destekleyeceğini söylemeyi unuttu. Sonuçta, hayatta her şeyin kendini bulmakla ilgili olduğunu söylemekle yetindi. Ağzından bu vecizenin çıkması kendini daha iyi hissetmesine yetmişti. Bu karı kocanın kırlarda hayal ettikleri ideal eşi birbirlerinde bulduklarından kuşku duymuyordu – "Yoksulların o sözde zenginlerden daha mutlu bir hayat sürdüklerini her zaman gözlemlemişimdir. Hem zengin dediğin nedir ki? İşleri başlarından aşkın insanlar, sahip oldukları tek şey de, nimetle külfeti bir arada tartarsak, endişeden başka bir şey değil; zengin de herkes gibi mezara yalnız gidiyor, tek farkla ki, hayatta daha çok endişe çekiyor, daha az mutlu oluyor. Kendi hesabıma, bir kenara koyduğumuz her kuruş çalışanlarımızın ücretlerine gidiyor. Üç yıldan fazla

oldu, yeni bir elbisenin hayaliyle yaşıyorum fakat şimdilik en küçük bir ihtimal yok."

"Ah, ah," dedi Rosa, ilgilenmeden.

"Yardım etmek istediğim çok kimse var," dedi Madam, "ama bu zor zamanlarda ancak elinden geleni yapabiliyorsun."

"Burada her şeyimiz var," dedi Rosa.

Bu cevap Mal Müdürü'nün karısının çok hem de çok hoşuna gitti; ülke, işte bu ruhla bağımsızlığını koruyacaktı. "Uzun yıllar," dedi sır verir gibi, "belde meclisinde kocamın Bjartur'a bu araziyi satmasına karşı çıkanlardan haberin var mı, bilmiyorum hayatım. Senin de bildiğin gibi, Bjartur her yıl ısrarla buraya talip oldu. Belde meclisindekiler Bjartur'un burada kuracağı aileye bakamayacağını, sonunda boş çiftlik evinin, öksüz çocukların üstlerine kalacağını söylediler; son zamanlarda geçinmek için beldeye sığınan ailelerin sayısında büyük artış olduğunu duymuşsundur. Vergi yükümlülüğü olan birkaç kişiden alınanlar hiçbir şeye yetmiyor; zengin diye bilinen bizlerin verdiği vergiler ise her geçen yıl inanılmaz rakamlara ulaşıyor. Geçen kışın sonlarında, Myri'de söz senden ve Bjartur'dan açılmış, kısa süre sonra bir meclis toplantısı yapıldı; iş başa düştü ve 'Bjartur'dan korkmayın,' dedim onlara. 'Nithurkotlu sevgili Thorthur'un kızı kişiliğini kırlarda bulan, Bjartur'un da kişiliğini bulmasına yardım eden bir kadın olmayacaksa, şu kadarını söyleyeyim ki hemen şimdi beldemizden onun için bağış toplamaya hazırım. Dünyada çalışkan ve güvenilir bir insan varsa, o da Nithurkotlu Thorthur'umuzdur; iş vergi ödemeye geldi mi, en önde o koşar – bunca yıl, paraları cebine sokuşturmuş, kocamın karşısına çıktığı hali gözümün önüne geliyor. Şapkasını sandalyenin üstüne bırakır, göğüs cebinin düğmelerini açar, cüzdanını çıkarır; cüzdan daima iki mendile sarılıdır; biri mavi, öteki beyaz – bu tür insanlar başkalarının yardımına muhtaç değildir. Ve Bjartur, kendimi nasıl tanıyorsam onu da öyle tanıyorum; paragöz değildir, hırslı da değildir, kimseye yaltaklanmaz, fakat gördüğüm en dürüst, en güvenilir insandır; birine borçlu kalmanın düşüncesine bile katlanamaz. Beldemizde böyle insanlara sık rastlanmıyor. Ulusumuzun çekirdeği, işte böyle insanlardır.'"

Rosa cevap vermedi. Bütün bunlar, şair hanımın eski hizmetçisini evin hiç bulunmaması gereken bir yerinde, son derece uygunsuz bir saatte yakalamasından kısa bir süre sonra olmuştu; bu arada Rosa, Mal Müdürü'nün karısının, belde meclisinde araziyi Bjartur'un alması yönündeki çabasını, bu çok önemli çabayı ona açıkladığında, hiç tepki vermemesine içerlediğini fark etti. Ziyaretçi biraz daha oyalandıktan sonra ayağa kalktı, Rosa'ya kahve için teşekkür edip onu öptü, tülünü çenesinin altına indirdi ve Soti'sine bindi.

Vedalar

İkinci koyun toplamadan sonra Bjartur ev için bir marya kesti, bir fıçının içinde tuza yatırdı. Bu etin kışın pazarları ve diğer önemli günlerde, canları değişik bir yemek çektiğinde yenmesine karar verdi; fakat bazı pazarlar, önündeki tabakta son derece yumuşak bir haşlama bulacak, ihtiyar ve halsiz bir koyundan bu kadar lezzetli et çıkmasına çok şaşırdığını söyleyecekti. Bir yaşındaki Gullbra ikinci koyun toplamadan sonra da ortada görünmeyince başına neler gelmiş olabileceğini düşünerek çeşitli varsayımlarda bulunmaya, onun için telaşlanmaya başladı. En büyük olasılık, bağlı durmaktan bunalarak güneye, Mavi Dağlar'a doğru kaçtığıydı; bu doğruysa onu bulmak imkânsızdı. Karısına sık sık maryayı en son ne zaman gördüğünü soruyor, Rosa her seferinde sazlıkların arasından uzaklaşıp yok olduğunu söylüyordu.

Sıra üçüncü koyun toplamaya geldi; Bjartur bütün koyunlarını bir araya getirdi, bir tek Gullbra hariç. Bu işte bir tuhaflık olduğunu düşünmeye başlamıştı; Gullbra'yı aklından çıkaramıyordu. Bildiğimiz, kayıp koyun hikâyesi.

"Hayvanların en mükemmeli," diyordu, "bir inci değerinde. O vakur, kıvrık boynuzlarını, geniş sırtını, Rahipgudmundur cinsine özgü sıkı etini düşün; uyanık, kuşkucu, insana minnet etmeyen bakışlarını düşün. Bu cins koyunlar dağlarda kralların kızları gibidir; öyle saygı uyandıran bir görünüşleri var-

dır. Ama onları sürüden ayıran kibir ya da açıkgözlülük değildir; en iyi otu aradıkları için sürüden ayrılırlar ve aradıklarını mutlaka bulurlar."

Gece yatmak için üstünü çıkarırken şöyle derdi: "Ah, bu gece rüyamda küçük Gullbramı görebilsem."

"Ama sen rüyalara inanmazsın, Bjartur," dedi karısı.

"Neye istersem ona inanırım," diye yanıtladı öfkeli bir sesle. "Biraz anlamı olan her şeye inanabilirim; ama insanın aklını çelip sonra sinirli yapan, histerik yapan saçma sapan şeylere inanmam." Hırçın bir tavırla karısına arkasını döndü.

Bir sabah uyandığında içi rahatlamıştı.

"Hâlâ yaşadığına, sağlığının yerinde olduğuna dair bir his var içimde," dedi. "Çimenlerin hâlâ yeşil olduğu küçük bir yarıkta gördüm onu. Lanet olsun, neresi olduğunu bir hatırlayabilsem; rüyamda bu yeri bildiğimden, daha önce oraya gittiğimden emindim. Ne kadar uğraştıysam da, yönümü bulmak için yukarıdaki tepeye çıkamadım, fakat Mavi Dağlar'ın güneyindeki sıcak su kaynaklarının yakınında olduğundan neredeyse eminim. Ama onu hemen tanıdım. Benim Gullbramdı, başkası olamaz."

"İyi saatte olsunlar," dedi karısı ve önüne ekmekle, pazar gününün yemeğinden arta kalan bir pirzola parçası koydu; kocasının rüyasını gördüğü koyunun pirzolası.

Sonbahar ilerlemişti, yağmurların yerini sulu sepken bir kar alıyordu. Kar tepelerin üstünü manto gibi örtmeye başlamıştı; kırlar kar öbekleriyle doluydu. Evin arkasındaki dağ, çöküntülerin yarısına kadar bembeyazdı. Buna rağmen hava hâlâ güzeldi. Yakında bir otlak vardı ve kuzuları hâlâ dışarı bırakıyorlardı; batıya doğru bir iki mil boyunca Bjartur'un sürüsüyle Rauthsmyri koyunları birlikte otlanıyordu. Bazı günler güneş çıkıyor, evin dağındaki karı eritiyordu ama dere yatağının kuzey yamaçlarındaki kırağı kaybolmuyordu.

"Hava minik Gullbram için açıyor," derdi çiftçi böyle günlerde.

Sonra dondurucu soğuklar başladı. Bir sabah sazlıkların göle buluştuğu şerit ince beyaz bir kar tabakasıyla örtüldü; bo-

yunlarını büken çimenlere kırağı düştü. Evin yanından geçen derede, altında minik hava baloncuklarının kıpraştığı küçük buz dilimleri yüzmeye başladı. Ah, kâğıt helvaları andıran kristal kıyılar arasından köpürerek akan küçük dere ne kadar temizdi! Rosa kıyıda durup küçük deresine bakıyor, çağıltısını dinliyordu; kendisi evindeki derenin kıyısında büyümüştü, çocuğu da bu derenin kıyısında büyüyecekti.

"Pekâlâ evlat," dedi Bjartur, "yiyecek bir şeyler sar, üç gün yetecek kadar. Güneye küçük bir yürüyüş yapacağım."

Kış dönümünden sonraki geceydi.

"Saçmalama," dedi Rosa. "Koyun bir yardan düşmüştür, eminim."

"Düşmüştür ha?" diye tekrarladı Bjartur, çok gücenmişti. "Küçük Gullbram mı? Rahipgudmundur ırkından? Kıtlık vurmuş bir yavru kuzu gibi? Aklını kaybettin galiba, kadın."

"Belki de vebaya yakalanmıştır."

"Hayır, vebaya yakalanmamıştır. Aptal aptal konuşma."

"Hangi aydayız, biliyor musun, adam. Hava her an dönebilir, unutma."

"Yılın bu vakti, hatta daha sonraları, çok dolaştım dağlarda; hem de başkalarının koyunları için. O zamanlar kimse benim için üzülmedi, üzülmeleri için bir neden de yoktu."

"Beni düşünmüyorsun tabii," dedi karısı.

"Ah, yataktan çıkmayana hava her zaman güzeldir."

"Böyle konuştuğun için kendinden utanmalısın."

"Sana da laf söylenmiyor," dedi Bjartur, istifini bozmadan. "İncil'de de yazıldığı gibi, bulduğun bir koyun, ağıldaki yüz koyundan daha çok neşe verir."

"Ama ya vebadan öldüyse?"

"Onu ölü ya da diri bulmak için elimden geleni yapmazsam, vebadan ölmüş bile olsa vicdanım rahatlamaz," diye cevap verdi Bjartur. "Ama sen belki de vebanın vicdanımı öldürmesini isterdin?"

"İyi de ya sen uzaktayken hasta olursam?"

"Yok, canım, hiç hasta görünmüyorsun. En azından şimdilik."

"Ya kar fırtınasında kaybolursan?"

"Bu kadar yeter," dedi Bjartur. "Bu komik kuruntularını daha fazla dinlemeyeceğim. Rahatla biraz, civarımızdaki otlaklarda yeterince koyun var. Şimdi, köpeğin midesini iyice doldur. Bana da sakatat sosislerinden birkaç tane hazırla. Bir şişeye soğuk kahve de koyarsan fena olmaz, cimrilik yapma, iyice koyu olsun."

Kadın bir süre oturup düşündü, istese tek kelimeyle derdini anlatabilirdi ama bu kozunu kullanmayacak kadar gururluydu; kocasını tehdit etmeye karar verdi fakat bunun da yararı olmayacak gibiydi.

"Beni burada yalnız bırakırsan, gider başkasıyla yaşarım."

"Başkasıyla mı? Kendini o kadar alçaltmayacağına eminim, yollu kadınlardan mı olacaksın?"

"Yine de giderim."

"Şüphem yok, iş inada bindi mi, yaparsın. Koyun inadı kadın inadının yanında hiç kalır."

"Ne halde olduğumu biliyorsun, çocuk bekliyorum."

"Bir tek şey biliyorum: o çocuk yılbaşından önce doğmaz. Başkalarının çocuğu benim derdim değil."

"Bir süredir tekmelediğini hissediyorum."

"Olabilir, beni ilgilendirmiyor."

Rosa ne kadar uğraşsa da, onu ikna edemedi. Bjartur üst üste iki çorap, iki yün kazak giydi, karısının yemek hazırlamak için yerinden kalkmadığını görünce kendisi hazırlamaya girişti, Rosa kuzinenin başında, sırtı dönük oturmaya devam ediyordu. Her şeye rağmen, maryayı yediğini itiraf etmeyi bir an bile aklından geçirmiyordu. Bjartur bir süre daha oyalandı, eline bir şeyler alıp geri koydu, karısının aklının başına gelmesini bekler gibiydi, bir şiirden bir iki dize okudu, ama kadının aklı başına gelmedi, öylece, kımıldamadan oturuyordu.

"Pekâlâ," dedi sonunda, "burada daha fazla kalamam. Gün ilerliyor."

Rosa başını eğmiş, hâlâ hareketsizdi.

Bjartur ayakkabılarının tabanını bir kez daha yokladı, biraz küfretti, evin çökmesinden korkuyormuş gibi, parmağının eklemleriyle çatıya ve kalaslara vurdu, bir-iki dize daha okudu.

"Pekâlâ," dedi, "böyle olmayacak."

Cevap yok, hiçbir hareket yok.

"Belki de en iyisi köpeği seninle bırakmak. Bakacağı bir sürü de olmayacağına göre."

Sessizlik.

"Evet, köpeği bırakıyorum, sakın gidip de başkalarına yük olayım deme. Bir toprak sahibinin karısı olduğunu unutma."

Daha fazla sessizlik.

"Tanrı aşkına, cansız koyun eti gibi davranmak ne işine yarayacak be kadın!" diye bağırdı sabrını kaybedip. "Mezara girdiğinde ağzını kapalı tutman için yeterince vaktin olacak."

Kararsız bir tavırla merdivenden indi ve köpeği çağırdı, ama onun yola çıkacağını derhal sezen köpek, bu yolculuğa eşlik edeceğini düşünerek seviniyor, kuyruğunu sallıyordu. İçeri çağırdığında kuşkulandı, girmek istemedi, efendisi bir yere gittiğinde eve kapatılmak en sevmediği şeydi.

"Haydi, içeri," dedi. "Siz kadınlar birbirinize bakacaksınız."

Fakat o yaklaştıkça Titla sinirli hareketler yapmaya başladı; yarıya indirdiği kuyruğunu hâlâ sallıyor, etrafına bakınıyor, kulaklarını geriye atıp havlıyordu. Sonunda donmuş çimenlere oturup bebek gibi inledi, karnını ve burnunu yere dayayıp gözlerini kırparak, teslim olma pozisyonunda uzandı. Bjartur dokunma mesafesine gelince sırtüstü döndü, patilerini kaldırıp sallandı. Bjartur onu koltuğunun altına aldı, eve taşıdı, ensesinden tutarak merdiven kapağından geçirdi. Titla yere uzandı, hırçınlığı geçmişti ama hâlâ titriyordu.

"İşte Rosa," dedi, "köpeğin de geldi. Dışarı çıkmasın, ayak izlerimi koklayıp peşimden gelmeye kalkar. Hoşça kal, sevgilim. Başkalarına kaçıp belde meclisine beni rezil etmeyeceğine söz ver."

Yemek bohçasıyla değneğini aldı, gitmeden önce karısını öptü. "Hoşça kal," dedi, "gülüm benim."

Bu vedadaki sıcaklığı hissedince Rosa'nın kalbi yumuşadı, ayağa kalkıp onu öpmeye vakit bulamadan gözlerinden yaşlar boşandı. Ellerini gözlerine götürüp giysisinin yeniyle silerken, "Güle güle," diye fısıldadı. Titla hâlâ patilerini uzatmış, kapağın yanında duruyordu.

Bjartur merdivenleri çatırdatarak indi, kapağı, dış kapıyı kapattı. Koşar adımlarla kırağıyla örtülü sazlıklardan geçti, kırlara doğru ilerledi.

Koyun Peşinde

Yazevi'nin Bjarturu uzak dağların eteklerindeki, son toplamadan sonra bile hâlâ birkaç koyunun barınabileceği köşe bucağı, çukurları, yarıkları herkesten iyi bilirdi. Dört bir yana fundalıkların uzandığı platonun bu doğu yamaçlarında geçirmişti çocukluğunu, gençliğinde batı yamaçlarında çoban olarak çalışmıştı, vadilerinden birinde de şimdi mülk sahibi olarak yaşıyordu; ilkbahardan kış sonuna, kokuları, kuşların şarkıları, ayazı ve sessizliğiyle, onu buraya bu denli bağlayan koyunları aramak için yaptığı sayısız yürüyüşlerle, bu toprakları yakından tanıyordu. Fakat bu yüksek toprakların onun gözünde, pratik ve ekonomik öneminin ötesinde bir değeri vardı. Denizciler için okyanus neyse, onun için de buralar oydu; manevi annesi, dini, anavatanı. Güz sonlarının havanın açık olduğu, buz kesmiş günlerinde kırlarda yürürken, uçsuz bucaksız düzlükte gözlerini gezdirir, dağların soğuk esintisini yüzünde hissederken, yurtsever şarkıların kahramanlarından biri olurdu. Kendini beldelerdeki sıradan, önemsiz işlerin üstüne çıkmış hisseder, hiçbir şeye benzemeyen, belki biraz, köpekler çiftliklere geri dönmeleri için ısrar etmese, kendi yurtları olan bu platoda ölecek olan koyunların vatan sevgisine benzeyen, o harikulâde özgürlük bilinciyle yaşardı. Bu güz yürüyüşlerinde, dalgalı arazide bir dereden ötekine, bir dalganın sırtından diğerine atlarmış gibi, yolu sonsuzluğun içinden geçiyormuş gibi yürürken, şairin gururlu gözü güzelliklerden başka bir şey görmezdi. Şairlerin yetenekleri en çok uzun dağ yürüyüşlerinde bilenir. Aynı sözcükleri ağzında sakız gibi saatler boyu çiğneyip durur, sonunda bunlardan bir dize çıkarırdı. Burada zihni şiirden uzaklaştıracak hiçbir şey yoktu. Bugün, eski dostu kır esintisini bir kez daha selamlarken, bu boş toprakların verdiği öz-

gürlük duygusunu bir an önce tatmak gayesiyle, Rosa'yla ayrılırken yaşadığı duygusallığı aklından atmıştı. Güz vakti doğaya çıkıp uzaklara, daha da uzaklara gitmek kadar çekici bir şey olamaz; bu mevsimde Mavi Dağlar her zamankinden daha büyüleyici bir ışıkla parlar. Platonun kanatlı yaz ziyaretçilerinin çoğu gitmiştir ama dağ tavuğu henüz çiftliklere sığınmamıştır; donmuş turbaların üstünde alçaktan uçar, bol bol şakır, meraklı gözlerini kırpıştırarak dolaşır. Ördeklerin çoğu deniz kenarına ya da kıyıya yakın daha ılık göllere uçarlar çünkü yükseklerde göller donmuş, ırmak kıyıları buz tutmuştur. Birkaç serseri kuzgunun kanat çırparak, korkunç sesler çıkararak dolaştığı görülebilir; bu da büyük olasılıkla, yakınlarda bir yerde bir koyun leşi ya da ölmekte olan bir koyun olduğunun habercisidir. Yerde hâlâ çok az kar vardı, ama çimensiz küçük çukurlarda yassı buz tabakaları oluşmuştu. Bir ara bir tilki görünüp tümseğin ardında kayboldu, bir-iki saat sonra bir ren geyiği sürüsünün karda bıraktığı izlerin üstünden geçti.

Bjartur o gün iki vadiyi araştıracaktı; biri yamaçlarında süpürge otları olduğunu hatırladığı bir vadiydi, öteki, bir su kaynağı sayesinde yıl boyu aynı sıcaklığı koruyan, hep yeşil kalan sazlıkların bulunduğu vadi. Ama ikisinde de canlıya rastlamadı, sadece daha güneydeki vadide, sazlıkların hemen aşağısında akan ırmağın kenarındaki su birikintisinde, bir yeşilbaş ailesi gördü. Akşam oluyordu, koyun aramak için yeterli ışık yoktu, Bjartur Mavi Dağlar'da önceden bildiği, geceyi geçirebileceği bir yere doğru ilerledi; yarın dağları, özellikle zeminin sıcak olduğu ve bazı koyunların zarar görmeden kışı geçirdikleri vadileri olan güneydeki dağları araştıracaktı. Akşamın erken saatlerinde ufukta ay göründü, önce düzlükteki dik kayalıkları, sonra vadileri aydınlattı, mavi ışığıyla tozlu buz tabakalarını altın gibi parlattı. Yüceleri kusursuz bir sessizlik kapladı. Bu sessizlikte, bu ışıkta, bu manzarada, insan da içindeki ruhla kusursuz bir uyum içindeydi.

Akşam ilerlerken yatacağı yere ulaştı; Çalımlı Yar'ın altından uzanan kayaların oluşturduğu bir mağaraydı bu. Girişe oturdu, aya bakarak yemeğini yedi. Yemekten sonra mağaraya gir-

di, burada, iri çakıl taşlarının üstünde uzanan, belki tarihin başlangıcından bu yana yolcuların dinlenmesini sağlayan kocaman bir taş blok vardı. Bjartur bohçasını yastık yapıp taşın üstüne uzandı. Bu mevsimde bu mağaraya uğrayan belki de tek yolcuydu, hemen her mevsim bu taşın üstünde rahatça uyuma sanatını öğrendiği için, bu mağarayı pek seviyordu. Bir süre uyuduktan sonra titreyerek uyandı. Mağarada kalanların aşina oldukları bir şeydi bu titreme, ama nasıl aşılacağını bilenler için korkuya kapılmak yersizdi. İşin sırrı, taş bloğu iki yanından kavrayıp, titreme geçinceye, ısınıncaya kadar döndürmekti. Kadim bir geleneğe göre gece boyunca üç defa, on sekiz kez bu şekilde döndürülmeliydi. Başka bir yerde olsa muazzam bir güç gösterisi sayılabilirdi, çünkü yaklaşık 250 kilo ağırlığındaydı; fakat gücünü taşlarla sınamayı seven Bjartur'a bloğu gecede elli dört kez döndürmek son derece doğal geliyordu. On sekize ulaştığı her seferinde kendini ısınmış hissediyor, bohçasını yastık yapıp yatıyordu. Dördüncü kez uyandığında artık epey dinlenmişti, şafağın sökmek üzere olduğunu fark etti. Vakit geçirmeden dağ yamaçlarına doğru yürüdü, oyuklara, yarıklara baktı. Yürüyüş iliklerini iyice ısıtınca bir taşın üstüne oturup biraz kan sosisi yedi. Dağlardaki bir geçitten geçtikten sonra öğleye doğru Reykjadalir sınırına geldi. Vadilerin arasında toprağın sıcak olduğu, zeminden buhar yükselen pek çok yer vardır ama buralarda açık sıcak su kaynağı bulunmaz; daha aşağılarda, demir zengini sularla kırmızı bir renge bulanmış geniş arazi parçaları yer alır; buraya inen dağ yamaçlarında yer yer çimenler ve süpürge otu görülür, sürüden kaçan koyunlara bazen buralarda rastlanır. Ne var ki bu kez Bjartur, tanımadığı bir kuştan başka bir şey bulamadı; kuş, zemindeki sıcak yerlerden birinde dolaşıyordu, onu görünce uçtu. Sıcak su kaynaklarında yaşayan kuşlardan biri olmalıydı.

Buzul Nehri'ne akan, yağmurların açtığı dere yataklarını araştırmaya karar verdi, sonra geceyi çok uzaklarda, platonun doğu sınırında, ırmağın yakınındaki bir çoban kulübesinde geçirecekti. Fazla ayaz yoktu, fakat bulutlar gökyüzünü kaplamıştı ve gün ilerledikçe yoğun kar yağışı başladı. Yürüdüğü yol

Buzul Nehri'nin batı yakasındaydı, öteki yakada başka bir vilayetin otlakları başlıyordu; nehir, kaynağından itibaren hızla akıyordu ve derindi, koyunların bir yakadan ötekine geçtikleri pek görülmemişti; fakat pek çok yerde kıvrılıyordu ve bu kıvrımlardan bazılarında, kenarlarında otlar biten nehir gölcükleri oluşmuştu; kış ortalarına dek buralara saklanan çok koyun görmüştü. Kara, güçlü nehir, karın pusunun ardından gürleyerek akıyordu, gürültüsü miller öteden duyulabiliyordu. Günler epeydir kısalmaktaydı, ama bugün, yağışın etkisiyle daha çabuk akşam olmuştu; karlar iri tanelerle düşüyordu ve kısa süre sonra kar örtüsü o denli yükseldi ki yürümek zorlaşmaya başladı. Üstünde buz olmayan Buzul Nehri'nin suları, yağan karla birlikte sanki bir kat daha soğumuştu.

Bjartur bu ışıkta hayvan aramanın yararı olmadığını anladı, kar gittikçe şiddetleniyor, doğa suratını daha çok asıyordu. Ayrıca, kendi kuzuları için de endişelenmeye başlamıştı; hâlâ evin yakınındaki otlakta, açıktaydılar; kar tipiye dönüşürse tehlikede olacaklardı. Fakat bu koşullarda, platoyu aşıp eve dönmek de akıl kârı değildi, gece yaklaşıyor, hava giderek kötüleşiyordu, bütün gün yürüdüğü için çok güçlü de sayılmazdı; bu yüzden akılcı davranmaya karar verdi; ilk düşündüğü gibi Buzul Nehri'nin kıyısını takip edip çoban kulübesine gidecek, geceyi orada geçirecekti.

Hayatın tuhaflıklarından biri de, insanın yatacağı yeri, iyi düşünülmüş bir planın değil, hiç akla gelmeyecek bir kazanın belirlemesidir; Yazevi'nin Bjarturu'nun başına gelen tam da bu oldu. Vadinin yamacını aşağıdaki nehre dek yaran pek çok dere yatağından birini aşmak üzereydi ki, az uzağında bazı hayvanların su yolunu sıçrayarak geçtiklerini, nehrin bu kıyısında toplandıklarını gördü. Ren geyiği olduklarını hemen anladı, bir erkek ve üç dişi. Bir süre orada oyalandılar, erkek geyik nehre yakındı, dişiler rüzgârdan korunmak için ona sığındılar. Boynuzlarını havaya kaldırmışlardı, sağrıları Bjartur'a dönüktü çünkü rüzgâr nehrin öte yanından esiyordu.

Dere yatağında duran Bjartur, birkaç dakika hayvanları gözetledi. Sürekli kıpırdanıyorlardı fakat arkaları hep ona dönük-

tü. Besili hayvanlardı, muhtemelen gençtiler, Bjartur'un kendini şanslı hissetmesine şaşmamalı çünkü aralarından birini bile tuzağa düşürse çok büyük bir av yakalamış olacaktı. Heybetli duruşuna bakılırsa, özellikle erkekten çok iyi et çıkacağa benziyordu, ayrıca geyik etinin asilzade masalarının en lezzetli yemeklerinden biri olduğunu unutmamıştı. Bjartur, maryayı bulamasa bile, geyiklerden birini yakalarsa buralara boşuna gelmemiş olacağını düşündü. Ama diyelim ki erkeği yakaladı, kanını heba etmeden nasıl öldürecekti? Geyik kanıyla gerçekten harika sosisler yapılabilirdi. En iyisi, başarabilirse, eve kadar canlı götürmekti, kafasında bu düşünceyle, yola çıkan bir insan için en vazgeçilmez iki şeyi, çakısını ve ip kangalını bulmak için ceplerini karıştırdı. "Üstüne atılıp yere yatırırım," diye düşünüyordu, "sonra çakının ucunu burnuna saplarım, ipi delikten geçirdim mi bir yere gidemez. Bu şekilde onu platonun sonuna kadar götürürüm, bunu yapamasam da kolayca hatırlayacağım bir yere götürüp kazığa bağlarım, oradan çiftliklere gider, adam ve alet getiririm." Yazevi'ne yürüyerek ancak bir günde gidebilirdi tabii. Bjartur saldırı planını yaptıktan sonra yarı eğik vaziyette yamaçtan, nehir kenarında boynuzlarını rüzgâra kaldırmış bekleyen geyiklerin yakınına kadar indi. Minik çağlayanların üzerinden adımlarını dikkatle atarak, sessizce nehrin kıyısına süzüldü, tümsekten baktığında dört metre kadar ilerisinde erkek geyiği gördü. Avın heyecanıyla kasları gerilmeye, yüreği hızla çarpmaya başladı. Kendini milim milim yukarı çekti, tümseği aşıp nehir kenarına süzüldü; yavaşça, çok yavaşça geyiğe yaklaştı, bir adım yanına kadar geldi, bir anda üstüne atıldı ve boynuzlarından en aşağıdakine, kafasına yakın olana tutundu. Bu beklenmedik saldırı karşısında diğer hayvanlar yerlerinden sıçradılar, kafalarını kaldırıp kulak kabarttılar ve bir anda, nehrin aşağısına doğru hızla koşarak ince ince yağan karın ardında kayboldular. Erkek geyik, önce boynuzuna asılan Bjartur önemsiz bir yükmüş gibi başını dikmeye çalıştı, fakat Bjartur iyi tutunmuştu; geyik başını sürekli sallıyor, ama ondan kaçamıyordu. Ne ki Bjartur, kısa sürede boynuzun her an elinden kayabileceğini fark etti; kaygan yaprak

gibi bir şeyle kaplıydı, avucundan kayıp gidiyordu, hayvan o kadar hareketliydi ki başka bir yerini de tutamıyordu. Bu arada, hayvanın boynunu kavrayıp yere yatırmayı asla başaramayacağını anladı; geyiğin boynuzları çok keskindi, bunların bağırsaklarına girdiğini gözünün önüne getirmek istemiyordu. Bir süre çekişmeye devam ettiler, geyik ilerlemeye başladı, sonunda hız kazandı ve Bjartur'u kıyı boyunca sürükledi. Birden Bjartur'un aklına, çocukluğunda vahşi atlarla oynarken uyguladığı bir hile geldi; önce onlara boyun eğmiş gibi yanlarından koşar, aniden sırtlarına atlardı. Öyle de yaptı. Geyiği boynuzlarından tutarak süvari gibi sürmeye başladı – daha sonra, bu hayvan türünün kendi başınayken çok hafif görünmesine karşın, bir erkek geyiğin sırtına binmenin yaptığı en zor işlerden biri olduğunu söyleyecekti; gerçekten de bütün dikkatini vermişti, en küçük bir hatada yere yuvarlanabilirdi. Fakat bu gezinti fazla uzun sürmedi. Erkek geyik bir türlü sırtından atamadığı bu davetsiz yükle bir süre gittikten sonra iyice huysuzlandı ve birdenbire, gittiği istikamete dik açıyla dönüp Buzul Nehri'nin tam ortasına atladı; bir anda suya gömüldüler.

Aman aman. Bjartur koyunun peşinde zaten bir maceraya atılmıştı, fakat bu, doğada bir yürüyüşten çok farklı bir şeye dönüşmüştü. Buzul Nehri'nin ortasında, beline dek suya gömülmüş, öyle herhangi bir aygırın değil, bir ren geyiğinin, adı en ünlü destanlarda geçen hayvanın sırtında, gerçek bir serüven yaşıyordu. Fakat Bjartur bu romantik avıyla gurur mu duyuyordu? Hayır, tam tersi. O anda, içinde bulunduğu durumun kendine özgü koşullarını da, ne denli ender bir durum olduğunu da takdir edecek vakti yoktu; bütün dikkatini geyiğin sırtında dengesini sağlamaya vermişti. Çaresizce hayvanın boynuzlarına asılıyor, bacakları böğrüne kilitli, nefes almaya çalışırken gözlerinin önünde kara bir sis beliriyordu. Akıntıyla nehrin aşağılarına doğru sürüklenen hayvan, uzun süre ayaklarını basmak için çaba göstermeden öylece kaldı. Nehir boyunca kıyıdaki kayalar karların arasından dimdik yükseliyor, fakat Bjartur, karanın yakında olmasına karşın, kendini okyanusun ortasında, küreksiz bir kayıkta gibi hissediyordu. Bazen geyik ters

bir akıntıya kapılarak dibe savruluyor, böyle zamanlarda boğazına kadar gelen suyun soğukluğu başını döndürüyor, hangisinin önce olacağını, bilincini mi kaybedeceğini yoksa geyiğin ikisinin de sonunu getiren bir dalışa mı geçeceğini bilemiyordu. Bu şekilde daha bir süre Buzul Nehri'nde sürüklendiler.

Baladlar

En sonunda geyik ayaklarını basacak bir yer aramaya başlar gibi oldu. Bjartur birden nehrin doğu kıyısına yaklaştıklarını, kıyı şeridini oluşturan sivri uçlu buz kütlesinden bir-iki metre ötede olduklarını fark etti. Bir süre daha bu buz kütlesinin yanından sürüklendiler; kıyı boyunca sivri buzlardan başka şey görünmüyor, bu da kıyıya çıkmayı engelliyordu. Bjartur yine de tek çaresinin, geyik yeterince yaklaştığında kendini buzun üstüne atıp kıyıya ulaşmaya çalışmak olduğunu düşündü; bu soğuk suya daha fazla dayanamayacaktı. Riskli bir atlayış, hatta bir ölüm-kalım atlayışı olacağının farkındaydı. Sonunda geyik, birkaç metre boyunca kıyıya yarım kol kadar yaklaştı, Bjartur şansını denemeye karar verdi, boynuzları bıraktı, kendini sudan çekip, vücudunun üst kısmıyla buza yaslandı; Bjartur burada geyikten ayrıldı, bir daha da onu görmek istemedi, bu hayvan ırkının tüm üyelerini ebediyen lanetledi.

O gün ve daha sonraları, zaman zaman, geyiğin Kolumkilli iblisinin ta kendisi olabileceğini düşünecekti.

Buz inceydi ve ağırlığı altında çabucak kırılıyordu; buz parçalarıyla kayıp gidiverecek gibi oluyordu, fakat vadesi henüz dolmadığı için, buzun kırılmayan yerlerine tutundu ve en sonunda, vücudunun altını sudan çıkarmayı başardı. Kafasının tepesinden ayak parmaklarına kadar her yeri titriyor, dişleri birbirine çarpıyordu, giysileri sırılsıklamdı. Fakat bu dar buz kütlesinin üzerinde kendini güvende hissetmiyordu, nehir kıyısından yukarı çıkmaya çalıştı. Bu zor bir tırmanıştı, nehrin yükselip alçalmasıyla oluşan kılıç keskinliğinde buz saçakları her yerdeydi; ayağı ya da eli kayarsa hapı yutardı. Nehirdeki maceradan

epey yorulduğu için, yukarıya çıkması epey vaktini aldı fakat sonunda sağ salim tepeye ulaştı ve Buzul Nehri'nin doğu yakasından ilerilere, komşu vilayetin düzlüklerine baktı. Ceketini çıkarıp silkeledi, karda yuvarlanarak kendini kuruttu; karlar Buzul Nehri'nin sularına kıyasla daha sıcaktı. Arada bir ayağa kalkıyor, titremesinin geçmesi için kollarını hızlı hızlı sallıyordu. Çok geçmeden, aygır geyiğin onu Buzul Nehri'ne sürüklemekle nasıl bir oyun oynadığını anladı. Her şeyden önce, onu geceyi geçirmeyi düşündüğü yerden, nehrin batı yakasındaki çoban barınağından uzaklaştırarak zor duruma düşürmüştü. Fakat bu hiçbir şeydi. Asıl önemlisi, bir anda kendini Buzul Nehri'nin doğu yakasında bulmasıydı; nehir kuzeydoğuya doğru akıyordu, oysa Bjartur'un evi kuzeybatının biraz batısındaydı. Nehri geçmek için Yazevi'nin bulunduğu yönün tam tersi bir yola sapması, çiftliklerin yakınındaki köprüden geçmesi gerekiyordu ki bu da sıkı bir yürüyüşle en az yirmi saatini alacaktı çünkü Glacierdale'deki en yakın çiftlik, en az on beş saat uzaklıktaydı. Gece gündüz yürüse bile bu yolculuk ona kırk sekiz saate mal olacaktı, hem de bu havada, hem de koyunları hâlâ dışardayken.

Yorgunluktan pestili çıkmıştı ama kabul etmek istemiyordu; bu ayazda kendini kırlara atsa, ıslak giysilerinin onu fazla korumayacağı açıktı. Kar taneleri gittikçe küçülüyor ve keskinleşiyordu; yere konar konmaz rüzgârla savruluyor, çevresini diz boyu, gittikçe kabaran bir örtüyle örtüyordu. Hareket ettiği sürece iç çamaşırları dondan etkilenmezdi, fakat dış giysileri kaskatıydı, kirpikleri ve sakalı da donmuştu. Sırt çantasında taş kesmiş bir kan sosisi, bir de yarım sosis vardı, değneğini kaybetmişti. Zifiri karanlıkta gece, bıçakla kesilecek kadar kesifti. Rüzgâr doğudan esiyor, tipi suratında patlıyordu. Zaman zaman bir çukurdan ötekine savruluyor, kasıklarına kadar karlara gömülüyor, kar taneleri beyaz küller gibi etrafında uçuşuyordu. Tek tesellisi, başına ne gelirse gelsin yolunu kaybetmeyeceğiydi. Buzul Nehri vahşi, bezdirici uğultusuyla yanından akıyordu.

Durmadan küfrediyor, bacakları gittikçe halsizleşiyordu; duyularının keskinliğini kaybetmemesi için zihnini dünyaca ünlü kafiye savaşlarına verdi. En güçlü dizeleri birbiri ardına yi-

neledi; en çok da iblis kahramanlar Grimur Ægir ve Andri'nin betimlendiği dizeleri. Şu anda Grimur'la savaştığını düşündü; iblislerin en mendeburuyla, trol kılığındaki, ezeli düşmanı küfürbazla; fakat şimdi bu caniyle kozunu paylaşacağı son, nihai mücadele başlamıştı. Zihninin bir köşesinde Grimur'un, Kâhin Groa onu deniz kıyısında ihanetten benzi sararmış halde bulduktan sonra başlayan cinayetlerini düşünüyor, karların arasında, baldırlarına kadar bata çıka, şeytani bir nefretle büyülenmiş gibi, sırıtan ağzından ateşler saçarak, insanüstü bir gayretle kükreyerek şairin sözcüklerini haykırıyordu:

Canavar kırlarda bataklarda yaşar
Dört denize hükmederdi
Utanmadan insan kanı içer,
Buhar tüten etlerini yerdi

O yürüdü mü taşlar ikiye ayrılır
Sular bendini aşardı
Dik kayalar büyüsüyle yarılır
Öyle büyüktü sanatı

Bjartur bu canavara karşı en küçük bir acıma hissi duymuyordu. Önüne çıkan su birikintilerine boylu boyunca her kapaklanışında, yılmadan, öfkesi ikiye katlanmış halde ayağa kalkıyor, tekrar saldırıyor, iblise lanetler okuyarak dişlerini gıcırdatıyor, Grimur'un şeytani ruhunu cehennemin en uzak köşelerine göndermeden, ölüm çığlıkları denizlerden ve karalardan duyulana dek kılıcını boğazına saplamadan pes etmeyeceğine yemin ediyordu.

Grimur'un hakkından geldiğini hayalinde canlandırıyor, şairin ölümsüz dizeleriyle iblisi feryatlar içinde tekrar tekrar cehenneme yolluyordu; fakat bir sonraki tepeye vardığında, tipi dinmeyen bir öfkeyle saldırmaya, pençelerini gözlerine ve sakallarının köklerine saplamaya, kindar feryatlarla kulaklarında uğuldamaya, onu yere itmeye devam ediyordu – sonra mücadele yeniden başlıyor, kudurgan bir öfkeyle, gökkubbeyi yerin-

den oynatırcasına yeryüzünü döven, cehennemin zehirli zebanileriyle göğüs göğüse dövüşüyordu.

Kahrolası kafasını kaldırıp geriledi,
Cehennem nefretiyle kükredi.
Rezil dudaklarından köpükler saçıldı
Birbiri ardına lanetlerini yağdırdı

Sonra baştan, hep yeni baştan.

Bu cehennem zebanileri mevzilerini asla terk etmemişlerdi. Harekur'un, Gongu-Hrolfur'un ya da Bernotus'un son savaşı kaybettikleri duyulmamıştı. Aynı şekilde, Yazevi'nin Bjarturu'nun ülkenin hayaletleriyle girdiği bu savaşta pes ettiğini de kimse göremeyecekti – uçurumların kıyısında ayağı tökezlese, bir çukura yüzüstü kapaklansa da; "ne denli şiddetli esse, burun deliklerimde nefes kalmasa da yıldıramaz beni." Sonunda durdu, bir duvara yaslanır gibi tipiye yaslandı; iki taraf da birbirini geriye itemiyordu. Sonra karların arasında kendine bir yer yapmaya karar verdi ve derin bir çukurda sığınacak bir yer aramaya başladı. Elleriyle karların arasında büyük bir delik açtı; içerden, çömeldiği yerden ağzını kapatabileceği bir mağara yapmaya çalıştı, fakat kar hafif ve gözenekliydi, bir araya gelmeden dağılıyor, mağaranın çatısı tutmuyordu. Azıcık dinlendikten sonra soğuk etkisini hissettirmeye başladı; bacaklarına ve kollarına, oradan kasıklarına doğru bir katılaşma ve tembellik yayıldı, ama daha kötüsü üstüne bir uyuşukluk çökmüş, kar onu uykuya çağırmaya başlamıştı. Bu his, tipide ölmeyi mutluluğa çevirir; insanı ılık ve rahat bir dünyanın çekiciliğine iten bu güçlü hissi alt etmek her şeyden önemlidir. Kar uykusunu önlemek için her zaman başvurduğu yöntem, çocukluğundan bu yana öğrendiği bütün müstehcen dizeleri tekrarlamak, daha doğrusu tüm gücüyle haykırmaktı; fakat içinde bulunduğu koşullar şarkı söylemeye uygun değildi, sesi çatlak çıkıyor, uykunun tatlı çağrısı bir sis gibi bilincini sarıyordu; gözlerinin önünde, gerçek hayattan ve baladlardan insanlar ve olaylar belirmeye başladı – büyük bir tabakta dumanı tüten at eti, çayır-

da meleyen koyun sürüleri, kılık değiştirmiş Bernotus Borneyarkappi, rahibin ipek çorap giyen uçarı kızları; sonunda, ağır ağır ve farkında olmadan başka bir kişiliğe büründü; Güçlü Ulfar'ın kardeşi Soylu Grimur'du şimdi, ölüm döşeğinde yatıyordu. Olaylar şöyle gelişmişti; iki kardeşin babası olan Kral genç bir kadınla evlenmişti; aradaki yaş farkı yüzünden yatakta aradığı mutluluğu bulamayan Kraliçe üzüntüden hasta olmak üzereydi. Sonunda, krallıktaki tüm erkeklerden yakışıklı olan Soylu Grimur'a göz koydu; genç kadın prense öyle âşık olmuştu ki yemeden içmeden kesilmişti. Bir gece dayanamayıp odasına gitti ve yaşlı kral hakkında ağır sözler söyledi:

Kanı kaynayan bir genç kız için
Neye yarar aşınmış bir balta?
Hangi ihtiyacını giderir, söyle,
Yaşlı ve kırık bir kamışla?

Ne ki Grimur bu ziyaretten de, bu utanç verici sözlerden de hoşlanmamıştı, bir süre soylu duruşunu koruyup, kafasını başka yere vermeye çalıştı. Fakat,

Kadın hayır dinlemiyor,
Akıl mantık kâr etmiyor.
Tek amacı var, oynaşmak,
Grimur'un yanında şehvetle yatmak.

Ve Soylu Grimur kendini korumaya vakit bulamadan:

Kadın onu kollarıyla sardı,
Sıcaklığında zevkin vaadi vardı;
Bal tadı var öpüşünde,
İşve, cilve, hepsi yerinde.

Lakin tam o anda Soylu Grimur, içinde bulunduğu durumun uygunsuzluğunu kavradı, öfkeyle ayağa fırlayarak, utanmaz kadına haddini bildirdi:

Kahraman yerinden kalktı,
Şamarı kadının suratında patladı;
Son vermek için bu rezalete,
Kaldırıp fırlattı onu yere.

Gururuz kadın yerde uzanırken,
Kahraman öfkeyle haykırdı;
"Domuzlara layık şehvetin,
Hiç mi gururun yok senin!"

Şehvet düşkünü Kraliçe'nin baştan çıkaran yakarışlarına kulak asmayan Bjartur, "Cehenneme kadar yolun var!" diye haykırdı. Şiirlerdeki kahramanlar zina ve ahlâksızlıkla dolu bir hayatın çekiciliğine asla kapılmamışlar, bir kadının kucağına sığınıp savaştan kaçmayı akıllarına bile getirmemişlerdi. Yazevi'nin Bjarturu'nun düşmanına arkasını dönüp sürtük bir kraliçeyle, bir fahişeyle yattığını kimse söyleyemeyecekti. Artık iyiden iyiye heyecanlanmıştı. Karlara batarak bir o yana bir bu yana dönüyor, bütün gücüyle göğsünü yumrukluyordu; bedeninin onu rehavete, gevşemeye davet eden tüm çağrılarına karşı koydu, korkak tanrıların teslim olmasını buyuran seslerine kulaklarını tıkadı. Bir süre böyle mücadele ettikten sonra, donmuş sosisleri pantolonuna sokup bedeniyle ısıttı, bu amansız kış gecesinin karanlığında yumruğunun arasından lokmalar alıp çiğnedi, avuçladığı karları yemeğine katık etti.

Uzun bir geceydi. Bir tek gecede bu kadar şiir okuduğu çok enderdi; babasının tüm şiirlerini, hatırlayabildiği tüm baladları, müstehcen dizeleri, kendi ürettiği palindromları, annesinden öğrendiği bir ilahiyi, memlekette ezelden beri yargıçlar, tacirler üzerine söylenmiş taşlamaları baştan sona ve sondan başa, kırk sekiz değişik şekilde okudu. Ara verdiğinde, karların arasında doğrulup kafasından ayaklarına kadar her yerini nefessiz kalana dek yumrukluyordu.

Sonunda, ellerinin, ayaklarının, kulaklarının, yüzünün donacağı korkusuyla, burada hareket etmeden kalmanın sonunu getireceği endişesi huzursuzluğunu iyice artırdı; ayrıca sabahın

yakın olduğunu tahmin ediyordu ve bütün günü en yakın yerleşimden millerce uzakta, yiyeceksiz geçirmek zorunda kalacağını düşünerek, bulunduğu yerden ayrılmanın ve işleri oluruna bırakmanın en doğrusu olacağına karar verdi. Başını eğip fırtınaya karşı yürüdü, fakat bir çukuru aşıp bayırın sırtına vardığında bu şekilde devam edemeyeceğini anladı, ellerini ve dizlerini yere koydu, dört ayak üstünde tipiye karşı ilerlemeye başladı; taşlı araziyi, bayırları hayvan gibi sürünerek çıkıyor, tüm duyuları körelmiş, yokuş aşağı yuvarlanarak iniyordu.

Ertesi gece, Glacierdale'deki en yakın çiftliğin sakinleri yataklarına çekildikten çok sonra –fırtına yirmi dört saattir dur durak bilmeden devam ediyordu– evin hanımı pencereden gelen bir gürültü, homurtu ya da tokmak sesi işiterek uykusundan uyandı. Kocasını uyandırdı, birlikte sesleri dinlediler ve bir yaratığın evin çevresinde dolaştığına hükmettiler – bir insan mıydı, yoksa bir iblis mi? Alelacele üstlerine bir şeyler geçirip ellerine lambayı aldılar ve kapıya yöneldiler. Kapıyı açtıklarında, dışardaki karların arasında insanı andıran bir şekil gördüler; baştan aşağı karla kaplı, burnu ve ağzı donmuş bu yaratık kapı eşiğinden içeri yuvarlandı, sırtını duvara vererek, başı eğik, çömelerek yere çöktü; sanki dev bir hayalet iyice hırpaladıktan sonra onu kapıdan içeri, duvarın dibine fırlatmıştı; evin ışığı ziyaretçiyi aydınlatıyordu. Hızlı hızlı nefes alıyor, göğsü hırıltılarla inip kalkıyordu; boğazını temizleyip tükürmeye çalıştı, ev sahibi kim olduğunu, nereden geldiğini sorunca arka ayakları üzerinde doğrulmaya çalışan bir hayvan gibi ayağa kalkmaya davrandı ve adını söyledi: "Yazevi'nin Bjarturu."

Bu arada çiftçinin oğlu da uyanmıştı, babasıyla birlikte konuklarını odasına götürmek için koluna girmeye çalıştılar fakat Bjartur yardım istemiyordu. "Kendim giderim," dedi. "Lambayla yolu gösterin yeter." Oğlanın yatağına serildi ve bir süre soruları yanıtlamadı; sarhoş gibi inliyor, böğürmeye hazırlanan bir öküz gibi sesler çıkarıyordu. Sonunda, "Susadım," dedi.

Evin hanımı bir sahanda süt getirdi, ağzına götürüp içti, saham geri verirken, "Sağ ol anne," dedi. Kadın sıcak elleriyle sa-

kalındaki, kaşlarındaki buzları temizledi, sonra donmuş giysilerini çıkardı, tecrübeli parmaklarıyla buz yanığı aradı. El ve ayak parmakları hissizdi, derisi soğuktan solmuştu, fakat morarma yoktu. Bütün karlar, buzlar temizlendikten sonra çıplak halde evin oğlunun yatağına uzandı, kendini hiç bu kadar rahat hissetmemişti. Evin hanımı yiyecek bir şeyler hazırlamaya gitmişti, babayla oğlu yanma oturdular; gördüklerine inanamıyormuş gibi şaşkınlık içinde ona bakıyorlar, ne diyeceklerini bilmiyorlardı. Sonunda konuşan yine Bjartur oldu, battaniyenin altından boğuk bir sesle, "Koyunlarınız içerde mi?" diye sordu.

İçerde olduğu söylediler, sonra ondan, hiçbir insanın hayatta kalamayacağı bu korkunç havada buraya, Buzul Nehri'nin doğu yakasına nasıl geldiğini anlatmasını istediler.

"Hiçbir insanın mı?" diye sordu Bjartur, aksi bir tavırla. "İnsanın ne önemi var? Ben hep hayvanların önce geldiğini sanırdım."

Onu sorgulamaya devam ettiler.

"Ah, tek başıma yürüyüşe çıkmıştım," dedi Bjartur, fazla uzatmadan. "Maryalarımdan biri kayboldu, kafamı biraz dinlendirmek istedim."

Bir sessizlik oldu, sonra, "Berbat bir gündü," diye ekledi.

"Dün gece daha da kötüydü," dediler, "tam bir kasırga."

"Evet," dedi Bjartur, "dün gece biraz daha kötüydü."

Geceyi nerede geçirdiğini sordular, "Karların arasında," diye cevap verdi. En çok Buzul Nehri'ni nasıl geçtiğini merak ediyorlardı, fakat ayrıntı vermedi. "İnsanın kuzularının güvende olması ne iyi," dedi kederle.

Yerinde olsalar kuzuları dert etmeyeceklerini, bu gece burada oldukları için kendilerini şanslı saydıklarını söylediler.

"Söylemesi kolay," diye yanıtladı Bjartur. "Güzel bir çiftliğiniz var. Ama ben özgürlüğüm için savaşıyorum. Koyunlarımın sayısı fazla değil, ama o küçük sürüyü bir araya getirmek için on sekiz yıl çalıştım, onlar karda kalırsa, ben de karda kalayım, daha iyi."

Kadın yemeğini getirip karnı iyice doyduktan sonra sorula-

ra daha fazla cevap vermeden uzandı, kısa süre sonra horlayarak uyuyordu.

Eve Dönüş

Beşinci günün öğleden sonrasında Bjartur sazlıkların arasından diz boyu karlara bata çıka evine dönüyordu. Kendinden hiç memnun değildi, bu utanç verici macerada küçük düştüğünü düşünüyordu, açıkta bıraktığı koyunları için bir yandan umuda kapılıyor, bir yandan da korkuyordu; bunlar yetmezmiş gibi, evine yaklaştığında pencerede en küçük bir ışığın olmadığını fark etti; bütün ev kara gömülmüştü, kapının ve pencerenin önündeki karlar kürelenmemişti, öndeki tarlaya yığılan karların arasında en küçük bir geçit izi yoktu, bacadan duman yükselmiyordu. Evin çatısına tırmandı, penceredeki karları temizleyip, "Rosa, kapıdan bir kürek uzat," diye bağırdı.

Aldığı tek cevap, içerdeki köpeğinin sızlanmayla karışık iniltisi oldu; çiftçi tekrar karısına bağırınca köpek pencereye atılıp ayaklarını cama sürtmeye başladı. Birden karısının hasta olabileceği aklına geldi, bu endişeyle çılgın gibi karları eşelemeye koyuldu. Ellerinden başka kullanabileceği bir araç yoktu, çok ağır ilerliyordu ama sonunda kapının önünde, içeri girebileceği kadar bir alan açmayı başardı.

Merdivenleri çıktığında köpek deli gibi üstüne atladı; havlıyor, biri kuyruğuna basmış gibi acı sesler çıkarıyordu. Kışın karanlığı erken çökmüştü, içerisi zifir gibiydi, pencereler karla kaplıydı, el yordamıyla ilerlemeye çalıştı. Fakat daha ilk adımında ayağı ne olduğunu anlamadığı bir şeye takıldı. Dengesini kaybettiğinde hep yaptığı gibi küfretti – hangi şeytan önüne bu engeli çıkarmıştı?

Uzun uzun kibrit aradı, sonunda buldu, bu kez de lambanın içinde yağ olmadığını gördü; fitil yanmış, cam isten kararmıştı. Lambayı doldurduğunda, fitilin zayıf ışığı bile, o yokken Yazevi'nde neler olduğu hakkında bir fikir veriyordu. Karısı yerde yatıyordu, üstünden akan kanlar pıhtılaşmıştı. Bir nedenle ya-

taktan kalkmış, tekrar dönmeye gücü yetmemiş ve yatağın yanına yığılmıştı; elinde üstünde kan lekeleri olan ıslak bir havlu vardı. Yerdeki manzara, olan biteni tüm açıklığıyla anlatıyordu. Köpek yatağa atlayınca gözlerini oraya çevirdi; köpeğin karnının altında küçücük, sarı-kahverengi bir surat gördü; gözleri kapalı, yeni doğmuş bir ihtiyar gibi kırış kırış olan bu suratta belli belirsiz titremeler, kasılmalar vardı; kulakları onu aldatmıyorsa, talihsiz bebek zaman zaman çok hafif bir sesle inliyordu.

Köpek bütün vücuduyla minik yavrunun üstüne kapanmıştı, verebileceği tek şeyle, bitli, aç ve bir deri bir kemik bedeninin sıcaklığıyla onu korumaya kararlı görünüyordu. Bjartur yakından bakmak için yaklaşınca, çocuğun onun değil, kendisinin olduğunu anlatmak istercesine dişlerini gösterdi. Annesi göbek bağını keser kesmez zavallı bebeği yün bir çaputla sarmalamıştı; muhtemelen yıkama suyunu ısıtmak için yataktan kalkmıştı; çoktan sönmüş kuzinenin üstünde bir tencere vardı. Fakat bebek, köpeğin sıcaklığıyla hâlâ hayata tutunuyordu.

Bjartur karısının bedenini yerden kaldırdı, yataklarının karşısındaki karyolaya taşıdıktan sonra elinden geldiğince kanlarını sildi. Cesedi düzgün yatırmak için çok çaba harcadı; Rosa'nın kolları ve bacakları uzun zaman aynı pozisyonda yatmaktan katılaşmıştı. Kollarını göğsünün üstünde çaprazlamak neredeyse imkânsızdı, donuk gözleri kapanmıyordu, özellikle de şaşı gözü yine inatçılık ediyor, diye düşündü. Fakat asıl yapması gereken, yeni doğmuş bebekteki hayat kıvılcımını alevlendirmekti ve bunu yapabileceğinden o kadar emin değildi. Bunda şaşılacak bir yan da yoktu çünkü bunun için tecrübeli biri, muhtemelen bir kadın gerekliydi. Birilerinden yardım istese? Karısına da söylediği gibi, başkalarından yardım istemek başvurulacak son çareydi – yardım dilenen özgür bir insan şeytanın emrine girmiş demektir; şimdi bu onursuzluğu kendisinin, Yazevi'nin Bjarturu'nun yapması gerekiyordu; yine de, bebeği kurtarmak için her bedeli ödemeye hazırdı.

Aynı günün akşamında Bjartur, Rauthsmyri'de mutfak kapısını çalarken kendi kendine, "Eh, buna da şükredeceksin evlat," dedi.

"Sen miydin, demek sonunda gelebildin," dedi kapıyı açmaya gelen işçi; ayağında uzun çoraplar vardı, elinde dikmekte olduğu bir kumaş parçası – Rauthsmyri'de el sanatlarına duyulan ilgi tüm hızıyla devam ediyordu. "Öldüğünü sanmıştık."

"Yok canım," dedi Bjartur, "Koyun aramaya dağa çıktım."

"Kafanın yerinde olduğuna emin misin?" dedi karşısındaki.

"Bir marya kaybettim."

"Çiftliğindeki koyunları bırakıp bir dişi koyunun peşinden gitmek tam senin yapacağın iş," dedi karşısındaki.

"Belki hata ettim dostum, fakat bildiğim kadarıyla İncil, dağdaki bir koyunun evdeki yüz koyundan kıymetli olduğunu söylüyor," dedi Bjartur, kutsal kitaplarda içinde koyun geçen pasajları yinelemeyi severdi. "Ayrıca, kötü havalarda zengin bir komşuya yakın oturmanın bir faydası olsa gerek."

Gerçekten de olmuştu: Rauthsymri çobanları, fırtınanın patladığı gece kendi sürüleriyle birlikte Bjartur'un sürüsünü de toplamışlardı; Mal Müdürü, Yazevi'nin sahibinin hayatta olduğu haberi gelinceye dek koyunların kendi ağılında kalmasını emretmişti. "Maryayı bulabildin mi?"

"Hayır, lanet olası hayvanı her yerde aradım ama Mavi Dağlar'ın güneyindeki sıcak su kaynağına sığınmış bir kuştan başka bir şey yoktu," diye yanıtladı Bjartur. "Bu arada, benim kuzularım samana başladı mı?"

Ah evet, birkaç kez koklamışlar, birkaç lokma almışlardı; Bjartur, cesur kuzucuklarının saman yeme sanatını yakında öğreneceğini düşündü. Onlar konuşurken kâhya kadın Gudny kapıya geldi; Bjartur'un sesini duymuştu ve onu mutfağa davet ediyordu; bir tabak yulaf çorbasıyla at pirzolasına hayır demezdi herhalde. Bjartur giysisindeki karları bıçağıyla sıyırdı, şapkasını kapının sövesine vurarak silkeledi.

Mutfak oldukça büyüktü, aynı zamanda oturma odası olarak kullanılıyordu. İşçiler at kılından torbalar, kızlar yün giysiler yapmakla meşguldü, köpekler boylu boyunca uzanmıştı; hepsi de Bjartur'un eski arkadaşlarıydı, köpekler dahil. Bjartur çok açtı. Aniden gelen kar fırtınasından, hayvanları nasıl etkileyeceğinden konuşuyorlardı; kadınlar "Ocak nasıl geçecek kim bilir," dediler, "henüz Advent'e[6] bile girmedik, şu havaya bak. Rosa nasıl, sağlığı yerinde mi?"

Ağzı dolu olan Bjartur, "Mm," dedi, "Buzul Nehri'nin öte yakası insanı epey zorluyor. Yine de, zamanında neler gördük."

"Buzul Nehri'nin öte yakası mı?" dedi işçiler, şaşkınlıkla. "Buzul Nehri'ni geçtiğine inanmamızı beklemiyorsun herhalde?"

"Neden olmasın? Yükseklerden aksa da, bir dereyi aşmak çok mu zor?" diye yanıtladı çiftçi, "Aramızdan bazıları sizden daha yürekli anlaşılan."

"Zavallı Rosamızı evde yalnız bırakıp, dere bayır koyun aramaya çıktım diyorsun yani?" diye haykırdı kâhya kadın.

"Keyif benim değil mi, ne istersem yaparım Gunsa kadın," dedi Bjartur küçümser bir tavırla gülümseyerek. "Bugünlerde kendi kendimin efendisiyim, kimseye hesap vermek zorunda değilim, hele sana, hiç." Önündeki at pirzolasını köpeklerden birine atarak devam etti: "Bu arada, sevgili Madamımız yatmış mıdır dersiniz?"

Mal Müdürü'nün karısı tüm görkemiyle, başı yukarda, göğsü ilerde içeri daldı; şişkin, kırmızı yanaklarında izler bırakan gözlükleriyle Bjartur'a soru sorar gibi baktı; tüm idealizmine ve şiir yeteneğine karşın, romantizme kendisi kadar tutkun olmayanlarla arasına aşılmaz bir duvar ören soğuk, kültürlü, aristokrat tebessümünü dudaklarına yerleştirdi.

"Bir tabak yulaf çorbasına teşekkür etmek için çağırmadın beni herhalde," dedi, at etinin adını anmadan.

"Yo hayır, o da var ama," diye yanıtladı Bjartur, "aslında başka bir şey isteyecektim." Bir konuda yardım edip edemeyece-

---

6 Hıristiyanlıkta İsa'nın doğumunun beklendiği dönem. 30 Kasım'a en yakın Pazar günü (27 Kasım ile 3 Aralık arası) başlar ve Noel'e kadar sürer – ç.n.

ğini soracaktı ama ötekilerin yanında söylemekten utanıyor, onunla yalnız konuşmak istiyordu – "ayrıca, ben kaçan koyunumu ararken adamların öteki koyunlarıma baktı, bunun için de sana ve kocana teşekkür etmek isterim."

Şair hanım, kendisinin hayvanlarla asla uğraşmadığını, böyle şeyleri bu işten anlayanlara bıraktığını, Bjartur'un bu çiftlikte işlerin nasıl döndüğünü herkesten iyi bildiğini söyledi.

"Elbette biliyorum," dedi Bjartur, "Yarın hepsini geri götüreceğime söz veriyorum – tek dileğim, bu gece yoksul Mal Müdürümüzün ambarını tamtakır etmemeleri. Fakat ilkbaharda başı sıkışırsa, şu fakir onun kuzuları için bir balya samanı esirgemeyecektir elbette."

"Rosa ne durumda, biraz da ondan söz et," dedi şair hanım.

"Evet, ben de o konuya geliyordum," dedi Bjartur. "Aslına bakarsan, söylemem gereken bir şey var, seni onun için görmek istedim. Çok da önemli değil, elbette."

Mal Müdürü'nün karısı, Bjartur'un ondan bir şey isteyeceği beklentisiyle ona baktı; içindeki ruhun ışığı sonsuzluğun buz kesmiş köşelerine doğru uzaklaşan bir yıldız gibi cılızlaşmış, geride sadece soğuk bir tebessüm kalmıştı.

"Kocamın duymaması gereken bir şey değildir, umarım," dedi katı bir sesle.

"Yo, hayır," diye yanıtladı Bjartur, "böyle basit şeylerden etkilenmez o mübarek adam."

Madam, Bjartur'u bu büyük konaktaki en küçük odalardan biri olan Mal Müdürü Myrili Jon'un odasına götürdü. Karı koca çoktandır yataklarını ayırmışlardı; Madam ayrı bir odada küçük kızı Audur ile birlikte yatıyordu. Bu küçük oda daha çok, belde sakinlerinin bağışlarıyla yaşayan, bakıma muhtaç bir yoksulun barındığı bir tavanarası duygusu veriyordu; bu duyguyu bozan tek şey, duvarları baştan başa kaplayan, raflarında altı beyaz etiketle tarihlenmiş, siyah ciltli parlamento kayıtları dizili kitaplıktı. Duvara çivilenmiş yatak, köylülerinki gibi kaba tahtadan yapılmıştı ve üstüne eski, rengi belirsiz bir battaniye serilmişti. Yerde mavi sırlı, kum saati biçiminde bir tükürük hokkası duruyordu; yatağın başucundaki yine kaba tah-

tadan yapılmış bir rafta, üstünde çiçekli desenler olan bir yulaf sahanı, ağır bir porselen kupa, bir şişe romatizma ilacı sıralanmıştı; duvara bitiştirilmiş bir tahta masanın üstünde kâğıtlar ve yazı malzemesi göze çarpıyordu; pencerenin altında küçük bir dolap, masanın önünde ise döşemesi sökülmüş, kırık eklem yerleri iple tutturulmuş eski bir koltuk vardı. Duvarda parlak renkli bir Çarmıha Gerilen İsa resmi, aynı parlaklıkta bir Çar Nikolay portresi ve üstünde Vik'teki tacirin ismi yazılı bir takvim asılıydı.

Mal Müdürü Jon ellerini kafasının arkasında kavuşturmuş, gözlükleri burnunun ucunda, yatakta yatıyordu; gelen en son gazeteleri az önce elinden bırakmıştı. Ziyaretçisini, bir süredir ağzında biriktirdiği tütün suyunun dudaklarından sızmamasına dikkat ederek, belli belirsiz bir homurtuyla karşıladı. Ağzına attığı her tütün topağını sonuna dek çiğnemeden tükürmez, değerli sıvının tek damlasını bile boşa harcamazdı. Şeklini kaybetmiş, yamalanmaktan tanınmaz hale gelmiş, yakası kancalı iğneyle tutturulmuş ceketiyle bir dilenciyi andırıyordu. Ceketin üzerinde, kim bilir ne zamandan kalma kir lekelerinin yanı sıra, az önce koyun ağılından geldiğini gösteren taze toprak ve yün topakları vardı. Dikiş yerleri sökülmüş pantolonu paramparçaydı, yamalar birazdan düşecekmiş gibi eğreti duruyordu. Pantolonunun paçalarını boyasız, sararmış çoraplarına sokmuştu; ayağındaki topuğuna basılmış, at derisinden ayakkabılar dönüşte ahıra da uğradığını gösteriyor, üstünden gelen koku bu kanıyı destekliyordu. Yazevi'nin Bjarturu, giysileri ve genel görünüşüyle bu derbeder Mal Müdürü'nden kat kat iyi görünüşlüydü.

Peki, bu adamı sıradan, yontulmamış bir çiftçiden ayıran kişisel bir özelliği yok muydu? Vardı. Derbeder kılığına rağmen, ilk bakışta bile insan, ötekilerden üstün, onların kaderini elinde tutan biri olduğunu anlıyordu; tütün suyunu ağzında tutmak için büzüştürdüğü dudakları, içindeki özü almadan hiçbir şeyi elinden bırakmayacağının bilinçaltı simgesiydi. Sert bakışlı, canlı ve soğuk gri gözleri, yüzü, şakakları, yeni yeni kırlaşan kara saçlarının altındaki kalın kaşları, çenesinin ve ağzının

düzgün çizgileri, açık havada çalışmadığını gösteren soluk teni, en önemlisi de, bakımına fazla dikkat etmediği halde tuhaf bir biçimde beyaz ve yumuşak görünen küçük, biçimli elleri – bütün bunlar hayatını sürdürebilmek için emeğinden başka bir şeye güvenmeyen insanlarda rastlanmayan, karmaşık ve baskıcı bir kişiliğe işaret ediyordu.

Bjartur eski işverenini selamlamak için elini uzattı, Mal Müdürü her zamanki gibi baş ve işaret parmağını uzatmakla yetindi; öteki üç parmağını özenle avcuna yapıştırdı ve hiçbir şey söylemedi. Yirmi yıllık ilişkilerinde Bjartur, Mal Müdürü'ne karşı kendine özgü bir teknik geliştirmişti. Bu teknik, çelimsiz bir gencin tekinsiz bir despota karşı aldığı tavırdan kaynaklanmış, yıllar ilerledikçe vicdanlı bir adamın kendinden üstün bir güce kendini kanıtlama çabasına dönüşmüş, en sonunda, bu güce karşı sürekli bir gerginlik içinde, itham edici, militan, sadece kendi davasına odaklanan, bitaraflığı yadsıyan bir tavra evrilmişti.

Şair hanım harap koltukta sadece Mal Müdürü'nün oturmayı becerebildiğini belirterek, ziyaretçiye dolabın üstüne oturmasını işaret etti.

"Püff," dedi Bjartur, içerlemişti. "Oturmanın kime ne yararı olmuş? Bunayacağımız yaşa gelince yeteri kadar oturacağız zaten. Az önce Madam'a söylediğim gibi, Jon, adamların koyunlarını ağılında barındırdı, kış sonunda samansız kalırsan haber yolla, balyan hazır."

Çiğnediği tütünün değerli suyunun alt dudağından ya da gırtlağından aşağı akmaması için azami gayret göstererek başını yataktan kaldıran Mal Müdürü, ona küçümseyerek baktı, ağzını küçücük açarak, "Sen kendi işine bak, evlat," dedi.

Bu halden anlayan ama kendini beğenmiş ses tonu, tam olarak hakaret sayılmasa da, karşısındakini acınacak bir zavallı yerine koyan bir tavra işaret ediyordu ve Bjartur bu sesi her işittiğinde, kendisine haksızlık yapılmış gibi tepki verirdi. Bu ses, yıllar boyunca içindeki saldırganlığı azdırmış, özgürlüğe ve bağımsızlığa olan tutkusunu körüklemişti.

"Kendi işime mi bakayım? Elbette, bundan emin olabilir-

sin. Çok iyi bakıyorum kendime. Bugüne dek üzerinde anlaştığımız miktarı hep vaktinde ödedim dostum – sana hiç borçlu kalmadım."

Mal Müdürü'nün karısı çiftçiye, yanlış hatırlamıyorsa buraya kocasıyla ona bir şey anlatması için geldiklerini, lütfen biraz acele etmesini, fazla vakti olmadığını hatırlattı.

Bjartur Madam'ın gösterdiği dolaba oturdu, "Hım," deyip başını kaşıdı ve suratını astı.

Kendinden emin olmayınca hep yaptığı gibi göz ucuyla kadına baktı, "Şöyle düşündüm," dedi, "Bir maryam kaybolmuştu."

Uzun bir sessizlik oldu, Madam gözlüğünün ardından ona sertçe bakıyordu. Beklemekten sıkılınca, "Eee?" dedi.

Bjartur boynuzunu çıkarıp elinin tersine enfiyeyi uzun bir çizgi halinde döktü.

"Adı Gullbra'ydı," dedi. "Zavallı, geçen ilkbaharda bir yaşındaydı, birinci sınıf koyundur. Babası sizin Gelli'ydi, bilirsiniz, en güvendiğim ırk olan Rahipgudmundur soyundan; bunlar muazzam hayvanlar. Koyun toplamaya ilk çıktığımızda karıma eşlik etmesi için evde bırakmıştım; sonra, nasıl oldu bilmiyorum ama ikinci, üçüncü koyun toplamaya çıkışımızda ortadan kaybolmuş olmalı. Birkaç gün önce kendi kendime şöyle dedim: Yapacağın en iyi şey kırlara çıkıp biraz yürüyüş yapmak, Gullbra'nın peşine düşmek; son koyun toplamadan çok sonraları kendinin, başkalarının eksik koyunlarını bulmak için dağlara düşmedin mi? Sizler de tanıksınızdır, daha geçen sonbahardaydı."

Mal Müdürü'nün karısı hâlâ sorgulayan gözlerle Bjartur'a bakıyordu, konuşmanın nereye varacağını anlamamıştı.

"Ben de koyunumu bulmak için güneye, Mavi Dağlar'a gittim, Buzul Nehri'nin öte yakasına bile geçtim."

"Buzul Nehri'ni mi geçtin?" dedi Madam, şaşırarak.

"Evet," dedi Bjartur, "Buzul Nehri'ni geçmek dert değil, fakat dağların güneyinde bir sıcak su kaynağındaki kuştan başka tek bir canlı göremedim, o da bir çermik kuşuydu, yanılmıyorsam. Fakat dört ayaklılardan bir tane bile yoktu, bir Ren geyiği dışında (ki ben onları hayvandan saymam); bu yürüyüş beş

gün, dört gece sürmüş olmalı. Döndüğümde evi ne halde buldum dersiniz?"

Mal Müdürü ve karısı bilmeceyi çözemediklerinden mi, yoksa beyinlerini fazla yormaya üşendiklerinden mi, cevap vermediler. Madam, duymalarını gerektiren bir şeyse, bir an önce söylemesini istedi.

"Sayın hanımefendi, şiire olan ilginize sığınarak, bir-iki saat önce evime girip etrafa bakınca aklıma gelen savruk bir dörtlüğü okumak isterim."

Sonra Bjartur, şu dizeleri okudu:

Issız, ışıksız gecelerde,
Karlı, karanlık kayalıklarda,
Koyununun peşinde,
Gülü yerde, ama o ayakta.

Mal Müdürü Bjartur'a bakmak için başını yavaşça çevirdi ve soru sorar gibi kaşlarını kaldırdı; iradesi dışında açmamak için dudaklarını sımsıkı kapatmıştı. Karısı aklına gelen şeyi söyledi:

"Rosa'nın başına bir şey geldiğini söylemeye çalışmıyorsun umarım."

"Hım, başına bir şey gelip gelmediği beni aşar," dedi Bjartur. "Bu, bakış açınıza göre değişir. Fakat artık benim dünyamda yaşamadığını söyleyebilirim."

"Bizim Rosamız!" dedi Madam acıyla. "Rosa, o gencecik kadın öldü mü diyorsun?"

Bjartur büyük bir dikkatle enfiyesini çekti, sonra başını kaldırdı ve tütünden yaşarmış gözlerle bakarak, neredeyse kıvançla yanıtladı: "Evet. Hem de tek başına."

Bu cevap üzerine Mal Müdürü yatağında doğruldu, bacaklarını döndürüp ayaklarını yere bastı, karyolanın kenarına oturdu. Ağzındaki leziz tütün suyunu tükürmeye kıyamıyordu, bir süre daha çiğnemeyi sürdürdü.

"Daha kötüsü de var," dedi Bjartur, bir filozof edasıyla. "Ölüm, er geç hepimizin ödeyeceği bir bedel; sizleri de aynı akıbet bekliyor, beğenseniz de beğenmeseniz de. Hayat deni-

len bu karmaşada pek çokları iki yakasını bir araya getirmekte zorlanıyor. Bildiğiniz gibi, hayat hep kendini yeniliyor, gerçek babanın kim olduğunu tartışmak önemini kaybediyor; yine de bazı durumlarda, herkesin sorumluluğunu alması beklenir. İşin doğrusu, bu gece buraya gelmemin nedeni karını değil, onu hayata döndüremeyiz, fakat orada, köpeğin karnının sıcaklığıyla hayata tutunan zavallı bebeği görünce, buraya gelip biraz bilgi almak istedim, sevgili hanımefendi."

Madam derhal, "Bir şey mi ima ediyorsun, evlat?" diye sordu; gözlüklerinin ardından buz gibi bir tebessümle bakıyordu. Mal Müdürü tükürük hokkasına eğildi ve ağzındaki acı suyu bir hamlede tükürdü; dilinin altındaki tütünü tekrar ağzının gerisine yuvarladıktan sonra gözlüğünü burnunun kemerine oturttu ve bakışlarını ziyaretçisine dikti.

Şair hanım, "Nasıl bir bilgi istediğini sorabilir miyim?" diye devam etti. "Karının lohusa yatağında öldüğünü, çocuğun hâlâ hayatta olduğunu söylüyorsan, lafı dolandırmadan, doğru dürüst anlat. Senden önce pek çoklarına yardım ettiğimiz gibi, sana da yardım ederiz, hiçbir karşılık da beklemeyiz. Fakat hoş görmeyeceğimiz bir şey varsa, o da senin ya da başka birinin buraya gelip evimle, ailemle ilgili imalarda bulunması."

Mal Müdürü, karısının idareyi ele aldığını görünce tekrar geriye uzanıp esnemeye başladı; başkaları konuşurken, ağzı tütün suyuyla dolu değilse, esnemeyi âdet edinmişti. Böyle zamanlarda uykulu gözlerini odada dolaştırır, canının sıkıldığını belli etmekten çekinmezdi. Karısı ise, Bjartur'un Yazevi'ndeki bebeğin babasını soruşturmak için gelmediğinden emin oluncaya dek sakinleşecek gibi görünmüyordu. Bjartur, "Bakın, ben insanlardan çok koyunlar hakkında konuşmaya alışkınım," dedi, özür diler gibi, "Buraya bebeğin boğazından birkaç damla sıcak süt geçsin, sabahı çıkarabilsin diye yardımınızı istemeye gelmiştim. Karşılığını vereceğim, elbette," diye ekledi.

Az önceki sözlerin bir yanlış anlama olduğu anlaşıldıktan sonra Madam, hayattaki en büyük zevkinin kötü zamanda ihtiyacı olanlara yardım etmek, zayıfları kollamak, hayatın yeşermesine katkıda bulunmak olduğunu belirtti.

Bütün kalbiyle Bjartur'un yanındaydı; yalnız sevinçte değil, acıda da.

Hayat

Mal Müdürü'nün karısı sözünde durdu.

Aynı gece kendi kâhyasını, heybesinde birkaç şişe süt ve seyyar bir gaz ocağıyla ata bindirip Yazevi'ne yolladı; Bjartur atın önünde, karlara basarak yürüyordu; son birkaç günün macerasından sonra içinden yine şiirler okumak geçiyordu.

Ebelik de yapan bu kâhya kadın, Yazevi'ne adım atar atmaz kokudan şikâyet etti; aşağıdaki ağıldan mide bulandıran bir koku geliyordu, toprak duvarların, bayat balığın kokusu da buna karışıyordu, üst kattaki odada ise fitili kurumuş, sönmek üzere olan lambadan is kokusu yayılıyordu. Kâhya kadın Bjartur'dan evi havalandırmasını istedi. Boş karyolaya yatırdığı cesedin üstüne bir örtü örttü. Sonra çocukla ilgilenmeye başladı. Ama köpek, koruması altına aldığı çocuğu bırakmamakta direniyordu; aç ve susuz olmasına rağmen annelik güdüsüyle onu sahiplenmişti, yine de kimse bir hayvanı erdemleri için mükâfatlandırmayı düşünmez. Kâhya kadın, köpeği uzaklaştırmaya çalıştı, ama köpek dişlerini gösterince Bjartur boynunun arkasından tutup merdivenden aşağı fırlattı. Ne var ki bebekte hiçbir hayat belirtisi yoktu. Kadın baş aşağı tutup sağa sola salladı, dışarı çıkarıp yüzünü rüzgâra tuttu ama hiçbiri fayda etmiyor, bu kırış kırış, kederli yaratık, davetsizce, istenmeden geldiği bu dünyadaki haklarının tümünden vazgeçmiş görünüyordu.

Buna rağmen, henüz genç bir kadınken dul kalan kâhya kadın çocuğun ölmüş olabileceğini kabul etmiyordu; kar fırtınasında evde mahsur kalmanın ne demek olduğunu iyi biliyordu. Gaz ocağında biraz su ısıttı; bu, bebeği yıkamak için yapılan ikinci girişimdi. Su kısa zamanda ısındı, kadın çocuğu yıkadı, sonra sadece burnu dışarda kalacak şekilde, uzun bir süre daha suyun içinde tuttu. Su çok sıcaktı, Bjartur bebek haşlanacak demeye çalıştı fakat kadın ona aldırmıyordu. Bebekte hâlâ bir

hayat belirtisi yoktu, kâhya kadın sudan çıkarıp bir bacağından baş aşağı tuttu, sağa sola salladı. Bjartur endişelenmeye başlamıştı; kâhyanın o ana kadar yaptıklarını büyük ilgiyle izlemişti ama bu kadarına artık dayanamayacağını düşündü ve talihsiz yaratığı korumaya karar verdi. "Çocuğun kalçasını çıkarmaya mı çalışıyorsun, ne yapıyorsun?" diye haykırdı.

Bunun üzerine Gudny, sanki onu yeni fark etmiş gibi Bjartur'a döndü ve sertçe, "Yeter artık," dedi. "Derhal dışarı çık, ben çağırmadan da gelme."

Bjartur ilk kez kendi evinden kovuluyordu, koşullar farklı olsaydı bu küstahlığı kesinlikle karşılıksız bırakmaz, ona tek kuruş borcu olmadığını Gudny'nin kafasına sokardı; ne var ki şu anda, tıpkı merdivenden aşağı attığı köpeği gibi, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmaktan başka bir şey yapmak elinden gelmiyordu. Fakat aşağı indiğinde ne yapacağını bilemedi; kendini tümüyle tükenmiş, özgürlüğünden, bağımsızlığından ödün vermiş gibi, dünyanın en önemsiz varlığı gibi hissediyor, yaşayanların aslında ölülerden daha önemsiz olduğuna dair bir his içini kavuruyordu. Biraz ot koparıp yere attı, bir köpek gibi üstüne uzandı. Her şeye karşın, hiç değilse evine ulaşmıştı.

Ertesi sabah, bir çocuğun ağlamasıyla uyandı.

Yukarı çıktığında Gudny'nin kucağında bebekle yatakta oturduğunu gördü. Kâhya kadın, çocuğu vücuduyla ısıtmak için göğsünün bağlarını çözmüştü; asıl anne, karısı, karşıdaki yatakta cansız yatıyordu. Gudny bebeğe emmeyi öğretmek için süt şişesinin ağzına yün iplikler bağlamıştı. Bjartur bir süre mahcup bir tavırla ayakta bekledi, rahatsız olmuştu, sonra sakallı, buz yanığı yüzünde, tipiden kızarmış gözlerinde bir tebessüm belirdi.

Gudny, neredeyse cansız bir yaratığa hayat vermenin guruyla, "İşte bebeğin, hem de sapasağlam," dedi.

"Ses bile çıkarıyor," dedi Bjartur, "zavallı ufaklık." Bebeğin bu denli küçük, bu denli narin olması onu şaşırtmıştı. Özür diler gibi, "Pek bir şeye benzemiyor," dedi, "aslında ne kadar korumasız olduğunu görünce, insanoğluna üzülmemek elde değil."

"Ne tatlı bir ufaklık," dedi Gudny, sevgi dolu bir sesle. "Babamız bize ne ad verecek bakalım."

"Babalık görevi bana düşüyor, burası kesin," dedi Bjartur. "En güzel ad neyse onu vereceğim."

Gudny sessizce başını salladı, bebeği okşayarak şişeyi ağzına itti.

Bjartur, ruhunun sesine kulak vererek, bir süre daha onlara baktı. Sonra, kararlı bir sesle, "Evet, bunu da hallettik," dedi. Ülkenin hayaletlerine karşı koyan güçlü, kirli ellerini bebeğe uzattı; "Adı Asta Sollilja olacak."

Bu minik, aciz yaratığın tek hamisi olmak onu gururlandırmıştı, kaderini onun kaderiyle birleştirmeye hazırdı. "Bu konuda söyleyeceğim son söz budur," dedi.

Yapılacak çok şey vardı: koyunlar hâlâ Rauthsmyri'deydiler; cenazenin kaldırılması gerekiyordu, tabut hazırlanacak, rahip çağrılacak, kasabaya gidilecek, cenaze yemeği hazırlanacaktı. "Düşündüm de, Gunsa, belki cenaze yemeği için bir Noel keki yapma işini sana vermeliyim. Bol baharat, kuru üzüm kullan; hatta istersen at pisliğine benzeyen o şeylerden de koyabilirsin, erik kurusu diyorsunuz, sanırım. Fiyatına aldırma, bütün masraflar benden. Bir de, elbette, herkese yetecek kadar krep olmalı. Bir de koyu kahve, kadın, katran gibi koyu olmalı; karımın cenazesine katılanların bulaşık suyu içmesini istemem."

Görev

Hemen herkes, Yazevi'nde hayaletin yine iş başında olduğunda hemfikirdi, bu yüzden Gudny eve haber salıp yardımcı bir kız göndermelerini istedi. Rosa'nın ölümü üzerine tuhaf hikâyeler anlatılıyordu, olay mahallinden uzaklaştıkça hikâyelerin tuhaflığı da artıyordu. Neredeyse hepsinde, Rosa'nın ölümünün aynı nedenden kaynaklandığı öne sürülüyordu; tüm anlatılanlar bu uzak ve ıssız çiftlik hakkında ezelden beri söylenenleri doğruluyordu. Bu yüzden belde halkı, Yazevi'nin sahibi için endişeleniyordu, özellikle de ilk senesinde başına gelenlerden sonra.

Birkaç gün sonra Yargıç'ın adamlarından biri, Bjartur'la dağ yolunda karşılaştığında, yakınlarda bir işçiye ihtiyaçları olacağını söyledi ve Bjartur'un karşılaşabileceği zorluklardan herkesin etkileneceğini ima etti; dul kalmıştı, üstüne bir de bebeği vardı, bundan sonra ne yapacaktı? Çocuğu Rauthsmyri'deki bazı cömert tanıdıklarına evlatlık vermesini tavsiye etti; bunun bir karşılığı olacaktı elbette, arazisinden vazgeçmesi gerekebilirdi ama, "yerinde olsam böyle bir teklifi düşünürdüm, seni büyük bir dertten kurtarır," diye ekledi.

Ne var ki Bjartur, böyle dolambaçlı bir yoldan dile getirilse de, Rauthsmyri halkının cömertliğinden çok da emin değildi. "Siz belde yetkilileri, çocuklarınızı Rauthsmyri'de evlatlık vererek onlardan kurtulmayı yeğleyebilirsiniz," dedi. "Fakat ben bunu bir kurtuluş olarak görmüyorum. Rauthsmyrililer beni de evlatlık aldı, on sekiz yıl onlarla birlikte kaldım. Kendime bu ülkenin hür bir vatandaşı diyebildiğim müddetçe, Tanrı'ya ve insanlara borçlu olmadıkça, çocuğumu Rauthsmyrililer değil, ben büyüteceğim."

Adam, "Günün birinde ödeme güçlüğü çekebilirsin," dedi. "Özellikle de bu dağ çiftliğinde işlerine yardım etmesi için bir kadın yardımcı tutmak zorunda kalırsan. O çok sevdiğin bağımsızlığını etkileyebilir bütün bunlar."

"Yazevi'nin ön ödemesi için üç kuruşu bir araya getirmek on sekiz yılımı aldı," diye cevap verdi Bjartur. "Mermerden, gökyakuttan olmasa da, on sekiz yıllık birikimimle kendi sarayımı yarattım. Ne beldeye ne de aracılara borcum var, Mal Müdürü'ne taksitlerimi hep zamanında ödediğime göre de bu saray en az senin ya da Mal Müdürü'nünki kadar mükemmel sayılır. Sana şu kadarını söyleyeyim dostum: Şahsen ben Mal Müdürü'nün kaç çocuk sahibi olduğunu, onlara kimin adını verdiğini dert etmedim, asla da etmeyeceğim; Mal Müdürü'nün de işlerime burnunu sokmamasını, çocuklarımı rahat bırakmasını, ne ad vereceğime karışmamasını isterim. Bu arada, görürsen selamımı söyle."

Bjartur o gün Rahip Gudmundur'u görmek için Stathur'a yola çıkmıştı; özellikle beldeye kazandırdığı harika koyun ır-

kı nedeniyle rahibe büyük saygı duyuyor, onu herkesten çok önemsiyordu. Sigara dumanıyla dolu odaya girdi; Rahip her zamanki gibi, kafası çiftlik işleri ve vereceği vaazla meşgul, odayı arşınlıyordu. Yerinde durduğu pek görülmemişti, buna zamanı yoktu, sandalyesine çok az otururdu. Kendine katı kuralları olan, meşgul bir adam havası verirdi. Yaşı hayli ilerlemişti, iriyarıydı, yanaklarında ve burnunda morluklar vardı. Batıdaki zengin bir ailenin oğluydu, gençliğinde Güney'de bulunmuştu, fakat hayatının büyük kısmını ülkenin çeşitli yerlerinde geçirmişti ve şimdi burada, oldukça rahat koşullarda yaşıyordu. Çok iyi bir çiftçi olmasına rağmen, belde halkıyla dünyevi konuları konuşmaz, sohbetlerinde çiftlik işlerinden söz açmazdı. İşi başından aşkın insanların yaptığı gibi kısa cümleler kurar, başkalarının söylediklerini daima saçma bulurdu. Hemen her konuda kesin fikirleri ve önyargıları vardı ama biri ona katıldığını söylese derhal fikir değiştirirdi. İnsan doğasına pek az güvenir, zekâları ve ahlâkî değerleri yönünden üstün tuttuğu Danimarka kraliyet ailesi dışında herkesin iyi niyetinden kuşku duyardı. Prenses Augusta'ya hayrandı, yıllar önce ölen bu kadının portresini çalışma odasına asmıştı. Belde sakinlerini ahlâkî yönden zayıf bulurdu; konuşmalarında üstü kapalı bu konuya değinir, beldede görev yaptığı yıllar içinde gizli gizli günah işleyenlerin sayısının kabarık olduğunu ima ederdi. Buna karşılık, derdi olup da ona başvuran kimseden yardımını esirgemediği söylenirdi. Başkaları hakkında övgü dolu sözler söylenmesinden de, kötü konuşulmasından da hazzetmezdi. İnancı zayıf olanlarla birlikteyken dinî konuları büyük bir hararetle tartışırdı ama dindarlarla konuşurken saygısız ve alaycı bir tavır takınırdı. Belde sakinleri vaazlarını muğlak, hatta anlaşılmaz bulur, aralarından pek azı verdiği öğütleri yaşamlarında uygulardı.

Volta atmaya devam eden Rahip, aksi bir sesle, "Yine boş yere taban tepiyoruz," diye homurdandı ve Bjartur'un yanından geçerken eline hafifçe dokundu. Piposuna öfkeyle asılıyor, dumanlar bir atın kaldırdığı tozlar gibi kafasından yükseliyordu.

"Benim boş yere taban tepmem pek alışıldık bir şey değil, sa-

nırım," diye karşılık verdi Bjartur, "fakat emin olduğum bir şey varsa, o da az önce Yargıç yardımcısıyla karşılaşmış olmam."

"Yargıç yardımcısı ha!" dedi Rahip hırıltılı bir sesle ve sobanın yanından geçerken iğrenmiş gibi kömür kovasına tükürdü.

"Ben de Rahip'e bir uğrayayım dedim," diye devam etti Bjartur. "Hanginizin özgürlüğe daha önem verdiğini anlamak için."

"Özgürlük mü?" dedi Rahip, olduğu yerde durdu ve bakışlarını soru sorar gibi ziyaretçisine çevirdi.

"Evet, yoksullar için demek istiyorum."

"Yoksullara da, zenginlere de özgürlük vaat edemem," dedi Rahip aceleyle ve yürümeye devam etti.

"Şunu demek istiyorum," diye sürdürdü konuşmasını Bjartur. "Belde meclisiyle aramızdaki fark, benim hep özgürlükten yana taleplerde bulunmam. Onların öyle bir derdi yok."

Rahip, sıradan bir müşteriye burada yalnızca en kaliteli kumaşın satıldığını anlatır gibi, pes perdeden, davudî bir sesle, "Yüce İsa'nın önerdiği Kurtuluş gerçek özgürlüktür ve ondan başka özgürlük yoktur," dedi. "Eski kitapların yazdığı gibi," diyerek yabancı bir dilde bir şeyler mırıldandı, sonra sordu: "Özgürlük nedir? Evet, tahmin ettiğim gibi, en küçük bir fikrin yok. Dağlarda, buzların arasında yaşamana karşı olduğumu sanma, nasıl istersen öyle yaşayabilirsin. Eskilerin dediği gibi." Anlaşılmaz dilde bir şeyler daha mırıldandı.

"Ah, İbranice bilgini sınamak gibi bir amacım yok, sayın Rahip. Fakat kim ne derse desin, ben de herkes kadar koyundan anlarım ve senin koçlarının memleketin bu yöresine büyük yarar sağladığını biliyorum."

Rahip sesini yükseltti, "Hepsine lanet olsun. Sefil hayvanlarıyla gururlananlara, midelerine tapanlara yarar sağladığı kesin."

"Hım, hatırladığım kadarıyla, İncil'de koyundan Tanrı'nın kuzusu diye söz edilir."

"İncil'in hiçbir yerinde koyundan Tanrı'nın kuzusu diye söz edildiğini gösteremezsin," diye yanıtladı Rahip, öfkeli bir sesle. "Koyunları Tanrı yaratmadı demiyorum, ama Tanrı'nın onları başka dört ayaklılardan üstün tuttuğunu kesinlikle reddederim." Bir an sustu, sonra ayıplar gibi, "Dağlarda ovalarda ko-

yun peşinde koşmanın ne anlamı var? Aklı başında biri öyle şey yapar mı?" dedi.

"Doğruyu söylemek gerekirse, yani benim açımdan demek istiyorum, sayın Rahip, şöyle erkek erkeğe, kalp kalbe konuşursak, şu cahil halimle söylüyorum bunu, koyunlar hakkındaki görüşlerimizin çok farklı olmadığını göreceğiz. Şunu da söylemek isterim ki, sayın Rahip, bu gece buraya gelmekteki asıl niyetim, ki bu uzun zamandır düşündüğüm, rüyalarıma giren bir şey, önümüzdeki sonbaharda bana genç ve güzel bir koç satmaya seni ikna etmek istiyorum. Tanrı yardımcım olursa bedelini peşin parayla ödeyebileceğim; fakat her halükârda, yüce Rabbin inayetiyle, işler kötüye giderse aracıdan kredi de alabilirim."

Bjartur büyük bir dikkatle, Tanrı korkusuyla dünya zenginlikleri arasında bir orta yol bulmaya, rahibin onu reddetmesine yol açacak bir açık kapı bırakmamaya çalışıyordu. Fakat çabası boşunaydı. Rahip Gudmundur kolay oyuna gelecek tiplerden değildi.

"Tanrı'yla Şeytan arasında arabulucu olmayacağım," dedi. "Benim kâhyaya git, ne derdin varsa ona anlat."

"Doğru, ama seninle anlaşmaya varmadan onunla konuşmamayı tercih ederim."

"Kahve istiyorsan söyle," dedi Rahip, "ama evde ilaç namına bile tek damla bile konyak kalmadı, bilesin."

"Yoo, bugüne dek içinde konyak yok diye hiçbir kahve teklifini reddettiğim olmadı. Bu beldede konyaksız kalan tek ev seninki değil."

Rahip kahvenin ne durumda olduğuna bakmak için mutfağa gitti, birkaç dakika sonra döndüğünde, başı hâlâ piposunun dumanıyla sarılı, aynı hızla volta atmaya devam etti.

"Benden temel ihtiyaçlarından fazlasını bekleme," dedi, "çünkü ruhsal kurtuluşun için en küçük bir çaba gösterdiğine şahit olmadım bugüne dek. Kafana esince dağların tepelerine çıkıyorsun, ihtiyatsızsın, taş kalplisin, bir de karşıma geçmiş neyin ne olduğunu öğretmeye kalkıyorsun."

Rahip'in zarif kızlarından biri dumanı tüten bronz bir dem-

lik, porselen bardaklar, üstünde Japon motifleri olan bardak altlıkları, birbirinden lezzetli keklerle dolu bir tabak, şeker ve kremayla içeri girdi. Bjartur'a son karşılaşmalarını hatırlattı, yazın babasının onuruna yazdığı dizeleri hatırlayıp hatırlamadığını sordu; Rahip konuşulanları yüzünü ekşiterek dinliyor, kendi kendine mırıldanıyordu.

"Anında Latinceye tercüme edilemeyen her şey katıksız sabuklamadan başka bir şey değildir. Bizi yalnız bırak Gunna, bu adamla hiçbir ortak yönünüz yok."

Genç kızın arkasından kapı kapanır kapanmaz eğildi, masadaki çekmecelerden birini çekti, piposundan yükselen dumanların arasında öksürerek ağzına kadar dolu bir konyak şişesi çıkardı. Yarı alaycı, yarı öfkeli homurtularla kahve demliğine şişenin dörtte birini boşalttı, sonra iki bardağı bu karışımla doldurdu. Bjartur Rahip'e olan saygısından ve konyağa düşkünlüğünden ötürü sessizce bekledi. Kahvelerini içmeye başladılar. Üç bardak sonra Bjartur'u ter bastı.

Rahip, "İçsene evlat," diyerek onu yüreklendirdi. "Kadınlar bu havada neden kahve ikram ettiler sanıyorsun?"

"Üç bardağı mideye indirdim şimdiden," dedi Bjartur.

"Olabilir, ama ben günde otuz bardaktan az içmem," diye karşılık verdi Rahip. Bardakları doldurmaya, çiftçiye içmesi için ısrar etmeye devam etti. İkisi de altışar bardak içtikten sonra demlik boşalmıştı. Bjartur'un kaşlarından, alnından terler süzülüyordu. Bir süre düşünceli düşünceli bardakların ve altlıkların üstündeki resimlere baktı, sonra Rahip'e döndü:

"Bu güzellerin hiçbiri kılıksız değil," dedi, bardaklardaki Japon kadınlarına işaret ederek, "biraz daha zaman geçsin hele, Yazevi'ndeki bardakları süsleyen kadınlar da tıpkı bunlar gibi tatlı tatlı gülümseyecekler. Bunu demişken, sayın Rahip," diye ekledi, yüzünde biriken terleri yeniyle silerek, "şu anda başımda büyük bir dert olduğunu söylemeden geçemeyeceğim: karım, ki ilkbaharda evliliğimizi kutsamıştın, hatırlarsan, bir-iki gün önce bu dünyadan göçtü."

"Nasıl oldu bu?" diye sordu Rahip, kuşkuyla. "Öldüyse yapabileceğim bir şey yok."

"Yo, hayır, İsa aşkına, bunu biliyorum. O anlamda söylemedim," dedi Bjartur, rahibi suçlamadığını ima ederek. "Doğal bir ölüm, muhtemelen kan kaybından, ona ne olduğunu az çok tahmin edebiliyorum. Beni asıl düşündüren Gullbra'ya ne olduğu; senin ırkından, bir yaşında güçlü bir maryaydı, evin önüne bağlamıştım, bu sonbaharda, koyun toplamaya ilk çıkışımızda. Karıma eşlik etsin diye bırakmıştım, başına ne gelmiş olabilir, bir türlü anlamıyorum."

"Onu bilemem," dedi Rahip, soğukça. "Koyun hırsızı değilim. O taraklarda asla bezim olmadı."

"Demek istediğim o ki," diye devam etti Bjartur, "bazı hazırlıklar yapmam gerekecek, en azından karımla ilgili olarak."

"Sana yeni bir eş bulabilirim, bir rahibe kadar uslu, sessiz, son derece itaatkâr bir kadın. Fakat annesi de onunla gelmek istiyor, dermansız, aksi bir kocakarı – neyle karşılaşacağını bil diye söylüyorum. Kızı bütün ilahileri ezbere bilir."

"Harika, ama önce eskisini gömelim de," dedi Bjartur, terbiyeli bir sesle.

"Vay benim başım, en sevmediğim şey cenaze merasimi."

"Evet, demek istediğim şey şu ki, evde bir ceset varken kimse orada kalmak istemiyor. Bugünlerde insanların ne kadar ahmaklaştığını anlatamam. Hepsi hurafelere inanıyor."

"İlkbahara kadar geçici olarak bir yere göm o halde," dedi Rahip. "Bu yaşta dağlara gitmeyi gözüm almıyor, yıllar beni yıprattı, göğüs ağrılarım var, karaciğerim de muhtemelen kanserli. Ayrıca, şu senin kadın, nasıl öldüğünü bilmiyoruz, öyle değil mi? Siz kör olasıca dağlılar hep aynı bahaneye sığınırsınız, dağa koyuna gittim, o sırada karım ölmüş. Kadınlar da, bildiğim kadarıyla, en az davarlarınız kadar ilgiyi hak ediyor. Şunu da söylemeliyim ki, otuz yıl önce bütün kuşkularıma ve isteksizliğime rağmen buraya geldiğim günden beri, buradaki erkeklerin ve kadınların nasıl öldüğüne dair az çok bir kanaat sahibi oldum – belde halkını sevmesem, bir de yağmacılara, kundakçılara, canilere göz yuman bu yoz hükümetin başını ağrıtamayacak kadar yaşlı ve güçsüz olmasam, ne yapacağımı biliyorum ya, neyse."

"Ah, benim Rosamdan daha tuhaf şekilde ölenlerin yüzüne de birkaç damla su serpmişsindir."

Acıyla iç çekerek, "Evet," dedi rahip. "Sonunda hastalıktan ölmek üzere olan, sefil bir ihtiyar oldum galiba."

"Tek istediğim, önümüzdeki cumartesi, hava iyi olursa, Rauthsmyri'ye kadar gelmen."

"Oradaki kilisenin kazı aletleri kırık, Tanrı yardımcım olsun," dedi Rahip karşılaşacağı zorlukları aklından geçirerek. "Öyle berbat gereçlerle gömülecek hiç kimsenin bu hayattaki ve öteki dünyadaki kefaretini üzerime alamam. Ayrıca, vaaz vermemi isteyeceğinden de eminim, şunu iyi bil ki bu havada bir cenaze töreninde konuşmanın hiçbir anlamı yok. Kimseye yararı olmaz."

"Uzun bir konuşma olması gerekmiyor," dedi Bjartur.

"Rauthsmyri'dekinin karısı konuşsa olmaz mı? Geçen ilkbaharda vaaz vermişti, şimdi neden veremiyor?"

"Doğruyu söylemek gerekirse," dedi Bjartur, "Rauthsmyri ahalisinden tek kişinin bile akıllıca bir şey söyleyeceğine inanmıyorum. Düğünde onun yerine sen konuşsaydın bu işler böyle olmazdı diyen olursa, ona da hak verebilirim fakat fikrimi sorarsan aslında hiçbir konuda, hiçbir vaaza inancım yok, özellikle de uzun vaazlara."

"Ben konuşursam," dedi Rahip, "uzun konuşurum. Çünkü bir kez başladım mı, belde halkının son zamanlarda birbirlerine ve topluma karşı davranışları üzerine söyleyeceklerimin sonu gelmez."

"Bu, konuya nasıl baktığına bağlı," dedi Bjartur. "Bazıları sözün kısası hayırlıdır derler. Fakat tartışma götürmeyen bir şey varsa, o da konuşmanın içeriğidir: itiraz edeceğim bir şey söylenmedikçe, kısa olmuş uzun olmuş benim için fark etmez. Önemli olan doğru kişinin doğru yerde, yetkili olduğu yerde konuşması; yoksa etrafındakiler seni suçlarlar, bir vaazı bile çok gördü derler ki kimseye minnetim yok diyorsam böyle bir suçlamanın altından kalkamam. Bu arada, karımın da kimseye minneti yoktu."

"Peki, bu vaaz için ne kadar vermeyi düşünüyorsun?"

"Şey, bu da seninle konuşmayı düşündüğüm şeylerden biriydi. Aslında, geçen ilkbahardan bana bir vaaz borçlu olduğunu düşünüyorum, şimdi bu borcu ödemenin tam sırası. Fazla yük ağırlık yapar."

"Hayır," dedi Rahip, kararlı bir sesle. "Sadece bir yaz evli kalıp ölen bir kadın için vaaz veremem. Bu konuyu daha fazla araştırmadığım için kendini şanslı say. Sonraki evliliğinde vaazı bedelsiz vermem için bir yol düşünebiliriz fakat nikâh vaazıyla cenaze vaazını takas etmek gibi hokkabazlıklara göz yumamam."

"Sayın Rahip, öyle sanıyorum ki," dedi Bjartur, "şöyle etraflıca bir araştırma yapılsa, yasal hakkım olan nikâh vaazının benden esirgendiği ortaya çıkar. Otuz yaşını görmese bile karım iyi bir eşti, Hıristiyan bir kadındı."

"Hıristiyandı demek?" dedi Rahip kızarak; yanında başkaları için övücü sözler kullanılması katlanamadığı şeylerden biriydi.

"Şey," diye cevap verdi Bjartur, uzlaşmalarını sağlayacak ortak bir nokta bulmak için zihnini yokladı, sonra, "belki de kendi bildiği tarzda Hıristiyandı demek daha doğru. Fakat her konuda ılımlı olmak en iyisidir, öyle değil mi?"

"Memleketin bu yöresinde insanlar bir anda Hıristiyan olmaya karar verdiyse, benim bundan haberim yok!" diye bağırdı Rahip, öfkeyle. "Rangarvellir'de Hıristiyanlar vardı bak, ona bir şey diyemem. Orada, iki çiftlikten birinin bir azizi ya da peygamberi vardı, fakat otuz yıldır burada sürgündeyim, Hıristiyanlığı gerçekten yaşayan, gerçekten tövbe etmiş tek bir Tanrı'nın kuluyla karşılaşmadım; sadece cürümler, korkunç cürümler, on dört cinayet, çocuk tacizleri, düşük yapan kadınlar."

"Benim onlardan haberim yok," dedi Bjartur, "fakat karımın iyi bir insan olduğunu biliyorum, evin tepesine çıkıp dört bir yana ilan etmese de Tanrı'ya ve insanlara gönülden inandığını biliyorum. Ve eğer onun hakkında bir şey söyleyeceksen, kötü değil, iyi şeyler söylemeni tercih ederim çünkü o kadına büyük hayranlık duyuyordum."

Rahip, Bjartur'un, evliliğin nimetlerinden sadece bir yaz ya-

rarlanan bu zavallı kadını methetmesine ses çıkarmadı; fakat o konuşmasını bitirince gözlerini Prenses Augusta'nın tablosuna çevirdi, etkileyici bir sesle, öğüt verir gibi, "Bir prenses, eş ve insan olarak herkese örnek olacak birini görmek istiyorsan, bu resme bakacaksın," dedi. "Belki biraz feyz alırsınız, sizi adi sürüngenler, sefil kafalarınızı Kutsal Ruh'un huzurunda eğmeyecek kadar kibirlisiniz ama aslında toplumdaki yeriniz, Tanrı'nm bize bahşettiği her ilkbaharda, tenyalarla, açlıkla telef ettiğiniz koyunlardan daha aşağı bir yerde. Öte yandan Hıristiyan Kral'ın çocukları, Kurtarıcı'yla bir olmak için her türlü hava koşulunda, sabah saat altıda uyandırılır, saraydaki din görevlisi açlıktan istifra edene kadar. Buna ne buyrulur?"

Bjartur kahkahasını zaptedemedi; "Hahaha, hahaha, tıpkı Rauthsmyri'deki köpek gibi," dedi. "Bundan iki yıl önceydi, at etinden bir türlü vazgeçmiyordu."

"Ne?" dedi Rahip Gudmundur, odanın ortasında durmuş, ağzını hayretle açmıştı, kalkık kaşlarının altından şaşkın gözlerle bakıyordu.

"Şöyle anlatayım," dedi Bjartur. "Myri'de şehirden gelen bir çocuk vardı, becerikli bir delikanlı, benim köpeğim de dahil, bütün köpeklerle dostluk kurup sahiplerinden ayırmayı kafasına koymuştu. Köpekleri çok severim, o zamanlar harika bir dişi köpeğim vardı, güvenilir ve zeki. Hahaha, hahaha."

"Anlamıyorum," diye geveledi Rahip, olduğu yere mıhlanmıştı.

"Farkındayım," dedi Bjartur, gülerek. "Ben de anlamamıştım, köpeğim yumruk büyüklüğünde bir at eti kusana dek. Meğer küçük şeytan bunu bütün kış yapmış; mutfaktan at eti çalıp köpeklere ziyafet çekmiş."

"Bu kadarı fazla," dedi Rahip. "Tanrı aşkına, haydi git yoluna artık."

"Peki, sayın Rahip," dedi Bjartur, gülmeyi keserek. "Düşüncelerimize hâkim olmak kolay değil. Kimseyi incitmemişimdir, umarım. Kahve için bütün kalbimle teşekkür ediyorum. Son zamanlarda içtiğim en iyi kahveydi. Bir de, ilkbahardaki genç koç ve öteki konu hakkında anlaştığımızı varsayıyorum."

"İlkbahar gelmeden ölürüm inşallah," dedi Rahip dua eder gibi. "bu cehennem azabından kurtulmuş olurum."

Fakat Bjartur'un henüz gitmeye niyeti yoktu. Rahibin etrafında dolaşarak, odadaki eşyaları inceleyerek oyalandı, sonra tüm cesaretini toplayıp konuştu:

"Bu arada, Rahip Gudmundur, biraz önce bir kadından, daha doğrusu iki kadından söz ettin mi, etmedin mi?"

"Bak bak, neyin peşindesin sen?" dedi Rahip, karşısındakinin niyetini okumaya çalışarak. "Bu kadınları istiyor musun? Onları başımdan savmaya çalıştığımı sanma."

"Kim ki bunlar?"

"Kendilerini Tanrı'nın merhametine bırakmış insanlar. Sandgilsheath'ten kendi atımla getirdim, burada benim korumam altındalar. Evin babası hastalanıp ölmüş, tek varlıkları on yedi cılız koyun, birkaç kırık eşya, yirmi beş yaşında iki kısrak; geçen sonbaharda geldiklerinde bana bıraktılar, Tanrı yardımcım olsun. Tahmin edeceğin gibi, acılar içindeler. Adam kırk yıl çiftçilik yapmış ama geriye tek kuruş bile bırakmamış, berbat bir çiftlikleri varmış."

"Ya," dedi Bjartur, "toprakları da var demek?"

"Var elbette," dedi Rahip, kapıya koştu ve bağırdı; "Finna'yı ve ihtiyar Hallbera'yı çabuk buraya getirin. Talipleri var."

Birkaç dakika sonra kapı aralığında iki kadın göründü; anne örgü örüyordu, başında kahverengi bir başlık vardı, çenesindeki benden kıllar fışkırmıştı, suratı, üç yıldan fazladır güneş yüzü görmemiş gibi asıktı, başını yana eğmişti ve yukarı bakmıyor, kırpıştırdığı gözlerini örgüsünden ayırmıyordu; kızı otuzlu yaşlarının sonlarında bir kadındı, vücudu, özellikle alt tarafı şekilsizdi ama annesinde olmayan bir şefkatle gülümsemesi, kusurlarını örtüyordu. Kapı eşiğinin az ilerisinde omuz omuza durdukları için kapının kapanmasını engelliyorlardı. İhtiyar kadın örgüsüne devam etti, kızı umutla iri iri açtığı gözlerini iki adama çevirdi. Yanağında eski bir mayasılın izi olan mor bir leke vardı, ayrıca kalp çarpıntısı olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu.

"Bu beyefendi, hepimizi ağır bir yükten kurtarmak için burada bulunuyor," dedi Rahip. "Bizleri evine götüreceğini söylü-

yor. Karısı rahmetli oldu, Tanrı yardımcısı olsun, kendisi şu sıralar yas tutuyor."

"Evet, biliyorum, zavallı adam," dedi ihtiyar kadın, kafasını kaldırmadan örgüsüne devam etti. Kızı anlayışlı gözlerle acılı beyefendiye baktı.

"Vay canına, bunlar Urtharsel'deki kadınlar, Ragnar'ın dul karısı ve kızı!" diye haykırdı Bjartur; ellerini sıktı ve onlara yürekten teşekkür etti. Dört-beş yıl önce bir sonbahar Mal Müdürü'nün koyunlarından birini bulmak için dağlara çıkmış, geceyi evlerinde geçirmişti. Evet, Ragnar'ı iyi hatırlıyordu, bir dâhiydi o, kimse koyunlardaki iltihabı onun gibi iyileştiremezdi – kuzularını otsuz bırakmaktansa ailesini şekersiz ve kahvesiz bırakmayı yeğlerdi. "Sağ kulağı kesikti, sol kulağında da iki delik vardı, öyle değil mi? Kum rengi bir köpeği de yok muydu, öteki köpeklerin gündüz göremediğini gece gören müthiş bir hayvan! Böyle iyi bir hayvana sahip olacak kadar şanslı insanların sayısı azdır."

Söylediklerinin hepsi doğruydu. Konuğun hafızasının bu denli güçlü olduğunu gören Finna minnetle Bjartur'a baktı. O da Utirauthsmyrili çobanın evlerinde geçirdiği geceyi en az onun kadar iyi hatırlıyordu; yatıya kalan konukların, hele büyük çiftliklerden gelenlerin sayısı fazla değildi. Anne kız aralarında fısıldaşıp Büyük Konak'ta yetişmiş, her şeyin en iyisine alışmış birini ağırlamanın kolay olmadığını söylemişlerdi birbirlerine, ona ne sunacaklardı? Hallbera közde çörek yapmayı önermiş, fakat kızı itiraz etmişti: "Hayır, turbanın üstüne atılmış hamur parçalarını bu adama asla ikram edemem – Utirauthsmyri'den geldi anne, unutmamışsındır umarım."

Anne uzun zamandır her şeyi unuttuğunu söyledi; genç kızlık anılarıyla birkaç duadan başka, geçmişten de, bugünden de pek az şey hatırlıyordu. Kocamış, bunamıştı, Yüce Tanrı zavallı Ragnar'ı cennetine götürdükten sonra, bu iyi kalpli Rahip olmasaydı...

"Bu adam sizi evine almak istiyor dedim, anlamıyor musunuz?" diye gürledi Rahip, sabırsızlıkla. "Onun yanında rahat edeceksiniz. Harika bir arazisi var, geçen ilkbaharda orada bir çiftlik kurdu, parlamentodaki oylamalarda, Reykjavik'teki ga-

zetelerde sürekli sözünü ettikleri, çölden cennet doğacak hareketine bağlı, kendine has görüşleri olan, yeni kuşak ilericilerden biridir kendisi."

"Reykjavik'teki gazetelerin ne yazdığına çok aldırmam," dedi Bjartur. "Yine de, özgürlüğüne değer verenler, kendi yağıyla kavrulanlar için Yazevi'nin büyük gelecek vaat ettiğini söyleyebilirim."

İhtiyar kadın titrek, çatlak bir sesle konuştu:

"Benim zamanımda hiç kimse karının ölümünü doğal karşılamazdı. Ayrıca, senin o koyun ağılın hakkında da tuhaf şeyler söylüyorlar."

"Puff," diye homurdandı rahip kızgınlıkla. "Urtharsel'de de hayaletten bol bir şey konuşulmazdı. İki kez oranın kayalıklarında yolumu kaybettim, hem de güpegündüz, yaz ortasında."

"Oradaki hanelerden birkaç kişi cin ya da elf gördüğünü iddia etmişti," dedi ihtiyar kadın. "Ama Tanrı şahittir ki komşularımız, orada geçirdiğim kırk yıl boyunca bize çok iyi davrandılar."

Kızı, "Evimize birkaç konuktan başka kimse uğramadı, hayalet falan da görmedik," diyerek annesinin anlattıklarını destekledi. "Dağlarda çok iyi dostlarımız oldu, bize çok yararları dokundu."

"Beldeye kaydını yaptırmamış hiç kimse hakkında söz söyleyemem," dedi Rahip.

"O halde o kahveleri rüyamızda içmişiz," dedi Finna. "Şekeri de esirgemediler, doğruyu söylemek gerekirse."

İhtiyar kadın saygıyla, "Mm, leziz çörekler de ikram ettiler," diye kızının sözlerini onayladı.

Rahip voltasına devam ediyor, söylenenleri beğenmediğini belirtmek için homurdanıyordu, fakat Bjartur doğada tuhaf şeylerle karşılaşıldığını asla reddetmediğini söyledi. "Adları belde kayıtlarında geçmese de, elflere inanmanın yanlış bir şey olduğunu sanmıyorum," dedi. "Böyle inançların kimseye zararı yok, hatta yararı bile olabilir; fakat hayaletler ve gulyabaniler – bunlar papalık döneminden kalan batıl inançlar, iyi bir Hıristiyan böyle şeyleri bir an bile aklından geçirmemeli." Görüşlerini iki kadına kabul ettirmek için elinden geleni yaptı.

Cenaze Alayı

Cumartesi günü, cenazeyi almaya gelenler sazlıkların arasından göründüler, köpekleriyle birlikte çamura bata çıka yürüyorlardı. Dört kişiydiler ve hepsi eski dosttu: Yar Kralı, Undirhlithli şair Einar, Yztadaleli Olafur, son olarak rahmetlinin babası Nithurkotlu ihtiyar Thorthur. Grup halinde değil, birbirlerine epey mesafeyle yürüyorlardı, her birinin yolu ayrıymış, ötekileri ilgilendirmiyormuş gibi. Önce Yar Kralı ulaştı eve, ötekiler birbiri ardına geldiler, en arkada Nithurkotlu Thortur vardı. Hepsi pazar giysilerini giymişler, pantolon paçalarını çoraplarının içine sokmuşlardı.

Bjartur acısını açığa vuran tiplerden değildi; konuklarını metin ve soylu bir tavırla karşıladı. "Sarayıma hoş geldiniz, dostlar," diye seslendi; "bugün rüzgâr biraz sert esiyor, içeri girip rahatlayın, kadınlar kahveyi ocağa koydular." Adamlar bıçaklarını çıkarıp giysilerindeki karları sıyırmaya başladılar. Yol çok zorluydu, dediler, karın üstü sert, altı yumuşak ve kaygandı. Her adımını dikkatle atan ihtiyar adam inleyerek kapının eşiğine çömeldi, eklemleri birazdan kırılacakmış gibi çatırdıyordu. Yer yer kırağıların ışıldadığı sakalı, göz kapakları ve gözlerinin kenarlarındaki kırmızılıklar, yaşının etkisiyle belirsizleşen göz bebekleri ve morarmış suratıyla, kendi içine çekiliyormuş gibi bir hali vardı. Tabut, koyun yemlikleri arasındaki taze kesilmiş çimlerin üstünde duruyordu; koyunlar buz tutmuş deredeki bir delikten su içmek için yanından geçerlerken tabutun katranlı tahtalarına yün topakları yapışmıştı. İhtiyar, sağlamlığını ölçmek ister gibi yamrulu ellerini tabutun üstünde dolaştırdı – yoksa tabutu okşuyor muydu? Dikkatli ve titiz hareketlerle tahtanın üstündeki yünleri temizledi. Ahırın bu dış kısmı maryalara ayrılmıştı, içerde kuzular için bir bölme, bir de atın ahırı vardı. Boşaltma kanalı tıkandığı için, at sidiği kokusu ahırdaki diğer bütün kokuları bastırıyordu.

Rauthsmyri'den gelen iki kadın üst katta ateşi yakmışlar, bebekle meşgul oluyorlardı. Evin çatısını ve yerleri silip temizle-

mişlerdi. Erkekler ölüye duydukları saygıdan köpeklerini dışarda bırakmışlardı fakat bunun dışında, davranışlarında herhangi bir değişiklik yoktu; her zamanki gibi hararetle hava koşullarını konuşuyorlardı. Enfiye dolu boynuzlar elden ele dolaştı. Undirhlithli Einar buruşuk bir kâğıda yazılmış, basmakalıp sözlerin olduğu bir ağıtı Bjartur'a uzattı. Bjartur şairliğine hiç güvenmediği arkadaşının yazdıklarına yan gözle baktı, sonra umursamaz bir tavırla çatı kirişinin arasına soktu. Nithurkotlu ihtiyar, enfiye bulaşmış mendiliyle gözlerindeki nemi sildi. Topluluk rüzgârın güneybatıdan eseceği üzerine fikir birliğine varınca, Thorthur bütün kışın böyle geçeceğini öne sürdü. Başka da bir şey söylemedi, insanın havalara güvenini kaybettiği bir yaşa ulaşmıştı; bu dünyada pek bir şeyi de kalmamıştı, evinin yanındaki eski su değirmeninden başka. Kimseye kırgınlığı yoktu, konuşmakta zorlanıyordu, hepsi o kadar. Ne zaman ağzını açıp bir şey söyleyecek olsa aniden bir şey boğazına dolanıyor, kıkırdamamak için kendini zor tutuyordu. Suratında aptalca bir ifade oluşuyordu; yüzü içerden çatlamış, en ufak bir baskıda –hava üzerine önemsiz bir-iki laf ederken bile– dağılacakmış gibi.

Yztadaleli Olafur yazın sağanaklarından sonra kışın bu denli soğuk geçmesine şaşmamak gerektiğini söyledi; doğada nemli ve kuru havalar arasında bir denge vardı.

Yar Kralı, sert havalar bu denli erken başladığına göre, Noel'den önce buzların çözüleceği, kışın geri kalanının, altı yıl önce olduğu gibi, daha katlanılır bir havada geçeceği kanısındaydı. Kış pençelerini erken göstermişti fakat ümitsizliğe kapılmak için hiçbir neden yoktu, kış genel olarak güzel geçecekti.

Undirhlithli Einar, kendi tahminlerinin genellikle önseziye ve rüyalara dayandığını söyledi; Yar Kralı'nın bu iyimserliğine karşın, sert bir kış onları bekliyordu, samanı harcarken fazla cömert davranmamakta yarar vardı. Fakat iyi bir ilkbahar geçireceklerinden emindi çünkü rüyasında, Güneyli çok güzel bir genç kız ona uzaktan görünmüştü.

"Şahsen ben rüyada görülen kadınlara asla güvenmedim," dedi Bjartur, böyle yanlış temelleri olan bir iyimserlik ona gö-

re değildi. "Uyanıkken bile güvenilmez onlara, hele uyurken, Tanrı korusun."

"Ama rüya yorumlayabilseydin, rüyadaki kadınların en az ötekiler kadar güvenilir olduğunu anlardın," diye çıkıştı Einar.

"Haklısın," diye araya girdi Thorthur, öfkeyle. "Elbette güvenilir kadınlara; karısı şurada yatarken böyle konuştuğu için kendinden utanmalı."

"Rüyalardan söz etmenin sırası değil," dedi Yar Kralı; bu iki usta şair arasındaki çekişmeyi tatlıya bağlamaya her zaman hazırdı. "Sonbaharın başlarında tartıştığımız konuya dönelim isterseniz, sizlere bir müjdem var, unutmadan söyleyeyim; Dr. Finsen bana yeni bir ilaç gönderdi. Burada gururumuz olan hayvanlardan bazılarının, ki bunlardan biri de seninki Bjartur, şikâyetlerinden bahsetmiştim, doktor tam bizim istediğimiz karışımı bulduğunu iddia ediyor. Söylediğine göre ilacın yapımcıları, ürünlerinin köpeklerin tenya sorununu halletmekle kalmayacağını, kanlarını temizleyip sinirlerini de tedavi edeceğini garanti ediyorlar."

Hepsi de ilacın tam zamanında geldiği konusunda aynı fikirdeydi; tilki Allah'ın lanetiydi, ama tenya ondan bin kat daha kötüydü. Kendi köpekleri hakkında benzer hikâyeler anlattılar, hepsinde de aynı hastalık görülmüştü. İnsanlar ve hayvanlar tehlikedeydi. Yar Kralı'ndan işin peşini bırakmamasını istediler.

"Elbette bırakmayacağım," dedi Yar Kralı, "ayrıca hepinize, yıl boyunca nasıl bir uygulama yapacağınıza dair bir rehber kitapçık vereceğim. Tedaviyi seçimlerle aynı güne denk getirmeyi düşünmüştüm, oyunuzu verirken köpeklerinizi de birlikte getirirsiniz, ikinci defa gelmek zorunda kalmazsınız. Yardımcısı olmayan küçük çiftçilere kolaylık olur."

"Köpek hekimi yardımcısına ne oldu?" diye sordu Olafurlu Yztadale. Sonbaharda, Mal Müdürü'nün bölge için bir yardımcı alacağını söylememiş miydin?"

"Evet, ama önce bir iki noktayı açıklığa kavuşturmak gerekiyor," dedi Yar Kralı, ciddileşerek. "Zor günler geçiriyoruz, devlet harcamalarında kısıntıya gitmezsek ülkemizin içinde bulun-

duğu darboğazı aşamayabiliriz. Bir de şu var, benim görev yaptığım bu beldeye bir yardımcı atamak, yalnız bana ve Dr. Finsen'e değil, hükümete karşı da güvensizlik anlamına gelir, çünkü bize ilaçları bu hükümet veriyor. Öte yandan, gerektiğinde memnuniyetle istifa edeceğimin bilinmesini isterim. Mal Müdürü'ne de aynı şeyi söyledim: Ya işimi istediğim gibi yapayım, ya da bırak istifa edeyim, dedim."

"Her zaman söylemişimdir," dedi Olafur, Yar Kralı'nın konuşmasından etkilenmişe benzemiyordu. "İlaçlar başından beri bilimsel yapılsaydı köpekler kabız olmazdı."

"Dediğim gibi," diye devam etti Yar Kralı, "ilaçları devlet tedarik ediyor."

(Nithurkotlu ihtiyar, minnetle, "devlet asla hile yapmaz," dedi.)

"Çok doğru," diyerek onayladı Yar Kralı. "Şahsen ben, son birkaç yıldır hükümetin halka iyi hizmet ettiğini düşünüyorum. Ve doktorun şahsında, bölgemizi parlamentoda en iyi şekilde temsil edecek, kamu bilincine sahip bir temsilciye sahibiz: doktor, insan ve milletvekili olarak bizim için her şeyi yapmaya kararlı bir beyefendi."

Bir sessizlik oldu, sohbetin siyasete kaydığını gören çiftçiler, gözlerini sert, nasırlı avuçlarına çevirip düşünceye daldılar.

Undirhlithli Einar, sonunda, "Doktorumuza farklı gözlerle bakanlar varsa hiç şaşmam," dedi. "Kesin olan bir şey varsa, o da Fiyortlu tacirlerle iş yapmayanların Fiyort'un adayına oy vermeyeceği."

"Evet, hepimiz sevgili Mal Müdürümüzü iyi tanırız," dedi Bjartur. "Hükümet satılık olsa satın alıp üstüne yüzde koyar, sokak sokak dolaşıp satmaya çalışırdı."

(Kâhya kadın, ocağın önünde kendi kendine mırıldandı: "Ona vasilik, hatta babalık yapmış bir adam hakkında böyle sözler sarf etmesi utanç verici. Başına gelen talihsizliklere şaşmamalı.")

Einar'ın siyasi görüşlerinin çok sağlıklı olmadığı açıktı, Yar Kralı nerede hata yaptığını göstermeye çalıştı. "Biraz hafızamızı

çalıştıralım; birkaç yıl önce annenin hastalığında aldığın ilaçların faturasını ödediğini sanmıyorum, Einar."

Einar, doktorun bu konudaki yardımını inkâr etmiyordu – yaklaşık iki yüz şişe ilaç almışlardı.

"O kadar ilaç parasının üstüne biraz daha koysan inek alırsın," dedi Yar Kralı.

Undirhlithli Einar bir an sessizleşti; orada bulunan herkesin Utirauthsmyri'deki Mal Müdürü'ne olan borcu yüzünden ineğini ve koyunlarının yarısını rehin verdiğini bildiklerinin farkındaydı. Ama sonunda, inek inektir, ilaç ilaçtır, hükümet de hükümettir dedi, hem zaten önümüzdeki seçimlerde evinden çıkmamayı düşünüyordu.

Konu ne zaman siyasete gelse, Yztadaleli Olafur dalıp giderdi, çünkü onun ilgi alanları farklıydı. Bu arada bebek uyanmış, ağlamaya başlamıştı; kâhya kadın elindekileri bırakıp bebeğin yardımına koştu. Olafur yaradılış olarak, gidenlerin yerine dünyaya gelen bu, tabiri caizse, mahlûklara düşkündü. "Bir düşünün, mucizevi bir şey bu; yeni bir beden ve yeni bir ruh bir anda sahneye çıkıyor. Nereden geliyorlar ve neden hiç durmadan geliyorlar? Evet, bu soruyu kendime çok sordum, gece gündüz bunu düşündüm. Aynı insanların dünyada hep yaşaması doğaya daha uygun olmaz mıydı; en azından senin, benim gibi sıradan insanlar, zaman içinde, daha rahat yaşayacağımız yerlere gelebilirdik."

Ne ki kâhya kadın bile bu sorunu çözemezdi ya da çözmek istemiyordu. Yztadaleli Olafur devam etti:

"Bu yerden bitmelerin en tuhaf özelliklerinden biri de şu: Dediklerine göre yeni doğmuş bebekleri suya bırakırsan, kendi kendilerine yüzmeye başlıyorlarmış. Sen böyle bir şey denedin mi, Gudny?"

Hayır, kâhya kadın denememişti, Olafur'a da, eğer kendi çocukları üstünde deneyecek olursa, kimselere duyurmamasını öğütledi – böyle bir deney yanlış anlamalara yol açabilirdi.

Olafur, hiç kendini üzme, dedi, yeni doğmuş bebeklerle tehlikeli deneyler yapan tiplerden değildi. "Fakat," diye ekledi, "zaman zaman, yeni doğmuş köpek enikleriyle deney yaptığım

oldu, onlar hakkında son derece ilginç bir gözlemimi aktarabilirim. Benim evin yanındaki derede, benim çakıyla kafalarını kestim, daha sonra leşlerini suya attım. Şimdi, size bir soru soracağım: Bu leşlere ne oldu? Suyun üstünde sürüklendiler mi, yoksa dibe mi battılar?"

Bu soru, gelecek seçimlerde seçmenlerin Fiyortlu ve Vikli adaylardan hangisine yöneleceğini düşünmekte olan grubun zihnini bambaşka bir yöne çekti. Kadınlar eniklerin bedenleri dibe çöker elbette, diye düşünüyorlardı, Einar suyun üstünde, Yar Kralı ise hemen altında batmadan sürüklenecekleri kanaatindeydi.

"Ho, ho, hayır!" diye haykırdı Olafur, dikkatleri bilimsel bir olaya çektiği için, zafer kazanmış kadar gururluydu. "Yüzüyorlar; aynen kafası bedeninden ayrılmamış büyük köpekler gibi yüzüyorlar; şu anda şurada oturduğum ne kadar doğruysa, anlattıklarım da o kadar doğru."

Tam o anda, sabırsızlıkla bekledikleri kahveler geldi ve tuhaf doğa olayları üstüne bu öğretici sohbet sona erdi. Kahve iyiydi; sosyal merdivenin hangi basamağında olursa olsun, kimseyi utandırmayacak bir kahveydi. Böyle kahveler insanı at gibi terletir. İçin dostlarım, için. Kahvenin yanında çok güzel kekler de ikram edildi; içinde iri kuru üzümler olan Noel keki dilimleri, kalın çörekler, şekeri bol krepler. Yiyin evlatlarım, yiyin. Neşe içinde bu bolluğa hücum ettiler; kişisel görüşlerin, fikirlerin canı cehenneme. Bardaklar birbiri ardına mideye inerken şapırtılardan, şupurtulardan, tütün ziftiyle sıvanmış burun deliklerinin hırıltısından başka ses duyulmuyordu.

Yazevi'nin Bjarturu, "Böyle ziyafeti her zaman bulamazsınız," diyordu.

Sonunda hepsinin karnı doydu, ellerinin tersiyle ve giysilerinin yenleriyle ağızlarını temizlediler. Bunu bir sessizlik takip etti. Orada olmalarının nedenini hatırlatan, tüm cenazelerde er ya da geç kendini hissettiren, kilisede olduğu gibi zaman zaman öksürüklerle kesintiye uğrayan, herkesin boş bakışlarla birbirine baktığı bir sessizlik.

"Burada, evde tören yapmayı düşünmüş müydün?"

"Hayır," diye yanıtladı Bjartur. "Rahip olacak o katır inatlıyı buraya, vadiye gelmeye razı edemedim. Çok da önemli değil."

İhtiyar adam özür diler gibi, "Cenazeyi evden çıkarırken bir şeyler okusak, annesinin ruhu mutlu olur diye düşünmüştüm," dedi, "bu yüzden *Pasyon İlahileri*'ni yanımda getirdim."

"Neden böyle bir şey yaptın, ne fark edecek ki?" dedi Bjartur.

"Kendi vaftizli çocuğumuzdu," dedi ihtiyar, mahzun bir tavırla.

Bjartur onun kararlı olduğunu anlayınca, bıraktı ne hali varsa görsün.

Blesi eyeri üstünde, yuları kapının sövesine bağlı bekliyordu; uzun kafalı, sağlam bir attı; zaman zaman kendi kendine konuşur gibi alt dudağını oynatıyor, kulaklarını sağa sola dikiyor, evde olan bitenler zeki, duyarlı gözlerine yansıyordu. Köpek merdivenin altında kuyruğunu ayaklarının arasına almış, inleyerek titriyordu.

Koyunların çoğu dereden dönmüş, evin içindeki ağıla girmişlerdi. Birkaçı atın yanından dolaşırken yemliği kokladı ve yemlerin tazelenmediğini görünce şikâyetçi bir sesle meledi. Diğer koyunlar da içeri doluştukça aynı şikâyeti dile getirdiler. Bazıları kapıya üşüşüyor ya da konukların köpeklerine küstah bakışlar atıyorlardı. Cenaze törenine yakışan, sempatik bir topluluk olmuşlar, karlarla örtülü kırlara, bataklığın buz tutmuş kıyılarına umulmadık bir sıcaklık getirmişlerdi. Topluluk tabutun etrafına dizildi. Nithurkotlu Thorthur mendilinin bağlarını çözdü, içinden karısının *Pasyon İlahileri* cildini çıkardı ve kıvırdığı sayfayı aradı.

"Sesi güzel olan biri başlamak ister mi?"

Kitap elden ele uzatıldı fakat anlaşılan kimse ezgiyi bilmiyordu: Kiliseye gidenler çok azdı, ilahilerin ezgilerini uzun yıllar önce unutmuşlardı. İhtiyar adam yeniden kendisine gelen kitabı açtı ve sesini ayarlamaya çalıştı. Onu seyreden bir marya yüksek perdeden meledi.

İhtiyar adam, sevgili kızının anısına ezgiye başladı. Kurtarıcı'nın sırtında haçla tepeye doğru yürüdüğü, yirmi beşinci ilahiyi söyledi: "O kadar çok yara aldım ki, nihayet huzur bulaca-

ğım." Ezberden okuyor, kitaba bakmıyordu; fakat sesi tekdüze ve ruhsuzdu, ilahinin ahengini tutturamamıştı. Çevresindekiler de iyi söyleyemediğini hissettiler.

Ve Tanrı'nın melaikutu diyecek ki:
Bu adama iyi bakın.

At kulaklarını dikip kişnedi. Köpek, birisi ona işkence ediyormuş gibi, acı acı havlamaya başladı; maryalar, hem dışardakiler hem içerdekiler, yemsiz bırakıldıkları için cenazede ağıt yakar gibi meliyorlardı. Nithurkotlu Thorthur son dizeyi ezgisiz seslendirdi: "Sen gerçekten Tanrı'nın Oğlu'sun." Gözyaşları kirpiklerinden perişan sakalına aktı. Dişleri az olduğu için bazı sözcükleri zor telaffuz ediyor, sesi peltekleşiyordu, şarkıya devam ettiğinin tek belirtisi boğazındaki ve çenesindeki belli belirsiz titremelerdi. Uzun uzun ağlayıp konuşamayacak hale gelen çocuklar gibiydi. Sonra oda sessizleşti.

"'Göklerdeki Babamız'ı okusak daha iyi değil miydi?"

Yar Kralı düşmemesi için ihtiyarı kolundan tuttu, kulağına "Gudny, 'Göklerdeki Babamız'ı okusak mı, diyor," diye fısıldadı.

Böylece ihtiyar, sürekli titreyerek, başını hiç kaldırmadan, mendilini gözlerinden ayırmadan "Göklerdeki Babamız"ı okudu. Kelimelerin yarıdan fazlası hıçkırıklar arasında kayboluyor, ne dediği pek anlaşılmıyordu: "Göklerdeki Babamız, o kadar uzaktasın ki nerede olduğunu kimse bilmez, her yerdesin, hiçbir yerdesin, bugün bize günlük ekmeğimizi ver, aracılara, tefecilere borcumuzu ödeyemezsek bizi affet, hepsinden önemlisi, mutluluğun iğvasına kapılmaktan koru bizi, çünkü egemenlik Senindir" – bu dokunaklı dua için belki de bundan iyi bir yer düşünülemezdi; Kurtarıcı bu sözleri bugün için söylemişti sanki. Ayağa kalktılar, başlarını eğdiler; bir tek Bjartur hariç; kafiyeyle söylenmeyen hiçbir duaya başını eğmezdi o. Sonra tabutu kaldırıp dışarı çıkardılar. Ata yükleyip eyerin üstünden bağladılar, düşmemesi için ellerini uzatıp iki tarafından tuttular.

"Atla konuşuldu mu?" diye sordu ihtiyar adam; olumsuz ya-

nıt alınca iki eliyle atın kulaklarını tutup, kadim inanışa göre atların anlayacağı şu sözleri fısıldadı:

"Bugün bir cenaze taşıyorsun. Bugün bir cenaze taşıyorsun."

Cenaze alayı yola çıktı.

Yar Kralı önden yürüyor, bir kaza olmaması için fazla karlı olmayan yolları bulmaya çalışıyordu. Atın yularını Undirhlithli Einar tutmuştu, Olafur ve Bjartur tabutun iki yanında yürüyorlardı, en arkadan büyük eldivenleri, elinde sopasıyla ihtiyar adam geliyordu.

Kadınlar ağlamaktan gözleri şiş, kapı eşiğinde durdular ve cenaze alayının rüzgârla savrulan karların arasında kayboluşunu izlediler.

Karlar Arasında

Tepeyi yavaş adımlarla aşabildiler; yoldan iyice ayrılmayı göze alsalar bile, karsız bir patika bulmak imkânsızdı. Yamaçlarda sürekli kara gömülüyorlar, tabutun kaymaması için sürekli dikkat etmek zorunda kalıyorlardı. Cenaze geç saatlerde Rauthsmyri'ye ulaştı. Hava kararmak üzereydi. Rahip az önce gelmişti; yüzü ifadesizdi ama sabırsızlandığı anlaşılıyordu. Birkaç kişi daha cenaze merasimi ve ardından verilecek kahveler için toplanmıştı. Rahibin talimatına uyarak tabut doğrudan kiliseye götürüldü, çanlar çalındı. Fakat çıkan sesler çok cılızdı, donmuş doğaya, kışın bu muhteşem manzarasına katkısı pek azdı, bebek çıngırağından fazla bir etki uyandırmadı. Sona ermekte olan günün soğuk, beyaz uzamlarında çınlayan bu güçsüz çan sesleri, karların arasından çıkıp kiliseye seyirten kasaba halkına ölüm karşısındaki acizliklerini, ölümün geri dönülmezliğini hatırlatıyordu. Mal Müdürü'nün karısı, sırf izlemek için de olsa cenazeye gelmeyi reddetmişti. Bu kış gününde kendini iyi hissetmiyordu; soğuk aldığı, bütün günü evinde burnunu sıcak su ve tuzla gargara yaparak geçirdiği söyleniyordu ki bu yöntem nezleye birebirdi. Buna karşılık, Mal Müdürü cenazeye katılmıştı; yamalı eski pantolonunu giymesine rağmen, en azın-

dan üstüne düzgün bir ceket geçirmişti. Kilisede her zamanki yerine oturdu ve tören boyunca ağzını açmamaya özen gösterdi. Blesi dış kapıya bağlanmıştı; törenlerde içeri girmesi yasaklanan köpek, kapı eşiğinde titreyerek bekliyordu.

Rahip, beldedeki törenlerde giydiği buruşuk cüppesiyle ve boynunda iki beyaz bantla içeri girdi; çok önemli bir tören olmadığı için yakalık giymeye gerek görmemişti. Çiftçilerden birikisi "Yaşarım ve Bilirim"i akortsuz seslerle okumaya başladı. İhtiyar adam arkalarda bir yerde oturuyordu; artık ağlamıyordu, bütün duyguları tükenmiş gibiydi. İlahi okunurken rahip, vaktini böyle şeylere harcayamazmış gibi, iki kez saatini çıkardı. İlahi bitince gözlüğünü taktı, yıpranmış, eski bir kitaptan dua okudu. Eski bir duaydı, böyle bir havada başkası da beklenmezdi, ayrıca sesi de kısılmıştı. Sonra, vaazın uzun süreceğinden korkanları sevindirerek sözlerini kısa kesti; kötü ruhların insanoğlunu tuzaklarına düşürmek için pusuda yattıklarını açıkladı, oradan inançsızlık konusuna geçti. Aralarından pek çoğunun, dağlarda aptal koyunların peşinden koşarken Yaratıcılarını ihmal ettiklerini söyledi. "Koyun nedir?" diye sordu. Koyunlar, İzlanda ulusu için tilkilerden ve tenyalardan daha büyük bir musibetti. "Koyun postunun altında, bu yörede kimilerinin Albogastathir Şeytanı, kimilerinin Kolumkilli adını verdiği azgın bir kurt gizlidir. Bazıları hayatları boyunca koyunların peşinden koşar ama asla onları bulamaz. Aramızdan ayrılan merhumenin acılı hikâyesinden çıkaracağımız ders budur."

Vaazını bitirdikten sonra, birkaç kelimeyle rahmetlinin bu dünyada yaptığı işlerden, yeryüzünde bıraktığı izden bahsetti. Fazla bir iz bıraktığı söylenemezdi, bu gerçek de, belde kütüğündeki kaydınızın ne kadar önemsiz olduğunun kanıtıydı. Bütünden ayrı düşünüldüğünde, bireyin hiçbir önemi yoktu – "bir ad, en fazla bir tarih. Bugün ben, yarın sen. Adlarımız kayıt defterlerinde çürürken, bireyin üstünde güneş gibi parlayan Yüce Rabbimize ettiğimiz dualar bizi birleştirsin." Gözlerinde tek damla yaş yok, feryat figan etmiyor, duygularını açığa vurmuyor, dokunaklı sözlerle cemaatin yüreğini dağlamıyor – mahmur bir sesle, hızlı hızlı okunan "Göklerdeki Babamız",

bir de amin, hepsi o kadar. Çelişkileri, tıpkı ait olduğu ülke gibi, gizemli nedenlerden kaynaklanıyordu; köpekten ve koyundan başka şey düşünmeyen ruhsuz insanlara nispet olsun diye din adamı olmuştu, koyunları küçümsediği için onların bilimsel yoldan üretilmesine ön ayak olmuştu. İzlanda halk öykülerinde bin yıldır anlatılan köy papazlarından biriydi; sadece varlığı, orada olması bile, her şeyin olması gerektiği gibi olduğunun kanıtıydı ve insanların rahatlamasına yetiyordu.

Tabut dışarı çıkarıldı.

İki halatın yardımıyla mezara indirildi, cenazeye gelenler bir süre daha çukurun etrafında oyalandılar. Kafaları çıplak üç çiftçi, yağan karda, "Bir Çiçek Açarken" şarkısını söylediler; Hallgrimur Pjetursson'u anma günlerini andıran, soğuk bir gündü. Köpek, Bjartur'dan ayrılmıyordu, kamçı yemiş gibi kuyruğunu bacaklarının arasına almıştı ve hâlâ titriyordu. Rahip hiç konuşmadan tabuta bir avuç toprak attı, sonra yardımcılığını yapan Yar Kralı'nın uzattığı enfiye tabakasından birkaç iri tutam alıp gürültüyle burnuna çekti. Gömücüler hevesle küreklerine sarıldılar. Ötekiler teker teker uzaklaştı.

Kar Alevleri

Bjartur, Yazevi'ne ancak ertesi gün dönebildi. Köpeği yanında yürüyor, nereye gittiklerini bilmenin sevinciyle kuyruğunu sallıyordu. Eve dönmenin mutluluğu. Bjartur'dan birkaç metre uzaklaşsa, durup bekliyor, inanan ve güvenen gözlerle sahibine bakıyor, büyük bir daire çizip tekrar yanına geliyordu. Efendisine sadakati ve saygısı o kadar büyüktü ki asla önünde yürümezdi. Bir köpek aradığı her şeyi insanda bulabilir. Bjartur, Blesi'nin yularını tutmuş, yağan kara karşı yürüyor, ara sıra köpeğine bakıyordu – zavallı şey, kurtlu, bitli, fakat sadakat, her koşulda kusursuz bağlılık, şu kahverengi gözlerden başka nerede var? Talihsizlikler, insafsızlık, vicdansızlık, onursuzluk, hiçbir şey bu gözlerdeki ateşi söndüremez – zavallı ufaklık, onun gözünde Yazevi'nin Bjarturu her zaman en iyi, en yüce, kıyas ka-

bul etmeyen bir varlık. İnsan aradığı her şeyi bir köpeğin gözlerinde bulabilir.

Blesi'nin bugün ağır bir yükü var. Sırtında bir de canlı taşımakta. Canlı mı? Kim bu? Urtharselli yaşlı kadın, eyere yan oturmuş, gözlerine kadar örtülerle, şallarla sarmalanmış. Kendinin ve kızının öteberisi eyerden sarkıyor. Finna arkalarından yürüyor, yüzü rüzgârla kavrulmuş, adımları hantal, eteği dizlerinin üstüne sıyrılmış.

Hiçbiri konuşmuyordu. Küçük topluluk, insanlar ve hayvanlar, insan-hayvanlar, beş ruh, Yazevi'ne doğru ilerledi. Soluk kızıl bir güneş bu kuzey kışında, yarlara, kayalara vuruyordu. Hava akşam olmuş gibi kararmak üzereydi, oysa henüz öğlendi. Güneş ışıkları kırların üstünü kaplayan kar bulutlarını öyle parlatmıştı ki, bu karlı kış manzarasının üstünde alevden bir nehir, altın rengi bir ateş okyanusu, dumanları tüterek doğudan batıya akıyordu sanki. Ancak baladların en güçlü büyüleriyle kıyaslanabilecek bu altın rengi kar alevleri, dönüş yollarına doğru uzanıyordu.

Myrili kadınlar gelenleri kuru bir selamla karşıladılar ama iş Bjartur'un söz verdiği süte gelince yüzleri aydınlandı; sütsüz kaldıkları için bebeğin şişesine yulaf suyu koymak zorunda kalmışlardı. Kahveler içildikten sonra Myrili kadınlar eşyalarını topladılar, gitmeye hazırlandılar. Bjartur yamaca kadar onlara eşlik etmeyi teklif etti fakat teşekkür ederek reddettiler, gelenleri nasıl karşıladılarsa aynı şekilde, günlük, sıradan bir iş yapıyormuş gibi veda ettiler. Finna kucağında bebekle kalmıştı; ona ilk kez sütünü içirecekti. İhtiyar kadın sağı solu inceliyordu.

Akşamın erken saatleriydi, ama Bjartur hayvanlara baktıktan hemen sonra yatağa girdi. Evde Rosa ile geçirdiği son geceden beri sanki hiç dinlenmemiş gibi hissediyordu kendini. Rosa'dan son ayrılışında hiç olmazsa veda edebildiği için memnundu. Uzun bir yolculuğa çıkmıştı ve ancak bu gece gerçekten evine dönmüştü. Dağlardan döndükten sonra her uykuya dalışında, bir kar fırtınasının yüzünü yaladığını, ayaklarından kasıklarına, oradan karnına doğru şehvetle karışık bir dehşet

hissinin yayıldığını hissetmişti. Her defasında, bu tipide uyuyakalırsa kesinlikle öleceği duygusuyla, panik içinde uyanmıştı. Bu yüzden bütün uykuları karabasanlarla geçmişti. Gece yarısı dudaklarında müstehcen dizelerle ya da yargıçları, tacirleri alaya alan küfürlü bir hicivle uyanıyor, kendime gelmek için yataktan kalkıp vücudumu yumruklayarak ısıtsam mı acaba, diye düşünüyordu.

Fakat bu gece hiçbir tehlike hissetmiyordu.

Tasarruf etmek için duvar lambasını söndürmüştü, ama yaşlı kadının yatağının üstündeki rafta küçük bir kandilin ışığı titriyordu. Anne kız uzun zaman, bu küçük ışığın aydınlığında fısıldaşarak oturdular. Aşağıdan zaman zaman bir meleme sesi geliyor, bazen de Blesi dar ahırında ayaklarını oynatıyor, horuldayarak yemini yiyordu. Kuzinenin altındaki duvara sırtını verip uzanan köpek, ara sıra doğrulup kendini kaşıyor, bunu yaparken arka ayağıyla duvara vuruyor, sonra esneyip tekrar uzanıyordu. Karşıdaki yataktan bebeğin nefesi, bazen de sanki birazdan ağlayacakmış gibi, belli belirsiz inlediği duyuluyordu. Ama bebek ağlamadı, tekrar uykuya daldı.

Sonunda fısıltılar dindi, Finna giysilerini çıkarmaya başladı. Bjartur, ceketin düğmeleri çözülürken ve etek çıkarken çıkan sesleri işitti. Sonra kadın dar iç eteğini biraz zorlukla kafasından geçirdi. Bebeğin yanına uzandı, giysilerinin kalanını yatak örtüsünün altında çıkardı. Bjartur, iki-üç düğmeyi çözdüğünü, sonra iç çamaşırlarını sıyırdığını duydu. Kadın gerindi, yüksek sesle esneyerek orasını burasını kaşıdı.

Küçük kandilin ışığında ihtiyar kadın hâlâ yatağın kenarında oturuyordu; şimdi dirsekleri kucağındaydı ve bir eliyle dişsiz ağzındaki diş etlerini sıvazlıyordu. Zemindeki kapaktan aşağı bakıyor, kendi kendine söyleniyordu. İki kez kapağa doğru gitti, utan, utan deyip aşağıya tükürdü. İkinci hamlesinde olduğu yerde ileri geri sallandı, aşağıya bakarak şunları söyledi:

"*Yuh olsun sana, sahte tilki,*
Çek git evimden;

Yesu bu kapıyı çalıyor
Defol o gelmeden
Gitsin Kurkur
Gelsin Yesu
Gitsin Kolumkel
Gelsin Tanrı'nın meleği
Gitsin Ragerist
Gelsin Yesukrist
Gitsin Valediktus
Gelsin Benediktus –"

Duayı bitirdikten sonra istavroz çıkardı ve "Kendimizi Yüce Rabbin ellerine bırakıyoruz, iyi uykular," dedi.

Sonra kapağı kapayıp yatağına gitti.

Ve tüm hane halkı uykuya daldı.

İKİNCİ BÖLÜM

Borçsuz Tasasız

Kış Sabahı

Kutuplarda kış günü, gözlerini ağır ağır açar.

Sabahın enginliklerinde, ilk mahmur göz kırpışıyla, kurşunlaşmış göz kapaklarının açılması arasında saatler değil, çağlar birbirini kovalar, bir körün imgelemi gibi, dünyalar dünyaları izler, hakikat hakikatin ardından gelir, ta ki ışık iyice parıldayana ve tüm hakikatler tek bir hakikatte buluşuncaya dek. Kış günü, kendi sabahında her şeye mesafelidir. Kendi sabahına bile uzaktır. Ufuktaki ilk zayıf parıltı ile kahvaltı saatindeki gün ışığı, iki farklı başlangıç, iki ayrı başlama noktası gibidir. Şafak sökerken sabah bile bu denli uzaksa, akşam ne denli uzak olacaktır, kim bilir? Öğle öncesi, öğle, öğle sonrası, hepsi de büyüdüğümüzde görmeyi umduğumuz ülkeler kadar uzaktır; akşam ise, en küçük oğlana daha dün açıklanan, çocukları annelerinden koparan, rahibe küçük çocukların cesetlerini Mal Müdürü'nün bahçesine gömdüren, büyükannelerin hikâyelerinde kimselerin geri dönmediği bir yer olarak tarif ettikleri, iyice ihtiyarlayıp tekrar çocukluğunuza döndüğünüzde sizi de çağıracak olan ölüm kadar uzak ve gerçekdışıdır.

"Yalnız küçük çocuklar mı ölüyor yani?" diye sormuştu.

Bunu neden sormuştu?

Çünkü bir gün önce babası, ölen bebekle birlikte çiftlikten ayrılmıştı. Bebeği bir kutuya koyup sırtında taşımış, Rahip'e ve Mal Müdürü'ne götürmüştü. Rahip kilisenin avlusunda bir çukur kazacak, bir şarkı söyledikten sonra birlikte gömeceklerdi.

"Ben tekrar küçük bir bebek olacak mıyım?" diye sormuştu yedi yaşındaki çocuk.

Ona harikulade şarkılar söyleyen, yabancı ülkeler hakkında her şeyi anlatan annesi, hasta yatağında zayıf bir sesle cevap vermişti:

"İnsan çok yaşlandığında tekrar küçük bir bebek gibi olur."

"Ve ölür mü?" dedi oğlan.

Göğsündeki tellerden biri, çocukluğumuzda göğsümüzde taşıdığımız ve ses çıkardığını ancak koptuktan sonra anladığımız tellerden biri, çat etti. Bu teller bir kez koptuktan sonra bir daha ses çıkarmaz, o akıl almaz günlerin hatırası olarak kalır.

"Hepimiz öleceğiz."

Aynı gün, konuyu bu kez büyükannesine açtı:

"Asla ölmeyecek olan birini biliyorum," dedi.

"Sahi mi, bir tanem?" dedi büyükannesi, birine bakarken yaptığı gibi başını yana eğerek ve burnunun ucuyla onu süzerek. "Kimmiş bu peki?"

"Babam," dedi çocuk, güçlü bir sesle. Fakat hata yapmadığından pek de emin değildi; soran gözlerle büyükannesine baktı.

"Ah, o da ölecek, o da ölecek," dedi yaşlı kadın acımasızca, neredeyse zevk alarak, sonra yüksek sesle sümkürdü.

Bu cevap karşısında çocuk inatçılaştı:

"Büyükanne, bu kepçe de ölecek mi?"

"Bu kadar yeter," dedi ihtiyar kadın, oğlanın kendisiyle eğlendiğini düşünmeye başlamıştı.

"Ya şu kara kazan, büyükanne? O da ölecek mi?"

"Saçmalama yavrum," dedi sertçe. "Ölü olan şey ölür mü hiç?"

"Ama kepçeyle kazan ölü değil ki," dedi küçük çocuk. "Ölü olmadıklarını biliyorum. Sabahları kalktığımda birbirleriyle konuştuklarını duyuyorum."

Sadece onun bildiği bir şeyi açık etmekle aptallık etmişti: Sabahları, o sonsuzluk kadar engin zaman diliminde, tencerelerin, tavaların ve başka mutlak gereçlerinin şekil değiştirdiğini, kadınlara ve erkeklere dönüştüğünü keşfetmiş, bu bilgiyi kimselere açmamıştı. Sabahın erken saatlerinde, ötekilerden çok önce uyandığında, yatağında yatarken, bu gereçlerin mutfak aletlerine özgü ciddi seslerle ve ağdalı sözcüklerle birbirleriyle konuştuklarını işitiyordu. Önce kepçeden söz etmesi tesadüf değildi çünkü kepçeler mutfak gereçlerinin aristokratlarıdır; et çorbası gibi leziz yemekler dışında pek kullanılmazlar, zamanlarının çoğunu duvarda lekesiz, tertemiz asılı, dekoru tamamlamak dışında bir şey yapmadan, aylaklıkla geçirirler. Ama bir kez duvardan indirildiler mi, harikalar yaratırlar. Bu yüzden oğlanın kepçeye özel bir saygısı vardı ve onu en çok Mal Müdürü'nün karısına benzetiyordu. Çoğu zaman ağzına kadar dolu olan, bazen dibi tutan, altı isle kaplı kara kazan, ağzından tütünü eksik etmeyen Myri Mal Müdürü'nden başkası olamazdı. Mal Müdürü'nün görünüşü de, çoğu kez, ağır ağır kaynayan bir kazanı andırırdı; içinin sıcak olduğu kesindi, Mal Müdürü'nün karısı arada bir onu karıştırmasa, resmî törenlerde bile kabarıp taşması işten değildi. Öteki mutfak gereçleri için de aynı şeyler söylenebilirdi: Karanlık basınca, kimileri zengin ve önemli, kimileri yoksul ve önemsiz kadınlara ve erkeklere dönüşüyorlardı. Bıçaklar, korktuğu, tiksindiği çirkin köylülere, kupalar önlüklerindeki güllerle şişman genç kadınlara, güller onu utandıran kızlara benziyordu; gün ışığında hep birlikte yemeklerini yerken onlara dokunmamaya çalışır, gizli serüvenlerini bildiğini yüzünden okumasınlar diye göz ucuyla bile bakmazdı. Geceleri özgüvenli, kendinden emin bir halleri vardı; gündüzleri ise kirli, pasaklı, koyun gibi bön bön etrafa bakmaktan başka şey yapmayan sefil yaratıkları andırıyorlardı – gecenin rahatlığında onları yakından gözlemleyen çocuk, gündüz olduğunda köle gibi, hareketsiz durmalarına üzülürdü.

Lakin bu mutfak eşyalarından biri vardı ki, gecenin ve gündüzün, karanlığın ve ışığın etkilerinden bağımsız olarak, ihtişamıyla diğer bütün gereçleri gölgede bırakıyordu. O denli

önemli bir gereçti ki bu, elbise sandığının en alt çekmecesine saklanmıştı. Çocuklar onu ancak Noel'de ya da diğer bayramlarda, eve önemli bir konuk geldiğinde görebiliyorlar, böyle günlerde bile dokunmalarına izin verilmiyordu. Annenin pasta tabağıydı bu – Myri Mal Müdürü'nün karısının hediyesi. Dünyanın en güzel tabağıydı. Üstünde, çiçek açan çalıların yarı örttüğü çok güzel bir ev resmi vardı. Eve doğru giden kıvrımlı yolun iki yanında gülümseyen çalılar ve yeşil çimenler uzanıyordu. Peki, yolun üstünde, mavi elbisesi, beyaz şapkasıyla, ellerinde çiçekler, kalbi güneş açmış gibi duran kimdi? Kim olduğunu çok iyi biliyordu fakat kimseye söylememişti. Mal Müdürü'nün kızı Audur'du bu, sonbaharda yurt dışına gitmişti, ilkbaharda dönecekti, tıpkı kuşlar gibi. Çiçeklerin yarı yarıya gizlediği ev, Audur'un uzak ülkelerdeki eviydi. Günün birinde Nonni, büyükannesinin yatağında uyuyan küçük çocuk, büyüyecekti elbet.

Bir süre yatakta, büyükannesinin yanında, örgüsünü örerek sessizce oturdu. Sonunda kendini tutamadı.

Elindeki şişleri bıraktı, "Bir şey biliyorum," diyerek büyükannesine baktı. "Asla ölmeyecek olan bir şey biliyorum, yemin ederim."

"Ya?" dedi kadın.

"Asla," diye tekrarladı.

"Söyle o halde evlat. Bana da anlat."

"Hayır," dedi kararlı bir sesle. "Kimseye söylemeyeceğim, hiç kimseye."

Çocuk, sağ işaret parmağına aldığı yünü yuvarlayarak bir sonraki ilmiğe hazır hale getirdi. Arada bir, bir-iki sırrı açık ettiği oluyordu, fakat hayatı ve ölümü, karanlığın özgürlüğünü ve gün ışığının zavallılığını aşan bir şey vardı. Ne olduğunu hiç kimse bilmeyecekti. Annesinin pasta tabağının sırrı.

İnsan ruhuna, herkes uyurken uyanmaktan daha çok sıkıntı veren pek az şey vardır, özellikle de sabahın erken saatleriyse. İnsan uyanmadan önce rüyasının hakikatten ne denli uzak olduğunun farkında değildir. Küçük oğlan rüyasında sık sık bir çeyrek, hatta bazen iki çeyrek görürdü ama uyandığında elinde

tek kuruş olmazdı. Et çorbasını kâseden değil, koca bir sahandan içerdi; yediği etlerin yağı dirseklerinden akardı. Ucu bucağı olmayan bir pasta tabağında dilimlenmiş dev Noel kekleri yerdi; içlerinde insan gözü büyüklüğünde kuru üzümler. Uyku, insan ruhunu böyle rüyalarla besler. Fakat ne kadar uğraşsa da, tekrar uykuya dalıp bu lezzet diyarına, avuçlarında tuttuğu metelikle-rin ülkesine dönemezdi; o metelikler ki hep, babasının Mal Müdürü'ne ödediği arazi ücreti gibi gümüşten olur, rüyalarında onları kuru üzüm, bisküvi, çakılar ve ipler için harcardı.

Uyandığında genellikle çok aç oluyor, yataktan çıkmadan, kaybettiği kemiğini arayan bir köpek gibi, rüyasının geri gelmesini bekliyordu. Evdekileri uyandırıp ekmek istemesi kesinlikle yasaktı; aksi halde babası onu ağıla götürüp Rahipgudmundur'la, onun kardeşi olan, bazen bütün gece kavga ettikleri koçun yanındaki direğe bağlardı. Bu çok tatsız bir durumdu çünkü hiçbir hayvandan Rahipgudmundur'dan korktuğu kadar korkmuyordu. İnsanlardan nefret eden bu koç, çocuğun rüyalarına gidiyor, rüyalarında onu kovalıyor, çocuk bir rüyadan ötekine var gücüyle koşarak ondan kaçmaya çalışıyordu. Her ne kadar babası şeceresini yere göğe koyamasa da, Noel pastası ve et çorbası ne denli muhteşemse, bu hayvan da o denli iğrençti. Tehlike ve korku da rüyaların bir parçasıdır.

Açlığını unutmak için çoğu kez mutfak dolabındaki ve raflardaki tencerelerin, tavaların mutat gece konuşmalarını dinlerdi. Nelerden konuşurlardı? Yetişkinlerin sohbetlerini takip etmek küçük bir çocuk için kolay değildir – bölgedeki, mahallelerindeki insanlar gibi konuşurlardı, biraz olsun dikkati çekmek, kendini dinletmek için birbirleriyle yarışırlar, hepsi de beldedeki yoksulların durumundan, vakti gelince bir köşeye çekilmeyi bilmeyen ihtiyarlardan şikâyet ederdi. Son günlerde vergiler ne kadar da artmıştı! Genç kadınların lükse düşkünlüklerinden, müsrifliklerinden, gençlerin şehirlere göç etmesinden, artan sıkıntılardan, artan tahıl fiyatlarından, tenyadan sonra sıra koyunlara musallat olan yeni bir kurt cinsine gelirdi. Kepçe, bütün sorunların müziğin ihmal edilmesinden kaynaklandığını öne sürerdi. Bu mutfak gereçlerinin yetişkinlerin ağ-

zıyla konuşması tuhaftı. Çocuğu en etkileyen şey, akıllıca konuşmaları değil, bilgilerini, tecrübelerini yansıtan zengin söz dağarcıklarıydı – uzak yerlerden, ülkenin başka bölgelerindeki evliliklerden büyük rahatlıkla bahsediyorlar, şehirdeki olayları haber veriyorlar, usta işi kafiyeler buluyorlar, küfürler ediyorlardı. Bazen kendi aralarında takıştıkları da oluyordu. Biri kilisedeki küçük orgun sesini beğenmiyor, bir başkası Vik'teki tacirin Fiyort'taki tacirden daha namuslu olduğunu iddia ediyordu; aralarından bazılarının gayri meşru çocukları vardı, bazıları da ulusal bağımsızlığa inanmazlardı. Bazıları şuna benzer şiirler yazmayı tasarlardı:

Çalışmak zor gelirse evlat
Melez bir hayvan besle
Kabahatini görürsen
Sırtından köteği eksik etme.

Bazıları da şöylelerini:

Kaltak koltuk kaçık koçlar
Kıllı tüylü küflü köylü
Kaçık saçık yazık açlar
Kaflı kefli oflu üflü

Ah ah, hava hâlâ aydınlanmadı mı?

Büyük bir dikkatle, karanlıktaki hayaletleri ürkütmekten çekinir gibi, kafasını kaldırır, kısık gözlerle yatağın ayakucuna bakardı.

Sabah yaklaşırken mutfak eşyaları yavaş yavaş geceki bilgeliklerini yitirmeye başlarlardı. Onların sohbeti yavanlaştıkça, çocuk dikkatini başka seslere verirdi. Aşağıdaki koyunlar ayağa kalkar, homurdanır, gecenin mahmurluğunu üstlerinden atarlardı. Bazıları art ayakları üstüne dikilerek dün geceden kalan yemleri karıştırırlar, boynuzlarını yemliğe geçirir ya da birbirlerini iterlerdi. Onların ayaklandığını duyar duymaz çocuğun kalbine bir ümit ışığı doğardı.

Fakat sabah olduğunun en güvenilir göstergelerinden biri, babasının horultularıydı.

Şafak sökerken, çocuk uyandığında, hâlâ derinden, uzun uzun horulduyor olurdu babası. Bu horultu güne değil, geceye aitti. İçinde yaşadığımız ve uyandığımız dünyayla ilişkisi yoktu bu horultunun; bükülmüş uzayda, zaman ötesinde, hayalî hayatlarda, dünya dışı bir gezintiydi; evet, bu geçit töreninin atlarının bizim dünyamızın atlarıyla, bu horultulu hayatın manzarasının gün ışığının manzarasıyla pek az ortak noktası vardı.

Fakat sabah yaklaştıkça, babasının horultuları yavaş yavaş azametini kaybeder, göğsünden çıkan notalar daha yavaş bir tempoyla yükselir, çıkardığı sesler göğsünden boğazına, boğazından burnuna ve ağzına, oradan bir ıslıkla birlikte dudaklarına geçer, bazen sadece bir puf sesine dönüşürdü – menzil yakınlaşır, atlar ebediyetin tekinsiz vadilerini yara bere almadan atlatmanın sevinciyle şaha kalkarlardı. Gözler artık evin iç manzarasına çevrilirdi.

Babasının horultularının yoğunluğu ve ihtişamı, evin diğer sakinlerinin çıkardığı, zamana aldırmayan seslerle kıyas bile edilemezdi. Büyükannenin çıkardığı sesler mesela. Onun nefes alışını işitseniz, çocuğun yanında canlı birinin yattığına inanmakta zorlanırdınız. Öyle alçak sesle nefes alıp verir, saatler boyunca o kadar az kıpırdanırdı ki, çocuk bazen onun yaşayıp yaşamadığından emin olamazdı. Ama biraz üstüne uzanıp dikkatle dinlediğinde, yaşam belirtilerini fark ederdi; sözgelimi, bazen dudaklarından çok hafif bir puf sesi çıkarırdı. Büyükannenin bir numarası daha vardı. Saatler boyunca ölü gibi yattıktan sonra, tuhaf fısıltılarla, mırıldanmalarla, sazlıktaki durgun suların dibinden ağır ağır yüzeye çıkan minik kabarcıklar gibi, başka bir dünyadan gelen ürkütücü ilahileri andıran homurtularla güne uyanırdı. Çünkü onun da, ötekilerin bilmediği, kendine özgü bir dünyası vardı; dualarla, ilahilerle, babasının nefret ettiği o uzun, yorucu mısralarla örülü, esirgeyen ve bağışlayan Tanrı'nın, müşfik Babamızın ve cehennem ateşlerinin dünyası. Bu dünya hakkında hiç konuşmazdı, anlaşılmaz bir dua mırıldanmak dışında. Bu kadar çok ilahi bilmesine, öteki dün-

yanın nimetlerinden söz etmesine karşın, büyükannesi öyle sofu, yobaz biri de değildi. Evet, ona uyumadan önce dua okumayı, kendi uyku dilini öğretmişti fakat büyükannenin dua dünyası, en az babasının horultular dünyası kadar insan gerçekliğinden uzaktı; dua sözcükleri çocuğa onun dünyası hakkında, o dünyanın sakinleri hakkında hiçbir fikir vermiyordu. Büyükannesinin yarı uykulu dudaklarından işittiği bu ilahiler dünyası, ona sazlıkta su birikintilerinin dibindeki balçıklar, çamurlar, iğrenç bitkiler ve su böcekleri kadar ürkütücü geliyordu.

Annesiyle babasının yataklarının karşısında üç büyük çocuğun yattığı yatak vardı; Helgi ve Gvendur yatağın başucunda, Asta Sollilja ayakucunda yatarlardı. Helgi'nin uyku dili hangi dünyaya aitti? Asta Sollilja'nın ağlaması, dişlerini gıcırdatması hangi dünyanın diliydi? Sözcüksüz, anlamsız bir dil; ahmakça bir öfkeden başka bir anlamı yok; sesi çıkmıyor, sanki bütün vücudu parçalanıyormuş gibi, aniden gelen, iz bırakmadan kaybolan bir sancı. Bu dünyaların, bu seslerin hiçbiri, dünyanın yasalarıyla ve duygularıyla örtüşmüyordu.

Bu kış sabahlarında, ev sakinlerinin her biri kendi uykusunda, çok uzaklardayken, Yazevi'nin küçük oturma odasında her türlü mucizeye gebe hayaletler dolaşırken, annesi neredeydi? Uyuyor muydu, uyanık mıydı? Babasının horultuları arasında bir yükselip bir kaybolan o iniltiler, annesinin uyandığının mı, yoksa uykunun dünyasında bile, unutuşun huzurlu kapısının ona kapalı olduğunun mu işaretiydi? Çocuk, onun varlığından bile habersiz yabancı, uzak ve soğuk dünyalarla çevrili halde, tek başına yatarken, sabahı özlemle beklerdi – ama asıl özlemini çektiği şey, annesinin sıcak kollarıydı.

Bir keresinde, hayatı boyunca unutmayacağı, korkunç bir gece geçirmişti. Vakit gece yarısı olmalıydı, kış günü halsiz gözlerini aralamadan çok önce; çünkü çocuk hâlâ uykuda, kendi düş dünyasının cisimsiz topraklarında, oradan oraya sürüklenmekteydi. Yitmek, kaybolmak o denli keyifliydi ki, kollarını, bacaklarını saran gece yarısı mahmurluğunun öyle tatlı bir ağırlığı vardı ki oradan ayrılmak istemiyordu; fakat sonunda kendine gelip dönmesi gerektiğini anladı; biri onu çağırıyordu.

Kim olabilirdi? Başlangıçta duyduğu haykırış o kadar uzaklardan geliyordu ki umursamadı bile; başka bir eyaletin içişleriymiş gibi ilgilenmedi. Fakat sesler gittikçe yaklaşıyordu; homurtular, feryatlar, gittikçe daha yakına geliyordu. Bir şey Rauthsmyri'deki konağın yakınlarına gelmişti sanki, bir süre orada oyalandı ama orada durmadı, sonunda onun bulunduğu, yatmakta olduğu odaya kadar geldiğini fark etti. Sesler, annesinden geliyordu. Çocuk artık uyanmış, tamamen ayıktı. Büyükannesinin yatağında tek başına yatıyordu. Odayı bir mum aydınlatmaktaydı. Büyükannesi, annesiyle babasının yatağına eğilmiş, bir şeyler mırıldanıyor, titreyen elleriyle bir şeyle boğuşuyordu; babası yatağın kenarına oturmuştu, annesinin elini tutuyordu. Karşı yataktaki çocuklar başlarını örtmüşlerdi, arada bir korkulu gözlerle yorganın altından bakıyorlardı. Fakat birbirlerine bakmaya cesaret edemiyorlar, uyuyor taklidi yapıyorlardı. Anne bu gece korkunç bir hastalık geçiriyordu. İniltileri giderek keskinleşiyor, her feryat çocuğun göğsünü bıçak gibi yarıyordu; bütün dünya onunla birlikte acı çekiyordu sanki; çocuk önce kalkıp ne olduğunu sormayı düşündü, sonra vazgeçti, yatağın içine iyice saklandı. Bir süre sonra annesi inlemeyi kesti. Büyükannesi kuzinenin küçük ateşini tutuşturmaya girişti; bu onun, nesiller değişse de hiç bitmeyen göreviydi. Birkaç dakika geçti. Çocuğun zihni bulanmaya başladı, annesinin ve büyükannesinin fısıltıları başka bir dünyadan geliyormuş gibiydi. Babası uzaklardaki bir binanın, belki Rauthsmyri'deki kilisenin, belki daha da uzaklardaki bir kilisenin merdivenlerini gürültüyle indi, yerdeki kapağı kapattıktan sonra hızla uzaklaşıp geceye karıştı. Ama o kapağı kapatır kapatmaz annesi daha da acıyla bağırmaya başladı ve o sivri tırnaklı, soğuk pençe, çocuğun kalbini tekrar yardı. Neden en sevdiklerimiz en büyük acıları çekerler, neden bu konuda kimsenin elinden bir şey gelmez?

Çocuk elinde olmadan, annesinin böyle acı çekmesinin babasının suçu olduğunu düşündü. Hep annesiyle yatan, onun sahibi ve efendisiymiş gibi davranan babası, vicdanı onu rahat bırakmamış olmalı ki, bu gece annesine ilgi göstermiş, daha

önce hiç yapmadığı bir şeyi yaparak elini tutmuş, sonra sanki korkmuş gibi, gece yarısı hızla bir yerlere seyirtmişti.

Pek az şey seven bir kalp kadar sebatsız, istikrarsızdır, yine de bütün dünyada, kimse insanın duygularını seven bir kalpten daha iyi anlayamaz. Uyku, seven kalbin en soylu güdülerinden daha güçlüdür. Annesi acı çekmeye devam ederken hava kararmaya başladı. Demliğin ıslığı hafifledi; ateşin çıtırtısı, büyükannenin telaşı, homurdanması, mırıldanması, yarım ağızla söylediği ilahiler, hepsi de gagaları ve pençeleri törpülenmiş gündüz rüyalarına, içinde tutku ve acı barınmayan rüyalara, sarp kayalıklardaki elflerin neşesine dönüştü. Gece yarısının tatlı ve ağır mahmurluğu yine kollarından, bacaklarından akmaya başladı ve bilinci, yavaş yavaş, süzgeçten geçen yüzlerce kum tanesi gibi rüya dünyasının boşluğuna aktı, ta ki unutuş tüm boşluğu doldurana kadar.

Babası dün küçük bebeği Rauthsmyri'ye götürüp gömmüştü.

Annesi yeniden mutlu olacak mıydı? Çocuklarıyla birlikte, yeniden, tekdüze kış günlerine ayak uydurabilecek miydi? Yoksa iniltileri hâlâ, kalbin inceliklerini bilmeyen acımasız derinliklerde yok mu oluyordu? Çocuklar da acı çektiler ama kısa bir süreliğine; fakat annenin acısı bitmiyordu. Çocuk, ailenin bu sabahki kadar uzun uyuduğuna hiç tanık olmamıştı. Koyunlar çoktan ayaklanmıştı; birkaç dakikada bir birbirlerine tosladıklarını işitiyordu. Babası göğsünden millerce horultu salmıştı; mutfak gereçleri sabah yaklaşırken sessizdi; kış günü, pencereye vuran solgun bir maviyle gözünü açıyordu. Uyanmaya korkuyorlar mıydı, neydi? Eğimli çatıya tırnağıyla vurmaya başladı; ne kadar azar yese de, sabah fazla uzayıp kimse kalkmadığında, bunu yapmaktan kendini alamıyordu. Karşılık almayınca küçük bir fare gibi ciyakladı, sesi gittikçe keskinleşti, önce kuyruğu çekilen bir köpeğin sesine, sonra açık kapıdan giren rüzgârın sesine benzedi.

"Şşt, yeter artık, saçmalama."

Büyükannesinin sesi. Oğlan sonunda başardığını hissetti. Kendi kendine söylenen yaşlı kadın bütün gücünü topladı, bir-

kaç kez kalkmaya davrandıktan sonra oflayıp puflayarak yataktan çıktı. Çuvaldan eteğini ve kısa ceketini giydi. Sonra kibritleri arama işi başladı. Bu iş daima kibritlerin bulunmasıyla sona ererdi. Duvar lambasının yetersiz ışığında büyükannesinin başı açık ocağa eğildiğini, kızıl-kahverengi, derin çizgileri olan tenini, çıkık elmacık kemiklerini, çöküк dudaklarını ve zayıf boynunu, ince kır saçlarını gördü – ve ondan korktu; o yün şalını başına dolamadan sabahın gelmeyeceğini düşündü. Sonra büyükannesi yün şalını başına doladı. Çocuk her yeni günü bu sarsak hareketlerle karşılardı; yaşlı kadın büyük çabayla, güreşir gibi sağa sola devrilir, ezelden beri yaptığı ocağı yakma işine koyulur, bir şeyler geveleyerek, mırıldanarak şalın arasından bakan kadim suratına ve seğiren gözlerine ağır ağır somut bir gerçeklik yerleşirdi. Sonra, beklenmedik bir anda, babası gerinmeye, kaşınmaya başlar, boğazını temizler, tükürür, enfiye çekerdi. Pantolonunu üstüne geçirirdi. Sıra koyunları yemlemeye gelirdi.

Sonunda sabahın gerçekliğe ait kısmına gelirdi sıra. En azından bir şeyin günden güne değişmemesi onu rahatlatıyordu: büyükannesinin ateş yakmak için verdiği mücadele. Çalı çırpı hep rutubetli olurdu; turbayı küçük parçalara bölmesine, içinde en çok odun olanları ateşe en yakın yere koymasına karşın, uzun zaman kasvetli bir çatırtıdan ve bütün köşelere sinen, insanın burnunu ve gözlerini yakıp acıtan nemli, pis bir kokudan başka şey duyulmazdı. Çocuk yüzünü giysilerin arasına gömse, duman mutlaka oraya da ulaşacaktı. Duvar lambasının alevi küçülür ve fitile iyice yaklaşırdı. Fakat büyükannesinin mutat homurtularında hep sıcak bir kahvenin vaadi sezilirdi. Evet, duman sert ve yoğundu, gözleri, burnu, boğazı, ciğerleri yakıyordu ama bir yandan da, çekilmiş kahveye kaptaki kaynar su döküldüğünde odaya yayılan, ruhu iyimserlik ve inançla dolduran kahve kokusunu hatırlatıyordu.

Ateşin yakılması uzadıkça odayı kaplayan duman daha da genzi yakar, beklenti artardı. Oğlan her defasında, vakit geçirmek için çatıyı incelerdi. Doğru, her sabah aynı yeri inceliyordu; doğru, ne göreceğini önceden biliyordu, yine de her sabah,

gözlerini açar açmaz, bakışları elinde olmadan oraya gidiyordu. Özellikle iki düğüme takılırdı gözleri; odadaki duman azalınca ve ortalık bu düğümleri görebileceği kadar aydınlanınca, ateşin artık yandığından ve suyun ısınmaya başladığından emin olurdu. Peki, neydi bu iki düğüm? İki adamdı bunlar, iki kardeş. Her birinin alnının ortasında tek bir gözü vardı, yüzleri de annelerininki gibi tombuldu. Neden annesine benziyorlardı? Çünkü annesinin kardeşleriydi bunlar, o doğmadan çok önce uzak ülkelere yelken açmışlar, orada istedikleri her şeyi bulmuşlardı.

"Çocuğum neler de görürmüş," demişti annesi, yalnız kaldıklarında ve ona bunları anlattığında. Fısıltıyla, kimselerin bilmedikleri şeylerden, şarkılardan, uzak ülkelerden söz ediyorlardı.

"Çok, çok uzaklara gidersek," demişti oğlan, annesinin yatağının kenarına oturmuş, onun elini tutuyordu, "istediğimiz her şeyi alabilir miyiz?"

"Evet canım," demişti kadın, yorgun bir sesle.

"Ne istersek o olur muyuz?"

"Evet," diye yanıtladı kadın, gözleri dalarak.

"Bahar geldiğinde, bizim dağın en tepesine çıkacağım, bakalım oradan başka ülkeleri görebilecek miyim."

Sessizlik.

"Anne. Geçen yaz bir keresinde rüzgâr sert esince, dağdaki şelale ters akmaya başlamıştı. Su tam aşağı dökülecekken geri püskürüyordu."

"Dinle hayatım," dedi annesi, "dün gece rüyamda seninle ilgili bir şey gördüm."

"Benimle mi?"

"Bir elf kadını beni büyük kayaya götürdü, elime bir süt çanağı verdi ve içmemi istedi; ben sütü içtikten sonra elf kadını, 'Küçük Nonni'ye iyi bak, büyüdüğünde bütün dünyaya şarkı söyleyecek,' dedi."

"Nasıl?"

"Bilmiyorum," demişti annesi.

Sonra başını annesinin göğsüne koydu; bir süreliğine dünyadan uzaklaştı, annesinin kalp atışlarından başka şey düşünmedi. Sonunda doğruldu ve sordu:

"Anne, neden bütün dünyaya şarkı söyleyeceğim?"

"Bu bir rüya," dedi annesi.

"Kırlara söyleyecek miyim?"

"Evet."

"Sazlıklara?"

"Evet."

"Dağa da söyleyecek miyim?"

"Elf kadını öyle dedi," diye cevap verdi annesi.

"Rauthsmyri kilisesindekilere de söyleyeceğim o halde," dedi düşünceli düşünceli.

"Sanırım söyleyeceksin."

Tekrar annesine sarıldı, bu muhteşem kehanetle kanatlanmıştı sanki, zihninde kendini şarkı söylerken gördü ve bu manzarayı kafasında evirip çevirdi.

"Anne," dedi sonunda, "bana tüm dünyaya şarkı söylemeyi öğretecek misin?"

"Evet," diye fısıldadı kadın, "ilkbahar geldiğinde."

Ve yorgun gözlerini kapadı.

Oğlan bakışlarını çatıdaki düğümlerden dolaptaki ve raflardaki tabaklara, duvara asılı kepçeye, yerdeki tepsiye kaydırırdı; hepsi de, günün bu umarsız saatlerinde, sadece mutfak gereçlerine özgü tuhaf, yalansız bir ifade takınırlardı; çiçekli, gösterişli, narin ve utangaç kupa kadınlarla bir an göz göze gelirse, derhal soylu bir havaya girer, onların öykülerini kimseye anlatmayacağına söz verir, terbiyesini takınıp bir gözünü kapatır, onlara öteki gözüyle bakardı. "Ben de sizler gibiyim, göründüğümden çok farklıyım," derdi; bununla henüz söylenmemiş şarkıları, onu bekleyen büyük ve günün geri kalan kısmı kadar uzak ülkeleri kastederdi.

Ve nihayet demlikten, suyun kaynadığını bildiren o neşeli fokurtu duyulurdu. Oğlan o saatte, eline ne geçerse, sadece saman değil, turba, hatta gübre bile yiyecek denli aç hisseder-

di kendini. Bunca vakit, önüne konacak ekmek diliminin şeklini görmek için sabırsızlanmasına şaşmamalı: Büyükannesi somunu uzunlamasına mı kesecekti, yoksa bir kenarı kâğıt kadar ince, yarım dilim mi verecekti eline? Üstüne ne sürecekti? Ortasına bir morina ve donyağı topağı koyup, kenardaki kabukları kuru bırakacak mıydı? Oğlan bu leziz karışıma doyamıyordu, damağında öyle keskin bir tat bırakıyordu ki. Büyükannesinin bu dilimlere katkısını da takdir etmemek olmazdı; asla hasis davranmaz, sağ başparmağıyla kalın bir tabaka sürerdi ekmeğe. Ne ki şeker konusunda biraz tutumluydu, ayrıca şeker topağından kestiği parçalar bazen o kadar orantısız olurdu ki, çocuğa en küçük parça düşebilirdi. Böyle anlara hep bir endişe ve gerilim duygusu eşlik ederdi.

Kahve kokusu aniden odayı doldururdu. Bu, sabahın en kutsal anıydı. Kahve kokusuyla birlikte dünyada yolunda gitmeyen ne varsa unutulur, insanın içini geleceğe duyulan güven duygusu kaplar. Hem zaten belki de söylenenler doğruydu; çok uzaklarda başka, yabancı ülkeler vardı. İnanılmaz gibi görünse de, ilkbahar günün birinde kuşlarıyla, düğün çiçekleriyle, evlerinin önüne gelecekti. Ve anne de, günler uzamaya başladığında, tıpkı geçen yıl ve önceki yıllarda olduğu gibi ayağa kalkacaktı.

Kahve demliğinden buharlar tütmeye başlığında, evde günün ilk sözcükleri işitilirdi; giriş taksimi, büyükannenin Asta Sollilja'yı derin uykulardan dünyaya döndürme çabalarıydı. Bu merasim hiç sekmeden her gün tekrarlanırdı ve Asta her defasında büyük bir şaşkınlıkla uyansa da, oğlan için ömrü boyunca unutmayacağı bir ritüeldi.

"Göklerin Meryemi, ne berbat bir manzara! Şu uzanışa bakar mısınız, neredeyse kadın oldu, bu saatte hâlâ uykularda! Yüce Rabbim beni affetsin, ne zaman akıllarını başlarına toplayacak bunlar?"

Büyükannesi, titreyen sesiyle sıraladığı bu lafların herhangi bir insanı uyandıracağına inanıyor muydu gerçekten? Dışardan bakan biri dua okuduğunu ya da anlamsız sesler çıkardığını zannederdi. Asta Sollilja da ona aldırmadan uyumaya devam

ederdi zaten, başı yatağın bir köşesinde geriye doğru uzanmış, ağzı açık, çenesi yukarı kalkmış, bir eli kulağının altında, öteki eli yatak örtüsünün üstünde yarı açık olurdu; sanki uykusunda biri gelip mutluluğu avucuna bırakacakmış gibi. Birkaç dakika sonra giriş taksimi yeniden başlardı;

"Şu zavallıların kafalarının bomboş olduğu ne kadar da belli. Kim bunları adam edecek bilmiyorum" –Asta Sollilja'dan çoğu kez çoğul söz ederdi– "sırtlarında giyecekleri bile yok!" (Sesini yükseltir) "Sollilja, iğnelerin seni bekliyor, kadın! Saat neredeyse dokuz, birazdan öğlen olacak!"

Büyükannenin zaman kavramı oğlan için bir muammaydı.

Su, kahve demliğinden bez süzgece harika bir eğriyle dökülür, nefis bir şarıltıyla birlikte zengin, rayihalı bir koku havaya yayılırdı. Ve Asta Sollilja hâlâ uyuyor olurdu. Kahve süzgeçten geçerken ihtiyar kadın onu uyandırma görevini sürdürürdü.

"Hayatın boyunca işe yaramazın teki olarak kalacaksın, Asta Sollilja."

Ama Asta Sollilja uyumaya devam ederdi.

"Öyle hanımefendiler gibi yatakta kahve içeceğini sanma, on iki yaşındasın, on üçüne yaklaştın. Babana söyleyeyim de seni bir güzel kırbaçlasın, leydi hazretleri."

Bu sabah vaazlarının Asta Sollilja'ya hiçbir yararı olmazdı.

Yalnızca ihtiyar Hallbera yatağa gidip onu sarstığında açardı gözlerini. Büyük zorlukla açardı, delirmiş gibi etrafa bakarken göz kapakları korkuyla titrerdi. Nihayet nerede olduğunun farkına varır, alnını dirseğinin çukuruna gizleyerek, burnunu çeke çeke ağlardı.

Kara saçlı bir kızdı, yüzü solgundu, uzun ve güçlü bir çenesi vardı, gözlerinden biri hafif şaşıydı. Kaşları ve kirpikleri siyahtı ama gözleri demir grisiydi. Evde renkli ve biçimli bir yüze sahip olan bir tek oydu: Oğlanın sık sık nereden geldiğini merak edercesine ablasına bakmasının nedeni buydu. Çok solgundu; uzun, olgun suratına bir kaygı, neredeyse bir hayat tecrübesi yerleşmişti. Çocuk kendini hatırladığından bu yana o hep ablasıydı. Fakat omuzları ve göğüsleri serpilen bir çocuğun biçimine sahip değilse de, o biçimi artık aşmış ya da asla o biçimi al-

mamışsa da, olgunluğun yuvarlak yumuşaklığına da sahip değildi; çocuk değildi fakat kadın olduğu da söylenemezdi.

"İşte kahven burada, Sollilja," derdi büyükannesi, bardağını odanın en uzak köşesine koyarak. "Bundan daha yakma getiremem."

Kız bir süre başını kaşır, esner, diliyle dudaklarını yalardı; sonra yastığın altından iç eteğini alır, battaniyelerin arasında üstüne geçirirdi. Giysilerini sıyırıp uzun, ince bacaklarını ortaya çıkarırdı, sonra, yalnız olmadığına aldırış etmeden, ayak bileğini dizinin üstüne koyup kirli ayaklarına kalın yün çoraplarını geçirirdi; böyle zamanlarda oğlan onun zayıf bacaklarına bakar ve bir kez daha, en azından biçim olarak, ablasının iki ağabeyinden de aşağıda bir varlık olduğunu düşünürdü.

Ama şimdi düşünmenin zamanı değildi; büyükannesi kahvesini getirir, ağabeylerini uyandırırdı. Oğlan sonunda somunun nereden kesildiğini, yağın ekmeğin kabuğuna kadar ilerleyip ilerlemediğini, payına düşen şeker topağının büyük mü küçük mü olduğunu öğrenirdi. Bu saatte pencere aydınlanmış olur, kış sabahı bir kez daha ağır gözkapaklarını açardı.

Ve gün başlardı.

Gün

Bu ailede yemekler kural olarak sessizce ve neredeyse gizli bir anlaşmayla, karanlık ve etkileyici bir ritüeli yerine getirir gibi yenirdi. Ailenin her ferdi bütün dikkatini dizlerinin üstüne koyduğu tabağa verir, bir saat tamircisi titizliğiyle balığın kılçıklarını ayırır ya da çanağı çenesinin hizasına getirip, nefes bile almadan yulaf çorbasını içerdi. Oğlanın babasının göz açıp kapayıncaya dek inanılmaz miktarda yulaf çorbasını mideye indirmesi görülecek manzaraydı. Yaşlı kadın sırtını diğerlerine döner, yemeğini bıçak kullanmadan, ateşin başında yerdi. Sabahın değişmeyen kahvaltısı yulaf çorbası, kan sosisi, bir dilim ekmek, dünkü balık tuzlamasından artanlar, bir parça şekerle sıcak kahveydi. Şekerin dağıtılması hararetle ve sabırsız-

lıkla beklenirdi. Küçük bir kuş kadar bile iştahı olmayan anne, yatakta zorlukla doğrulup yarı oturur bir pozisyona gelir, milletvekilinin temin ettiği seksen kadar şişeden birini açıp ilacını içerdi. Suratı sarkmış ve kasvetli, gözleri iri ve kırmızı olurdu, ağzındaki bir yaradan ötürü güçlükle çiğnerdi. Küçük oğlan bazen, annesi bir lokma balığı bile istemeye istemeye yerken babasının onun önünde bu kadar çok yulaf çorbasını mideye indirmesinin nezaketsizlik olduğunu düşünürdü. Çocuklar sabah yemeğinden hep karınları tam doymadan, bu defa da yağlı bir et parçasının ya da et suyuna batırılmış kalın bir çavdar ekmeği diliminin hayalini kurarak kalkarlardı.

Sabah yemeğinden sonra Bjartur, çocukluktan kalma bir alışkanlıkla yatağına uzanır, birkaç dakika horuldar, sonra aniden, gözleri korkunç bir felaketin dehşetiyle iri iri açılır, ayağa fırlar ve gözden kaybolurdu. Çiftlik evinin hemen yanına, maryalar için yapılan kulübe şimdiden tıka basa doluydu, ama kuzular ve iki yaşındakiler hâlâ onlarla aynı çatıyı paylaşıyordu. Ağabeyleri yemlikleri temizler, yerdeki çamuru ve pisliği tırmıkla atar, evin etrafındaki yolları kürerlerdi ama kar bu yolları inatla tekrar kapatırdı. Koyunlar, kapının önündeki kar yığınında açılmış on sekiz basamağı tırmanarak tümseği aşarlar, ev halkı onları takip ederdi; pencereden gün ışığı girmesi için de karların arasından bir oyuk açmak zorundaydılar.

Sabah yemeğinden sonra baba ve ağabeyler koyunlara bakmaya gider ve gün, gerçek anlamıyla, tüm boyutlarıyla, akşama dek olacakların belirsizliğiyle asıl şimdi başlardı. Kalın kar örtüsü ve pencerenin küçüklüğü, eve çok az ışık girmesine izin veriyordu. İki yatak yapılmış olurdu; üçüncüsünde annesi hareketsiz yatardı; hemen her kış, neredeyse düzenli olarak hastalanır ve üç aydan önce iyileşmezdi. Evvelki yıl Mal Müdürü'ne ve Rahip'e bir bebek vermişti ve o zaman da dört ay boyunca yatağa mahkûm olmuştu. Uzun zaman yatmaktan vücuduna ağrılar girdiği için arada bir, yavaş yavaş ve iniltilerini bastırarak yatakta pozisyon değiştirirdi. Yatağının ucunda, pencerenin yanında Asta Sollilja, kendine hırka örerdi. O kadar geride otururdu ki ayakları yere değmezdi, ama bu şekilde, arada

bir duvara kafasını dayayabiliyordu. Bazen de duvara iyice yaslanıp kestiriyordu.

Büyükanne çıkrığın önüne geçip yün eğmeye başlardı.

Ve çıkrığın sesi uzun günler boyunca çiftlik evini doldururdu; çıkrığın çarkı, ruhlarımızı kendi ülkesine taşıyan zamanın çarkı gibiydi.

Küçük Nonni artık kısa bir süreliğine oyun oynayabilirdi. Böylece boynuz-koyunları yatakların üstündeki otlaklarda gezdirirdi, bazılarını çatı kirişlerinin arasına sokardı; bunlar dağların tepelerini temsil ediyordu; tabii bu durumda koyunlar dağın tepesine içerden çıkmış oluyorlardı ya, neyse. Çene kemiklerini, yani sığırlarını, kuzinenin ayaklarına bağlardı; Yazevi'nin Bjarturu'ndan farkı buradaydı işte: küçük Nonni'nin on sığırı vardı. Sonra but kemikleriyle uzun yolculuklara çıktı; hayvanlarını kırların, dağların ötelerinde bilinmeyen yerlere götürdü, atlarını fiyortlara sürdü; uzun seyahatlerden yorgun düştü. Bu odada mesafeler, yalnızca çocuğun anlayabildiği yasalarla ölçülebilirdi. Yatakların köşeleri yarlar, buz kayağanları, hayaletlerle dolu, tehlikeli dağ yollarıydı. Geceyi yol üstünde bir yerde (pencerenin yanındaki masanın altında) geçirmek zorunda kaldı. İlkbaharın gelişiyle, buzların erimesiyle, annesinin bir parça kendini toparlamasıyla gerçek mesafeler ortaya çıktı. Odadaki mesafeler o denli belirsizdi ki, yolculuk çok uzun sürse de, zemindeki kapakla sığır ahırının arası bir karıştan fazla tutmuyordu.

Kasabaya indiğinde doktor ve tacirle sohbet ederdi. Çuvallarla kuru üzüm alırdı, çünkü evinde en çok bunlarla beslenirdi; kuru üzüm kutuları, kuru üzüm çuvalları, bir de kelle şekerleri. Mal Müdürü'nün ne kadar maryası varsa, doktorun dispanserinde de o kadar çok ilaç şişesi vardı, belki beş yüz tane, ancak çok tuhaf görünse de, çocuk tek damla ilaç almazdı. Babasının yaptığı gibi o da, doktorun vereceği ilaçlar karşılığında seçimlerde oyunu ona vermeyi reddederdi. Hayatında doktorun ilaçları kadar pis ve acı kokan bir şeye rastlamamıştı. İçten içe, bu ilaçların annesini iyileştirmediğinden, hatta babasının bunları annesi iyileşmesin diye aldığından, doktorun da bu

komployа dahil olduğundan kuşkulanıyordu. Bu yüzden doktoru sevmiyor, böyle bir adamı parlamentoya sokmak için oy kullanmayı reddediyordu. Onun yerine, kuru üzümlerine büyük saygı duyduğu tacire verecekti oyunu. Bunun üzerine doktor öfkelendi, Mal Müdürü'nü çağıracağını söyleyerek onu tehdit etti. Fakat oğlan hiç korkmadı, borcunun karşılığında yaşlı bir köpek –bir koyunun incik kemiği– vereceğini söyledi, bunun üzerine Fiyort'ta büyük bir kavga patlak verdi.

"Tanrı aşkına, o patırtı da ne, ne oluyor orada?" diye bağırdı büyükannesi; fakat oğlan cevap vermedi çünkü büyükanne şu anda başka bir düzlemde, başka bir boyuttaydı. Söylediği sözler, olsa olsa kuzeyden gelen hafif bir kar yağışıydı.

"Rahat durmayacaksan, kemerimin tadına bakarsın, ona göre."

"Büyükanne," dedi çocuk, "sen yoksun. Gökyüzündeki sert bir rüzgârdan başka bir şey değilsin. Ben şu anda kasabadayım."

"Saçmalama," diye cevap verdi büyükannesi. "Kendinden utanmalısın, senin gibi koca bir çocuk günün ortasında böyle aptalca hayaller kurmamalı, daha örgü örmeyi bile bilmiyorsun."

Çocuk Fiyort'un ileri gelenleriyle tartışmayı bıraktı ve, "İşte, fırtına yaklaşıyor demedim miydim?" dedi. Kalabalığa aceleyle veda ettikten sonra son hızla, kıvrılarak inip çıkan yolları izleyerek, eve doğru yola çıktı. Ama yolun yarısında büyükannesi, dağlarda beklenmedik bir anda patlayan bir fırtına gibi tepesine dikildi, böylece büyükannenin yatağına gidip örgü şişlerini eline aldı.

İpliği isteksizce parmağına dolayıp örmeye başladı. Neredeyse bir haftadır kalın bir çorap örüyordu ama daha yarısına bile gelmemişti. Son zamanlarda hiçbir şey tamamlanmıyordu, sanki her şey, mümkün olan en yavaş tempoyla ilerlemeye kararlıydı. Hiçbir şey ilerlemiyor, çorap bitmiyor, gün bitmiyor, evdeki hayat bitmiyordu. Bu sonsuz uzatmaları düşünmek uykusunu getirdi. Sonra birden, fundalıklardaki fırtınada öldüğünü hatırladı.

"Büyükanne, ben bir hayaletim," dedi esneyerek.

"Seni küçük haylaz, bugün hiç güzel bir şey işitmedin, değil mi?"

Hayır, büyükannesi doğru söylüyordu; henüz hiç iyi bir şey işitmemişti, iyi bir şey işitmekten daha kötü şeyler de başına gelebilirdi. Büyükannesi mırıldandığı ilahilere kendini o denli kaptırırdı ki örgüsünü örmediği için onu azarlamayı unuturdu, özellikle de gerçekten iyi bir ilahiyse:

In dulsi jubilo
Coşkulu ve sevinçliyiz,
Impre sepio
Cennetin bekçisiyiz
Alfa hesido,
Alfa hesido.

O Jesu parvali
Kalbim özler seni
O pura optimi
Cennetin efendisi
O prince glorii
Ebediyetin hâkimi
Ebediyetin hâkimi

Ey Petrus'un Merhameti
Ey Kutsal Tılsım
Böğründe bir yara
Per nostra krimina
Tüm günahları affola
Selorum gaudia
Biz de ordaydık
Biz de ordaydık

Bu böyle, sürer giderdi. İlahiler asla çocukluktaki kadar uzun görünmez insana, ilahilerin dünyası ve dili asla ruha çocuklukta olduğu kadar yabancı değildir. İhtiyarlıkta bunun aksi geçerlidir; o yaşlarda zaman kısalır, saatler az gelir. Yaşlı ka-

dının öteki dünyası, kendi büyükannesinden öğrendiği, çağlar boyu kutsanmış, aralarına Latince serpiştirilmiş bu kadim dizelerde gizliydi; çıkrık pedalının düzenli ritmine kendini kaptırır, sonunda küçük odanın duvarları ebediyete doğru akar, elleri kucağına düşer, iplik bağlanır, çark dururdu. Dudaklarında ve ruhunda dizelerin yankısıyla iğdeki ipliğin ucunu aramaya koyulur, sonunda bulduğunda ağzını çubuğun deliğine koyup emer ve oğlanı uyandırırdı.

"Tanrım, ne acıklı manzara!" derdi. "Bugün somon ağı gibi, dün iğne batırsan geçmezdi. Yünü parmağına iki kere sar, seni şapşal şey, yoksa hepsini sökerim, baştan başlarsın."

Oğlan her gün şaşmadan tekrarlanan bu eleştirilerden kaçmanın bir yolunu buluyordu, ama amacını belli etmeden. Çeşitli yöntemler kullanıyordu. Bazen ihtiyar kadını kandırıp başka bir ilahi söylemeye ya da hikâye anlatmaya razı ediyordu; ama en sağlamı, dikkatini birkaç gevşek ilmikten daha büyük bir rezalete yöneltmekti. Bugün şanslı günündeydi. Asta Sollilja sırtını çatının eğrisine dayamış, başı öne düşmüş, kucağındaki hareketsiz şişlerle uyukluyordu.

"Büyükanne," dedi çocuk, darılmış gibi, "Astamız uyuyakalmış, bak."

Böylece oğlan, büyükannesinin dikkatini kendisinden uzaklaştırıp Asta Sollilja'ya, garip bir bedene sahip bu uykucuya, doğruyu söylemek gerekirse, yarı insan birine yöneltmeyi başarırdı. Tanrı yardımcımız olsun, ne acıklı bir manzara! Fakat Asta Sollilja'yı uyandırma merasimi tamamlandıktan sonra her şey yeniden başlardı; gün santim bile ilerlemez, anne her zamanki gibi acıyla inlerdi, *o pura optimi*, ebediyetin hâkimi.

Ebediyetin hâkimi.

Çıkrığın çarkı dönmeye başlayınca oğlan bir süredir hayalet olduğunu hatırladı.

"Hayaletler," dedi, "istedikleri her şeye sahip olabilirler, öyle mi?"

"Ah, çok saçma."

""Ne isterlerse onu yapmazlar mı?"

"Sen örgünle ilgilen, küçük sersem."

"Büyükanne, bana bir hayalet hikâyesi anlatır mısın?"

"Hikâye anlatacak vaktim mi var?"

"Tek bir hayalet hikâyesi."

"Benim gibi hiçbir şey hatırlamayan, yatalak bir kadın, hayalet hikâyesini nereden bilsin?"

Ne var ki birkaç dakika sonra, birazdan kopacak fırtınanın ilk gürültüsü gibi, kendi kendine mırıldanmaya başlardı. Hikâyeleri hep aynı izleği takip ederdi. Yanardağ püskürmesini takip eden büyük kıtlıkta halk kendi kürklerini ve deri giysilerini yemişti, bu deriler incecik ve bit yenikleriyle doluydu, büyükanne o günleri iyi hatırlıyordu. Bir zamanlar bir Fransız yelkenlisi vardı, ben Güney'deyken bir olay oldu, korkunç bir fırtınada tekne karaya oturdu, mürettebatın çoğu bir kum tepesinde can verdi; zengin bir çiftçi sahile vuran ne varsa çaldı, bunların arasında içi para dolu bir sandıkla bir fıçı dolusu Bordo şarabı vardı. Kaptan kazayı atlattı, ahçı da öyle, birlikte hırsızın dokuz sülalesinin peşine düştüler, hâlâ da peşindeler, bu konuda çok hikâye anlatılır. İki kardeş pazara gitmişler, küçük kardeş sabah evine dönmek için yola çıkmış, öteki bir gün daha kalacakmış. Dönüş yolu uzunmuş, dağlardan geçiyormuş. Müthiş bir fırtına patlamış, küçük kardeş bir kulübeye kendini atmayı başarmış. Bu kulübe hayaletliymiş. Gece olunca hayalet kapıya, duvarlara vurmaya başlamış, adam yerden taşlar alıp kapıya yığmış. Dışarda hayalet korkunç sesler çıkararak bağırıyormuş. Adam kapının önüne daha çok taş yığmış, çekip gitmesini söylemiş. Ertesi sabah müthiş bir ayaz varmış fakat kar durmuş. Adam taşları kaldırmış, kapıyı açmış. Ama açar açmaz, soğuktan donup ölmüş olan ağabeyi içeri yuvarlanmış. Sonra hortlayıp kardeşini taciz etmiş. Metrelerce kara gömülü uçsuz bucaksız vadiler, gezginlerin yanlış bir adımla düşüp öldüğü uçurumlar, donmuş bir nehirdeki ince buza adımını atıp buzların altından denize sürüklenenler, tekrar hayata döner, pencerelere vurur, şiirler okurlarmış. Sarp kayalıkların eteklerinde insanlara saldıran deniz canavarları, evde yalnız olan kadınların evlerini yıkarmış. Kolumkilli şeytanının ölümsüz olduğunu, cadı Gunnvor'un bu çiftlikte yaşadığını, Kolumkil-

li ile anlaşma yapıp insanları öldürdüğünü söylerler, bu konuda bitmez tükenmez hikâyeler anlatılır, en sonunda cadıyı Paskalya'yı izleyen üçüncü Pazar günü Myri Kilisesi'nin bahçesinde parçalara ayırmışlar, kollarını bacaklarını kesmişler; Gunnvor'un asla Tanrı'dan korkan, temiz ve ahlâk sahibi bir konuğu olmamış, Kolumkilli beni çağıracak olsa şöyle der; kemikler ve kızıl kan, kemikler ve kızıl kan, dododo-

Bjartur aniden kafasını kapaktan çıkarıp haykırdı:

"Demliği hazırla Hallbera, konuklarımız var."

Çıkrığın çarkını hikâyenin ortasında bir kenara iten ihtiyar kadın isteksizce cevap verdi: "Ah, söylemesen de bilirdim zaten. Kimileri var ki, kendilerini yollara atmasalar hasta oluyorlar. Bu sabah buraya birkaç gulyabani uğradı, onlar haber vermişti zaten."

"Sola krepleri hazırlamana yardım eder, bir de, buralara hiç uğramamış, şunun bunun peşinde yolu düşmüş biri için ne kadar uygun görürsen o koyulukta yap kahveyi."

Birkaç dakika sonra Mal Müdürü'nün sert, kırçıl saçlarının çerçevelediği kafası kapaktan yükseldi. Üstünde kalın bir binici ceketiyle atkısı, fok derisinden botları ve pantolonunun paçalarını içine soktuğu, dizlerine kadar yükselen kar çorapları vardı. Kırbacını göz alıcı üç gümüş şerit süslüyordu. Kasabaya gidiyordu, çiftliğindeki işçilerden biri ona eşlik ediyordu; üç parmağını selam niyetine onlara doğru salladı, sakalının altından bir şeyler mırıldandı. Asta Sollilja çocukların yatağında ona yer açtı, Bjartur karısının yanına oturdu. Hazırlanan ilk krepin kokusu odayı sardı.

"Evet ihtiyar," dedi Bjartur, Mal Müdürü'ne acıyormuş gibi, "böyle havalarda yola çıkan atların akıllarından geçeni öğrenmiş oldun, öyle değil mi?"

"Ah, yollarda bir şey yok," dedi Mal Müdürü mahmur bir tavırla. Gözleri odada gezinirken çenesini sıvazlayıp esnedi.

Mal Müdürü'yle konuşmalarında hakkaniyete özel bir önem veren Bjartur, "Sahi mi?" dedi, "Çok ilginç. Hatırlıyorum da, bir zamanlar dağlarda kar bu yüksekliğe ulaştığında atları yola çıkarmanın tehlikeli olduğunu söylerdin. Hele de ben çıkar-

mak istediysem. Ama insan kendi atına ne yapacağını herkesten iyi bilir, tabii."

"İyi bir neden yoksa vakit öldürmek için dağlara pek çıkmıyorum," dedi Mal Müdürü ciddiyetle. "Ve evet, onlar benim atlarım."

Bjartur bu serzenişi, evlerinde de otursalar, çöllere de çıksalar, zenginlerin de yoksulların da bir amaçları yoksa hiçbir şey yapmayacaklarını söyleyerek karşıladı; Mal Müdürü ne derse desin, Myri ile kıyaslanınca, son zamanlarda buralarda kardan yana sıkıntı çektikleri söylenemezdi.

Mal Müdürü, kış ortasında nasıl olması gerekiyorsa, ne eksik ne fazla, dışarda öyle bir hava olduğunu söyledi. Gümüş tabakasını çıkardı, okkalı bir parça tütün ısırıp kopardı, kalanı büyük bir dikkatle yeniden tabakaya yerleştirdi. Sonra, bitlenmekten korkmadığını göstermek ister gibi yatağa yayıldı.

"Pekâlâ, ihtiyar horoz," dedi Bjartur, dostça bir tavırla, "hava tam kararında. Senin taraf nasıl, yeni bir şey var mı?"

Mal Müdürü işlerin yolunda olduğunu söyledi. Başkalarının ne durumda olduğunu bilmiyordu.

"İshal ya da kurt var mı?"

"Benim çiftlikte mi?"

"Ha, tabii, seni azıcık tanıyorsam, önce kendinden bahsedeceğini bilmem gerekirdi."

"Fiyatları düşünürsen, kurt olmuş olmamış, çok da fark etmiyor," dedi Mal Müdürü. "Lanet olası hayvanlar, bugünlerde çiftçilere yük olmaktan başka işe yaramıyorlar."

Bjartur, üst sınıflardan biri koyunlar hakkında aşağılayıcı şeyler söylediğinde, samimiyetinden şüphe ederdi.

"İster inan ister inanma, benim için fark etmez," diye karşılık verdi Mal Müdürü.

"Çiftliğin çayırındaki karları kürüyor musun?"

"Hayır. Saman kıtlığı çekmiyoruz," diye yanıtladı Mal Müdürü.

"Al benden de o kadar," dedi Bjartur.

Yatağa iyice kurulan Mal Müdürü, var gücüyle tütün çiğnemeye devam ediyor, ağzı tükürükle dolduğundan uzun cüm-

leler kurmamaya çalışıyordu. Yarı kapalı gözlerini odada gezdirdikten sonra, bakışlarını yemek pişirmekte olan Asta Sollilja'ya sabitledi.

"Bazı durumlarda hepimiz," dedi Mal Müdürü, "çok ihtiyacımız olan bir şeyi başkalarından istemek zorunda kalmışızdır."

"Karın, çocuklar küçükken onları beslemek için aldığım birkaç damla sütün karşılığında bir şey istemediyse, bu onun kabahati; herkes de biliyor ki, arazi için sana tek kuruş borcum yok dostum, on iki yılda ödeyeceğimi ödedim."

"Başkalarının toprağını kullandığını görüyorum, her zamanki gibi."

"Nasıl?"

"Dün beni görmeye geldiğinde sırtında bir şey yok muydu? Yanılmıyorsam, dördüncü kez oluyor bu. Anlamadığım şey, burada bu kadar toprağın varken, benim kilisemin bahçesine göz dikmen."

"Belki de siz Rauthsmyri'dekiler ölülerle daha iyi ilişki kurduğunuz içindir," dedi çiftçi, ama Mal Müdürü bu kinayeli söze karşılık vermedi.

"Şehirde Yargıç'la karşılaşırsam ona ne diyeceğim?" diye sordu.

"Geçen yaz dönümünde bataklıktan onun için kurtardığım kara koyunda hastalık olduğunu söyle," dedi Bjartur.

Mal Müdürü cevap vermek yerine ağzındaki tütünü biraz daha çiğnedi, sonra hepsini Bjartur'un ayaklarına tükürdü. "Şu senin kız kaç yaşında?" diye sordu, gözlerini Asta Sollilja'dan ayırmadan.

"Yakında on dört olacak, zavallı çocuk. Arazinin ilk ödemesini yaptığımda doğduysa hiç şaşmam."

"Bu da nasıl biri olduğunu gösteriyor; on dört yıl çiftçilik yapmışsın, henüz bir ineğin yok."

"On iki yıldır bu toprak parçası vicdanımı kemirmeseydi, bir ineğim olurdu elbette, bir de yardımcı tutardım. Ne var ki, hayatım boyunca özgürlüğümü ve bağımsızlığımı borca girip sahip olacağım sığırlardan üstün tuttum."

Mal Müdürü alçak sesle homurdandı.

"Adı ne demiştin?" diye sordu.

"Ha, adı Asta Sollilja."

"Anlamı ne?"

"Anlamı, dostum, ben bu kulübede yaşadıkça, ruhen ve bedenen başkalarından bağımsız demek. Şimdi, bu konuyu kapatalım."

Ama Mal Müdürü, Bjartur'un bağımsızlık merakını küçümser gibi baktı. Şöyle dedi:

"Yıl sonuna doğru bana gönder istersen; karım çocuklara okuma yazma, başka şeyler öğretmeye bayılır. Bir ay boyunca yemeğini de veririz."

"Yazevi'nde yeterince yemek var," dedi Bjartur. "Ayrıca, siz Myrililerin öğrenim dediğiniz saçmalıklar, kendi soyunuzdan çocuklar için daha uygun."

Mal Müdürü, Bjartur'un ayaklarına doğru okkalı bir tükürük fırlattıktan sonra bir elini kaşının ve yanağının üstünde tutarak esnemesini engelledi.

Bjartur ayağının dibindeki tükürüğe bakmadan, "Bırak da kendi ailemi ben düşüneyim," dedi, "sen de kendi aileni düşün."

"Gördüğüm kadarıyla, karın da her zamanki gibi," dedi Mal Müdürü. "Bu yıl ilaçlarına kaç para ödedin?"

"O bambaşka bir konu. Evlendiğim kadınların ikisinin de kalbinden rahatsız olduğunu inkâr etmek asla aklımdan geçmedi. Tanrı böyle istemiş, benim kötü kaderim kimseyi ilgilendirmez, hele seni, hiç ilgilendirmez."

Aksi cevaplardan hiç gocunmayan, hatta bu tarz konuşmaktan keyif alan Mal Müdürü, orasını burasını uzun uzun kaşıdıktan sonra, Bjartur'a bakmadan, ortaya konuştu:

"Pekâlâ, benim derdim değil. Ama karım bir kızın bir şeyler öğrenmesinin şart olduğunu söylüyor, ayrıca zorunlu sınav yapılması için bir yasa çıkarıldı. Kimse benim hangi tarafta olduğumdan kuşku duymasın: Bu eğitim işinin alt sınıfların mahvına yol açacağını düşünüyorum."

"Bu durumda sanırım en iyisi, alt sınıftakilerin kendi alt sınıflarını eğitmesi, üst sınıfların da kendi üst sınıflarını eğitmesi olacak; Madam'a en iyi dileklerimi ilet."

"İnsanların eğitilmesi bana bir şey kazandırmaz," dedi Mal Müdürü. "Ne ki hükümet bunu istiyor. Ve, bu arada, benim oradaki kadınların hepsi, neredeyse kudurmuş gibi, mutlaka bir inek alman gerektiğini söylüyorlar."

"Ben özgür bir insanım."

"Yargıç bu konuyla ilgilenirse ona ne dememi istersin?"

"Biz dağ halkının kendi ayaklarımızın üstünde durabileceğimizi söyle."

"Ya evet, öldüğünüzde de ense yaparsınız," diye homurdandı Mal Müdürü.

Bjartur uygun bir cevap bulmaya hazırlanırken kuzinenin yanından yavaş, titrek bir ses yükseldi:

"Beyefendinin dediği gibi, bu insanın katlanacağı bir hayat değil. Kırk yıl Urtharsel'de yaşadım, öyle ya da böyle her zaman bir ineğimiz oldu. Kırk uzun yıl Tanrı'dan özel bir şey istemek zorunda kalmadım."

Mal Müdürü, aklına bir şey gelmiş gibi, "Dinle," dedi. "Sana bu yaz yavrulayacak bir inek satabilirim, güzel bir hayvan, çok fazla süt vermiyor ama çok sağlıklı."

Mal Müdürü'nü çok eskilerden tanıyan Bjartur, yine bir iş peşinde, diye düşündü; bu ilk tartışmaları değildi, kendini taş bir duvara çarpmış gibi hissediyordu. Nerede kaldıysa oradan devam etmek ihtiyar katırın eski huyuydu. Herhangi bir konuda fikrini değiştirmesi beklenemezdi. Mal Müdürü'nün bu özelliğinin Bjartur'u rahatsız mı ettiğini yoksa ona hayranlık mı duyduğunu kestirmek zordu. Tam cevap vermeye hazırlanırken beklemediği bir şey oldu; Finna yerinde doğruldu, ışıldayan gözlerle ve neşeli bir sesle mırıldandı:

"Yüce Tanrım bize nasip eder inşallah." Ve tekrar yerine oturdu.

Bu temenniden sonra bir sessizlik oldu. Bjartur fırsattan yararlanarak Mal Müdürü'ne döndü: "Geçen sene ya da önceki sene, arazinin son taksidini ödeyeceğimden emin olmadığın günlerde, bana bir inek vermek aklından bile geçmezdi dostum."

"İsterseniz samanını da veririm," dedi Mal Müdürü.

Kadın hasta yatağından tekrar, "Tanrı bu adamı takdis etsin," diye mırıldandı.

"Sen ilaçlarını Finsen'den alacaksın, kadın," dedi Bjartur. "Asla ilaçsız kalmadın."

Yörede homeopat olarak belirli bir üne sahip olan Mal Müdürü, Bjartur'un hükümet tabibi ve milletvekili Dr. Finsen'den karısı için aldığı ilaçları görmek istedi. Finna dolap görevini gören köşenin perdesini çekip, çeşitli büyüklükte ve renkte ilaç şişeleriyle dolu üç rafı gösterdi. Şişelerin çoğu boştu. Mal Müdürü bir-ikisini eline aldı, mantarlarını çıkarıp kokladı. Hepsinin üstünde, doktorun siyah harflerle yazdığı yazılar vardı: "Gudfinna Ragnarsdottir. Günde üç kez eşit aralıklarla alınacak. Dahili kullanım için." Mal Müdürü kibirli bir edayla birkaç şişeyi daha kokladıktan sonra, kendi zehirinin daha güçlü olduğunu söyleyerek yerine koydu.

Kahve ikramı başlamıştı, Bjartur tüm cömertliğiyle Mal Müdürü'ne ve yardımcısına krepe benzeyen şu şeylerden patlayana kadar yiyebileceklerini söyledi. Hâlâ kendi kendine mırıldanan ihtiyar kadın, ocağın başında homurdanıp duruyordu ama inekler ve eğitim üzerine söylenen her şeyi pür dikkat dinleyen Asta Sollilja bir yandan parmağını emiyor, bir yandan da Mal Müdürü'nün kendi pişirdiği krepleri yiyişine saygıyla bakıyordu. Tepsideki üstüne şeker serpilmiş krep yığını küçüldükçe oğlanın gözleri daha da açılıyordu. Ona bir tane bile bırakmayacaklar mıydı?

"Bu arada," dedi Mal Müdürü, "oğlum Ingolfur ilkbaharda bazı işleri için bu taraflara gelebilir."

"Sahi mi?" dedi çiftçi. "Ona engel olmayacağım. Duyduğuma göre bugünlerde Güney'de oldukça önemli bir köftehor olmuş."

Mal Müdürü, "Kooperatif sekreteri," diye düzeltti.

"Ya, arada fark mı var?"

"Haberin var mı bilmiyorum, ama geçen yıl yünün fiyatı Bruni'nin verdiğinin üç katma ulaştı. Bu sonbaharda koyun etinden elde ettiği kâr da daha az değil."

"Beni bir tek şey ilgilendirir," dedi Bjartur. "Sana ve aracıya

olan yasal borcumu ödeyebiliyorsam, siz beyefendilerin birbirinizi yolsuzlukla ya da hırsızlıkla itham etmeniz umurumda bile olmaz, benim için hava hoş."

"Evet, hepiniz ödleksiniz, hepiniz," dedi Mal Müdürü. "Kim sizi daha fazla yoluyorsa peşinden gidersiniz."

"Orasını bilemem, ama duyduğum kadarıyla, canlı hayvan alımlarında sen de diğerlerinden fazla vermiyorsun. Daha bu sonbaharda, aracı, Vik'te sattığın her koyundan beş ila sekiz kron kâr ettiğini söyledi. Bu rakam da tahminlerinin asgarisiymiş."

Mal Müdürü, hırsızlıkla hatta cinayetle bile suçlansa renk vermeyen, kendinden hoşnutmuş gibi davranmaya devam eden insanlardandı. Ne ki, adının geçmesine dayanamadığı bir tek konu vardı; birisi fazladan para kazandığını söylerse, suratındaki buz gibi ifade değişir, dili açılırdı; bu tür bir suçlama kabul edebileceği bir şey değildi. İleri uzanarak ağzını açtı, sözler ağzından akmaya başladı, suratının kasları öfkeyle gerildi, gözleri alevlendi; abartılı iddialarla, yersiz benzetmelerle konuşuyordu. Aniden uykudan uyanmış gibi canlanmıştı.

"Ne mutlu bana ki, kendi işlerimi Fiyort'taki aracıdan çok daha iyi idare ediyorum. Ayrıca, koyun ticaretinde uğradığım zararın, bu bölgede ve daha millerce uzağında tilkilerin çiftçilere verdiği zarardan fazla olduğunu belgesiyle kanıtlayabilirim. Oradaki tacirin sizleri, sonbaharda sırf eğlence için koyun aldığıma inandırmasına izin veriyorsunuz. Ama işin doğrusu şu ki, ben burada ne zaman koyun aldıysam, sizlere iyilik olsun diye aldım. İyilik nedir? Adamın biri, tamamen kendisini ilgilendiren bir konu yüzünden başını derde sokar; bir başkası onu kiliseye, bölge idaresine ya da hükümete havale edeceğine, çaresiz insanları açlıktan, borçtan, iflastan, amansız vergilerle içine düştükleri durumdan kurtarmak gibi delice işlere kalkışır. Onlara cehenneme kadar yolunuz var, demeyi de bilirdim. O insanları zorla mı yanıma çağırıyorum? Hayır, kimseyi çağırmıyorum ama yine de geliyorlar. Biri darı istiyor, ikincisi şeker, üçüncüsü saman, dördüncüsü para, beşincisi, çiğneyecek tütünüm kalmamışken benden tütün istiyor. Altıncısı bunların

hepsini birden istiyor, yedincisi karışık tütün var mı diye soruyor, tütün harmanlamak benim işimmiş gibi, Bruni benim herkese açık, bedava erzak dağıtan bir dükkân olduğumu mu sanıyor? Hayır dostum, Bruni'ye söyle, burada yıl boyu cebinde tek kuruş olmadan bana gelenler var, onun derisine kadar soyduğu, adeta cinayet işleyerek, evlerindeki aç, bitkin yavrularına bir lokma götürmekten alıkoyduğu insanlar. Peki, sonbaharda bu insanlar ne halde oluyorlar? Bir deri bir kemik, küçük parmağınla kaldırabilirsin, zehir sürüp tilkinin önüne atsan yemez."

Bu öfke patlamasının ardından Mal Müdürü tütün kutusunu bulmak için ceplerini karıştırdı, ama karşısındakine dersini vermeden tütünü ağzına atmak âdeti değildi.

"Çiftçilerin, içlerinde bir parça cesaret olanları kastediyorum tabii, her yerde olduğu gibi burada da bir araya gelmelerinin, ekmeklerine sürecekleri yağı nereden bulacaklarına karar vermelerinin vakti çoktan geldi," dedi. "Bunu yapsınlar ki, benim gibi az geliri ve çok sorumluluğu olan zavallılar, tacirin açlıktan ölüme mahkûm ettiği insanlara bakmak zorunda kalıp, bir de üstüne hırsız damgası yemesin."

Bjartur söze girdi; "Başkalarının çıkarını kendininkinden önde tutuyorsan, sende bir tuhaflık var demektir, derlerdi eskiden."

"Her neyse, kesin olan bir şey varsa, o da benim yapacağım karışımın, ihtiyar Finsen'den alacağın çamurlu kâfurdan iyi olduğudur. O ve Tulinius Jensen aynı kümesin kuşları. Bildiğim kadarıyla Finsen'in Althingi'de tek başarısı, tüccarlara iskele yaptırmak oldu. İnşa edildikten hemen sonra dalgalara dayanamayıp çöken iki rıhtım için Hazine'yi soymaları yetmemiş gibi, şimdi de, o iskeleleri koruyacak, bir ucu ufka uzanan dev bir dalgakıran yapmak için iki yüz bin kronu daha telef etmeye karar verdiler. Peki, bu dev inşaatların masrafı, çöpe atılan onca para kimin cebinden çıkıyor dersiniz? Biz çiftçilerin, elbette; Hazine'nin aldığı doğrudan ve dolaylı vergilerle iliğine kadar sömürülen bizlerin. Hayır, İzlanda çiftçi cemaati, tüccar iktidarının kapısına paspas olmayı reddedecekse, biz çiftçiler, otuz

yıl önce Thingey'de yaptıkları gibi, çıkarlarımızı korumak için birleşmek zorundayız."

Ayağa kalktı, gerindi, atkısını boynuna sardı.

Asta Sollilja'nın önünde durarak, "Ah, ah, küçük kız," dedi; gözleri o denli sıcak bakıyordu, suratındaki çizgiler o denli sertti ki çocuk kıpkırmızı kesildi, kalp atışları göğüs kafesini zorlamaya başladı; "sana iki kron vereceğim, bazen genç hanımlar bir mendil alacak paraları olsun isterler." Para kesesinden hakiki bir gümüş lira çıkarıp kıza verdi. Asta Sollilja Mal Müdürü'nden hiç bu kadar çok korkmamıştı. Mal Müdürü oğlanlara bakmadı bile. Ceketinin düğmelerini iliklediği.

"İnek için, yüz elliden bir kuruş fazla istemiyorum," dedi. "Saman konusunda ayrıca anlaşırız."

Akşam

Hava birazdan kararacak. Oğlan günün olaylarından sonra artık kendinden emin değil, ayaklarını yatağın kenarından sarkıtmaya korkuyor, dünyanın gizli güçlerinden sakınmak için yukarı çekiyor, odadaki minik hareketlere aldırmadan, bütün dikkatini elindeki örgüye veriyor. Büyükannesi ve ablası sırtlarını dönmüş, bir ritüeli yerine getirir gibi yemek pişiriyorlar. Ocaktaki çalı çırpıdan kasvetli tıslamalar işitiliyor, odayı dolduran duman oğlanın boğazını yakıyor; günün bütün şiiri, öfke rüzgârlarıyla, derin uçurumlarıyla, suçluların hayaletleriyle, bu dumanda cisimleşiyor. Zaman zaman dışardan ağabeylerinin itişme sesleri geliyor, ama bu onu rahatlatmıyor; bu bunaltıcı ortamda elindeki örgü bir ağı andırmaya başlıyor; sol başparmağı havada tutmaktan uyuşuyor. Alacakaranlıkta odanın boyutları daha da genişliyor; hiçbir dünyevi güç onları bir araya getiremez artık. En uzaklardaki de annesi. Odadaki duman, hayatın, ölümün şiirini taşıyan güdüleri barındırıyor ve annesinin kalbi, bu sonu olmayan derinliklerde sonsuza dek kaybolmuş gibi.

Akşam yemeği gergin ve sessizlik içinde geçti. Masadakiler

bazen yan gözle Bjartur'a, sonra birbirlerine bakıyorlardı. Asta Sollilja çatalının ucuyla yemeğine dokunarak oyalanıyordu. Sonunda tuzlanmış balıkları, patatesleri bitirdiler, hiçbiri sabahki yulaf ezmesinden kalanları istemedi. Asta Sollilja masayı toplamaya başladı; bir gözü iyice şaşılaşmıştı. Ağabeyleri aralarında fısıldaşarak ayıp bir şey söylediler, anneleri, yine fısıltıyla, onlara "Yavrularım," dedi. Yaşlı kadın raftan şişlerini aldı, bir hikâye anlatır gibi, "Mö de, Bukollam, mö de, eğer gerçeksen tabii," dedi.

Yatağa geçen Bjartur, kaşlarını çatarak, "Ne?" dedi.

İhtiyar kadın cevap vermedi, örgüsüne eğilerek, "Kuyruğumdan bir kıl kopar, yere koy," diye mırıldandı. Sessiz odada bu sözler buzun çatırdaması gibi bir etki yaptı. Oğlanlar kapak ağzında birbirlerini itip kalkmaya başladılar. Elinde bir tabakla aniden babasının önünde duran Asta Sollilja, düzgün bakan gözünü ona dikti ve,

"Baba, okumak istiyorum," dedi.

Buz kırıldı.

"Rahibin bana ilmihal öğretmeye kalktığı kış, Orvar-Odds sagasını öğreninceye dek ben de okuma yazma bilmiyordum," dedi Bjartur.

"Baba, okumak istiyorum," diye yineledi kız. Başını eğip kirpiklerini büzdü, elindeki tabak yere düşecek gibiydi, boğazı ve ağzı hafiften seğiriyordu.

"Pekâlâ kızım, Bernotus Uyakları'nı birlikte okuyacağız."

Kız dudağını ısırdı;

"Bernotus Uyakları'nı okumak istemiyorum."

"Çok tuhaf," dedi Bjartur. "Peki, okuyup da ne öğrenmek istiyorsun?"

"Hıristiyanlığı öğrenmek istiyorum."

"Hallbera'dan öğrenebilirsin onu."

"Hayır," dedi kız, "Rauthsmyri'ye gitmek istiyorum, Mal Müdürü'nün dediği gibi."

"Niçin gidecekmişsin?"

"Tanrı'yı öğrenmek için."

"Saçmalamayı bırak," dedi Yazevi'nin Bjarturu.

"Rauthsmyri'ye gitmek istiyorum."

"Ya, demek öyle, evlat," dedi Bjartur. "Ne ki, Rauthsmyri'dekiler benim çocuklarımı eğiteceğine, ben onların çocuklarını eğitmeyi tercih ederim."

"Rauthsmyri'ye gitmek istiyorum."

"Ben öldüğümde gidersin."

"Rauthsmyri'ye."

"Annen de Rauthsmyri'ye gitmek isterdi. Ama baş eğmektense ölmeyi tercih etti; kadın diye öylesine derim ben. Rauthsmyri, Rauthsmyri'dir. Bundan otuz yıl önce, on sekiz yaşındayken gitmiştim oraya, o zamandan beri belimi doğrultamadım; bir türlü de yakamı bırakmıyorlar. Şimdi de ineklerini satmaya çalışıyorlar. Ama annen, kimsenin ona bir şey dayatmasına izin vermeden, bu odada öldü. Hür bir kadındı o."

Bjartur, ölümünün üstünden on üç yıl geçen karısıyla gurur duyuyordu. Onun hatırasına âşık olmuş, kusurlarını unutmuştu. Fakat bulaşıkları yıkayan kızının titreyen omuzlarından, ağlamakta olduğunu anlayınca, kadınların sıradan fanilerden daha acınası olduğunu, gün boyu teselli edilmeleri gerektiğini bir kez daha hatırladı. Kalbinde bir tek yumuşak yer varsa, o da bazen pazar günleri uzun uzun süzdüğü, bazen yazları yağmurdan koruduğu, ama şefkatini gösterecek tek kelime etmediği, bu güzel isimli, şaşı bakan kıza aitti. Ertesi gün ona okumayı öğretmeye karar verdi, böylece Rauthsmyri'ye gitmediği için şikâyet etmesini önleyecekti. "İlkbaharda kendimize bir Orvar-Odds sagası satın alırız. Belki bir mendil bile alırız."

Sessizlik.

"O parayı bana vermelisin, kızım. Yahuda'nın parası o."

Cevap yok.

"Kim bilir, belki de sandıkta, senin için aldığım bir giysi, pazar giysimin altında katlanmış duruyordur. Ama giymek için ilkbahara kadar biraz daha büyümen gerekecek."

"Mö ineğim, möö," diye mırıldandı büyükanne, elindeki şişe doğru.

"Çocukların önünde bu saçmalığa izin vermeyeceğim, Hallbera," dedi Bjartur, sert bir sesle.

"Kuyruğumdan bir kıl kopar, yere koy."

Asta Sollilja'nın gözyaşları bulaşıklara düşmeye devam ediyordu.

"Düşünüyorum da," dedi Bjartur, "bu yaşa geldiğine göre, artık sana bir kuzu vermemin vaktidir, benimseyeceğin, benim diyebileceğin bir kuzu. Sarı-kahverengi bir kuzu var, burnu sorguçlu, tıpkı benim küçük kızım gibi."

Bir süre, bu karla kaplı vadide kendine özgü özlemleri olan, ağlayan, bir türlü yatıştıramadığı bu zayıf bedeni, yarı mahcup gözlerle izledi; sonra yanma gitti, birkaç dakika onu, bu küçük çiçeği, bir hayvanı okşar gibi okşadı.

"Bahar geldiğinde," dedi, "birlikte şehre gideceğiz. Böylesi Myri'ye gitmenden çok daha iyi; bir tek yolculukta hem dünyayı hem denizi göreceksin." Ona dokunduğunda, kızının acısı geçiyor, acısını unutuyordu, ona o kadar az dokunmuştu ki. Asta Sollilja babasının göğsüne sokuldu, onun dünyadaki en büyük güç olduğunu düşündü. Bjartur'un boynunda, gömleğiyle sakalının arasında, hayatta en mutlu olduğu bir yer vardı; ılık gözyaşları titreyen ağzını ıslatırken hep bu yerin özlemini çeker, sonunda bulurdu. O anda hayatındaki bütün düşmanlıklar yok olurdu; yarı karanlıkta bir an görünür, sonra silinip giderdi.

Sonunda lamba yakıldı.

Buz tutmuş, ıssız, unutulmuş bu diyara kendi varoluşlarını eklemlemeye çabalayan insanların küçük dünyası bir kez daha normal haline döndü. Bjartur bir saman kutusu yapmak için tahta yontmaya girişti; sakalında yosun ve kıymık parçalarıyla tahtaların uzunluğunu ölçüyor, ara verdiğinde dudaklarından birkaç şiir dizesi eksik olmuyordu. Büyük oğlanlar yün kabartıyorlardı. Bu iki çocuğun mizaçları birbirinden tamamen farklıydı; büyüğü, kıvırcık saçlı, kolları ve bacakları uzun, kafası karışık, her fırsatta anlaşılmadığını belirten bir delikanlıydı; genç olanı daha kalın yapılıydı, özgüveni yüksek ve gayretliydi, ama çabuk öfkelenirdi. Büyük olanı babasının arkasından onun taklidini yapardı. Gün ortasında eve girer, masanın üstünü çiviyle kazır, bu arada annesine inatçı, salakça bakışlar fırla-

tır, otururken dizlerini birbirine çarpardı. Ortanca kardeş gözlerine kibrit çöpleri yerleştirir, bayılana dek açık tutardı. İki kardeş birbirini kızdırır, yumruk atarlardı; bu şakalar genellikle kavgayla sonuçlanırdı. Asta Sollilja'nın vücudunda değişiklik olduğunda, hah, o da ne öyle, tam bir insan sayılmaz o zaten, derler, kızcağızı öyle bunaltırlardı ki ulumaya başlardı; kimse onun gibi ulumayı aklından bile geçiremezdi. Sonunda ulumayı kesti. Anneleri iyi durumda değildi, her şey dün ve önceki gün gibiydi. Belki de Mal Müdürü'nün hazırlayacağı terkip ona iyi gelecekti, kim bilir?

Çıkrığın çarkı, zamanı eğirmeye devam ediyordu.

Küçük Nonni artık akşamı düşünmüyordu, akşam olmuştu ama farkında değildi. Ailesi de, mutfak gereçleri de algısının sınırlarından ağır ağır kayıp yok oluyordu; odanın boyutları olasılıkların buharlaştığı, artık hiçbir şeyin mümkün olmadığı bir evrene doğru genişliyordu; genişleyen bir odadan daha aptalca bir şey olabilir mi? Büyükannesi'nin çıkrığının sesi bile uzaklarda, çok uzaklarda, kimsenin ulaşamadığı derin yarlarda esen rüzgârların şarkısı gibiydi. Solamız Tanrı'yı bilmeyi öğrenmek için Utirauthsmyri'ye mi gidecek? Yoksa bir inek mi aldı? Hayır, kapağın altından gelen ses, kıvrılıp yatmadan önce esneyen, kaşınan ve duvara vuran köpeğe aitti. Annesi, bu dünyaya özgü belli belirsiz işitilen bir şarkının, gün boyunca özlemi çekilen ama şimdi unutulan şu ya da bu hedefin sessiz anısıydı. Ah, orada olsaydık, ah orada olsaydık! Tüm arzuların hedefi olan saat yaklaşıyordu, ama arzuların hiçbiri gerçekleşmemişti.

Akşam böyle gelirdi, uzun günün sona erdiğinin farkına varmadan. Kılık değiştirip gelirdi, çözülen, solup giden imgelerle. Çocuk da, gittikçe uzaklaşan imgelerle birlikte, zamanın ötesine geçti, bu dünyadan uzaklaştı.

Büyükannesi ayakkabısının bağlarını çözdü.

Bir zamanlar bir kız sevdim
Pırıl pırıldı saçları
Sarı örgülerine dalıp gittim
Sesi, endamı baldan tatlı

Sıcaktı bakışları, gözleri parlardı
Sevecen ve yumuşaktı sözleri
Güneş ışıkları kaşlarının
Altında dans ederdi

Yanakları kanı çağrıştırırdı
(Karda kan kırmızısı)
Aşkta umutsuzluğa yer yok
Umutsuzluk çoktan kayıplara karıştı

Yitirdim can paremi
Kara toprağa verdim
Tek tesellim işim şimdi
Şu dünyada yalnız kaldım

Asta Sollilja, Jomsviking Uyakları'ndan alınan bu genç kız şarkısıyla eğitimine başladı. Bir dizeyi hecelemeyi bitirdiğinde, Bjartur iskemlesine yaslanıyor, yarı kapalı gözlerle dizeyi ezgili okuyarak tekrarlıyordu. Kız okuduğu her dizeyi gönülden öğreniyor, o da ezgili okuyarak tekrarlıyor, ne zaman yalnız kalsa dizeleri mırıldanıyordu. Bu baladlardaki aşk şarkılarının tümü aynı kıza yazılmıştı; kızın adı Rosa idi. Asta Sollilja, şarkılarda övgüyle söz edilen bu kızın kim olduğunu sormadı, ama onu babasıyla birlikte hayal ediyor, babasını da, onu da, büyükannesinin örekesindeki sabır ve kasveti çağrıştıran kesikleri sevdiği gibi, uyakların ilkel, kaba diliyle seviyordu. Şiirin nasıl yazıldığı ve dilden dile yayıldığı hakkında bir fikri yoktu: şarkı söylemekte olan babasının sesiyle başka bir yüzyılda yaşa-

mış bir şairin kalbindeki aşkın farklı saikleri olabileceğini düşünemiyordu, ama su kovasındaki yansımasına baktığında, çocukça bir arzuyla, orada kara toprağa gömülen genç kızı görmeyi umuyordu.

Fakat genç kız şarkılarından sonra baladlar ağırlaşmaya başladı. Bjartur'un açıklamaları bu yeni şiirlerin muğlaklığını gidermiyor, onları daha anlaşılır kılmıyordu; uzman olmayan bir okuyucunun, telaffuz edemediği kelimelerden, içinden çıkamadığı mecazlardan oluşan bu siste yolunu bulması zordu – Jomsviking kahramanları, onların yolculukları ve savaşları Asta'nın küçük dünyasında hayal edemeyeceği şeylerdi. Sıra Jomsvikinglerin hayatlarına geldiğinde, babası tek başına okumaya başladı; kendi kendine gülüyor, Tanrım, ne şırfıntı, diye mırıldanıyor, gençlerin böyle şeyler işitmesi doğru değil, pislik bunlar, diyordu. Sonunda Jomsviking'deki müstehcenlikler o hale geldi ki, kitabı okumaktan vazgeçtiler. Babası Bernotus Uyakları'nı çıkardı, bunlar gençler için daha uygundur.

"Neden genç kız şiirleri okuyamıyorum?" dedi kız.

"Ne dedin?"

"Genç kız şiirleri okumayı çok istiyorum."

"Şırfıntı seni!" dedi babası ve suratına bir tokat indirdi; günün geri kalanında da onunla konuşmadı. Asta bundan böyle bu tür şeylerden asla söz etmedi. Bernotus Uyakları'nda, "Gül destesi" adıyla onurlandırılan Prenses Fastina'nın yatak odasına kılık değiştirerek giren kahramanın anlatıldığı pasaja geldiğinde, Asta Sollilja'nın yüzü kızardı. Bernotus şöyle demişti:

Seni gördüğümden bu yana, soylu leydim,
Kalbim bir türlü durulmuyor;
Sevginin önüne geçilmiyor

Yavaşça yanıtladı Prenses: Yemin ederim ki,
Aşk benim için bir gizemdi,
Dokunuşun içimdeki yangını körükledi.

Prenses ve şövalye, güneş doğana dek, geceyi birlikte geçiriyorlardı. Asta Sollilja tek kelime etmiyor, başını kitaptan kaldırmıyordu. Ama geceleri yatağına gidip yorganı başına çektiğinde, Yazevi'nin küçük odası yok oluyor, yerini her şeyi fetheden şövalyesini düşünen ve onu bekleyen Fastina'nın, ince parmaklı, Güldestesi Fastina'nın yatak odası alıyordu.

Fastina'nın bekleyişi çok, çok uzun sürdü; Bernotus, Kral'ın gazabından kurtulmak için kaçıp Borney'in yolunu tuttu, dünyanın en azılı katilleri onu öldürmek için oraya gönderildiler. Prenses yatak odasında tek başına otururken, sevgilisi uzak bir sahilde, sayısız düşmana karşı tek başına savaşıyordu.

Üstünde silahları, tüm heybetiyle,
Düşmanlarını birbiri ardına yere seriyordu;
Kılıcını tuttuğu tek eliyle,
Rakiplerini ortadan ikiye yarıyordu

Thorleif'in üstüne atılan kanlı mızrak,
Havada intikam duygusuyla ilerledi;
O kibirli, küstah lideri göğsünden vurarak,
Kıyıya fırlattı kirli bedenini.

Kan denizlerinde yiğitçe yürüdü,
Suratında ölümü küçümseyen bir tebessüm vardı;
Önüne çıkan herkesi öldürdü,
Çevresi cesetten tepelerle doldu taştı.

Babası şarkı söylüyordu.

Yorganın altından göz attı, evet, hâlâ yatağının kenarında oturuyordu, ötekilerin hepsi yatmıştı. Kımıldamayı da bırakmışlardı, odada çıt çıkmıyordu; bir tek babası uyanıktı, üstünde gömleği, iri bedeni, yüksek omuzları, güçlü kolları ve dağınık saçlarıyla, tek başına şarkı söylüyordu. Kaşları birbirine girmiş, dağdaki kayalar gibi dikleşmişti, ama kalın boğazında, sakalının altında yumuşak bir yer vardı. Asta belli etmeden onu izlemeyi sürdürdü: dünyanın en güçlü adamı ve en büyük şairi,

her şeyi bilir, bütün baladlarda ne dendiğini anlar, hiçbir şeyden ve hiç kimseden korkmaz, hepsiyle savaşabilir, bağımsız ve özgürdür, tek başına hepsine karşı koyar.

"Baba," diye fısıldadı yorganın altından; Bernotus Borneyarkappi'nin babasından başkası olmadığından emindi ve bunu ona söylemek istiyordu. Fakat babası duymadı.

"Baba," diye fısıldadı tekrar, kendi sesini tanıyamadan. Ama konuşmaya cesaret edemedi; babasına bakınca bütün vücudundan bir ürperti geçmişti; derhal yorganın altına saklandı, kalbi gümbür gümbür çarpıyordu. Belki de, Jomsviking Uyakları'nı okurken yaptığı gibi, suratına bir tokat atacaktı. En iyisi ses çıkarmamaktı.

Bjartur yatmadan önce aşağıya, kuzuları görmeye gitti. O merdivenden inerken Asta adımlarını saydı, babası kuzulara bir şeyler mırıldandı, Asta onun her hareketini dikkatle takip ediyordu, babası mırıldanarak yeniden merdiveni çıktı, Asta'nın kalbi hâlâ çarpıyordu.

Kalbini kazanmadan, sadece sözcükler dizmek,
Yetmez leydim, yetmeyecek,
Ama benim şarkılarım daima,
Senden ve güzelliğinden söz edecek

Asta yorganın ucundan tekrar baktığında babası lambayı söndürmüştü.

Gece.

Deniz İneği

Mart ayının başlarında, karların her yanı ışığa boğduğu sakin bir günde, daha sonra asla unutulmayacak büyük olaylar meydana geldi. Böyle bir şeyi yaşamış olanlar, ne demek istendiğini anlayacaktır. Batıda, bir dağ sırtında, geniş bir alana yayılmış, gizemli bir hareketlilik vardı. O güne dek Uyaklar'la da tanışmış olan oğlanlar, bunların savaşa katılmaya giden bir çapulcu

sürüsü olduğunu öne sürdüler. Kış ortasının monotonluğunda, elinde değneğiyle beliren bir tek adamın bile doğaüstü bir olaymış gibi ilgi gördüğü bu mevsimde, bu inanılmaz bir manzaraydı. Sürü ağır ağır ilerleyerek vadiye doğru indi. Küçük Nonni ve Asta Sollilja kapının önündeki kar yığınının tepesine çıkmışlardı. Büyükanne bile tümseğin tepesine çıkan on sekiz basamağı tırmanmış, eliyle gözlerini güneşten koruyordu. Sürü zannettikleri şey bir inekti.

"Evet, inekmiş!" diye haykırdı oğlanlar.

Aralarına son katılan Bjartur oldu. Üstü başı gübreli toprakla kaplıydı, çok da sinirliydi. Burada sığıra yer yoktu, koyunlarının samanını bunlara yediremezdi, atını ahırından edemezdi; o at ki, köpeğinden sonra en sevdiği hayvandı, onun ahırını bu tuhaf ineğe vermek düşünülecek şey değildi – böylece ortadan kayboldu ve birisi onu çağırana dek görünmedi.

Ziyaretçiler sazlıkların arasından eve doğru geliyorlardı; ineğin ardından gelen ata bir kızak bağlanmıştı, üstünde yem torbaları vardı. Bu bir deniz ineğiydi.

"Evet, deniz ineği," diye haykırdı oğlanlar.

Çok büyük değildi. Sırtını ve yanlarını örten örtünün arasından benekli gri kafası ve kuşkulu gözleri uzanıyordu. Karnının altına, memelerinin karda sürünmesini önleyen bir yün çaput bağlanmıştı. Seyahate alışkın olmayan Rauthsmyri kâhyası Gudny, bu kış gününde dağın sırtını aştığına pişman gibiydi. Durgun, soğuk havada ineğin burun deliklerinden buharlar çıkıyordu; kafasının yanlarından sarkan sakalları buz tutmuştu. Evin bacasından yükselen duman ve evin kokusu ilgisini çekmişti; havayı koklayıp homurdanıyor, böğürecekmiş gibi başını ileri geri sallıyordu, ama burnuna geçirilen yular çok sıkıydı.

İhtiyar kadın, değneğine yaslanarak yaklaştı. "Üç kez kutsanmış yaratık," diye mırıldandı, "hoş geldin, Tanrı seni korusun."

İnek, ihtiyar kadını görür görmez tanımış gibi üstünü kokladı; onu selamlamak için birkaç kez böğürmeye çalıştı.

"Üç kez kutsanmış yaratık," dedi ihtiyar kadın tekrar. Kimseye bu denli sevecen davrandığı görülmemişti, bulabildiği tek

sevgi kelimeleri de bunlardı. İneğin buz tutmuş yanağını okşadı; inek derinden iç geçirdi. Birbirlerine derhal ısınmışlardı. Bu durağın tuhaflığı, ineği adeta büyülemişti; hareketlerinde hâlâ hafif bir panik seziliyordu; ayakları sabırsızlıkla oynuyor, derisinden hafif ürpertiler geçiyordu; nefes alışı düzensizleşti, homurdanmaya, şikâyet etmeye başladı.

Bjartur ziyaretçilere ne istediklerini sordu. Ne mi istiyorlardı? Bir inek getirmeleri söylenmişti onlara. Kim söylemişti? Mal Müdürü, elbette.

"Böyle bir armağan gönderdiği için Allah belasını versin!" diye mırıldandı Bjartur, bir sagadan dize okur gibi. Sonra, birazdan bıçağını çıkarıp bileyeceği tehdidini savurdu.

"Bildiğin gibi yap," dedi ötekiler.

"Otuz yıldır Mal Müdürü ayağımı kaydırmaya çalışıyor; bu inek de oyunlarından biriyse, bu kez yanıldığını söyleyebilirsiniz ona," dedi Bjartur; yine de itirazlarının tek sonucu, ineğin Blesi'nin ahırına alınması oldu; altına kuru kesek serildi, at da yana, eskiden en zayıf kuzuların konduğu bölmeye yerleştirildi. Bjartur büyük bir özenle, ışık ve havanın içeri girmesini sağlayan bütün yarıkları kapattı; daha önce de inek beslemişti ve deneyimleri, İzlanda halkının bin yıllık deneyimi, bu hayvanların süt vermesi için hayatın temel öğeleriyle temas etmemesini öngörüyordu.

Ne var ki, kuryeler tam gitmeye hazırlanırken Bjartur biraz beklemelerini söyledi, biraz arandıktan sonra, yatağının şiltesinin altından eski bir kese çıkardı.

"Mal Müdürü'ne şöyle deyin," dedi. "Anlaştığımız miktarın dışında ona hiç borcum yok. Önümüzdeki sonbahar kuzularıma el koymaya niyetlendiyse, bir kere daha düşünsün. Hepiniz şahit olun; bu miktarı az bulursa, yarın akşama kadar hayvanı buradan aldırsın; aksi takdirde yarın akşamdan itibaren, onu kesip kesmeyeceğime kimse karışamaz."

Evet, bu onurlu bir davranıştı; bu adam gerekirse, Mal Müdürü'ne karşı ya da dağdakilerden herhangi birine karşı özgürlüğünü ve bağımsızlığını nakit parayla ödemeye hazırdı. Fakat ziyaretçiler parayı almaya yanaşmadılar, kendilerine para alma

yetkisi verilmemişti, hem Bjartur'un Mal Müdürü'ne borcu olduğunu nereden bileceklerdi? Belki de hayvanın parası ödenmişti. Ödenmiş miydi? Evet, başka biri tarafından. Başka biri mi?

Bunlar akıllarını mı kaçırmıştı, yoksa işin içinde bir oyun mu vardı? Onu şu ya da bu kişinin beslemesi mi sanmışlardı? Belki de dağda yoksul yaşadığı için inek alamadığı düşüncesindeydiler. Hayır efendim, burada ne besin ne de tezek sıkıntısı çekiyordu, dahası, epey para da biriktirmişti. Koyun dururken inek beslemek, ilkelerine aykırıydı elbette, ama ihtiyaç duyarsa, istediği kadar inek alabilirdi, hem de parasını peşin ödeyerek. Bu işe başladığından bu yana, ilerde çiftliğinin nasıl bir şekil alacağını uzun uzun düşünmüş ve kendine bir hedef koymuştu. Parasıyla ne yapacağını gayet iyi biliyordu. Peki ne yapacaktı? Ne? Bu konuyu soruşturma talimatı aldıysanız eğer, efendinize kendime bir saray inşa edeceğimi söyleyin. Etrafına da bir meyve bahçesi dikeceğim. Güle güle.

Ama çok geçmeden deniz ineği, Bjartur, köpek ve ihtiyar Blesi hariç evdeki herkesin gözdesi oldu. O akşam büyükanne kovanın dibinde bir miktar sütle merdivenleri çıkıp çocuklara bu yürek ısıtan sıvıdan birer bardak, Finna'ya ise büyükçe bir şişe dolusu verince, vadideki çiftlikte yeni bir dönem başladı. Mart ayının başlangıcından itibaren her şey daha bir canlanmıştı sanki; buzların arasında sıkışan, daralan gönüllere bahar gelmişti. Oğlanlar sonsuz kavgalarına son verdiler, birbirlerine isim takmayı, tehditler savurmayı bıraktılar. Asta Sollilja ördüğü hırkayı bitirdi ve hiç gereği yokken büyük bir dikkatle, özenle ve iyimserlikle kendine yeni bir çift çorap örmeye başladı. Büyükannenin belleğinden daha güzel, anlaması daha kolay ve Latince kelimelerin daha az olduğu uyaklar dökülmeye başladı. Öykülerindeki hayaletlerin kustuğu zehirler azaldı; bir zamanlar Güney'de ortaya çıkan, herkes gibi ona da bir bardak kahve verildiği takdirde, ne söyleniyorsa sessizce yapan ünlü bir hayaleti bile hatırladı. Karların arasında kaybolan yolculara dair hikâyeleri eskisi kadar korkutucu değildi, hatta uçurumlardan kayıp düşen, iki gün geçtikten sonra kurtarılan ve ne ka-

dar inanılmaz olsa da, iki ayağı kırılmasına rağmen, geç yaşlara kadar onurlu ve düzgün bir hayat süren adamlardan söz etti. Fakat daha da şaşırtıcı olan, bir hafta geçmeden evin hanımının yatağından kalkması, evdekilerin yardımıyla odada dolaşarak, titreyen ellerini, kollarını kullanmaya başlamasıydı. Sesi yerine gelmiş, yakacak odun bulmaları için çocuklara emirler yağdırmaya başlamıştı; oysa aynı şeyi, geçen yıl hasta yatağından kalktıktan üç hafta sonra yapmıştı. Giysileri bile elden geçiriyordu; çoğunda delikler vardı, iğnesini alıp yatakta onları yamamaya başladı. Bir sabah yataktan herkesten önce kalktı ve becerikli elleriyle ocağı yaktı. O sabah odada her zamankinden daha az duman oldu, çalı çırpı çoktan tutuşmuş, kahve erkenden hazırlanmıştı. Başka bir sabah, Bjartur aşağı indiğinde karısını ineğin yanında buldu; Finna ineğe yem veriyor, sırtını okşuyor, bir yandan da onunla konuşuyordu.

"Allah'ın cezası ineğin ötekilerden önce yemlenmesi gerektiğini bilmiyordum," diye homurdandı, sonra koyunlarını yemlemeye gitti.

Ama o günden itibaren Finna, her sabah erken kalkıp ineği beslemeyi alışkanlık haline getirdi. Ona su da taşıyor, ahırın zemininin her zaman kuru ve temiz olmasına özen gösteriyordu; inekler böyle inceliklere minnettar kalırlar. Güçlü parmaklarıyla ineği sağıyor, onunla uzun uzun konuşuyordu. Finna'nın sezgileri ülkenin bin yılda biriktirdiği tecrübelerden geliyordu. Bazen kapıyı birkaç dakikalığına açık bırakıyor, hava iyiyse havalandırma deliğindeki kesekleri yerinden çıkarıyordu. İhtiyar Blesi bu sıkıcı deniz ineğinin bu kadar yakınında olmasından hoşnut değildi; huysuzlaşmıştı, bu ilerlemiş yaşında böyle bir yoldaşla birlikte olmak asabını bozuyordu; idrar kanalının öteki ucundaki Rahipgudmundur ile kardeşinin gece boyunca dalaşmalarını izlemek yeterince yorucuydu. Bazen saatlerce, hor görür bir edayla kulaklarını arkaya kıvırıyor, aradaki bölmenin üzerinden başını uzatmak, ineğin yemliğindeki en iyi kalite Rauthsmyri samanından bir ağız dolusu kapmak için uygun anı bekliyordu. Finna çareyi, bölmenin üzerine bir kalas daha çakmakta buldu.

Sevecen ve saygılı sesle, "Hepimizin ilgisini hak ediyor," dedi.

"O halde, sonbaharda ona saman biçecek birini kiralarsın, umarım," dedi Bjartur, sitemkâr bir sesle. "O kibirli asalak uğruna koyunlarımdan tekinin bile ölmesine göz yummayacağım."

"Tanrı sevgili Bukkolamızın rızkını verecektir," dedi karısı yaşlı gözlerle. İneği eskisinden daha büyük bir şefkatle okşadı; bu kadının Tanrı sevgisi kendine özgüydü, bir inekte Tanrı'yı bulabiliyordu, tıpkı, Yaradan'ın ineklerde tecelli ettiği, insanların bu kutsal yaratıklara taptığı Doğu'da olduğu gibi.

Bu yıl ilkbahar oldukça rahat geçiyordu; yakında yerde kar kalmayacaktı. Bjartur koyunları sazlığa götürmeye başladı, orada ilkbahar otlarını, özellikle de meşhur ilk sürgünleri yiyebileceklerdi; bu sürgünler, koyunlar onları hazmedebilirse, her derde devadır. Maryalar, elbette, en mülayim bahar aylarında bile canlanmazlardı ama bu yıl her zamankinden iyi gibiydiler; sazlıklara doğru ilerleyen sürü, bu sıska bacaklı, zayıf sesli, tembel koyunlardan oluşuyordu. Kirli postlarıyla hüzünlü bir görünüşleri vardı. Bjartur başlarına bir şey gelmesin diye aralarında dolaşıyordu, ama bu yıl pek azı bataklığa doğru ilerliyor, dizlerine kadar gömülseler bile kendilerini kurtarıyorlardı. Çukurlardaki buzlar kısa zamanda eridi.

Kışın soluk, ölgün otları üzerinde, gür akan derenin üzerinde, buzlar eridikçe keskin ve güzel bir koku salan sazların üzerinde güneş parıldıyordu. Ilık rüzgârda, ötelerde bir yerde uçmakta olan altın rengi bir yağmur kuşunun ilkbaharı selamlayan utangaç cıvıltısı işitiliyordu; kırların neşeli sakinleri Güney'den geri dönmüşlerdi. İlginç hikâyesini ille de anlatmak için bıkmadan, yorulmadan ısrar eden geveze kızılbacak, çobanı neredeyse evin kapısına kadar takip etti; hi, hi, hi, hi, hi. Küçük Nonni bacak kemiklerini, çene kemiklerini ve boynuzları dışarı çıkarıp bayıra yaydı; dere neredeyse deniz kadar büyüktü, öyle büyüktü ki insan dünyanın karşı tarafta olduğunu düşünebilirdi. Bir iki gün sonra dere tekrar küçüldü, dağdaki bütün karlar erimişti. Peki, dere çekiciliğinden bir şey yitirdi mi? Hayır, aksine. Işıldayan kumların ve çakılların üstünden, sol-

gun otlarla beyaza kesmiş kıyıların arasından tüm berraklığıyla, neşeyle akıyordu; bu coşku bin yıldır her ilkbaharda ebediyete dek sürecekmiş gibi yinelenir, dere kendi dilinde, kendine özgü küçük tonlamalarla, küçük hikâyeler anlatır; çocuk kıyıya oturup binlerce yılın hikâyelerini dinlerdi. Çocuk ve ebediyet iki dosttu, gökyüzü bulutsuz ve uçsuz bucaksızdı.

Evet.

Eşraf

Bailff atını çiftliğe doğru sürdü; kıyıya yaptığı yolculuktan evine dönmekteydi. Önceki ziyaretinde olduğu gibi yalnız değildi, ama bu kez yanındakiler saygınlığına halel getirmeyecek cinstendi; Kooperatif Sekreteri olan oğlu Ingolfur ve yirmi yaşında, öğrenimini yeni tamamlamış güzel kızı Audur. Ev halkı tarlayı gübrelemekle meşguldü, yaptıkları işi bıraktılar ve tırmıklarına yaslanarak, şaşkın gözlerle gelenlere bakıp bu ziyareti iyiye mi kötüye mi yoracaklarını bilemediler. Bjartur da koyunlarını ve doğurdukları kuzuları bırakıp eve dönmüştü. Mal Müdürü'nün kızı ayaklarını çamurla kirletmek istemiyordu, bu yüzden atının üstünde kaldı; ancak Mal Müdürü sıkılmış bir tavırla atından inip ev halkına ve hayvanlara baktı; kalın çizmeli sekreter de atından inmişti. Mal Müdürü onları her zamanki gibi, iki parmağını uzatarak selamladı. Fakat Ingolfur Arnarson için el sıkışmak önemliydi. Ülkenin temsilcisi, iktidarın temsilcisi, hükümete yakın olanların yararlandığı sonsuz ayrıcalıklardan payına düşeni bolca alan Ingolfur Arnarson, alt tabakalara uzak duranlardan değildi. Hiç çekinmeden, karşısındakinin ne düşüneceğine de aldırmadan Yazevi'nin Bjarturu'nun pençesini sıkıca kavradı; hatta omzuna elini koyacak kadar ileri gitti; bir an, sanki eğilip Bjartur'u öpecekmiş gibi bir manzara oluştu. Bu hali, annesinin bir yansımasıydı elbette. Ayrıca, kutsal Pazar günü bir adamın sazlığında uçuşan korumasız ve masum kuşları öldüren sorumsuz öğrenci de değildi artık; hayır, aradan geçen yıllar onu daha ciddi yapmıştı, halka daha ya-

kın biri gibi konuşuyordu, ayrıca biraz kilo almıştı ki, bir topluluğa sözünü dinletmek isteyenler için kesin bir gerekliliktir bu. Otoriter bir tavır takınmayı, göğsünü şişirmeyi, başını dik tutmayı öğrenmişti. Ama Yazevi'nin Bjarturu, Asta Sollilja'nın gözünde, her zaman olduğu gibiydi; kendinden üstün olanlara, ona ne denli yakın davranırlarsa davransınlar, pek aldırış etmezdi; onun gölgesi altında herkes vakarından bir parça kaybediyor, uygunsuz bir biçim alıyordu, aniden altı parmaklı ya da üç gözlü olmuşlar gibi.

Bjartur tüm nezaketiyle, "Genç hanımın attan inmesine yardım edeyim, eyerin üstünde durmaktan bacakları çarpıklaşmasın," dedi, ancak daha sözlerini bitirmeden Audur atından atladı, evin önündeki taşlığa doğru tek başına gitti. Süvari pantolonunun altına dize kadar uzanan gösterişli bir çizme giymişti, güneye bakan üstü gölgelikli yamaçlarda büyüyen bitkiler gibi sağlıklı ve güçlüydü. Güneye yaptığı yolculuk onu canlandırmış olmalıydı; taşlıkta çiçek açmış bir genç kız gibi duruyordu, o taşlık ki üzerinde Gudbjartur Jonsson ve çocuklarının on iki yıllık alın teri vardı – on sekiz yıl da ondan öncesinin; güzel kızın evi ise yumuşak topraklı bir yolun sonunda, çiçeklerin arasına yarı gizlenmiş bir konaktı.

"Teşekkürler, çok teşekkürler," dedi kız. "Ama içeri girip vaktinizi almayacağız. En kısa zamanda eve dönmek istiyorum."

Fakat Mal Müdürü birkaç dakikalığına ev sahibiyle birlikte yukarı çıkmak istiyordu; Ingolfur'la o, Bjartur'la bir şeyler konuşacaklardı, şans işte, yapacak bir şey yoktu. Evin girişindeki çamurdan ve pislikten sakınarak merdivenleri çıkan Audur, yataklardan birine oturmamak için elinden gelen her yolu denedi; bitlenmekten korkuyordu, fakat Mal Müdürü kızının titizliğine aldırmadı, çocukluğunda çok bit görmüştü. Yazevi'ne her gelişinde oturduğu yatağa dikkatle, ama tüm ağırlığıyla çöktü. Ingolfur Arnarson Jonsson giysi sandığına oturdu, sonra başını hafifçe eğerek ve güneş gibi parıldayarak odayı gözden geçirdi; ne ki dudaklarında annesinin soğuk tebessümü vardı. Genç kız masanın üstüne ilişti. Mal Müdürü öyle düşünceliydi ki, Bjartur'un koyunların ve havanın durumu üzerine sorduklarına

cevap vermedi, titreyen elleriyle ceplerini karıştırdı. Yüzünde ciddi, neredeyse huşu içinde bir ifadeyle önüne bakıyordu; cebinden cüzdanını çıkardı, para tutarken elini kontrol edemez, parmakları habire açılıp kapanırdı. Kafasını hafifçe geriye atıp alt dudağını yukarı kıvırarak, çiğnediği tütünü dökmeden konuşmaya başladı.

"Geçen kış inek için gönderdiğin parayı geri ödemek için ancak fırsat buldum. O ineğin parası ödenmişti."

"Sahi mi? Bana, Yazevi'nin Bjarturu'na armağan vermekle böbürleneceğini sanan bu kişi kim olabilir? Parası ödenmişti, ha? Kimseden borcumu ödemesini istemedim, ne burada, ne de başka yerde. Borcumu ödemek cüretinde bulunanların cehenneme kadar yolu var."

"Olabilir, ama yine de ödendi," dedi Mal Müdürü.

"Bu dünyada da, öteki dünyada da kimsenin sadakasına ihtiyacım yok. Kurtarıcı'nın kendisi bile benim borcumu kapatamaz, buna hakkı yok."

"Kurtarıcı değil aslında, Kız Enstitüsü ödedi," dedi Mal Müdürü.

"Tahmin etmeliydim," dedi Bjartur ve Kız Enstitüsü'ne lanetler yağdırarak bütün öfkesini kustu. O kurumu yönetenler, tek amaçları onurlu insanlara üstünlük taslamak, onları borçlu bırakıp kıç yalayıcı durumuna sokmak, daha sonra da bu dünyada ve öteki dünyada böbürlenmek olan küstah kendini bilmez müfterilerden başka şey değillerdi. "Ama şundan emin ol ki," diye devam etti, "fırsatını bulur bulmaz o Tanrı'nın cezası inekten kıyma yapacağım; çocukların iştahını kesmekten başka işe yaramıyor, onları halsiz bırakıyor; öyle ki, birbirleriyle didişecek gücü bile bulamıyorlar – ayrıca kadınları huysuzlaştırıyor, inatçı yapıyor."

"Evet ama, dağlarda herkes inek geldiğinden beri evdekilerin çok daha sağlıklı olduğunu söylüyor."

Lakin bu gözlem, çiftçinin sinirini pek yatıştırmadı. Kuzeydekilerin onun sağlığıyla, afiyetiyle ilgilendiklerini duymak kuşkularını iyice arttırmıştı; senin ya da Kız Enstitüsü'nün benimle ve karımla neden ilgilendiğini sorabilir miyim? Ya da ço-

cuklarımla? Ne sana ne de Kız Enstitüsü'ne borcum olduğuna göre, ikinizden de bir talepte bulunmamın mahzuru yok sanırım; benim ve karımın işlerine karışmayın. Karım ve çocuklarım, hayatta ve ölümde, bana aittir. Çocuklarımın sağlıklı görünüp görünmedikleri ne seni ne de o Allah'ın belası dedikoducu kadınlar sürüsünü ilgilendirir. Yazevi'nin bütün tepeleri gökyüzüne kavuşmadan, bütün bataklıkları yerin dibine gömülmeden, bir insan olarak haklarımdan ve hürriyetimden vazgeçmeyeceğim.

Mal Müdürü bu yaygaraya karşılık vermedi, ama yüzündeki ifadeyi de değiştirmedi – kendisi de hür bir insandı ve kalbinin derinliklerinde belki Bjartur'dan bile daha az dindar ve daha katıydı. Aynı ciddi ve endişeli tavırla para destesini tekrar cüzdana koydu; en iyisi bu cüzi miktarı geldiği yere iade etmekti, kimsenin cebine zorla para koyacak değilim herhalde. Başka türlü sonuçlansa güzel bir davranış olarak nitelenecek bu hayır işi böyle sona erdi. Ülkenin aristokratları dağ başındaki bu hür çiftçiden mucize beklememeydiler artık, ama öyle olmadı. Bjartur'a içinde ince toz haline getirilmiş bol aromalı tütün bulunan gümüş enfiye kutusunu uzatan sekreter, ülkenin yalnız çiftçisine karşı payına düşen görevi ifaya başladı.

"Evet, eski dost," dedi, "gördüğüm kadarıyla, içinde hâlâ hayat var."

Enfiyeler çekildi. Sonra Sekreter, küçük bir iş için buraya geldiğini Yazevi'nin Bjarturu'nun tahmin etmiş olabileceğini söyledi.

"Sana yolları yasakladığımı kim söyledi?" dedi Bjartur.

"Bir zamanlar," diye başladı Sekreter, "İngiltere'de, yün dokumacılarının başlattığı bir hareket vardı. Bu hareketin soyguncu tacirler karşısında hakkını arayan yoksul çiftçilere büyük yararı oldu. Hareket geçen yüzyılda İzlanda'ya kadar ulaştı; Thingey'deki tüccarın açgözlülüğünden iflahları kesilen yoksul köylüler bir dernek kurup malzemelerini doğrudan almaya başladılar. Bu satın alma organizasyonu İzlanda'da kooperatifçiliğin başlangıcı oldu; günümüzde tüketici kooperatifleri ülkenin her yerine yayıldı; çiftçiler ürünlerini aracısız satabildi-

ler, gereksinimlerini uygun fiyatlara temin edebildiler. Bu kooperatifler, tam da hak ettikleri gibi, ülkenin en büyük kurumlarından biri olma yolunda ilerliyor, zaman içinde tüccar sınıfı tümden silinecek. İngiltere'deki dokumacıların yolunu izleyen fukara Thingeyli çiftçiler, genç İzlandalılara rehber oldu.

"Şimdi, memleketin bu yöresinde durum şöyle; Fiyort'taki tacir sadece kendi çıkarını düşünüyor, senin gibi küçük çiftçilerin ürününe verebileceği en az ücreti veriyor, gereksinimlerinizi fahiş fiyatlara satıyor ve her yıl sizlerden muazzam miktarda para koparıyor; bu miktar o kadar yüksek ki, yaptığım hesaplara göre, bölgedeki yoksul çiftçilerden bu tür yolsuzluklarla ele geçirdiği toplam para, her yıl kocaman bir beton ev yaptırmasına yeter; hatta bazı yıllar iki ev de yaptırabilir, buna ek olarak pahalı bir elektrik santrali de kurabilir." (Bjartur araya girdi; "O santralden elde edilen elektrik sizin evi aydınlatırsa hiç şaşmam.") "Şirket bütün bu parayı cebine atıyor, esaslı bir miktarı elbette yöneticinin kişisel harcamalarına gidiyor; o da sürekli, iş ve eğlence için, ya da sağlık sorunlarını bahane ederek, ailesiyle birlikte Danimarka'ya seyahatlere çıkıyor, ne kadar çar çur etse de şirketin yoksul, açlıktan sürünen çiftçilerden iç ettiği parayı bitiremiyor." ("İyi de, sen de Danimarka'ya gitmedin mi İngi, dostum," dedi Bjartur.) "Herkesin bildiği gibi yönetici Güney'de, Fiyort'ta kendine muhteşem bir malikâne yaptırdı, üstüne kule bile kondurdu; şirketin binalarının iyileştirilmesi için de avuç avuç para saçıyor." (Bjartur: "Zavallı ihtiyar şeytanın canı kule çektiyse neden mahrum kalsın?") "Bütün bunların üstüne, hepimizin bildiği gibi, doktor da parlamentoda şirketin çıkarlarını korumak için elinden geleni yapıyor; rıhtım ve dalgakıran inşaatının sübvansiyonu için Hazine'yi yüklü bir meblağ ödemeye ikna etti; bu çabasının ardındaki başlıca neden, şirketin Fiyort'taki balıkçılık işinde doktorumuzun önemli bir hissesinin bulunması.

Tarihin başlangıcından beri zengin doğal kaynaklara sahip olan bölgemiz, iş sosyal meselelere gelince, daha yoksul olan bölgelerden geride kaldı. Ama şimdi," diye devam etti Sekreter, "Güney'de, uzak yörelerdeki çiftçilerin içine kısıldıkları kapa-

nın farkında olan, onları Thingey çiftçilerinin yolundan gitmeleri için yüreklendirmek gerektiğini düşünen, halkçı insanlar harekete geçtiler. Buldukları her fırsatta, dinmek bilmeyen iştahları için bireyleri ve devleti son kuruşuna dek yolmaya meraklı bu ahlâksız çeteye karşı, çiftçilerin örgütlenmesini desteklemek farz oldu. Siz yoksul çiftçiler, her yıl bu zamanlar sizleri bekleyen açlık tehlikesiyle savaşmak için, üstünüze doğru dürüst bir çaput bile alamadan, küçük arazilerinizde gece gündüz köleler gibi çalışıyorsunuz. Yöneticinin keyfine göre elinize sıkıştırdığı birkaç kuruştan başka, bazen yıllarca elinize para geçmiyor (Bjartur: "Yazevi'nde yeterince para var.") – yılda birkaç krondan fazla kazanmıyorsunuz. Bunun doğru olduğunu sen de biliyorsun, Bjartur, parlak sözlerle yoksulluğuna pırıltılı bir hava vermen anlamsız. Şimdi sana dürüst bir insan olarak soruyorum: Tüm toplumu kuşatan bu soyguncu düzen hakkında ne düşünüyorsun?"

Bjartur: "Ben de bütün içtenliğimle cevap vereyim; siz kibar beyler ve hanımlar birbirinize çamur atmaya başladığınızda, kafamı öte yana çevirmeyi tercih ediyorum, çünkü pek hoş bir manzara arz etmiyorsunuz. Tüccarın işine karışmam, bana verdiği sözü tutsun yeter, ne yaptığıyla, nasıl yaşadığıyla ilgilenmem. Bildiğim tek şey, ilgilendiğim tek şey, koyunlarımın kışı sağlıklı geçirmeleri, bir de Tanrı'ya da, insanlara da borcumun olmaması. Yeterince param var, ailem de, şöyle bir karşılaştırırsak, en az siz Utirauthsmyri'de yaşayanlar kadar sağlıklı; sizlerin de ölümsüz olduğunuzu sanmıyorum, ayrıca anladığım kadarıyla, her yıl doktorlara danışmak için uzak ülkelere giden tüccarın ailesinden çok daha sağlıklısınız. Biz kırda yaşayanlar kimseye imrenmiyoruz, kimsenin yerinde gözümüz yok."

"Fakat sevgili Bjartur –"

"Ben sevgili Bjarturun değilim. Adım Gudbjartur Jonsson, Yazevi'nin çiftçisi."

"Pekâlâ, öyle olsun, Gudbjartur Jonsson," dedi Sekreter, soğuk tebessümüyle ve kayıtsız bir tavırla başını çevirdi. "Benim adım da Ingolfur Arnarson. Adımdan da anlaşıldığı gibi, bir yerleşimciyim." (Bjartur: "Evet, zamanında her işi denedin.")

"Bu ülkeyi kendim için de, başkaları için de iskâna uygun hale getirmek istiyorum. İnsanlar binlerce yıldır kendilerini ve hayvanlarını açlıktan ölüme sürüklüyor, burayı bir türlü yaşanır hale getiremedik. Şu kadarını söyleyeyim: Bundan böyle bu ülkede çıkarları uyuşmayan, aralarında uzlaşıncaya dek sürekli mücadele eden iki çeşit insan olacak. Bunlardan biri, çiftçileri sindirmek için ellerinden geleni yapan muhafazakârlar ve gerici yobazlar; tüccarlar, gemi sahipleri ve doktor gibi bürokratlar da bu sınıfa giriyor. Ötekiler, çiftçilere yardım etmek için ellerinden gelen her şeyi yapanlardan oluşuyor. Çiftçilerin kooperatifler aracılığıyla ürünlerini adil bir fiyatla satmalarını, gereksinimlerini de fahiş kâr yapan aracıları aradan çıkararak, makûl fiyatlarla elde etmelerini istiyoruz, onlara ucuz işgücü temin etmek istiyoruz. Bunun yolu, kıyı şehirlerindeki kapitalizmi ortadan kaldırmaktan, orada çalışan işçileri ülkenin içlerine yönlendirmekten geçiyor. Son olarak, çiftçilerimizin daha zengin olmalarını istiyoruz, bunu da devletin düşük faizli kredi vereceği ziraat bankalarıyla yapacağız; böylece çiftçiler işletmelerini büyütebilecekler, elektrik santrali kurabilecekler, büyük çapta çiftçilik yapacakları teçhizata kavuşacaklar. Bizim programımız, yeni İzlandalı yerleşimcilerin programı budur. İzlandalı çiftçinin, kendi toprağında hür bir insan olarak yaşayacağı, yeni bir kolonileşme çağı başlatıyoruz. İzlanda çiftçisini, Yüce Yaratıcı'nın karanlığın güçlerine karşı savaşında yanında yer alacağı kutsal görevine uygun, onurlu ve saygın yerine yükseltmeyi amaçlıyoruz."

"Evet, bunları bir yerden duymuştum galiba," dedi Bjartur, kaşınarak.

"Fakat Tanrı aşkına, sana biraz daha para kazanmanın yolunu gösteriyoruz, anlamıyor musun be adam?"

Yazevi'nin Bjarturu'nun anlamadığı şey tam da buydu işte. Ne kadar uğraşsa da, büyük çiftçilerin ve onların oğullarının, onun para kazanmasını isteyeceğini kafası almıyordu. "İstedikleri kadar Kız Enstitüsü, kooperatif kursunlar, canları nasıl çekiyorsa öyle yapsınlar, ama ben büyük insanlardan bir şey talep edersem, bana ayak işlerini yaptıracaklarını da bilirim. Siz büyükler

birleşseniz de, tek başınıza da olsanız nasıl para kazanılacağını bilirsiniz, ama eğer kaybederseniz, binlerce kron kaybedersiniz; ben sizin kayıplarınızı ödeyecek bir kuruluşa asla üye olmam. Otuz yıldan beri bu yıl ilk kez senin ihtiyara borcumu bitirip hür bir insan oldum; kim bilir, zamanla maryalarım için dışarıya güzel bir ağıl yaparım, kuzular için de ayrı bir yer. Hayvanlarımın sayısı azalmıyor, çoğalıyor. Bildiğim kadarıyla, yetmiş yünü kırpılmış maryam var, yirmi de kırpılmamış; bir de hiç ilgilenmediğim bir inek; ama elbette canım çekerse, siz Rauthsmyrililer gibi, istediğim kadar inek almamda sakınca yok; hatta belki, sırf keyfimden, tıpkı sizinki gibi bir ev de inşa ederim, aslında hiç ihtiyacım yok ya, buradaki kirişler yeterince sağlam, bir tek çatı kirişi birkaç yerden su sızdırıyor, o kadar. Ama bundan yirmi yıl önce, satacak bir şeyler bulduğum ilk günden bu yana bana hakça davranan tüccara cephe almak..."

"Evet ama, şimdi sağlıklısın, güçlüsün, ya ilerde kilise yardımıyla geçinecek hale gelirsen?"

Bjartur aniden parladı, öfkeyle bağırıp çağırmaya başladı, ne dediği zor anlaşılıyordu, hür doğmuş bir İzlandalıyım ben ve, ve, ve benim için hepsi bir ve, ve Myri'de Gunnvor'a yaptıkları gibi canlı canlı kesilip küçük parçalara ayrılmayı tercih ederim, o Gunnvor ki asla cellatlarının önünde eğilmedi, hepsine lanet okudu, öldükten sonra tüm lanetleri gerçekleşti. Kız Enstitüsü'ymüş, kooperatifmiş, hiçbiriyle işim olmaz...

"Tanrı aşkına, Ingi, haydi, eve gidelim. Boşuna nefes tükettiğini görmüyor musun? Bu saçmalık böyle sürüp gidecekse ben tek başıma gidiyorum."

Mal Müdürü'nün kızı bu gösteriden sıkılmıştı. Babası ve ağabeyi gibi keçi inadı yoktu onda; koca koca adamların, bu kır köylüsünü ikna etmek için neden zahmete girdiklerini anlamıyordu – adam delinin teki olabilirdi, ama ne istiyorsa yapmaya hakkı vardı. Araya girmeseydi, kim bilir ne zamana kadar orada oturacaklardı.

Mal Müdürü, evin önündeki tarlada elinde tırmıkla duran, evden çıkarlarken onlara bakan çiftçinin kızını göstererek, "Bu küçük kızın adı Asta Sollilja," dedi. "On üç yaşında."

"Ah, tabii, elbette," dedi Sekreter, Asta'ya yakından bakmak için atının dizginini çekerek. "Tamamiyle unutmuşum. Nasılsın, Asta Sollilja? Kocaman bir kız olmuşsun."

"Kışın verdiğim parayla o mendili aldın mı?" diye sordu Mal Müdürü.

"O para var ya o para," diye bağırdı Bjartur taşlıktan, "ilerdeki sazlıkta bataklığa düşürdüm. Kazayla oldu tabii. Ama aldırmadık. Aldırmaya değmezdi."

"Evet, evet, domuz kafalı bir katır olarak kalacaksın hep," diye cevap verdi Mal Müdürü.

"Off, biraz acele edin," diye bağırdı kızı yolun ilerisinden. "Eve gidelim artık."

"Evet, Asta Sollilja," dedi sekreter, "çok güzel bir kız olmuşsun. Hoşça kal. Hepiniz hoşça kalın."

Güle güle.

Şarkılar

Yumurtasını şarkılarla yerleştirir çulluk,
Yağmur kuşu sızlanarak aşkını çağırır
Gri martı süzülerek atar bir çığlık
Güney denizlerinden evine ulaşmaya çalışır

Bütün ötücü kuşlar güneyden sazlıklara ve fundalıklara doğru uçuyor; kışın kar beyazı otları yerini çimenlerin yeşiline bırakmış, küçük korular ve dere kıyıları yeşilin her tonuyla kaplı ve evet, ilkbahar geldi de geçmek üzere, ineği dışarı çıkarmanın zamanı gelmiş olmalı. Birkaç gün boyunca bunu tartıştılar ama Finna ineğin sıcak ve güneşli bir günde, törenle çıkarılmasından yanaydı. Ve sonunda güneşli ve sıcak gün geldi. İnek ahırdan çıkarıldı, bağı çözüldü. Temkinliydi, ayakları yere tereddütle basıyor, iyice açılmış burun deliklerinden horultular çıkararak soluyordu; kapı eşiğinden, kışın karanlığından ve pis kokularından baharın ışığına ve kokularına homurdanarak baktı. Değişim çok ani olmuştu, bu yeni mevsime kendini ha-

zırlaması için zamana ihtiyacı vardı. Taşlıkta, güneşe doğru böğürdü, sonra, dikkatle bir-iki adım attı ve güzel havanın kokusunu içine çekmek için tekrar durdu. Tekrar böğürmeye çalıştı, ama sanki şaşkınlıktan söyleyecek bir şey bulamıyordu, rüyada mıydı yoksa? Karanlıkta ve ahır kokuları arasında pek çok kez güneş ışığını ve yeşil kırları hayal etmişti ve şimdi rüyalarının gerçek olduğuna inanamıyordu. Yamaçtan aşağı tırıs gitmeye niyetlendi ama birkaç dakika sonra sevinçten içi içine sığmamaya başladı, sonunda özgür kalmıştı. Dörtnala seyirtmeye başladı, kışı dört duvar arasında geçirdiği için başlangıçta hantal ve gergindi, sonra kuyruğunu havaya dikerek sazlığa doğru son sürat koştu. Uzun zamandır uzamın ve mekânın boyutlarını unuttuğu için hedefsizce, gelişigüzel sağa sola seyiriyor, daireler çizerek, uzun uzun böğürerek baharın şarkısını söylüyordu; çocuklar çığlıklar ve kahkahalar atarak peşinden koşuyorlardı, sonunda bir bataklıkta durabildi, dizlerine kadar çamura batmıştı ve hızlı hızlı soluyordu. Kendine gelip otlanmayı akıl ettiğinde gün oldukça ilerlemişti.

İlk birkaç gün evin önündeki çayırda kalmasına izin verildi, yine de Bjartur başını otlara gömdüğü her anı kaydediyordu, çünkü gübreli toprağın sağlayacağı ürün, her ne kadar inek için fazlasıyla yeterli olsa da, kışın sonlarına doğru maryalar için kritik önemde olacaktı. Bjartur, beklenmedik bir anda evine yerleşip bütün planlarını altüst eden bu hayvan hakkında aşağılayıcı bir dille konuşmayı sürdürüyordu. Köpek de sahibinin tavrını örnek aldı, zaten huyu, yeni doğan bebekleri evlat edinip sütünü emziren annesine hiç mi hiç benzemezdi. Günün çoğunu mahmur ve mahzun bir tavırla taşlıkta uzanarak geçirir, ama bir yandan da sert bakışlarla ineğin hareketlerini takip ederdi. En beklenmedik zamanda fark ettirmeden tarlaya süzülür, arkadan ineğin bacağına dişlerini geçirmek için fırsat kollardı. İnek kendini korumaya çalışır, onu tekmelemeye ya da başını eğip kovalamaya çabalardı; ama köpek inatçı ve atikti, kolay kolay pes etmezdi. En sonunda kafa kafaya gelirler, köpek yanağını açıp dişlerini göstererek pis bir bakışla hırıldar, inek salyalar akıtarak kafasını sallardı.

Her zaman köpekten yana olan Bjartur, "Şu lanet inek köpeği neden rahat bırakmıyor," diye söylenirdi.

Bjartur daha çok çocuklar için endişeleniyordu. Günler geçtikçe çocuklar balık artıklarını, tuzlanmış pisi balıklarını, kömür balıklarını, sonbahardan kalan sosisleri daha tatsız buluyorlardı, bu konuda da Bjartur, ineği kutsal bir hayvan gibi besleyen ve çocukları Fiyort'tan fahiş fiyatlarla aldığı yiyecekler yerine başka besinlere yönlendiren karısını suçluyordu.

Bir gün ineği, dağın eteklerinde, çimenli çukurlar ve fundalıklarla dolu bir yer olan Krok'a götürdüler. Solgun otların arasından bahar sürgünleri boy vermişti, sazlıklar, bütün vadi yeşile kesmişti. Ama inek bu otlakta yalnız olmaktan mutlu değildi ve tepenin sırtını aşarak kaçmaya çalıştı. Ertesi gün ineğin başında durmaları için iki büyük oğlanı gönderdiler, ama onların varlığı da ineği yatıştırmaya yetmedi; Utirauthsmyri'deki kız kardeşlerini özlüyordu, eski ahırının bulunduğu yöne dönüp vadiye doğru saatlerce böğürdü. Sonunda oğlanlardan iyice sıkılıp kaçtı. Bir kovalamaca başladı. Dağ sırtındaki çukur bir yerde ineği yakaladılar, başına kalın bir ip bağlayıp eve götürdüler. Taşlıkta tek başına, tükenmiş bir halde dikildi; boyun damarları şişmişti, kulaklarını kederle oynatıyordu, Finna yanına gelip onunla hayat üzerine konuşuncaya kadar da şikâyetinden vazgeçmedi. Hayattan bezdiysen, bir kaçış yolu da yoksa, elinin dokunuşuyla bize huzur verecek bir dostunun olması, harikulade bir şeydir. Bundan böyle Finna, ineğe kendisi bakmaya karar verdi. Yanına küçük Nonni'yi de alarak onu otlamaya götürdü. Bunlar güzel günlerdi. Hayatın en güzel günleri gibi, huzurlu, gösterişsiz günler; küçük oğlan o günleri hiç unutmadı. Hiçbir şey olmaz; insan sadece yaşar, nefes alıp verir ve canı başka hiçbir şey ama hiçbir şey istemez.

Fundalıklarda söğüt dallarının sürgün verdiği günlerdi o günler; yaban mersinleri kokulu kırmızı beyaz çiçekler açardı, yaban arıları yüksek perdeden vızıltılarıyla çalılıklara girip çıkarlardı. Kırlarda kuşlar ilk yumurtalarını yumurtlamış, ama hâlâ şevkle şarkılarını söylüyor olurlardı. Fundalıkların arasından minik dereler akardı, onların çevresinde ineğin ot-

lanacağı yeşil oyuklar oluşurdu, kayaların arasında elflerin yaşadığı girintiler ortaya çıkardı ve elbette, koca dağın yamaçları yeşile keserdi. Güneş bütün gün ışıldardı. Sis indiğinde bazen gün boyunca, bazen de iki gün boyunca güneş ışıldamazdı. Süpürge otlarıyla kaplı tepeler sisin arasından başlarını dikerler ama dağlar gözden kaybolurdu. Yosunların rengi parlaklaşır, kokuları artar, çimenler çiyle kaplanırdı; fundalıkların üstünde ve toprağın turba olmayan yerlerinde inci gibi ağlar oluşurdu. Sis beyaz ve inceydi; etrafı ağaçlarla çevrili derenin olduğu yere tırmanıp yukarıya baktığınızda, bazen gökyüzünü görebilirdiniz ama önünüzü birkaç metreden fazla göremezdiniz. Fundalık, kokusuyla, yeşiliyle ve şarkısıyla göğe doğru tırmanırdı; kendinizi bulutların üstünde yaşıyormuş gibi hissederdiniz. İnek dilini kıvırıp çimenlerin üstünde dolaştırır, bıkmadan, usanmadan otlardı; bazen derenin üstünden sarkan söğüt dallarına da hamle yapardı. Ve oğlan, annesi örgüsünü örerken ocağın yanında oturur, birlikte ineğin, çimenlerin, derenin, her şeyin sesini dinlerlerdi.

"Bir zamanlar bir adam varmış. Evine dönmek üzere yola çıkmış. Karanlık bir sonbahar gecesiymiş. Adam çok yorgunmuş. Mal Müdürü'yle ve tüccarla başı o kadar dertteymiş ki, artık beni mezar paklar, diye düşünüyormuş. Borçlarını ödeyemiyormuş, tüccar artık ona kredi açmayacağını söylemiş, Mal Müdürü varını yoğunu almakla tehdit etmiş. Belki de en doğrusu ailesini bırakıp gitmekmiş; öyle yaparsa çocukları başka evlere dağılacak, haftanın her gününü yarı aç geçirecekler, pazar günleri ise dayak yiyeceklermiş. Şu anda evinde onu bekliyorlarmış ve o eve eli boş dönmekteymiş; gururu onu başkalarından yiyecek dilenmekten alıkoymuş. Ağır adımlarla yürüyormuş. Bu ülkede kimler, kimler ağır adımlarla yürüdü ama kimse seslerini duymadı. Elden ne gelir?

Sonra birden, kayaların arasında bir ışık görmüş.

Bu yoldan, gündüz aydınlığında da, gece karanlığında da, defalarca geçmiş; kayaların arasından parıldayan bu ışığın ne olduğu hakkında en küçük bir fikri yokmuş. Işığa doğru ilerlemiş, karşısına küçük bir ev çıkmış. Kapıda güleç yüzlü bir de-

likanlı varmış. Peri çiftçisiymiş bu delikanlı. Çok az konuşuyormuş ama hep tatlı şeyler söylüyormuş. Elflerin o tatlı, düşünceli tavırlarına sahipmiş; elfler hiç endişelenmezler, hep iyiyi ararlar ve mutlaka bulurlar. Kayaların arasında adama kahve, bol şeker ve krema vermiş, adam farkında olmadan bu nazik delikanlıya bütün derdini anlatmış. Ayrılırlarken elf çiftçisi ona, 'Yarın sabah uyandığında evinin önündeki yola bak,' demiş.

Çiftçi evine dönmüş, ailesiyle birlikte yatmışlar. Ailesine derdinden söz etmemiş. Sabah evinin önündeki yola baktığında, ne görmüş dersin? Her çeşit erzak birbiri üstüne yığılıymış. Çuvallar dolusu un, şeker kutuları, bir heybede de çok güzel balıklar. Çiftliktekiler o güne dek bu kadar güzel balık yememişler. Küçük bir kavanozda pekmez bile varmış."

"Bir zamanlar küçük bir çocuk varmış. Kırlarda yaşayan bir ailenin üvey evladıymış, ötekiler kiliseye gittiği halde onun gitmesine izin verilmezmiş. Kız ya da erkek kardeşi de yokmuş çünkü hepsini ondan ayırmışlar. Yaz vakti, bir Pazar günüymüş. Bütün aile pazar giysilerini giyip kiliseye gitmeye hazırlanmış, hepsinin kendi atı varmış, çocuk taşlıkta durup onların uzaklaşmasını, atlarının nehrin kenarındaki yolda kaldırdığı toz bulutlarını seyretmiş! Sence de kalbi sızlamamış mıdır?

Ağlaya ağlaya evden uzaklaşmış, dağın yamacındaki kayalara gitmiş, kafasında, hepimizin zaman zaman karşılaştığımız, bazen bizi etkisi altına alan kötü düşünceler varmış. Fakat dağın yamacındaki kayalıkta ne işitmiş dersin? Hayatında duyduğu en güzel şarkıyı işitmiş! Bu kadar güzel bir şarkıyı kim söylüyor diye merak etmiş. Şarkı bir ya da iki kişinin ağzından çıkmıyormuş, üç kişinin ağzından da çıkmıyormuş, birçok kişi birlikte söylüyorlarmış şarkıyı. Bir tören yapılmaktaymış, çocuk daha önce bu kadar güzel ezgiler işitmemiş. Peki, şarkı sesleri nereden geliyormuş? Çocuk o anda, perili kayanın bir kaya değil, bir kilise olduğunu anlamış; kilise güneşin altında parıldıyormuş, elfler kilisenin içinde sıralara oturmuşlar, rahip de mihrabın önünde, yeşil giysisiyle duruyormuş. Çocuk elflerin kilisesine girmiş. Daha önce hiç bu kadar soylu ve mut-

lu insanlar görmemiş. Huzur içinde, şarkılarla yaşayanların hayatı böyledir. İlahi bittikten sonra rahip kürsüye çıkmış, vaaza başlamış. Çocuk bu kadar güzel, dokunaklı bir vaaz duymamış. Hayatı boyunca bu vaazı hatırlamış, gizlerini bulmak için kafa yormuş; ama vaazın konusunu kimseye söylememiş. Bazılarına göre bu vaaz, insanın hayatının sonunda iyinin kötüyü yeneceğini anlatır. Sonra rahip tekrar mihrabın önüne gitmiş ve bizim dünyamızdaki seslerden çok farklı, sıcak, tatlı bir sesle ilahi söylemeye başlamış. Sanki göğsüne iyiliğin eli değmiş. Son ilahi de söylendikten sonra herkes ayağa kalkmış, dışarı çıkmışlar. Çocuk da ayağa kalkmış ve dışarı çıkmış. Ama etrafına bakınca, elfleri de, kiliseyi de görememiş. Hepsi yok olmuş, bir tek dik ve çıplak perili kaya yerinde duruyormuş; duyduğu tek ses de kayanın yarıklarına girip çıkan kuşların, muhtemelen akkuyrukların sesiymiş. Perili kayanın kiliseye dönüştüğünü bir daha hiç görmemiş. Ama bu Pazar gününün anısını her zaman hatırlamış, kendi tadamadığı mutluluğu başkalarında görünce bu hatıra onu teselli etmiş; büyüyünce de sahip olduklarıyla yetinen ve onların tadını çıkaran bir adam olmuş."

Finna hikâyelerini anlatırken gökyüzünden, güneşin leziz bir vaat gibi saklandığı beyaz sis bulutlarının arasından saçlarına binlerce parlak, ışıltılı inci, değerli mücevherler gibi damlardı. Her cümlesinin sonunda dudaklarını ciddiyetle, ilahi bir metin okuyormuşçasına büzerdi. Şişlerindeki ilmikleri okşar gibi düzeltti; etrafındaki manzara kutsal bir giysiye bürünmüştü sanki, hafifçe nefes aldı. En iyi arkadaşlarından biri bir elf kadındı, bir elf adam da tanımıştı, o kadının kardeşi; ama bütün bunlar çok zaman önce, Urtharsel'deki evinde olmuştu. "Bir ilmik mi atladım yoksa?" diye mırıldandı ve iç çekti. "Ah, hiç önemli değil. Giden gitmiş. Asla geri gelmeyecek."

Fakat oğlan önemli olduğunu düşünüyordu. Annesine babası Asta Sollilja ile Fiyort'a gittiğinde, o arkadaşlarıyla tekrar buluşmayı, onlar gibi elf olmayı önerdi. "Bukollamızı da yanımıza alırız."

"Hayır," dedi annesi, azarlar gibi. "Artık çok geç. Büyükanneye kim bakacak?"

Oğlan cevap vermedi, annesinin yüzüne bakmayı sürdürdü; bu yüz, dünyada yaşayan en yüce, en asil yüzdü, iyiliği, güzelliği, hüznü hiçbir şeyle kıyaslanamazdı. Çok sonraları, o günlerin üstünde yükselen o yüzü hatırladıkça, kendisinin de, tıpkı mavi dağlar gibi, dinî bir kudsiyeti yaşadığı için şanslı olduğunu düşündü. Mesafeleri aşan, her şeyi birleştiren bu güzelliği ve hüznü –aşılmaz engeller, dinmek bilmeyen bir özlem– bütün varlığıyla, hayranlıkla seyrederken, canı başka hiçbir şeyi çekmez, hayatın yaşamaya değer olduğunu hissederdi.

Kemanın şarkısı kesilip
Yuvadaki kuş iç geçirdiğinde,
Kar tüm tepeleri örtüp
Tepeleri, vadileri görünmez kıldığında,

Rüya odalarda çoğu kez,
Ya da uzaklarda, uzak ormanlarda,
Vatanımın, İzlanda'nın ilk insanı
Bir serap gibi çıkar karşıma

Bir zamanlar benimle muhabbeti
Telin üstündeki notalar gibiydi.
Dualarım onu yatıştıracak,
Hüznü kovacak, huzur getirecek.

Teller hâlâ onun şarkısını çalıyor;
Kırık bir şarkı bu, bir aşk armağanı;
Ama irademe ona güç veriyor,
Asla yalnız yürümeyecek bu yolları.

Annesi ona şarkı söylemeyi öğretmişti. Büyüdüğünde, dünyanın şarkısını dinlediğinde, annesinin şarkısını hatırlamaktan daha büyük bir mutluluk olamayacağını hissetti. Bu şarkıda insanoğlunun en değerli, en anlaşılmaz rüyaları vardı. O günlerde fundalıklar gökyüzüne tırmanırdı. Havadaki kuşlar bu şarkıyı, hayatın en güzel şarkısını hayranlıkla dinlerlerdi.

Vaftizci Yahya gecesi; bu gecede, çiyle yıkananlar dilek tutabilir.

Genç, ince ve narin vücuduyla dere kenarından sazlığa yürüdü, bataklığın sığ sularında yalınayak ilerledi. Yarın şehre gidecek, dünyayı gözleriyle görecekti.

Haftalardır bu ümide kapılmış, ona zevkler ve keyifler vaden gündüz rüyaları görüyordu. Mal Müdürü geldiğinden beri her gece, bu yolculuğun hayaliyle uykuya dalıyordu. Gündüz düşlerinde, belki yüz kez yola çıktığını görmüştü; son zamanlarda, geceleri uyuyup vakit kaybetmektense yaklaşan mutluluğun tadını daha iyi çıkarmak için, sabahın ilk saatlerine dek uyumadan yatıyordu. Bugün saatler uzak bir esinti gibi geçmişti; parmak uçları uyuşmuş, yanakları kızarmıştı; söylenen hiçbir şeyi duymuyordu. Kendine yumuşak gri-lacivert iplikten iç çamaşırı örmüştü; bu seyahat için bir kenarda tutuyor, ancak pazar günleri çıkarıp bakıyordu. Ayrıca kahverengi bir iç eteği de örmüştü; iki kenarında iki şerit vardı, biri mavi, öteki kırmızı. Birkaç saat önce babası, evde üstünde kilidi olan tek sandığı, giysi sandığını açmış, kendi pazar ceketinin altından çiçekli bir kadın elbisesi çıkarmıştı. "Bunun içini doldurmak için biraz fazla zayıfsın," demişti, "yine de annenin en iyi giysilerini giymenin vakti geldi. İş kendini dünyaya göstermeye gelince, benim kızımın hiçbir eksiği olmamalı."

Sevinçten yüzü kızarmış, gözleri parlamıştı. Neredeyse kutsal bir andı. Giysi kırışıklıklar içindeydi elbette, kumaş yılların etkisiyle incelmiş, eprimişti ama ne güve yemiş ne de rutubetten zarar görmüştü. Üstünde yabancı ülkelerde yetişen birbirinden güzel bitkilerin baskıları, göğsünde farbelalar vardı. Ne ki, Asta Sollilja son birkaç aydır hızla büyümekte olsa da, ergenliğin kıvrımları hatlarına yerleşmeye başlasa da, hâlâ böyle bir giysinin içini dolduramayacak kadar sıska, uzun bacaklı bir kızdı. Giysi zayıf omuzlarından kayıyor, belinde kabarıklık yapıyordu. Helgi, "Utirauthsmyri çayırlarındaki korkuluk-

lara benziyor," deyince babası onu aşağı yolladı. Üstüne oturmayışını saymazsak, giysi kıza yakışmıştı.

Asta, şükran hissiyle kollarını babasının boynuna dolamış, boynundaki noktayı bulmuş ve başını oraya gizlemişti. Dudakları artık büyümüş, kalınlaşmıştı. Penceredeki profiline baktığınızda, alt dudağının dolgunluğunu, çekici bir kıvrımla büküldüğünü, ağzının olgunlaşmaya başladığını görebilirdiniz – babasının sakalları kirpiklerini gıdıklamıştı.

Ilık çamur, çıplak ayak parmaklarının arasından fışkırıyor, topuğunu kaldırdığında floş diye bir ses çıkıyordu. Bu gece, daha önce hiç bedeni olmamış gibi, çiyle, şebnemle yıkanacaktı. Nehirdeki her su birikintisinde bir kum kuşu onu selamladı; Yazdönümü Gecesi'nde sazlıktaki hiçbir kuşun onun kadar soylu bir duruşu yoktur. Saat gece yarısını geçmişti, bire yaklaşıyordu. Bahar gecesi vadiye bir genç kız gibi yayılmıştı. Gitmeli miydi, gitmemeli miydi? Parmaklarının ucunda, tereddütlü birkaç adım attı. Sazlığın üstündeki tüyümsü sisler yamaçlarda ipil ipil yükseliyor, dağın karnını masum, iffetli bir peçe gibi örtüyordu. Gecenin karanlığında, gölün beyaz parıltısına karşı bir masal hayvanının silueti belirip yok oldu.

Nehrin kıyısında çimenli bir düzlük, oraya doğru giden, bir çift tecrübesiz ayağın çiylerin üzerine bıraktığı, kavisler çizen ayak izleri. Kuşlar bir süre sessiz kaldılar. Asta Sollilja kıyıya oturdu ve sesleri dinledi. Sonra, bu Yazdönümü Gecesi'nde, güneşsiz geçirdiği tüm kışları hafızasından silen bu gökyüzünün altında, üstündeki yıpranmış giysileri çıkardı. Aydınlık gecede genç bir tanrıça, yarı ham çıplaklığı içinde kusursuz. Hayatta hiçbir şey, büyük şeylere gebe olan bir günün öncesindeki gece kadar, o gece ve çiyleri kadar muhteşem değildir. Yeni uzamakta olan otların ve çiylerin arasında dileğini diledi. Bedeni ve ruhu bir olmuştu; bu birlik, tüm saflığı ve mükemmelliğiyle, dileğine de yansıdı. Saçlarını derede yıkadı ve dikkatle taradı; bacaklarını dereye soktu, oturdu, ayak parmakları dipteki kumların arasına gömüldü. Tuhaf su kuşları hâlâ kavisler çizerek suda yüzüyor, hiç beklemediği bir anda dönerek onu selamlıyorlardı. Bu selamlar tümüyle neden-

sizdi ve yeryüzünde hiçbir yaratık, bu kuşlar kadar zarif selam veremezdi.

Üşümeye başlamıştı, nehrin kıyısında bir o yana, bir bu yana koştu; ayakları dünyanın şehirlerinin sokaklarını dolaşıyormuş gibi izler bırakıyordu. Hafif ve kaygısızdı, yerden yükselen sis gibi, o da çiyle yıkanıp ayağa kalkmıştı; bu aydınlık gecenin nemli yeşil manzarasında kendini harika hissediyordu. Bir süre daha koşunca ısındı, kuşlar uykularından uyandı, gökyüzü harikulade renklerle canlanmaya başladı; bir saat sonra güneş aslan pençesinin üstündeki şebnemde ışıldayacak, sonra şebnem güneşte buharlaşacaktı, Aziz Yahya'nın kutsal şebnemi.

Bjartur gecenin horultuları boğazına yükselmeden çok önce, sabahın ilk ışıklarıyla yataktan fırladı, hızla bir tutam enfiye çekti ve giyindi. Bu büyük günde, dünyayı göreceği bu günde Asta Sollilja uyuya mı kalmıştı? Hayır, kimse bunu iddia edemez; o da kalktı, mahmurluğunu gözlerinden silip babasının giysilerini üstüne geçirmesini izledi. Sonra babası atı hazırlamak için aşağı indi. Babası gidince yeni iç çamaşırlarını çıkardı, dün gece ilk kez yıkadığı, ilk kez keşfettiği, ona henüz verilmiş tertemiz bedenine bu yeni çamaşırları geçirdi. Yeni iç eteklığini, yeni yün çoraplarını, yeni koyun derisi ayakkabılarını giydi, üstüne de annesinin hatırası güzel giysiyi geçirdi. Odada aşağı yukarı yürüyor, kalbi hevesle ve yola çıkmanın heyecanıyla çarpıyordu, üvey annesi bu sırada kahveyi hazırladı. Büyükanne de uyanmıştı, işaret parmağıyla diş etlerini ovarak, yatakta oturuyordu.

"Paltonu almayı unutma, kızım. Yağmur yağarsa o giysi harap olur."

Büyükanne böyleydi işte. Asta Sollilja ölümü göze alır, o pis paçavrayla şehre gitmezdi.

"Her an yağmur yağabilir," diye tekrarladı büyükannesi.

"Ama gökyüzünde tek bir bulut bile yok," dedi Asta Sollilja.

"İyi havalarda insanda akıl kalmaz," dedi büyükanne. "Tedbirsiz davrananın başına her türlü bela gelir."

Ama bugünkü gibi bulutsuz bir gökyüzü insanın güvenini artırıyordu; güneş yeşil vadinin üstünde parıldıyordu, Ma-

vi Yarlar rüyamsı bir güvenlik duygusuyla sırtlarını gökyüzünün mavisine dayamışlardı; çocuk yuvasında oynayan çocuklar gibiydiler, yüzleri görkemli ve mutluydu; sanki bundan böyle hiçbir bulut, bu engin, ebedi gökyüzünü karartmayacaktı. Böyle bir sabahta eski püskü, yırtık bir paltonun düşüncesi bile korkunçtu, Asta Sollilja, homurdanan büyükannesine veda edip aşağı indi.

Sonra, babasıyla birlikte dünyaya doğru yola çıktı. İhtiyar Blesi'nin çektiği araba yün çuvallarıyla doluydu, ana yola ulaştıklarında babası atın yularını tutarak önden yürümeye başladı, Asta'ya atın üstünde gidebileceğini söyledi. Nefis bir sabahtı. Asta Sollilja, bir günün bu kadar genişleyeceğini, sonsuzluğu barındırabileceğini hayal bile etmemiş, hiç bu kadar özgür olmamıştı. Kısa süre sonra yeni yollar belirdi, Asta eski varoluşunun yavanlığını ardında bıraktığını hissediyordu. Kırların üstünden esen rüzgârlar burun deliklerine ilk kez duyduğu taze kokularla doluyordu, kır kuşlarının şarkılarının böyle enginlere taştığını daha önce hiç görmemişti. Yankılar değişmişti, sesler de öyle. Tanıdık vadi kuşlarını duymuyorlardı artık, yeni kuşların, başka manzaralara şarkılar söyleyen kuşların, dünyanın kuşlarının seslerini dinlediler. Yol kenarındaki tümsekler başka şekiller, başka renkler aldı, dağlar konum değiştirdi, yeni konumlar, yeni şekiller belirdi, eski dağ sıralarının sırtları ve dağ sivrileri kendi gerçekliklerine çekildiler, birbirinden ayrı tepeler oldular. Dereler farklı bir yöne akıyordu, bilinmeyen çiçeklerin kokuları, korulu küçük vadilerden tecrübesiz yolcuya doğru yükseliyordu. Yol kötüydü, araba sertçe sarsılıyordu, ama Asta'nın tüm duyuları açılmış, günün en küçük ayrıntılarını ve her anını, her şey yepyeniymiş, Tanrı'nın yarattığı ilk günmüş gibi kaydediyordu.

Yol su yollarını izleyerek bir ileriye, bir geriye bükülüyor, ağır ağır yükseklerdeki kırlara çıkıyordu; tırmandıkları her yamaçta yolcuları yeni kır kuşları bekliyor, bir sonraki yamaca ve tırmanışa dek onlara eşlik ediyor, sonra yerlerini başka kuşlara bırakıyorlardı. Bütün sabah tırmandıktan sonra düzlüğe ulaştılar. Burada bitki örtüsü daha ince, ayaz daha sertti. Fundalık

genç yolcunun gözleri önünde uzayıp gidiyordu, ıssız ve boz bir rengi vardı, kuşlar giderek azaldı, dere kayboldu. Çok, çok uzaklarda bir gölün yüzeyi ışıldıyordu. Rüzgârların yıprattığı, çıplak ve dik kayalıklarıyla, ıssız çakıllarla dolu düzlükler, en küçük bitkinin büyümediği ince toprağıyla platonun kıvrımları birbirine ekleniyordu. Ara sıra, yer yer yosunların bürüdüğü düzlüklerde dağ koyunları sabah güneşinde otluyor, onlar yaklaşırken topuklarını hızla vurarak uzaklaşıyorlardı. Kız biraz ısınmak için arabadan atlayıp, geniş çiçekli giysisiyle babasının yanında yürümeye başladı. Bozkırın dondurucu soğuğuna teslim olan iki seyyah, sessizce ilerliyordu. Manzaranın tatsız tekdüzeliği duyularını köreltiyordu; Asta açlığını hissetmeye başlamıştı, yeni şeyler keşfetmek artık onu heyecanlandırmıyor, gördüğü şeyler keyif vermiyordu.

Bir sonraki tepede farklı bir manzaraya, farklı bir derinliğe bakacağını umarak ilerliyor, sonsuz bir sıradanlıkla aynı manzaralarla karşılaşıyordu, bir tek farkla; gölün ışıltısı şimdi arkalarında kalmıştı. Artık yorulmuş, hiçbir beklentisi kalmamıştı ki yol aniden aşağıya döndü, en dipte bir derenin göründüğü, dar ve derin bir koyağın yamacında yürümeye başladılar. Aradaki boşluğun ardından doğuya baktı; başka tepelerle karşılaşmaya hazırlamıştı kendini ama ne görsün, hiçbir şey yoktu; sanki dünya yok olmuş, yeryüzünün yerini göğün derinlikleri almıştı; ama bu derinliklerde mavinin başka bir tonu vardı. Yoksa gökyüzü, ufukta parıldayan mavi-yeşil cam tabakasının üstünde mi yükseliyordu? Bu tuhaf mavi renk engindeki tüm gizemleri içinde barındırıyordu sanki, Asta, bu sonsuzluk görüntüsünün karşısında, bir an durakladı. Dünyanın ucuna gelmiş gibiydi.

"Baba," dedi, şaşkın ve tereddütlü bir sesle, "neredeyiz?"

"Platoyu aştık," diye yanıtladı Bjartur. "O gördüğün okyanus."

"Okyanus," diye fısıldadı Asta, hayretler içinde. Doğuya bakmaya devam etti; platonun doğu kıyısında durduğu için, karanın bitip okyanusun, dünyanın denizinin başladığı yeri gördüğü için ne kadar şanslı olduğunu düşününce, içini serin bir sevinç ürpertisi kapladı.

"Öteki tarafta bir şey yok mu?" diye sordu sonunda.

"Öteki tarafta yabancı ülkeler var," diye cevap verdi babası, böyle muhteşem bir manzarayı açıklayabildiği için gururluydu. "Kitaplarda yazan ülkeler," diye devam etti, "krallıklar."

Asta, büyülenmiş gibi, "Evet," diyerek iç geçirdi.

Ne kadar aptalca bir soru sorduğunu, Uyaklar'da kahramanların şan şöhret kazanmak için geçtikleri denizin işte bu okyanus olduğunu bilmesi gerektiğini, aradan epey bir süre geçtikten sonra anladı; o kahramanların maceraları, bu koca denizin ötesinde başlıyordu. Romantizm ülkesinin, mucizelere giden yolun kıyılarını yalayan denize baktığı için ne kadar şanslı olduğunu düşündü. Aşağı inerken önlerine çıkan ilk yokuşun tepesinde durduklarında, açlığını unutmuş, dili düğümlenmiş, şaşkınlık içinde hâlâ denize bakıyordu. En çılgın rüyalarında bile okyanusun bu denli büyük olacağını hayal etmemişti.

Platonun doğu yamacı çok dik bir yokuşla aşağı iniyordu. Kısa süre sonra şehirdeki evlerin çatılarını, kahverengi bostanları, cetvelle çizilmiş gibi uzanan arkları gördüler. Asta Sollilja rüyalarında Fiyort'u defalarca hayal etmişti ama her biri Utirauthsmyri'deki konak kadar güzel, birbirinden bakımlı evlerin yan yana sıralandığı böyle bir sokak aklına bile gelmezdi. Bu evlerden yamaca yayılan tatlı duman kokusu, burun deliklerinde Yazevi'ndeki turbaların pis kokusundan çok farklı bir tat bırakıyordu. Bir süre sonra yamaçtaki ilk evleri gördüler, kimi yürüyen, kimi at süren, arabayla giden insanların arasında ilerlediler. Pazar günü olmamasına rağmen en iyi giysilerini giymiş, dik yakalı ve kravatlı, sigara tüttüren delikanlılara rastladılar; bu delikanlılar hayattan o kadar keyif alıyorlardı ki, kahkahalara boğularak Asta'ya baktılar, bir adım attıktan sonra onu unuttular.

"Kim bu adamlar?" diye sordu Asta.

Ama bu kibar beyler babasını etkilememişti, "Sigaraya asılmaktan başka şey bilmeyen bir avuç haylaz," dedi. Şimdi taş döşeli bir yoldan geçiyorlardı, iki yanda evler, perdeler, pencerelerde çiçekler vardı; dünyada büyüyen şeyler ne güzeldir! Kol kola iki kız onlara doğru yürüyordu, süslü ayakkabılar, kalın

paltolar giymişlerdi, birinin şapkası kırmızı, ötekininki maviydi. Öyle güzeldiler ki Asta uzaktan birini Myrili Audur'a benzetti, ama yaklaştıklarında Audur öteki olmalı diye düşündü, işin içinden çıkamadı; ama bunlar sadece iki şehirli kızdı, yanından geçerken gülerek çığlık attılar. Anlaşılan Fiyort'ta herkes çok gülüyordu ve mutluydu.

Ama babası onları fark etmemişti bile. Asta "Kim bunlar?" diye sorunca, "İki utanmaz sürtük, elbette," dedi,"sokaklarda bir o yana bir bu yana gezerler, asalak gibi ailelerinin parasını emerler."

Evler gitgide daha da birbirine yaklaşıyordu, sonunda aralarında değil çimenlik, küçük bir sebzeliğe bile yer kalmadı. Cadde şehir halkı ve yabancılar, yük ve binek atlarıyla doluydu, denizde kayıklar vardı. Aynı anda o kadar çok şey ilgisini çekiyordu ki, sonunda soru sormayı bıraktı. Zihni çok hızlı çalışmaya başlamıştı, adeta rüyada gibiydi, yabancılar birbirinin elini sıkmadan, bir selam vermeden çeşitli yönlere yürüyorlardı. Ne olduğunu anlamadan kendini, Bruni'nin dükkânındaki tezgâhın önünde duran, dünyanın ve medeniyetin onlara sunduğu şeylere bakan babasının yanında buldu – kar beyazı çoraplar, belki elli yağmurluk, çiçeklerle bezeli bardaklar, bir yağ ocağı, çiğnemek için tütün. Tezgâhın arkasında iyi giyimli, gösterişli adamlar defterlere bir şeyler yazıyor, müşterilere altın saat zincirleri ve bisküviler çıkarıyorlardı. Çorapları ayak bileklerinde, üstünde bol gelen giysisiyle, ayakkabılarında çamurla, aralarında şaşkınlıkla duruyor, bu muhteşem şeylere görmeyen gözlerle bakıyordu. Sonra mağaza müdürü geldi, canlı ve etkileyiciydi. Kapının önündeki sundurmada Bjartur'un getirdiği yünü tarttı, iki kez Asta Sollilja'ya baktı. "Bjartur'un yakında evlilik çağına girecek bir kızı olduğu asla aklıma gelmezdi", dedi. "Bir süre daha geçsin, tam bizim Magnusumuza göre bir genç kız olacak," dedi. Fakat Bjartur, bunu düşünecek çok zaman var daha, diyerek ekledi; "şimdilik dal gibi uzamakla meşgul, zavallı, kilise merasimi önümüzdeki ilkbaharda yapılacak." Vadinin kızı bu beklenmedik evlilik imasıyla kızardı; araştırma yapmadan karar vermediği için babasına minnettardı, ayrıca böyle şeyler

için yeterince şişman olmadığını söylemesi de hoşuna gitmişti. Kasabada yaşayanların, kırdakilerin aksine, sık sık akıllarına geldiği gibi konuştuklarını bilmiyordu.

Daha sonra Asta Sollilja babasıyla birlikte tüccarın bürosuna geçti. Tüccarın adının Bruni olduğunu sanmıştı hep, ama adamın daha da gösterişli bir ismi vardı; Tulinius Jensen. Asta, Rauthsmyri Kilisesi'ndeki merasimin orta yerinde, mihrabın önüne çağrılmış gibi hissediyordu kendini, ama babası bu saygı uyandıran ortamdan hiç etkilenmemişti. Hayatta hiçbir şeye hayret etmezdi. Tulinius Jensen bir sevgiliyi kucaklar gibi onu göğsüne bastırdığında da hiç şaşırmadı. Hayır, dünyanın büyük adamlarının onu kucaklaması, anlaşılan babasının alışkın olduğu bir şeydi.

"Senin gibi güvenilir, eski bir dostu görmek büyük zevk," dedi kibar, iriyarı beyefendi, "özellikle de kimsenin dostluğa değer vermediği bugünlerde. Toplantıdan haberin vardır, herhalde?"

"Bir şeyler duydum," dedi Bjartur. "Bir dernekten söz ediyorlar. Yazevi'ne sırf bu haberi vermek için gelenler oldu. Ama kendime bir kural koydum, ne istiyorsam onu yapacağım, Rauthsmyri'deki ikiliye bile aldırmayacağım."

"Çok haklısın. Ingolfur Arnarson, adına kooperatif denen bu derneğin geçici başkanı. İlk siparişleri, küçük bir koli, geçen gün geldi, bana borcu olmayan bütün çiftçiler bir anda beni bıraktı, bu kooperatife katıldı; iki-üç yıl geçsin bakalım, zenginler borçlarını yoksulların sırtına bindirdiğinde o kadar hevesli olacaklar mı; geçen yıl Hrappsvik'teki kooperatifin mallarına haciz geldiğini unutma."

"Bilmiyorum," dedi Bjartur. "Başkalarının nasıl kâr ettiği beni ilgilendirmez ve elbette, başkalarının kayıplarını ödemek de istemem."

Tüccar, kooperatiflerin ülkeye ulusal bir felaketten başka şey getirmeyeceğini açıklamaya koyuldu; bütün tekeller gibi, tek amaçları girişimciliği, hürriyeti, bireyin özgürlüğünü yok etmekti. "Öte yandan bizim depolarımız, sana daima açık olacak sevgili Bjartur, içindeki her şeyle birlikte. Bu arada, kızın kocaman, hoş bir genç kız olmuş."

"Ah, daha babasının kuzusu o," dedi Bjartur, "kiliseye kabul töreni bile yapılmadı. Ama çok akıllı. Ayrıca okuyabiliyor. Klasikleri de az çok biliyor. Söyle bakalım, 'ağaç zırhı' nedir, Asta?"

Asta eğretilemeyi açıklayınca tüccar, "İşte bu çok güzel, aferin," dedi. "Bugünlerde çok az kişi Edda'sını[1] doğru dürüst biliyor. Bizim küçük Svanthvita'ya bundan söz edeceğim, Danimarkacadan başka şey okumuyor."

"Danimarkaca mı?" dedi Bjartur, etkilenmemiş bir tavırla. "Büyük şehirlerde yaşayanlara bir yararı olabilir. Ama biz kır insanları, Magnus Manusson gibi geçmişin dâhilerine daha çok inanırız. İzlanda'ya onun gibi biri daha gelmeyecek. Tüccar'a onun genç kız şarkılarından birini söyle, Sola, evlat."

Asta hiç naz etmeden, Bernotus'un on ikinci kantosunun giriş bölümünü söylemeye başladı, başını yana eğmiş, saçlarının dibine kadar kızarmış, nefes nefese kelimeleri sıralayarak öyle hızlı söylüyordu ki, bir sözcüğü ötekinden ayırmak zordu. Fakat yarısında dizeleri birbirine karıştırdı, nefessiz kaldı, kendini yerin dibine girmiş gibi hissederek sustu.

"Mükemmel," dedi Tüccar. "Bir başyapıt. Deha diye buna derim." İki elinden tutarak Asta'yı utancından kurtardı. Yetenekli bir genç kız olduğundan emindi, bu yüzden ona çil bir kuruş verdi, bu parayla güzel bir mendil alabilirdi; büyük adamların bir özelliği de herkese mendil vermeleridir. Sonra kapıyı itip önlerinde eğilerek onları mağazaya davet etti, aslına bakılırsa içerdeki her şeyi görmüşlerdi.

Günün geri kalanı kasabada görülecek işlerle ve alışverişle geçti. Babası Asta Sollilja'nın mendil almasına izin verdi; bu, Asta'nın çiçek bordürlü ilk mendiliydi. Gök mavisi boncuklar da aldı ve bunları, kasabaya uyum sağlamak için, derhal boynuna geçirdi. Cebi olmadığından mendili elinde taşıyordu. Ama hepsi bu kadar değildi. "Geçenlerde sana Orvar-Odds Sagası sözü verdiğimi hatırlıyorum," dedi babası ve birlikte kitapçının yolunu tuttular.

1 13. yüzyılda yazılmış, Viking öğeleri de barındıran, eski İskandinav destanları – ç.n.

Kitapçı yardım olmadan ayağa kalkamayan, dükkânın içinde bastonuna dayanarak yürüyen yaşlı bir adamdı. Buna rağmen zamana ayak uydurmayı bilmişti. Dükkânı diğer binaların arasına sıkışmış harap bir evin üst katındaydı. Hiç bitmeyecekmiş gibi görünen karanlık, gıcırtılı basamaklardan yukarı çıktılar. Kitapçı bir yağ ocağında taze balık haşlıyordu; tavadan çıkan buhar odayı kaplamıştı, üstündeki kitapların ağırlığıyla ortaları bel veren raflar siste görülen kayalar gibi belirip kayboluyordu. Adam tavanın başından kalktı, bastonunu aldı, ziyaretçilerin elini sıktı.

"Buradan kitap alabilir miyiz?" diye sordu Bjartur.

"Kitap var, kitap var," diye cevap verdi Kitapçı. "Hangi kitabı istediğine bağlı."

"Şey, Solamız için bir şey istiyorum," dedi Bjartur. "Ufaklık kitap kapaklarını koklamaya başladı bile, anlaşılan ona Orvar-Odds Sagası'nı alacağıma söz vermişim. Peşin ödeyeceğim."

"Tanrı yardımcın olsun, dostum. Orvar-Odds Sagası'nın son kopyasını satalı otuz yıldan fazla oluyor. Memleket çok farklı kültürel mecralara açıldı. Şu kitabı, Hazreti Süleyman'ın *Hazineleri*'ni tavsiye ederim, kitabın kahramanı Umslopogaas büyük bir adam ve bana soracak olursan Orvar-Oddur'dan aşağı kalır yanı da yok."

"Ondan pek emin değilim. O modern saçmalıklardan biri daha, sanırım. Senin bu kahramanının Orvar-Oddur'la aşık atabileceğine hayatta inanmam, o Orvar-Oddur ki boyu on iki Danimarka elfinin boyundan fazladır."

"Belki öyledir, ama ülkemiz zamanın ruhuna ayak uyduracak kadar ilerledi, biz kitapçılar da bu gelişmeyi hesaba katmak zorundayız. Sen, Bayan Sola, zamana uymak konusunda benimle aynı düşündüğüne eminim. Buraya gel hayatım, en son çıkan kitaplara bir göz at. Şu, bir arabada öldürülen bir adam üzerine, dünyaca ünlü bir kitap, bu da Vatikan'ın yolsuzlukları, ortaçağda rahiplerin ve rahibelerin, uzak ülkelerde yaşayan insanların ahlâkdışı hayatları üzerine bilimsel bir anlatı. İşte bu da yepyeni bir kitap, şu sıralar moda oldu, çok okunuyor; şuna bak hanımefendi, bunu okumayı kim istemez?"

Kitapçı yaşlı ve sıska bir adamdı, ama Asta Sollilja, kendisine 'bayan' diye hitap edilince saçlarının dibine kadar kızardı; günün birinde Bayan Sola diye çağrılacağını, böyle bir adamla edebiyat konuşacaklarını hayal bile edemezdi. En üstte duran cildin kapağına bakınca şaşkınlıktan az daha kalbi duracaktı. Adı asla ağza alınmayan, ama evdeki hayvanlardan ve Jomsviking Baladları'nda okuduklarından bir fikir sahibi olduğu o konu üstüne koca koca kitaplar yazılmıştı; *Aşkın Sırları*, *Erkek ve Kadının Birleşmesi Üzerine Sağlıklı Bilgiler*.

Birleşme mi, diye düşündü genç kız, bir an babasının ona tokat atacağını sandı ve korkuyla titredi – erkekle kadın nasıl birleşebilir? Babası bu kitabı görmesin diye dua etti. Bir kızın merakını bu denli uyandıran pek az kitap vardır, bir genç kızı bu denli utandıran pek az kitap vardır. Yanında kimse olmasaydı da, bu kitabı istemeye utanırdı. Ne ki, bakışlarını hızla çevirip görmemiş gibi yapsa da, kitabın başlığı üzerinde öyle güçlü bir etki yaratmıştı ki, bu muazzam kitaplıkta gözü başka şey görmüyordu. Babası da, elbette, tam o anda kitabı gördü ve bu konu açıldığında her zaman olduğu gibi, kendini kaybetti. "Reykjavik'teki nesebi belirsiz domuzların elinden çıkmış, kadınların kalplerini çürütmek için yazılan pisliklerden birine benziyor," dedi.

"Öyle ya da böyle, kadınlar çok seviyor," diye yanıtladı kitapçı. "Son beş yılda otuz adet sattım, hâlâ talep geliyor. Cinayet ve bilim yeterli olmuyor. Edebiyatımızda bir parça aşka da ihtiyaç var. Orvar-Oddur zamanında büyük adamdı, ama aşkın büyüklüğünü kim ölçebilir?"

Sonuçta Bjartur ve kitapçı modern edebiyatın ruhu ve klasiklerin üstünlüğü üzerine kaçınılmaz bir münakaşaya tutuştular, Asta Sollilja şaşkınlıkla onları izliyordu ki kitapçının tavası kabarıp taştı. Ziyaret, Bjartur'un kızına *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*'i almasıyla son buldu.

Aşkın Sırları'nın bulunduğu odaya çıkan karanlık ve gıcırtılı basamakları gerisin geri indikten sonra Bjartur, "Yedi ya da sekiz piçi var," dedi, "böyle rezil şeyler bulunduran bir adamdan da başka şey beklenmez."

Düz yolda yürümeye alışkın olmayan Bjartur, omuzları düşmüş, uzun, hantal adımlar atıyordu. Büyük giysisinin içinde zayıf ve tereddütlü görünen Asta, boynunda boncuk kolyesi, terli avucunda mendiliyle hızlı hızlı arkasından yürüyor, babasına ayak uydurmaya çalışıyordu çünkü o da tek başına nasıl yürüyeceğini bilmiyordu. Kalabalığın arasından geçerlerken herkes onlara baktı.

Akşam olunca yatmak için bir hana gittiler. Büyük bir binaydı, yükselen katların duvarları boyasız, oluklu demir levhalarla kaplıydı ve kapıya bir merdivenle çıkılıyordu. Ama ne bina! Asta hayatında böyle şamata görmemişti; kapılar gürültüyle açılıp kapanıyor, insanlar haykırıyor, şarkı söylüyor, itişip kakışıyor, tabaklar şangırdıyor, kızlar çığlık atıyor, köpekler havlıyordu. Dünyanın şenliği dedikleri böyle bir şey olmalıydı. Tanrı aşkına, böyle bir evde, bir gün içinde bile ne çok olay oluyordu kim bilir! Bu gürültülerin çağrıştırdığı farklı hayat biçimleri, şaşkın şaşkın bakınan çocuğa, kendi yalnızlığını, önemsizliğini anımsatıyor, içindeki kasveti artırıyordu; kendini hayatın sınırlarının dışındaymış gibi hissediyordu, bu muazzam ev bir bakıma aşkın sırlarının yazılı olduğu kitapla aynıydı onun için; çekici, baştan çıkaran bir yanı vardı ama ona yasaktı. Burada hayatı bir şenlik gibi yaşayanlar, mutfaktan gelen gürültülü ama sevinçli seslerin de gösterdiği gibi, gerçekten mutluydular. Yemek odasının bir köşesinde, bir sıranın üstünde, kaba saba bir nesne gibi oturuyor, hiçbir şeyden şikâyet etmiyor, bu arada babası başka adamlarla, kendisi gibi çiftçilerle sohbet ediyor, ticaretten, bağırsak kurtlarından, otların bu yılki durumundan bahsediyorlardı. Bir şey içini rahatlattı; bu adamlar ona şehirliler gibi bakmıyordu, hatta hiç bakmıyorlardı.

Yorgun ve açtı, zihni, bu uzun gün boyunca onda iz bırakan birbirinden renkli izlenimlerle meşguldü. Yarısı yerinden çıkıp sarkan ayakkabısının tabanını bile düzeltecek gücü yoktu; elinde çoktan buruşmuş ve kirlenmiş mendiliyle oturmuş, önüne bakıyordu. O sırada içeri mavi gözlü, parlak tenli, göğüsleri Asta Sollilja'nınkinden üç kat büyük bir kız girdi; böyle bir kız her giysinin içini doldurabilirdi. Kız elinde üstünden buhar-

lar tüten dev bir tabak buğulamayla, denizde yol alan bir yelkenli gibi içeri süzüldü ve herkesin masaya oturmasını emretti. Asta Sollilja kendini o denli zayıf hissediyordu ki, kıza ancak yan gözle bakabildi. Kız güzelliğine yakışan bir canlılıkla Asta Sollilja'ya kiminle geldiğini sordu, sonra onu babasının yanına oturttu ve herkesin balıktan payına düşeni alması için masayı dolaştı; konukların hararetli tartışmaları, kalın balık dilimlerinin cazibesi karşısında sönüp gitti.

Ama yatma vakti yaklaşırken dilleri tekrar açıldı. Tekrar ticaret, bağırsak kurtları üzerine sohbetler başladı. İşin kötüsü, şimdi de, bir grup tuhaf görünüşlü adam, hiç nedensiz şarkılar söyleyerek yatakhaneye girmişti; ayaklarına hâkim olamıyor, düz zeminde kayıp düşüyorlardı. Gözleri kırmızı ve bulutluydu, üstlerinden ekmek mayasına benzer bir koku yükseliyordu. Asta Sollilja, onu tuhaf bakışlarla süzdüklerini düşünerek korkuya kapıldı, ayrıca ellerini ona doğru sallamaya başlamışlardı, fakat babası korkmamasını söyledi, sadece sarhoştular. Ama adamlar rahat durmuyordu, bu kadar genç ve güzel karısı olan kim olabilir ki, diye sordular, Bjartur öfkeyle, çocuğu rahat bırakmalarını, daha on üç yaşında olduğunu, kilise töreninin bile yapılmadığını haykırdı. Adamlardan biri, yemin ederim, bir erkeğe eş olacak yaşta olduğunu sanmıştım dedi, bir başkası yere tükürdü. Kimse yeni gelenlerden rahatsız olmuyordu, hiçbir şey olmamış gibi iş konuşmaya, gürültüyle tartışmaya devam ettiler. Farklı fikirdekiler her zamanki gibi iki gruba ayrılmıştı, bir grup, çiftçilere yapılacak her türlü yardımı coşkuyla karşılıyor, öteki grup her sorunun kaynağında çiftçileri görenleri destekliyordu. Thingey çiftçilerinin otuz yıl önce yaptığı gibi, bütün ülkede kooperatifler kurulmasını önerenler vardı. Asta Sollilja, babası tüccarın tarafını tuttuğu için, bütün tacirlere kan içici, hırsız denmesinin insafsızlık olduğunu düşünüyordu. Ama babasının Ingolfur Arnarson hakkında, ilkbaharda ona sıcak davranıp selamlayan bu yakışıklı, iyi kalpli adam hakkında yakışıksız sözler söylemesini anlamıyordu. Bir de, Sekreter'in babası ona iki kez, hiç nedensiz, iki çeyrek vermişti; Tüccar da balad söylediği için parlak bir kuruş vermişti tabii, yine de ba-

basının, Mal Müdürü'nün soylu görünümlü oğluna kin tutmaması için dua etmekten kendini alamıyordu.

Tartışmalar daha da alevlendi, sonunda kız, Tüccar'ı mı yoksa Kooperatif Sekreteri'ni mi daha az seveceğini bilemedi. Tek yapabildiği, mümkün olduğunca babasının tarafını tutmaktı. Çiftçilerden biri, tacirlerin yalnız hırsız değil, katil de olduklarını söyledi; Bruni kredi açmadığı için açlıktan ölen çok kişi tanıyordu; son birkaç yılda aynı nedenle kendi bölgesinde yokluk çekenlerin listesini verebilirdi isterlerse. Öte yandan kooperatifler çiftçinin öz malıydı; bu kurumlarda en yoksul çiftçi bile dolandırılma, açlıktan ölme korkusu olmadan iş yapabilirdi. Adamlardan biri söze karıştı ve bugünlerde kooperatifleri, Thingey'deki gibi küçük çiftçilerin idare etmediğini söyledi; toprak ağaları son zamanlarda kooperatifleri ele geçirmişlerdi, yoksa Myri'nin Mal Müdürü neden bir kooperatif kurmak için bunca zahmete girsin? Küçük pay sahiplerinin yararına bir şey yapacağına inanacak kadar saf olan var mıydı aralarında? Hayır, Mal Müdürü bunu, Vik'teki işleri kötü gittiği için yapıyordu. Vik'teki kooperatif iflas etmişti; burada, Fiyort'ta kayıplarını telafi etmek niyetindeydi. Hayır, küçük çiftçiler kooperatife yazılmakla, tüccarın vereceğinden fazla bir şey elde etmeyeceklerdi; yine borç altında inleyeceklerdi, üstelik bu kez bir tekelle iş yapmak zorunda kalacaklardı; gazeteleri hiç mi okumuyorsun, lanet herif! "Benim hiç borcum yok," dedi Yazevi'nin Bjarturu. Ama tartıştığı adamların ikisinin de borçları vardı. İkisinin de ineği vardı ki, bu hiç de olağandışı bir şey sayılmazdı, Bjartur gibi borcu derdi olmayan bir adamla vakit kaybetmek istemiyorlardı. Mesele insanın borcu olup olmaması değil, kime borçlu olduğuydu; bu tartışma sinirleri iyice gerdi, sonunda adamlardan biri, ötekinin karısına karşı görevini yerine getiremediğini, bu yüzden de aklı başında bir şey söyleyemeyeceğini öne sürdü. Rakibi derhal orada bulunanları bu hakarete şahit olmaya çağırdı, ayrıca bu adamın karısının on iki yıldır bir çiftlik işçisiyle kocasını aldattığını herkesin bildiğini, çocuklarının nesebinin bile şüpheli olduğunu iddia etti. ""Hayır, ileri gidiyorsun," diye araya girdi Bjartur; "burada bir kız çocuğu

var, böyle pis şeyler söyleme." Ama Asta Sollilja onun pis şeyler söylediğini sanmıyordu, çocukların kimden olduğunu da hiç mi hiç merak etmiyordu. Adamlar Bjartur'a burayı ne sandın, çocuk yuvası mı burası, dediler, yetişkinler arasında, ciddi meselelerin konuşulduğu bir yere daha ergen olmamış bu kızla gelinir mi? Birbirlerinin ağzından lafı alıp konuşmaya devam ettiler; söz konusu kadınla çiftlik işçisinin ne zaman birlikte olduğunu saatine, dakikasına kadar biliyorlardı, kadının o gün kırmızı pantolon giydiğini de – sonunda sözler yetersiz kaldı, yumruklar konuşmaya başladı – kırmızı pantolon mu demiştin? Al sana kırmızı bir burun. Evet, bir de mor göz. Asta Sollilja sonunda burada ciddi şeylerden konuşulduğunun farkına vardı. Baladlardaki öldürülen, cesetleri tepeler gibi yığılan savaşçılar, bir kırmızı pantolon yüzünden handa dayak yiyen adamın görüntüsü karşısında hiçbir şeydi; kötü insanlar gerçekten vardı, demek ki. Çevredekiler kavgayı ayırmaya çalıştı, Bjartur bile araya girdi, ama sonunda hepsi birbirine sarılmış bir kütle halinde yere çöktü. Asta'ya, herkes herkesle dövüşüyormuş, sonunda babasını öldüreceklermiş duygusu geldi. Ağlamaya, kalbi duracakmış gibi çığlıklar atmaya başladı. Kütle ağır ağır kapıya doğru ilerledi, kendini kurtaranlar üste geçiyordu, sonunda hasımlar açık havaya çıktılar, aralarından bir ikisi yatıştırıcı sözler söyledi ve enfiye çekmeyi teklif etti. Bjartur birkaç kişi ile tekrar içeri girdi, Asta, babasının onu yatıştırma çabalarına rağmen, titremeye ve ağlamaya devam etti.

"Baba," dedi hıçkırarak, "eve gitmek istiyorum. Baba, baba, bırak eve gideyim."

Fakat Bjartur küçük sevgilisine inlemeyi bırakmasını söyledi. "Bu salak oğlanların canı biraz eğlence çekmiş, hepsi o; biraz içkiyi kaçırmışlar, iki dakika sonra birbirlerinin boynuna sarılıp ağlar bunlar; sen de giysini çıkar artık, aynı yatağı paylaşırsak bir onluk kurtarırız."

Yataklar odanın duvarlarına dizilmişti ve hepsi ranzalıydı. Çocuk aşağıdaki yataklardan birine girdi ve çiçekli giysisini çıkardı, ama iç eteğini çıkarmadı.

Arabulucular hâlâ yerde oturmuş aralarında konuşuyor, kav-

ganın ayrıntılarını ve nedenlerini çeşitli yönlerden tartışıyorlardı. Sonunda yere uzandılar, birbirlerinin kulağına eğilerek, fısıltıyla son zamanlarda zina olaylarının arttığından söz etmeye başladılar. Asta Sollilja bu fısıltılardan pek az şey duyuyor, ne uyuyabiliyor, ne de dinlenebiliyor, battaniyenin altında titriyordu; Uyaklar'ı bu uygunsuz ortamda canlı canlı yaşamak bütün duygularını harekete geçirmişti.

Yatakhanedekiler uyumaya hazırlandıklarının işaretlerini vererek burunlarını sümkürmeye, ayakkabılarını, pantolonlarını çıkarmaya başlayınca içi rahatladı. Babası da yatağın kenarına oturmuş sümkürüyordu, o da ayakkabılarını çıkardı, pantolonunu sıyırdı. Asta onun her hareketini sabırsızlıkla izliyor, babası giysilerinin her parçasını çıkarıncaya kadar asırlar geçmiş gibi hissediyordu. Sonunda yanında uzanıncaya dek kendini güvende hissetmedi; geceki kavgadan sonra, hiç olmadığı kadar babasının koynuna sığınmak, başını göğsüne gömmek, ona sıkı sıkı sarılmak istiyordu, Kollarının, bacaklarının titremesini yenememişti, dişlerinin takırtısı hâlâ kafasının içinde yankılanıyordu. Adamlar iyi birer Hıristiyan gibi birbirlerine iyi geceler dilediler, yataklarına uzandıklarında sonyaları gıcırdadı.

Babası, "İleri git evlat, bu lanet şey pek dar," deyince Asta mümkün olduğunca duvara yaklaştı. "Aferin civcivim, şimdi, yüzünü duvara dön ve uyu."

Fakat bir türlü uyuyamadı. Duvardan soğuk geliyordu, bu kadar titremesinin nedeni belki de buydu. Üstlerindeki battaniye çok inceydi ve babası çoğunu kendi üstüne çekmişti; babasının sıcaklığı yalnızca sırtını ısıtıyor, üşüme nöbetleri devam ediyordu. Çevredeki adamlar derhal uykuya dalmışlardı ve gürültüyle horluyorlardı, fakat duvarın soğuğu Asta'yı uyutmuyordu.

Saatler geçti, hâlâ uyanıktı. Sonunda gözlerini açtı. Pencerelerin perdeleri çekilmişti, oda yarı karanlıktı; saat gece yarısını geçmiş olmalıydı, dizleri battaniyeden dışarı çıkmıştı ve tavandan soğuk hava geliyordu; babası, onun ne kadar korktuğunu bildiği halde iyi geceler bile dememişti. Dünyanın bu muazzam, bu gizemli hanesinde, çevresi uyuyan yabancılarla doluydu; bu

dünyayı o denli merak etmişti ki, hiçbir anını kaçırmak istememiş, uyumayı zaman israfı olarak görmüştü. Ve şimdi, sonunda bu dünyaya ulaştığında, öyle dehşete düşmüştü ki ne kadar uğraşsa da uyuyamıyordu; her yan karıları kırmızı pantolon giyen, kötü adamlarla doluydu. Bu bilinmeyen, kötü, meşum dünyada yalnız başına nasıl uyuyabilirdi? Yalnız mı? Hayır, hayır, hayır, yalnız değildi. Babası yanında oldukça asla yalnız olmayacaktı, kendisine iyi geceler dilemeyi unutsa bile; yanında yatması yeterliydi onun, sevgili baba, güzel baba, küçük Asta Solliljan yanında yatıyor. Sonra, elinde olmadan, babasının boynundaki beyaz, yumuşak yer canlandı gözlerinde. Dudaklarını oraya bastırabilse, bütün korkuları geçecekti. Bütün yatanlar horladığı için; bir türlü uyuyamadığı için; çok üşüdüğü için; kendini mahzun, kederli, yalnız hissettiği ama babasının, dik bir kaya gibi güvenilir, canı ne çekerse onu yapan, kimseye borcu olmayan, hiçbir şeyin şaşırtmadığı babasının, Yazevi'nin kralının, bir şairin yanında uzanmak onu mutluluktan uçurduğu için; bütün bu nedenlerden ötürü Asta yavaş yavaş olduğu yerde dönmeye başladı; o kadar yavaş dönüyordu ki somyadan en küçük bir gıcırtı çıkmıyordu; kimse onun dönmekte olduğunu fark edemezdi; azıcık, azıcık daha, sonra biraz daha; yatakhane başka bir dünyadan gelen horultularla dolu; şehrin üstünde yükselen kuşların çığlıkları işitiliyor; sonunda tamamen sağına döndü, babasıyla karşı karşıya geldi; hayır, bu dünyada yalnız değildi, babasının güçlü göğsü hemen karşısındaydı. Kafasını yastığa daha da yaklaştırdı, dudakları babasının boynundaki huzur veren yeri buldu, gözleri, o doğduğu gece ülkenin hayaletleriyle boğuşan adamın sakalının altında kapandı.

Önce babasının uyuduğunu, hiçbir şey fark etmediğini düşündü. Dakikalar birbirini kovaladı. Babasının nefesini ve kalbinin güçlü atışını dinledi. Fakat zamanla, çok küçük ve ihtiyatlı hareketlerinden, onun da uyumadığını anladı. Babası uyanıktı. Asta kendinden utandı – babası kalkıp onu dövecek miydi? Duvara dönmesini söylediği halde yüzünü döndüğü için ona kızmış mıydı? Çaresizlik içinde biraz daha göğsüne sokuldu, bir süre, kalpleri birbirine karşı çarparak, bu şekilde yattı-

lar. Asta hareketsiz, uyuyormuş gibi yapıyordu, tam karşısında babasının boynu vardı. Elinin yavaş yavaş ona doğru yaklaşır gibi olduğunu –istemdışı, elbette– belli belirsiz fark etti, aslında hafifçe pozisyonunu değiştirmişti babası. İç çamaşırının birkaç düğmesi kendiliğinden açılmıştı, bir saniye sonra babasının sıcak ve güçlü elini bedeninde hissetti.

Hayatında böyle bir şey yaşamamıştı. Tüm korkusu bir anda yok oldu. Şimdi bedeninden geçen ürperti, onu bütün gece uykusuz bırakan titremeden çok farklıydı ve içindeki neredeyse vahşi bir açlığı ortaya çıkarmıştı; ne ki açlığının nedeni yiyecek değil, babasının hareketleriydi. Hiçbir şey, ama hiçbir şey bir daha onları ayırmamalı; böylece, bir anda belleğindeki her şeyi söküp atan, onu sarhoş eden bilinçdışı bir iştahla, tutkuyla, iki eliyle, sıkı sıkı onun bedenine sarıldı. Bu erişmek üzere olduğu şey, dünyanın mutluluğu muydu?

Ve sonra –sonra, bir daha asla unutmayacağı, gençlik günlerinde kara bir gölge gibi onu takip edecek, bu dünyada zaten çok karşılaştığı kabalığı ve hoyratlığı son kertesine ulaştıracak olay gerçekleşti– babası onu itip yataktan fırladı. Aceleyle çoraplarını, pantolonunu giydi, ayakkabılarını bağladı ve dışarı çıktı, yatakhanenin kapısını kapattı, Asta onun holden geçerken çıkardığı sesleri duydu. Sonra dış kapıyı açtı ve gitti. Asta horuldayan adamların arasında kalakalmıştı. Bir süre perişan halde babasını bekledi, hiçbir şey düşünemiyordu, fakat babası gelmedi. Utancın, suçlamaların ağırlığı yavaş yavaş zihnini ele geçirmeye başladı. Ne yapmıştı? Ne olmuştu? En küçük bir fikri yoktu, sadece bunun felaket bir şey olduğunu, babası bir dizeyi okuyamadığı için yüzünü tokatladığında yaptığından yüz kere daha kötü bir şey yapmış olması gerektiğini hissediyordu. Peki, bunu yapmak zorunda mıydı? Babasının göğsüne sokulmak gibi o denli güzel ve masum bir şeyin ardında bu denli korkunç, iğrenç, anlaşılmaz şeyler olacağı akla gelir miydi? Ona ne olmuştu? "Baba, baba, sana ne yaptım? O halde, çok mu kötü bir kızım?" Gözyaşları boşandı, acıyla hıçkırarak yüzünü yastığa gömdü; horuldayanları uyandırmak istemiyordu. Babası eve dönmüştü ve arkasından giderse onu kovalayacaktı.

Sonunda gözyaşları tükendi, yatakta oturup çaresizlikle etrafına baktı. Evet, kesinlikle onu terk etmiş olmalı, kötü bir dünyada yapayalnızdı. Acıktığında kim ona yiyecek verecek? Magnus'un babasının, dün yünü tartan mağaza müdürünün yanında kalmasına izin verebileceği aklına geldi. Yoksa bütün cesaretini toplayıp Tüccar'a mı yanaşsaydı? Belki de onunla çok tatlı konuşan o Sekreter, Myrili Jon'un oğlu, ona kalacak yer bulabilirdi. İşin içinden çıkamadı ve çaresizlikle yataktan kalktı. Giysisini üzerine, ayakkabılarını ayağına geçirdi, boncukların yatağın üstünde dağınık durduğunu gördü. Babası onu terk ettiyse bu boncukların ne değeri vardı; hayatı mahvolmuş, dünyada yapayalnız kalmıştı.

Sessizce kapıya yürüdü, karanlık holden geçti, az sonra dışarda, ilkbahar gecesinin ışığında, şehrin boş ve ıslak sokaklarına bakıyordu. İnceden bir yağmur yağmaktaydı; tepeler ortalarına kadar sise gömülmüştü. Saatin kaç olduğunu bilmiyordu, ama hâlâ çok erken olmalıydı; etrafta kimseler yoktu, fiyorttaki martıların çığlıkları dağlardaki kuşların şarkılarına benzemiyordu. Sokakta amaçsızca yürüdü.

Bu kadar ruhsuz bir dünya, bu kadar ruhsuz bir şehir olabileceğini asla hayal etmemişti. Sokaklarda tek bir Tanrı'nın kulu yoktu; çakılların ve evlerin üstüne soğuk bir sis ve ince bir yağmur inmişti. Evlerin çoğu yamuktu. Her yan kırık cam parçalarıyla doluydu. Sac levhaların boyaları dökülmüş, bazıları düşmüş, tekrar yerine takılmamıştı. Yağmur katranlı mukavvaları yumuşatıp eritmiş, bunlar kalın uzun şeritler halinde duvarlardan sarkmıştı. Tahta perdelerin ve çitlerin üstünde balık kafaları, balık kılçıkları. Bayırlarda geviş getiren kasvetli inekler. Kibar beyler, güzel kızlar ortalıkta yoklar. Kimsesizlik ve hüzün.

Amaçsızca ana caddeden dağ yönüne doğru yürüdü, bacakları kendiliğinden hareket ediyordu sanki, zihninden hiçbir düşünce geçmiyordu. Yağmur saçlarını ıslatıyordu, giysileri sırılsıklam olmuştu, ama aldırmıyordu. Sonra, sisin arasında bir at ve yularından tutmuş bir adam gördü. Adam yaklaşınca babası olduğunu anladı. Atı otlaktan getiriyordu.

"Neyin var? Neden yatakta değilsin?" diye sordu babası. Asta bakışlarını yere dikti, hiç hareket etmedi, sonra cevap vermeden babasından uzaklaştı.

"Burada bekle," dedi babası. "Gidip arabayı getireyim."

Asta yol kenarındaki bir taşa oturdu, yağmur başını ve boynunu ıslatmaya devam ediyordu; kısa süre sonra parmakları soğuktan uyuşmaya başladı. Ama üşümüş, uykulu, aç ve sersem olduğu halde yerinden kıpırdamadı. Sonunda, gecenin sessizliğinde arabanın takırtılarını duydu ve atı arabaya koşan babasının bir kez daha yaklaştığını gördü.

Babası, "İstersen arabada oturabilirsin," dedi.

Ama Asta yürümeyi tercih etti.

Babası atın yularından tutarak öne düştü; Asta sarsak adımlarla arkasından yürüyor, yarın yamacındaki dik yokuşu tırmanıyorlardı. Yükseklere çıktıkça yağmur arttı, yarın tepesine ulaştıklarında sağanağa dönüştü; Asta zaten iliklerine kadar ıslanmıştı. Sular başından sırtına ve göğsüne akıyordu. Sonra birden, uzun zamandır istediği, dünyanın büyük insanlarının alması için onu yüreklendirdikleri mendili aklına geldi. Küçük Asta Sollilja'nın mendili neredeydi? Kaybolmuştu. Ama önemli değildi. Fark etmezdi. Hiç önemli değildi. Çamurlu yolda kaydı, ayağa kalktığında giysisi kirlenmiş ve yırtılmıştı.

"Şu tepede atı dinlendireceğim," dedi babası. "Ayrıca azıklarımızı bitirsek iyi olur."

Aşağıdaki kurşuni sis bulutu ve yağmur, dünkü dev okyanusun üstünü örtmüş, dağın yamaçları ve büyük şehir tümüyle kaybolmuştu. Önlerindeki fundalık arazide, yağmurun ardında yükselen tepeler bir görünüyor bir gözden kayboluyordu. Eve giden yol, katetmeleri gereken mesafe neredeyse sonsuz gibiydi; aşmaları gereken soğuk ve ebediyet kadar uzun yolu düşününce Asta'nın içini bir keder kapladı.

Uçurumun kenarında ıslak bir kayaya oturdular. Babası ona sırtını döndü, azık torbasını dizine koydu. Omzundan bir dilim ekmekle bir parça balık uzattı, dün sabah hazırladıkları yiyeceklerden arta kalanlar. Ne ki, daha birkaç dakika önce aç olduğu halde, ıslanınca daha da şekilsiz hale gelen ekmek ve ba-

lık parçaları Asta'nın iştahını kapamıştı; lokmalar ağzında çoğalıyor, zorlukla midesine iniyordu. Babası sessizdi. Yağmur etraftaki taşların üzerine sertçe çarparken sırt sırta oturdular. Asta'nın midesi o kadar bulanmıştı ki birkaç ısırıktan sonra ayağa kalkmak zorunda kaldı; birkaç adım attı ve kusmaya başladı; yediği her şeyi, midesindeki safrayla birlikte çıkardı.

Sonra yükseklere çıktılar.

İnsanın Zorbalığı

Bu olayı izleyen yaz, bir ilk yaşandı; Yazevi'nin Bjarturu ilk kez bir işçi çalıştırdı. Bu büyük olay, kısa sürede Yazevi tarihinde bir milat oldu; geçmişteki olaylardan Fritha'nın geldiği yazdan önceydi, sonraki olaylardan ise kahrolası Fritha geldikten sonraydı, diye söz edilmeye başlandı.

Fritha kimdi?

Fritha'yı yanlarına almalarının nedeni şuydu; evde artık bir inek yaşadığına göre daha çok ot biçip kurutmak gerekiyordu. Rauthsmyri'dekiler nasıl ineği Bjartur'un başına musallat ettilerse, Yazevi'nin çiftçisinin bir işçi kiralaması için de aynı şekilde ısrar ettiler. İşçi kadın Yazevi'ne işte böyle geldi.

Tüm beldeye yetecek sağduyuya sahip olan Mal Müdürü'nün, Bjartur'un kesesine göre birini bulmasında şaşılacak bir yan yoktu elbette, böylece, günün birinde gariban bir yaşlı kadın çıkageldi; bu kadın yıllardır bölgede yaşıyordu ve dahası, ağzı öyle bozuktu ki kimsenin yanında fazla uzun çalışamamıştı. Üstleriyle asla geçinemez, içindeki zehiri en çok, o sıradaki işvereni kimse ona akıtırdı. İşverenleri genellikle köylüler olduğu için eleştirecek bir şey bulmakta zorlanmıyordu; bir özelliği de sesli düşünmesiydi. Hassas bir bünyesi vardı, çok sayıda olan ilaçlarını düzenli almazsa yatağa düşüyor, uzun zaman da kalkamıyordu; ilaçları onun yegâne lüksü, kapris aracıydı. Önceleri ilaçlarını Dr. Finsen getirtiyor ve kilisenin hesabına yazıyordu ama sonunda Mal Müdürü duruma müdahale etti; sonu gelmeyecekmiş gibi görünen bu ilaçların parası vergi ödeyenle-

rin cebinden çıkıyordu; Dr. Finsen, özellikle yoksullar söz konusu olduğunda eczacılık sanatını ifa etmekten hoşlandığı için Fritha'nın ilaçlarını kendisi hazırlamaya başladı. Bu terkipler son derece güçlüydü ve Doktor, hizmetinin karşılığında para almıyordu; ilacı verirken aksi bir yüz ifadesi takınırdı ama asla hasis davranmaz, bazen iki yüz, hatta üç yüz mililitrelik şişeler hazırlardı. Fritha yaz ayları dışında genellikle ücret almıyordu, Mal Müdürü'nün yaptığı anlaşmaya göre, bu yaz Bjartur ona her hafta birkaç kron verecek, bu ücretin yarısını yünle karşılayacaktı. Fritha, Aziz Petrus'a çok bağlıydı ve onu dualarından eksik etmezdi.

İhtiyar Fritha, sakinleri birbiriyle pek az konuşan bu çiftlik evine yeni bir âdet getirdi. Bjartur genellikle karısına dışardaki taşlıktan seslenir, belirli bir kimseye değil de, tüm evrene hitap ediyormuş gibi kapı eşiğinden bağırırdı; karısının yukardaki odadan onun sesini duyup duymadığı asla anlaşılmazdı. Söylediklerinin çoğu hava durumuna dair gözlemler, çiftlik işleriyle ilgili görüşler ve bu işlerin görülmesine ilişkin talimatlardı. Asla kişisel konulara girmez, karısının cevap verip vermediğiyle ilgilenmezdi. Büyük çocuklar haylazlık edip birbirlerine yumruklar savururlar, babaları görecek olursa onlara vurur, bazen eline ne geçerse onunla döverdi. "Helgi, seni arsız, çocuğu rahat bırak!" Suçlu hep Helgi olurdu, çocuktan kasıt Gvendur'du. Büyükanne öne arkaya sallanarak oturur, kendi kendine bir şeyler mırıldanırdı. Asta Sollilja'nın olgun, her şeyi sorgulayan gözleri duvarların ötesine ya da gökyüzüne çevrili olurdu. Bir derdi ya da dileği olan tek başına düşünmeli, tıpkı, kimsenin haberi olmadan uyaklar bulan, ziyaretçilere okuduğunda herkesi şaşırtan Bjartur gibi.

Yoksul kadının bendinden taşan seller gibi konuşması, herkesin kendi ayakları üstünde durduğu bu özgür evi fırtına gibi sarstı. Fritha sırtında heybesiyle sazlıkların arasından söylene söylene çıkıp geldi, bütün gün hiç durmadan konuştu, üstünü çıkarıp büyükanne ve Nonni'nin yanma yattığında hâlâ konuşuyordu. Günler boyunca, kimsenin kapatamadığı bir su vanası gibi konuşmaya devam etti. Çayırda diğerleriyle birlikte ot

biçerken kendi kendine konuşuyor, çocuklar sezdirmeden yanına yaklaşıp ne dediğini anlamaya çalışıyorlardı; kilisenin işlerinden, tarımdan, özel hayatından söz ediyor, bazı kişilerin nesebini sorguluyor, zina yapanları anlatıyor, toprak sahibi çiftçileri bile, koyunlarını aç bıraktıkları için paylıyor, saygın insanları hırsızlıkla suçluyor, Mal Müdürü'ne, Rahip'e, hatta Yargıç'a tehditler yağdırıyor, ötekilerin ıslak sazlardan başka şey görmedikleri bir yere doğru, sanki orada birileri varmış gibi hakaretler savuruyor, ağzına geleni söylüyor ve kimse karşı çıkmıyordu, çünkü bütün bu insanlar çok uzaklardaydı. Küfürler ağzından sonu gelmeyen bir yün çilesi gibi dökülüyordu; en çok da, insanın zorbalığı diye tarif ettiği bir şeyden şikâyetçiydi. İnsanın zorbalığı canını öyle acıtmıştı ki, ister kendi kendine, ister başkalarıyla, köpekle, çayırdaki koyunlarla ya da gökyüzünde cıvıldayan cahil kuşlarla konuşuyor olsun, konu hep bu tema üzerinden şekillenirdi. Bu iğrenç baskıya karşı sürekli ve ümitsiz bir isyan içindeydi; bu yüzden gözlerinde cüretkâr, küstah, kinci bir ifade vardı; bu gözler, rüyalarda görülen, şekli belirsiz ama kötü bir hayvanı çağrıştırıyordu. Büyükanne bu bitmek bilmeyen salvoları kambur sırtını dönerek geçiştirir, gizli benliğinin çağları aşan kır sessizliğine biraz daha gömülürdü. Anne tüm sevimliliğiyle tek heceli, anlamsız bir ses çıkarmak için uygun anı beklerdi. Helgi şeytani bir sırıtışla gözlerini kısarak ona bakar, geceleri bazen iç eteğini saklar ya da tabağındaki yemeğe küçük bir taş koyardı. Kendisi de incitici sözlere maruz kalan Bjartur, Fritha gibi ihtiyar bir gevezenin seviyesine inmeyi kendine yakıştırmadığı için, onun yanından her geçişinde ayıplayan bir ifadeyle suratını çevirir, Gvendur da her zaman yaptığı gibi babasını örnek alarak yüzünü ekşitirdi. Yalnızca küçük Nonni, Fritha'nın her dediğini gözlerini iri iri açarak dinler, sözlerinden bir anlam çıkarmaya çalışırdı. Sık sık önünde durup, bıkmadan yorulmadan açılıp kapanan bu ağza, hayranlığını gizlemeden bakardı. Fritha da onunla konuşurken çocuk mu, yetişkin mi olduğuna aldırmaz, kafasına eseni, kullandığı kelimeleri yumuşatmadan söylerdi.

Bir zamanlar, kış ortasında büyük bir kar fırtınasında, bir

Kraliçe, sarayının penceresinden bakarak örgü örüyordu – saman hasatından bir önceki geceydi, Asta taşlıkta oturmuş, bir yandan evin önündeki tarlaya bekçilik ediyor, bir yandan kitap okuyordu. Gece yarısını biraz geçe kitabı bitirdiğinde, tekrar başa döndü. İkinci okumayı tamamladığında güneş yükseliyordu. Gözlerini güneye, kırların ötesine çevirdi ve uzun süre hikâyeyi zihninden geçirdi, Pamuk Prenses'in adımlarını izleyerek yedi dağı aştı, ahçının yardımıyla cücelerin evine yerleşti. Sonunda, dünyanın bütün kötülüklerine maruz kaldıktan sonra, yakışıklı Prens ortaya çıktı, onu cam bir tabuta koyarak kendi ülkesine götürdü. Pamuk Prenses'in mutluluğu ve dertleri, sevinci ve hüznü Asta'yı o denli etkilemişti ki, göğsü heyecanla kabarıyor, gözlerine yaşlar iniyordu. Ama bu yaşların nedeni, kötü adamların prensese reva gördüğü eziyet değildi; Asta, iyilik için canını seve seve vermeye hazır olanlara ağlıyordu. Masal o denli gerçeğe yakındı ki, gözyaşlarının arasından prensi görür gibi oldu. Kendisini de cam tabutta uzanmış halde gördü, taşıyıcılar yolda tabutu düşürdüler, zehirli elma boğazından fırladı; Asta tabuttan çıktı, prensle göz göze geldiler, ezelden beri birbirlerini tanıyormuş gibiydiler, prens onunla evlendi – doğduğu günden itibaren çektiği bütün acıları unuttu. Asta'nın ruhu ilk kez şiirin gücüyle büyülenmişti; bu da bize insanın, iyi olana tüm içtenliğiyle ve sevgisiyle kendini verdiğini gösterir, öyle ki, biz de o masallardakiler kadar iyi olur, hayatı eskisinden iyi anlarız, insanın hayatında iyinin daima üstün geleceğine dair inancımız pekişir.

Bjartur, tek başına çalıştığı günlerdeki alışkanlıklarından vazgeçmemişti; çiftlikteki ilk yazında olduğu gibi yine güneş doğmadan kalkıyordu. Hemen ardından yetişkin işçiler, Finna ve Fritha da kalkar, sabahın ilerleyen saatlerine dek aç karna çalışırlardı. İhtiyar kadın ateşi yakar, daha sonra, kahve ısınıncaya dek uyumalarına izin verilen çocukları uyandırırdı. Büyükanne yazın da, kışın da çocukları uyandırmakta güçlük çekiyordu, böyle uykucular görmemişti. Güzellikle uyandıramayınca zorla yataktan çekip kaldırmaya çalışıyordu, ama çocuklar lastik gibi uzuyor, elinden kurtulunca, ağırlaşan göz kapak-

larıyla, daha da uzağa çekiliyorlardı. Yataktan kalkıp çoraplarını giyerken gözleri tekrar kapanır, dengelerini kaybedip yatağa düşerlerdi. İhtiyar kadın gözlerini açmaları için suratlarına ıslak bezle vururdu. Her sabah, bu çocukların adam olmayacağına dair inancını tazelerdi.

Sonunda onları kaldırmayı başardığında, çocuklar kendilerini hasta hissettiklerini öne sürerler, kahveler ve ekmek dilimleri midelerinden aşağı zorla inerdi; bir saat kadar çalışmadan önce iştahları açılmazdı. Büyükler için hazırlanmış bir sürahi dolusu kahveyle sazlıkların arasında kaybolurlardı; uykunun etkisini üzerinden atamayan bacakları, sersemlemiş koyunlar gibi birbirine dolaşır, dizleri iğne ya da diken batmış gibi kaşınır, bedenleri biraz daha uzanmak için şehvani bir arzuyla kıvranırdı. Küçük bir tepeciğe kendini atıvermek hoş bir duyguydu. Yere düşmelerini kimse yasaklayamazdı; ıslansalar, yerden kalkmak için güç harcamak zorunda kalsalar bile, bir anlık dinlenme molası mutluluğun ta kendisiydi. Kendilerini o denli hasta hissederlerdi ki kaşlarından soğuk ter damlaları süzülürdü, bazen sazlıkların arasında iki büklüm olup kusarlar, terleri daha da soğur, yazın ortasında kaşları ve şakakları buz keserdi. Yanlarında getirdikleri kahvenin tadı acılaşmaya başlar, ağızları bilmedikleri bir sıvının tadıyla ekşirdi. Sabahları çoğu kez dişleri ağrır, bu ağrı günün ilerleyen saatlerine kadar, bazen bütün gün sürerdi; ağızlarına gelen acı tatların çeşitliliği onları hayrete düşürürdü.

Büyük oğlanların ikisinin de birer orağı vardı, küçük Nonni'nin görevi, kadınların daha rahat biçmesini sağlamak için toprağı tırmıklamaktı. Çocuklar günde on altı saat çalışırlardı, iki kez yemek molası, bir kez de kahve molası verilir, açık havada birkaç dakika şekerleme yapılırdı. Gökyüzü bulutsuzsa, gelecek için planlar yaparlar, daha iyi koşulların, daha özgür bir hayatın umuduyla avunurlardı. Güneşin yeşerttiği bu umutlar, kölelere soylu olma hakkını hatırlatmıştır çağlar boyunca; fakat bu yaz gökyüzünü kaplayan bulutlar, maalesef, orak ve tırmıkla gündüz rüyaları görmelerine pek az fırsat veriyordu; batak arazide iliğine kadar ıslanarak çalışanlar, hayal

kurma fırsatını pek az bulurlar. Bu çocukların yağmurda giydikleri giysiler, pazar giysileri kadar azdı; üstlerinde ince bezden eski püskü bir gömlekten başka bir şey olmazdı; bu zor zamanlarda iç çamaşırı dışında yün giysi dikmek ya da örmek, israftan başka şey değildi. Bjartur'un, çobanlar toplantısı gibi önemli günlerde giydiği bir yeleği vardı, çiftlikteki tek su geçirmeyen giysi buydu; hür bir çiftçi olduğunun göstergesi olan bu giysiyi çalışırken asla giymezdi, ama bazen, yağmurun bütün gün süreceği iyice anlaşılınca, bu yeleği Asta Sollilja'ya verirdi. Asta Sollilja, başını kaldırmadan ona bakar, sonra yeleği alırdı. Fritha, kasabadan geldiği halde, elle örülmüş eski bir palto giyerdi, altına da yelken bezinden, çok geniş bir etek. Yaz yağışlı geçerse, hiç ara vermeden yağan sağanak, kırların bu üç küçük işçisinin ve kadının bütün giysilerini ıslatır, şapkaları, başlıkları tanınmaz hale gelir, sular yüzlerinden, boyunlarından küçük dereler oluşturarak akardı. Bataklıkların ve su birikintilerinin arasında, her yanları çamura bulanmış, birbirlerine sokularak dururlar, kara bulutlar üstlerinden geçerken, tırmıkları ıslak çimenlerde hüzünlü sesler çıkarırdı. Tırmıklar gitgide ağırlaşır, saatler bir türlü ilerlemez, dakikalar ıslak giysileri gibi üstlerine yapışırdı. Yaz ortası, kuşlar sessiz, bir tek telaşla oradan oraya koşan, hi, hi, hi sesleriyle bitmeyen hikâyesini anlatan kızılbacak hariç; bu şanslı kuşlar yumuşak ve kalın tüyleri sayesinde sudan korunurlar. Yağmur şiddetlenince Fritha'nın sesi duyulmaz olurdu; çocuklar saatler boyu hayat belirtisi bir ses duymazlardı; midelerinin gurultusu hariç, çünkü yalnız sırsıklam ve yorgun değil, ölesiye aç olurlardı.

İnsanoğlunun zorbalığı korkunçtur.

"Şeytan canımı almış, almamış umurumda değil, Tanrı'nın da, herkesin de bildiği gibi daha önce de zor zamanlar geçirdim – beldede, belki yüz kez ölümle burun buruna geldim. Ama bütün sahtekârlıklara, zorbalıklara, cinayetlere rağmen, yağmurdan kendimi koruyacağım bir çatı buldum daima. Bu sözlerimi unutmayın çocuklar, Tanrı'ya dua edin de, zavallı annenize bir yaz daha bağışlasın."

Bunlar onun kalıplaşmış laflarıydı. Annelerinin yazın en sı-

cak günlerinde bile, hastalığından ötürü onlarla birlikte çalışmadığını da inkâr etmiyordu, çocuklara gelince, onların burunlarından sızan yeşil sümükler, yüzlerinden akan minik derelere karışırdı.

"Ama o körolasıca Mal Müdürü'nün her Allah'ın yazını bu bitli köylülerle geçirmem için beni kandırması tümüyle kendi suçum. Bunlardan daha rezil bir güruh olamaz; kahvelerinde bir damla renk yok, boğazlarından kokmuş tuzlu balıktan başka şey geçmez, bir de o ekşi ekşi kokan küflü sosis. Pazar günü yedikleri bir lokma ete gelince, Aziz Petrus aşkına, ölü etinden farkı yok."

İnsanoğlunun zorbalığı, musluktan damla damla sızan suyun, zamanla, yavaş yavaş, taşın üstünde delik açması gibiydi; bu musluk hiç ara vermeden, inatla çocukların ruhlarının üstüne damlamayı sürdürürdü.

"İki nesildir bu lanet olası baş belalarının kölesiyim, kapılarına paspas oldum, çok iyi tanırım onları! Azıcık akılları vardı, onu da bu kurtlu koyunları yedi, ilk defa şahit olmuyorum böyle şeylere. İnsan, şeytanı çatal toynağından tanır. Hepsi de zengin olmak ister, hepsinde bir hırs, bir hırs maşallah! Beldede de durmazlar, özgürlüklerine düşkündürler. Bağımsızlık deyip duruyorlar, nerede bunların bağımsızlığı? İlkbaharda açlıktan ölecek hale gelen koyunlarının bağırsaklarında olmasın? Bunların özgürlüğünün, koyun dedikleri bir deri bir kemik hayvanlarının midelerine musallat olan kurtlar kadar değeri var mı? Krallığım dedikleri de, renksiz kahveyle bu dünyadan mı öteki dünyadan mı geldiği belli olmayan kokmuş balıklardan ibaret. Kolumkilli'nin, ona hizmet eden zavallıların iliğini emmesine şaşmamalı."

Çocuklar bu sonu gelmeyen gevezeliği, sürekli tekrarlarla insanı usandıran, baygınlık veren bir tekerleme gibi dinlerlerdi; babalarının dediği gibi, en fazla gürültüyü boş tenekeler ve yoksullar çıkarır. Çiftliktekiler bir huzursuzluk kaynağı, hiç bilmedikleri bir çeşit ilahi gibi dinlerlerdi Fritha'nın sözlerini; ama bu ilahiye saygı göstermeleri gerekmiyordu, pazar günleri bile onunla dalga geçebilirlerdi. Çocuklar doğumlarından itiba-

ren babalarına koşulsuz itaat etmeyi öğrenmişlerdi. Baba, çiftliğin tek ve mutlak efendisiydi, her şey ondan sorulurdu. Bu küçük dünyanın tek hâkimi, kaderlerinin belirleyicisi, sorumluluğu olmayan bir tirandı; her türlü eleştiriye kapalıydı, güçlerini bir araya getirseler bile ona karşı çıkmaları düşünülemezdi. Buna karşın oğlanlar, uzun zamandır, babalarına karşı belirsiz duygularla örülü, söze dökülmeyen bir hoşnutsuzluk içindeydiler; bunun başlıca nedeni, annelerinin yaptığı düşükler ve kışları yatakta geçirmesiydi ki, bilinçaltında annelerinin hastalığından babalarını sorumlu tutuyor, yine de onu doğrudan suçlamıyorlardı. Ne ki, ağustosun son haftasında da yağmur durmayınca, Fritha'nın söylenmeleri, eskiden olduğu gibi, ihtiyar bir gevezenin zırvaları gibi gelmemeye başladı kulaklarına; bu sızlanmalarda, soğuk sağanaklara, sonu gelmeyen, yıpranmış çaputları genç bedenlerine yapıştıran ve ruhlarındaki mutlu duyguların son kırıntısını da yok eden yağmura, günde on altı saat işçiliğin ezici, yıpratıcı temposuna duydukları isyanda, onları birleştiren bir şey vardı. Zavallı ihtiyar kadının dırdırını serbestçe sürdürmesi, hayatın acımasız boyunduruğuna başkaldırışı temsil ediyordu; sesi, kulağa tuhaf gelse de kendi bilinçaltlarıyla örtüşen özgürlüğün sesiydi, sonunda öyle bir gün geldi ki, Helgi pazar günleri onunla dalga geçmeyi, alay etmeyi bıraktı, babasının emirlerine uymakta daha isteksiz davranmaya, eskiden olduğu gibi babasının arkasından değil, yüzüne karşı surat asmaya, küçük Nonni de merada, babamız ona palto vermediği için annemiz yatağında hasta yatıyor, demeye başladı.

Peki, o günlerin çölünde serin bir vaha yok muydu? Evet, her günün kendine özgü vahaları vardı; yemek molaları, tuzlu balık, yulaf ezmesi, ekşi kan sosisi. İnek yavrulamadan önce hayatın tek keyfi bunlardı. Günün ilk umut ışığı, babalarının Asta Sollilja'yı çağırıp eve dönmesini ve balığı haşlamasını emrettiği andı. Başlangıçta, ne kadar bekleseler de, bu anın gelmeyeceği hissine kapılıyorlardı, sonunda oğlanlar, jbabalarına ne denli beklentiyle baksalar, onun Asta Sollilja'ya o kadar geç seslendiğini anladılar.

Sonunda Asta Sollilja, balığı haşlamak üzere eve giderdi. Her zamankinden hafif adımlarla yürürdü, çünkü o da babasının günün zorlu mücadelesinin sona erdiğini belirten işareti vermesini, tırmığını kenara bırakıp eve yollanmayı ve ateşi yakmayı dört gözle beklerdi. Ateşi yakar yakmaz ıslak giysilerini çıkarır, sobanın yanma asardı. Bazen küçük bir parça şeker ısırıp ağzını tatlandırır, balığı tencereye koyduktan sonra ateşin önüne oturup ısınırdı.

Büyükannesi şişleriyle, tığlarıyla meşgul, kendi kendine ilahilerini mırıldanırdı. Ama Asta'nın Tanrı'ya ve Tanrı'nın ne düşündüğüne pek aldırdığı yoktu; o daha çok, evin çatısının altındaki bu anları, yaz ortasının sükûnetini, verdiği huzur hissini doyasıya yaşıyor, tüm yorgunluğunu, çimenlerin ağırlığını, çamurlu su birikintilerini unutuyordu. Yulaf çorbası ağır ağır pişer, tencere fokurdayıp kaynamaya başlar, tuzlu balığın kokusu tüm odayı doldurur, evin ateşi önünde yanıyor olurdu. Bu sırada meradaki oğlanların kasları iyice güçsüzleşir, ot biçmeyi bırakırlardı; ahmaklaşmış bir halde ıslak çimenlere tırmık sallamakla yetinirler, çimenlerden su fışkırtmaktan, birkaç çim parçasını toprağıyla birlikte sökmekten başka bir şey yapmazlardı. Asta Sollilja uykuya dalmıştır tabii, bizi tümüyle unutmuştur. Nihayet Asta, elinde tencereyle tarlada göründüğünde, içleri sevinçle dolardı.

Otlakta akşam yemeği gerçek bir mutluluktu. Tuzlu morina balığı, çavdar ekmeği, yulaf çorbası, sosisler, onlar yerken inceden yemeklerini ıslatan yağan yağmur – bundan daha mükellef bir sofra düşünülemezdi. Yağmurda balıktan yoğun bir koku yükselirdi ve bu koku saatler boyunca giysilerinden, ellerinden, burunlarından gitmezdi. Çocuklar saman yığınının yanıbaşındaki sofralarından kalktıklarında, kendilerini hep daha aç hissederlerdi.

Hava nasıl olursa olsun, yemekten sonra Bjartur onlardan uzaklaşırdı. Bir saman demetine başını dayayıp şapkasını yüzüne indirir ve derhal uyurdu. Uykusunda hareket edince başı saman demetinden kayar, bazen bir su birikintisine gömülürdü ve böyle olduğunda aniden, gülerek uyanırdı. Gündüzle-

ri dört dakika uyumanın insanı zinde tuttuğuna inanıyor, daha çok uyursa sinirli oluyordu. Kadınlar yemekten sonra saman yığınının altına toplanır; bir süre sonra çimenlerin ıslaklığı yüzünden titremeye başlarlardı; elleri uyuşmuş, bacaklarına iğneler batarak yerlerinden doğrulurlar, tırmıklarını ellerine alırlardı. Bjartur onların nemden şikâyet ettiğini duyarsa, ıslak ya da kuru olmayı mesele edenlerin zavallı, sefil insanlar olduğunu söylerdi. Böylelerinin neden bu dünyaya geldiğine şaştığını da eklerdi. "Kuru kalmayı istemek, şımarıklıktan başka şey değil," derdi. "Hayatımın yarısını ıslak geçirdim, en küçük bir zararını görmedim."

Büyük Olaylar

Bir akşam, ot biçmeyi bitirmek üzereydiler; günler hızla kısaldığı için karanlık çökmeye başlamıştı bile, uzaktaki tepelerden, yolu olmayan taşlık bir araziyi izleyerek, gölün öte yanındaki düzlüğe doğru inen bir yük beygiriyle bir adam gördüler. Adamın bölgeyi tanımadığı kesindi, belki de kafası yerinde değildi. Yoksa kanundan mı kaçıyordu? Başkasının arazisinde dolaşmakla, ne yaptığını sanıyordu bu adam? Belki de bir elfti. Her halükârda, normal birine benzemiyordu. Bjartur bile çalışmayı bırakmış, tırmığının sopasına dayanıp, sapa yollardan giden bu adamı seyrediyordu. Burada ne arıyor olabilirdi? Adam gölün yakınındaki düzlükleri, gölü, havayı inceledi. Yabancı bir bilim adamı mıydı? Güneyli bir tacir miydi? Bir vurguncu muydu? Başkalarının arazisinde gözü mü vardı? Sonunda adam atın sırtından çantasını aldı, gölün öte yanındaki sazlıkta atı serbest bıraktı. Sonra gölün etrafından yürüyüp onlara doğru ilerlemeye başladı. Bütün çiftlik halkı çalışmayı bırakmış, onu izliyordu. Bir bilmece. Bir gizem. Kırda bir yabancı görmek hepsini heyecanlandırmıştı. Çocuklar on beşinci saatin yorgunluğunu bile unutmuşlardı.

Bu adam daha önce gördükleri kimseye benzemiyordu. Kafasında şapka yoktu, kahverengi gömlek, kolsuz bir yelek giymişti; bronz tenli, zayıf, hafif kambur bir adamdı; yakışıklıy-

dı ve gözleri bir yabancınınkini andırıyordu. Onlara iyi akşamlar diledi.

Hep birlikte, "İyi akşamlar," diye karşılık verdiler.

"Yazevi'nden misiniz?" diye sordu adam, yanlarına yaklaşarak.

"Bu, kimin sorduğuna bağlı," diye cevap verdi Bjartur, ihtiyatlı. Elinde tırmıkla adama doğru bir-iki adım attı. "Her kimsen, şunu bil ki burayı hep kendi toprağım kabul ettim. Başkasının arazisi üzerinde hesap yapanları da asla anlamamışımdır."

Ziyaretçi, âdet olduğu gibi elini uzatmadı, akşam karanlığında Bjartur'un birkaç adım ilerisinde durdu, düşünceli bir tavırla piposunu ve tütününü çıkardı. "Güzel bir vadi," dedi. "Gördüklerimin en güzellerinden biri."

"Güzel mi," dedi Bjartur. "Hım, samanlar boşa gitmiyorsa, güzel demektir. Yoksa seni buraya birisi mi yolladı?"

Birisi mi? Hayır, ziyaretçiyi kimse yollamamıştı, sadece manzarayı çok güzel bulmuştu ve gölün öteki yakasında çadır kurmak için izin istiyordu.

"Bu arazi," dedi Bjartur, "bu arazi, güneyde şu kırlara, kuzeydeki dağın zirvelerine, batıda şu ilerdeki tepelere, doğuda da Moldbrekkur'a kadar uzanır. Bütün bu bölge bana ait."

Yabancı Bjartur'un tarif ettiği arazinin oldukça geniş olduğuna dair bir şeyler mırıldandı.

"Ne kadar geniş olursa olsun," diye yanıtladı Bjartur, "yine de benim arazim ve burada yabancıları görmekten hoşlanmam. Bu çiftliği harabe iken almıştım, on üç yılda bu hale getirdim; Rauthsmyri'dekilere tek kuruş borcum yok. Bu işe giriştiğimde burada hayaletler olduğu söylenmişti, ama ben ne hayaletlerden ne insanlardan korkarım. Koyunlarım kalitelidir."

Ziyaretçi anladığını belirten bir hareketle başını salladı; "Özel girişim."

"Bilmiyorum," dedi Bjartur, "caka sattığımı da sanma. Buradaki çiftlik sahiplerinin çoğundan daha kötü durumda olmadığımı söylüyorum sadece, bir nebze iyi durumdayımdır hatta, çünkü asla borca girmek gibi bir âdetim olmadı, samanımı parazitlerden korudum, ta ki geçen kış, adı lazım değil birile-

ri, çiftliğime bir ineği zorla ve hile ile sokana dek. Kendimi büyük çiftlik ağası gibi görmüyorum elbette, ama kendi çapımda bir yere koyuyorum, bu yüzden de yabancıların işime burnunu sokmasından hoşlanmıyorum, kimseyle ortaklık yapmaya niyetim yok."

Ne ki ziyaretçi telaşla, özel girişim derken herkesin büyük çiftlik sahibi ya da zengin olacağını kastetmediğini, hem zaten kendisinin de büyük çiftçilerden hoşlanmadığını, gümüş liralarının küçük çiftçinin eline geçmesini tercih ettiğini açıklamaya girişti.

Bjartur, bu adamın da kafası yeni girişimcilik yöntemleriyle dolu tiplerden biri olduğuna kanaat getirmişti; ona kendi tüccarından başkasıyla çalışmayacağını açıkladı; "bizim ihtiyar çok varta atlattı; Myrili Jon kooperatif kurup kâr payı dağıtacağını söylüyor, o kâr payından en çok o yararlanacak elbet, her sonbaharda üç yüz elli kuzu az mı? En fazla otuz ya da kırk kuzusu olan bizler pek bir şey kazanmayacağız. Peki, kötü bir mevsim geçirirsek ne olacak? İşler yolunda gitmezse, zararı da bizim ödememiz gerekecek sanırım, yalnız kendi zararımızı değil, onların zararını da, lanet olasılar. Kısacası, eğer iş teklif edeceksen ahbap..."

Ziyaretçi derhal, çiftçiyle tüccar arasındaki iyi ilişkiyi bozmayı aklından bile geçirmediğine temin etti Bjartur'u; kendisi sadece, yazları kıra çıktığında eline bir tüfek ya da olta almayı seven biriydi, "arazinde avlanmaya ses çıkarmadığını duymuştum, şuralarda biraz olta sallamayı geçirdim içimden – senin izninle tabii."

"Bu sularda avlamaya değer balık yok," dedi Bjartur. "Aklı başında biri bu göldeki süprüntüyle vakit kaybetmez, hem zaten, bu sazlıklardaki balıkların da, kuşların da koyunlarıma bir faydası yok. Büyük çiftçilerin, hatta onların çocuklarının koyunlarına faydası olabilir; mesela şimdilerde sekreter dedikleri Utirauthsmyri Mal Müdürü'nün oğlu gibilerine; Pers dinine göre yetiştirilmiş, babasıyla kendisinin kurduğu derneğin yöneticisi – yeryüzünde nefes alan ne varsa iliğini sömürmeye kararlı, kör olasıca."

Fritha her zamanki aksiliği ve cadalozluğuyla otlaktan seslendi: "Şuna bakar mısın, üslerine meydan okuyor, bu bataklık serserileri, tanıdık tanımadık, ölü diri herkese kafa tutarlar, derilerine musallat olan bitler hariç."

Ziyaretçi, nasıl cevap vereceğini bilemeden, ağzındaki buharı Fritha'dan tarafa üfledi.

Bjartur, yanlış anlamaması için, "Onun şamatasına kafanı takma, zavallı yoksulun teki, daha önce de dilinin uzadığı olmuştu," deyince yabancı talebini yineleyecek cesareti buldu.

"Pekâlâ," dedi Bjartur, "eğer vurguncu değilsen, seni bir şirket göndermediyse, bir-iki gece buraya çadır kurmanda sakınca görmüyorum, çimenleri fazla ezme, yeter. Ama toprağımda vurgunculara yer yok. Şirketlerin, derneklerin adamlarına da, çünkü derneklerin bireyi mahvettiğine inanıyorum. Hem zaten arazim satılık değil, parayla satın alamazsın. Ben ve ailem burada koyunlarımızla huzur içinde yaşıyoruz, koyunlarımızın rahatı yerindeyse bizim de rahatımız yerinde demektir. Şu kahrolası yağmur bir bitse, daha da rahat edeceğiz."

Yabancı sonunda Bjartur'u ne vurguncu ne de derneğin adamı olduğuna ikna edince bir anlaşma zemini sağlandı. Yazları sık görülen Güneylilerden biriydi adam, bir tatilci, masum bir sürgün. Birileri ona burada avlanabileceğini söylemişlerdi, kimin söylediğini unutmuştu. Burada birkaç gün geçirecekti, hiçbir şeye ihtiyacı yoktu, her şeyi vardı. Bunu kanıtlamak için içinde banknotlar olan bir cüzdan gösterdi; bu Güneyliler banknotları olmadan yapamaz, tuvalette bile bunları kullandıkları söylenir. Bjartur paradan hiç hazzetmese de, gördüğü manzara onu etkilemişti. Çadırı dikerken yardım etmeyi bile teklif etti, ama ziyaretçi teşekkürlerle reddetti, ben her şeyi yaparım, dedi. Geldiğinde yaptığı gibi resmî bir tavırla veda etti, arkasında bıraktığı mavi duman, akşamın sessizliğinde nefis bir kokuyla çimenlere karıştı. Çok az konuşmuş, onları selamlarken çok doğal davranmıştı, anlaşılan çok parası vardı, böyle bir adam hakkında, bu büyük, kibar beyefendi hakkında kurulacak hayallerin sonu yoktu; masallardan fırlamış bir prensti ve şimdi Yazevi'ne komşu olmuştu. Mevcudiyeti ve bu kadar

yakınlarında olması, hafta ortasında pazar günü gibi bir duygu yaratmıştı, sanki yağmura ara verilmiş, neşeden yoksun dünyalarını canlandıracak bir malzemeye kavuşmuşlardı. O gece Asta Sollilja rüyasında elmanın durmadan boğazından fırladığını gördü.

Ertesi gün inek doğurdu, böylece yirmi dört saat içinde Yazevi'nde iki büyük olay gerçekleşti.

Zavallı hayvan son birkaç haftadır çok ağırlaşmıştı; halinden en çok Finna anlıyordu ve sabahları dışarı çıkarmak, akşamları içeri sokmak onun işi olmuştu. Ondan başka hiç kimse o kadar ağır hareket edemiyordu; inek ahırın kapısından, iki yanı sıkışmış vaziyette geçerken kimse Finna kadar sabırlı olamıyordu

Evin önündeki çamurlarda dizleri bükük yürümeye çalışan bu hayvana vurmak Finna'nın aklından bile geçmezdi. Bukolla her adımdan sonra durur, hızlı hızlı soluyup homurdanır, arada bir kafasını çevirip kadına bakar, kulaklarını oynatır ve böğürürdü. Genellikle derenin sığ yerinde birbirlerinden ayrılırlar, Finna onun gerdanını okşar, yakında yuvarlak alınlı, uzun ince bacaklı bir buzağımız olacak, derdi. O bacakların üstünde sakar sakar yürüyecek, umarım her şey yolunda gider, bu gece tekrar görüşürüz, kendini fazla yorma, hep seni düşüneceğim. Sonra Finna eve girer, inek gürültüyle ot yerdi; burun delikleri zevkle açılırdı çünkü dere boyundaki otlar gür ve suluydu.

Ama o akşam inek her zaman otladığı yerde değildi; bu Finna'ya tuhaf geldi, Bukolla hamile kaldığından beri yerinden pek ayrılmıyordu, başını alıp gitmeye son vermişti. Finna bütün tepeleri dolaştı, dağın yamacına doğru ilerleyip "Bukolla, Bukolla canımın içi," diye seslendi. Sonunda inek, bir hendeğin dibindeki küçük, çimenli bir çukurdan ses verdi. Bir kere böğürmesi yetti, kadın onun doğurduğunu derhal anladı.

Finna ona çok zor hâkim olabildi; rahat durmuyor, sürekli buzağının etrafında daireler çiziyordu; yavrusunu koklayıp yalıyor, attığı her adımda yumuşak bir sesle böğürüyor, başka bir şeyle ilgilenmiyordu. Finna onu anlıyordu. Bir anne için yavrusu, en sevdiği şeydir. Mutlu bir anne olunca dizginlerinden boşanmış, söz dinlemez olmuştu. Bütün dilekleri bir günde ger-

çekleşmişti sanki; başka hiçbir şeye ihtiyacı yoktu. Finna'nın onu çiftliğe dönmeye ikna etmesi çok uzun sürdü.

Bjartur dışında ev halkı ineği ve yeni doğmuş buzağıyı görmek için dışarda bekliyordu. Çocuklar evin yamacından koşup onları karşıladılar ve boz benekli buzağıyı incelemeye koyuldular. Deniz ineğinin soyundan geldiği açıktı. Minik bir boğaydı, Asta Sollilja bir hoş geldin öpücüğü kondurdu, inek bu davranışı izledi ve boğazının derinliklerinden gelen bir böğürtüyle selamladı. Köpek bu gece ineğin böğrüne saldırmaktan vazgeçmişti; tüm salaklığına karşın, inek ona saldırır gibi yapınca kuyruğunu bacaklarının arasına alıp saygıyla uzaklaştı, yeni arkadaşlarını birkaç metre öteden seyretti. Yaşlı büyükanne tırmığın sapına yaslanarak ve duvara tutunarak yanlarına geldi, ineği ve buzağısını okşadı. Fritha bile her zamankinden sıcak davranıyordu. "Tanrı zavallı hayvanı takdis etsin," dedi, "Yesüs Peter."

Sonra Bjartur evden çıktı.

"Ooo," dedi, "Bıçağı hazırlayın."

Fritha, "Tam düşündüğüm gibi," diye haykırdı, "kanlı katil seni."

Bjartur'un karısı bir dilekte bulunacakmış gibi yanına geldi ve taşlıktan geçerken yarı fısıltıyla, "Bjartur, hayatım," dedi. Böylece ineği ahırına yerleştirdiler, buzağıyı da yanına koydular.

Gece ilerledi ve yatmaya hazırlandıklarında, kadınlar bir kutsallık duygusuyla doğumu ve buzağıyı konuşurken, herkes çiftliğin bu yeni sakininin getirdiği sevinci paylaşır, ineğin sağlığına şükürler ederek onun mutluluğunu paylaşırken, Bjartur bıraktığı yerden devam etti: "İşin kötüsü hafta sonundan önce etini Fiyort'a götüremem, vaktim yok."

Ertesi gün inek, yavruladıktan sonraki ilk sütünü verdi.

Takip eden günler harikuladeydi. Eskiden çok yalnızlık çeken hayvanın adımlarının düzelmesi, yanında hoplayan buzağısıyla tırısa geçerek tarladan uzaklaşması görülecek manzaraydı – artık okşanmaya, yatıştırılmaya ihtiyaç duymuyordu. Çocuklardan uzak durmaya çalışıyordu çünkü çocuklar küçük

boğaya âşık olmuşlardı ve onu okşamaya doyamıyorlardı. Yeni hayatında kendini kuşlar gibi özgür hisseden Bukolla, oğluyla birlikte dağın en uzak yamaçlarına gidiyordu; bıraksalar daha da uzaklara gidip kaybolacaktı; kendini insanoğlunun boyunduruğundan kurtulmuş hissediyordu, eskiden bir kadının şefkatine muhtaçken, artık insanlara ihtiyacı kalmamıştı! Akşamları Finna onu eve götürmeye geldiğinde, başka işin yok mu, der gibi bakıyordu, ama Finna onun bu tavırlarından gocunmuyordu, çünkü annelik sevincini, bu duygunun anneye tüm ırkından üstün olma gururu verdiğini, başka her şeyi değersiz gördüğünü biliyordu. Evet, onun neşesini öyle iyi anlıyordu ki, akşamları daha az süt vermeye başladıysa da bunu kimseye söylemedi; Bjartur'un gündüzleri buzağıyı eve kapatmasından korkuyordu. Bukolla bugünlerde yanında oğlu olmadan otlağa gitmeye dayanamazdı, o kadar uzun süre yalnız kalmıştı ki.

Pazar sabahı; pazarları genellikle geç kalkar, bazen dokuza kadar yataklarından çıkmazlardı. Bjartur hariç; onun için bütün günler aynıydı, pazar sabahları duydukları tangırtılardan bir şeylerle uğraştığını, bir şeyleri tamir etmeye çalıştığını anlarlardı. Bugün de, başını kapaktan uzattı, ne oluyor size, hepiniz öldünüz mü, dedi. Fritha ekşi bir sesle, "Pazar günü de mi kurtuluş yok senden?" diye sordu.

"Buzağının işkembesi taşlıkta duruyor," dedi Bjartur. "Bu lanet yağmurda toprağa karışıp çamur mu olsun, siz karar verin. Ben etini Fiyort'a götürüyorum."

Yazevi'nin hanımı o gün yatağından çıkmak istemedi; yüzünü duvara çevirip bütün gün yattı, kendini iyi hissetmiyordu. İhtiyar Hallbera kalktı, sonra Fritha, sonra da çocuklar. Aşağıya indiklerinde taşlıktaki bir çukurda buzağının dumanı tüten iç organlarını gördüler, ama Bjartur çoktan yolunu tutmuş, Blesi'nin üstünde sazlıkların arasından ilerliyor, Tüccar'ın fırınına taze et götürüyordu.

"Böyle böyle, hepinizi öldürecek," dedi Fritha, sonra çocuklara kendilerini bekleyen tehlikeyi gösterir gibi sakatatın başına geçti; çocuklar taşlıkta parmaklarını ağızlarına sokup beklediler, onu izlediler, çıkan sesleri dinlediler.

Bukolla'nın küçük buzağısını, gözlerindeki bakışı hepsi hatırlıyordu; tıpkı diğer bebekler gibi bakardı bu gözler. Nonni'ye bakmıştı, Helgi'ye bakmıştı, hepsine bakmıştı. Daha dün evin tarlasında hoplayıp zıplamış, iki ön ayağını birden havaya kaldırmış, sonra arka ayaklarını kaldırmış, kendi kendine oyunlar oynamıştı. Kafasının tepesi top gibi yuvarlaktı; bütün buzağıların kafası gibi. Asta Sollilja derisinde üçüncü bir rengin görünmeye başladığını söylemişti. Dağın yamaçlarında gezinmiş, dünyanın kekiklerini koklamıştı; yağmur yağdığında annesinin altına saklanmıştı. Kasvetli bir pazar günüydü. İnek bütün gün ahırında böğürdü, otlağa çıkarmak istediklerinde ellerinden kurtuldu, tarlaya gidip böğürdü; evin kapısından içeriye böğürdü. Dağ onun yakarışlarını yankıladı, iri gözlerinden iri yaşlar süzüldü; inekler ağlar.

Finna bütün hafta boyunca ineğin yüzüne bakamadı, sağma görevini ihtiyar Fritha üstlendi. Yeryüzünde hiçbir tür insanoğlu kadar acımasız değildir. Bu olanları, özellikle de etrafımızdaki dilsiz hayvanlara nasıl açıklayabiliriz? Fakat ilk günler en kötüleridir; her şeyin, aşkın olduğu kadar suçların ve acının da zamanla unutulacağını düşünmek insanı rahatlatır.

Ziyaretçi

Yağmur hiç kesilmiyor.

Yemek pişirmekte olan Asta Sollilja ıslak giysilerini çıkarmış, sıcak kuzinenin üstüne sermişti. Üstlerinden buhar yükseliyordu, ayakları çıplak, sırtında eskü püskü bir giysi olan Asta yahni için balık kesiyordu; tenceredeki su kaynamaya başlamıştı ki aşağıda bir gürültü işitti; kapı açıldı, ahırdan ayak sesleri geldi, merdiven çatırdadı, kapak açıldı, bir adam kendini yukarı çekti ve etrafa bakındı. Kafasında geniş kenarlı bir gemici şapkası vardı. Paltosu uzun ve sağlamdı, kemerler, kayışlar, düğmelerle sıkı sıkı sarınmıştı; böyle bir giysiye yağmur işlemezdi. Su geçirmeyen, yüksek konçlu botlar giymişti, mavi gözleri berrak ve nazikti. Ona günaydın dedi. Asta günaydın demeye

korktu, hiçbir şey söylemedi. Birisi onu selamlayınca genellikle sessizce elini uzatırdı, ama bu adamın el sıkmaya niyeti yoktu. İlk gördüğünde onun ince yapılı bir genç olduğunu sanmıştı, ama bu küçük odada, bu devasa paltoyla öyle cüsseli görünüyordu ki Asta başını tavana vurmasından korktu. İhtiyar kadın da adamın selamına karşılık vermedi, ama dikiş dikmeyi bıraktı ve sorgulayan gözlerle ona baktı. Adam bir ipe alabalıklar, diğerine yaban kazları dizmişti.

"Taze et," dedi. "Değişiklik olur."

Beyaz dişleri kumral, erkeksi yüzünde süs eşyası gibi parıldıyordu; sesi bilinmedik bir diyardan geliyor gibiydi. Büyükanne boğuk, çatlak bir sesle, "Yer göster de otursun," dedi.

Fakat Asta Sollilja'nın adama yer gösterecek cesareti yoktu, üstündeki giysi felaketti, kolları fazla uzundu, elleri fazla büyüktü; ayakları çamurluydu. Ona, taşıdığı balıkların parıltılı rengine bakmaya korkuyordu. Çamaşır niyetine giydiği çaputlar adamın tam karşısındaki kuzinenin üstüne serilmişti ve nemli bir buhar yayıyordu. Adam besbelli yeterli yiyecekleri olmadığını düşünmüştü. Ne demeliydi? Babası olsa ne derdi?

"Balıkları tavaya atalım," dedi ziyaretçi, bıçağına davranarak. İnce, kumral elleri temizdi, nasır ya da yara izi yoktu, bıçağı tutan maharetli ellerde. Balıkları hızla kesti, iç organları bir kaba, balıkları tavaya attı. "Birinci kalite balık," dedi ve büyükannenin görmesi için tavayı kaldırdı. "Her biri en az bir buçuk kilo, güzel balık."

"Hımm," dedi Hallbera, "Yiyebilene güzel tabii. Ama bir adamın yediği şey, başkası için zehir olabilir. Taze balığı, özellikle de tatlı su balığını sindiremiyorum. O taze şey beni kötü yapıyor. Vücudumda kurtlar çıkıyor."

Adam buna inanmanın zor olduğunu söyledi; taze besin yararlıdır.

"Beyefendi nereden geliyor?"

Adam "Güneyden," dedi.

Hallbera, yaşlı insanların ülkenin uzak yörelerinde yaşayanlara duyduğu şefkatle, "Evet, elbette, zavallı adam," dedi.

Asta Sollilja öylece ayakta bekliyor, adamın balığı hazırlama-

sım seyrediyordu. Yabancının becerikli, kendinden emin elleri pek az hareket ediyor, her şey sanki onun katkısı olmadan, kendiliğinden olup bitiyordu, hem de olanca süratle. Adam gülümsemiyordu, ama yüzünde bir tebessüm vardı; güzel bir adamdı, ona bakmak insanın içini ısıtıyordu. Tavayı tepesine kadar doldurdu; büyük bir adamdı, kimse Asta'nın bu adam vadiye geldiğinden beri neler hayal ettiğini bilmemeli; adam tuz istedi.

Taze balık kokusu bütün odaya yayıldı. Adam piposunu çıkardı ve yakmadan önce tütünü iyice bastırdı. Yükselen duman otlak gibi kokuyordu, ama çok daha lezzetliydi; tatlı kokularda bambaşka bir dünya vardır; ziyaretçi, "İkiniz de hoşça kalın," deyip gittikten sonra da koku orada kaldı ve onlarla konuştu.

Gitmişti. Kapıyı arkasından kapadı. Pencereye seyirten Asta onun koca paltosuyla ve gemici şapkasıyla koşmasını seyretti. Yağmur böyle bir adamı durduramazdı – adımları öyle hafifti ki! Kafasının döndüğünü hissetti, kalbi göğsünden taşacakmış gibi oldu. Çarpıntısı geçinceye, yağmur onu yatıştırıncaya dek pencerede bekledi. Sonra ihtiyar kadın birden, Güney'den geldiğini öğrenince yabancıya bir şey sormak istediğini hatırladı, ama bugünlerde kafası o kadar dağınıktı ki hiçbir şey aklına gelmiyordu; utanmalısın Sola, adamcağıza bir kahve ikram etseydin ne olurdu? Ama Asta Sollilja onu duymadı; çıplak kolları, çıplak ayakları, yırtık giysileri, ince bacaklarıyla kendini tuhaf ve çirkin hissediyordu.

Bjartur o akşam eve döndüğünde ziyaretçinin bıraktıklarına tiksintiyle bakarak "Kaz," dedi. "Kuş yiyip de şişmanlayan kimseyi görmedim. Böyle bir meziyeti olanlara lanet olsun!"

"Haşlamasını yaparız belki," dedi karısı.

"Evet, Fransızların da kurbağa yediklerini söylerler," diye homurdandı Bjartur ve kaza elini bile sürmedi. Yine de getirdiği kuşlar ve balıklar için ziyaretçiyi affetmişti, nitekim Pazar sabahı kahvaltıdan sonra şunları söyledi:

"Bir yabancının armağanını almak, sonra da dilenciler gibi teşekkür etmek tam size yakışan bir iş. Lâkin adama Pazar sabahı bir damla süt göndermek aklınızın köşesinden geçmez."

Sonuç olarak Asta Sollilja ve küçük Nonni gölün etrafından dolaşıp küçük bir leğene koyulan sütü götürmekle görevlendirildiler. Asta yüzünü ve ellerini yıkadı, saçlarını taradı. Biri doğru, öteki şaşı bakan gözleri fazla iri, fazla koyuydu. Koyun derisinden ayakkabılarını ve rahmetli annesinin giysisini giydi. Giysi kasabaya yaptıkları geziden sonra yıkanmış, sökükleri dikilmişti ama çok soluktu ve hiç güzel değildi; aslında paçavradan farkı yoktu. Allahtan, buzağının doğumundan bu yana geçen on günde, teninin parıltısından da anlaşılacağı gibi, ruhu çiçekler açmıştı.

Sazlıkların arasından yürüdüler, birer kulbundan tuttukları leğeni ortalarına almışlardı. Asta Sollilja öyle gergindi ki yol boyunca konuşmadı. Üç gündür havalar nispeten iyi gitmişti, bu sayede samanların çoğunu eve taşımışlardı. Bugün güneş de çıkmıştı, ama sazlıktaki çimenler sarıya çalmaya başlamış, ilkbaharı tanımlayan o narin mavi uzun zaman önce yok olmuştu. Yağmur kuşları sürüler halinde toplanmaya başlamışlardı ama batakçullukları kederli bir yalnızlıkla çimenlerin üstünde, olup bitenlere esef eder gibiydiler. Bazen aniden kanatlarını çırparak ayaklarınızın dibinden havalanıyor, ama kimseyi şaşırtmıyorlardı; şarkı söylemiyorlardı, artık yalnızca kalbin şarkısı vardı.

Çadırda hayat belirtisi yoktu, çalacakları bir kapısı olmadığı için ne yapacaklarını bilemeden birkaç metre ötede durdular. Sonunda cesaretlerini toplayıp kenardan içeriye baktılar. Derken adam içi kürklü bir torbadan çıktı, çadırın girişindeki perdeyi aralayıp kafasını çıkardı, uykulu gözlerini kırpıştırarak onlara baktı.

"Beni mi arıyordunuz?"

"Hayır," dedi Asta Sollilja, leğeni çadırın önüne bıraktı, kardeşinin elinden tutup kaçmaya başladı.

Adam arkalarından "Hey," diye bağırdı, "bununla ne yapmamı istiyorsunuz?"

"Süt o," diye bağırdı küçük Nonni koşarken.

"Durun!" diye bağırdı adam, aniden durdular ve omuzlarının üstünden, şüpheli bir harekette tabanları yağlayan huzursuz geyikler gibi geriye baktılar.

Adam onları cesaretlendirmek için "Buraya gelin!" diye bağırdı ama oldukları yere mıhlanmış gibiydiler, sadece onu seyrediyorlardı. Ziyaretçi, leğenin kapağını kaldırdı, küçük bir yudum aldı, elinin tersiyle ağzını silip tükürdü.

"Size kızartma vereceğim," dedi.

Bir süre daha ona baktılar, sonra küçük bir tümseğe oturdular, kızartmadan ne kastettiğini anlamamışlardı ama neyle karşılaşacaklarını merak ediyorlardı. Ziyaretçi çadırın önüne bir şeyler yığmaya başladı, ayakları çıplaktı, üstünde pantolon ve fanila vardı, her hareketini şaşkın bakışlarla izlediler.

"Yaklaşırsanız sizi yemem, korkmayın," dedi onlara bakmadan.

Bir süre daha bekledikten sonra, sırtını dönmesinden yararlanarak birkaç metre daha sokuldular. Adam isterlerse çadıra girebileceklerini söyledi, böylece oğlan önden, kız arkadan içeri girdiler, arkalarını çadır direğine vererek beklediler. Daha önce böyle bir macera yaşamamışlardı; bütün oda tütün, meyve, briyantin kokuyordu. Asta adamın rengi bakıra çalan kollarına baktı, adam gaz ocağını yakıp bir tavada yağ eritirken onu izledi. Üç ördeği pişirmek için hazırlamıştı, çok geçmeden keskin bir kızartma kokusu diğer kokuları bastırdı.

"Hiç oyun biliyor musunuz?" diye sordu adam, başını kaldırmadan.

"Hayır," diye cevap verdiler.

"Hayır mı?" dedi, "Neden hayır?"

"Hep bir şeyler yapmamız gerekiyor," dedi küçük Nonni, dünyanın en doğal şeyiymiş gibi.

"Nedenmiş?"

Bilmiyorlardı.

"Oyun oynamak çok eğlencelidir," dedi adam, ama kimi kastettiğini anlamadılar – onlar için mi, kendisi için mi, beldede yaşayanlar için mi eğlenceli? Genç kızın yanakları, ziyaretçi kendisine bakar ya da doğrudan hitap eder endişesiyle kızardı.

"Siz neden kuş avlamıyorsunuz?" diye sordu adam.

Oğlan, "Babam istemiyor," dedi.

"Geçen gün size verdiğim kazları ne yaptınız?"

"Haşladık."

"Haşladınız mı? Tereyağıyla kızartsanız daha iyiydi."

"Tereyağımız yok."

"Neden yok?"

"Babam yayık almak istemiyor."

"Babanın istediği bir şey var mı peki?" diye sordu adam.

"Koyun," dedi çocuk.

Ziyaretçi sonunda çocuklara baktı; onlarla sohbet ettiğinin, dahası, ciddi bir konuda sohbet ettiklerinin ilk kez farkına varıyordu sanki. Şaşırmış gibiydi. Ne anlama geldiğini anlamamış gibi "koyun" kelimesini vurgulayarak, "Demek koyun istiyor," dedi. Kazları tavada çevirdi, alt taraftaki etlerin rengi kahverengiye dönmüştü, çevirme işlemini yaparken tereyağı cızırdadı, odayı koyu bir duman kapladı. "Demek koyun istiyor," dedi adam kendi kendine. Kafasını salladı, tasvip edip etmediğini anlamadılar, ama koyun sahibi olmak istemenin pek doğru bir şey olmadığına dair bir his doğdu içlerine. Nonni, bu büyük adamın babasının bazı fikirlerine katılmadığını ağabeyi Helgi'ye söylemeye karar verdi.

Asta gözlerini ziyaretçinin her yerinde gezdirdi; kuşağına, ayak parmaklarına, boynu açık olan kahverengi gömleğine baktı; böyle bir adam görmemişti, istediği her şeyi yapabilirdi bu adam. Evi – zihninde evini canlandırdı, rüya gibi bir ev düşledi, annesinin pasta tabağındaki gibi bir ev, ama bu imkânsızdı. Neden imkânsızdı? Çünkü önünde bir kız dikiliyordu. Bu adamın evi bir ormanın ortasındaydı, iki yıl önce aşağıya düştüğünde koyunların ezip yırttığı o güzel takvimdeki ev gibi. Adam orada yalnız yaşıyordu. Evinde pek çok oda vardı ve her biri Rauthsmyri'deki konağın odalarından daha güzeldi; divanı Rauthsmyri'deki divanlardan da güzeldi; *Pamuk Prenses*'te anlatılan adam buydu.

"Senin adın ne?" diye sordu adam, kalbi duracak gibi oldu.

"Asta Sollilja," dedi, neredeyse kederli bir sesle.

"Asta ne?" dedi adam, ama adını tekrar söylemeye çekindi.

"Sollilja," dedi küçük Nonni.

"İnanılır gibi değil," dedi adam, doğru olup olmadığını anla-

mak istermiş gibi Asta'ya bakıyordu, Asta ise böyle tuhaf bir isme sahip olduğu için lanet okuyordu. Fakat ziyaretçi ona gülümsedi, onu affetti ve rahatlattı; gözlerinde o kadar iyi, o kadar sıcak bir şey vardı ki; insan ruhu bu gözlerde kaybolmak ister, ebediyete kadar. Asta onun gözlerinde bu bakışı ilk kez görüyordu, belki bir daha asla göremeyecekti; gördü ve anladı. Ve olan oldu.

"Vadinin neden bu kadar güzel olduğunu şimdi anlıyorum," dedi ziyaretçi.

Asta bu sözlerden hiçbir şey anlamadı – vadi güzel miydi? Daha sonra haftalar boyu kafa patlattı. Ne demek istemişti? İnsanların güzel yün, güzel iplik, en çok da güzel koyun dediklerini duymuştu – ama vadi? Vadide sazlıklardan başka bir şey yoktu, tümseklerin arasındaki su birikintilerinde, hele daha da ilerlerde, ayak bileklerinize kadar çamura gömülürdünüz; göl ölüydü, bazıları burada bir kelpienin[2] yaşadığını söylerlerdi; alçak bir tepenin üstündeki küçük bir çiftlik evinden, üstünde dik kayalıklar olan bir dağdan başka bir şey yoktu burada, gün ışığını pek az görürlerdi. Asta vadiye, sazlıklara baktı, bu lanet bataklıkta bütün yaz sırsıklam, mutsuz, neşesiz ıslak samanları kaldırmış, ne geceleri, ne gündüzleri rahat etmişti -- ve şimdi bu vadi güzel olmuştu. Neden? Hayır, adı Asta Sollilja olduğu için değil, harikulade bir adam vadiye geldiği için güzel olmuştu.

Ördekler hâlâ cızırdıyordu.

Ziyaretçi dışarı çıkmayı önerdi. Gölün kenarındaki açıklığa gidip oturdular. Saat üçe yaklaşmıştı, vadide ılık bir rüzgâr esiyordu. Adam yere sırtüstü uzanıp gökyüzüne baktı, Asta ve Nonni ona, ayak parmaklarına baktılar.

Gözlerini kapatarak, "Bildiğiniz bir şey var mı?" diye sordu adam.

"Hayır," diye yanıtladılar.

"Hiç hayalet gördünüz mü?"

"Hayır."

2 Kelt mitolojisinde bazen at, bazen insan bedeninde, insanların suda boğulmasından zevk alan kötücül su perisi – ç.n.

"Yapabildiğiniz bir şey var mı?"

Bu noktada çocuklar adamın sorduğu her şeye olumsuz cevap vermenin saygısızlık olabileceğini düşünerek sustular. Asta Sollilja ne yapabilirdi? Biraz zihnini zorladı, ama iyice düşününce aklına hiçbir şey gelmediğini fark etti.

"Şu Nonni şarkı söyler," dedi.

"Söyle de dinleyelim o halde," dedi adam.

Ama anlaşılan oğlan da şarkıların nasıl söylendiğini unutmuştu.

"Kaç ayak parmağım var?" diye sordu adam.

Küçük Nonni derhal, "On," diye cevap verdi, hemen ardından acele ettiğine pişman oldu, çünkü adamın parmaklarını saymamıştı, kim bilir, belki de bu büyük adamın on bir parmağı vardı. Asta Sollilja kafasını çevirdi; hayatında bu kadar komik bir soru duymamıştı, kendini ne kadar zorlasa da dudaklarındaki gülümsemeyi bastıramıyordu. Dönüp tekrar ona baktığında, adamın suratında öyle komik bir ifade vardı ki kahkahasını tutamadı. Çok utanmıştı, ama elinde değildi.

Onun gülmesini izleyen adam, "Biliyordum," diyerek, çimenlerden zafer kazanmış gibi kalktı. Gülmek Asta'yı canlandırmıştı, yüzüne serseri bir ifade geldi, bir genç kızın yüzü oldu.

Adamın ördeklerle ilgilenmesi gerekiyordu. Kızartma kokusu çadırdan oraya kadar geliyordu, bu güzel kokulu yemeği yiyecekleri düşüncesiyle çocukların ağızları sulandı. Adam birkaç konserve kutusu getirdi, içindeki meyveleri bir çanağa boşalttı, bu nefis tatlılarla öyle meşguldü ki çocuklarla ilgilenecek vakti yoktu; Asta Sollilja aniden küçük kardeşi Nonni'nin bu denli salak ve sinir bozucu olmasına kızdı. "Neden adama şarkı söylemedin, seni aptal, oysa yanımda gelmene izin vermiştim," dedi. Ama o akşam taşlıkta yalnız başına otururken, yapabildiği şeyleri göstermediği için kendini suçladı – neden, sözgelimi, o kadar iyi bildiği Pamuk Prenses'in öyküsünü anlatmamıştı? Bir zamanlar büyük bir kar fırtınasında... az daha kendi kendine anlatmaya başlayacaktı. Ama işin doğrusu, adamın öyküyü yanlış anlayacağından korkmuştu. Yine de, sonucu ne olursa

olsun, anlatamadığı öyküsünü, sergileyemediği becerisini düşünmekten kendini alamıyordu. Kafasından geçenleri kimseye anlatmadı, gün kararırken gölün kıyısında oturup çadıra bakmaktan başka bir şey yapmadı. Sonra sazlıkların arasından batıya, Rauthsmyri'ye doğru yürüyen birini gördü. Bu oydu.

Yazevi'nde herkes yatmaya hazırlanırken, o bayırın sırtında batıya doğru yürüyor. Gecenin bu vaktinde nereye gidiyordu? Daha önce hiç fark etmemişti, belki de o bilmeden, her gece oraya gidiyordu. Ama vadinin çok güzel olduğunu söylememiş miydi? Ne demek istemişti? Hiçbir şey mi? Şaka yapmıştı da, Asta onun yürekten konuştuğuna mı inanmıştı? Eğer vadi güzelse, neden bayırın sırtında yürüyordu – gece çökmüş, hava soğumuştu.

İki gün boyunca onu görmediler, ama Asta tüfek sesi duydu. Sonra geldi. Yine gece vaktiydi, yatmaya hazırlanıyorlardı. Allahtan henüz iç gömleğini çıkarmamıştı. Yerdeki kapaktan başını uzatıp iyi geceler diledi, piposunun içinde küçük bir kor yanıyordu. Cebinden ışıklı bir kutu çıkardı, kadınlar iç eteklerıyle ayaktaydılar. Pipoya birkaç kez asılınca, oda rayihalı bir dumanla doldu.

"Gidiyorum," dedi.

"Acelen ne?" dedi Bjartur. "Siz Güneylilerin bir iki haftayı dert etmediğini düşünmüşümdür hep. Buradaki sazlıklar da tam sana göre, ahbap."

"Evet, bu doğru."

"Geçen gün bu gençlere ördek yedirmişsin."

"Ah, önemli değil," dedi konuk.

"Çok doğru," dedi Bjartur. "O şey kıtlıkta yenir, kemiğinin iliği yok; yanardağ püskürdükten sonra yenen şeyler bunlar. Tam da tahmin ettiğim gibi, o bataklıkta yarı aç kaldın demek, zavallı dostum."

"Hayır, kilo bile aldım."

"Biz biraz daha kuvvetli gıdaları tercih ederiz," dedi Bjartur, "daha ekşi ve tuzlu olanları. Bu arada, inşaat işinden anlıyorsun sanırım. Ben de kendime bir ev inşa etmeyi düşünüyordum."

Fritha kendini tutamadı. "Sen mi?" diye sözünü kesti. "Ben-

ce sen o kalın kafana biraz sağduyu inşa et. Azıcık da boyasan pek iyi olur. Hem içini, hem dışını."

Evet, gerçekten de inşaata karar vermişti, ama belki de bu yarım akıllılara, cadaloz ihtiyarlara, milletin kanını emen parazitlere fazla bir şey söylememeliydi; ama ne olursa olsun, benim topraklarımda sana her zaman yer var, gece olsun gündüz olsun.

Ziyaretçi muhteşem konukseverliğinden ötürü Bjartur'a teşekkür etti, günün birinde mutlaka bu güzel vadiye geri dönecekti. Bjartur, ilk konuşmalarında olduğu gibi, her şey samana bağlı, dedi.

Sonra ziyaretçi, tek tek ellerini sıkarak veda etti.

Hallbera yabancının elini bir türlü bırakmıyordu. Kimseyle fazla konuşmayan, kimseye söyleyecek bir şeyi olmayan bu kadın, tuhaf bir şekilde, zihninin kuytularında bir şeyler arıyor gibiydi; ona sormak istediği küçük bir soru vardı. Ama neydi?

"Geçen gün doğru mu işittim, beyefendi Güney'den mi geliyor?"

"Evet," diye bağırdı Bjartur, konuğunu rahatlatmak istercesine. "Güneyden geliyor elbette. Belki yüz kere söyledi."

Fakat ihtiyar kadın, "belki de yanlış duymuşumdur diye düşünmüştüm," dedi, bugünlerde kafası öyle karışıktı ki.

"Evet," dedi Bjartur, "her geçen gün kötüye gidiyorsun, konuğumuz da bunun farkında."

"Beyefendi gitmeden önce bir şey soracaktım, ben Güney'de doğup büyüdüm, acaba kız kardeşimi tanıyor mu ya da son zamanlarda onu görmüş olabilir mi?"

"Hayır, hayır," diye bağırdı Bjartur, "aptallaşma, kardeşini asla görmedi."

"Sen nereden biliyorsun?" diye sordu Fritha.

Ama ziyaretçi meraklanmıştı, bu kadının kardeşini görmüş olabilirdi, adı neydi?

Cep lambasını kadına çevirdi ve Hallbera sersemleyen gözlerini kırpıştırarak ona bakmaya çalıştı. Kız kardeşinin adı Oddrun'du.

"Oddrun mu? Reykjavik'te mi oturuyor?"

Hayır, Reykjavik'te oturmuyordu. Evi yoktu, hiçbir zaman bir evi olmamıştı. "Methalland'da uzun zaman hizmetçilik yaptı – biz de oradan geliyoruz."

"Ha ha," dedi Bjartur, "bu beyefendi senin gibi ayaktakımını nereden bilsin?"

"Son haber aldığımda Myrdal'da, Vik yakınlarında birilerinin yanında çalışıyordu, kalçası kırılmış, yatağa düşmüştü. Birinden bana mektup yazmasını istemiş. Postacı bana mektubu getirdi. Bu otuz yıl önceydi. İki kız kardeştik biz."

"Ha ha, yıllar önce ölmüştür kardeşin," diye haykırdı Bjartur.

"Utan!" diye bağırdı Fritha, eline değneğini alarak. "İnsanların kaderi iyi ki senin elinde değil."

Ziyaretçi, Oddrun'u tanımayışına mazeret olarak Methalland'a hiç gitmediğini söyledi.

"Methalland'dan yıllar önce ayrılmıştı," dedi ihtiyar kadın. "Yine de Güney'de olduğunu biliyoruz."

"Evet," dedi ziyaretçi. "Demek öyle."

"Aradaki mesafe çok olunca, haber geç ulaşıyor," dedi ihtiyar kadın.

"Evet," diye onayladı ziyaretçi.

"Demek istediğim, eğer rastlarsan ona selamlarımı söyle lütfen, çok şükür benim de iyi olduğumu söyle, ama çabuk yoruluyorum, gördüğün gibi ruhum da bedenim de takatten düştü. On üç yıl önce Ragnar'ı kaybettim; oğullarım yıllardır Amerika'da. Burada kızımla kalıyorum. Kendisi evlidir."

"Onu biliyor," diye bağırdı Bjartur.

Ziyaretçi, ihtiyar kadının elini bir daha sıktı ve Güney'de Oddrun'a rastlarsa selamını götürmeye söz verdi. Sonra ötekilere veda etti. Asta Sollilja'ya da veda etti.

"Asta Sollilja," dedi. Küçük bir çocuğu severmiş gibi yanağını okşadı. "Harika bir vadiye yakışan, harika bir isim. Asla unutmayacağıma eminim."

Asta yattıktan sonra uzun zaman uyanık kaldı, bilmediği Tanrı'ya dualar etti, ziyaretçinin verdiği söz aklından çıkmıyordu, unutmayacağıma eminim. Asla. Gelecek yaz geleceğim demişti, onu tekrar görmenin hayalini kurdu. Sonra yüreğine bir

kuşku düştü. Asla unutmayacaksa, önceki gece neden bayırın sırtından yürüyüp gitmişti?

Ertesi sabah kalktıklarında ziyaretçi çadırını toplayıp vadiyi terk etmişti. Soğuk bir yağmur çiseliyordu, yaz çok uzakta kalmıştı; yağmurun sesi gezegenler arasında durmaksızın akan şelaleleri hatırlatıyordu; yağmur damlaları kasvetli, ısrarcı bir tempoyla vadinin üstüne iniyor, hep aynı şiddette, ne artarak ne azalarak, usul usul tüm beldeye yayılıyor, kara bulutların kapladığı alanın azameti insanı korkutuyordu. Ama tütünün kokusu bir süre daha evde kaldı; Asta yemek pişirmek için eve geldiğinde bu kokuyu duyuyordu. Fakat zamanla koku azaldı. Sonunda tamamen yok oldu.

İnşaat

Utirauthsmyri Mal Müdürü Jon, uzun yıllar, istediği yerde istediği fiyata koyun satmasıyla tanınmıştı, daha küçük çiftçiler Bruni'nin boyunlarına geçirdiği borç yularından kendilerini kurtaramazlardı. Mal Müdürü, Tulinius Jensen'den nefret ettiğini herkesin önünde söyleyebilen tek kişiydi. Çiftçilerin koyunlarını satın alır, sırtlardan, bayırlardan aşırarak Vik'e götürür, ortaklarının kurduğu bir ticarethane aracılığıyla orada yüksek fiyatlara satardı. Ne var ki ülkeyi saran kooperatif salgını zaman içinde Vik'e kadar ulaştı ve burada da bir dernek kuruldu; dernek o denli güçlüydü ki Mal Müdürü'nün ticarethanesi amansız bir hastalığa tutulmuş gibi çöktü. Mal Müdürü bütün gücüyle işini sürdürmeye çalıştı ama başaramadı, bu da kooperatiflerin bireylerden, o birey ne kadar güçlü olursa olsun, daha başarılı olduğunu gösterir. Myrili Jon'un bundan böyle Vik'teki işini bozan kooperatiflere diş bilemesi gerekirdi. Ama öyle yapmadı. Güneydeki oğluna, sekretere, haber gönderdi. Ingolfur Arnarson Jonsson'la birlikte fiyortta bir dernek kurdu. Bu derneğe çevre bölgelerdeki tüm borcuna sadık çiftçileri, varlıklısından yoksuluna bütün köylüleri almakla kalmadı, onlara istedikleri koşullar altında borç da verdi, yeter ki

Bruni'nin boyunduruğundan kurtulsunlar ve onun kooperatifine katılsınlar. "Biz çiftçiler, birlik olmalıyız," dedi. O güne dek tek başına iş yaparken bir anda çiftçilerle birlik olmuştu. Böyle insanlar yaltakçılığı, dalkavukluğu iyi bilirler. "İzlanda çiftçisini tüccarın kapısında paspas olmaktan kurtaracaksak, birlikte hareket etmeli, mali çıkarlarımızı korumak için toparlanmalıyız. Kooperatif dernekleri, çiftçinin ürününün hakkını verir, ihtiyaç duyduğu malzemeyi maliyetine satar; bunlar birer ticarethane değil, çiftçilerin kendi çıkarları için kendilerinin yönettiği hayır kurumlarıdır. Bize otuz kuzu satan biri, dünya pazarları iyi durumdaysa, altmış kron gibi bir şey alır. Üç yüz-dört yüz kuzu, bin kron kazandırabilir. Bu derneklerin gerek zengine, gerek yoksula ne büyük hizmet verdiğini görüyorsunuz. Kimse kimseden bir şey çalmıyor."

Ama sonbaharda Bruni'den gelen bir mektupla herkes, onun dış ülkelere yaptığı bir seyahatten döndüğünü öğrendi. Bu seyahatte çok elverişli fiyatlara erzak almış, Kıta Avrupası'ndaki şirketlerle gelecekte de özel fiyatlarla mal almak için anlaşmalar yapmıştı; fiyat listesi ekteydi. İhtiyaç maddelerindeki bu indirimler Ingolfur Arnarson'un fiyatlarına darbe vuruyordu. Fiyort'ta çiftçiler, bir daha asla o sonbahardaki kadar kâr etmediler. Ingolfur Arnarson sırtlarını sıvazlıyorsa, Tulinius Jensen yanaklarını okşuyordu. Ingolfur Arnarson sevgili dostum diyorsa, Tulinius Jensen canım diye hitap ediyordu. Ingolfur Arnarson yolda görünce sarılıyorsa, Tulinius Jensen onları öpüyordu. Hıristiyan ruhu bütün alışverişlere hâkim olmuştu. Kimse "borç" sözcüğünü telaffuz etmiyordu. Pahalı lüks malzemeler ıvır zıvırmış gibi üstlerine boca ediliyordu. Bjartur bu fırsattan yararlanıp biraz kereste ile demir satın aldı.

"Seve seve," dedi Tulinius Jensen, "betondan, iki katlı ev yap istersen. Borç paraya ihtiyacın varsa, onu da söyle, çekinme."

Yazevi çocukları, birbirlerine ev yapacak diye fısıldıyorlar, heyecanla tahmin yürütüyorlardı. Birlikte oturup tartışıyorlardı; Rauthsmyri'deki konak gibi iki katlı mı olacaktı, yoksa Yar Kralı'nın evi gibi tek katlı yapılacak ama geniş bir oturma odasıyla mutfağı mı olacaktı? İnşaat malzemeleri hayallerini daha

da kamçılamıştı, ama Bjartur'a soru soracak cesareti bulduklarında, hep aynı kısa cevabı alıyorlardı: haydi işinize, oyalanmayın. Asta Sollilja'nın hayalinde büyük bir mutfak, Rauthsmyri'de olduğu gibi ayrı bölmeleri olan bir kuzine, porselenler için içinde raflar olan bir dolap vardı; çünkü bu bollukta, bir anda çok sayıda porselenleri olmuştu. Yaz gelsin de, eve döndüğümüzde yemeği ben yapayım, diye geçiriyordu içinden. Mutfak kapısı aniden açılır, kocaman paltolu bir adam bu güzel mutfağa girer; adamın on ayak parmağı vardır, kuşları ve balıkları iplere dizmiştir; elini nazikçe genç kıza uzatır; bazı insanların elleri çok güzeldir, ölüm yatağınızda bile onları hatırlarsınız. "Ama," diye düşündü, babam oturma odası yaparsa, tabloları nereden bulacağız? Divanı nereden bulacağız?"

Son ıslak saman balyalarını sazlıktan eve götürüyorlardı. Bütün gün babasıyla birlikte çalışmış, o samanları bağlarken kan ter içinde balyaları taşımıştı. Baba-kız kaldıklarında onun yakınında çalışmayı seviyordu, ondan alacağı bir övgüyü hiçbir şeye değişmezdi. Sonunda, son demetler de bağlandı. Bir ot yığınına oturdular; sırılsıklamdılar, üstleri başları çamur olmuştu. Bjartur enfiyesini çıkardı. Asta iri, yorgun ellerini kucağında birleştirdi ve ayaklarına baktı; ayakkabısının üstüne kadar suya batmıştı. Alnı yüksekti, hayır, diye düşündü Bjartur, benim tohumumdan olamaz; onun alnı dar ve genişti. Asta'nın kavisli, kara kaşları, yüzünün alt kısmındaki ince çizgiler, bir heykeltıraşın elinden çıkmışa benzeyen çenesi, tatlı yanakları, başka bir soydan geldiğini açığa vuruyordu. Dolgun alt dudağındaki egzotik zerafet de öyle. Bir an göz göze geldiler. Asta'nın sağ gözü şaşılacak denli berraktı; genç ve mutlu denebilecek, özgürlüğünü açığa vuran bir gözdü. Ama çarpık bakan sol gözü bambaşka bir ruha sahipti, başka bir amacı olan başka bir ülke gibi; hayallerin ötesinde bir şeyler, bir öfkenin çevrelediği ince, kırılgan arzular, düşman eline düşmüş birinin özlemleri vardı bu gözde; konuşamadan ölen, sefalet içinde yaşayıp yokluğa karışan, evlendiği ama asla sahip olamadığı annesinin gözleri. O da bir zamanlar bir çiçek kadar gençti. Bjartur onun çok gerilerde kalmış yıllardaki haline bakar gibiydi. Birden kendini yor-

gun hissetti, yüzünden sonbaharın karanlığı geçti, daha doğrusu yüzü sonbaharın renksiz, biçimsiz yollarına karıştı; kişi kendi hayatıyla yüzleşir, bir yabancıdır artık...

"Baba," dedi Asta, "inşaat başlayınca çok güzel olacak."

Sonra babasının yüzünü fark etti, hiç göstermediği, en usta dizelerinde bile ortaya çıkmayan, derinlerdeki adamın yüzünü. Şiiri teknik açıdan öyle karmaşıktı ki asla kayda değer bir içeriği olmayacaktı; tıpkı hayatı gibi. Asta yine kollarını boynuna dolayıp başını o özel yere gömmek istedi. Bjartur ayağa kalktı, çamurlu eliyle kızının başını okşadı.

"Bir gün baban, hayatının çiçeğine büyük bir ev yapacak," dedi. "Ama bu yıl değil."

Öyle de oldu.

Bjartur o sonbahar, on yıl önce derenin kıyısına attığı eski kulübenin yerine maryalar için oluklu sacdan bir ağıl yapmakla yetindi. İnek ahırını koyun ağılına çevirdi, evin zemin katını tümüyle ineğe ve ata ayırdı. Yer taşla kaplandı, gübrenin evin yanına atılması için ikinci bir kapı açıldı.

Uğradıkları hayal kırıklığına rağmen bu yine de büyük bir olaydı. Eve yeni insanlar gelmişti; çimen ve kesekle marya ağılına balık sırtı duvarlar yapan şöhretli ustalar, elinde cetveli, kalemi ve testeresi, zihni aritmetikle meşgul bir marangoz kalfası; sonbaharın yağmuruna ve çamuruna karışan talaşın taze kokusu; yemeklerde hararetli tartışmalar, enfiyelerden yükselen keskin rayihalar, şiir, tacirler ve kooperatif dernekleri, koyun, yine koyun, alakasız yerlere ait ilginç bilgiler, hiç duyulmamış sözcükler, kavgalar, bol şekerli kahve.

"Ezelden beri tacirler ucuza alıp pahalıya satarak, aradaki farkı ceplerine atarak köylüleri sömüren, aşağılık insanlar olduklarını kanıtladılar. Tacirin çiftçinin baş düşmanı olduğu aşikâr."

"Yine de zor yıllarda birkaç kişinin hayatını kurtardılar."

"Belki, ama sevgi ve şefkatleri yeterince güçlü mü? Bir kilo çavdar da benden olsun diyene kadar kaç kron borçlanmanı bekleyecekler? O çavdarın parasının başkasına fatura edileceğini bilen biri başını eğip utanmalı."

"Kooperatif şimdi de yüzde uygulaması diye bir şey çıkarmış. Ürüne ödedikleri miktarın yanı sıra sana bir yüzde veriyorlar, fiyatlar iyiyse tabii. Tacirler yüzde ödemeyi hiç kafalarından geçirmiş midir?"

"Ah, yüzde gibi icatlar tam da Rauthsmyri çetesine göre bir şey. Fiyaskoyla sonuçlanırsa hiç şaşmam."

"Çiftçinin faizden kazanması için Fiyort'ta bir banka kurmayı düşünüyorlarmış."

"Faiz mi?"

"Evet, tasarruflar bankada biriktiğinde para kazandırmaya başlıyor. Güvenilir birine bankadan borç veriyorsun, adam aldığı paradan fazlasını ödüyor, faiz bu işte."

"Evet, Rauthsmyri tayfası, borca soktukları adam varını yoğunu kaybetse aldırmaz, tek tasaları kendi ceplerini doldurmak."

Bjartur tüm karşı görüşlere rağmen tüccarını korumakta kararlıydı; Tulinius Jensen'le iş yapmanın Mal Müdürü'yle maceraya girmekten daha kârlı olduğu fikrine sımsıkı sarılmıştı, ona göre Rauthsmyri'deki derneklerin bulduğu icatların tek hedefi vardı; bütün bu yüzde ve faiz hesaplarını kendi lehlerine kullanmak.

Ama insanların gönüllerinde yatan hayaller tüm tacirlerden ve derneklerden daha yüksek duygular uyandırır, özellikle de güneş batarken bulutların görkemli şekillere büründüğü bir sonbahar akşamında. Asta Sollilja pencereden onları gözlemektedir. Annesi aşağıda inekle konuşur, ona yemini verip okşar, susamasını bekler; büyükannesi akşam karanlığında yatağında oturmuş uyuklamaktadır, parmağı ağzında, bir ilahi geveler – Güney'deki kız kardeşinden başka hakkındaki her şey belirsizdir. Sonra gökyüzünde uzak kıtalar, rengârenk okyanuslar, şekilden şekle giren deniz kıyıları, peri diyarları, şehirler parıldar. Zümrüt denizin üstünde kırmızı-mor saraylar yükselir ve kuleleriyle birlikte yeniden batarlar, okyanus dağılır, bir meyve bahçesine dönüşür, etrafındaki canlı tepeler reverans yaparak eğilir, yeri kucaklar ve kaybolurlar. Asta daha önce penceresinde böyle bir manzaraya tanık olmamıştı. Gökteki kaçak hayaletler şimdi de düşüncelerine onu getiriyordu. O'nu. O ok-

yanuslar, uçuşan yelkenliler ve tuhaf ülkeler, egzotik bir ışıkta parıldayan, gökyüzünde anafora kapılmış gibi dönen şehirler ve çiçek bahçeleri, O'na ait, sözcüklere dökülmemiş düşünceleri, gerçekleşmemiş olayların hatırasını, yaşanmayacak bir geleceği çağrıştırmaya başlamıştı. O... o... o. Aşağıda ineğin şapırdatarak su içtiğini ve çok, çok uzaklarda, annesinin ineğe insanın hayatını anlattığını duydu, bu belirsiz mırıltıları çok uzaklardan, bulutların üstünden dinledi; onunla birlikte yaşadığı evi, krallığı oradaydı; halk şarkısında dedikleri gibi:

Aşkım çok, çok uzaklarda yaşar,
Dert bilmeyen bir ocağın başında,
Ne gözyaşı döker, ne ağıt yakar
Ona olan sevgim enginleri aşar

Aşkımızın tanığı yeşil ormanlar
Ve bu harikulade meyve bahçesi
Gözlerim her yerde onu arar
Ona olan sevgim enginleri aşar

Ah, bu hiç bitmesin, bu sabırsız renklerin görkemi sonsuza dek sürsün. Böylece, geceler boyunca oturup, bulutların sessiz müziğini dinledi.

Bir Çiçek

Yeni inşa edilen marya ağılı oldukça genişti. Bjartur, bundan böyle beslemesi gereken bir ineği olduğunun farkındaydı, yine de o sonbahar, koyun sayısını artırma fikrinin cazibesine karşı koyamadı. Bulduğu her fırsatta maryaları otlamaya çıkarıyor, çocuklarla birlikte sazlıkların ötesinde onları gözetliyordu. Ne var ki, Bjartur'un koyunları çok sevmesine, sürekli onları düşünmesine, hatta koyun besiciliğinde küçük bir şöhret sahibi olmasına karşın, söz konusu hayvanların önce kışı, sonra ilkbaharı çıkarmaları kısmet işiydi. Bu her yerde böyledir, ilkba-

harda koyun, en küçük nedenle hastalanır, binlerce yıldır böyle olmuştur. Bu topraklar iskân edildiğinden bu yana bu günahsız yaratıklar ilkbaharda eceliyle ölmeye yatkındırlar.

Öte yandan aile bu kışı oldukça rahat geçiriyordu, kış ortasında yatağa düşmeyi âdet edinen Finna bile bu sene sağlıklıydı; Mart ayının başlarında hamilelik belirtileri göstermeye başladı. O da, annesi de, göğüslerindeki ağrılardan şikâyet ediyorlardı; ocağın dumanı hiç eksik olmuyordu, bu ikisi ocağın yanmasından başlayarak akşama dek öksürüyorlar, gece olunca bir öksürme nöbetine daha tutuluyorlardı. İnek dışkısıyla at sidiğinin kokusu havayı daha da ağırlaştırıyor, Finna'nın göğsüne bir ağrı bastırıyor, onu hasta ediyordu. İneğin bakımını yine o yapıyordu, ama evin önündeki zaten pek az olan otları iyice tükettiği için ineği onun otlatması yasaklandı; Bjartur'a göre bu otlar kuzuların ve maryaların hakkıydı. Finna yemini, suyunu veriyor, etrafı temizliyor, gübresini atıyor, ahırı mümkün olduğunca temiz tutmaya çalışıyordu; inekler kendilerine böyle muamele edene minnet duyarlar. Sırtını sıvazlıyor, ahırda mümkün olduğunca çok kalıp onunla konuşuyordu. Bjartur'u atlatıp onun köpeğe vereceği balık kılçıklarını, hatta ekmek yaparken artan parçaları ineğe veriyordu. İnek son günlerde bunalıma girmiş, bahar hiç gelmeyecekmiş gibi umutsuzlukla homurdanmaya başlamıştı. Böyle olduğunda Finna, onun kalbinin acıyla çarptığını, hayatı boş ve anlamsız bulduğunu hissediyordu. Böyle günlerde kendisi de ıstırap çeken Finna, gün ortasında ahıra gider, ineğin başını, gerdanını okşar, ona insanın dünyasında iyinin galip geleceğini anlatır, inek rahatlar, geviş getirirdi. Bu ahmakça dostluğun bir parçası olmak istemeyen Blesi, burnundan buharlar çıkararak sürgülü kapının ardından homurdanırdı. Çocuklar, annelerinden sütün ruha neşe kattığını, evi daha huzurlu ve uyumlu bir ortama kavuşturduğunu öğrenmişlerdi. Ama Bjartur insanın iştahını kaçıran, kabız yapan bu bulaşık suyuna elini sürmez, sadece ishal olan kuzulara sütte haşlanmış tütün yedirirdi.

Uyuşuk uyuşuk oturan, hastalıklı suratlarıyla somurtan çocukların da yanaklarına renk gelmiş, gözlerinde genç ve sağlık-

h bir ışık belirmişti. Bahane bulup tembellik etmiyorlardı artık; midelerini kemiren o bitkinlik ve keder kaybolmuştu. Asta Sollilja babasının baladlarındaki bazı pasajları daha iyi anlamaya başlamış, isli cam üzerine harf yazmayı öğrenmiş, zihninden aritmetik işlemi yapma yeteneğini geliştirmişti. Bu kış aniden boy atmıştı sanki, eski giysileri üstüne olmuyordu; koltuk atlarını kestiler, kollara ve kenarlara eklemeler yaptılar; on dört yaşında, benzi parlak, göğüsleri gelişmiş, tuhaf hisler duymaya başlayan bir genç kız olmuştu. Geçen yazdan bu yana güçlenen ve yuvarlaklaşan dizlerini gizlemek için eteğinin boyunu uzatmak zorunda kaldılar.

Kışın ortasında Rahip çıkageldi ve Asta'dan kendisine bir şeyler okumasını istedi. Oldukça iyi okuduğunu söyledi, ayrıca Asta en büyük kardeşine de okumayı öğretmişti, ama kendisi dinî bilgileri yeterince öğrenmiş miydi? Birkaç sorudan sonra hiçbir dinî bilgisi olmadığı anlaşıldı, bir-iki kez dua etmişti, ama Tanrı hakkında tümüyle cahil sayılırdı. "Buna izin veremeyiz," dedi Rahip. "Bu kanundışı bir şey. Kız kiliseye kabul edilecek yaşa geldi."

"Bu modern din denen şeye pek inandığımı söyleyemem," dedi Bjartur. "Fakat bir zamanlar burada iyi bir pastörümüz vardı. Rahip Gudmundur'u tanıma şansını bulanlar, ölünceye dek onu büyük bir insan olarak hatırlayacaklar. Yarattığı ırk onun adıyla anılacak. Sonsuza dek."

Yeni Rahip, rahipten başka her şeye benziyordu, dazlak bir gençti, böyleleri koyundan ne anlar? Aslında adam elinden geleni yapıyordu, koyunlar hakkında konuşmaya hevesliydi, hayvanlarla doğal bir yakınlık kurduğunu öne sürüyordu. *Tarım Dergisi*'nde okuduğu çeşitli kuramlardan söz etti, sonra herkesin bir marya defteri tutması gerektiğini öne sürdü; bu defterde her kuzuya bir numara verilecek, böylece sonbahar geldiğinde kuzuların şeceresi tutulmuş olacaktı; karkasları para etmez diye sonbaharda küçük kuzuları elde tutmak, gelecek nesillere zayıf ırkların katılmasına yol açmak, yapılabilecek en büyük kötülüktü, Tanrı'nın düzenine karşı gelmekti, vesaire.

"Rahip Gudmundur kimseyle koyunlardan konuşmazdı," dedi Bjartur. "Marya defteri de tutmazdı, elindeki tek kitap İncil'di. Ama koyunlar hakkında hepimizden çok şey bilirdi. Koyunun ayak izinden ırkını bildiği söylenir. Onun gibi birisi bu beldeye gelmedi, gelmeyecek de."

Sonunda, Asta Sollilja'nın Helgi'den sonra bir yıl beklemesine karar verildi. Ama Rahip, gelecek kış, kiliseye kabul töreninden önce ikisinin de kendisine gelmelerini, temel dinî bilgiler yanında coğrafya, zooloji, İzlanda tarihi gibi başka konularda da bilgilenmelerini istiyordu ki bu bilgiler olmadan zaten kiliseye kabul edilmezlerdi. "Dur bakayım, coğrafya mı dedin?" diye araya girdi Bjartur. Çocukları vadinin her köşesini, her bir kayayı, tepeyi, derenin bütün dönemeçlerini karış karış biliyorlardı; en kötü havada bile yollarını kaybetmeleri düşünülemezdi. Zooloji dersen, civardaki tüm koyunları biliyorlardı, hayvanlarla birlikte büyümüşlerdi ve o konuda da herkes kadar bilgiliydiler. İzlanda tarihine gelince – "Grimur Ægir kimdir, Asta?" Asta Sollilja mahcup bir tavırla, "Gongu-Hrolfur'un düşmanı," dedi. Bjartur: "Bir kerede bildi. Peki, öldüğünde nereye gitti?" Asta Sollilja, utanır gibi başını eğdi: "Cehenneme."

"Gördün mü nasıl biliyor?" dedi Bjartur ve gürültülü bir kahkaha attı. Bir süre sonra, "O halde hoşça kal, Rahip Teodor," dedi. "Kendine iyi bak."

Mart ayının başlarıydı, Bjartur her zamanki gibi koyunları toplamak için sazlığa inmişti. Hava gün boyu durmadan değişmişti – sulusepken bir kar aralıklarla yağmış, bazen güneş bile yüzünü göstermişti. Oğlanlar sırayla koyunları bekliyorlardı. Bjartur onları toplarken aralarından birinin, ismi Hetja olanın kafasının kanadığını fark etti. Önce boynuz çıkardığını sandı, ama daha yakından inceleyince, koyunun kulağında –hem de kendi otlağında!– yeni bir kesik olduğunu gördü. Bu çok şaşırtıcıydı. Nasıl bir işaret olduğunu, ne dolaplar döndüğünü anlamak için parmaklarını kanlı kulakların üstünde dikkatle gezdirdi, ama kulaklar acemice, neredeyse vahşice kesilmişti, bildiği birkaç işarete benzetti, hangisi olduğuna karar veremedi. Kazayla olmuş bir şeye benzemiyordu, bu da onu düşüncelere

sevk etti. Eve dönünce o gün vadide kimseyi görüp görmediklerini sordu, ama her defasında cevap aynıydı: görmedik.

"Etrafta kimse yoksa, bunca yıldır bu vadide ilk kez oluyor demektir," dedi ve koyunlardan birinin işaretlendiğini açıkladı.

Helgi önemsiz bir şeyden söz eder gibi, "Yağmur yağarken göle doğru ilerleyen birini görür gibi oldum. Altında bir hayvan vardı," dedi.

"Göle mi? Aklını mı kaçırdın, çocuk? Atının rengi neydi?"

"Seçemedim," dedi çocuk. "Aslında ata benzemiyordu."

"Adam neye benziyordu peki, küçük ahmak?"

"İyi göremedim; sağanak vardı. İnsan gibi değildi."

"Ne gibiydi peki?"

Ama çocuk bilmiyordu, bohça gibi bir şeydi, yağmurun altında yuvarlanmış, sonunda göle düşmüştü.

Bjartur düşünceli düşünceli oturdu. Hepsi düşünceye daldı. İhtiyar kadın elindeki şişlerle konuşuyordu; kötü bir işaret, baharda neler olacak bakalım. Bu çiftlikte bazı işaretler görülmüştü, hayaletin hâlâ hayatta olduğunu biliyoruz, fakat bir koyunu güpegündüz sürüden ayırıp kulağını kesmek...

İlerleyen günlerde ilkbaharı anıştıran yağmurlar yağdı, karlar erimeye başladı ve bu karanlık olay unutuldu. Çimenler vadiyi kahverengi-sarıya boyadı, çukur yerler hızla yeşillendi, yeşillik evin önüne doğru ilerledi. Dere coşmuş, göldeki buzlar kırılmaya başlamıştı. Finna ılık rüzgârı hissetmek için kapının eşiğinde durdu. Kargalar uçup gitmişti.

Küçük Nonni sık sık koyun kemiklerini alıp oynamak için tepeye çıkıyordu. Bir gün, evin duvarında bir hindiba çiçeğinin açtığını haber verdi. Yılın o mevsiminde, bu yapayalnız vadide ender rastlanan bir olaydı. Çocuklar anneleriyle birlikte evden çıkıp, kış güneşinin altında taç yapraklarını cesurca, neşeyle, umutla açan bu küçük karahindibayı incelediler. Minicik, ama ölümsüz bir çiçek. Kışın ortasında yazı müjdeleyen bu yeni dostu hayranlıkla, huşu içinde uzun uzun seyrettiler. Ruhani bir sessizlikle, bir azizin kemiklerine dokunan inançlılar gibi parmaklarını üstünde gezdirdiler. "Yalnız değilsin, biz de yaşıyoruz, yaşamaya çalışıyoruz," diyorlardı sanki. O gün gökyü-

zü bir başka ışıldıyordu. Kışın korkuları bir günde yok olmuştu. O günün bulutsuz parlaklığı ruhlarını yukardaki gökkubbe gibi ebedi kıldı; hayatın mutlu günlerinden biriydi, yaşadıkları sürece unutmayacakları bir gün. Sonra yağmur kuşunun sesi işitildi; yağmur kuşunun ilk ötüşü muhteşemdir. Hem minnettar hem utangaç bir tınısı vardır; büyük bir tehlikeden sonra nefes nefese kalmış gibidir, bir yandan da muazzam bir sevinç barındırır bu ses.

Ve Hıristiyanlık hakkında hiçbir şey bilmeyen genç kız; kış onun da ruhunu terk etmişti. O korkunç havalarda, kışın uzun karanlığında hiç endişe etmedi mi? Evet, sık sık endişelendi. Hepsi endişelendiler. Geceler çok uzundu. Gündüzler gündüze benzemiyordu. İlkbaharın hayali insana devam etme gücü verir, ama kış sürerken insan ilkbaharın geleceğine inanamaz. Bir karahindiba çiçeği, bir yağmur kuşu, bir anda her şeyi değiştirmişti, uğruna yaşadıkları her şeyin gerçekleşmesi çok yakındı sanki. Pek yakında sazlık, tıpkı geçen yıl olduğu gibi yeşillenip canlanacak, kum kuşu derenin kenarında gagasıyla tüylerini temizleyecekti. Dağdaki küçük şelale, parlak güneş ışığında ters yönde akacaktı. Ve o, uzaklardan gelen o adam...

Kutsal Cuma gelip çattı; o gün birinin çarmıha gerildiğini duymuşlardı, Yesüspeter ya da Tanrı, her kimse, ama çarmıha gerilmenin ne olduğunu bilmiyorlardı, değil çarmıha gerilen bir adam, hayatlarında çarmıh görmemişlerdi, görüp görmedikleri de önemli değildi, hiç soru sormuyorlardı; beldede her türlü tevatürle karşılaşıyorlardı zaten. Ama hepsi de o gün havanın değişeceğinin farkındaydı; dondurucu bir soğuk bütün gün iliklerini titretti, akşama doğru şiddetli bir rüzgâr çıktı, gökyüzünü karanlık bulutlar kapladı. Yatma vakti geldiğinde kar taneleri uçuşmaya başladı. Yazevi'nin Bjarturu bütün akşam suratını asmıştı, gece yarısına doğru pantolonunu ve ayakkabılarını giydi, havayı kolaçan etmek için aşağı indi. Sert bir rüzgâr esiyordu, yerde neredeyse üç santim kar vardı. Sabaha doğru dondurucu ayaz ve tipi iyice arttı.

Bjartur birkaç gün önceki iyi havadan hiç etkilenmemiş, baharın bu erken çağrısına kanmamıştı, açan bir çiçeğe ya da bir

kuşun nağmesine aldanacak adamlardan değildi o. İşin doğrusu, o sıralar hava olağanüstü iyi olsa da, koyunları pek iyi durumda değildi, yağmurlu geçen yaz samanın kalitesini bozmuştu, az kar yağdığı için de koyunları gereğinden fazla otlatmıştı. Ama asıl kafasını bozan şey başkaydı; koyunlarda kıl kurdu emareleri görmüştü, hem de pek çok kere; uyuşukluk, tıksırma, ishalin ağır kokusu, bütün belirtiler mevcuttu. Koyunlar sanki amaçsızca otlanıyorlardı; maryalar öyle halsizdi ki bir ara onları çiftliğe götürüp evin önündeki otlardan vermeyi, hatta onlara yemek pişirmeyi aklından geçirdi. Paskalya fırtınası başlamıştı, ne kadar süreceğini Tanrı bilirdi. Koyunlar açıkta otlamaya alışmışlar, sazlıklardaki ilkbahar otlarını bile kemirmişlerdi; onları uzun süre ağılda tutmak kolay olmayacaktı.

Dışarda korkunç bir tipi çıktı. Dağ çiftliğin üstünde gürlemeye başlamıştı; zirvelerdeki troller çılgına dönmüş, davullarını çalıyorlardı sanki; kapağın altından köpeğin iniltileri duyuluyordu. Paskalya sabahları, Hallbera'nın fırtına ilahisini baştan sona söylediği ender sabahlardandı; o ezgisine başlarken çocuklar korku içinde yorganlarının altına sığınırlardı. Bu olağanüstü ilahi, duydukları en tatsız, en ürkütücü hikâyeyi anlatırdı; bir delinin, işkence çeken çıplak, çılgın kötü ruhların hikâyesini. Fırtına ilahisinin korkunç kahramanı zihinlerinde yer eder, dışardaki rüzgâr dindikten çok sonraları bile rüyalarına girerdi. Sonraki günlerde, hatta nihayet rahata erdikleri ilerideki yıllarda bile, hiç beklemedikleri bir anda, işledikleri bir suç gibi zihinlerinde belirir, yazın bütün neşesini yok ederdi.

Korkunç bir güçle o kudurgan eller
Avcısının zincirlerini paramparça etti
Sonra ıssız topraklarda keyifle kükredi
O kimsenin tutsak edemeyeceği bir deliydi

Issız yollarda pusular kurdu
Sabaha karşı, kanlı katil bakışlarını
Her şeyden habersiz barınağına doğru
Atını süren yolcuya dikti

İhtiyar kadının bu ilahiyi söyleme ihtiyacını hissetmesi, yeryüzündeki tüm kötü güçlerin zincirlerinden boşandığının işaretiydi. Bu dünyadan uzaklaşmış gibi, ellerini solgun göğsünde birleştirerek ağır ağır ileri geri sallanmaya başladı; sesi, deriyi yırtan kör bir bıçak gibi gibiydi. Kış, böyle ilkbahar günlerinde kendini her zamankinden çok hissettirir. Bu endişeli kalpler, bağımsız küçük çiftliğin üstüne çöken karanlık güçleri düşünerek hızlı hızlı çarpıyordu. Paskalya sabahı, anne ayakkabısının bağlarını çözdü ve tekrar yatağa girdi.

Savaş

Tipi beş gün sürdü – bu kısa sürede koyunların bu denli zayıflaması inanılır gibi değildi. Uzak meralardaki küflenmiş otlara yüz vermedikleri için, tek seçenekleri çiftliğin önünde yetişen, o güne dek sadece ineğin ve kuzuların yararlandığı otlardan beslenmeleriydi. Ama bu gübreli otlar daha ne kadar dayanabilirdi? Hazırdaki ot yığını bir metreden yüksek değildi. Öncelikle maryaları düşünmek gerekecekti elbette. Ama ineği gübreli otundan mahrum bırakmak da olmazdı, hayvan diğer otlara bakmıyordu bile, yem teknesinin başında somurtup duruyor, gittikçe daha az süt veriyordu. Havalar iyi gitmezse, çayıra çıkacağı günden çok önceleri, ayakları dermansız kalabilirdi. Buna karşılık hava düzelir, çayır yeşerirse elindeki bu bir avuç ot maryaları hayatta tutmaya yetecekti. Demek ki inek ile maryalar arasında bir tercih yapması gerekecekti ve günler ilerledikçe bu tercihin yaşamsal önemde olduğu daha da belirginleşiyordu. İlkbahardaki kar fırtınalarının, vadideki küçük bir çiftlik üzerinde böyle ciddi etkileri olur. Çiftlik sakinlerinin ruhları kararır, umutları azalır, uykusuz geceler geçirirler. Bir gümüş metelik kaybolduğunda nasıl parıltısını kaybedip pas tutarsa, en güzel hatıralar da sönükleşir. Dört çocuk, sabahları babalarının uykusuz, asık suratlı halini, annelerinin gecenin karanlığında gizli gizli ağlamaktan şişmiş suratını izliyorlardı.

Anneleri ineği okşayıp teselli etmeye devam ediyordu. "Yakında bütün bunlar geçecek," diyordu ona. "Güneş pırıl pırıl parlayacak, karlar eriyecek; koyunlar sazlığa gidecek, bol samanımız olacak yine. Çimenler büyüyecek, küçük Nonni annesiyle birlikte Bukolla'yı dağa götürüp yanına oturacak. Ve kuşlar..." Kuşlar? Hayır. Söyleyecek söz bulamıyordu, sessizce ineği okşamayı sürdürdü, kuşlar yaz şarkılarını söyleseler de, inek homurdanmaya devam ediyor, yem teknesindeki küflü samana dokunmuyordu. Müzik mi, ilkbaharda ölümle yüz yüze gelenler müzikle teselli bulamazlar. Dehşet içinde ineği okşamaya devam etti. Sonunda Bukolla böğürmeye başladı.

Bu ilkbahar fırtınası da tüm fırtınalar gibi yavaş yavaş dindi. Güneş yüzünü gösterdi. Günlerin uzamasıyla karlar hızla erimeye başladı. Ama çığ bir soğuk hükmünü sürdürüyor, geceleri dondurucu bir ayaz çıkıyordu. Bjartur bir kez daha sürüyü sazlığa götürmeyi denedi, ancak taze otların uçları solgun, bazıları tümüyle cansızdı; bataklık çukurları, içlerindeki buzlu karlar boşalınca kara bir renk almıştı. Maryaların çoğu o denli zayıflamıştı ki Bjartur onları yürütmekte zorluk çekiyor, bazılarını yerinden kımıldatamıyordu. Koyunlar evin yakınındaki dereden geçtikten sonra karşı kıyıya çıkmak, dizlerine kadar gelen yüksekliği aşmak için büyük gayret harcıyorlardı; bazıları ön bacaklarını geçiriyor, ama arka bacakları havada kalıyor, yüksekliğin üstünde debeleniyorlardı. Bjartur onları kaldırıp kıyıya bırakınca da, yorgunluktan daha fazla yürümeyi reddediyorlardı. Bjartur boynuzlarına asılıp kaldırmaya çalışıyor, biraz doğrulduktan sonra dizleri üstünde topallayarak ilerliyorlardı ki bu yürüme şekli, bu topraklardaki ilk yerleşimcilerden bu yana iyi bilinir. Birkaç dakika böyle topalladıktan sonra yeniden yere yığılıyorlardı. Sazlığa indiklerinde hendeklere takılmaya başladılar. Dizlerine kadar hendeğe girdilerse, çıkmak için bir çaba göstermiyorlardı. Kuzgunlar da sazlığa dönmüşler, sırtlarında delik açmak, canlı canlı içlerini deşmek, gözlerini çıkarmak için pusuda bekliyorlardı. Bir gün bunlardan üçü tarlanın en aşağısında ölü gibi yatarken görüldü; köpek üstlerine yürüyüp havladıysa da hiç hareket etmediler, sadece göz-

lerini kırpıştırdılar. Bjartur büyük çakısını çıkardı, boyunlarındaki yünleri aralayıp boğazlarını kesti ve onları oraya gömdü.

Maryaların çoğunda kıl kurdu vardı. Bjartur bu maryalardan bazılarını ayırıp içerde beslemeye başladı, ama samana bakmıyorlardı bile. Sabahları aralarından birkaçını hareketsiz yatarken buluyorlar, biraz dürtünce bazılarının öldüğünü anlıyorlardı. Bjartur karısına çavdar hamuru yapmasını emretti, bazıları yedi, ötekiler yemedi. Evdekiler unu idareli kullanıyorlardı, buna rağmen çavdar azalmaya başlamıştı ve yakında tükenebilirdi. Bjartur akşamları koyunları ağıla götürmek için elindeki hamuru uzatıp geri geri yürüyor, her adımda bir lokma almalarına izin veriyordu; bu son derece yavaş bir işlemdi, koyunları teker teker ağıla sokuyor, bazıları oldukları yere yığılıp kalıyorlardı. Çocuklar bu yeni çobanlık yöntemine uyum sağlamak için ellerinden geleni yaptılar. Evet, yazın bayırlarda gururla dolaşan, bir tepenin üstünde burnundan soluyarak meleyen, sazlıkların arasından alaycı gözlerle bakan koyunla, kırların kraliçesiyle, ilkbaharda sazlıklarda sürünen koyun müsveddesi arasında büyük fark vardır. Bjartur pek çoğunun boğazını kesmek zorunda kaldı.

Ne ki, maryaların bir kısmı hâlâ güçlü kuvvetliydi ve yemlerini iştahla yiyorlardı. Bir görev duygusuyla bu koyunlar için elinden geleni yaptı, gübreli samanı son çöpüne kadar bunlara yedirdi. Günler geçtikçe saman yığını azaldı, inek zayıfladı, gittikçe daha az süt verdi.

İlkbaharda âdetleri olduğu üzere, günde bir öğün yemeğe başlamışlardı, yine de ineğin sütü bütün aileye yetmiyordu. İnsanlar da, hayvanlar da açlık çekiyordu. Sonunda Finna işe koyuldu, bir odun parçasını ucu yuvarlaklaşıncaya dek yonttu ve bu uca bir bez bağladı. Çocuklar meraklı gözlerle bu ilginç gereci incelediler. "Nedir bu?" diye sordular. "Çırpma aleti," dedi Finna. "Bir zamanlar çok yoksul bir kadın varmış. İsa peygamber ona görünmüş, bir süt çırpıcısı yapmayı, sütü çırpıp çoğaltmayı öğretmiş." Finna inekten sağmayı başardığı birkaç damla sütün içine biraz maya koydu, bir çanağın içinde çırpmaya başladı; birkaç dakika sonra çanak ağzına kadar sütle dolmuştu;

çırpmaya devam etse daha da çoğalacaktı. Çocuklar bu köpüklü sütü içtiler, İsa'nın marifeti hepsini etkilemişti.

Bir akşam Finna, "Bjartur, öteki çiftlikleri dolaş, bize biraz saman bul," dedi.

Çiftçi son zamanlarda ağzını pek az açıyordu, konuştuğunda da, denizde ölüm kalım savaşı veren bir kaptan gibi etrafa emirler yağdırıyordu; ama bu talebi duyduğunda bir yerine iğne batırılmış gibi yerinden sıçradı.

"Ben mi? Öteki çiftlikler mi? Ne yapmamı istiyorsun, kimsenin bana borcu yok ki?"

"Fakat sevgili Bjartur, ineğin sütü tükenmek üzere, onu aç görmek beni delirtiyor. Zavallı hayvan gözlerimin önünde kuruyup gidecek."

"O beni ilgilendirmiyor," dedi Bjartur. "Kimseye borçlu kalmak istemem. Bizler hür insanlarız. Kimseye minnettar olamam. Kendi toprağında yaşayan hür bir insanım ben."

"Bukolla'ya çok şey borçluyuz," diye itiraz etti karısı.

"Evet, biliyorum," dedi Bjartur. "Geberip gidinceye kadar daha da borçlu kalacağız. Özellikle de sürümden geriye kalanları öldürmeyi başarırsa."

Finna, "Birazcık daha saman olsaydı," diye yalvardı.

"Yeryüzünde ya da gökyüzünde hiçbir güç bir inek uğruna koyunlarımı feda etmemi beklemesin benden. Bu sürüyü toparlamam on sekiz yılımı aldı. Bir on iki yıl da çiftliğin parasını ödemekle geçirdim. Koyunlarım beni özgür bir insan yaptı, kimsenin önünde eğilmem. İlkbaharda saman dilenmek için yollara düştü dedirtmem kimseye, böyle bir utançla yaşayamam. İneğe gelince, onu başıma Mal Müdürü ve Kız Enstitüsü musallat etti, çocukların iştahı kesilsin, koyunlarım samansız kalsın diye; o hayvana ne yapacağımı çok iyi biliyorum. Ve bunu mutlaka yapacağım."

Finna, aralarındaki aşılmaz mesafenin ardından ona bakarak, sakin bir sesle, "Bjartur," dedi, "Bukolla'yı kesmeyi düşünüyorsan, önce beni öldürmen gerekecek."

İlkbaharda Ölüm

Hava hep aynı, hiçbir iyileşme yok, gökyüzü insanın içini karartıyor, sağanak bitmek bilmiyor. Bütün çiftliğe keskin bir kurtlu tezek kokusu sinmişti, kıl kurdu iyice yaygınlaşmış, maryaların takırtılı öksürükleri ineğin böğürtüsüne karışmıştı. Kurtlar koyunların burunlarından sarkıyordu; Bjartur her sabah bir-iki maryayı yere serilmiş halde buluyordu, hâlâ nefes alan varsa boğazını kesiyor, leşini kesekleri bir araya getirerek yaptığı mezara sürükleyip gömüyor, bıçağını yosunlara silip küfrediyordu. Yirmi beş koyun böyle telef oldu, hepsini eliyle büyütmüştü. Her birinin şeceresini biliyordu, doğdukları günden beri tanıyordu, suratları yakın bir dostun yüzü gibi zihnine kazınmıştı; yalnız yüzleriyle değil, davranışları, huylarıyla da hatırlıyordu onları. Bu hayvanların hatıraları, aklına geçen mevsimleri getiriyordu; sonbaharda sağlıklı, kalın postlarıyla dağdan inerken oyuncu oğullarıyla nasıl gurur duydukları, ilkbaharda yeşil bir dere kenarında doğurdukları biçare kuzularını nasıl yaladıkları bir bir gözünün önüne geliyordu. Her birinin farklı bir kişiliği, huyu vardı. Her birinin büyüyen boynuzlarını en ince ayrıntısına kadar hatırlıyordu; kimi sorguçlu, kimi gri lekeliydi, kiminde sarı çizgiler vardı; biri ürkek ve utangaçsa, diğeri duvarlara tırmanacak ya da kendini coşkun derelere atacak kadar hareketliydi; bazıları dik yarlardaki çukurlara gizlenmekten hoşlanırdı – böylelerinin boğazlarını kesmek zorunda kalmıştı. Leşlerin kanayan gövdelerinde kurtlar kıvranıyordu, akciğerler kalbura dönmüş, çürük havuç şeklini almıştı. Hrinja, Skella, Skessa, ötekiler – bu hayvanlar onun varlık nedeni, en büyük destekçileriydi. Yirmi beş koyun. Sırada hangisi var?

Ağır kar yağışı, bugün koyunları otlamaya çıkarmak söz konusu olamaz, sabah üç marya daha öldü; Kupa, Laufa, Snura. Çiftlikte kimsenin ağzını bıçak açmıyor; saman bitmek üzere; inek ayağa kalkmayı reddetti. Gün ilerledikçe kar yağışı hızlandı, sonunda tipiye çevirdi. Küçük pencere karanlıktı, bacadan

geri püsküren duman aşağıdan gelen gübre kokusuna karışıyor, nefes almayı imkânsız hale getiriyordu.

Ve dünyanın başka bir yerinde bir çiçek bahçesi ve bir saray vardı.

Öyleyse dünya, vadideki bu küçük çiftliği unutmuş muydu? İçinde yaşayan endişeli kalpleri, yaşanan kahramanlıkları görmezden mi geliyordu? Hayır, ah, hayır! Kapıda ziyaretçiler vardı; tuhaf sesler duyuluyordu, fırtınada kişneyen atların, sabırsız koşuşturmaların sesi – zihin aniden dilsiz, bastırılmış korkusundan arındı, adam ve köpek beklenmedik bir keyifle yerlerinde doğruldular.

Üstü başı kar içinde bir genç kız kapağı açıp yukarı çıktı; dar binici pantolonu uzun bacaklarının hatlarını belirginleştiriyordu, gri-mavi gözlerinde sevimli bir ifade vardı, güzel yanakları rüzgârdan kızarmıştı. Giysisine bulaşan karları kapağın boşluğundan aşağı silkti, önce sövüp saydı, sonra sağlıklı dişlerini ortaya çıkaran bir kahkahayla güldü, hahaha. Kamçısı, en pahalı eşyanın bir kuruştan fazla etmediği bu odada parıltılar saçıyordu; bu kız Myrili Audur Jonsdottir idi. Mal Müdürü'nün adamlarından biri ona refakat ediyordu, o da ardından odaya girdi. Birlikte Fiyort'a gidiyorlardı, yarın oradan Güney'e, Reykjavik'e hareket eden bir buharlı gemiye bineceklerdi.

"Güzel hanımefendi, o gemiye nasıl da yakışacak," diye haykırdı Bjartur, kızın kalçasına küçük bir şaplak indirerek. "Hâlâ memleketin en yağlı yemekleriyle besleniyorsun, anlaşılan. Çabuk hanımefendiye koyu bir kahve hazırlayın, bol şeker koymayı ihmal etmeyin. Bu kız bulaşık suyuyla büyümedi, Allah nazardan saklasın, ilk evlendiğimde şu güzel kafası belime bile gelmiyordu."

Yerde birbirlerine sokularak oturan çocuklar kıza hayranlıkla baktılar, Audur Jonsdottir'in iri bedeni, özgüvenli tavırları, çıktığı uzun yolculuk, bu kadar rahat küfretmesi hepsini etkilemişti; sonunda genç kız üstündeki karları silkelemeyi bitirdi, yeni açmış, tohuma durmuş çiçeklerinin ağırlığıyla eğilen olgun ve güzel bir bitki gibi odanın ortasında durdu.

Hayır, bu havada kendini kırlara vurmak akıl alacak iş değildi; genç kız kar fırtınası sona erinceye dek burada kalmalıydı. Audur Jonsdottir bakışlarını odada gezdirerek oturacak bir yer aradı; yatak örtülerinin hiçbirini gözü tutmadı. Sonunda Bjartur ile Finna'nın yataklarının ayakucuna ilişti. Ev halkına zahmet vermek istemiyor, akşam olmadan havanın düzeleceğini umuyordu, koyunların ne durumda olduğunu sordu.

"Şubat sonlarında burada adamın teki koyunlardan birinin kulağını işaretledi, ama siz yolda kim bilir neler gördünüz, duydunuz, o daha önemli."

Refakatçi, iç bölgelerde çok kötü manzaralarla karşılaştıklarını söyledi. Bilimsel yöntemlere o denli önem veren Yztadaleli Olafur kırk, Undirhlithli Einar otuz kadar koyun kaybetmişlerdi, zavallı yaratıklar, Tanrı bilir ya, öteki tarafta daha yeşil otlaklar bulacaklardı. Gilteigli Thorir kaç koyununun telef olduğunu söylememişti bile, adamın tekine kaçıp bir piç dünyaya getiren en küçük kızıyla meşguldü kafası (Mal Müdürü'nün kızı, "Neden doğru dürüst nikâh kıymazlar ki," diye söylendi); Bjartur ne ekersen onu biçersin diyerek güldü. "Hepsi ineğin suçu," dedi. "İnsanın ruhunu emer, bu kahrolası asalaklar; mideleri Akdeniz kadar büyük." Mal Müdürü'nün adamı, Yar Kralı'nın işlerinin fena gitmediğini söyledi, Myri'de de kimsenin karnı aç değildi, ama bazıları o denli tembeldi ki, her ilkbaharda olduğu gibi, zaman zaman bir iki koyunun boğazını kesmekte beis görmüyorlardı.

Doğru, Bjartur işlerin nasıl yürüdüğünü biliyordu, Myri'de bu âdet öteden beri vardı. Kesim zamanı birkaç sosis diliminin fazla ya da eksik olması Mal Müdürü'nün umurunda olmaz, binek atları iyi beslensin, ona yeter.

Tipi bir türlü dinmiyordu ve genç kız sabırsızlanmaya başlamıştı. İkide bir merdivenleri inip dışarı bakıyordu; kapıdan giren karlar sert rüzgârla birlikte suratında patlıyordu; ilkbaharda kar fırtınası gerçekten acımasızdır. Audur Jonsdottir önce sövüp saydı, sonra küfretmeyi bırakıp bir süre düşünceye daldı, sonunda kendini kaybetti ve sinir krizi geçirmeye başladı. "Ağabeyim Ingolfur beni bu gece bekliyor," diye ağladı. "Dağ-

larda kaybolduğumu düşünecek. Tanrı aşkına, ya gemiyi kaçırırsam!"

"Akşama hava düzelir."

"Ulu Tanrım, gemiyi kaçırmamalıyım."

"Başka gemi bulursun."

"Ama bu gemiyi kaçırmamam lazım!"

"Reykjavik bir yere gitmiyor, bir gemiyi kaçırırsan başkasını bulursun."

"Evet ama bu gemiyle gitmem gerek," diye ısrar etti genç kız. "Dağlarda ölecek bile olsam. Cumartesi Reykjavik'te olmalıyım."

Bu acelenin nedeni neydi?

Cevap yok, sadece çaresiz bir bakış. Genç kız boğazının tıkandığını söyledi, bir şey yiyecek ya da içecek hali yoktu. Yine de, geceyi bu ağır kokulu evde geçirecekti; hiçbir yere gidemezdi. Giysilerini çıkarmadı, iki kutuyu yan yana koydu, üstüne at çulunu örtüp uzandı. Yatağa girmeyi kesinlikle reddetti. Gece boyunca iç geçirip inlediğini duydular; birkaç kez karanlıkta merdivenden inip dışarı çıktı. Lazımlık mı arıyor, diye sordu Bjartur. Hayır, sadece havanın ne durumda olduğunu merak ediyordu. Cumartesiye mutlaka Reykjavik'te olmalıydı.

O gece evde kimseyi uyku tutmadı. Reykjavik'te neyin peşindeydi? Kiminle buluşacaktı? Asta Sollilja'nın kaşları, kirpikleri de onunkiler gibi miydi? Asta Sollilja da artık cılız bir kız değildi, umutları ve korkuları olan bir genç kız olmuştu. Çadır kuran adamın evi bir ormanın ortasındaydı, önünde annesinin pasta tabağındaki genç kız yoktu, tek başına bir ev, geçen yıl aşağı düşüp koyunların gübresine karışan takvimde olduğu gibi. O önce Asta'nın olmuştu, onların toprağında konaklamıştı, bu kızınkinde değil. Kış boyunca, ilkbaharın kızıl karanlığında, her gece onu rüyasında görmüştü; bu gece Asta da uyuyamıyor, her zamankinden daha tutkulu arzular içini kavuruyordu. Kimileri güneye giderken, kimilerinin bahtına ilkbaharın kızıl karanlığında oturup beklemek düşer.

Asta Sollilja sabaha karşı uykuya daldı, kısa süre sonra neşeli kahkahalarla uyandı; fırtına sona ermişti, Mal Müdürü'nün kızı neşeyle sandviçlerini mideye indiriyordu; gemiyi yakalamak

için daha epey zamanı vardı. İşin doğrusu, refakatçisi havanın düzeldiği konusunda aynı fikirde değildi ama Mal Müdürü'nün kızı neşesini bozmadı, gücü yerine gelmiş, yine sövüp saymaya başlamıştı; atların yanına gidip refakatçiye bağırdı: "Haydi ama, seni mi bekleyeceğiz, ne zaman yola çıkıyoruz?" Refakatçi üst katta ev halkıyla birlikte kahve içiyordu. "Amma gürültü yaptı," dedi kendi kendine.

"Pek bir huysuzlaşmış, Tanrı onu korusun."

Refakatçi, kahvesini şapırdatarak, "Doğru," dedi. "Evlilik yaklaştıkça bu kadın kısmının cinleri tepesine çıkar."

"Ben mi yanılıyorum, yoksa küçük hanımın buraları tombullaşmaya mı başladı?" dedi Bjartur.

"Bunu görmek için gözlerinin keskin olması gerekmiyor."

"Birinin yolu o taraflara düşmüş mü diyelim?"

"Oltalarını yalnız senin topraklarına mı atıyorlar sanıyorsun, Güney'den gelen o kooperatifçi yakışıklılar?"

"Haa, demek o pislik de o çetedendi," dedi çiftçi. "Tahmin etmeliydim."

Yine de konuklarını yola kadar geçirmeyi ihmal etmedi.

Sert bir rüzgâr esmeye başlamıştı, yollarının üstünde muhtemelen kar yağışıyla karşılaşacaklardı. Canı cehenneme. "Şu tembel küçük şeytanların kalkma vakti gelmedi mi?" Bir çaputa sarılı iki kasap bıçağı çıkardı, çaputu çözüp bıçakları yanına, yatağın üstüne serdi, raftan bir biley taşı aldı, üstüne tükürdü; bileme sesi canlı ya da ölü, herkesin tüylerini ürpertecek kadar keskindi.

"Helgi, kalk artık evlat. Sana ihtiyacım var."

Çocuk suratını asarak yataktan çıktı, pantolonunu giydi, diğer giysilerini aramaya başladı. Bjartur bir süre daha bileylemeye devam etti, saçından bir tel koparıp bıçağın keskinliğini ölçtü. Sonra, alet kutusundan paslı bir tornavida çıkardı, pantolonunun bacağına sildikten sonra onu da biledi.

"Hâlâ giyinmedin mi, evlat?"

"Ne yapacağım?"

"Ne mi yapacaksın? Ne söylüyorsam onu yapacaksın, körolası. Derhal aşağı."

Çocuğu önüne katıp aşağı inmek için seyirtirken Finna kapağın önünde, iki elinde birer bıçakla dikildi. Sanki, iyinin nihai zaferine gönülden inanan, İsa Peygamber'in öğretisine uygun çırpıcıyı yapan bu yorgun ve yıpranmış kadın, ülkenin bin yıldır esenliğini ve özgürlüğünü borçlu olduğu, fethetmeye koşullanmış katı iradesine karşı durabilecekmiş gibi. İzlanda'nın bin yılı. Yer kapağının önünde, iki elinde bıçak, kollarını kocasının boynuna doladı. "Bu beni öldürmekle aynı şey, Gudbjartur," diye inledi. "Çocukları aç görmeye dayanamıyorum." Bütün vücudu sarsılarak ağladı. Gözyaşları içinde ölümsüz bir çiçek. Ama Bjartur omzunun bir hareketiyle ondan sıyrıldı, Finna dehşetle açılmış gözlerle onu izlerken aşağı inip gözden kayboldu.

Bjartur bir süre hiç konuşmadı, yalnız yaptığı hareketlerin sesi duyuluyordu. Bir ipin ucunu çözüp yular yaptı; sonra, canlıdan çok ölüye benzeyen, yorgunluktan inleyen ineği ayağa kaldırdı. Onu ahıra bağlayan ipi çözdü; inek acıklı bir böğürtüyle evin kapısından çıktı.

Yazevi'nin Finnası için, bu sessiz, şarkı söylemeyi seven, ülkenin bağımsızlığına doğurduğu pek çok çocukla katkıda bulunan bu kadın için, bu an her şeyin sonuna işaret ediyordu. İyi bir insandı. Elfler arasında dostları vardı. Fakat kalbi uzun zamandır dehşetle çarpıyordu. Hayat mı? Şu anda sanki hayat bir kez daha kaynağına dönmüştü. Finna'nın dizleri çözüldü ve hiç ses çıkarmadan ihtiyar Hallbera'nın kollarına yığıldı; önemsiz bir toz zerresi gibi annesinin pörsük göğsüne gizlendi.

İKİNCİ KİTAP

BİRİNCİ BÖLÜM

Zor Zamanlar

Taşlıkta

İlkbaharda bir ölüm olursa, cenaze merasimi bütün yaz sürer ve ruh – ruh? Yeni bir sonbaharda, kışın başlangıcında ruh hangi düşüncelerle avunur?

Evin önündeki taşlıkta büyük oğlan, "Ve eğer kış uzun geçerse," diyor, "eğer kış uzar, uzar, sonunda, biri kuyruğunu tuttuğunda olduğu yerde daireler çizen, ne yapsan dönmekten vazgeçmeyen bir köpek gibi, sürekli başladığı yere dönse, artık kimse durduramasa – o zaman ne olurdu?"

Ve kendi sorusunu yanıtlıyor: "İlkbahar asla gelmezdi."

En küçük kardeş: "O kadar uzun kış olmaz. Çünkü kış o kadar uzun sürseydi –mesela yüz yıl– ben bizim dağa çıkardım."

"Ne için?"

"Uzak ülkeleri görebilecek miyim diye."

"Hangi ülkeleri?"

"Annemin ölmeden önce anlattığı ülkeleri."

"Orada ülke filan yok."

"Var, var işte. İlkbaharda çok kez şelalenin geriye doğru aktığını gördüm."

Ağabeyi, kuşkusuz iyi niyetten kaynaklanan, sağduyuya bu

denli aykırı bir akıl yürütmeye yanıt vermemeyi tercih etti ve kaldığı yerden konuşmayı sürdürdü.

"Ama diyelim ki uzun bir cenaze törenindeyiz," dedi. "Diyelim bu tören uzadıkça uzuyor, rahibin vaazı hiç bitmiyor, damla damla, tavandaki çatlaktan akan su gibi durmadan devam ediyor, belki yüz elli yıl boyunca amin diyor. O zaman ne olurdu?"

"O kadar uzun cenaze töreni olmaz. Herkes yorulur, çekip gider."

"Ya tabut, et kafalı. O da kalkıp yürüyecek mi?"

"Gidenler yanlarına alıp götürürler," diye cevap verdi en küçük kardeş.

"Salak mısın, oğlum? Rahip son kez amin demeden kim cesaret edebilir tabutu kaldırıp götürmeye?"

"Annem öldüğünde, rahibin konuşması hiç bitmeyecekmiş gibi gelmişti, iyi hatırlıyorum; ama sonunda bir yerde durdu. Rahibin canı kahve çekince vaazını mutlaka bitirir. Sonunda susacağını biliyordum."

Ağabeyi taşlıkta yanına oturduğu kardeşine biraz daha yaklaştı, onu korumak ister gibi elini omzuna koydu. "Henüz çok küçüksün Nonni, senden anlamanı bekleyemem."

"Ama ben anlıyorum," diye itiraz etti küçük Nonni, ağabeyinin elini iterek. "Senin anladığın her şeyi anlıyorum, daha fazlasını da."

"Pekâlâ," dedi ağabeyi, "madem bu kadar zekisin, söyle bakalım, cenaze nedir?"

Küçük kardeş bir süre tefekküre daldı, doğru yanıtı vermeye kararlıydı, sonra bir süre daha düşündü, hâlâ tam anlamıyla tatmin edici bir yanıt bulamamıştı, sonunda o kadar düşünmesine karşın, bu basit soruya mantıklı bir yanıt bulamadı, böylece ağabeyi kendi sorusunu yanıtladı:

"Cenaze cenazedir, salak," dedi.

Küçük Nonni bu cevabın aklına gelmemesine hayret etti, o kadar basitti işte.

Ağabeyi devam etti: "Cenaze asla bitmez. Herkes de gitse, rahip son kez amin de dese; dağdaki şelale geriye de ak-

sa, ki hiçbir şelale dağın üstünden geriye akmaz, geçen ilkbaharda gördüğün o değildi – asla, asla bitmez. Neden biliyor musun?"

"Saçmalama, seni koca şapşal."

"Çünkü cesetler asla tekrar dirilmez."

"Ah, neden hep üstüme çıkıyorsun ki? Beni rahat bırak!" diyen küçük kardeş biraz geri çekildi.

"Korktun mu?"

"Hayır."

Taşlığın üzerini örten akşam karanlığı daha da koyulaştı; dondurucu soğuk kendini hissettiriyordu, ufukta kara bulut kümeleri birikmişti, bir şeyler olmak üzereydi, belki de Büyükannenin dediği gibi yeni ay çıkacaktı.

"Dinle Nonni, sana bir şey söyleyeyim ister misin?"

"Hayır," dedi küçük çocuk, "hiç zahmet etme."

"Bu taşlıkta yüz yıl, yüz elli yıl otursaydık, hava şimdiki gibi kararmaya başlasaydı, babam hep aynı saman yığınından aynı koyunlara saman veriyor olsaydı..."

Ortanca kardeş, Gvendur, gecenin karanlığında bu mistik sohbeti yarıda kesen bir bozguncu gibi, "Babam evde olsaydı, işini yapacağına burada oturup saçma sapan konuştuğun için sana iyi bir sopa atardı," dedi.

Fakat ne kadar inanılmaz görünse de, anlayışsız küçük kardeş çok konuşan ağabeyinin tarafını tuttu ve "Seninle konuşan mı var?" diye sordu. Ağabey ekledi; "Kimse seninle konuşacak kadar enayi olamaz." Kardeşleri Gvendur ruhtan anlamazdı, oysa o ve küçük kardeşi, kendi aralarında saatlerce ruhun umutlarından ve çaresizliğinden konuşurlardı. Bu bakış açısı, iki kardeşi bir şeyler yapmaktan başka şey düşünmeyen ortanca kardeşlerine karşı birleştirirdi.

"Sahi mi?"' diye yanıtladı Gvendur. "Babama sorun isterseniz, ikiniz bir araya gelseniz benim kadar olamayacağınızı söyleyecektir."

"Kimin umurunda? Annem senden çok bizden hoşlanırdı."

"Ya, demek öyle, annem gömülürken ikiniz de bir damla gözyaşı dökmediniz; Myrili ihtiyar Gunna sizi görünce utan-

dığını söyledi. Anneleri gömülürken iki dana yavrusu gibi alık alık rahibe baktılar, dedi."

"Ya, zırlayıp ağlasaydık da babama koz mu verseydik? Hayır. Kesinlikle hayır. Biz de Jomsvikingiz, kolay ağlamayız. Zırlayan sensin. Biz zırlamayız, küfrederiz."

Tam kavgaya girişeceklerdi ki Asta Sollilja kapıdan başını uzattı, akşam karanlığında yola baktı ve uzun parmaklı, narin ellerini etek niyetine kullandığı paçavraya sildi. "Görünürde yok galiba."

"Kim yok galiba?"

"Kim olacak? Hayatında bir kez olsun kafanı kullan."

"Ne oldu, öldüğünü mü zannettin?"

"Utan, utan! Babam hakkında konuşurken böyle şey söylenir mi?"

Gvendur: "Evet, babam ölse çok memnun olurlar, bir şey yapmak zorunda kalmazlar, bütün gün köpek gibi taşlıkta oturup çene çalarlar."

Küçük Nonni: "Yok canım, biz istesek sizi terk eder, gidip bütün dünyayı dolaşırız."

Asta Sollilja: "Tanrı aşkına, gidin nereye gideceksiniz, ne kadar çabuk gitseniz o kadar iyi. Kimse sizi kıskanmaz." Kendisi dünyayı dolaştığı için böyle konuşmuştu. Arkasını döndü ve içeri girdi.

Oğlanlar taşlıkta oturmaya devam ettiler.

"Yine zırlıyordu," dedi Helgi, sessizlik uzayınca.

Nonni: "Evet, hâlâ da zırlıyor. Evvelsi gece yine zırlıyordu. Dün gece de zırladı. Hiç kimse Asta Solliljamız kadar çok zırlamaz."

"Bir şey diyeyim mi Nonni? Ağlamaya hiç hakkı yok. Annemle kan bağı yoktu. Hiçbirimizle kan bağı yok."

"Evet, kimsenin bir şeysi değil."

"En çok da gözlerinden anlaşılıyor. Şaşı o, şaşı."

"Evet, şaşı."

"Memeleri kadınlarınki gibi büyüdü diye bize büyüklük taslıyor; aslında büyük değil, dün gece yatağa girerken tekrar baktım, kimseye büyüklük taslayamaz. Ama dikkat et, seni duyma-

sın; kötü bir alışkanlığı var, herkesi dinliyor, beklemediğin bir anda yumruğu indiriyor."

"Hiç umurumda değil. Annem onun yüzünden öldü. Anneme palto alınmazken ona alındı, ayrıca günde iki kez eve girmesine izin verildi, oysa annem akşama kadar hasta hasta dışarda çalışırdı."

"Nonni, annem büyükannenin kollarına yığılmıştı, ayağa kalkamamıştı hani, vücudunun nasıl titrediğini hatırlıyor musun?"

Küçük oğlan yine cevap vermedi.

Büyük oğlan: "Bukollamızın öldüğü gündü."

Sessizlik.

"Nonni, bazı insanlar canlı olsa da ölü gibiler, bunu fark etmiş miydin? Buraya gelenleri hatırla, bazılarının gözü ölü gibi değil mi? Ben hemen anlıyorum, bana bakar bakmaz anlıyorum, bakmasalar da anlıyorum. Annem büyükannenin kollarına düştüğü gün, o gün öldü işte; o gece bize nasıl baktığını hatırlıyor musun?"

"Kes artık Helgi. Neden hep tepeme çıkıyorsun?"

"Ihtiyar Fritha iki yıl önce ne dediyse hepsi gerçekleşti; kafayı oynatmıştı, ama söyledikleri doğruydu. 'İnsanın zorbalığı, hepinizin sonu olacak,' derdi."

Bu sözleri büyük kardeş söylemişti. Bazı insanlar kaderin neler getireceğini önceden sezme yeteneğine sahiptirler. Algıları muğlak olana, hatta en muğlak olana yönelmiştir; hayatın ve dünyanın ardına gizlenen, Tanrı'nın ölümlü gözlerden sakındığı o dehşetengiz boyutları bile algılayabilirler. Böyle bir gücün, kehanet yeteneğinin karşısında küçük kardeşin hiçbir şansı yoktu, olsa olsa, bir dilekte bulunabilirdi ancak. "Helgi, bir an önce büyüsem keşke," diyebilirdi, çünkü içindeki dilekler, tohumlarını annesinin attığı dilekler, kadere ve kaderin ardındaki gizeme yönelikti. Evet, kanatlanıp kaderin üstünden uçmak ne zevkli olurdu kim bilir, tıpkı Utirauthsmyri'deki tel örgünün üstünden uçan kuşlar gibi; evet, telefon tellerinin bile üzerinden uçabilirdi, ama ne kadar denerse denesin, dört ayaklı, kanatları olmayan bir çiftlik hayvanından başka türlü hayal edemiyordu kendini; ağabeyi ise her seferinde sağlam bir tel

örgü, kat kat dikenli telle sağlamlaştırılmış muazzam bir çit gibiydi; taşlıktaki akşam karanlığını eğirip ebedi bir kehanete dönüştürecek güce sahipti; insan taşlıktaki yerini değiştirse, bir rütbeden ötekine geçse dahi bu hiçbir işe yaramazdı; kehanet daha da ağırlaşır, bir mezarlık kasvetine bürünürdü.

"Dinle, Helgi," dedi sonunda, kafasında bir şimşek çakmıştı, "neden kaçıp gitmiyoruz? Gil'deki evlatlık çocuğu hatırladın mı, evden kaçmıştı hani? Ta Vik'e kadar gitmişti."

"Annesiyle babası Vik'te oturuyorlardı da ondan," dedi Helgi, "Dağdan indiğinde onu aralarına kabul ettiler. Bizi kim kabul eder? Nereye gideriz? Kimse kabul etmeyeceğinden hiçbir yere gidemeyiz."

Evin önündeki taşlığa döndüler tekrar; akşam karanlığı tekrar üstlerine çöktü, özellikle de pembe rüyalar gören küçük kardeşin üstüne; nihayet küçük kardeş dayanamadı ve başka bir şey teklif etti:

"Annem genç bir kızken bazı elflerle arası çok iyiymiş; Urtharsel'de yaşadığı zamanlardaymış bu. Geçen sene, annemle Bukolla'yı yamaçlardaki otlaklara götürürken, bana her şeyi anlattı. Sonra şiirler söyledi. Bir keresinde de, ben küçükken, elfler anneme büyüdüğümde şarkıcı olacağımı... şarkılar söyleyeceğimi söylemişler," dedi. Ağabeyine bütün dünyaya şarkılar söyleyeceğim demeye cesaret edemedi, onun bu gizli sevdasıyla dalga geçeceğinden korkuyordu. Ruh en büyük üzüntüyü, en içten tutkularıyla alay edildiğinde duyar; bu yüzden, sadece "Rauthsymri Kilisesi'nde şarkı söyleyecek demişler," dedi.

"Dinle Nonni, evlat, küçükken herkes sana bir şeyler söyler, bunu bilmiyor musun? Peki, neden söylerler? Küçük olduğun için. Annem bana da aynı şeyi söylemişti. Peri-insanlar vardır, demişti; bunlar iyi havanın da, fırtınanın da ardında, başka bir gün ışığında, başka bir günde yaşarlar. Sonra annem doğum yaptı, bebek öldü, annem haftalar boyunca hasta yattı; her nefes alışında ne kadar acı çektiğini hissederdim, bazen bütün gece uyanık yatar, onun acı çekişini dinlerdim. Gece dışarı çıkardım, bazen kar yağardı, kimselere görünmeden dağın yama-

cındaki kayalara gider, tek tek hepsiyle fısıldayarak konuşurdum; beni daha iyi duysunlar diye üstlerindeki karları temizlerdim, her bir kayadan ona yardım etmesini isterdim, tıpkı anlattığı öykülerin kahramanlarına yardım eden kayalar gibi. Bir gece on, belki de otuz kayaya konuştum; kendi kendime, eğer bu kayada elf yoksa, bir sonrakinde mutlaka vardır, diyordum. Ve eğer elf diye bir şey varsa, ona yardım edeceklerinden emindim. Hepimize yardım edeceklerdi. Ölünceye kadar. Sonra, bir gün annem öldü. Şimdi söyle bakalım, neden ona yardım etmediler? Her şeyi bildiğini sanıyorsun, bunu neden bilmiyorsun? Ben sana söyleyeyim. Çünkü elf diye bir şey yok. Bu kayada da yok, şu kayada da yok, o kayada da yok. Annem çok küçük olduğumuz için, kendisi de o kadar kötü bir insan olmadığı için o hikâyeleri anlatırdı."

"Yalancı," diye haykırdı Nonni, az daha hıçkıracaktı.

"Sonra, büyüdüğümde," diye devam etti ağabeyi, "akşam yemeği yaklaştığında sık sık yukarıya, onun yanına çıkardım, orada öylece, hasta hasta yatıyor olurdu, hikâyelerinin doğru olup olmadığını sormak isterdim. Ama asla sormadım. Çünkü eğer doğruysa, elfler zaten ona yardım ederlerdi. Bize de. Hepimize de. Ve eğer doğru değilse, artık büyüdüğümü bilmesini istemiyordum. Sonra babam gelir, beni kovalardı."

"Yalancı, yalancı, yalancı," diye haykırdı küçük Nonni, daha iyi bir dünyanın mümkün olduğunu kanıtlamak ister gibi, yumruklarını sıkıp ağabeyinin göğsüne vurarak.

"Nonni, fırtına ilahisini hatırlıyor musun?" diye sordu ağabeyi, kardeşi vurmayı bıraktığında. "Nonni, dinle bak ne diyeceğim."

"Dinlemeyeceğim," dedi küçük kardeş, "beni rahat bırak, neden hep üstüme geliyorsun anlamıyorum."

"Bir şey olduğunda büyükanne hep evet, biliyordum der, veya, bu sabah burada mundar bir şey vardı, daha da beteri gelecek başımıza, der. Ne olursa olsun, bu değişmez. Ne sevinir, ne üzülür. Annem öldüğünde, Sola cesedini dışarı çıkarıp yere yatırdığında, ne yaptığını hatırladın mı? Ölüyü öptü, sonra 'Hiç şaşırmadım,' dedi."

"Yakında yüz yaşına girecek, onun için öyle yapıyor," dedi küçük kardeşi, kendi kendine konuşur gibi, düz bir sesle.

Ama ağabeyi ona bu konuda da hak vermeye niyetli değildi; "Hayır, her şeyi bildiği için öyle konuşuyor. Yeryüzüyle gökyüzü arasında olup biten her şeyi biliyor. Fırtına ilahisindeki deliyi, nasıl hayvanların içine girdiğini hatırlamıyor musun? Büyükanneyi anlayan, her şeyi anlar."

"Annem hiç ilahi söylemezdi," dedi küçük Nonni. "Babam da İsa filan yok diyor."

"Belki yoktur," dedi öteki, "ama fırtına ilahisindeki adam var, Kolumkilli'nin ta kendisi bu adam, bundan eminim. Nereden biliyorum? Biliyorum, çünkü kendi gözümle gördüm. Ne zaman? Pek çok defa. Mesela, geçen yılın Martı'nda, babamın koyunları eve getirdiği o akşamı hatırladın mı? Koyunlardan birinin kulakları kesikti, hatırladın mı? Ben onların nasıl kesildiğini gördüm. Biri sağanağın altında koyunlardan birine gitti ve ona bir şey yaptı. O sırada ne olduğunu, kim olduğunu anlamamıştım, ama oydu."

"O muydu?" dedi küçük çocuk, aptallaşmış gibi bakarak.

"Ondan önceki ilkbaharda da, koyunlar ölmeye başladığında, o zaman da bir şeyler yapmıştı. Kolumkilli idi o, yedi kez öldürülen, her seferinde geri gelip evi oturanların başına yıkan Kolumkilli. Bu evi yedi kez yıkmış, bunu herkes biliyor. Onu her gün görüyorum."

"Yalancı. Kimseyi görmüyorsun," diye haykırdı kardeşi, yine ona vurmaya başladı, bu kez ağlıyordu.

"Neden görüyorum, biliyor musun?" diye devam etti ağabeyi. Küçük Nonni'nin bileklerinden tuttu, iyice sıkarak yüzüne fısıldadı: "Çünkü ben de ölüyüm. Bana bak Nonni, yakından bak, gözlerimin içine bak. Ölü bir insanı görüyorsun."

Birbirini tamamlayan iki antitez, insan biçimine girmiş ebedi antitezler; yeni bir sonbahar, kışın başlangıcı; alacakaranlık; dünyanın ve dünya dışının sınırları belirsizleşmiş; bulutların ardında yeni bir ay.

Sıçanlar

Advent.

Bjartur marya ağılına gitmişti. Dondurucu bir kar yağıyordu, koyunların otlağa çıkması söz konusu değildi. Parmakları uyuşan büyükanne, kışın inatçı ateşiyle ebedi mücadelesini sürdürüyor, çocuklar tıpkı geçen yıl ve önceki yıllarda olduğu gibi uyuyorlar, uyanıyorlar, ocakta yanan çalıların hışırtısını dinliyorlar ya da dinlemiyorlardı. Büyükanne, Asta Sollilja'yı uyandırmak için ilk beyhude çabasına henüz girişmemişti, küçük Nonni daha da beyhude bir çabayla zihnini, daha uzun zaman gerçekleşmeyecek bir şey üstünde yoğunlaştırmaya çalışıyordu. Geçen yıl kederden inşa edilmiş bir barınak gibi sığındıkları, tek bir acılı nefes gibi günlerini geçirdikleri ev, şiirdeki keman teli gibi sessizleşir; hepimizin sadık dostu olan, ruhu besleyen keder gider, ruhtaki cansız maddelere bile hayat veren endişe yok olur; üstündeki ağaçlarla pasta tabağı çoktan kırılmıştır.

Sonra aniden, ateş harlanmış, su kaynamaya yüz tutmuşken, babaları öfkeyle merdiveni tırmandı. Fırtına gibi odaya girdi ve bıçak torbasına doğru seyirtip iri bir kasap bıçağı çıkardı.

"Hıh, birini daha doğrayacak anlaşılan," dedi büyükanne.

"Haydi, hepiniz dışarı çocuklar," diye haykırdı Bjartur, elindeki parıltılar saçan bıçağı sallayarak. "Benimle birlikte dışardaki ağıla gelin ve olanları görün, sonra gördüklerinizi büyükannenize anlatırsınız."

"Orada tekinsiz bir şeyler dönüyorsa hiç şaşmam," dedi ihtiyar kadın. "Olacağı da buydu zaten."

Ağılda mevcut epey azalmış. Yztadaleli Olafur'un kendini ve başkalarını rahatlatmak umuduyla sık sık yinelediği, yabancıların bile gazetelerde defalarca vurguladığı bilimsel öğretiye göre, güçlüler ayakta kalır, zayıflar ölür. O kış Yazevi'nin Bjarturu'nun yemliklerinde gördüğümüz koyunlar sağlıklı ve güzeldiler ve çiftçi, belki biraz da sayıları azaldığı için onlara büyük sevgi besliyordu. Aslında kayıplarına hayıflanan biri değildi.

Bazıları öyledir, ama Yazevi'nin Bjarturu insanın elindekiyle ya da, eğer bir şeyler yitirmişse, elinde kalanlarla yetinmesi gerektiğine inanırdı. Dağ çiftçilerinin başına gelen tek felaket bağırsak kurdu değildir; kontrolümüz dışındaki gizli güçler de vardır. Büyükanne başımıza daha da beteri gelecek derken haklıydı. Gizli güçler işbaşındaydı.

O sabah marya ağılındaki samanı kontrol etmek için merdiveni iniyordu ki, basamakların arasında ne bulsun? Maryalarından birinin cansız leşi, eski bir çaput gibi basamakların arasına tıkılmıştı; sırtı çökmüştü ve boynuzlarından biri merdivenin kenarından sarkıyordu. Bjartur aklına gelen tüm küfürleri art arda sıraladı, maryayı çekip çıkardı ve dışarda karların üstüne yatırdı, sonra çocukları çağırdı. Çocuklar ve o, sabahın gri ışığında, şaşkınlıkla ölü koyuna bakıyorlardı. Hava buz gibi ama rüzgârsızdı. Bazı günlere, tuhaf bir şekilde, bir aptallık bulaşmış gibidir; insan çevresine bakar ve hiçbir soruya yanıt bulamaz; bazı günler ise zekidir ve her şeye cevap verir. Gvendur, koyunun saman ambarına girmeye çalıştığını, başını uzatmak isterken merdivene kısıldığını söyledi. "Salak," dedi Helgi.

Nonni büyük ağabeyinin elini tuttu, sonra yeniden bıraktı. Asta Sollilja'nın dişleri takırdıyordu. "Hiç annene çekmemişsin," dedi Bjartur; "böyle küçük olaylarda altına kaçıracak hale gelmezdi o." Asta Sollilja korkmadığını söyledi, korkmak ayıp bir şeydi, üşüdüğünden titriyordu, hepsi o.

Bu vahşetin gölgesi iki gün boyunca çiftliğin üstünden kalkmadı. Yakındaki çiftliklerden ziyaretçiler geldi; bunlar kendi halinde, zararsız kimselerdi ama Bjartur'un sinirleri üstündeydi ve gönülsüz bir tavırla, en berbat kahvesinden ikram etti konuklarına. Aslına bakılırsa bu insanlara kahve vermek, konukseverlik göstermek yanlıştı, böylelerine bulaşık suyundan başka şey verilmezdi. Suçluların, özellikle de koyun hırsızlarının soyundan geldikleri açıktı; Yazevi'nin arazisine bu denli sefil insanlar ayak basmamıştı bugüne dek. Yazevi'nde neler oluyordu? "Sizi bunu sormak için yolladılarsa," diye cevap verdi, "ne olduğunu anlamadık dersiniz." Böylece ziyaretçiler, bir şey öğrenemeden, geldikleri gibi geri döndüler.

Üçüncü günün sabahı, dışardaki koyun ağılına giderken, kafası tavandan sarkan bir şeye çarptı. "Kahretsin!" dedi içinden ve bildiği bütün küfürleri sıraladı. Kafasına çarpan şey en sevdiği koyunlardan biriydi, boynunda bir yular vardı. Yuları kesti ve yakından inceledi, kendi iplerinden biri değildi. "Hayır, bunu bir insan yapmış olamaz," diye düşündü – hiçbir insanın bir koyunu asmak gibi alçakça bir şey yapacağına ihtimal vermiyordu. Kulübenin etrafındaki karları inceledi; buz tutmuş, sert bir kar örtüsü vardı etrafta, hiçbir iz yoktu – ve bu olay, şeytan, hayalet bir yana, ruha bile inanmayan birinin, Yazevi'nin Bjarturu'nun başına gelmişti. Fakat bu kez evdekileri telaşa vermedi, yün yiyen bir koyunu öldürmek zorunda kaldığını söyleyip geçiştirdi. Hiç kimse, özellikle de kendi çocukları, başlangıcından beri ona moral üstünlük sağlayan kuşkuculuk zırhında bir delik açıldığını fark etmemeliydi. Ama yalnız kaldığında, son birkaç günün olayları zihnini kemirmeye devam ediyordu. Ayağa kalkıp koyunlarını süzüyor, kendi kendine mırıldanıp kaşlarını çatıyor, belki yüzüncü kez içinden küfrü basıyordu. Evin içinde de, dışında da kendini işe veremiyordu. Sonunda Asta Sollilja'ya "Bana bir çift kalın çorap ver," dedi. "Çiftliğin etrafını dolaşacağım." "Çiftliğin etrafını mı?" "Evet," diye yanıtladı, "Ağılları sıçan basmış olabilir." Bu sözleri özür diler gibi, kanserli birinin hastalığını basit bir ağrı diyerek geçiştirmesi gibi söylemişti.

"Sıçan mı?" dedi belde sakinleri hayretle. "Sıçan da nereden çıktı? Faredir onlar."

Komşusu Yztadaleli Olafur'u ve Undirhlithli Einar'ı, Advent'te âdet olduğu üzere, akşam karanlığında enfiyelerini çekerken buldu, kendisi de kesesini çıkardı ve olanları anlattı. Olafur ve Einar sıçan olamaz dediler. Bjartur, sıçanla fare arasında pek de fark olmadığını öne sürdü. Einar her zamanki gibi, kendi fikirlerinin bir uzman görüşü sayılmayacağını, ama bildiği kadarıyla sıçana sıçan, fareye de fare dendiğini söyledi; "Bir de, sonbaharda, hasatın sonlarına doğru yazdığım şu birkaç dizeyi unutmadan sana vereyim. Biri ilk karının anısına," diye devam etti, "Bunu yazdıktan sonra, neden ikinci karın için

de bir dize yazmayayım, diye düşündüm. İkisi de çok değerli, mükemmel kadınlardı; evet, Tanrı'nın işlerine akıl sır ermez." Olafur, "Eğer hayvanlara musallat olan sıçan değil de fareyse, henüz kitaplara geçmemiş olsa da herkesin bildiği ve tecrübeyle sabit olan bir kocakarı reçetesine göre, musibet hayvan sözgelimi koyunun iki kürek kemiği arasında bir yara açtığında, fareyi yakalayıp karnını yarar ve yaranın üstüne sürersen, yara kısa zamanda iyileşir," dedi.

"Dizelerin sende kalsın," dedi Bjartur, Einar'a. "Ne hayattakilere ne de ölülere ağıt yakmaya vaktim var, beni yıllardır tanıyorsun, bunu bilmen gerekirdi. Jomsvikinglere kimse ağıt yakmadı, yine de herkes onları bilir; ve hafızam beni yanıltmıyorsa, Grettir'in intikamı ta Güney'de, Miklagard'da alındı; kimse ağıt yakmadı ama İzlanda'nın en büyük kahramanlarından biri olarak tanınır. Kısacası, iki kadın tahtalıköyü boyladı diye, insanların dinî mısralar yazması bana göre bir şey değil. Dinden ya da tinsel dediğiniz şeylerden hiçbir zaman hoşlanmadım. Ama ikinizden biri bana bir erkek kedi satmak isterse hayır demem; vahşi kedi de olabilir, hiç fark etmez."

O gece eve torbasında bir erkek kediyle geldi; torbayı yere bıraktı, çocuklar bu ne diye sorunca, bir kedi, dedi. Evde bayram havası esiyordu; bu arada bir söylenti, komşu çiftlikleri sarmıştı; Yazevi'ni sıçanlar basmış. Kedi, gri çizgileriyle kapağın yanında duruyor, kuşkucu bakışlarla çevreyi süzüyordu; gözbebekleri irileşmiş, bir patisini kaldırmıştı; acıklı bir sesle miyavlıyordu ama cesaretinden hiçbir şey kaybetmemişti. İzlanda'da kediler duyabileceğiniz en acıklı sesleri çıkarırlar, ama kimse bir kedinin pes ettiğine tanık olmamıştır; kediler pes etmez. "Dikkat edin, köpekle dalaşmasın," dedi Bjartur. Sonra dışarı, açık havaya çıktı ve eve bir kedi getirmekle delilik mi yaptığını düşündü.

Evet, artık evde bir kedi vardı. Gündüzleri bazen kapağın yanına kıvrılıyor, aşağıda öfkeyle havlayan köpeği dinliyordu; bir kediyle aynı çatı altında olmak köpeği deli ediyordu. Yakınlarda bir yerde olduğunu hissederse ensesindeki bütün kıllar dikiliyor, derhal havlamaya başlıyordu. Köpek yukarı çıkarsa, ke-

di büyükannenin yatağının ucundaki pencereye sıçrıyor, daracık pervaza kendini sıkıştırıp bir süre dikkatle köpeğe bakıyor, sonra gözbebeklerini büzüp derin düşüncelere dalmış gibi gözlerini kapatıyordu. Köpek gidince kedi, ihtiyar kadının yatağına atlıyor, büyük bir özenle kendini yalayıp temizledikten sonra, başı arka ayaklarının arasında, uzanıp uyuyordu. İhtiyar kadın ondan söz ederken Allah'ın cezası, baş belası gibi kelimelerden başkasını kullanmazdı ama kedi en çok onun yanında olmayı seviyordu, çünkü onun için sözler değil, hal ve tavır önemliydi. İhtiyar kadının bir hayvana kötü davrandığı görülmemişti. Kedilerin yaşlılara gösterdiği ilgi hayret vericidir. Yaşlıların günlük hayatlarında sürprizlere yer olmaması, güvenliklerine düşkün olmaları onları çekmiş olabilir; yoksa Hıristiyanlığın ve ruhun ötesindeki grilikleri gördükleri için mi birbirlerini daha iyi anlarlar?

Sol Yanak

Allah'ın cezası kedi, vadideki bu ıssız eve yeni felaketler getirecek miydi?

Yatma vaktinden hemen önce Bjartur kediyi koltuğunun altına alıp marya ağılına götürdü. Henüz ona tam güvenemiyordu, bu yüzden hemen yatmadı, her zamankinden fazla oturdu, ihtiyar kadınla çocuklar yattıktan çok sonraya dek ufak tefek işlerle uğraştı. Yatağa en son Asta girdi. Kuzinenin yanında, geç saatlere kadar oyalandı, önce kendine ait birkaç şeyi yıkadı, yama yaptı, sonra kendini yıkadı, üstünü başını düzeltti; saçlarını tarayacak yaşa gelmişti artık. Bazen kendine su ısıtır, ayaklarını, dizlerinin üstüne kadar bacaklarını yıkardı; Bjartur ona engel olamayacağını biliyordu, bu su çılgınlığı belli bir yaşta bütün kadınlarda görülür ve birkaç yıl sürer. Gençliktir bu, çiçeğin açmasıdır – otlar da büyürken çiy emmezler mi? Birkaç yıl geçtikten sonra, bebekler gelmeye başladığında, kendilerini yıkamayı bırakırlar. Bjartur kendi köşesindeki ışığı söndürdü ve yatağa uzandı, esnedi, başını yastığa gömdü, ama uyuma-

dı. Mumun titrek ışığında Asta hâlâ yıkanıp saçlarını tarıyor, iç gömleğiyle ayağa kalkıp önündeki bir ayna parçasında kendine bakıyordu. Omuz askılarını geriye itti, oralarını ve koltuk altlarını yıkadı, zavallı çocuk, büyük bir kız olma yolunda, elinde değil. Ne var ki Asta, Bjartur'un onu izlediğinin farkındaydı, bakmasaydı çok daha rahat yıkanacaktı – o bakarken rahat rahat yıkansa, edepsizlik yapmış olacaktı. Kafasından uygunsuz ya da doğru olmayan en küçük bir şey geçirmediğini babasına inandırmak için bu denli arzu duyması tuhaftı – neden böyle hissediyordu? Çünkü daha küçükken, herkesin ortasında babasının koynuna sığınmıştı, çünkü bunu bir türlü unutamıyordu. Üvey annesinin ölümünden önce o anı her düşündüğünde yanakları kızarırdı, ama şimdilerde bu hatıra içine bir korku salıyordu – çocukluğun çoktan geride kalmış, günahsız hatalarının hâlâ insanın içine dert olması ne tuhaftır, aslında bir şey de olmamıştı; herkesin ortasında olduğu için korkmuştu, çünkü çok küçüktü ve babası, onu itip gitmiş, kayıplara karışmıştı. Bunu hatırladığında kalbi sıkışıyor, vücudu bir endişeyle, nedenini bilmediği bir dehşetle geriliyordu. Bilinmezliğin verdiği bu dehşeti bir kor gibi içinde taşıyor, üstünde düşünmeye başladığında, ama asıl hiç düşünmemeye karar verdiğinde, bütün vücudunu alevlerin sarmasına engel olamıyordu. Bu korku bazen rüyalarına sızıyor, canavar, gulyabani, hayalet şeklini alıyordu; ya da ne tırmanabildiği ne de dibine inebildiği bir uçurum oluyordu; ya da, en kötüsü, taşımak zorunda olduğu, ama taşıdıkça daha da büyüyen, ne olduğu meçhul bir pislik yığınına dönüşüyordu. Neden uygunsuzdu, neden doğru değildi? Kötü bir şey yapmak istememişti, çok mutsuz olduğu için kendine engel olamamıştı, bu kadar basitti işte – tekrar tekrar aynı yere geliyordu; hayır, odada biri varken iç gömleğini çıkarmayacaktı, hele babası varken, hiç.

Bjartur mum ışığında onun yanağına bakıyordu; ruhunu örseleyen duygulardan tümüyle habersizdi ama sol yanağının ruhunun sol yanına, genç kızdan bin yıl daha yaşlı olan yaralı yanına, kırılgan arzuları, yeminleri, lanetleri ve ölümcül nefretleri akla getiren, başka bir çağdan kalma bir ruha ait olduğu-

nu gördü. Sağdan bakınca kıvrımı insanın içini ferahlatan dolgun alt dudağı, bu taraftan bakıldığında çarpık bir somurtmaya dönüşüyordu. On beş yaşında bir kız olamazdı bu; bu yandan bakıldığında profili korkunç bir kaybın, hatta körlüğün, kendi dünyasıyla bir nefret ilişkisi yaşayan, daha başka, daha iyi bir dünyayı talep etmeyen, başına gelecek tüm talihsizliklere razı ve katlanmaya hazır, ölümü küçümseyen bir körlüğün izlerini taşıyordu.

"Dinle fıstık," dedi, sonra içinden "Aklımı mı kaçırdım ne?" diye geçirdi. Kız onun sesini duyunca korkuyla sıçradı, hemen iç gömleğinin askılarını yukarı çekti. Dehşete kapılmış gibi baktı ona, gözbebekleri büyümüştü ve zorlukla nefes alıyordu, ne yapmış olabilirdi? Ama anlaşılan Bjartur sadece iskemlesinde dönmesini istemişti, insanlara sağ yanlarından bakmayı severdi, annesinin peşinden koşarken de buna benzer bir şeyler söylediğini hatırladı genç kız, "Sağ yanın kızım, sol yanın başka biri gibi, gittikçe de daha fazla öne çıkıyor, evet, işte oldu. Dikkat et yıkanırken soğuk almayasın. Çok gerekmedikçe suyla oynamak iyi bir şey değildir, evlat; ben suyu hiç israf etmem. Büyükannen için de biraz odun ayır, sabah çok işi olacak, kadıncağız bugünlerde az yorulmuyor, hem de o kadar yaşlı olmasına rağmen."

Bir süre sonra Bjartur kalkıp dışarı çıktı.

Ahırı ve ağılları dolaştı, her şeyin yolunda olup olmadığını kontrol etti. Her şey yolundaydı. Kedinin yeşil gözleri bir yem teknesinden, bir direğin yanından parlıyordu; birbirlerini pek sevdikleri söylenemezdi çünkü Bjartur köpeklerden hoşlanıyordu. Tekrar eve döndüğünde Asta yatağına girmişti, ah, zavallı kız, kendini üşütmesin de. Kedinin varlığı hiçbir şey değiştirmemişti, koyunların hâlâ tehlikede olduğunu düşünüyor, geceleri iki ya da üç kez kalkıyordu. Marya ağılına gidip, yıldızlı gökyüzünün altında, köpek göğe havlarken dört bir yana tükürüyordu. Bunun dışında her şey aynıydı, her zamanki gibi uyuyorlar, bazen gümüş bir doların, bazen bir meteliğin, bazen okyanusun, bazen de küçük gölün uzaktan yansıyan ışıltısının rüyasını görüyorlardı.

Advent'in ortalarında havalar değişti, iri kar taneleri önce yavaş yavaş, sonra lapa lapa yağmaya başladı ve bu, günlerce, tek bir ayak izi görünmeyene dek sürdü. Yumuşak havada yağan kar, iletişimi en zor kılan yağıştır; kar yığınlarının ötesine baktığınızda, dünyadan koptuğunuzu, neredeyse var olmadığınızı hissedersiniz. Hiçbir şeyin olmaması iyi bir şey, dedi Bjartur. Bazıları monotonluktan şikâyet eder – böyle sızlanmalar hamlığın, toyluğun göstergesidir, akıllı olan hareketi sevmez. Hayvanlardan pek azı, monotonluğa uyum sağlamada kediler kadar yeteneklidir. Karlar pencerede birikip çerçeveyi mavimsi örgülerle perdelerken, kedi haşin bir vakarla ve kibar bir edayla gözlerini kapamaktan başka şey yapmıyordu. Sonunda kar durdu. Gökyüzü açtı, fakat ayaz arttı; soğuk, sert bir rüzgâr karları süpürüp yüksek tepeler oluşturdu. Her şeye rağmen bu kış samandan yana sıkıntı yoktu; doğal âfetlerden korkmak gereksizdi bu kış. Ya doğaüstü âfetler? Onlara ilişkin bir iz var mıydı? Şu sıralar yoktu. Çiftçiyi bir kedi bulmak için dağlara gönderen güvensizlik duygusu geçmemişti. Hayvanı başından kuyruğuna doğru hızla ve tek bir kerede okşadıktan sonra; "Dikkatli olun, kediyle köpek birbirinin gözünü oymasınlar," dedi. Sağduyuyla düşündüğünde, kedinin doğaüstü güçlere karşı onu nasıl koruyacağını bilmiyordu. Yine de, geceleri marya ağılına bakmak için kalkmayı bıraktı.

Ne ki, evdeki kediye rağmen, varoluşun gayri maddi güçleri henüz pes etmemişti. Ayaz çıkmasını, zeminin buzlanmasını bekliyorlardı, çünkü bilindiği gibi karda ayak izi bırakmaktan hoşlanmazlar. Bir sabah, erken saatlerde, Bjartur her zamanki gibi marya ağılına gitti. Kapıyı açtı, mumu yaktıktan sonra etrafına baktı ve hayatında gördüğü en korkunç manzaralardan biriyle karşılaştı; maryalarından on tanesi ölmüş ya da ölmek üzereydi, bazıları yerde, yem teknesinin başında hareketsiz yatıyor, bazıları debeleniyordu. Canavarca kesilip biçilmişlerdi; kiminin boğazı yarıya kadar yarılmış, kiminin kafatasına paslı

çiviler çakılmış, bazılarının kafası sopayla parçalanmıştı sanki. İnsan havsalasının almayacağı bir kıyım ve katliam sahnesiydi; ilerki günlerde bu konu ne zaman açılsa Gudbjartur Jonsson sessizlikle geçiştirecekti. Hayatında böyle bir şok yaşamamıştı. Şapkasını fırlattı ve iki eliyle kafasını bütün kuvvetiyle kaşıdı, sonra yerdeki leşleri teker teker inceledi, yara yerlerine baktı, hâlâ canlı olanların acılarına son verdi. Artık kendini tutamayacak hale gelmişti. Geriye döndü, yumruklarını sıktı, sövüp saydı ve dört yöne tükürdü. Kolumkilli şeytanına ve Guthvor denen fahişeye, karşısına çıkıp dövüşmeleri için meydan okudu. Pagan dilinde de, Hıristiyan dilinde de seslendi onlara, dövüş yeri olarak da çiftliğin önündeki bayırı gösterdi – bir adam başka ne diyebilir, ne yapabilirdi? Varoluşun gizli güçlerinden erkek gibi davranmalarını, kendilerini göstermelerini istedi. Şöhretlerine halel gelmesini istemiyorlarsa, maddesiz bir varoluşun eteklerine sığınmaktan vazgeçmeliydiler. Yumruklarını doğanın donmuş suratına ve gökyüzüne sallayarak, "Herkes uykudayken boğazlayıp katletmek kolay," diye haykırdı. Sonunda söyleyecek söz bulamadı ve ciyaklamaya başladı; köpek de onunla birlikte ciyaklıyordu. Gerçek günah buydu işte; hiçbir amaca hizmet etmeyen bir eylem; doğuda zayıf, mavi bir ışık belirdi; donuk ve hareketsiz bir ışık. Birden aklına, hayaletlere küfür etmekle yanlış mı yaptığı düşüncesi geldi, küfürbazlarla beslenen gulyabanilere dair eski bir hikâyeyi hatırladı – ama başka ne diyebilirdi ki? İlahi mi söylemeliyim, diye düşündü. İhtiyar Hallbera'yı kaldırıp buraya getirmeli, bir ilahi mi söyletmeli? Yoksa rahibi çağırıp, İsa'ya İbranice yakarmasını mı istemeliydi? Yazevi'nin Bjarturu dine inandığı için değil, elbette, hür insanların dine ihtiyaçları yoktur, bütün hayaletlerle başa çıkabilirdi. Öte yandan, hayaletlerin dine inandıklarına, İsa'nın adı eski dillerden biriyle söylendiğinde, onun gücüne boyun eğdiklerine dair hikâyeler de duymuştu eskiden, ama tabii eski zamanların yürekli, nefesleri güçlü rahiplerinin o kadar uğraştıkları halde kovamadığı cinlerle, kel kafalı genç Rahip Teodor'un başa çıkmasını beklemek saflık olurdu.

Bjartur katledilen koyunların kafalarını duvarın önüne dizer-

ken, marya ağılının önündeki kar yığınına çıkan çocuklar sessizce onu izlediler. Sonunda küçük Nonni söyleyecek bir şey bulabildi.

"Baba," dedi, "bizim Helgi evin etrafında bir şeyler görüyor."

Bjartur, elinde kanlı bir bıçakla doğruldu, "Ne görmüş?" diye sordu.

"Hiçbir şey," dedi Helgi. "Yalan söylüyor."

"Ya, öyle mi? Geçenlerde bir gece ne dediğini hatırlamıyor musun? Babam evde yoktu, evin önünde oturmuş şelaleden konuşuyorduk?"

Bjartur elinde bıçakla büyük oğluna yaklaştı ve kararlı bir sesle, ne gördüyse en ince ayrıntısına kadar anlatmasını istedi. Ama çocuk ısrarla hiçbir şey görmediğini söylüyordu. Bjartur onu omuzlarından tuttu, hızlı hızlı salladı, anlatmazsa daha kötü olacağını yineledi, korkuya kapılan oğlan, bazen bir çocuk, ya da yaşlı bir adam gördüğünü söyledi, bu adamın ihtiyar bir kadınınkine benzeyen, kırlaşmış saç örgüleri vardı.

"Nerede gördün?"

"Birkaç kez marya ağılından eve koşarken gördüm. Yakalamaya çalıştım."

"Neden bana anlatmadın?"

"Kimse bana inanmazdı."

"Nereye gitti?"

"Koşuyordu."

Bjartur daha da ısrar etti, oğlundan bu gizemli atleti iyice tarif etmesini istedi, ne var ki çocuk gittikçe daha uçuk cevaplar veriyordu; bazen adamın sakalı, bazen örgü saçları var diyordu, sonunda etek bile giydirdi adama.

"Etek mi?" dedi Bjartur. "Nasıl bir etek?"

"Kırmızıydı. Boynunda da bir şey vardı."

"Boynunda ha? Boynunda ne vardı?"

"Ne olduğunu bilmiyorum. Rahibin yakası gibi bir şeydi galiba."

"Rahibin yakası gibi ha, seni küçük aptal!" diye haykırdı Bjartur, öfkesini tutamadı ve çocuğun çenesine bir yumruk indirdi. "İşte hikâyenin bedeli," dedi sonra.

Doğaüstü olaylar, insanın tüm bildiklerini temelden sarstığı, düzenli dünyasını keşmekeşe çevirdiği, onu havada asılı bıraktığı için sevimsizdir, çünkü insanın yeri hava değildir. Kişi olanlardan bir sonuç çıkarmaya, sağduyulu bir açıklama getirmeye cesaret edemez, çünkü tüm sınırlar, karşıt tezler arasındaki sınırlar bile sürekli yer değiştirir. Her şeyi kendi cinsinden kategorilere ayırmayı seven Undirhlithli Einar'ın dediği gibi, ölüm ölüm olmaktan, hayat hayat olmaktan çıkar; varoluşun gizli güçleri ansızın insanın anlam dünyasına baskın vermiştir, her şey, sonbahar yağmurunda ıslanan eylül hasatı gibi, su üstünde yüzmektedir. Kimileri, doğaüstü olayların, yüce Tanrı'mn sıradan ölümlülere, onlardan çok daha zeki olduğunu gösterme arzusundan kaynaklandığını savunur. Yazevi'nin Bjarturu ne düşünüyordu? Bu tekinsiz şeyin onu köşeye sıkıştırmasına izin verecek miydi? Başkalarına gidip fikir mi danışacaktı? İçinden küfürler edip, başka bir dünyanın bu gayri meşru tohumunun, 1750'de olduğu gibi, tüm sürüyü parçalamasına ve çiftliği yok etmesine göz mü yumacaktı?

Akşamüstü hava sakindi, koyunları ağıla götürmekte acele etmedi. Dalgın dalgın evden uzaklaştı; kendi kendine konuşuyor, yüksek güçlere verip veriştiriyordu, ayaklarının onu nereye götürdüğünün farkında bile değildi. Birden yolun dikleştiğini hissetti. Tahmin ettiğinden çok daha uzaktaydı, bir bayırı tırmanıyordu, belki de Einar'ı ve ötekileri görmek niyetiyle buralara gelmişti. Altın rengi bir yeni ay, tüm heybetiyle buza kesmiş karların altında parlıyor, alacakaranlık lacivertin daha koyu tonlarına bürünüyordu; pek çok kişi alacakaranlığın günün en güzel saatleri olduğunu söyler. Bu sakin kış manzarasında, bayırın en tepesinde, uçuruma yakın bir yerde hayaletin taş gömütü, bir yanı gölgede, öteki yanı ayın soluk ışığıyla aydınlanmış, çekici bir masumiyetle, vakur bir dinginlikle yükseliyordu. Ama Bjartur'un bu çekiciliğe kanmayacağı kesindi, boynuzlarını saplayacağı kurbanına doğru ilerleyen çılgın bir boğa gibi bayırı tırmandı. Ancak kurgana hemen saldırmadı; çakılların arasından bir taş seçti, bir süre arkasında tutup dikildi. "İşte burada yatıyorsunuz, ikiniz de," dedi, gömüte buz gibi bakış-

larla ve derin bir nefretle bakarak. Ayaklarını sertçe yere vurdu. Hiçbir yanıt gelmedi.

Yine de uzun süre onlara seslendi. Niyetlerinin ne olduğunu çok iyi bildiğini söyledi. Onlarla açık konuştu, karılarını ve çocuklarını, son olarak da koyunlarını öldürmekle itham etti. "Ne yapacaksanız yapın," dedi, "cesaretiniz varsa hodri meydan. Ama bana üstünlük taslamanıza izin vereceğimi sanmayın. Dağı çiftliğimin üstüne yıkın isterseniz, ama bu nefes bu bedende oldukça karşınızda beni bulacaksınız. Kimse bana boyun eğdiremez, hele siz, hiç."

Cevap gelmedi, sadece gökyüzündeki küçük yıldızlar bu faniye ve düşmanlarına tuhaf altın gözleriyle gülümsediler.

Sonra, "Bir taş getirdim," dedi ve çakılların arasından aldığı taşı burunlarına uzattı, "bir taş getirdim. Bu taşı size vereceğimi sanıyorsunuz. Bizden korktu herhalde, taşını alıp gelmiş, diye düşünüyorsunuz. Sonunda bize bir taş getirdi, iki karısını kaybettiği gibi Asta Sollilja'yı da kaybedeceğinden korkuyor, diyorsunuz. Ama size şunu söyleyeyim, işte karşınızda duruyorum ve diyorum ki, ben, Yazevi'nin Bjarturu, bu topraklarda yaşayan hür bir insan, bu adaya insanlar ayak bastığından bugüne ve bu saate dek bağımsız kalmış bir İzlandalı. Dağı kafama yıkın isterseniz. Ama asla size taş vermeyeceğim."

Bu saygısızlığı kesinlikle yapacağını kanıtlamak için taşı uçuruma attı, taş aşağıdaki kayalara çarptıkça çıkardığı gürültünün yankıları duyuldu, en aşağılardan endişeli, vesveseli, kadim sesler geliyordu; troller ve aileleri yüzlerce yıllık uykularından uyanmış, birbirlerine başlarına ne geldiğini soruyorlardı sanki. Bjartur, az önceki sözleri söylerken, kimsenin yardımına ihtiyaç duymadığından hiç bu kadar emin olmamıştı. Ülkenin bütün hayaletlerine tek başına karşı koymaya, mücadeleyi sonuna dek sürdürmeye bu kadar kararlı olmamıştı.

Hızla arkasını döndü, evine, vadisine doğru yürüdü.

Yürümek

Kasabadan dönerken Yazevi'ne uğrayan komşu çiftçiler çocuklardan haberi aldılar. Hayaletin öyküsü kısa zamanda en ücra bölgelere kadar yayıldı. Kış ortasının, genellikle tekdüze geçen kısa günlerinde, genç ihtiyar herkes bu havadisi heyecanla karşıladı; sıçanların koyunları didiklemesine şüpheyle bakmışlardı, ama hayaletlerin sinsiliklerine inanmaya hazırdılar; insan ruhu inanılacak şeylerden kuşku duyar, inanılmayacak şeylere inanır.

Çok geçmeden çiftliğe uğrayanların sayısı çoğaldı. İşin ilginci, insanlar hayalet öyküleri dinlerken kanıta pek gerek duymazlar – böyle şeylere aç olan ruhları duydukları her şeyi sindirir. Bjartur, elbette, bu dağ adamlarının hayalet öyküleri karşısında ağızlarının sulanmasına hiç şaşmadığını, ayakkabılarının köselesini eskitmek istiyorlarsa karışmayacağını söyledi. Şahsen o, bu hayalet saçmalığını konuşmak taraflısı değildi; onlara vereceği tek cevap, kahrolası kedinin geceleyin koyunları korkuttuğu, çılgına dönen sürünün duvarlara, yem teknesine, birbirlerine çarparak boynuzlarını kırdıkları ya da paslı çivilere takılıp kendilerini yaraladıklarıydı.

Buna karşılık çocuklar konukları hevesle karşılıyor, duvarın önüne dizilip nefessiz kalana dek hayaletleri anlatıyorlardı. Hayatlarında ilk kez kendilerini ilgiyle dinleyen bir topluluk bulmuşlardı; Myrili Madam, Bjartur'a fark ettirmeden, Asta Sollilja'ya biraz kahve ve şeker, bir de yetenekli ve ünlü bir yabancının yazdığı, *Basit Hayat* adlı bir kitap gönderdi. Çocukların hayaleti bizzat gördükleri ve onunla konuştukları anlaşıldı. Özellikle de büyük oğlan ve küçük oğlan, ne zaman marya ağılına gidip kapıyı arkalarından kapasalar hayaletle karşılaşıyorlardı. Karanlıkta parıldayan gözlerini görüyorlardı, ama ne dediğini tam anlamıyorlardı çünkü peltek peltek konuşuyordu ve durmadan enfiye çekiyordu. Yine de şunları anlatabilmişti: Uzun zaman sessiz kalmış, insanlar onu yok saymaya başlamıştı; varlığını yeniden hissettirmek için ortaya çıkmıştı ve sözge-

limi şarkılar, ilahiler söyleyerek ya da dua ederek, özellikle de cenaze duası ederek kendisine saygı göstermezlerse, kimselere rahat vermeyecekti. Ziyaretçilerden birkaçı marya ağılına gitti ve bazıları bir-iki ilahi ya da "Göklerdeki Babamız" duasından birkaç mısra okudular. Asta Sollilja'nın kahve taşımaktan elleri yoruldu. Hayalet, başka konuklar da gelsin, diyordu, yeni konuklar gönderin. Sahte bir tanrı olmadığı açıktı, insanlara iyilik dileyen sahici bir tanrıydı ve, bugün bize günlük duamızı verin, diyordu. Dua edilince mutlu oluyordu.

Belde, kırlardaki vadide çatılarda dolaşan, gündüz vakti damların tepesine çıkıp tekrar aşağıya inen, kendisine dua edilmezse en büyük felaketlere yol açacağını söyleyerek insanları tehdit eden bu iblisin dedikodusuyla çalkalanıyordu. Bütün bölgede, hatta komşu bölgelerde, o güne dek pek azının bildiği bu küçük çiftlikten başka şey konuşulmaz olmuştu. Kimsenin tanımadığı insanlar ve köpekler evin önündeki taşlıkta dolaşıyor, hatta evin içine giriyorlardı. Bu hayalet hakkında anlatılan öyküler, hararetli tartışmalar, değişik bakış açıları, teolojik ve felsefi açıklamalar – biri tutup bunların hepsini yazsa kimse tuhaf karşılamazdı ve ortaya çıkan kitap İncil kadar kalın olurdu.

Bu inanç da, dinlerde olduğu gibi, çeşitli mezheplere ayrıldı. Bazıları bunun bir vahiy olduğundan emindi, başkaları, vahiy nedir, diye sordular. Üçüncü bir grup, tüm olanlar göz önüne alındığında, koyunların kendi kendilerini öldürmüş olabileceğini öne sürdü. Bazıları hayaletin bir trol büyüklüğünde olduğunu, bazıları normal insan kadar olduğunu, ötekiler küçük ve tıknaz yapıda olduğunu söylüyordu. Tarihî kanıtlara dayanarak erkek olduğunu savunanlar da, aynı güçte başka kanıtlarla kadın olduğunu savunanlar da vardı; başka bir grup, yabana atılmayacak bir kuram geliştirdi ve cinsiyetsiz olduğunu iddia etti.

Nihayet, Yazevi sakinlerini yakından tanıyan birisi, Rahip'le görüşmeye gitti çünkü Noel'de hayaletin çiftliği yok edeceğine dair bir dedikodu yayılmıştı ve söylentilerin kaynağı hayaletle bizzat iletişim içinde olan çocukların bir yakınıydı – sayın Rahip, bu şeytanın yüce Tanrı'nın emirlerine uyup uymayacağını görmek için Yazevi'nde küçük bir dua töreni düzenleyemez

miydi? Çok da mütedeyyin olmayan cemaatinin nihayet Tanrı'nın inayetine sığındığını görmek Rahip'in pek hoşuna gitti; ilahiyatla ilgili konulara burun kıvıran ya da gülüp geçen bu insanların arasında yaşamayı seçeli beri, Yüce Rabbin adını kilisenin dışında, hem de onların isteğiyle andığını hatırlamıyordu.

Böylece bir akşamüstü çiftlik insanlarla öyle doldu ki, gören evin önündeki arazide düğün var zannederdi. Hava sakindi, yıldızlar parlamaya başlamıştı, ay ilk dördündeydi. Gençlerden oluşan bir kalabalık henüz gelmişti ve kar yığınlarının üstünde alık alık bakınıyor, gecenin koyu lacivertine sinen dehşet duygusunun tadını çıkarıyorlardı. Kışları dağlarda ırgatlık yapan Fiyortlu, genç ve sevimli bir adam konukları eğlendirme işini üstüne almıştı. Son zamanlarda Fiyort'ta popüler olan dans şarkılarının hepsini biliyordu, çevresindekiler de korkularını yenmek için ona katılıyorlardı. Ama kalabalığın arasında heyecan meraklılarından başkaları da vardı; olgun, tecrübeli, güvenilir dostlardan oluşan bu grubun başını, iki yıl önce belde meclisine seçilen ve bu zor zamanda tüm resmî sorumlulukları yüklenen Yar Kralı çekiyordu. Kel kafalı, elleri egzamalı genç rahip nihayet gelebilmişti; beldede bir koç panayırı düzenlemenin vaktidir diyordu yanındakilere, gerekli hazırlıkların yapılması için Güney'den bir uzman getirilmesini öneriyordu. *Tarım Dergisi*'nin bu konuda verdiği son bilgileri aktardı. Birkaç kişi çocukları kenara çekip hayaletin neye benzediği, nasıl konuştuğu üzerine sorgulamak istedi, ancak Bjartur'un aksiliği üzerindeydi, konukların selamını bile almıyordu. Kimseyi içeri davet etmiyor, kendi kendine Uyaklar'dan dizeler mırıldanıp duruyordu.

Konuklar hoş karşılanmadıklarının farkında, bir süre dışarda ya da kapı ağzında, gecenin gölgelerine sığınarak, bir gruptan ötekine aylak aylak dolaştılar; ta ki, boşa vakit harcamaktan hoşlanmayan açık sözlü, çalışkan Keldurlu Hrollaugur, "Eee dostlar, biraz yürümenin zamanı gelmedi mi, ne dersiniz?" diyene kadar.

Böylece, dua yürüyüşü denen, çiftlik binalarının tavaf edilmesini içeren, zamanla bir ritüele dönüşen ve dilimize "yürü-

mek" tabirini kazandıran etkinlik başlamış oldu. Evet, diye katıldı herkes, yürümenin zamanı gelmişti. Karanlık gökyüzünün altında sürekli yer değiştiren gölgelerin çekiciliğine kapılıp, sadece hayaleti bulmak için değil, yavuklularıyla oynaşmak için de dağın eteklerini turlayan gençleri yürüyüşe çağırmak için çocuklar gönderildi. Gençler irileşmiş gözbebekleriyle döndüler; *Tarım Dergisi*'ndeki kuramlar üzerine hararetli tartışmalara girerek mistik güçleri unutmaya çalışan Rahip, derin bir nefes aldıktan sonra Hrollaugur'un çağrısına "Evet, İsa aşkına," diye karşılık verdi. Yar Kralı, Undirhlitlıli Einar ve Yztadaleli Olafur, önlerinde köpekleri, sakallarında samanlar, elleri arkalarında, olayın önemine vakıf heyecanlı ve ciddi tavırlarla, tek sıra halinde gruba katıldılar. Birkaç kişi destek olmak için kızların koluna girmeye davrandı; kızların yanakları hayalet görmüş gibi al al oldu; lakin Bjartur, onların başka nedenle heyecanlandığından emindi.

"Pekâlâ çocuklar, şimdi ağıla gidin, ne yöne yürüyeceğiz, öğrenin," dedi Keldurlu Hrollaugur – önceden bilgi almak önemliydi, çünkü hayalet onları bazen doğudan batıya, bazen batıdan doğuya yürütürdü. Helgi kardeşinin elinden tuttu, parmak uçlarına basarak ağılın kapısına geldiler; onlardan başka kimse hayaletle görüşemezdi. Kapının sürgüsünü çektikten sonra ihtiyatla içeri baktılar. Helgi meraklıları uzaklaştırmak için elini salladı; "Şşş, çok yaklaşmayın!" Koyunlar tekinsiz bir korkuyla yarı boş ağılın en dibine yığılmışlardı. Çocuklar içeri girip kapıyı arkalarından kapadılar. Evin içinde orta yaşlı bir kadın "Yüce Mesih'e Övgüler Olsun"u söylemeye başladı. Yanındakiler ona katılmaya başlamıştı ki, Keldurlu Hrollaugur, yürürken ilahi söylemek için çok vakitleri olacağını hatırlattı – bu işin de, kendine has bir yolu yordamı olan bütün işler gibi yürütülmesine önem veriyordu. Birden herkes ayağa kalktı; çocuklar dehşetle kulübeden dışarı fırlamışlardı. "İlahi kitabı, ilahi kitabı," diye bağırarak karların üstünde yuvarlanıyorlardı. Hayalet dokuz kere dokuz kıta okuyarak kulübenin etrafında dönmelerini istemişti.

"Sanırım dize demek istiyor," dedi Undirhlithli Einar, sertçe.

Kıta ya da dize, kalabalık sonunda yürümeye başladı. Yaşlı-

lar bildikleri kadarıyla ilahiyi söylüyorlar, köpekler de onlara eşlik ediyordu; ama gençler bu ilahiyi bilmediklerinden, ayın mavi gölgeleri yerini başka gölgelere bırakırken, başka ilahilerin sözlerini müziğe uyduruyorlardı. Bjartur kenarda durdu, diğer köpeklerle kavga etmesini önlemek için kendi köpeğini yanına çağırdı.

Ama bir süre sonra gençler tavaftan sıkıldı; küçük bir grup yürüyüş kolundan ayrıldı ve Fiyort'ta moda olan yeni dans parçalarını şarkıcının ağzından bir kez daha duymak için dağın eteklerine doğru ilerledi: "Topukla-dön, topukla-dön, topukladön ve eğil." İki cesur adam izin almadan hayaleti görmek için maryaların kulübesine girdi. Ama içerde fazla kalmadılar. Daha eşikten adım atar atmaz yem teknesinin öteki ucunda, saman ambarının yanında kuytu bir yerden bir çift gözün alevler saçarak kendilerine baktığını gördüler. Grettis sagasındaki cesedin gözleri gibi, korkunç bir manzaraydı; bu adamlar yaşlandıklarında torunlarına, İzlanda efsanelerinden birinin gözlerinin içine baktıkları, yıllar önceki o geceyi anlatacaklardı. Öyle sessizce de bakmıyordu o gözler; bakışlarını üstlerine diktiğinde, İzlanda'daki yaratıkların hiçbirinin çıkaramayacağı, cehenneme açılan bir kapının gıcırtısını andıran şeytani gürültüler işitmişlerdi. Ağıla hızlıca bir göz atan Rahip'e göre bu sesler, sonsuza dek cennetin kapılarının dışında kalmaya mahkûm olanların umutsuz çığlıklarıydı; o yeşil sarı ışıltı da gökyüzünü asla görmeyen ve görmeyecek olanların bakışıydı; bu fırsattan yararlanarak bizlere cennetin kapılarını açacak, kutsal ışığı görmemizi sağlayacak bir dua okuyabilirdik. Tam o anda ay, öfkeyle bir bulut kümesinin ardına gizlendi, soluk mavi kar dünyası, hayaletleri eskisinden daha çok çağrıştıran bir belirsizliğe gömüldü. Doğanın çizgileri bozuldu; mantığın tüm sınırlarını aşan bu tuhaf gecenin gölgelerinde birbirlerine bakan insanlar bile, karşılarındakinin gerçekliğinden kuşku duymaya başladı. Yalnız kalmaktan korkarak, gayri ihtiyari birbirlerinin elini tuttular, başka ne yapabilirlerdi? Böylece, ay daha da derin karanlıklara gizlendikçe, el ele ayakta dikildiler; ah biraz kahve olsaydı, çok da üşümüşlerdi.

Evet, biri kahve içmeyi teklif etmişti ve dua töreni kendiliğinden dağılıyordu. Merdiveni çıkan davetsiz misafirlerin sayısı gittikçe artıyordu, kırların tüm ahalisi o gece Yazevi'nde konaklayacaktı sanki. Çok geçmeden ahşap zemin tehlikeli şekilde çatırdamaya başladı; birisi gençlere çekip gitmelerini söyledi, burası oynaşma yeri değildi, hangi türden olursa olsun, müzik çalınacak yer de değildi; kahve istiyorlarsa aşağıda, ahırda beklemeliydiler. Onlar inince kapak kapatıldı. Erkekler yataklara mümkün olduğunca sıkışarak, sırayla dizildiler; kadınlar ateşin harlanmasına yardım etmek için ocağın başına geçtiler.

"Evet, demek buymuş," dedi biri.

"Evet, buymuş," diye onayladı yanındaki.

"Hımm," dedi üçüncüsü.

Ziyaretçiler hâlâ bu doğaüstü olayın etkisi altındaydılar ve maddi dünyaya uyum sağlamakta güçlük çekiyorlardı. Sadece Keldurlu Hrollaugur'un dışında. Bu gözü pek adam, olayları kökenine göre sınıflamazdı, doğal olsun, doğaüstü olsun, her şeyi olduğu gibi kabul eder, sonra ne gerekiyorsa onu yapardı.

"Bak, sayın Rahip," diye başladı söze, "herkes biliyor ya, elimde çok güzel iki erkek kuzu var, geçen sonbaharda onları kısırlaştırmaya kıyamadım. Bu kadar pahalı hayvanları sırf tahmine dayanarak beslemekle enayilik ediyorum belki de, ama düşündüm de, *Tarım Dergisi*'nden biri şunlara bir baksa, Güney'de, tahsillilerin olduğu yerlerde okunacak bir makale yazsa, doğru dürüst bir fiyata satabilirim belki de."

"Neden olmasın," dedi Rahip, en azından bir kişinin koyunlar hakkında bilgili olduğunu ve iyi bir nesil yetiştirmeye çalıştığını bilmesi hoşuna gitmişti. Bu fırsattan yararlanıp çevresindekilere, Batı'daki koç yarışmalarının *Tarım Dergisi*'nde yer alan sonuçlarını, özellikle kasaplık koyun yetiştirmede alınan mesafeyi açıklamaya koyuldu.

Belde meclisine girmeyi başarmış olsa da, henüz büyük çiftçilerden sayılmayan, orta sınıf bir çiftçi olan ve son bir yıldır

aracılarla kooperatif arasındaki rekabetten ötürü epey bunalan –iki rakip arasındaki mücadeleyi izlerken sonucu görecek sabra sahip olmak gerekir– Yar Kralı da, bu zor zamanlarda ırk ıslahının hayvancılığa katkıları üzerine halkın bilgilendirilmesinin önemli olduğunda hemfikirdi. "Fakat," diye ekledi, "şunu çok iyi bilmenizi isterim ki ben, sevgili dostumuz Rahip efendinin aksine, koyunların sırf besi amaçlı yetiştirilmesini daima kuşkuyla karşıladım. Bu konudaki fikrim şudur ki, mesela geçen yıl olduğu gibi zor zamanlarda, akla karanın belli olacağı anlarda, pek çok değerli çiftçinin de tanık olduğu gibi, besi koyunları fazla bir varlık gösterememiştir. Öte yandan güçlü, dayanıklı, açık havada kalmayı seven ırklar, sözgelimi Rauthsmyri koyunları, ki kimse bunların da yeterince besili olmadıklarını söyleyemez – bu koyunlar benim nazarımda iyi bir koyunun nasıl olması gerektiğine örnek teşkil eden hayvanlardır. Benim nazarımda, iyi günde de, kötü günde de güvenebileceğiniz hayvanlardır bunlar; yeni ve daha iyi bir ırk ortaya çıkıncaya kadar, öyle kalacaklar."

Koyun piyasasında değer biçme işleminin üstünden henüz birkaç gün geçmişti; Yar Kralı bu üslupla konuşunca, Yztadaleli Olafur'un aklına, bu kış küçük çiftçilerin ne vergi ödeyeceğini sormak geldi; seçim zamanı Yar Kralı'na oy vermiş, sorumluluğunu layıkıyla taşıyacağına, küçük çiftçilere yarım ağızla verilen sözleri yerine getireceğine inanmıştı; köpek hekiminin yardımcılığını üstlenirken eline birkaç kuruş geçeceğini ümit etmiyor değildi, Yar Kralı'na o konuda da güveniyordu.

"Evet, vergiler," dedi Yar Kralı, ciddiyetle. "Olafur, dostum, üzgünüm ama belde meclisinde komite toplantıları bugünlerde pek neşeli geçmiyor. Mal Müdürü Myrili Jon, il meclisi, hükümet, hepsi de bu zor zamanlarda beldelerdeki vergi oranlarını tespit etmenin kolay iş olmadığı görüşündeler; bölgede herkes birbiriyle rekabet içinde, kimin ne kazanacağını tahmin etmek kolay değil. İflas edenler, iflastan beter olanlar Bruni'ye mi gidecek, borç batağındaki küçük çiftçileri kooperatif mi kanatları altına alacak, şimdiden söylemek zor. İnsanlar son çare olarak halkın hâmisi, devletimizin yüce gönüllü temsilcisi Myri-

li Jon'a gitmek zorunda da kalabilirler, böyle şeyleri kim bilebilir? Üçüncü, hatta dördüncü olasılık da şu ki, kim bilir, belki de yıllardır borçlarını ödemekten aciz beldemiz çiftçileri, bir bakmışsınız, rahat rahat vergisini ödüyor."

"Ah, evet, hep dediğim gibi, hiçbir şey değişmiyor," diye söylendi Olafur, oyuyla seçilmesine katkıda bulunduğu belde meclisi üyesine çok da kızmamıştı. "İnsan hayatı o kadar kısa ki, sıradan insanlar için yaşamaya bile değmez. Yine de iddia ediyorum, toplum olarak başından beri bilimsel davransaydık, insanın emeğiyle, kasabaya gittiğinde tacirin ona verdiği erzak arasında sağduyuyu tatmin eden bir bağ kurabilseydik, çocuklara vereme yakalanmadan önce başlarını sokacakları bir çatı sağlasaydık – lanet olsun, ne diyorum ki ben? Böyle sürünerek üç bin yıl da yaşasam borçlarımı ödeyemem."

Tam bunları söylemişti ki Undirhlithli Einar araya girdi, az önce tüm hayatlarını etkileyecek gizemli güçlerle karşılaştıklarını hatırlattı, bu gibi konuşmaların buradaki uhrevi atmosferi bozduğunu düşündüğü için onu affetmelerini istedi. "Böyle önemli bir anda bile," diye devam etti, "Rabbimizin bize tembihlediği gibi açlığımızı, borçlarımızı, hastalıklarımızı unutamayacak mıyız?"

"Ben başlatmadım, beni suçlayamazsın," dedi Olafur. "Boş lafla vakit öldürmeyi bırakıp ciddi konulara yoğunlaşmaya her an hazır olduğumu herkes bilir, ama şayet dış dünya ile kültürel iletişim kuramayacak kadar yoksulsan, yetkin biri gibi, bilgili biri gibi konuşmak kolay olmuyor tabii; hele bir de evinde benim çektiğim acıları çekiyorsan; herkesin bildiği gibi, çocuklarım verem, karımın ayakta durmaya mecali yok, bunun konumuzla ilgisi de yok ya. Yurtseverler Derneği'nden, kendimi bağlı hissettiğim tek dernekten on yıl önce istifa etmek zorunda kaldım. Bir zamanlar burada kurduğumuz okuma kulübü de harabeye döndü. İçine sıçanlar doluşmuş, diyorlar. Bu doğru mu bilmiyorum, ama o binadaki dolapların son beş yıldır açılmadığını biliyorum, bu yüzden de ülkenin bu yöresinde yaşayan herhangi birinin herhangi bir şey hakkında anlamlı ne söyleyebileceğini, gerçekten merak ediyorum."

Undirhlithli Einar o halde en doğrusunun bulunduğumuz anın değerini bilmek olduğunu öne sürdü; şu anda da okumuş yazmış insanlarla, mesela Rahip'le birlikteydik; "ve Rahip, eğer onu azıcık tanıyorsam, bilgisizliğimi hoş görecektir; oysa Rahip Gudmundur, Tanrı onu kutsasın, mezara gidene dek cehaletimi asla affetmedi. Sormak istediğim soru şudur: Neden bazı ruhlar, ne yükseklerde, dünyanın tepelerinde, ne de okyanusun dibinde huzur bulurlar?"

Rahip'in uygun bir cevap bulmasına kalmadan, Gilli Krusi, heyecanla, "İçlerine şeytan girdiği için, kuşkusuz," dedi. Birkaç kişi daha fikrini açıkladı, ama söyledikleri Einar'ı tatmin etmekten uzaktı. Yztadaleli Olafur, bir zamanlar bir arkadaşının cam bardakları sarmak için bazı sayfalarını yırttığı bir kitaptan bile söz etti; bu kitapta, yabancı bilim adamları, kötülük diye bir şeyin varlığını reddediyorlardı.

"O kadar da değil, Olafur, o kadar da değil," dedi Yar Kralı, "Rüya görüyor bile olsam, en azından bu koşullarda böyle bir iddiada bulunmazdım. Şahsen ben iyinin de, kötünün de varlığına her zaman inandım; ayrıca Myri'nin Hanımefendisi, ki kendisinin son derece eğitimli olduğu herkesçe bilinir, iyinin ve kötünün varlığının Perslerin dininin temeli olduğunu söylemişti. Öte yandan, dünyanın görünmez güçlerinin, sanıldığı kadar da güçlü ya da kötü olmadıkları kanaatindeyim. Bana daha çok ikisinin arasında bir yerdeler gibi geliyor, ne dersin Olafur?"

Bunca zamandır vereceği cevabı kafasında tartan Rahip, çağdaş düşünürlerin olayı daha çok, mutsuz ruhların kanun kaçakları gibi bir dünyadan öteki dünyaya göçmeleri şeklinde yorumladıklarını belirtti.

Bu kez isyan eden Undirlithli Einar oldu.

"Hayır, Rahip hazretleri," diye haykırdı, "işte tam da burada, vicdanımın sesine uyarak, fazla ileri gittiğini söylemekten kendimi alamayacağım. Merhum Rahip Gudmundur'un bana dostça davranmadığı, şöhret kazanmak için değil, kendi ruhumu teselli etmek için yazdığım yetersiz dizelere hemen hiç ilgi göstermediği doğrudur; ne var ki, rahibimiz eğitimsiz insan-

lara karşı sert olsa da, kimse onun imanından şüphe edemez; sözde modern olduğunu öne sürenlerin zırvalarına kulak asacak adam değildi o, Şeytan'ın ve yardımcılarının mutsuz ruhlar olduğu gibi laflarla dudaklarını kirletecek adam değildi. Koçları güçlü, koyunları yağlıydı, ama birbiriyle ilgisi olmayan konularda vaaz vermezdi; kime inandığını bilirdi, birisi yeni bir şey yumurtladığında hemen üstüne atlayan siz genç rahiplerden çok farklıydı."

Rahip Teodor, modern ilahiyatçıların da kime inandıklarını bildiklerini, ama fikirlerini eski ilahiyatçılardan farklı şekilde ifade ettiklerini söyleyerek Einar'ı ikna etmeye çalıştı.

"O halde sayın Rahip'e bir şey sorabilir miyim?" dedi Einar, daha da cesaretlenerek. "İncil'de, Eski ve Yeni Ahit'te yazan her şeye inanıyor musun?"

"İkisinde yazan her şeye inandığımdan emin olabilirsin Einar. Yeni Ahit'e de inanıyorum, Eski Ahit'e de."

Undirhlithli Einar devam etti; "Bir şey daha soracağım. Sözgelimi İsa'nın, Tanrı'nın Oğlu'nun, cesedi mezarda çürümeye başlayan Lazarus'u dirilttiğine inanıyor musun?"

Rahip Teodor bir an düşündü, kaşlarının üstünde biriken teri sildi, sonra kendinden emin bir tavırla, "Evet," dedi, "Tanrı'nın Oğlu İsa'nın Lazarus'u, cesedi en az üç gün toprakta kaldıktan sonra dirilttiğine inanıyorum. Fakat bu kendi fikrim elbette, cesedin çürümeye başladığını sanmıyorum."

"Ah, zavallı adamın cesedi çürüse ne olur, çürümese ne olur," diye haykırdı Olafur, hızlı hızlı konuşarak. "Önemli olan, tekrar hayata dönmesi. Her neyse, hazır Rahip de aramızda, hepimiz kahvelerimizi bekliyoruz ve sanırım ortalık aydınlanmadan yatmaya niyetimiz yok; bu durumda, ben de Einar gibi yapayım ve Rahip'e küçük bir soru sorayım. Ruh hakkında ne düşünüyorsun, Rahip Teodor?"

Rahip acı bir tebessümle başını salladı, sonra ruh hakkında özel bir düşüncesi olmadığını, o konuda eski ve güzel düşünceleri benimsediğini söyledi; evet, ruh bir bakıma ölümsüzdü elbette, ölümsüz olmasaydı, ruh olmazdı.

"Onu biliyorum zaten," dedi Olafur, bu yanıt onu tatmin et-

memişti. "Kellesini uçurmadan önce Jon Arason'a da bunları söylemişlerdi. Ama şimdi size, geçen yıl bir arkadaşımın ödünç verdiği, güvenilir bir Güney gazetesinde yazan bir şey anlatacağım; son zamanlarda Reykjavik'teki kalburüstü evlerin odalarında ölü ruhların görülmesi hiç de alışılmadık bir olay değilmiş."

İhtiyar Olafur her zamanki gibi, basılı olan her şeye inanıyor. Çiftçilerden bazıları başını sallayıp güldü.

"İstediğiniz kadar gülün," diye haykırdı Olafur. "Ama bir düşünün; kendi alanında en yetkili kişinin görüşünü almadan bir iddiada bulunduğum oldu mu hiç? Evet, şurada oturduğum ne kadar doğruysa, Reykjavik'teki evlerin odalarına ruhların girdiği de o kadar doğru. Buranın halkının tuhaf bir huyu var; ahır kapısının yüz metre ötesinde olan bir şeye inanmazsınız; maddi, ruhani, hiçbir şeye inanmazsınız, bir tek ahırınızda, ambarınızda gördüğünüze inanırsınız."

Rahip burada Olafur'u desteklemek ihtiyacı duydu. Adeta özür diler gibi bir sesle, Güney'de yüksek makamlardaki kişilerin odalarına, möblelerine tuhaf şeyler olduğunu kendi ağızlarıyla söylediklerini, bu konuda kuşku duymamak gerektiğini anlattı; bu tuhaf olaylara ruhların mı neden olduğu konusunun ise apayrı bir şey olduğunu ekledi. Bazı yetkililer bunların, cennet ışığından mahrum kalan kayıp ruhlar olduklarını söylüyordu.

Olafur derhal itiraz etti; "Rahip'e bir sorum daha var. Ruh nedir? Bir hayvanın kafasını kestiğinde ruhu omurgasından çıkıp sinek gibi semaya mı uçar? Ya da ruh, Yalancı Bjarni'nin güya yaptığı gibi, dürüp boğaza tıkıştırılacak bir krepe mi benzer? Bir insanın kaç ruhu olur? Lazarus yeniden doğduktan sonra tekrar öldü mü? Peki, bu ruhların, her neyseler, Reykjavik'teki kodamanlara kibar davranıp vadilerdeki yoksul köylülerin başına musallat olmalarına ne demeli?"

Fakat tam ruh meselesine iyice kaptırdıkları bu anda, ev sahibi kapaktan başını çıkardı ve kalabalık odayı şöyle bir süzdü. Böyle manzaralardan hiç hoşlanmazdı. Sert bir tavırla arkadaşı Olafur'un az önce açtığı bilimsel tartışmaya son verdi:

"Ben yatıyorum. Ailem de yatacak. Bu Noel de ruh hakkın-

daki saçmalıklarınızla sabrımı taşırdınız. İlahi söylemek istiyorsanız, gidin başka yerde söyleyin, resmî makamlara haber verdim. Suçlu kimse bulacak ve cezalandıracaklar. Ve bu gece buradan gittiğinizde, umarım bu ziyareti hiç yapmamış kabul edersiniz. Demliği kapat Sola, kızım. Bu insanları tanımıyorum, beni görmeye geldiklerini de sanmıyorum."

O gece en yakın arkadaşlarını bile gözü görmüyordu, hepsini kapıya itekledi. Onlar da eski arkadaşlarını, daha doğrusu, tam aklın, mantığın sınırlarını aştıkları anda sahneye giren arkadaşlarının gözündeki dondurucu nefreti tanıyamamışlardı; sanki bu adam, bir anda her şeyin gizine varmıştı ve şimdi onlardan, resmî makamlara güvenmelerini istiyordu. İş üstünde yakalanmış mutfak hırsızları gibi utançtan kıpkırmızı kesilen eski ve yeni dostlar, veda etmeyi dahi unutarak beceriksiz adımlarla merdivenlerden indiler, dışardaki kar yığınları arasında dağılıp kendi yollarına gittiler. Ay kaybolmuş, neşeli sesler dinmiş, kahve bitmiş, hiçbir şey kalmamıştı.

Tuhaf gibi görünse de, daha sonra yörede o geceden pek az söz edildi. Gudbjartur Jonsson'un Buzul Nehri üstünde ren geyiği sürdüğünün hikâyesi gibi bu olay da kısa süre sonra anlatılmaz oldu. Sonraki günlerde, sakallı, üstleri yosun kaplı adamlar şans eseri bir evde ya da dağda bayırda karşılaştıklarında, dün gece fazla ileri giden ama bunu tekrarlamamaya kararlı oğlanlar ve kızlar gibi, birbirlerine kaçamak bakışlarla baktılar. Yine de, çok sonraları bile, o gece yaşananlar –titreşen kurşuni gölgeler, hayaletin gözleri, günahkâr ağızlardan çıkan ilahiler, bir türlü gelmeyen kahve, insan ruhu, Yazevi'nin Bjarturu'nun kendi düşmanına, Kolumkilli'ye karşı birleşen dostlarını kovması– belde sakinlerinin zihinlerinde tekinsiz bir anı olarak yerini korudu.

Adalet

Gudbjartur'un bu kararlı tutumuyla, hayalet arama etkinliği en azından bir süreliğine son buldu. İlkbaharda çiftçiler hasta koyunlarını nasıl keserlerse, Bjartur da belde halkını kapının önü-

ne koyup çocuklarını yatmaya göndererek din ve felsefe konusunu ortasından kesmişti. Bazıları kedisini de astığını söyler. Eğer hayalet, ikinci kez koyunlarına musallat olduğu için Bjartur'un pes edeceğini, çiftliği satıp oradan taşınacağını hesap etmişse çok yanılmıştı. İblis boşa kürek çekiyordu, Bjartur kaya kadar sağlamdı. Bu olayda büyük kayba uğrasa da, çiftçi bir adım bile geri atmadı. Daha sonra olanlar, o güne dek meydana gelen olayların sonucundan başka bir şey değildi.

Yılın en kısa günüydü. Sabah gökyüzünü kaplayan alçak kar bulutları, tehditkâr görünüşleriyle dağın yamaçlarına asılı kalmışlardı. Manzaranın karanlığı insanın içini de karartıyordu; öğle vakti bir anda gelip geçti. Yargıç yakında gelecekti. Çiftçi bugün kimseye iş talimatı vermemişti; buranın efendisinin Kolumkilli mi yoksa o mu olduğunu resmî bir makamın onaylamasını bekler gibiydi; kalan koyunlarına yem vermeye çıktığında, Gvendur ve köpek onu takip etti. Büyük oğlan pencere kenarında oturuyor, önündeki eski bir resme sessizce bakarken dizlerini birbirine vuruyordu. Değil ip eğirmeye yardım etmek, bir şey söylense bile cevap vermiyordu. Büyükannesinin yanında örgü ören küçük Nonni, ağabeyine baktı, aralarındaki, kelimelerin, imgelerin ötesine uzanan gizemli bağla onu anladı, teselli etmek için yanına gitti.

"Helgi," dedi, "boşuna kendini üzme. Yargıç'ın hayaletle bir işi olmaz."

Ağabeyi cevap vermeyince, küçük Nonni tekrar büyükannesinin yanına oturdu. Öykü yok, ilahi yok, sadece pes perdeden, kimsenin anlamadığı mırıldanmalar.

Az sonra Kuzey'den Mal Müdürü geldi, Güney'den gelecek olan Yargıç'la buluşacak, birlikte soruşturma yapacaklardı. Ama Yargıç ortada yoktu, serpiştiren karla birlikte Mal Müdürü somurtup aksileşmeye başladı, bu saçmalıklarla vakit harcayamazdı, kahrolası Yargıç'ın bu havada değerli kıçını kaldırıp kırlara çıkacağından kuşkuluydu; üniversite okuyanlar kar gördüler mi doğru yataklarına dönerler. Bjartur'un yatağına oturan Mal Müdürü, uzun kar çoraplarını çıkarması için Asta Sollilja'dan yardım istedi. Ziyaretçinin de, çiftçinin de suratı asık-

tı – seni hep başın belada buluyorum, dedi ziyaretçi, tütün kutusunu aramak için elini cebine sokarak; ya karıların ölüyor ya koyunların hastalanıyor ya da hayaletler, iblisler evine saldırıyor. Bunun üzerine çiftçi, "Ölümden ve iblislerden bahsedeceksen dostum, kimseye gecenin bir yarısında dinî zırvalarla, saçma sapan ilahilerle ortalığı ayağa kaldırın, Tanrı'nın karşısında tüm beldenin yüzünü kızartın demedim," diye cevap verdi. "Tek isteğim, özgür bir ülkede özgür insanların hakkı olan adalet. Her yıl devlet vergi almak için kapıma dayanır, ilk defa ben bir şey istedim; kısacası devlete hiçbir borcum yok, senin çenene katlanmak zorunda da değilim."

Mal Müdürü, ağzındaki tütün topağını diliyle çevirerek, "Bana bak," dedi, "bu bit yuvasını geri satıp, beni bir kez daha söğüşleyebilirsin istersen."

Son birkaç gündür yaşadıklarından sonra Bjartur, sakin ve soğukkanlı bir ruh haline bürünmüştü. Mal Müdürü kolay kolay onu köşeye sıkıştıramayacaktı. "Evet ihtiyar," dedi sevecen bir sesle, "şaka yapmak tabiatında var, asla vazgeçmeyeceksin."

Mal Müdürü, "Neden burada çiftçilik yapmakta ısrar ediyorsun bilmiyorum," dedi. "İki karın öldü, koyunların öldü, çocukların ölmekten beter oldular. Bütün bunlara değer mi? Adı Solbjort muydu, şu zavallı kıza baksana, neredeyse kadın olmuş ama hâlâ kâfir, cahil, kiliseye kabul törenine götürmedin."

"Bu insanları Hıristiyanlaştırma tutkun yeni bir şey," dedi Bjartur. "Yaşlandıkça her şeye hazırlıklı olmak istiyorsun, belki de."

Mal Müdürü, "Sen onu kafana takma," dedi. "Hıristiyanlığım daima her şeyden önce gelmiştir, başkalarına da önerim, kanun yolundan sapmamaları için içlerindeki Hıristiyanlığa sıkı sıkı sarılmaları. Odamda her zaman İsa'nın bir resmi oldu, annemden bana kalan bir resim." ("Evet, bir de Rus Çarı'nın resmi," diye sözünü kesti Bjartur) "Evet, bir de Rus Çarı'nın, şunu da bil ki, Rus Çarı her zaman tebasına iyi davranan, sayılan ve sevilen bir hükümdar olmuştur, tabii onun tebası sizler gibi hayaletlerin, iblislerin gazabını üstüne çeken kâfirlerden oluşmuyor."

Bjartur, "Hımm," diye homurdandı. "Grettir Asmundarson hayattayken pek dindar sayılmazdı, yine de Güney'de, Miklagard'da öcü alındı ve İzlanda'nın en büyük kahramanı ilan edildi."

Ama Mal Müdürü bu ilgisiz ve saçma örneğe aldırış etmedi, tütün topağını ağzından çıkarıp yatmak istediğini söyledi, cevabını uyandığımda alırsın, sonra ayaklarını yatağa çekti, yüzünü duvara döndü.

"Sola, kızım, görevliler gelecek, biraz tezek hazırla," dedi Bjartur, dışarı çıkarken; kar gittikçe hızlanıyordu, gün amaçsızca, ağır ağır ilerliyor, karlar yükseliyor, Mal Müdürü uyuyordu ve Yargıç hâlâ gelmemişti.

Kış ortasının en tatsız tarafı karanlık değil, karanlığın simgelediği bitimsizliği unutmanın zorluğudur; bitimsizlik aslında en çok, tüm dünyayı kuşatan adaleti çağrıştırır ve tıpkı adalet gibi acımasızdır. Kış ortası ve adalet iki kız kardeştir; ilkbaharda, güneş gökyüzünde parıldadığında, iki kardeşin de ne musibet olduğunu anlarız. Bugün yılın en kısa günü. Bugünü atlatanlar belki de tüm kışı atlatmayı başaracaklar, öyle umalım. Bugün ayrıca adalet günü, küçük çiftlik evindeki küçük insanlar dünyayı kuşatan, akla ve mantığa sığmayan adaleti bekliyorlar. Babaları adaletin yerine gelmesini istiyor. Adalet, koyunlarının samanını temin edenin yanındadır, koyunlar adaletin koyunlarıdır; anneler tabuta konsa da, çocuklar kilise bahçesine gömülmüş olsa da, adalet koyunlarda, sadece koyunlardadır. Adalet, rüya görmeyi, ruhlara inanmayı sevenlerin de, ümitlerini isyana bağlayanların da karşısındadır, çünkü ikisi de oyunu kazanamadı; çünkü adalet doğası gereği ahmak ve kötücüldür; hiçbir şey onun kadar kötücül değildir; uyumakta olan Mal Müdürü'nün çıkardığı sesleri dinlemeniz, adaleti sağlamakla yükümlü görevliler için hazırlanan tezeğin kokusunu duymanız bunu anlamanıza yeter. Büyük oğlan, dışarı çıkıp kapıyı arkasından kapar.

Mal Müdürü hâlâ horuldayarak uyuyordu. Gören de, yüzünde derin çizgiler olan bu adamın hayatı boyunca doğru dürüst uyumadığını sanırdı. Sola, kızım, bak bakalım Mal Müdü-

rü'nün işkembesine uygun et kalmış mı. Bu kış Yazevi'nde et sıkıntısı çekilmiyordu, dolaplar, raflar tıka basa bu nimetle doluydu, çünkü ölü eti olduğu için kimse almak istememişti. Lanet olsun ölü etine, elbette ölü eti değildi, etin tek kusuru üstüne sinen aptallık ve hurafe kokusuydu. Her neyse, yetkililerin işkembesini dolduralım, onlar karar versin. Helgi nerede?

Evet, Helgi neredeydi? Bir dakika önce burada değil miydi? Ah, yakında döner, bugün atı tımarlama sırası onda. Mal Müdürü uyanacak gibi görünmüyor; bizi ilgilendirmez, bırak ihtiyar baykuş dilediği kadar uyusun. Bu iş buraya kadar sanırım; Yargıç bu havada evinden dışarı adım atmaz, kar iyice şiddetlendi, elini yüzünün önüne tutsan göremezsin. Kapının önündeki kar yığınının ötesine baksan, dünyanın yok olduğunu sanırsın; ne bir çizgi ne bir renk, kör olmuşsun ya da derin bir uykuya dalmışsın gibi.

Oğlan nereye gitmiş olabilir? Gvendur, aşağı in ve etrafı kolaçan et, evlat. Ahıra gitmiş olamaz. Çocuklar bakınıp eli boş döndükten sonra Bjartur, Helgi'yi kendisi bulmak için dışarı çıktı. Mal Müdürü uyandı, darmadağınık bir halde kalktı, esnedi.

"Ne oluyor?" diye sordu Mal Müdürü.

Asta Sollilja, "Helgi kayıp," dedi, "başına bir şey gelmiş olabilir."

"Helgi mi?" dedi Mal Müdürü, evde bu isimde birinin yaşadığını bilmiyordu.

"Evet. Kardeşim Helgi."

Mal Müdürü, "Kardeşim Helgi, ha," dedi, uyku sersemi tütün kesesini arandı, "Dinle güzelim, Bjartur'u bu evi satmaya ikna etmelisin. Sen istediğin zaman bize gelebilirsin, kimseden izin almana gerek yok. Annemin ağzını almışsın."

"Ne?" dedi Asta.

"On beşine geldin mi?"

Evet, bir ay önce on beşine girmişti.

"Evet, çok yazık, ama ne yapacaksın? En başında yanımıza almalıydık seni. Ama ne diyordum, az önce elinde bir lokma balıkla mı gördüm seni?"

"Hayır, et yiyordum."

"Evet, elbette, bu Noel Yazevi'ndeki en gözde yiyecek et."

"Size krep yaptım," dedi Asta.

"Ah, krep deme bana. Midem öyle şeyleri kaldırmıyor artık; bir lokma et çiğneyeyim, daha iyi. Yargıç'tan da bu beklenirdi, beni buraya gönderdi, kendisi yatağında yatıyor. Bu gece dönüş yolunda nereye kadar gidebilirim, bilmiyorum."

Ama Asta Sollilja onu yarım kulakla dinliyor, Helgi'ye ne olduğunu bir türlü anlamıyordu. Aniden, içindeki endişe dehşete dönüştü, Mal Müdürü'nün ondan et istediğini bile unuttu, hızla merdivenleri inip dışarı çıktı. Yukarıda ihtiyar kadınla ve en küçük kardeşle yalnız kalan Mal Müdürü, tütününü çıkardı, üstünü kaşıdı, esnedi. Bir süre sonra kendini konuşmak zorunda hissetti.

"Evet Bera," dedi, "bu saçma sapan işler için ne diyorsun?"

"Ne?"

"Gökyüzünde de yeryüzünde de her şey çığırından çıkmış gibi, öyle değil mi, ihtiyar?"

Kadına dostça bir tavırla hitap etmişti, ama vereceği cevabı fazla önemsemiyordu, soruyu sorduktan sonra uzun uzun esnedi.

"Söyleyecek bir şey yok," dedi yaşlı kadın. "Sadece günün birinde bunun başımıza geleceğini her zaman biliyordum. Daha kötüsünü bekliyordum. Sana bir şey diyeyim mi, bu evin üstünde Tanrı'nın meleklerinin uçuşmadığı kesin. Buraya melek falan uğramaz, uğramayacak da."

"Evet uğramaz, uğramayacak da," diye onu onayladı Mal Müdürü, "peki, Yargıç Bjartur'u buradan kanun yoluyla çıkarmanın bir yolunu bulsa da, Kuzey'de güzel bir çiftlikte, ocağın başında geçirsen günlerini, fena mı olur?"

"Ah, resmî makamlar bir şeye karar verdiler mi, karşı çıkacağımı hiç sanmıyorum, ayrıca başıma ne gelirse gelsin, umurumda değil. Sen de bilirsin ya, Ragnar ve ben Urtharsel'de kırk yıl yaşadık, onca zaman başımıza hiçbir şey gelmedi. Kırlardaki dostlarımızla iyi komşuluk yaptık. Ama burada hep başımıza bir şey geliyor. Yüce Tanrı'nın iradesiyle oluyor her şey; sözge-

limi, ben burada yaşıyorum, buna yaşamak denirse tabii, zavallı kızım ise, saman toplama mevsiminin ilk güneşli gününden itibaren, ev ev dolaşıp çalışırdı; geçen ilkbaharda çok koyun telef oldu, şimdi de bu iblisler çıktı başımıza."

"İblisler, evet," dedi Mal Müdürü, "salgın hastalık gibi her yanı sardı."

Yaşlı kadın bir süre kendi kendine mırıldandı.

"Ne?" dedi Mal Müdürü.

"Ne mi?" dedi kadın.

"Evet, yani bu hayaletler, iblisler hakkında ne düşünüyorsun?" dedi Mal Müdürü.

"Mal Müdürümüz lütfedip görüşümü alacaksa," dedi Bera, "şöyle diyeyim Jon, benim zamanımda hayaletleri at sidiğiyle kaçırırdık, tüm öteki yolları denedikten sonra tabii, ama at sidiği kesin sonuç verirdi; ne var ki bu evin efendisi Hıristiyan akidesine pek kulak vermiyor, bu Bjartur çok tuhaf bir adam, kutsal olan ne varsa burun kıvırıyor, hor görüyor, küçümsüyor."

"Doğru," diye onayladı Mal Müdürü. "Domuz inadı var onda, ne bir adım atar, ne geri çekilir. Hep öyleydi, öyle kalacak. Çocukları ondan alıp bir çiftliğe yerleştirmeli, gerekirse kanun zoruyla. Bize gelince, büyükanne, Gilli Jonsson halimizi görünce bize acıyacaktır, eminim, yirmi yıldan fazladır bizim gibi yaşlılara bakıyor. Zararsız bir adamdır, tek bir yaşlıya bile el kaldırdığını görmedim daha."

"Halinden şikâyet edecek son kişi benim," diye mırıldandı yaşlı kadın, "ayrıca biliyorum ki, Yaradan ne derse o olur. Gördüğün gibi ben varla yok arası bir insanım, bir türlü ölemiyorum ama yaşadığım da söylenemez. Bazen ben bile ölü müyüm, canlı mıyım bilmiyorum. Fakat şu küçük Nonni yanımda olunca, dünyanın en mutlu insanı benim, çünkü hem terbiyeli hem akıllı bir çocuk, geleceği çok parlak ve yabancıların arasında büyümeyi hak etmiyor; altına bez bağladığımızdan beri şu köşede, benimle birlikte uyur."

"Evet, Yargıç'a bundan söz edeceğim, çiftliğin satılması söz konusu olduğu zaman, tabii."

"Mal Müdürümüz, Yargıç'a neyi uygun gördüyse onu söy-

leyecektir tabii, her zaman yaptığı gibi. Seçme şansım olsaydı, Urtharsel'i tercih ederdim, fakat bana özel muamele yapılsın istemem, küçüklüğümde de istemezdim. Ayrıca, insandan da, şeytan da korkum yok. Yaradan bu çiftliğin yıkılmasına karar verdiyse yapacak bir şey yok; bu kimseyi şaşırtmaz, herkes burânın nasıl bir yer olduğunu biliyor. Bana ne olacağına gelince, umurumda bile değil, gözlerimin feri gitti, kulaklarım iyi işitmiyor; parmaklarımı hissetmiyorum, bak, ölü gibiler. Göğsüm tahta gibi oldu. Ama Urtharsel'deki gün batışları çok güzeldi."

Mal Müdürü bir süre ne diyeceğini bilemeden ona baktı. Böyle biriyle, kendi deyişiyle ne canlı ne de ölü olan biriyle ne yapabilirdi? Bundan sonra ne demesi gerekiyordu? Elini çenesine götürdü, esnedi, bir tütün parçasını ağzına attı. Aniden cömertliği tuttu ve, "Sen de çiğnemek ister misin, ihtiyar kız?" dedi.

Bera uzun süre onun ne demek istediğini anlamadı, sonunda tütün ikram ettiğinin ayırdına vardı. "Biraz canlanırsın," diye ısrar etti Mal Müdürü, fakat nazik bir tavırla ikramı geri çevirdi. "Yo, hayır, hayır," dedi, "asla tütüne ihtiyaç duymadım. Sebebi de, Yüce Tanrı'nın her şeyi kendi iradesine göre düzenlediğini bilmem."

Sağ Yanak

Bir çocuğun ayak izleri karda uzun süre kalmaz; en kısa günün, en uzun gecenin usul usul yağan karında, daha ayağını kaldırırken yok olur. Kırlar, bayırlar bir kez daha beyaza bürünmüştür. Ve ortalıkta, annesiz bir çocuğun kalbinde yaşayan hayaletten başka hayalet yoktur.

En uzun gecenin ertesinde, ruh ne haldedir?

Tüm vadi kara gömüldüğünde, kırlarda ve kalplerde insanın içini kemiren bir korkunun hissedilmesi, mutluluğun tüm ülkede nadir bulunan bir duygu haline gelmesi ilk kez olmuyordu. Ama öte yandan o güne dek görmedikleri miktarda etleri vardı, kap kacak etle dolmuştu, bütün belde bunun ölü eti olduğun-

da hemfikirdi, ama kahretsin, ölü eti değildi, yine de kimse satın almaya yanaşmadığı için kendileri yemek zorunda kaldılar; aslında tüm Noel etleri gibi güzel, yağlı bir koyunun etiydi ve o güne dek yaşlı, sert marya etinden başka şey yememiş olan çiftlik halkı için bir yenilikti. Hepsinin yanakları kızarmış, başlarına bir ağırlık çökmüş, midelerine ağrılar girmişti; kahvaltıda et, öğün aralarında et, yulaf çorbası yerine et suyu; köpek bile bu bolluktan şaşkına dönmüşse, insan ruhu başka ne ister?

Ve Noel, tüm ritüelleriyle birlikte başladı.

O akşam, yaşlı kadın yatma vaktinden çok önce şişlerini bir yana koydu ve Asta Sollilja'ya, "Evet kızım, yıkanma vakti geldi," dedi – ve böylece, Noel kutlamasına ilk adım atılmış oldu. Hallbera, Asta Sollilja'nın o özel akşam dışında asla yıkanmadığını, o zorlamasa o akşam da yıkanmayacağını düşünüyordu. Kendisi uzun zaman önce yıkanmayı bırakmıştı, ayrıca, insanlar herhangi bir amaçla at sidiği kullanmıyorlardı artık.

Ama bütün Noel bundan mı ibaretti? Hayır, yaşlı büyükanne o gece eşarbını da sandıktan çıkarırdı. Eprimiş eski şalını üstünden atar, eşarbı başına bağlardı. Tekel idaresinden kalan ve büyükanneden büyükanneye intikal eden, yaşlı, titrek ellerin okşamasıyla iyice incelse de ortası hâlâ sağlam kalan bu siyah ipek eşarp, dünya zenginliklerinin soluk bir yansıması ya da en azından bu zenginliklerin varlığının kanıtıydı.

Ama hepsi bu kadar değildi. İhtiyar kadın eşarbı başına bağladıktan sonra, kulak kürdanını çıkarırdı. Kulak kürdanı, kırlarda dünya medeniyetinin simgesiydi. Eşarp gibi o da yüzyılların yadigârıydı, pahalı gümüşten dökülmüştü, çentikleri zamanla kararmış, sırtı kullanılmaktan pırıl pırıl olmuştu. Kürdanı kulağına götürdü. Mırıldanarak, yüzünü buruşturarak kulağını temizlemeye girişmesi, ritüelin tamamlandığının ve Noel'in başladığının kesin işaretiydi.

Bjartur bu gece için bir marya butunun bütün olarak haşlanmasını istemişti. Marya butu piştikten sonra çiftçi, son zamanlardaki tüm olumsuzluklara rağmen, önündeki yağlı, kokulu et parçasını uzun uzun inceledi ve takdir etmekten kendini alamadı. "Güzel bir Noel bizi bekliyor," dedi sevinçle.

Çocuklar o güne dek Bjartur'un Noel'e özel bir değer verdiğini görmemişlerdi, ama şimdi, Noel zamanı herkesin sofrasında bu denli güzel bir marya butu olmadığını söylüyordu. Sessizce, asık suratla etlerini çiğnediler; çocuklar artık üç kişi kalmışlardı, büyük oğlanın kayboluşu, son iki gündür belde sakinlerinin onu boş yere araması akıllarından çıkmıyordu. Ne ki Bjartur, bir şeyin kaybolduğundan emin olduktan sonra fazla üstünde durmazdı; çocukların Noel'deki neşesizliği canını sıkmıştı, sonunda yatma vakti geldi, Noel gecesi karın ağrısıyla, huzursuz uykular ve sessiz gözyaşlarıyla son buldu.

Herkes yatmıştı ama Asta Sollilja saçını tarıyor, su ısıtıyor, mum ışığında bir şeylerle oyalanıyordu. Bjartur yattığı yerden onu seyrediyordu, ısınan su Noel gecesinin sessizliğinde yavaş yavaş fokurdamaya başladı. Asta onun olduğu tarafa bakmamaya çalışıyordu. Kötü bir kız olduğu için mi – ah, neden hep aynı şey aklına geliyordu? Bu kış aynı düşünce zihnini meşgul etmiş, annesinin ölümünün, babasının ilaç vermemesinin, annesine bir palto almamasının suçlusu kendisiymiş gibi hissetmişti – ama küçükken babasıyla birlikte şehire gittiği o gece kalbinde hiçbir kötülük yoktu, kendine hâkim olamamıştı, hepsi o kadar. Bu Noel gecesinde olduğu gibi, kışın ortasında herkes mutlu ve huzurluyken bile aniden içini bir korku kaplıyordu; belirsizliklerin korkusu; henüz affedilmediği korkusu; bir şeyin bir şey yüzünden onu affetmediği ve bu bir şeyin onunla babası arasında söze dökülmeyen, asla da dökülmeyecek, korkunç bir mesafe yarattığı duygusu. İkisi de muhtemelen, bilmeden, aynı şey için bütün ruhlarıyla savaşıyorlardı; o güçlü bir savaşçıydı, kendisi ise zayıf. Evet, aralarında aşılmaz bir okyanus olduğu kesindi. Kendi dilsiz, vezinsiz hayatıyla onun karmaşık şiirlerle bezenmiş hayatının kafiyeleri tutmuyor, kendi duyarlılığıyla onun gücü çelişiyordu. Daha birkaç gün önce burada yaşayan, nefes alan kardeşi kaybolduğunda bile, o zaman bile çenelerini kapatmalarını söylemiş, o uyurken Asta, belki de kardeşinden çok içinde kaybolduğu karanlığı düşünerek, abla-kardeş oldukları günlerdeki tacizlerini içinden affederek bütün geceyi ağlayarak geçirmişti – fakat babası ve o, biri ağlar-

ken öteki uyuyorsa, birbirlerini nasıl anlayacaklardı? Daha da önemlisi, birbirlerini anlamıyorlarsa, suçlu olmadığını ona nasıl anlatacaktı? Kendini sonsuza dek tekrar tekrar yıkasa bile, aralarındaki o belirsiz, anlaşılması imkânsız suçluluk duygusunun gölgesi asla silinmeyecekti. O bunları düşünürken, Bjartur başını karyolanın direğine yaslamış, yükselen buharların ve gölgelerin genç kızın üstünde oynaşmasını bir mucizeye bakar gibi seyrediyordu.

Asta'nın sağ yanağı günün her saatinde farklı görünürdü. Bu yanaktaki düşünceler, yazın kaçak güneş ışınlarıyla, yer değiştiren gölgeleriyle sürekli değişen gökyüzü gibi, ürküntü ile beklenti arasında gidip gelirdi. Böyle bir yanak kendi başına, dış dünyada ve iç dünyada olanlara karşı aşırı hassas ve korumasız bir canlı gibidir. Sinir uçları çıplaktır sanki, tüm bedeni bir ruha, kötülüğe katlanamayan ama muhtemelen kötülükten başka bir şeyle karşılaşmayan bir ruha dönüşmüştür; böyle bir ruh mutlulukla değil, beklentiyle teselli bulur. Sol yanağındaki kötülük onu korumasaydı, bu kızın başına kim bilir neler gelirdi.

"Bir şey söyleyeceğim," diyerek onu yanına çağırdı. Hayır, Asta yanlış duymamıştı. Ayağa kalktı ve odanın öteki yanına doğru ilerledi. Bjartur bir dakika oturmasını söyledi. Evet, onunla konuşmak istiyordu, sır saklayacak yaşa gelmişti artık. Asta cevap vermedi. Sonra, aniden şunları söyledi Bjartur:

"Noel'den sonra sizleri bırakıp gideceğim. Paskalya'dan önce dönmem."

Asta şaşırmıştı, gözlerini iri iri açarak babasına baktı, yüzüne bir gölge düştü.

"Çok koyun kaybettim," diye devam etti Bjartur. "Odin'in dediği gibi: Koyunlar ölür."

"Evet," dedi Asta, başka şeyler de söylemek isterdi, kardeşleriyle birlikte koyunların sayısını çoğaltmak için ona yardım edebileceklerini, mesela; ama babası gidiyordu, söyleyecek bir şey bulamadı.

"Şikâyet etmiyorum," diye sürdürdü sözlerini Bjartur. "Bu ülkede koyunlarını kaybeden ilk kişi ben değilim. Eskilerin

dediği gibi: Yatağında yer var, ama karın öldüyse neye yarar. Önemli olan, kızım, benim hâlâ yaşıyor olmam, daha ölmedim. Çok da dert etmiyorum, ayakta duracak bir şey buldukça yaşamaya devam edeceğim."

Asta kalbi çarparak babasına baktı, ne dediğini anlamasa da ciddi şeylerden söz ettiğinin farkındaydı; iki insan bazen anlaşmakta böyle güçlük çeker, iki insan kadar trajik bir şey yoktur.

"Geçen yıl, yoksa önceki yıl mıydı, bir ev yapacağımı söylemiştim. Bir şey söylediysem, yaparım."

"Ev mi?" diye sordu Asta, dalgın dalgın. O konuyu tümüyle unutmuştu.

"Evet, ev. Onlara göstereceğim," diye ekledi daha sakin bir sesle. "İnsan hayatında bir çiçek varsa, bir evi olsun ister."

Asta'nın kestane rengi kalın saçları doğal dalgalıydı, gözlerini soru sorar gibi çatmıştı, kirpikleri gözyaşlarını zor zaptediyordu. Bjartur bir kez daha onun yanağına ve oradaki kıpırtılı hassasiyete baktı; Asta Sollilja nefesini babasının göğsüne üfürerek, "Gidiyor musun?" diye sordu.

"Buranın bütün sorumluluğunu sana bırakmak istiyorum, içerinin de dışarının da," diye cevap verdi babası. "Yarın sana ve küçük Gvendur'a koyunların yemini nasıl vereceğinizi anlatacağım."

Asta ağlamaya başladı, yüreğinde dağ gibi bir acı birikmişti. Korkunç bir umarsızlık içindeydi; umutsuzluğun ve umarsızlığın bedeni ve ruhu sarsan o güçlü ve tuhaf şehvetine kaptırmıştı kendini. Ne dediğinin farkında değildi, yüreğindeki ses çaresizliğin sesiydi ve çaresizlik ona annesi gibi kışın ortasında, kırlar buzullarla kaplıyken ölse hiçbir şeyin fark etmeyeceğini söylüyordu; "Ah, keşke dünyaya gelmeseydim, tek bir mutlu an bile yaşamasaydım, üvey annem benim yüzümden öldü çünkü onu yeterince sevmedim, ama zavallı küçük kardeşim Helgi, o annesini çok seviyordu gece gündüz onu düşünüyordu, bir keresinde taşlıkta ben öldüm demişti, karanlıkta kaybolan, kırlarda karların arasında ölen ben olsaydım keşke, ölmek çok güzel bir şey, bundan eminim, çünkü eğer beni terk edersen baba, bana yardım edecek kimse olmayacak." Düşüncele-

ri bir süre böyle akıp gitti, ağladıkça babasına daha da sokuldu, titreyen başını onun göğsüne bastırdı.

Çiftçi söyleyecek bir şey bulamıyordu, gözyaşlarının akılcı, mantıklı bir nedeni olabileceğini kafası hiçbir zaman almamıştı. Gözyaşlarından hoşlanmıyordu, hiçbir zaman hoşlanmamıştı, insanların neden gözyaşı döktüğünü asla anlamamış, zaman zaman da ağladıkları için onlara öfkelenmişti; ama şimdi hayatının çiçeğini, bu masum varlığı azarlayamayacağım hissediyordu, su ve gençlik ayrılmaz bir ikilidir, ayrıca bu gece Noel gecesiydi. Böylece, Asta'nın ona bir ev inşa etmeye söz verdiğini unuttuğunu düşünmekle yetindi. Kahrolası Fritha geldikten sonraki sonbahar söylemişti ona.

Ama anlaşılan bir evde yaşamak Asta'nın umurunda değildi; evet, belki bir zamanlar, yıllar, yıllar önce bunu istemişti, ama şimdi bu çiftlik ona yetiyordu, yeter ki Sola'nı bırakıp gitme, yeter ki küçük Asta Sollilja'nın yanında kal. Yalnız kalırsam, baba, buradaki tüm tehlikeler, burada olabilecek her şey...

Bjartur kızına burada hiçbir şey olmayacağı, hiçbir tehlike olmadığı hususunda güven verdi, evet, bundan emindi. Ne demek istediğini anlamıştı, hayaletten söz ediyordu, ama köpeğine sık sık söylediği gibi; insan ne arıyorsa onu görür, hayalet arayan mutlaka hayaletle karşılaşacaktır. Gitmesinin nedeni sonbaharda biraz daha koyun almak için bir işe girip çalışmaktı. Bunu hayatında ilk kez yapacaktı; Tulinius Jenssen henüz iflas etmediyse Bruni'yle çalışmayı düşünüyordu. Çocukları yalnız bırakmamanın da bir yolu bulunabilirdi, Fiyort'ta tanıdığı biri vardı – ama fazla umut vermek istemediği için devam etmedi, "Haydi güzelim, gülümse biraz, annen burada ölmeden önce senden yüz kat daha yalnızdı, hayata meydan okuman için bir fırsat bu, böyle şeylerden korkmamalısın, en azından kendini denemiş olacaksın, mezara girdiğinde yakınmak için yeterli zamanın olacak, sil gözyaşlarını civcivim, git, yatağına gir.

Konuşma böyle sonlandı. Bjartur ondan önce yatağa girdi. Asta kafasını eğip ateşin başına döndü. Boğazı ağlamaktan şişmişti ama önemsemiyordu; güzel konuştuğu, tatlı dilli olduğu

söylenirdi, fakat kelimelerin hiçbir yararı olmayacağının farkındaydı; Bjartur yatmış, yorganı üstüne çekmişti, penceredeki karlar mavi renkteydi. Ama camda buz gülleri açmamıştı; oda sıcak, tencerede su kaynıyor, buharlar, duvarda dev gölgeler, soluk bir ışık, Noel. Ne ısrarla, ne tatlı sözlerle fikrini değiştirecek gibi değildi babası. Böyle bir babaya sahip olmak kolay iş değildi, yine de başka birinin kızı olmayı hiç ama hiç istemezdi. Yürekten, kana kana ağladıktan sonra bedeni ele geçiren o ruhsuz, cansız hali yaşıyordu; uzun uzun kaynayan suyun buharlaşıp havada asılı kalması gibi. Birkaç kez burnunu çekti, gözlerindeki yaşlar yavaş yavaş kurudu. Ruhunun ıstırabı bile buharlaşmıştı. Çoraplarını çıkardı, sonra iç gömleğini; bunları yatağın üstüne, sağa sola bakmadan, gelişigüzel bıraktı; bundan böyle her şeyi yapmaya hakkı vardı. Bir bitki gibi boynu bükük, dikleşmiş göğüslerinin narin silueti Noel gecesi mumunun soluk ışığında, buharın çırpınan gölgelerine vurmuş; dudakları ağlamaktan şişmiş, kirpikleri tuzla ağırlaşmış, tencerede kaynayan suyun önünde uzun süre durdu.

O Pure Optimi

Acı da, en az neşe ve sevinç kadar çeşitli biçimlerde gösterir kendini; yeryüzünde nerede bir hayat belirtisi varsa, bu çeşitlilik bir şekilde karşımıza çıkacaktır. Gizemli bir nedenden ötürü kırların ortasında hâlâ hayatta kalmayı başaran çocuklar, bu olgunun pek çok tezahürünü, yalnızca bayramlarda değil, bayram aralarında da deneyimlemişlerdi. İnsanın annesini hasat mevsiminin ilk gününde kaybetmesi ciddi bir deneyimdir; baba en büyük kardeş kaybolduktan sonra evden giderse, bu da özel bir deneyim, acının yeni bir çeşididir; tıpkı bazı insanların, şenliklerde şarkılar ile danslar arasında muazzam bir fark görmesi gibi. Küçük bir kayıp, daha büyük bir kaybın anısını güçlendirir, babanın gidişiyle annesiz geçirdikleri günlerin etkisini daha çok hisseder çocuklar; koyu kışın ortasında, öğle vakti koyun ağılının önünde, şapkalı mantarların arasında tabuta

yerleştirilen annelerinin hayalini, o gün güneşin parıldamaya devam ettiğini belleklerinde yeniden canlandırırlar. Evet, kurt sineği o gün pencerenin pervazında vızıldamayı sürdürmüştü; çiftlikte yaşamın ıstıraplı sevecenliğinin son bulmasından hiç etkilenmeyen, üst kattaki ölüm sessizliğine kayıtsız kalan, şarkı söylemeye bayılan ama tek bir notadan başkasını bilmeyen bir sinek. Bugün o şarkı, o ısrarcı, sevgisiz ve kayıtsız tek nota, o öteki dünya geri geliyor – pencerelerin kara gömüldüğü bugün zihinlerinde bir kez daha vızıldıyor. Ayrı ayrı dinliyorlar bu sesi, birbirlerine bakmadan; gün ortasında ufukta buzullar ve gökyüzü alevler içinde, Mavi Yarlar'ın tepeleri buzlu bir alevle bembeyaz parıldıyor. Zaten korunaklı duvarlardan yoksun olan hayatlarının çatı direği de yok şimdi, tavan üstlerine çöküverecek gibi. Deredeki açıklıkta donmuş tepelere doğru meleyen koyun, çocuklara zihninden geçenleri anlatamaz. Böylece hayvanlara günün son yemini veren iki oğlan, kar yığınına oturuyor, aynı tepelere takatsiz gözlerle bakıyorlar. Hiç dinlenmeden çalışmak zorunda kalmak zor, ama daha da zoru, ne yapacaklarını söyleyen birinin olmaması – böyle bir durumda yaptıkları işi yapmaya nasıl devam edebilirler? Küçük kardeş aniden büyükanneyi hatırlıyor, o her şeyi bilir, yeter ki ne dediğini anlayabilsinler; ağabeyine, büyükannenin olacak her şeyi önceden bilip örgüsünü örmeye devam ettiğini söylüyor.

"Evet," dedi Gvendur, "yüz yaşına yaklaşmışsan, örgü örmekten başka şey yapmıyorsan işin kolay. Biz bu işlerin altından nasıl kalkacağız?"

Küçük Nonni düşündü, düşündü, sonunda cevap verdi:

"Bize tütün lazım."

"Tütün mü?" diye sordu Gudmundur, ne demek istediğini anlamamıştı.

"Evet, tütün. Yaratıcısını bilmeyenin tütüne ihtiyacı vardır. Büyükanne Mal Müdürü'ne böyle dedi, konuşurlarken duydum."

"Yaratıcı mı?" diye sordu Gvendur. "Ne yaratıcısı? Ne dediğini biliyor musun sen?"

"Demek istediğim," diye açıkladı Nonni, "eğer tütün çiğniyorsan, Yaratıcı ne yaparsa yapsın seni etkilemez."

Gvendur: "Tıpkı Helgimiz gibi konuşmaya başladın. Bunun yerine, büyüdüğümüzde babamıza nasıl yardım edeceğimizi, Rauthsmyri'dekiler gibi büyük bir çiftlik kuracağımızı, evler yapacağımızı, daha pek çok şeyi düşünmelisin."

"Evet, onların hepsini de düşünüyorum," dedi küçük Nonni. "Ama büyüyünceye kadar daha çok bekleyeceğiz. Bazen, mesela yüz yıl beklemek zorunda kalırsak, buradan gitmeyi de düşünüyorum. Helgi ne kadar imkânsız dese de, buradan gitmenin bir yolu olmalı. Ama hiçbir şey olmazsa, yıllarca, yıllarca beklesek de buradan gitmeyi başaramazsak, yine de bunca yıl içinde bir şeyler olur, öyleyse hemen büyümüyoruz, sürümüz büyümüyor ya da ineklerimiz yok diye endişe etmeyeceksin. Biraz tütün çiğne de gör."

Bu saçmalıkları daha fazla dinlemek istemeyen Gudmundur Gudbjartsson cevap vermeden oradan uzaklaştı, uçsuz bucaksız karların ve ülkedeki kaygılı kalplerin üzerinden bir gün daha geçmişti. Ertesi gün çocuklar aynı kar yığınına çıkıp en ufak bir toprak parçasının bile görünmediği manzarayı seyrettiler. Gudmundur Gudbjartsson doğrudan lafa girdi:

"Dinle, Nonni, geçen yıldan kalan tütünleri sen mi çaldın? Kuzular içindi onlar, biliyorsun, girişteki eşya kutusunun içindeydi."

Nonni: "Dün tütün istemem demiştin. Bugün neden istiyorsun?

Gvendur: "Hemen ver onu bana, yoksa iyi bir kötek yersin."

Kar yığınında küçük bir itişme oldu, sonunda ağabeyi kardeşinin pantolonundan ezilmiş ve küflü bir tutam çiğneme tütünü çıkardı. "Bunun hepsini tek başına mı yiyecektin, seni açgözlü seni."

Tekrar barıştılar, tütünü kokladıktan, yaladıktan, ağızlarına koyup tattıktan sonra kardeş payı yapmaya, çabuk bitmesin diye az az yemeye karar verdiler. Fakat günün ilerleyen saatlerinde kendilerini feci hasta hissettiler. Mide ağrısı ve baş dönmesiyle kusa kusa merdivenleri tırmanıp üst kata çıktılar, Asta Sollilja onları soyup yatağa yatırdı, ama ne kadar ağızlarını aradıysa da, çocuklar, Tanrı'nın inayeti istemedikleri bir şekil-

de tecelli ederse onları yatıştıracak müsekkin hakkında hiçbir şey söylemediler.

Asta Sollilja elindeki yün yumağını kabartıyordu; bu akşamı bu denli uzun yapan ilerdeki akşamları nasıl unutacaktı? Dün sabah babası son kez indiğinde merdivenin nasıl gıcırdadığını, yuları geçirdiğinde Blesi'nin ağzındaki küçük çanların nasıl şıngırdadığını, ayağını üzengiye koyup bir yanında çantası olan eyere binişini, at ilerlerken toynakların buzlu zemini çatırdatmasını hatırlamaya çalıştı. Bu vedanın anısını belleğinde mümkün olduğunca güçlü tutmak, bir hikâyenin ilk bölümüymüş gibi zihninden hiç silmemek istiyordu, böylece babasının Paskalya'daki dönüşünü düşünerek ferahlayacaktı; muhtemelen yeşil bir Paskalya olacaktı, çünkü Noel'de kırlar beyazlara bürünmüştü; ve sonra, sayısız geceler sonra dışarda at koşumlarının şıngırtısını duyar, babası şimdi dizginleri çözmektedir, merdiven bir kez daha gıcırdar, kapak açılır ve onun yüzünü, güçlü omuzlarını görür, bu O'dur, sonunda gelmiştir işte. Geceler boyunca gelecekten gelen bu hayalin kollarına koştu. Ama sıra sarılmaya geldiğinde bunu yapamıyordu; yeterince yükseğe sıçrayamıyordu. İlerde geçireceği akşamlar, tek bir canlı ruhun içinden geçen ölü insan sürüleri gibi göründü gözüne gecelerce; insan ruhu eğer yaşamaya devam edecekse her gün biraz teselliye ihtiyaç duyar, ama görünürde teselliden eser yoktu.

"Büyükanne, bu bayram bittikten sonra ne var?"

"Ne mi var?" dedi büyükanne. "Ne olsun istiyorsun? Pek bir şey olduğunu sanmıyorum; hatta hiçbir şey yok diyebilirim."

"Ama bir şey bitince mutlaka yeni bir şey olur, büyükanne, Noel bittikten sonra, bir bayram ya da ne bileyim," kendi kendine, "Paskalya'dan hemen önce," dedi, ama alçak sesle.

"Ah, öyle büyük bir bayram var mı, bilmiyorum, Noel'den sonra on ikinci gece gelir, ama o pek bayram sayılmaz. Hayır, hiç sanmıyorum, öyle büyük bayram falan yok."

Asta Sollilja'nın duymak istediği de buydu, on ikinci gece; çünkü beklemek haftanın günlerinin bitmez tükenmez akşamlarını unutturur, bayramlar geleceğe açılan bir köprü olur. "Evet, on ikinci gece, peki sonra ne var?"

"On ikinci geceden sonra Thorri'ye yaklaşmış oluruz."

Thorri, diye düşündü Asta, bu kelime ona yalnızca büyük kar fırtınalarını ve karların aniden çözülmeye başlamasını, karın ve donun amaçsızca birbirini izlemesini, çözülen buzların tekrar donmasını, yeniden çözülmesini, bunun böyle sonsuza dek sürmesini hatırlatıyordu. "Hayır büyükanne, Thorri değil, bayram diyorum. Bayram..."

"Benim zamanımda Aziz Pavlus Günü'nde de, Hazreti Meryem Yortusu'nda da havanın nasıl olduğunu izler, bir kenara not ederdik, ama o zamanlar örf, âdet, gelenek diye bir şey vardı, tabii."

Fakat Asta Sollilja'nın duymak istediği cevap Kül Çarşambası'ydı;[1] Kül Çarşambası'nın, Paskalya'nın habercisi olduğunu hatırlıyordu, ama anlaşılan önce koca bir Thorri ayını, sonra Goa ayını geçirmeleri gerekecekti, ondan sonra sıra Dokuz Hafta Orucu'na gelecekti. Dokuz Hafta Orucu mu? Dokuz hafta! Kim dokuz hafta oruç tutabilirdi? Yine de gönlünü ferah tutmaya çalıştı ve Dokuz Hafta Orucu bittiğinde, Kül Çarşambası'nın pek uzakta olmayacağı sonucuna vardı.

"Ah, ben hep Tövbe Salısı önce gelir diye bilirdim."

"Ama Kül Çarşambası önünde sonunda gelecek büyükanne, ondan sonra da Paskalya'ya çok kalmayacak."

"Bu yeni bir şey olmalı," dedi ihtiyar kadın, başını arkaya atıp göz ucuyla şişlerine bakarak. "Benim zamanımda Kül Çarşambası'nın ardından Büyük Perhiz gelirdi."

"Ne perhizi?"

"Büyük Perhiz, kadın, Lent yani. Böyle cahillik görülmüş müdür! Neredeyse on altı yaşına geldi, Paskalya'nın Kül Çarşambası'ndan hemen sonra geldiğini zannediyor! Benim zamanımda senin gibilere, Lent'i, önemli bayramları, mevsim oruçlarını, Tebliğ Ziyafeti'ni bilmeyenlere ahmak derlerdi."

"Hayırlı Cuma'yı biliyorum ama," dedi Asta, ani bir esinlenmeyle. "Ona daha çok var, öyle değil mi?"

"Sanırım Aziz Magnus Günü ondan önce geliyor," dedi büyükanne. "Yoksulların Perşembesi de ondan önceydi."

---

1 Batı kiliselerinde Büyük Perhiz'in (Lent) ilk günü. Paskalya'dan yaklaşık altı buçuk hafta önce, 4 Şubat ile 11 Mart arasındaki bir güne denk gelir – ç.n.

Genç kızın Paskalya'yı gündeme getirme çabası burada sona erdi; daha fazla devam edemeyecekti. Takvimin çöllerinde kaybolmuş, yerini yönünü bulamaz olmuştu; ellerinin arasındaki yün aniden nemlenmiş ve soğumuş, kabartmayı asla becerememeyeceği karmakarışık bir topağa dönüşmüştü. Bu gençler, neden her şeyin gelip geçici olduğu, Yaradan'ın her şeyin en iyisi bildiği düşüncesiyle rahatlamıyorlardı?

Büyükanne aniden şefkatlenerek, "Ah, senin kaderin büyük bayramlarda değil, kızım," dedi. "Yıllar önce bir Beyaz Pazar hatırlıyorum, mesela, yoksul babam buzların arasından başını uzatan birkaç solmuş ot parçasını yesin diye ineği ahırdan çıkarmıştı. Ayrıca, benim zamanımda yaz dönümünde bile kar fırtınası, görülmedik şey değildi."

Güzel Günler

Koşum takımlarının şıngırtısı mı o? Buzun üstünden toynak sesleri mi geliyor? Dışardan, karanlıktan gelen ses ihtiyar Blesi'nin soluğu mu? Evet, elbette! Hepsi birden bir anda merdivenden aşağı aktılar, kar koridorundan geçip tepeye çıktılar – orada biri mi var?

Hemen yanlarındaki karanlıkta, biri, "Tanrı'ya şükürler olsun!" diye fısıldadı. "Mübarek hayvan sonunda evin yolunu buldu, demek. İşte buradayım. Yaklaşın, yanıma gelin."

Çocuklar yaklaştıklarında, kar yığınında oturan bir adam gördüler. Selamlamak niyetiyle soğuk eline elleriyle dokundular. İki taraf da birbirinin varlığından sevinçliydi.

"Bu evin kapısı yok mu?" diye sordu ziyaretçi.

"Hayır," diye yanıtladılar, ama karların arasında bir delik açtık."

"O deliğe giden yolu göstermenizi rica etsem?" dedi ziyaretçi. "Korkarım hastalandım. Kırların ortasında nasıl oldu da donup ölmedim, ben de bilmiyorum. Bu fırtına beni mahvetti."

Gvendur ihtiyar Blesi'yi ahıra götürürken, diğer çocuklar yabancıyı kar yığınının arasından geçirdiler, kapının eşiğinden

nasıl geçeceğini gösterdiler. "Acele etmeyin," dedi yabancı, yakınır gibi. "Elimde baston olmadan yürüyemem ben." Sonra ite kaka yukarı çıktı, yaşlı kadını selamladı, kapağın yanında, kamburunu çıkarıp titreyerek dikildi. Giysileri dağ yolculuğuna pek uygun değildi; şehirli olduğu her halinden anlaşılıyordu. Büyük olasılıkla bazı yerlerinin donduğunu, belki de zatürre olduğunu söyledi. Çocuklar daha sonra, onu ilk gördüklerinde yaşlı bir adam zannettiklerini hatırlayıp güleceklerdi, oysa sonradan çok genç görünümlü biri çıkmıştı. Kara gömülmemiş minik bir toprak parçasının bile olmadığı bu ıssız yerde en küçük bir değişikliğe aç olan gözleri yabancının tek bir hareketini kaçırmıyor, giysilerindeki düğmeleri bile dikkatle inceliyorlardı – evet, rugan çizmeler giymişti, bu adam kesin kibar bir beyefendiydi. Büyükanne kendini toparladı ve beyefendinin nereden geldiğini sormayı akıl etti; evet, kıyıdan geliyordu.

"Ben de öyle düşünmüştüm, yazık sana," dedi kadın. "Sola, kızım, beyefendi çizmelerini, çoraplarını çıkarmak isteyebilir, ona yardım et, sonra acele bir şeyler ısıt, adamcağızın içi ısınsın. Bu geceyi bizimle geçirmek onurunu bahşedecek misin?"

"Evet, daha fazla gidemem, buraya gelmem bile mucize," diye fısıldadı adam. Sesi çıkmıyor, ancak fısıldayarak konuşabiliyordu, böyle bir adamı dışarda bırakamazlardı. Asta Sollilja, inşallah zatürre değildir, diye geçirdi içinden; ona doğru dürüst bakamayacağı korkusuyla elleri titriyordu; çok büyük bir sorumluluk almıştı, çiftliğin içindeki, dışındaki her şeyden sorumluydu ve ilk kez bir ziyaretçi ağırlıyordu. Ah, ona nasıl davranacağını, ne ikram edeceğini, nasıl bir tedavi uygulayacağını, onunla nasıl konuşacağını bir bilse. Sonunda adam bir fısıltıyla sessizliği bozdu; "Beni buraya Gudbjartur Jonsson adında iyi yürekli bir adam gönderdi, açıkça belirtmese de, hepinize sevgisini yolladığından eminim. Ben, ilkbahara kadar sizinle kalacak olan öğretmeninizim. Buna ben de inanamıyorum, ama yine de doğru işte."

Adam havları dökülmüş şehirli paltosuyla çizmelerinden birini çıkardı, ama öteki çizmesini çıkarmadı; öteki çizme, cansız, ifadesiz, her türlü yaşam belirtisinden yoksun, sanki defa-

larca, katbekat donmuş gibiydi; Asta tam ona bu çizmeyi de çıkarıp ayağını incelemeyi teklif edecekti ki, birden aklına, belki de genç bir kızın, don ısırığı olması, donmuş olması ihtimali olsa da, bir erkeğin ayağıyla ilgilenmesinin uygun olmayabileceği geldi. Adam büyüklerin yatağına uzandı ve Asta Sollilja'dan üstünü örtmesini istedi; Asta daha önce kimsenin üstünü örtmemişti, kalp atışları hızlandı, yine de, küçükken çocuklara yaptığı gibi, paltosunu dört bir yandan sıkıştırdı, çenesine kadar çekti, ama sağ ayaktaki çizmenin üstünü örtemedi, adam bu ayağını paltonun altına sokmamıştı. Yatağın ucunda, hareketsiz duruyordu ayak ve çizme, Asta bu konuda nasıl davranacağını bilemiyordu. Adamın kaşları kalındı, bu kaşların üstüne dökülen, birbirine karışmış saçların dalgalı mı olduğunu anlamak zordu; derin çizgileri olan, sıradan bir adamın yüzüne sahipti; soğuğun etkisi geçtikçe bu yüz pembeleşiyor, daha hoş bir görünüm alıyordu. Asta üstünü örterken içine kahverengi bir gömlek giydiğini görmüştü; evet, bir kez daha bir ziyaretçi gelmişti bu çiftliğe, büyük bir gizlilikle, bir anda gelmişti ve burada kalacaktı. Bundan kimsenin haberi olmayacaktı, Asta kış boyunca kimseyi davet etmeyecekti ki kimsenin haberi olmasın; küçüklüğünde, öteki ziyaretçi geldiğinde olduğu gibi, ondan çekip almasınlar.

"Aşağılarda işler nasıl?" diye sordu büyükanne. Ama adam kıyıdan haberler vereceğine, onun gibi sağlığı iyi olmayan birini, onlarca yıl dünyanın kalabalık, sobalarla ısıtılan şehirlerinin yumuşak ikliminde yaşamaya alışmış birini, kara kışta böyle tehlikeli bir yolculuğa çıkaran kaderin dolambaçlı yolları üzerine anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı.

"Ah, evet," dedi ihtiyar kadın, "ama duyduğuma göre bu soba denen zımbırtı asla yapması gereken işi yapmıyormuş. Benim zamanımda soba falan yoktu, hiçbir şikâyetim de olmadı, gençtim, güçlüydüm tabii o zamanlar, yalnız bir keresinde kurdeşen döktüm, yine de ertesi sabah kalkıp işlerimi yapabildim. Oğlanlar oradaki göllerde balık avlarlardı, onların tuttuğu taze balık yüzünden oldu. Güney'de, çocukluğumun geçtiği yerde."

Adam bir süre cevap vermedi, sessizce yattığı yerden, hayatında hiç soba görmemiş olsa da, son altmış beş yılı ciddi bir

hastalığa yakalanmadan geçiren bu inanılmaz ihtiyarın tıbbi geçmişini düşündü. Sonunda, son tahlilde, yeryüzündeki medeniyetlerin sobalarından çıkan alevlerin, yüreklerin sönmeyen ıstırabını daha da körüklediklerini söyledi; ey ihtiyar kadın, belki de medeniyetin insanı ısıran alevlerinin tehdidine maruz kalmaktansa, az biraz soğukta yaşamak evladır. Doğru, dünyada dış görünüşüyle akılları alan güzellikler var, Kaliforniya'nın mırıldayan meyve bahçeleri mesela ya da Akdeniz şehirlerinin güneşli caddelerindeki palmiye ağaçları; ama icatların elmasları ışıklarını saçtıkça, kalbin ışıltısının azaldığına çok kez şahit oldum. Yine de, ihtiyar, icatları severim ve gücüm yettiğince faydalanmaya çalışırım onlardan.

"Evet," dedi büyükanne, öğretmenin söylediği bilgece sözlerin çok azını çıkarabilmiş, onları da yanlış anlamıştı, "işte ben de bu yüzden Bjartur'un ne yapmak istediğini çıkaramadım, bu havada kendisi geleceğine, senin gibi bir beyefendiyi gönderiyor."

Ziyaretçi sakin bir sesle, "Benim için endişelenme, ihtiyar kadın; medeni hayatın Elmo Ateşi'nden[2] uzaklaşıp biraz dinlenmemin vakti gelmişti," diye fısıldadı. "Koca dünyanın her yanını yıllarca dolaştım, insan hayatlarından oluşan dev okyanusa uzun uzun baktım. Benim yaşadıklarımı yaşayan, benim çektiklerimi çeken bir insan, dağların ardındaki küçük bir dünyaya, bu evdeki gibi basit ve mutlu bir hayata özenir; ama maalesef herkes kolay kurtaramaz kendini, dünya avını kolay bırakmaz. Sonumun, kitaplarda yazıldığı gibi, düşmandan kaçıp daha beter düşmanın eline düşen insanlara benzeyeceğini, bu dağlarda tükenip yok olacağımı sanmıştım; en azından ölümcül bir hastalığa yakalanırım herhalde, diyordum. Ama şimdi, insan hayatının henüz açmamış çiçeğini andıran narin bir genç kızı, elinde kahveyle karşımda görünce, biraz daha yaşamam gerektiğini hissediyorum. Hayır, ihtiyar, hayat asla insanı tümüyle yoksun bırakmaz; ölmeden önce talih, onu son bir tebessümle ödüllendirir mutlaka."

---

2 Gemici ışığı olarak da bilinir, fırtınalı havalarda, kilise kulesi ya da gemi direği gibi sivri uçlu yapıların tepe noktasında görülen ve genellikle parlak bir ışık noktası halinde beliren atmosfer elektriği boşalması olayı – ç.n.

İnsan hayatının henüz açmamış çiçeğinin sunduğu kahveyi almak için minnettar bir tavırla toparlanıp yatakta oturdu, ama çizmeli ayağı hâlâ yatağın ucunda kaskatı uzanıyordu. Oğlanlar büyülenmiş gibi bu seçkin uzvu inceliyorlardı; bastonuyla birlikte adamın soyluluğunun en büyük kanıtıydı bu ayak ve çizme. Evet, Asta ona verdiği çavdar ekmeğinin üstündeki yağa biraz şeker de eklemişti; bunu kimseye yapmazdı, kendisi hariç; bazen kendini şımartmak için o da yağına şeker katardı; en büyük lüksü buydu bu marifetli ve güzel kızın. Öğretmen, hayatında bu kadar nefis bir şey yememişti, "Tanrı'ya şükürler olsun ki", diye ekledi, "hâlâ kızaran kızlar var." Ona her teşekkür edişinde Asta'nın yanakları kızarıyordu çünkü. Öğretmen dirseğine dayanmış, soluk renkli elbisesinin içindeki sıska bir kıza teşekkür etmek için doğru sözcükleri bulmaya çalışıyordu; o ki insan hayatlarından oluşan dev okyanusa bakmıştı. Büyük insanlar ne de mütevazıdır! Ona her teşekkür edişinde Asta, Kaliforniya'nın mırıltılı meyve bahçelerinden, Akdeniz'in güneşli, palmiyeli caddelerinden onlara güzel şeyler öğretmek için karlı dağları aşarak gelen bu adamı memnun etmek için elinden gelen her şeyi yapacağına bir kere daha yemin ediyordu. Sabahları erken kalkmaktan nefret ederdi; şimdi bir anda, onun kahvaltısına krep hazırlayacağı ertesi sabahı iple çekmeye başlamıştı. Evet, adamın suratı gülmese de bir tebessüm barındıran yüzlerden değildi, bu da doğaldı çünkü o bir yaz ziyaretçisi değil, kış ziyaretçisiydi, ama eğlence vaat eden zeki, ciddi gözleri vardı, tasasız bir anlayışla Asta'nın ruhunun ve bedeninin derinliklerine bakan, bedenin sorunlarının da, ruhun sorunlarının da üstesinden gelebileceği hissini veren gözler, insanın mutsuz olduğunda kendisine faydası olacağı düşüncesiyle gözünün önüne getirebileceği gözler; hayır, artık onun yanında, hâlâ biraz kızarsa da, utangaç ve ürkek davranmıyordu, babası hakkında sorular bile sordu.

"Evet hayatım," dedi öğretmen, "o adam gerçek bir Viking; ama böyle kestane saçlı, soluk tenli bir kızı olduğuna rüyamda görsem inanmazdım."

"Bruni ona bir iş vermiştir umarım," dedi yaşlı kadın.

Ziyaretçinin cevabı; "Yo, tam aksine," idi, "o günler geride kaldı. Bu yörede baskıcılığın ve tekelciliğin devri sona erdi. Demokrasinin getirdiği nimetlerin değerini bilecek kadar olgunlaştık sonunda."

"Bak şu işe!" dedi yaşlı kadın.

"Şimdi ipler Ingolfur Arnarson Jonsson'un elinde, ihtiyar," dedi ziyaretçi. "Dulların, yetimlerin kanını emenler sonunda layığını buldular. Dinleyin, güzel günler göreceğimiz yeni bir çağ başlıyor, 'Yeni Yüzyıl'a Ağıt'ta yazıldığı gibi, kadim çağlardan beri devam eden zulme son verecek, yoksullara ve ezilmişlere adalet dağıtacak, kendilerini özgür, güçlü hissetmelerini sağlayacak bir umut çağı. Güç, sağlıklı ticari ilişkiler kuranların eline geçti. Tulinius Jensen, Noel'den önceki son gemiyle ülkeden ayrıldı. Ingolfur Arnarson'un ticaret hakkındaki görüşlerini desteklemek için savaştık ve kazandık. Dünyanın önde gelen hümanist iktisatçılarının görüşlerinden etkilenerek İzlanda'ya dönen bu genç aristokrat, tacirlerin üreticinin boynuna geçirdiği borç zincirini kırdı, yıllardır bir gram çavdar bulamayanlara bile kredi verdi – işte böyle bir adamı destekledik biz. Yoksul bir baba tanıyorum, geniş bir ailesi var, edebiyata ve okumaya meraklı olduğu için de evi tamtakır; geçen sonbaharda Ingolfur Arnarson ona yarım fıçı tuzlanmış koyun eti gönderdi; büyük bir kutu da kolonilerden gelen çeşitli eşyalar. Buna ne dersiniz? Dahası, mezbahada on beş gün iş de verdi; bu arada, oradaki gençlerin çoğu köşe başlarında mızıka çalıp pineklemekten başka şey bilmiyor; otokrasiye ve baskıcı yönetimlere tapıyorlar, kanlarım emen sülüğün onları selamete çıkaracağını sanıyorlar. Evet ihtiyar, Ingolfur Arnarson büyük bir adam, bütün dünyayı parmağında oynatabilecek yeteneğe sahip bir dâhi, hükümetle doğrudan ilişki içinde olmasını sağlayan ayrıcalıklı konumunu elinin tersiyle iten bir insansever; ezilenlerin ve hor görülenlerin yanında olmak için şöhretini ve hayatını gözden çıkarabilen bir kahraman. Alt sınıfların yanında yer alan birini gazeteler görmezden gelir tabii. Ama biz onu Bruni'nin bürosuna yerleştirmeyi başardık. Yazevi'nin Gudbjartur Jonsson'unu son gördüğümde, Ingolfur Arnarson'un mobilyaları-

nı Kule Evi'ne taşıyordu. Anladığım kadarıyla kooperatifte ambar görevlisi olarak iş bulmuştu, daha sonra orada çalışacaktı."

"Evet, biliyorum," dedi ihtiyar kadın. "Biri gider, biri gelir, bu hep böyle olmuştur. Tacirler hakkında kötü konuşan çok olur; bu doğru, ne kadar zenginsen, o kadar kıskanılırsın. Yeni gelen hep baş tacı edilir, eskisi hep şeytan olur, Tanrı senin ömrüne bereket versin, bu yaşıma dek öyle çok tacir gördüm ki."

Bu kadar yaşlı bir kadınla ayrıntılara girmenin anlamsız olacağını anlayan öğretmen, ne kadar gecikse de, adalet güneşinin bir gün mutlaka doğacağını söyleyip konuyu kapattı.

"Evet, hepimiz güzel günler göreceğiz. Bir nakarat gibi tekrarladığı bu sözler, bu yeni dürtü, kışın kasvetli müziğinin içinden yükselen, takvimin katı yasalarıyla buz kesmiş kalpleri ısıtan bir sevinç çığlığı gibiydi; dinleyin, artık her gün bayram olacak, tütün artık ne idüğü belirsiz bir Yaratıcı'nın başımıza açtığı dertlerin tek ilacı olmaktan çıkacak." Sonra torbasının ağzını açtı. Çocuklar az ötesinde yarım daire yaparak toplandılar.

Torbanın ağzından önce şahsi eşyalarını, çantasını, insanı güçlü bağlarla hayata bağlayan ya da en azından hayatı çekilir kılan öteberiyi çıkardı. Neydi bu öteberi? Yamalı bir gömlek, pek iç açıcı görünmeyen bir çorap teki. Bu hazinelerini gizemli bir ciddiyetle, büyülü bir erdeme sahiplermiş gibi eliyle yokladı, sonra tek kelime söylemeden yastığının altına koydu. Bu hareketi çocuklara, insanların büyüklüklerini böyle küçük davranışlarda gösterdiğinin kanıtı gibi göründü. Sonra doğrudan çocukları ilgilendiren şeyler – öğretmen olarak yanında taşıdığı eğitim araçları çıkardı. Bu dikdörtgen paketleri şefkatle elledikten sonra şöyle dedi: "Evet çocuklar, işte hepsi burada; dünyanın bilgeliği bu paketlerin içinde." Gerçekten de öyleydi; paketlerden yeni, kokulu kitaplar çıktı, her biri renkli, parlak kâğıtlarla kaplanmış ve beyaz sicimle sarılmıştı; içleri de, dışları da resimli bu kitaplarda gökkuşağının bütün renkleri vardı; içleri inanılmaz bilgilerle doluydu, bilinmeyen hayvan türleri, eski krallar ve isimsiz halklar, yabancı ülkeler, sayıların büyülü yönleri, İzlanda'da Hıristiyanlık, ruhun açlığını çektiği her

şey, ruhu yükseklere çıkaran, yalnızlığın kasvetini dağıtan harikulâde hikâyeler. Evet, güzel günler bizi bekliyor.

Kitapların her birine azıcık dokunmalarına izin verildi; bu gece yalnızca parmak uçlarıyla dokunabilirlerdi, edebiyat kirli elleri sevmez; önce her cildin üstüne beyaz kâğıt koymalıyız, kapaklar kirlenmesin, sırtları kırılmasın; kitaplar bir ülkenin en değerli varlıklarıdır, kitaplar, tekelciliğe, salgın hastalıklara, yanardağ püskürmelerine, ülkenin bin yıllık tarihinin büyük bölümünde birbirinden o denli uzaktaki çiftlik evlerini örten tonlarca kara rağmen, halkın kültürünü sonraki nesillere taşımayı başarmışlardır. Babanız da, tahsilsiz bir adam olmasına karşın, bu gerçeği çok iyi biliyor. Bu yüzden size bu kitapları ve beni yolladı, şimdi birlikte bunları nasıl kullanacağımızı öğreneceğiz; çocuklar babalarını düşündüler, onu minnetle anarken bir yandan da yutkundular, evet, onları terk etmişti ama unutmamıştı. Babaları böyle bir babaydı işte, Asta Sollilja kendini tutamadı ve oğlanlara, "İşte gördünüz, kimsenin bizimki gibi babası yok, özel bir öğretmen yolluyor, bize her şeyi öğretsin diye," dedi.

"Bu kitaplar ülkeleri anlatıyor mu?" diye sordu küçük Nonni.

"Evet ufaklık, eskilerini de, yenilerini de anlatıyor; yeni ülkeler genç bir kız gibi okyanustan yükselirler, değerli kabuklarını, mercanlarını yazın ilk ışıklarıyla yıkarlar; eski ülkelerde ise kokulu ormanlar, huzurla hışırdayan yapraklar vardır; ay ışığında mavi dağların ardından yükselen bin yıllık şatolar, yeşil, kıpırtısız okyanuslara kucak açan, dans eden güneş ışıklarında bembeyaz parıldayan şehirler vardır. Evet, ablanın da dediği gibi, dünyanın büyük ülkelerini oraları gidip görmüş birinden öğrenmek herkese nasip olmaz."

Bir süre daha kitaplarla oyalandılar, ama daha ilk günden bütün resimlere bakmak olmazdı, her gece bir kitaba bakmalıydılar – Roma'nın resmi mesela, anlaşılan bu şehir çiftliğin üstündeki dağ kadar büyüktü, sonra zürafa, boynu o kadar uzundu ki, şurada aşağıda, kapıda oturuyor olsa, başı bacadan dışarı çıkardı, tabii oralarda baca varsa. Böyle konuşurlarken bir de baktılar akşam bitmiş, gece oluvermiş; akşamın

bu denli hızlı geçmesine hiç tanık olmamışlardı. Kitaplar tekrar dikkatle kılıflarına yerleştirildi; akıllarında yüzlerce soru vardı ama hayır, bu gece bu kadar yeter. Öğretmen yorulmuştu ve uyumak istiyordu; engin bilgisini müsrifçe, bir anda tüketmemeliydiler.

Adam soyunurken çocuklar her hareketini saygıyla izliyorlardı, ama Asta Sollilja arkasını döndü ve büyükannesinin yanına gitti. Adam yatarken bastonunu yanına uzatmıştı, sonra üzerini giysilerle örttü, belki de bastonun ruhu vardı. Sonunda sağ ayağındaki çizmenin bağcıklarını çözmeye başladı. En küçük bir hareket için büyük gayret sarf ediyordu. Bazen Mal Müdürü'ne benziyordu, bazen de kitapçıyı andırıyordu; aman, ne saçmalık, sık sık gürültüyle mendiline öksürüyordu, her şey onun çok özel biri olduğuna işaret ediyordu. Peki, bu cansız sağ çizmeden ne çıktı? Bir ayak. Ama bu bizimkiler gibi sıradan, beyaz ya da açık tenli, üstünde bir parça kıl olan, yaratıcının eseri bir ayak değildi; özel bir ayaktı bu, koyu kahverengi, uzun uzun cilalanmış, üstünde et ya da kan olmayan, marangoz atölyesinden çıkmışa benzeyen bir ayak. Bu kez kendini tutamayan Küçük Nonni'ydi: "Ooo, gel de adamın ayağına bak, Sola!" Ama Asta Sollilja, elbette, adamın ayağına bakmak istemiyordu, böyle bir davranışın iffetsizlik olacağını hissediyordu ki, bu da gayet doğaldı. Arkasına dönmeden, "Biraz terbiyeli ol, kendinden utanmalısın," diye cevap verdi. Fakat ertesi sabah dışardaki ağılda kardeşlerine nasıl bir ayak gördüklerini, adamın ayağında bir tuhaflık olup olmadığını sormadan edemedi. Çocuklar ayağı olabilecek her açıdan tartıştılar, koyunlara yemini verdikten sonra tekrar tartıştılar, sonra adam hakkında konuştular: Ne müthiş bir adamdı bu, onlara öğretmenlik yapacak olması ne büyük şanstı, ilkbaharda, eğitimlerini bitirdiklerinde, ne çok şey öğrenmiş olacaklardı. Yalnız olduklarında adam hakkında konuşmaya doyamıyorlardı; her şeyiyle özel bir insandı ve fısıltıyla konuşmasından marangoz işi ayağına, bir ruhu varmış gibi birlikte yattığı bastonuna kadar her şeyinin üstünde bir gizem perdesi vardı. Yazevi'nin çocukları böyle bir adamla birlikte oldukla-

rı için gerçekten şanslıydılar. Bir süre sonra, Kule Evi'ni Bruni'den alıp Ingolfur Arnarson Jonsson'a veren oymuş, yoksullar da bir parça çavdar etmeği yesin diye öyle yapmış gibi bir duyguya kapıldılar. Bir de, büyük yerlerden gelen yakışıklı, saygın görünüşlü insanların hepsinin açık kahverengi gömlek giymesi tuhaf değil miydi?

Şimdi burada, küçük odalarında yatıyordu, günün ilk ışıklarıyla, ay ışıklarıyla yıkanan eski ve yeni ülkeler görmüştü; evet. çok, çok şey görmüştü. Keşke her dediğini hatırlayabilseler, sonra tekrar edebilselerdi; bu adamın ağzından çıkan her söz altın değerindeydi. Evet, gözlerinde bilge bir ciddiyetle orada uzanıyordu, battaniyeyi boynuna kadar çekmiş, onlarla birlikteydi, mırıltılı meyve bahçelerinde büyüyen bu adam, sırf onların hatırına, tehlikeli bir yolculukla kırları aşmış, onlarla bu çatıyı paylaşmaya gelmişti; ah, keşke ona bu zahmetlerinin karşılığını verebilsek, ona ne kadar minnettar olduğumuzu gösterebilsek! O gece çocuklar yatağa girdiklerinde, büyükanne gibi tütün çiğnemeden, geceler boyunca aynı bedeni soyup ertesi sabah giydirmekten yorulmadan, yüz yaşına kadar yaşayabileceklerini hissediyorlardı. Yarının getireceği güzellikleri dört gözle beklemek gerçek mutluluktur kuşkusuz.

"Evet," diye fısıldadı adam, "burası bir masum kalpler krallığı. Dünyanın en büyük, en gösterişli yerlerini gören benim gibi birinin buradan etkilenmesi tuhaf." İçini çekip ekledi: "Evet, evet bu ayağım beni uzak ülkelere götürdü, insan ruhunun çırpınan kanatlarının bir türlü huzur bulamadığı, benlik tapıncıyla dolu bir dünyada başkaldırının yokuşlu yollarını tırmandım; günlük yaşamın yosunlu yollarında, masumiyetten ve huzurdan uzak, sevgiden uzak yürürken, yalnızlığın buzlu nefesini ensemde hissettim. Asta Sollilja, aşkım, yatağın yanma bir damla kahve bırakırsan çok sevinirim, kalbime iyi geliyor. Ama bu gece kalbimin bana ihanet edeceğini sanmıyorum."

Çocuklar yatmış, duvar lambası sönmüştü. Odadaki tek ışık, büyükannenin rafında yanmakta olan küçük mumdan geliyordu. Evet ve genç kız babası gittiğinden beri yıkanmadığını ha-

tırladı, giysilerini çıkarmadan, gizlice, biraz yıkandı, saçlarını taradı. Sonra odayı boydan boya geçip yatağına gitti; küçük Gvendur'un tek yatak arkadaşıydı artık, çıkarmak için başının üstüne getirdiğinde, elbisesi şikâyet eder gibi çatırdadı. Artık bir paçavraya dönüşmüştü ve çok dar geliyordu. İç gömleğini çıkarmadı, öğretmenin görmesinden korkuyordu; sessizce yatağın kardeşinin karşısındaki boş yanına kaydı. Büyükanne o anda küçük mumu söndürdü.

Öğretmen karanlıkta "İyi geceler," dedi ama Asta Sollilja bu kibarlığa nasıl karşılık vereceğini bilmiyordu, yüreği hızla çarpmaya başladı, biraz düşündükten sonra cevap verdi: "Evet."

Konukları horuldamaya başladıktan epey sonra çocuklar hâlâ uyumamışlardı, burunlarında kitapların kokusu, hayatlarına güneş gibi doğan bu yeni dönemin tadını çıkarıyorlardı. Fakat algıları yavaş yavaş mutlu bir karmaşaya dönüştü, farkında olmadan esnek bir dünyaya doğru kaydılar ki bu dünya, oldukça akıldışı olsa da, dünyaların en sahicisidir; özellikle de hayvanlar boyunlarını bacalardan uzattıklarında ve dağ, karanlık, gıcırdayan basamakları kuleye doğru uzanan güzel bir Hıristiyan kilisesine dönüştüğünde. Adı Asta Sollilja idi ve şu andaki niyeti kulenin tepesine ulaşmaktı. Önceleri çok dikkatli ve ürkekti, ama bir kez tırmanmaya başladığına göre, devam etmeli ve yükseklere, çok yükseklere çıkmalıydı. Merdivenin basamakları gıcırdıyor, gıcırdıyordu. Babasının arkasında bir yerlerde olduğunu biliyor, bu yüzden korkuyordu. Daha hızlı, daha hızlı seyirtti, tepeye önce o çıkmalı. Sonunda korkudan nefesi tıkanmıştı, fakat karanlık basamaklarda tek başına koşturmak, kulenin ta tepesine tırmanmak öyle hoş bir hisli ki, tepeye en tepeye, hayır, hiç kimse bilmeyecek. Sonra merdiven daralmaya başladı, duvarlara çarpıyor, gıcırtı sesleri giderek artıyordu, yavaş yavaş korkusu neşesine üstün geldi, ah, dışarda sessiz sedasız duracağına neden bu Hıristiyan kilisesine gelmişti ki, babası da onu yakalamak üzereydi, yakalarsa yüzüne tokadı basacaktı. Sonunda, yukarıda bir ışık huzmesi gördü, açık bırakılmış bir kapı, saat kulesi ve onun yaklaşmasını seyreden bir yüz vardı. Hangi yüz? Neşe'nin yüzü mü? Hayır, hayır bu

bambaşka bir yüzdü, bütün yaşlı, çirkin, melun herifleri barındıran yaşlı, çirkin, melun kitapçının yüzü; değneğine dayanmış, kahverengi gömleğiyle üstüne gelen de oydu; bu çirkin herif kahverengi gömleği nereden bulmuştu? Elinde kitabıyla Asta'yı bekleyen oydu demek:

"Sana bir kitap göstereyim, yepyeni ve bügünlerde çok moda. İşte, şuna bir bak, küçük hanım, tam okumak isteyeceğimiz bir şey, öyle değil mi?"

Asta başını kitapçıya doğru kaldırdı, ter içindeydi, elleri sırsıklam olmuştu; kötü rüyaların alameti olan, bütün bir gece onu uykusuz bıraktıktan sonra yaklaşan günün her anında ortaya çıkabilen istemsiz kasılmalarla titriyordu. Kendi çığlığının sonunu işiterek gözlerini açtı, yataktan fırladı, nefes nefese kalmıştı. Kalbinin parlak örse inen demir çekiç gibi çıkardığı sesi işitti. Islak elini kaşının üstünde gezdirdi. Hayır, hayır. Tehlikede değildi, sadece kötü bir rüyaydı. Hayatlarını düzeltmeye, bir üst seviyeye çıkarmaya gelen adam iki metre ötede uzanmış yatıyordu; sabah kendini iyi hissetsin diye ona krep yapacaktı. Onun uykuda çıkardığı sesleri dinlerken korkusu yavaş yavaş geçti ve ona mutluluk diledi. Evet, güzel günler bizi bekliyor. Sonra yeniden uzandı.

Şiir

Ve eğitim ışığı parlamaya başladı.

Dünya medeniyetinin başlıca harikaları, sadece çocukların ilk akşam dersinde hayran kaldıkları zürafa ve Roma şehri değildir, başka pek çok şeyin yanında fil ve Danimarka da vardır. Evet, her gün yeni bir hayvanı, yeni bir ülkeyi, kralları, tanrıları, bir hayatları ve kendine özgü değerleri olan ama bir rakamdan fazla bir şey ifade etmeyen, istenirse sayıları toplanıp çıkarılabilen halkları öğreniyorlardı. Son olarak da şiir, ki o bütün ülkelerden daha büyüktür; şiir ve onun ışıldayan sarayları. Ruh, hepsinin üstünden uçar, rüzgârın dehlizlerinde uçan bir kartal gibi, göklerin ihtişamını seyreder.

Sabahları dışarda marya ağılında toplanıp, sadece kitapların içeriğini bilmekle kalmayan, o satırlarda yazılanları kendi gözleriyle görmüş olan, kendi ayaklarıyla o ülkelere giden bu adamın, dünyayı ele geçirdiği anlaşılan bütün o budalalıklardan sonra, nereden çıktığını çözmeye çalışıyorlardı. Öğretmen sadece şehirleri ve hayvanat bahçelerini görmekle kalmamış, insanların mutluluk ya da huzur buldukları yerlerde gezinmişti ve kalbin gizli köşelerine anahtar gibi uyup onları açan kelimeler bulmakta ustaydı.

Gvendur hayvanlar hiyerarşisinde koyunların yeri üzerine kafa yorar, kuzularla maryaların sayısını çarpmaya, çatıdaki kalasların sayısından yerdeki tahtaları çıkarmaya çalışırken küçük Nonni sürekli başka ülkeleri düşünüyor, onların gerçekten var olduğu, küçük çocukları rahatlatmak isteyen iyi niyetli kişilerin boş gevezelikleri olmadığı kuramını güçlendirecek kanıtlar buluyordu. Asta Sollilja'ya gelince, o şiirin kanatlarında uçuyordu; geçen yıl bir ilkbahar gecesi, yedi dağı aşan küçük kızın öyküsünü okurken, uzaktan gelen ve onu bambaşka dünyalara çeken bir mırıltı işitmişti; ve şimdi o mırıltı kulaklarında bir şarkıya dönüşmüştü, ruhu o şarkıda ilk kez kendi köklerini, mutluluğu, kaderi, acıyı ve daha pek çok şeyi bulmuştu. Bir adam, şans eseri, yaban ellerde yüz binlerce taş arasında ince, narin, çaresiz bir çiçek bulur ve şu soruyu sorar: Yaşam neden her zaman, her yerden boy vermeye bu denli azimli? Bu bitkiyi koparıp pipomuzu temizlemek için mi kullanmalı? Hayır, çünkü bu bitki, bir yandan da, hayatın tüm sınırları ve sınırsızlıkları üzerinden yaşam buldu, bu yüz binlerce taşı aşan bir iyilik için yaşıyor, tıpkı senin ve benim gibi; onu dikkatle sula, ama koparma, belki de o küçük Asta Sollilja'dır.

Asta balad şairlerinin karmaşık dili konusunda daha önce bilgilendirilmiş ve eğitilmişti ve bu ilk eğitim ona bir dayanak sağlıyordu. Fakat arada bir fark vardı; baladlar bitki vermeyen çorak toprakları, taşları anlatıyordu ama yeni şiire ruhun çiçekleri ve onların hüzünlü kokusu sinmişti. Öğretmenin şiir okuyuşu babasınınkinden çok farklıydı; uyakları, iç uyakları özellikle vurgulamıyordu, bu adam şiirleri ağzından

bal damlayan, şaşırtıcı bir zarafetle fısıldıyarak okuyordu çünkü şairlerin gizine ulaşmıştı ve bu giz odadaki tüm cansız nesnelere yayılmıştı, elini yatağın soğuk tahtasına uzatsan, içinde bir kalp çarpıyormuş gibi yumuşak ve sıcak bir his duyuyordun. Bu adam, Asta'nın ilk âşık olduğunda bulutlarda okumaya çalıştığı kelimeleri biliyordu; o zamanlar sadece küçük bir kızdı elbette, bulutları anlamaması gayet doğaldı, orada, aslında var olmayan bir şey aramıştı. Arazilerine tüfekle ateş etmek için gelen adam şiir bilmiyordu, şiirden, insan hayatındaki en değerli şeyden habersizdi. Audur Jonsdottir onunla evlense bile, ağzından tek bir dize duyamayacağını düşününce göğsü gururla kabardı. Evet, ona gülümsemişti, gülümsemediğinde de yüzünde gülücükler açmıştı, fakat gözlerinde o renkli ışıltı, sesinde şiirleri bilen ve onları her fısıldayışında Asta'nın bedeninde titreşimler uyandıran, cansız nesnelere ruh veren özgüven yoktu.

Böyle ıssız bir çiftlikte yaşayan bir genç kızın, daha çok erdemi ya da en azından fedakârlığı dile getiren şiirlerden etkilenmesi – özveriyle çalışan büyük ruhları ya da geçen ilkbaharda kendisinin de yapabileceğini hissettiği gibi, değerli bir amaç için kahramanlık yapanları anlatan şiirlerden hoşlanması beklenir. Ama durum hiç de böyle değildi. Kalbine en çok seslenen, onu gözyaşlarına boğan şiirler, hayalleri gerçekleşmeyenlerin kalplerindeki acıyı, o acının güzelliğini anlatanlardı. Sonbaharda kıyıda yatan terk edilmiş, dümensiz, direksiz gemi; yine sonbaharda, fırtınada kaybolmuş, sığınacak yer arıyan tüysüz, perişan kuş; duvarda telleri sahibinin ölümüne sessizce ağlayan harp – bunlar onun şiiriydi, bunları anlıyordu. Colma'nın kırlar üzerine şiiri uyaksızdı, ama bir anda baştan sona ezberlemişti. Genç bir kızın, kırlarda buluşan iki âşık için hülyalanacağını düşünürsünüz, o ise geceleri kırların aşkla bütünleştiği satırları okumadan yatağa girmiyordu; aşk ve kırlar, gözyaşları yanaklarından süzülüyor, sadece Colma için değil, kendisi için de değil, bütün dünyayla beraber, aşk için ağlıyordu:

Doğ, ey ay,
Bulutların ardından!
Doğun gecenin yıldızları!
Işığınız rehberim olsun
Beni sevgilimin
Uyuduğu yere götürün

Yatışın artık
Ey vahşi rüzgârlar!
Yatışın, ey çalkantılı sular!
Bırakın şarkım
Fırtınaların tepelerinde yankılanıp
Sevdiğimin kulağına gitsin

Hıçkırıkları duyulmasın diye yüzünü yastıklara gömüyordu; sesini duymamalıydılar, çünkü Ossian için ağladığı kimsenin aklından geçmezdi. Bu şiir neden onu ağlatıyordu? Çünkü o da Ossian gibi kırları ve aşkı biliyordu; çünkü kırları bilen aşkı da bilir, aşkı bilen, kırları da bilir.

Ve Mississippi'deki avcı. Bir zamanlar bir adam vardı. Avcıydı ve bütün dünyayı gezmiş olmalıydı. Şiirde Fransa'nın güzelim kırlarında doğduğu yazılıydı – "Soylu ailem orada yaşardı." Güzel, zevkli, latif olan her şey onu memnun etmek için çabalardı. Çocukluğunda Seine Nehri'nin kıyısındaki çiçekleri okudu. Tüm tantanasıyla Paris onun beşiği idi. Sevgili kardeşleriyle, dostlarıyla geçirdi zamanını, dostlarından kız olanları Asta Sollilja'dan bin kere daha güzeldiler:

Kara gözlü bir kızı hatırlıyorum
Ve ılık dudaklarındaki, aşkı vaat eden tebessümü

Fakat hayal ettiği mutluluğu da, ihtiyacı olan huzuru da bulamamıştı; Asta onu anlıyor ve tam da bu nedenle, mutluluğu ve huzuru bulamadığı için onu seviyordu; kalbinin derinliklerinde, kaçıp gittiği için seviyordu onu. Avcı şimdi çağıldayarak akan Mississippi'nin ağaçlıklı kıyılarına oturmuştu:

Ormanın gölgesinde kurtun gezindiği,
Ürkek alaca geyiğin avcıdan kaçtığı,
Kanlı baskınına hazırlanan panterin
Ağaçlara sürünerek ilerlediği yerdeyiz.

Asta şiirle ve başka şeylerle hep kendine özgü bir ilişki kurmuştu. Sözgelimi, bir gece, yatağa girdiğinde hep yaptığı gibi, uyuma taklidi yapmıştı ama uyumuyordu. Büyükannenin mumu söndürmesini bekliyordu. Dakikalar geçti. Sonra, göz ucuyla, yatakta oturan, elini çenesine yaslamış bir adam gördü. Onun çıkık elmacık kemiklerini, başka zamanlarda şiirin büyüleyici ışığıyla ve rengiyle aydınlanan karanlık, sorgulayıcı gözlerinin üstündeki kaşlarını inceledi, boğazının fanilasına kadar çıplak olduğunu gördü; adam önüne bakıyor ve düşünüyordu, tıpkı şiirdeki gibi:

Çocukluğumun dünyasından uzaklaşıp
Dağların, rüzgârların, soğuk denizlerin ötesine yürüdüm
Bu ıssız ormana gelinceye dek
Hiçbir yerde huzur bulamadım

Kafasının üstündeki kirişler, çürümüş kalaslar ceylanların ve panterlerin gezindiği hışırtılı bir ormana dönüştü; karları derinden, daha derinden savurarak yamaçlara yığan fırtınanın sesi Mississippi'nin çağıltılarıydı; dünyanın o güzelim şehirlerinden kaçan öğretmen orada oturuyor, geçmiş hayatı gözlerinin önünden geçiyordu.

Gençliğin ateşli çiçeği boynunu büktü,
Hayat kış ayazının yaprakları gibi kuru ve soluk
O gür parlak saçlara karlar, kırağılar düştü
Eski günlerin o zor kazanılmış şöhreti bir serap artık

Hayır. Asta Sollilja kahramanlıktan, fedakârlıktan, erdemlerden çok, hiçbir zaman gerçekleşmeyen ya da bir amacı olmayan rüyaları, bir ziyaretçi kılığında gelen ya da gelmeyen mut-

lulukları, mutlulukların nasıl geldiğini, nasıl gittiğini ya da nasıl ulaşılmaz olduğunu anlatan şiirleri seviyordu. Bu adamı görüyor, onu nesnel bir bakışla değil, arka planda ormanın, dünyanın en derin ve en güçlü nehrinin çağıltısının, şiirin renklerinin her şeye nüfuz ederek ışıltıya boğduğu, kendine özgü bir bakışla anlıyordu.

Tanrı

Gelelim Tanrı'ya.

İki yıldan uzun zamandır Asta ve kardeşleri Tanrı'yı tanımak, O'nun nerede olduğunu, ne düşündüğünü, gerçekten dünyanın hükümdarı olup olmadığını öğrenmek için yanıp tutuşmuşlardı.

Ve şimdi çiftlikte, başlıca konusu Tanrı olan İncil hikâyeleri ve İlmihal kitapları ve bütün varlıkların en yücesi olan bu ilginç varlığın en azından temel özelliklerini bildiğinden emin oldukları bir öğretmen vardı. O'nun dünyayı nasıl yarattığı derhal ilgilerini çekti, niçin yarattı sorusuna doyurucu bir cevap alamamışlardı, ama olsun. Yaratması gerekiyordu ve yarattı; yine de günahı, özellikle de ilk günahı anlamakta güçlük çekiyorlardı, bir kadının elmayı neden bu denli tutkuyla istediği bir türlü çözemedikleri bir gizdi; elmanın baştan çıkarıcı özelliklerini bilmiyor, onu bir çeşit patates zannediyorlardı. Daha da anlaşılmaz bir şey, kırk gün kırk gece yağan yağmurun yarattığı tufandı. Burada, kırlarda, zaman gelir, iki yüz gün iki yüz gece, neredeyse hiç ara vermeden yağmur yağardı, ama hiç tufan olmamıştı. Bu bilmeceyi çözmesi için sıkıştırdıklarında, öğretmenleri "Şey, ben de pek emin değilim," gibi bir şeyler geveledi. İncil'de Rabbin bir gece, iki meleğin eşliğinde, uzak bir ülkede yaşayan bir adamı ziyaret ettiği yazılıydı, ancak ayrıntıya pek girilmiyordu; Rab neye benziyordu? "Ah, sanırım sakalı olmalı," dedi öğretmen, pek inandırıcı olmayan bir sesle; uzun süredir yatakta yatıyordu, ellerini başının altına yastık yapmış, düşünceli gözlerle tavana bakmaktaydı. Küçük Non-

ni'nin aklma Rabbin giysileri olup olmadığı geldi – Rab çıplak mıydı? "Utanman yok mu senin!" diye haykırdı Asta Sollilja. Yüce Tanrı daha sonra biricik evladını yeryüzüne göndermişti; hikâyeler anlatan, mucizeler yapan iyi bir adamdı bu, ne ki bütün bunlar çocuklara, bilinmeyene olan ilgisi onu pek saygıdeğer kılmayan Yztadaleli Olafur'u çağrıştırıyordu; meselleri ve mucizeleri çok uzaklarda, kimsenin görmediği ve bilmediği bir ülkede geçen olaylarmış gibi hiç etkilenmeden dinliyorlardı. Uzak ülkelere merakı herkesin malumu olan küçük Nonni bile oraya gitmek istemiyordu. Bu konuyu her açtıklarında öğretmen hep başka şeyler anlatmaya başladığı için, çocuklar uygunsuz bir şey sordukları hissine kapılıyorlardı. Hiç çarmıh görmemişlerdi, ama çarmıha gerilmek onlara doğaüstü, korkunç bir felaket gibi göründü; ister istemez geçen Noel'de olanları, ağızlarına almaya bile korktukları, gece yarısı tuhaf bir pozisyonda yatarken ter içinde kaldıkları, pencereye bakıp orada bir ışık görmeyi umdukları, en kötü rüyaları çağrıştıran olayları hatırladılar. Asta Sollilja kitabı sertçe kapadı; okuduğu şeyler korkunçtu; umarım Nonni bunu büyüyene dek okumaz, diye düşündü, kardeşi Nonni çok hassas bir çocuktu. Kitabı rafa yerleştirdi. Çocuklar İsa'nın göğe yükselişini, yeniden dirilişini okumadılar. Bu kitabı okudukça, Tanrı onlardan daha da uzaklaşıyordu. Rab, Asta Sollilja'yı hayal kırıklığına uğratmıştı. Yine de İsa'nın hali, İlmihal'i okuyana dek gözünün önünden gitmedi. O'nun yaşadıkları Asta'yı derinden üzmüş, endişelere sevk etmişti. Tekrar tekrar, O'nu yeniden diriltmenin yollarını düşündü, öğretmene acemice sorular sordu. Ve her defasında Rab bir kez daha yenildi.

"Tanrı'ya dua ettiniz mi hiç?" diye sordu bir gün.

Öğretmen uzun süre cevap vermedi, ama sonunda Tanrı'ya dua ettiği anlaşıldı. Ne için? Gözlerini kaldırmadan, kendini zorlayarak ve kısık bir sesle öğretmen, ayağını bağışlaması için Tanrı'ya dua ettiğini söyledi; bir revirde etmişti bu duayı. Sonra ayağını kesmişlerdi.

Asta Sollilja: "Bence bu ayak sizin gibi bir adama yakışıyor."

O gün bir daha Tanrı'dan söz edilmedi.

İkinci gün:

"Tanrı'nın iyiliğinin engin olduğunu yazıyor. Birinin başı dertte olduğunda da iyiliği engin mi Tanrı'nın?"

Öğretmen: "Elbette."

Asta Sollilja: "O halde çok da mutlu bir Tanrı olamaz."

O: "Biliyorum, canım," ve aniden, kendini daha fazla tutamayarak: "Tek kelimesi bile doğru değil. Baştan sona zırva. Zayıf karakterli, sinir hastası insanlar için."

Asta Sollilja: "Babamın karakteri güçlüdür."

"Evet," dedi öğretmen. "Baban zorlu bir insan."

Ve Tanrı bir kez daha konu dışı kaldı.

Üçüncü gün: "Bu sabah erkenden uyandım, gözlerimi açtığımda Tanrı'yı düşündüm ve birden O'nun var olması gerektiğini anladım. Tanrı olmasa hiçbir şey olmazdı, öyle değil mi?"

Öğretmen uzun uzun düşündükten sonra fısıldadı: "Evet, muhtemelen bir şey var. Ne olduğunu bilmiyoruz."

Hepsi o kadar.

Dördüncü gün: "Tanrı neden günahın yeryüzüne girmesine izin verdi?"

Öğretmen önce bu soruyu duymazdan geldi: uzun süre, dalgın dalgın, boş gözlerle önüne baktı, son günlerde sık sık kafası başka yerdeymiş gibi davranıyordu; sonra aniden yerinden sıçradı, gözlerini iri iri açıp Asta'ya baktı ve "Günah mı?" diye sordu. Sonra öksürük nöbetine tutuldu, sarsılarak, derinden gelen seslerle öksürdü; yüzü önce kıpkırmızı, sonunda neredeyse mavi oldu, boynundaki damarlar gerildi, gözlerine yaşlar doldu. Nihayet öksürüğü geçtiğinde, gözlerini kuruladı ve nefes nefese fısıldadı:

"Günah – günah Tanrı'nın en değerli armağanıdır."

Asta Sollilja, hem şaşı gözüyle hem düzgün gözüyle öğretmene bakmaya devam ediyordu, ama soru sormaya cesareti yoktu çünkü teolojik bir tartışmanın getireceği beklenmedik sonuçlardan korkuyordu, ayrıca öğretmenin bugün nefessiz kalmış gibi bir hali vardı. Mümkün olduğu kadar yavaşça yerinden kalktı, İlmihal kitabını İncil öykülerinin yanına koydu.

"Evet," diye fısıldadı öğretmen, "kesinlikle kaçınılmaz"; ama

Asta neyin kaçınılmaz olduğunu sormaya cesaret edemedi, kaçınılmaz olan bir şeyi önceden bilmenin iyi olmadığını düşündü, büyük ihtimalle, insan ruhuna hâkim olmaya çalışan ve biri diğerini yok edene dek mücadele eden iki şeyden biriydi kaçınılmaz olan; ormandaki avcının etrafında gezinen ceylan ve panter gibi. Akşamüstü öğretmen zarif ve gösterişli bir el yazısıyla bir mektup yazdı, zarfa koydu, üstüne Dr. Finsen yazıp mühürledi. Kardeşler içeri girince, "Gvendur, evlat," dedi, "Yarın Fiyort'a giden birini görürsen, bu mektubu götürmesini söyle. İhtiyar Finsen'e verilecek, öksürüğüm için."

O gece Asta, öğretmenin derinden iç geçirdiğini, esnediğini, zaman zaman da sesleri uzatarak "evet," "ah canım," "ah" ya da kısaca "a" dediğini işitti. Bazen de, umutsuz bir sesle kendi kendine: "Hayır, işe yaramaz," ya da "Ne fark eder ki zaten?" diyordu.

Bunu duyunca Asta, öğretmenin bu alçak tavanlı çiftlik evinden bıktığı, başta zannettiği gibi bir mutluluk cenneti, hatta masumiyet cenneti olmadığını anladığı korkusuna kapıldı. Onun öksürmesinden çok kendi kendine konuşmasından korkmuştu, çünkü Asta öksürük sesleri işiterek büyümüştü; üvey annesi de, büyükannesi de gece gündüz öksürürdü. Onu asıl endişelendiren, öğretmenin artık onların yanında mutlu olmaması, onları terk edip başka yerlere gitmek istemesiydi.

Üvey annesine hep sorduğu gibi, "Bir bardak su ister miydiniz?" diye sordu. Kendini iyi hissetmeyenlere bir bardak su vermeye alışıktı, soğuk su insanı hep kendine getirir.

Ama öğretmen içini çekerek "Hayır," dedi. Asta göz ucuyla ona bakmaya devam ediyordu, onun için bir şey yapamadığına o kadar üzülüyordu ki başka bir şey yapmaya eli gitmiyordu. Hizmette kusur etmemeye çalışmış, akşam yemeklerinde etin en iyi kısmını ona ayırmış, günde altı, hatta sekiz kez kahve ikram etmişti; kahve tükenmek üzereydi, hiçbir şey işe yaramıyordu, şimdi ne yapacaktı? Her geçen gün öğretmen daha da hüzünlü bir ruh haline bürünüyordu; daha az şiir söylüyor, dünya uygarlığından daha az söz ediyor, kendini hüzünlü düşüncelerden kurtaramıyordu. Asta onu rahatlatacak bir söz

söylemek için can atıyordu, çünkü genç olmasına karşın, kişisel deneyiminden, ruhun bazen nelerle mücadele etmek zorunda kaldığını, nazik bir sözün tüm kara bulutları dağıtabileceğini biliyordu; ama bir şey söylemeye cesaret edemiyor, gözleri yaşararak başını öteye çeviriyordu.

Büyükanne ertesi gün oflaya puflaya öğretmenin yatağına gitti ve "Hiç iyi görünmüyorsun, beyefendiciğim," dedi; uzun hayat tecrübesi ona, bütün gün elleri başının altında, tavana bakmaktan başka şey yapmayan bu adamın hasta olması gerektiğini öğretmişti. Öğretmen bir an panik içinde kadının umarsız, ama acıya dayanıklı suratına baktı. "Belki de beyimizin tütünü tükenmiştir," dedi kadın. Ama öğretmen tütün istemiyordu, kafasını sallayıp eliyle gitmesini işaret etti. "Git, yerine otur, ihtiyar," diye fısıldadı.

Mektubu gönderdikten sonraki ilk gün sormaya başladı: "Ufukta şehirden gelen biri var mı? Şehirden gelen birilerini görürseniz, koşup onları karşılayın, ihtiyar Finsen öksürüğüm için bir şey göndermiş mi, öğrenin."

Günler ilerledikçe, küçük bir çocuk gibi, daha çok soruyordu, bazen günde beş-altı kez. Asta Sollilja da en az onun kadar beklenti içindeydi, gün boyunca sık sık kar yığınının üstüne çıkıyor, elini gözlerine siper yapıp, uzaklardaki düzlüklerden gelen olup olmadığına bakıyordu. Geçenleri durdurmak için tekrar tekrar kardeşlerini gönderiyordu ama kimse öğretmene bir şey getirmiyordu.

Nihayet, öğretmenin bunalıma girdiğini fark ettiğinden beri korkuyla beklediği gün geldi. Öğretmen kahvesini getirmesini söylemiş, sonra yanına oturmasını istemişti. Kahveyi içti. Asta'ya boş fincanı verdi. Asta kucağında boş fincanla oturuyordu, öğretmen ilk kez yanına oturmasını söylemişti ve o söylemeden kalkmak istemiyordu, ne de olsa öğretmeniydi. Sonunda öğretmen, "Yarın da Finsen'den bir şey gelmezse, kendim gideceğim," dedi.

Başka biri olsa kendinde ona bakmak cesaretini bulurdu, kocaman açtığı, soru soran gözlerle bakardı ona. O ise gözlerini bile kaldırmıyordu, bunu yapmaya hakkı yoktu. Kirpikleri-

ni indirip, utanç yüklü bir sessizlikle kucağındaki fincana baktı. Adam onu süzüyor, yırtık, rengi solmuş giysilerinin altındaki gençlik çizgilerini, taze bedenini inceliyordu; genç kızın biçimli vücudu, paçavraların altında olduğu için duygularına daha fazla sesleniyordu, tıpkı Tanrı'nın onlarca buzulun arasında yarattığı, sonra orada unuttuğu narin bir çiçeğin, çekiciliğini binlerce taşa ve engin vadilere borçlu olması gibi. Yüz binlerce taşın ardındaki onlarca buzulun arasında kendiliğinden büyüyen küçük bir çiçeğe dokunur gibi ona dokundu. Eli hafifçe omuzlarında, sırtında dolaştı, sonunda avucu kalçalarında durdu, ama bir saniyeden az bir süre. Sonra elini çekti ve Asta ona baktı ama elini çektikten önce değil, sonra. Çekingen ve çaresiz bir bakışla, soru sorar gibi baktı, aynı anda hem tokat yiyen hem şeker verilen bir çocuk gibi. Ama konuşmadı. Başını sertçe salladı, gözlerini sımsıkı kapadı, sonra açtı. Öğretmen nemli avucunu onun elinin üstüne koydu ve gözlerinin içine bakmaya çalıştı – sol gözünün, gözbebeği alt gözkapağına değmeden bakması ne garipti; insan bu gözlere bakarken kendi ruhunu unutabilirdi. Asta'nın boğazında bir şey düğümlendi, yutkunur gibi oldu. Elinin üstündeki avuçtan kurtulmak için hızla yerinden kalktı.

Burada öğretmene göre bir şey olmadığını başından beri bilmesi gerekirdi. Karların arasında alçak damlı bir çiftlik evi – ah, neden buraya gelmişti ki. Burada kalmak, annesinin bakımına muhtaç bir çocuk gibi kendini onun ellerine bırakmak, sonra çekip gitmek zorunda mıydı? Geceleri yatağa girdiğinde, en son yarın onun için ne yapacağını düşünürdü. O gittikten sonra ne düşünecekti?

Dilek Zamanı

Küçük Nonni'nin elinde öğretmenin ilaç şişesiyle, zafer kazanmış gibi sevinçle merdivenleri tırmandığını görünce, tahmin edileceği gibi, Asta Sollilja sevincini zor zaptetti. Öğretmenin mutluluğunu paylaşmak için ona baktı ve gayri ihtiyari

elini çırptı. Ama sadece bir kez. Çünkü öğretmene baktığında, yüzünde sevinç değil, yabanıl bir hırs gördü; adam şişeyi Nonni'nin elinden kaptı, etiketi dikkatle inceledi ve Asta'nın o güne dek görmediği bir enerjiyle yatağından fırladı. Sonra şişeyi yastığının altına koydu, akşam yemeğinin ne zaman hazır olacağını sordu. Asta kuzineye birkaç odun daha attı.

Sonunda Asta utangaç bir tavırla öğretmene, doğru ilacı gönderip göndermediklerini sordu; bütün geleceklerinin buna bağlı olduğunu hissediyordu. Eğer ilaç yanlışsa, o zaman – hiç ilaç gelmemiş gibi olacaktı. Fakat öğretmen cevap olarak bu gece kitapları açmayacaklarını söyledi, bu gece erken yatacağız. Erken yatacağız, çünkü öğretmenin ilacı etkisini gösterip onu iyileştirecek, diye düşündü, Asta Sollilja.

Böylece her zamankinden erken yattılar, sadece ihtiyar kadın mum ışığında örgü örüyor, ara sıra bir şeyler mırıldanıyordu. Sonunda o da mumu söndürdü ve yattı. Asta Sollilja çoktan uyumuş, rüya görmeye başlamıştı. Rüyaları yeniden, uykuyu sevgili bir dost yapan niteliği kazanmıştı; bir kez daha o ışıltılı tablonun ihtişamını, çok zaman önce koyunların toynakları altında paramparça olan takvimdeki o harikulade, ağaçlıklı manzarayı gördü; olağanüstü bir yeşillikteydi, evet, hâlâ rüyalarının en güzel manzarasıydı. Burnunda ağır bir kır kekiği kokusu vardı; yazın, özellikle pazar sabahları, gecenin çiyi doğan güneşin ışıklarıyla buharlaşırken, dağdan esen rüzgârların getirdiği koku. Manzaranın üzerinden ağır ağır uçuyordu, hareketsiz kanatlarıyla dik kayalıkları, derin uçurumları aşan bir kuş gibi; bu rüyada kimsenin korkmasına gerek yoktu, kimse hasta değildi, Asta da çok mutluydu. Dahası, kimse onu kovalamıyordu; gençlikte görülen rüyalar bazen en sağlıklı rüyalardır. Sonra, yavaş yavaş süzülürken, ayaklarının altındaki, kanatlarının altındaki yeryüzü ona bir şeyler fısıldıyormuş gibi sesler işitti; dağdaki sıra sıra yalçın kayalıklar kanatlarının altında ona bir şiir fısıldamaya hazırlanıyorlardı sanki ve yavaşça uyandı. Ne zamandır uykuda olduğunu bilmiyordu, ama rüyası çok güzeldi ve gözlerini karanlığa açmasına rağmen, başlangıçta kalbi korkusuzca atıyordu. Ve gerçekten bir yerden bir fı-

sıltı geliyordu, bu sadece bir rüya değildi. Evet, bir şiirdi işittiği. Burada, bu odada. Evet, oydu. Şiir okuyordu. Neden gece yarısı uyanıktı, neden şiir okuyordu? Asta başını kaldırdı ve soru sorar gibi öksürdü, öğretmen bir dize daha okudu.

"Benim," dedi.

"Uyuyamıyor musunuz?" diye sordu Asta.

Yanıt:

Zarif çiçek
Şebnemden doğmuş,
İnce ve narin,
Şarabın alevi
Körüklüyor tutkuyu,
Arzuyu güçlendiriyor,
Seni alıp kaçacağım,
Ey dağların kızı,
Adem'in içinde doğa
Yeni sürgünler veriyor.

"Ne okuyorsunuz?"

"Eski bir şiir."

"Kalkmayacak mıyız?" diye sordu Asta, öğretmen derse başlamalarını istiyordu belki de.

"Zamanı değil," dedi öğretmen, şiir okumaya devam etti. Asta onun kendisine fısıldadığı gibi bir hisse kapıldı, çok da tuhaf bir şiirdi bu, daha önce böyle bir şey duymamıştı; öğretmen doğrudan onunla konuşuyormuş, onu yakından ilgilendiren bir şeyler söylüyormuş gibi bir sesle fısıldıyordu. Asta karanlığın içinde kıpkırmızı kesildiğini hissetti, ne yapması ya da ne söylemesi gerektiği hakkında en küçük bir fikri yoktu; gece yarısını çoktan geçmişti, oysa şiir gündüzleri okunur, geceleri sessizce tekrar edilir, üzerinde düşünülür, anlamaya çalışılırdı. Genç bir kız, gece yarısı sadece onun işittiği bir şiiri nasıl anlayacak? Kendisiyle ilgisi yokmuş, herhangi bir şiirmiş gibi davranabilir miydi?

Farkında değilmişim,
İçimden taşan,
Düşüncelerin.
Sergüzeşt, ateşli, cüretkâr,
Uygunsuz bir güçle,
büyütmüşüm onları.
O ince zarafetine,
Baktığımda ey,
güzellikten yontulmuş tatlı şey,
Harun'un altın buzağısı senin yanında sönük kalıyor.

Hayır, kendi kendine konuşuyordu. Asta'nın bu tuhaf dizeleri anlayamayacak kadar genç olduğunu, ona sık sık kahve, bazen krep verse de, bunu henüz küçük bir kız olduğu için yaptığını, ona bu şekilde hitap etmesinin saçma olduğunu biliyor olmalıydı elbette; bazen artık büyük bir kız olduğunu hissetse de, bunu kimseye söylememişti; ayrıca bir buzağının aşkla ilişkilendirileceği kırk yıl düşünse aklına gelmezdi, bu altın bir buzağı olsa bile. Hayır, bu ciddi bir şiir olamazdı, kendisine hitap etmediği de çok açıktı. Peki, ne demeliydi?

Tatlı ve bilge
Kızların en güzeli;
Dilindeki mırıltı
Çocuk gözleri
Tüm senfonilerin ve
Mücevherlerin en nadiri

Hayır, Tanrı'ya şükür, bu kadar tuhaf bir şiirle ona hitap ediyor olamazdı. Çocuk gözleri olduğunu söylemek saçmalığın daniskasıydı, kızların en güzeli olması ise daha büyük saçmalıktı. Belki yüz yıl önce, başka bir şairin başka bir kız için yazdığı bir şiirdi bu. Asta hiç başka kızlarla arkadaş olmamıştı; ıssız kırlarda, taşlar, çakıllar arasında tek başına boy vermiş bir bitkiydi o; dünyadaki öteki kızların kendisinden katbekat güzel olduğundan her zaman emin olmuştu. Hem zaten henüz

bir genç kız değil, bir çocuktu –yoksa, gizlemek için çok gayret etse de, artık büyüdüğü bir şekilde duyulmuş olabilir miydi? Tanrı korusun, babası duysa ne derdi?– henüz kiliseye kabul bile edilmemişti. Her dizeyle birlikte kalbi daha çok sıkışıyordu; bu gidişle dayanamayacaktı.

İlham perimin sözcükleri yetmez
Bu güzelliğin
Şarkısını söylemeye
Ona övgüler düzmeye
İradem eriten bu cazibeyi
Hiçbir dil betimleyemez.

Neden, mahrem bir şey anlatırken, başkalarının duymaması için fısıldanarak söylenen kelimeleri bu denli vurguluyordu? Kimsenin büyüdüğünün farkında olmadığı küçük bir kıza, gecenin bir yarısında söylenecek şeylerin bir sınırı yok muydu, ondan kendini kaybetmesini, bayılmasını, belki de ölmesini mi istiyordu? Asta'ya istediği her şeyi yaptırabilecek, dünyanın şiirini ve tüm hikâyelerini yakından bilen O – bu çaresiz kıza merhamet etmeyecek miydi?

Tomurcuklanmış güzelliğinin kokusuna
Keşfedilmeyi bekleyen cazibene
Vurgun olan bu ruhu,
En derin yerinden vurdun.

Aklı karmakarışık olmuştu; yataktan fırladı, el yordamıyla kibriti buldu ve lambayı yaktı. İç gömleği giymediğinin farkına vardı, o denli korkmuş, kendinden geçmişti. Telaşla gömleğini başından geçirdi, kalçalarından aşağı sarkıttı; sonra odada ışık olduğunu hatırladı, yarabbim, ya gördüyse!

Sonunda, kafasının bir hareketiyle yüzündeki saçları arkaya savurdu ve panik içinde öğretmene baktı.

Evet, daha iyiydi. Kendini o kadar iyi hissediyordu ki, uyumaktan vazgeçmiş, gece yarısı yataktan kalkmıştı. Şimdi yata-

ğın kenarındaki tahtaya oturmuştu, yüzü kızarmıştı ve gözleri parlıyordu; eskiden yüzünde derin yarıklar oluşturan çizgiler silinmiş gibiydi ve bu haliyle yeni ergenleşen bir çocuğa benziyordu. Suratındaki sevinç ifadesi de çocuksuydu; ilacını dizlerinin üstüne dizmiş, Asta'ya ve onun yaktığı ışığa bakarak gülümsüyordu. Işık çocukları da uyandırdı, onlar da yataklarında doğrulup bu yeni mutluluğu izlediler.

O halde iyileşmiş miydi? Evet, iyileşmişti. İyileşmekten de öte, mutluydu. Çok mutluydu. Devam etti: "Ne kadar iyi olduğumu anlatamam. Neden biliyor musunuz?" Elindeki ilacı evrene doğru salladı. "Çünkü bu gece kimse acı çekmeyecek. Acıyı yeryüzünden sildim. Gelecekte kimse yoksulluk çekmeyecek, hastalanmayacak. Bu gece ben ne dersem o olacak. Kalpler sızlamayacak, karanlık kulübelerde yarı çıplak çocuklar süngülenmeyecek, vadilerde huzur içinde geviş getiren koyunlara kurtlar musallat olmayacak, özgür insanların soylu beygirlerinin aşırı yükten beli bükülmeyecek; Ekvatorun çöllerinde meyve bahçeleri açacak; Mississippi kıyılarında avcı, ceylan ve dağ arslanı birbirlerinin doğum gününü gönülden kutlayacaklar. Gönlünüzden geçen her şey sizin olsun, bana gelin, çocuklar, ülkenizi kendiniz seçin. Şimdi hepiniz için dilek zamanı."

Hâlâ yarı uykuda olan çocuklar, uzunca bir süre öğretmenin bu mutlu haliyle onlara öğrettiği şiirleri bağdaştırmaya çalıştılarsa da başaramadılar. Ama öğretmen konuştukça beyinleri çalışmaya başladı. Yataklarından çıkıp evrenin günahtan arındırılmasında üstlerine düşeni yapmak üzere öğretmenin yanına geldiler. Öğretmen onları yanma oturttu, ellerini omuzlarına koydu, şairlerden inanılmaz dizeler söyleyerek onları kucakladı.

Dilek zamanı öyle ani gelmişti ki, çocuklar önce ne yapacaklarını bilemediler. Dilek zamanı geldiğinde insanın dilinin tutulması ilk kez olmuyordu; dahası, insanların dilek zamanının geldiğini anlamaları çok ender görülen bir durumdur; hayatları boyunca bu anın özlemini çekmiş olsalar, hatta bu anın beklentisi içinde olsalar bile. Dilek tutmaya her zaman inanmış olan,

kendi küçük Nonnileri bile – dilek zamanı geldiğinde tereddüt etti. Asta Sollilja'ya göre bu da bir çeşit şiirdi, şiirin farklı bir biçimi. Tuhaftır, üstüne düşeni ilk yapan, o kutsal anın geldiğini ilk fark eden, küçük materyalist Gvendur oldu. O da, Hrollaugurlu Keldur gibi, şeylerin kökenlerini ya da doğalarını fazla kurcalamadan, nasılsalar öyle kabul etmenin en doğru yol olduğu fikrindeydi. İlk dilek dileyen o oldu.

"Benim dileğim," dedi, "babamın koyunlarının iyi bir kış geçirmesi. Paskalya'dan önce babamın çok para kazanması. Önümüzdeki sonbaharda yeni koyunlar alması."

"Dostum," dedi öğretmen, onu öperek, "dileğin yerine gelecek. Huzur içinde geviş getiren, ikizler doğuran maryalar ağıla bölgenin en iyi kuzularını armağan edecekler. Çiftlikteki hayvanlar çoğaldıkça, Fiyort'taki değerleri de aynı ölçüde artacak. Ayna gibi asfalt bir yol ta dünyanın medeniyetlerinden buraya uzanacak, üzerinde iri gümüş liralar, sonsuz bir geçit törenindeki at arabaları gibi, yuvarlana yuvarlana ilerleyecek. Burada, tepenin üzerinde de, masallardaki gibi bir saray yükselecek; modern bilimin bize sağladığı en güçlü elektrik ışığıyla aydınlanan, iki katlı, taştan bir ev."

İlk dilek buydu ve bu şekilde onaylanıp takdis edildi. Küçük Nonni, bu an belki sadece bir rüya olsa da, rüya olmama ihtimalini de göz önüne alarak bu fırsatın elinden kayıp gitmesine izin vermemeye, ihtiyatlı davranmaya karar verdi; tıpkı, ne olur ne olmaz diyerek ölüm yatağında Tanrı'nın varlığını kabul edenler gibi. Peki, kaderin ona tüm olasılıkları sunduğu bu anda canı ne çekiyordu? Bazı insanların kafasında tek bir dilek vardır ve onlar mutluluğun çocuklarıdır çünkü hayatta iki değil, bir tek dileğe yer vardır. Annesi acılar içinde kıvranırken beynine bir fikir sokmuştu: Başka ülkelere gitmek istiyordu.

"Hangi ülkeler?" dedi öğretmen.

"Ormanları olan bir ülke," dedi. "Şiirdeki gibi, içinden Mississippi geçen bir ülke. Ceylanın ve panterin ormanda yaşadığı bir ülke. Böyle bir ülke istiyorum."

"Bana kalem, kâğıt ve mürekkep getir," dedi öğretmen.

Masaya eğildi, akıcı bir el yazısıyla, iri harflerle kalemi cızırdatarak yazmaya koyuldu. Çocuk onu şaşkınlıkla ve hayranlıkla izliyordu; hâlâ rüyada mı yoksa uyanık mı olduğundan, bunun şiirin ve eğlencenin bir parçası mı, yoksa hayatta diğer bütün anları belirleyen ve onlara amaç kazandıran anlardan biri mi olduğundan emin değildi.

"İşte," dedi öğretmen, mektubu ona saygın bir tavırla uzatarak. "Bu mektubu ilk fırsatta Fiyort'a gönder. Geleceğin buna bağlı. Merak etme, dileğin yerine gelecek."

Çocuk boş gözlerle adrese baktı: Mektubun Yargıç aracılığıyla yabancı isimli bir kadına iletilmesi isteniyordu, başka açıklama yoktu. Yatağına dönerken geleceğinin bağlı olduğu gizemli mektubu büyükannesinin yatağının üstündeki rafa koydu, sonra parmaklarını kulak memesine sürttü – rüya görüyor olmalıydı; muhtemelen yarın sabah mektuptan eser olmayacaktı. Ertesi sabah uyandığında ilk iş eliyle rafı yokladı ve ne buldu dersiniz? Rafta, üstünde koca harflerle Yargıç aracılığıyla yabancı bir kadına iletilmesi istenen mektup duruyordu. Küçük Nonni mektubu Fiyort'a götürecek birini bulmak için yoldan geçenleri gözledi.

İkinci dilek de yerine getirildiğine göre, sıra üçüncüdeydi. Öğretmen oğlanlara yatmalarını söyledi. Onlar yataklarına girip gözlerini kapadıktan sonra, lambaya uzandı, üfleyerek söndürdü ve Asta Sollilja'yı yanına çağırdı.

Durdurulamayan

Çok ama çok korkunçtu.

Böyle korkunç bir şey bir daha asla, asla olmamalı.

Yüce Rabbim, şeytanın
Tuzağa düşürdüğü ve kötülüğe teslim ettiği,
Bu yoksul, rezil kızının
Üzerinde günahın karanlık bulutları dolaşıyor.

Zayıf ruhum cehennem acısıyla kavruldu,
Gamdan, kederden şaşkına döndüm.
Utanç ve suçluluk beni ele geçirdi,
Yok gidecek bir yolum.

Asta Sollilja sabahın erken saatlerinde ocağın önünde dikiliyor, arkasında okunan bu ilahiyi dinliyordu. Elleri kız elleriydi; ince, maviye çalan bir ten, ince kemikler, güçlü eklemler. Parmak eklemleri iriydi ama parmakları uzundu; başparmağının kas kirişi fark edilecek kadar çıkıktı, bilekleri kemikliydi ve yetişkinlerinki gibiydi. Çalının kara dallarını kuzineye yerleştirdi, külleri önceden temizlemişti. Kırlardan topladığı ince, yaş huş dalları alevle çatırdayınca, üstlerini aceleyle kuru tezekle örttü; bacadan aşağı bir yel üfürdü, oda dumanla doldu. Evet, artık büyük bir kızdı, bugünlerde ateşi hep o yakıyordu.

Mart'ın başlarıydı, sabahları pencerelerde gri bir ışık belirmeye başlamıştı. Ama hava çok soğuktu. Özellikle geçen geceden sonra iyice soğumuştu. Asta'nın sürekli içi ürperiyor, tekrar tekrar dişlerini sıkıyordu. Saçları dağınıktı, örgülerinden hiri açılmıştı ama ne zamandır başına tarak değdirmemişti. Paçavrayı andıran dar eteği, yanlardan aşağı itmeyi unuttuğu için kalçasında toplanmıştı; böylece her eğilişinde dizlerinin arkası görünüyordu. Önden bakıldığında ince, gelişmemiş, çocuksu görünen dizlerinin arkası, butlarının güçlü kavisleri ve aşağıdaki iri baldırları, görece kaba, hantal bir manzara oluşturuyordu – iç gömleğini giymemişti, ne olmuştu iç gömleğine? Çoraplarını da yukarı çekmemişti, ayak bileklerinin etrafında kıvrımlarla toplanmıştı çorapları – ama onun da önemi yoktu. Her zaman aşırı ince olan Asta, aniden aşırı kalınlaşmış gibiydi – kendini ortasından kesilmiş, içi açılmış bir balık gibi hissediyordu; evet, bir bıçakla, iyi bilenmiş bir bıçakla. Saçının tellerinden ayak tırnaklarına kadar azap içindeydi. Yaptığı her hareket ona acı veriyordu; evet, içi açılmakla kalmamış, parçalara ayrılmış, havanda dövülür gibi dövülmüştü sanki. Şu anda en çok istediği şey yatağa, çarşafların arasına girip günlerce, hiç hareket etmeden, kimse tarafından rahatsız edilmeden uyumak, uyumak,

hatta ölmekti –hiç uyuyamamış, ancak şafaktan az önce biraz dalmış, dalar dalmaz da dehşet içinde uyanmıştı– hayır, bir daha asla böyle korkunç bir şeyin olmasına izin vermeyecekti, hayır, ne buna ne de benzer bir şeye.

Önem verdiği tek şey büyükannesinden tarafa bakmamaktı; yine de, kafasının arkasında gözü varmış gibi, onu görebiliyordu; büyükanne, kucağında örgüsü, ileri geri sallanıyor, kafası hafiften titriyordu; yüzü runik harflerle yazılmış bir bilmeceydi, gözleri ağır mavi göz kapaklarının altında belli belirsiz kıpırdanıyordu, ama o gözler her şeyi görür, her şeyi bilirdi; rüyalarla ve ormanlarla gelen gece sona erdiğinde, Tanrı'nın ve Şeytan'ın gerçekliğinin simgesi olurdu. Şafak henüz kanın üzerine doğmadan, dilek zamanının mutlu anlarından büyükannenin kadim ilahilerine uyanmıştı; günlük yaşamın sakin, yatıştırıcı ateşi yakılmadan çok önce, azalmakta olan hazzın korkunç bir azabı katbekat çoğaltığı bir ilahi söylenmişti, binle milyonu çarpmak gibi bir şey; sanki bütün bir ömür bir gecede yaşanıp bitmişti. Doğranmış, parçalara ayrılmış gibi hissediyordu kendini. Bedeni, kesilip kanı akıtılmış et gibiydi. Asla asla–

Günler karanlık ve kasvetli geçiyor
Senden en küçük bir fayda yok;
Günahlarım azalmıyor, çoğalıyor,
Merhametin kalbime saplanan bir ok.

Ölümün zalim eline muhtaç kaldım
Yine de içimde ölüm korkusu var.
Bu kederli günlere bir son ver, Rabbim,
Bu yaralı yüreği artık bir tabut paklar.

Yükselen dumanla tıkanan boğazını temizlerken, kimseyi uyandırmamak için gürültü yapmamaya çalıştı. Keşke hiç uyanmasalar, bütün gün uyusalar, onu görmeseler, onunla konuşmasalar. Gün doğmasa keşke, su sonsuza dek böyle kalsa, yarı yanan ocağın üstünde, yarı ısınmış; bir değişim geçirdiğinden emindi çünkü, görürlerse onu tanımayacaklarını, korka-

caklarını ve evden atacaklarını düşünüyordu. Oğlan kardeşleri artık kardeşleri değildi, daha doğrusu o onların ablası değildi. Kendi doğasının onlarınkinden farklı olduğunun nice zamandır farkındaydı; küçüklüklerinden beri onlara imrenmiş, gizemli bir üstünlükleri olduğunu ta başından beri anlamıştı. Sonunda iş buraya gelmişti işte; kendinden esirgenen şey için bedel ödemek zorunda kalmıştı. Böyle bir şey kardeşlerinin başına asla gelmezdi. Onun başına gelenleri asla anlayamayacak olmaları da, onlarla arasındaki uçurumu daha da büyütüyordu; hayır, yeryüzünde hiç kimse anlayamazdı bu olanları; bu yüzden dünyanın dışında, tek başınaydı; geri dönemez, yaptıklarını düzeltemezdi, kendi yalnızlığı içinde ölecekti. Hemcinsleriyle tüm iletişimi kopmuştu, başka bir hayata aitti artık. Aslında her şey eskisi gibiydi, tek farkla ki, kendisi eskisi gibi değildi; onun dışında hiç kimseye bir şey olmamıştı. Bundan böyle günler ona yabancıydı, her gün, bütün günler; yabancıdan da öte, çözülemeyen bir sorun, bir labirent, bir kaostu. Bu bir türlü ısınmayan suyun başında sonsuza dek durmasına izin verseler, tecrit edildiği, bağlarını kopardığı, ahengini bozduğu ev halkını uyandırmadan yaşasa ya da yaşamasa, varlığın ve yokluğun arasındaki çizgide kalsa, çatırdayan huş dallarının, yarı soğuk ateşin yanında, gri ve müphem bir şafakta, gece yaşadığı deneyim için hiçbir açıklamaya ihtiyaç duymadan; bir zamanlar sazlıkların üstünde kanat çırptığını gördükleri o muhteris gagalı, isimsiz, sevimsiz kuşu hatırladı belli belirsiz.

Sonra olanların açıklamasını yapmak için kendini sorgulamaya başladı. Ne olmuştu? Ve her şeyden önemlisi, kendisi ne yapmıştı? Hayır, hiçbir şey yapmamıştı. O'nun sevincini paylaşmıştı, vücudundan bir titreşim geçmişti; gayri ihtiyari vücudunu onun vücuduna yaslamıştı, çünkü gece yarısı o mumu söndürdüğünde vücudundan bir titreşim geçmişti; bu titreşime mani olabilir miydi? Bu hayattı, insan yaşıyorsa, hayata karşı koyamazdı. Yoksa bu yasak bir şey miydi? İyi de, insan neden dünyaya geliyordu? Titla'nın altında yatarken neden içinde bir hayat kıvılcımı vardı? Kesinlikle bitli, belki de kurtluydu köpek – neden babası dağlara, koyun aramaya gittiğinde köpe-

ği beraberinde götürmemişti? Hayır, Asta hiçbir şey yapmamıştı, hiçbir şey – Titla'nın altında yattığından bu sabaha dek hiçbir şey yapmamıştı. Bilmediği, bilinmedik bir titreşim vücudunun içinden geçmişti, hepsi bu.

Ve yine de. O'na karşı koymamıştı – neden karşı koymamıştı? Neden babasını düşünmemiş, üstüne gelmesine izin vermişti? Babası – onu düşündüğünde tam kalbine keskin bir sancı saplanıyordu. Hayır, hayır o asla bilmemeli, giderken her şeyi, çiftliğin içini, dışını, en çok da kendi güvenliğini ona emanet eden babası değil miydi? O baba ki, işte bu evde Asta'yı bir an göğsüne bastırmıştı – Asta onun hayatının çiçeğiydi. Asta'ya daha büyük bir ev yapmak için uzaklara gidiyordu, daha merdivenden inerken Asta ondan başkasına baba demeyeceğine yemin etmişti. Babası kapıyı arkasından kapattığında, o da kalbini kapatmıştı; o gittiğinde o kadar ağlamıştı ki, kimse kalbine giremezdi, kimse ağladığını bilmiyordu ve şimdi babası Paskalya'da geri dönüyordu, nasıl bakacaktı onun yüzüne? Ve şimdi, zaptedemediği bir ağlama nöbeti göğsünü sıkıştırıyor, gözyaşları önündeki kaptaki suya karışıyor, dirseklerini bedenine yaslayarak göğsünün inip kalkmasını durdurmaya çalışıyordu; ama ağlamak, iradeden bağımsız yapılan şeylerden biridir, bir başka titreşimdir, ağlamak başka bir dünyanın kontrolündedir, insan kendi gözyaşları karşısında savunmasızdır, ondan kaçamaz; dün gece de, o kollarını boynuna doladığında, yan yana olduklarında içini bir sevinç kaplamış, babasını, her şeyi unutmuştu, yine de bir şey ona oradan uzaklaşmasını, uzaklara, uzaklara, uzaklara gitmesini söylemişti – ama gidememişti işte, gidememişti, gidememişti. Hayat böyle bir şey, insan uzaklara gidemez. Orada, ocağın cansız ateşinin başında dikilip ağlar.

Şafak bitkin ve bıkkın
Ayak sürüyor sökmemek için;
Sabah üzgün, sabah kırgın
İzi bile yok merhametin.

Kutsal felsefenin bu tekdüze tören alayı, tövbekâr hayaletler ordusu gibi arkasında geçit yaparken, baş iblis ona korumasız yerinden, insan doğasını Hıristiyan itikadınca mahkûm eden üst benlikten saldırıyordu. Sonunda pes etti. Karamsarlıktan dengesi bozulmuştu; Hıristiyan etiği, akıldışılıkta insan doğasının sınırlarını zorlar. Panik içinde büyükannesinden uzaklaştı, öğretmenin yatağının önünde durdu; sanki onun kollarına sığınacaktı. Ölümcül bir korkuyla öğretmenin yanağını okşadı, soğuk avucunu gömleğinin açık boynundan içeri soktu. Ama öğretmen onu kurtaracağına, uykusunda acıklı bir sesle homurdandı ve duvara doğru döndü; bu hareketle yorgan açıldı, yatağın içinde çıplaktı, yanında Asta'nın buruşuk iç gömleği duruyordu. Asta aceleyle gömleğini aldı, aynı panik hissiyle yorganı adamın üstüne örttü; daha önce çıplak bir adam görmemişti, Allahtan şimdi de pek bir şey görememişti çünkü penceredeki ışık hâlâ çok azdı. Ah, ne yapmıştı? Kimdi bu adam?

Kardeşleriyle birlikte marya ağılından döndüğünde gün ışımıştı. Kışın serin rüzgârı onu rahatlatmış, koyunlarla ilgilenmek iyi gelmişti; ama hâlâ kardeşlerine bakmaya cesaret edemiyor, neler hissettiğini anlamalarından korktuğu için başını öteye çeviriyordu. Adam hâlâ yataktaydı, yüzünü duvara dönmüş yatıyordu; kulak verdi ama nefesini duyamadı. Uğursuz bir önseziyle, ölmüş olabileceğini düşündü. "Bir şey içer miydin?" diye fısıldadı. "Sıcak kahve var." Ama öğretmen ölmemişti. Uyandı ve gözlerini açtı; inlemeye, sızlamaya başladıysa da Asta uyanmasına çok sevinmişti; kısa süre sonra kendini daha iyi hissedeceğini umuyordu. Kahvesini getirdi ve oturmasına yardım etti. Öğretmenin suratı solmuştu, hasta görünüyordu, sakalı uzamış, saçları karmakarışıktı, Asta'ya bakmadı. Asta davet edilmeden onun yatağına oturdu, küçük tarağını öğretmenin saçlarına geçirdi – mahrem bir şey söylermiş gibi, "İşte kahven," diye fısıldadı. Sonra onun saçını taramaya devam etti; evet, onun saçını tarıyordu, akıl almayacak bir şeydi, ama sanki dünyanın en doğal işini yapıyormuş gibi, düşünmeden gezdiriyordu tarağı kafasında. Sırtına yastık yerleştirirken de iyice sokuldu ve ona dokundu; duygusuz ve soğukkanlıydı,

hareketlerinde utangaçlıktan eser yoktu. Ağrısı olup olmadığını, varsa neresinin ağrıdığını sordu – özel bir isteği var mıydı? Kendisine bir şey olup olmaması önemli değildi, yeter ki öğretmen iyi olsun.

"Ölsem daha iyi," dedi öğretmen, kahvesini içerken. Sonra, "Bırak beni. Bunu hak etmiyorum."

Saçını taradığı için ona teşekkür etmedi, boş fincanı elinden alırken de teşekkür etmedi; acı acı inleyerek tekrar yatağa uzandı, Asta dikkatle yorganı üstüne örtüp kenarlarını sıkıştırdı, boğazı kurumuştu, kalbi göğsünü delercesine atıyordu; yine de öğretmen ne Asta'ya baktı, ne de güzel bir söz söyledi. Asta ona sevecen gözlerle, sadakatle bakıyordu, bir süre sonra öğretmenin dudakları oynadı, Asta şu sözleri işitti: "Yüce Rabbim, yardım et. Yüce Rabbim beni affet."

Bu acının, bu azabın etkisinden kendini kurtaramayan Asta, yatağın kenarında oturuyor, öğretmenin inlemelerini ve sayıklamalarını dinliyordu. İlaç bitmişti, şişe boştu, Tanrı'ya yakarmaktan başka yapacak şey kalmamıştı.

Tanrı o gün, birdenbire çiftlikte hiç olmadığı kadar önem kazandı. Herkes, kendi anlayışına göre onu anlamaya başladı. Demek böyle bir şeydi, Rab. Gün ilerledikçe, öğretmen hızla büyükannenin dinî ibadet hegemonyasını eline geçirdi; onun duaları kafiyesiz ama kalptendi ve büyükannenin basmakalıp ilahilerinden çok daha etkileyiciydi. İkide bir yatakta dikeliyor, gözlerini ardına kadar açıp boş ve çaresiz bakışlarla önüne bakıyor, kaşlarındaki teri silip iç çekiyordu: "Ah, Yüce Rabbim, ben kayboldum. Tanrım, ne yaptım ben?" Ya da: "Niyetin beni ezip parçalara ayırmaksa, ey Rabbim, durma, hemen parçala beni."

Genç kız ona su getirdi, soğuk suyun bedeni ve ruhu sağalttığına dair tuhaf bir inanca sahipti. Öğretmen soğuk sudan bir yudum aldı, sonra tekrar inleyerek yattı. Asta, keşke biraz uyusa, diye geçiriyordu içinden. Ama o aniden kalktı ve haykırdı: "Ne yaptım ben?" Bu kez Asta su ikram etmedi, iyice sokulup "Hiçbir şey yapmadın," dedi. Aynı yumuşak sesle kulağına şunları fısıldadı:

"Sana itiraz etmedim. Yanlış bir şey yaptıysak suç bende. Ama yanlış bir şey yapmadık. Hiç canımı acıtmadın. Ne zaman istersen, yine yapabilirsin; babam asla bilmeyecek. Tanrı sandığın kadar kötü değil."

Kollarını boynuna dolayıp yanağını suratına bastırdı, onu mutsuz gördükçe kendini unutuyor, daha büyük bir kararlılıkla, dünyanın sonuna dek onu takip edeceğini söylüyordu kendine. Öğretmen tekrar başını yastığa koyarken Asta'nın elini bırakmadı. Yarı kapalı gözlerle, onu günahtan kurtaran surata bakmaya devam etti; yavaş yavaş rahatladı.

İnsanın Bir Çiçeği Varsa

Bütün gece yürümüştü.

Gece yarısı yola çıkmış, gün aydınlanırken yüksek platonun batı sınırına ulaşmıştı. Kutsal Hafta'nın buz kesen sabahlarından biriydi. Gün yavaş yavaş ağarıyor, gece ağır ağır binlerce adımın, binlerce çılgın düşüncenin ardında kalıyordu. Yakında güneş, soğuk, soluk ışıklarını düzlüğün buzlu enginliklerine, karların arasından yükselen taşlı sırtlara, at nallarının çiğnediği dağ yollarını kaplayan parlak buz tabakalarına salacak, hepsini altın yaldızla kaplayacaktı. Bir kez daha bakışları, yıllar önce satın aldığı ve tüm borcunu ödediği dünyayı taradı, yaz başlangıcından iki hafta öncenin, bahar dönümünden iki hafta sonranın soluk, gri-mavi ışığında topraklarını selamladı. Sazlıklar hâlâ karla örtülüydü, gölün üstündeki buz da çözülmemişti, güneydeki kırlar bembeyazdı; artlarındaki ufukta Mavi Yarlar, sanki bu dünyadan değilmiş, bu dünyanın cismiyle de ruhuyla da alakaları yokmuş gibi, gizemli bir kılığa bürünmüşlerdi. Küçük çiftlik evi dağdaki yarığın tam altında, etrafındaki ezilmiş karların ve üstündeki iki sel yatağının ince çizgilerinin oluşturduğu çerçevenin ortasında, zamanda asılı kalmış gibi duruyordu. Karların örttüğü çatının hatları, onun olduğu yerden gayet net görülüyordu. Elindeki torbayı yamaca koydu ve yolu işaretleyen bir taş yığınına yaslanarak kendi topraklarını, kendi kü-

çük ulusunun topraklarını, kışın ortasında boşboğazlık ederek bir yabancıya –hiç tanımadığı birine– sözünü ettiği çiçeğin yetiştiği toprakları inceledi. Yabancı bir ülkeye açtığı savaştan zaferle dönen bir ordu gibiydi; getirdiği ganimetlerin en önemlisi, kooperatife yaptığı yatırımdı.

İki bayram arasında inanılmaz olaylar olur dünyada. Bu gibi olaylar kırların çiftçisini genellikle kötü etkiler, çünkü bu Allah'ın kulu geleceğe o denli kayıtsızdır ki, Noel ile Paskalya arasında herhangi bir zamanda, ayaklarının altındaki toprağın kendisini hiç ikaz etmeden ters dönebileceği ve bir anda kendini denizin ortasında, boğulmak üzereyken bulacağı aklına gelmez. Koca ülkede hiç kimse Yazevi'nin Bjarturu kadar tacirine sadık değildi; tacirle iş yapanlar arasında, üstünde kule olan bir evdeki ışığı zerre kadar kıskanmayan biri varsa, o da bu Bjartur'du. İsterse yoksulların iliklerini emerek kurduğu bu kulede yaşasın, bana hakkımı versin de ne yaparsa yapsın lafını ağzından düşürmeyen o değil miydi? Bjartur'un yaradılışı böyleydi, mantıkla, tehditle ya da verilen sözlerle bir adım bile geri atmazdı. Peki ne oldu? İnatçı Gudbjartur Jonsson, hiç beklemediği bir durumla karşılaştı; tacir kayıplara karışmıştı. Buhar olup uçmuştu, dükkânı boştu, hesap defterleri ortada yoktu, kulesi ve evi alacaklılara satılmıştı. Çiftçinin hayatının temelleri bir günde çökmüştü; bir ayakları İzlanda'da, diğeri anakarada olan ulular ulusu tacirler, bir günde tükürük gibi dağılıp yok olmuşlardı. Yazevi'nin Bjarturu'nun kredisi bir gecede sıfırlandı, hesap soracak kimse de kalmamıştı. O kış Bjartur iş bulmak için Fiyort'a geldiğinde durum buydu: Bruni iflas etmiş, çiftçinin parasını da batırmıştı. Koyunların başına gelen felaketten ve hayaletlerin yarattığı tahribattan sonra, beş parasız bir meczup gibi, köşebaşında anlamsız gözlerle dikildi. Ne Tanrı ne de insan, hiçbir varlık bir insana bundan büyük kazık atamazdı, işin kötüsü başına gelenlerden ötürü kimseye yakınamıyor, içini açacak birini bulsa bile kimse onu ciddiye almıyordu.

Yine de Yargıç'ın bürosuna gitti. "Bir adamın parası çalınmış, ruhu soyulmuş, millet dalga geçiyor, bu mu senin dillere destan adaletin?" diye hırladı. "Belki bu adamın yapacak başka işi

var, belki de bir hayaletle uğraşmak zorunda? Paramı bulup getirmeyeceksen, ne işe yararsın? Noel'de azıcık yağış oldu, zahmet edip çiftliğime gelemedin, büyük oğlumu sizin yüzünüzden kaybettim; sen evinde kızını ısıtırken çocukcağız korkudan fırtınanın göbeğine yürüdü. Mal Müdürü geldi ama, ne kadar rezil bir adam olsa da; peki şimdi biraz cesaret göstermeye, şu Allah'ın belası kitaplarındaki kanunlarla paramı kurtarmaya ne dersin?"

Ne var ki Yargıç, Tulinius Jensen'den yana tavır aldı. "İşler kötü gitti, ahbap, hiç kimse tek kuruş alamayacak, en azından önümüzdeki birkaç yıl için. Benim bu işle hiçbir alakam yok. Kral konunun araştırılması için özel bir komite kurulmasını emretti. Bir işyeri iflas ettiğini ilan ederse hiçbir şey yapamıyoruz. Olan biteni iyice anlaman gerekiyor: Bruni yıllardır para kaybediyordu, sonunda kooperatif bütün müşterilerini elinden aldı. İşte, hikâyenin özeti bu. Senin gibilerin yakayı kurtarmak için yeterince vakti vardı, zamanında kooperatife geçeceğine, işin tümüyle batmasını beklediysen, bu başkasının değil, senin suçun."

"Yakayı kurtarmak mı?" dedi Bjartur, "işin acı tarafı, o heriflerin boğazını kesmek için yeterince vaktim vardı."

"Kendini suçlayacaksın, başkasını değil," dedi Yargıç.

"Evet. Bir de bu hırsız domuzları doğdukları gün boğazlayacak ferasete sahip olmayanları."

"Hırsız domuzlar kim?"

"Kim mi? Senin büyük hevesle korumaya çalıştıkların. Sizin de onlardan farkınız yok ya, koltuğuna sımsıkı yapışmış ikiyüzlü, samimiyetsiz memurlar çetesi, bir insanın hayatı sözkonusu olsa, azıcık yağış var diye yukarılara adım atmazsınız."

"Bak Bjartur, gel otur istersen, sakin sakin konuşalım."

"Ne zaman istersem o zaman otururum."

"Bir tutam enfiye ikram edebilir miyim?"

"İster et, ister etme. Ben de ister alırım, ister almam."

Doktorun muayenehanesinde:

"Tulinius Jensen son derece dürüst bir insan olarak bilinir, Bjartur. Ben de onu yakından tanıyorum. Bildiğim kadarıyla,

bugüne dek kimseyi dolandırmadı. Dolandırmadı, ama kendisi dolandırıldı. Onun dertleri, çiftçilerin kooperatif liderlerinin demagojisine, atıp tutmalarına kanmalarıyla başladı. Kimse böyle bir şeyden kendini kurtaramaz, sen de biliyorsun. Bruni'yi çiftçiler dolandırdı."

"Evet, ben de o yüzden paramı istiyorum," diye ısrar etti Bjartur. "Senin parlamentoya girmeni en çok destekleyenlerden biri Bruni idi, ben de, oy vermeye başladığımdan bu yana hep sana oy verdim. Neden sana oy verdim, biliyor musun? Şu gözlüklerin için mi sanıyorsun? Paramı geri almazsam, bundan böyle sana ben değil, Şeytan oy versin. Ve eğer bir milletvekili olarak, insanın parasının çalınmasının yasal bir şey olduğunu öne süreceksen, ben öyle devlete isyan ederim. Evet, devlete isyan ederim."

"Dinle Bjartur, dostum, artık yaşlı bir insanım, siyasi hayatım bitti sayılır, yakında emekli olacağım. Fakat seninle her zaman iyi dost olduk, aynı partinin sadık destekçileri olduk, bir bardak hakiki mısır brendisi ikram edebilir miyim?"

"Kendi malımdan başka hiçbir şey ikram edemezsin."

"Zor günler geçiriyoruz, sevgili Bjartur. Bütün ülkeler büyük bir ekonomik buhranın pençesinde. Amerikan halkının kayıpları yanında, biz İzlandalıların kayıpları hiç sayılır."

"Bazı insanları tanımak kolay olmuyor, ama şimdi anlıyorum ki, sen de hırsızlardan, soyguncılardan geçinen tiplerden biriymişsin, tıpkı diğer devlet memurları gibi."

"Her zaman halkımın yanında olmaya çalıştım Bjartur, gerek milletvekili olarak, gerekse hekim olarak. Belki hatırlıyorsundur, beni destekleyenlerden hep, onlara yük olmayacak bir ücret aldım. Yıllardır halka dağıttığım ilacın haddi hesabı yok. Bana ödeme yapmayı unuttuklarında kimsenin vicdanı sızlamıyor. Ama asla bundan şikâyet etmedim."

"Hafızam beni yanıltmıyorsa, Bruni karılarım için bana hazırlattığın zehirin parasını hesabımdan kesmişti. İki karım da sana fazla yük olmadan öldü. Senin yüzünden öldülerse hiç şaşmam."

"Yapma Bjartur, kimse için böyle kötü şeyler söylememeli-

sin. Belki bu yeni adamlarla işin rast gider, kooperatifçilerden bahsediyorum, önlerine çıkan her şeyi deviriyorlar."

"Rauthsmyri çetesinin Bruni tayfasından kötü olduğunu sanırdım, ama yanılmışım."

Asi bir çocuğa ders verir gibi konuşuyorlardı onunla ve kendini sokakta aptal gibi dikilirken buluyordu. Rauthsmyricilerden başkası görünmüyordu etrafta; Ingolfur Arnarson Jonsson'un şefkatli kollarından başka gidecek yer kalmamıştı.

Bjartur o güne dek her konuda görüşlerini, Tulinius Jensen'in omuzlarına melek kanatları takarak, Ingolfur Arnarson'u karalayarak açıklamıştı. Otuz yıl Rauthsmyrili efendileri için telef etmişti kendini; önce işçileri olmuş, sonra bir çiftlik satın almıştı ve sonsuza dek aynı soyguncu için ter dökmeyerek özgürlüğünü kazanmayı umut etmişti. Soyguncular arasında fark olduğunu, hepsinin aynı olmadığını düşünmüştü. Sonra Bruni onun parasıyla birlikte kayıplara karışmış, ne yapacağını bilemez bir halde bulmuştu kendini. Soyguncuların birbirinden farkı yokmuş meğer; kıyıda da yaşasalar, yukarılarda da yaşasalar, hepsi aynı bokun soyuymuş. Yine de Rauthsmyrililerin hakkını vermek gerekirdi: Ceplerinde onun parasıyla, ülkenin uzak bir yerine kaçmamışlardı. Tulinius Jensen insanoğlunun özgürlüğünün ve bağımsızlığının anahtarı değilmiş meğer. Ingolfur Arnarson da Bruni'den kötü olamazdı ya. Tulinius Jensen'e onca inandıktan sonra yüzünü kooperatiften yana dönmesi kolay olmayacaktı elbet; her şeyden önce kendi ruhu büyük bir darbe alacaktı. Yoksa, o kadar zaman sonra, özgürlüğün –kendi vadisinde tek başına çalışan bir işçiyi bağımsız bir insan yapan, gerçek özgürlüğün– anahtarının Rauthsmyrililerde olduğunu mu keşfedecekti?

"Ah, özgür insan. Ne zamandır derneğimize teşrifini bekliyorduk, zamanı geldi demek ki."

"Bu bir nezaket ziyareti değil," dedi Bjartur, özür diler gibi.

"Evet dostum, biliyorum. Sözümü dinlemedin, sonuna dek Bruni ile birlikte oldun, şimdi de yaptığın seçimin cezasını ödüyorsun, sanırım. Hiç önemli değil, sana kırgın değilim. Yazevi'nde işler nasıl gidiyor?"

"İşler nasıl mı gidiyor? Böyle sorulara cevap vermem. Bizim işimiz kimseyi ilgilendirmez. Çok koyun kaybettim, ama bu elbette, ilk yerleşimcilerden bu yana ülkenin başından eksik olmayan bir sorun. Siz Rauthsmyrililer de koyunlarınızı kaybettiniz, her ilkbaharda koyunlarınız telef olur. Benimkiler kışa daha dayanıklı."

"Evet ama ben geçenlerde meydana gelen gizemli hadiseleri kastetmiştim. Bir çocuk kaybolmuş–"

"Evet. Benim oğlum."

"Kolumkilli'nin yine pençelerini göstermeye başladığını söyleyenler var."

"Kolumkilli mi? Ah, elbette, Perslerin dinindeki bir şey değil miydi o?"

"Pekâlâ, unut gitsin. Senin için ne yapabiliriz?"

"Hiçbir şey," diye yanıtladı Bjartur. "Beni soydular. İş istiyorum. Kimsenin benim için bir şey yapmasını istemiyorum. Birileri için çalışabilirim, ücretli olarak."

"Evet Bjartur, eski dost, geçen sene sana söylediklerimin hepsi gerçekleşti. Ama bana inanmıyorsan, yapacak bir şey yok. Memlekette iki parti var, bunlardan birinin amacı çiftçinin kanını emmek, ötekinin ise refahını artırmak, onurlu ve saygın bir hayat sürmesini sağlamak. Sen birincilerden yanaydın, şimdi kimden yanasın? Bizler, ülkeyi halk için, halk adına yönetmek istiyoruz."

"Evet, devam et, Ingi evlat, devam et. Ben hiçbir şeye inanmam, hele kelimelere hiç inanmam. Kimseden sadaka istemiyorum. Şikâyet de etmiyorum. Belki de kalan koyunlarımla birlikte çiftlikte kalmalıydım; bazılarıyla karşılaştırınca, hemen hemen hiçbir eksiğim de yok; daha iki yıl önce hayvanlarım için yeni bir ağıl yaptım. Ve eğer kulesi olan bir ev inşa etmek istediğimi düşünüyorsan, evlat, çok yanıldığını söyleyebilirim; kuleli evlerde oturanlara hiç imrenmedim. Fakat," diye ekledi, "eğer insanın hayatında bir çiçeği varsa..."

Tam o anda çok konuştuğunu hissetti ve cümlesini bitirmedi.

Kısa süre sonra vadideki karlar eridi, maryalar sazlıkların arasında otlanmaya başladı. Yemek vakti, baba ve çocuklar çalışmaya ara verdiklerinde, sofrayı çoktan hazırlanmış buluyorlardı. Peki, Asta Sollilja neredeydi? Asta ya dere başında çorap ve başka şeyler yıkıyor ya çamaşır ipine bir şeyler asıyor ya da kapının önünde ekmek için hamur yoğuruyordu; evin içinde biri varsa içeriye pek az giriyor, geceleri herkes yattıktan sonra yatıyordu; yıkanıyorsa bile, son zamanlarda gören olmamıştı. Yatağa girer girmez yorganı başına çekiyor, fare gibi kıpırtısız uzanıyordu. Yine son zamanlarda, başını eğme huyu edinmişti, yüzünü saklamak istiyormuş gibi. Uzun kirpikleri gözlerinin üstüne düşüyor, kimsenin yüzüne doğrudan bakmıyordu. Babası bir şey söylediğinde tek heceli cevaplar veriyor, ilk fırsatta ortadan kayboluyordu. Eskiden babasına iri iri açtığı, saf ve dürüst gözlerle bakar, Bjartur bu bakışı sessizlikle karşılardı; şimdi işler tersine dönmüştü, o soran gözlerle bakıyor, Asta sessizlikle yanıt veriyordu.

Aslına bakılırsa bu alışılmadık bir şey değildi; çiftlikte hiç kimse birbirinin ne düşündüğünü tam olarak bilmezdi ve belki de bu herkesin yararınaydı. Bir çiftlikteki herkesin ruhunun aynı kumaştan dokunduğunu düşünürseniz çok yanılırsınız; hiçbir yerde, küçük bir çiftlikteki kadar birbirinden farklı kişiliklere sahip bireyler yoktur. İki erkek kardeş, sözgelimi, birbirini bu kadar az anlayan iki kişi olabilir miydi? Gvendur mutluluğu belirli bir yerde bulacağını düşünüyordu, Nonni ise rüyalarının uzaklarda, bilinmeyen ülkelerde gerçekleşeceği kanısındaydı. Güneş ışığı, eriyen karlar, su yatağında çözülen buzlar, şelaleden akan suyun gittikçe çoğalması, güneyden esen şiddetli rüzgârın şelalenin sularını gerisin geri dağa yollaması – küçük çocuk ilkbaharın gelişini bir mucizeye bakar gibi izliyordu; "Haydi, işinin başına, havaya bakmayı bırak," dedi ağabeyi. Evin önündeki tarlaya boşalttıkları gübreyi yaymakla meşguldüler. Su yatağındaki şelale, güneyden esen rüzgâr; insan ara-

dığı her şeyi doğanın ilginç bir özelliğinde bulabilir, ruhunu bu kalıba göre şekillendirebilir; bütün bunları annesiyle konuşmuştu, annesi onu anlamış, ona bir rüyasını anlatmıştı. Şimdi onu anlayacak kimse yoktu ama o bu rüyayla ve annesinin umutlarıyla yaşıyordu. Fırsat bulduğunda tek başına yürüyüşe çıkıyordu. Göğsünde hep lirik bir hüzün, tuhaf, acılı bir özlem vardı; koyunları güderken, bir koronun kendine ait bölümünü söyler gibi, hiç duymadığı şarkılar söylüyordu. Evet, göğsünde muhteşem bir müzik aleti vardı; henüz çalmayı beceremese de, telleriyle oynuyor, bu erken ilkbahar günlerinde çıkan notaları dinliyor, bazen etkilenip titriyor, gözleri yaşlanıyordu; bir dere gibi derin ve hüzünlüydü bu gözler, derenin derinlerinde, en derinindeki gümüş gibi, gümüş bir dere gibi.

Havaların ısınmasına karşın tepelerde yeşil alanlar pek azdı, ani bir fırtına ihtimalini de göz önüne alan çiftçi, koyunlarını yükseklere göndermekte tereddüt ediyordu. Güneydeki ve doğudaki kırlarda su yollarını sürekli araştırıyor, koyunların peşinden aşağılara kadar iniyordu. Evdeki sessizlik iyice bunaltıcı hale geldiğinde kendini dışarı atıyor, ilkbaharın tazeliğini, büyüleyici yoğunluğunu, eriyen karın ve erimiş karın kokusunu, ebediyeti vaat eden güneşli havayı –çünkü kırlarla ebediyet aynı şeydir– takdirle içine çekiyordu. Güneşin huzurunda karlar ağır ağır geri çekiliyor, fundaların, çürümüş otların ve bayırlardan başlarını çıkaran taze filizlerin kokusu havayı dolduruyordu. Maryalar çukurluklarda, dere yataklarında aylak aylak dolaşıyor, karın üstünde ne bulurlarsa otlanıyorlardı. Bazen de en beklenmedik bir anda, herhangi bir yöne doğru, ebediyete doğru, son hızla, rüzgârla yarışırcasına koşuyorlardı; çünkü koyunlar ebediyeti severler ve ona güvenirler.

Birkaç gündür bir kuzgun, dağdaki su yolunun üstünde kanat çırparken görülmüştü. Bjartur kuşun bir av mı aradığını anlamak için dağın yamacını dolaştı. Nehir canlanmıştı ama su eskisi kadar yüksek değildi. Köpek aniden durdu ve nehrin çakılların üzerine sürüklediği bir şeyin önünde havlamaya başladı. Kuzgun su yolunun üstünde gaklayarak süzülüyordu. Bjartur bir leşle karşılaşacağını aklına bile getirmiyordu çünkü bu

ilkbaharda hiç koyun kaybetmemişti; zaten bulduğu şey de bir leş değil, cesetti. Bir oğlanın zayıf bedeniydi bu. Anlaşılan kışın bir vakti kayalardan düşmüş, buzlar çözülene kadar da düştüğü yerde kalmıştı; sonra kabaran nehir onu buraya sürüklemiş, çakılların üstüne atmıştı. Hayır, insana benzer bir yanı yoktu. Burnunda et kalmamıştı, dudaksız ağzı gökyüzüne gülümsüyor gibiydi, gözleri oyulmuştu, vücuduna yapışan giysileri, eti, kemiğe kadar çürümüş, etle giysi kaynaşmıştı; yırtıcılar da boş durmamışlardı tabii, sonuç olarak ürkütücü bir manzara çıkmıştı ortaya. Bjartur sopasıyla bir iki kere cesede dokundu, köpeğe susmasını söyledi ve mırıldandı: "İnsan ne ekerse onu biçer." Kalın bir tutam enfiye çıkardı. Köpek havlamaya devam ediyordu.

"İstediğin kadar gürültü yap, ne işe yarayacaksa," dedi. "Bu işlerden anlamıyorsun. Bazıları Kolumkilli'yi suçluyor, ama bana sorarsan, her insan kaderini kalbinde taşır."

Her şeye karşın Kolumkilli'nin kadere müdahale edip etmediği konusunda kafası karışıktı; insan Kolumkilli hikâyesinin doğru olmadığından, hatta düpedüz bir yalan olduğundan emin olsa da, bazı durumlarda bu hikâye, kulağa hakikatten daha hakiki gelir. Kırlarda insan yiyen bir iblis var. Her neyse, bu cesedi bulduğuna göre, bir şey yapması gerekiyordu, hem de en kısa zamanda, çünkü koyunlar koşuşmaya başlamıştı. Ellerinde bir çift yepyeni eldiven vardı, sağ elindekini çıkarıp cesede fırlattı; çünkü insan bir ceset bulduysa, küçük de olsa bir jest yapmadan öylece bırakıp gitmesi saygısızlıktır. Birkaç saniye sonra nehir yatağının kenarına gelmişti; tam da düşündüğü gibi, maryalar son hızla, Mavi Yarlar'a doğru koşuyorlardı. Arkalarından seyirtti; ilkbaharın başlangıcında, yaban kırlarda münzeviler gibi yalnız kalmaya can atan bu maryalara sahip olduğu için mutluydu.

O akşam, büyükannenin önüne eldivenin tekini fırlattı; "Hallbera, şunun öteki tekini ör bana."

"Vay canına, diğerine ne oldu?" İhtiyar kadın, daha önce çiftçinin eldivenini kaybettiğine tanık olmamıştı.

"Ah, sen ona kafanı yorma, ihtiyar kız."

Hallbera, "Ya?" dedi ve sallanan kafasını yukarı çevirip bakışlarını ondan uzaklaştırdı, birine baktıktan sonra bunu yapmayı âdet edinmişti; başka soru sormayacaktı, ne olduğunu bilmese de olurdu.

Abla

Sonra, bütün dünyayı sel basmış gibi yağan şiddetli yağmurlar başladı; dağın yamaçlarından akan yüzlerce küçük dere, kışın karlarını denize sürükledi. Güneş tekrar yüzünü gösterdiğinde vadide kar kalmamıştı; tepeler yeşillenmiş, evin önündeki tarlada düğün çiçekleri açmış, serin rüzgârlar esmeye başlamıştı. Tarlanın yanından geçen dere önce kabardı, sonra, evin küçük oğlu farkına bile varmadan, eski seviyesine indi. Sadece bir yıl geçmişti ve küçük Nonni artık derenin başında oynamıyordu. Rüyalarında elflerin ona daha güzel topraklar vaat ettiğini gören küçük Nonni, şimdi elinde tırmık, amaçsızca, bir salak gibi, tarlada gübreleri yayıyordu. Kışın okuduğu kitaplarla o denli yakınında hissettiği ülkeler, ilkbaharla birlikte ufukların ötesinde kaybolmuş, eskisinden daha uzaklara gitmişti. Kışın engin beyazlığında hiçbir kara parçası görünmezken gökyüzüne akseden ülkelerin, şimdi ne kadar uzakta kaldığını anlamak için Asta Sollilja'ya bakmak yeterdi. Ama ruh kolay pes etmiyor. İlkbahar, mavi dağların ardından gelen kuşlarıyla, esintileriyle, gökyüzüyle ilkbahar onu çağırıyordu. Ne zaman alçak kapıdan taşlığa çıkıp etrafına baksa, ona sesleniyordu. Ve seslenmeye devam ediyordu. Nonni onu dinliyordu. Gönlünde hayata karşı hüzünlü bir özlem, mahzun bir duygudaşlık kabarıyordu. İlkbahar boyunca, öğretmenin Paskalya'da evi terk ettiği günden beri Asta'nın içine gömüldüğü sessizliği dinlemişti. Ama onun ağladığını hiç duymamıştı, ta ki bir pazar gününe kadar. O gün, tarlada bulunduğu yerden baktığında, onu yeşil bir kovukta yatarken gördü. Yanına gitti. Asta kımıldamadı, çünkü geldiğini işitmemişti. Fakat Nonni ona yaklaşırken omuzlarının titrediğini gördü. Asta yüzünü çimenle-

re gömmüş, ağlıyordu. Küçük Ninno, Asta'nın ablaları olmasına rağmen ondan ve ağabeyinden daha önemsiz biri olduğunun farkındaydı ve ona acıdı. Kendisi son zamanlarda pek az ağlıyordu, geçen yazdan beri neredeyse hiç ağlamamıştı, yakında büyük bir çocuk olacaktı. Sonunda ona adıyla seslendi. Asta aniden irkildi, gözyaşlarını giysisinin ucuyla sildi. Ama gözyaşları dinmedi, daha da çoğaldı.

"Neyin var?" diye sordu küçük Nonni.

"Hiçbir şey," dedi Asta, burnunu çekerek.

"Bir şey mi kaybettin?"

"Evet."

"Ne?"

"Hiçbir şey."

"Ağlama," dedi küçük Nonni.

Asta, "Ağlamıyorum," dedi ve ağlamaya devam etti.

"Babam sana kötü mü davrandı?"

"Evet."

"Ne dedi?"

"Hiçbir şey."

"Sana vurdu mu?"

"Evet, bir kere. Uzun zaman önce. Çok uzun zaman önce. Önemli değil. Çoktan unuttum gitti. Hayır, bana hiç vurmadı."

"Çok istediğin bir şey mi var?" dedi küçük Nonni.

Asta nefesi tıkanıyormuş gibi, adeta muhteris bir edayla cevap verdi; "Evet..." ve gözyaşlarına boğuldu.

"Ne?" diye sordu Nonni.

Asta ağlayarak "Bilmiyorum," dedi.

"Bana söylemekten korkma, Sola, canım. Belki büyüdüğümde sana alırım."

"Söylesem de anlamazsın. Çok küçüksün. Kimse anlayamaz. Kendim bile anlamıyorum – gece gündüz."

"Nasıl yaratıldığınla ilgili bir şey mi?" diye sordu Nonni, şefkatle. Konuyu insan bedeninin en mahrem sırlarına getirdiğinin, başka koşullarda söz edilmeyecek şeylerden bahsettiğinin farkındaydı – belki hata yapmıştı, ama kelimeler daha o farkına varmadan ağzından çıkmıştı.

Asta, biraz düşündükten sonra, üzüntüyle inler gibi, "Evet," dedi.

"Önemli değil, Sola, canım," dedi küçük Nonni ve onu teselli edercesine yanağını okşadı. "Kimse bilmeyecek. Ben kimseye söylemeyeceğim. Gvendur'la konuşacağım, o da kimseye söylemesin."

"Biliyordunuz demek?" dedi Asta, mendilini yüzünden indirip kardeşinin gözlerinin içine baktı; "Biliyor musunuz?"

"Hayır Sola, hiçbir şey bilmiyorum. Hiç bakmadım, hem zaten önemli de değil. İnsanın elinde olan bir şey değil bu. Büyüdüğümde, belki başka bir ülkede sana büyük bir ev yapacağım, orada benimle oturursun, istediğin kadar patates yersin."

"Patates mi? Patatesi ne yapayım ben?"

"İncil hikâyelerinde öyle yazıyor."

"İncil hikâyelerinde patates yok."

"İncil hikâyelerinde kadının yediği şeyi diyorum," dedi Nonni.

"İncil hikâyelerinde yazan hiçbir şeyi istemiyorum," dedi Asta, ağlamaktan şişmiş gözlerle boşluğa bakarak. "Tanrı, insan ruhunun düşmanı."

Nonni aniden sordu: "Kışın öğretmen dilek tutmamızı istediğinde, ne diledin, Sola?"

Asta önce ona dikkatle baktı; ağladığı için gözlerindeki şaşılık daha barizleşmişti; sonra göz kapaklarını indirdi ve yerden çimen koparmaya başladı. "Kimseye söylemeyeceksin," dedi.

"Hayır, hiç kimseye söylemeyeceğim. Ne dilemiştin?"

"Aşk diledim," dedi, bir kez daha gözyaşlarını tutamadı, hıçkırıkların arasından tekrar tekrar "Aşk, aşk, aşk," diyordu.

"Nasıl yani?" dedi Nonni.

Yeniden kendini yere attı Asta, birkaç dakika önce Nonni oraya gelirken yaptığı gibi, omuzları sarsılarak ağlıyor, "Keşke ölsem, ölsem keşke," diye feryat ediyordu.

Nonni bu büyük acının karşısında ne diyeceğini bilemedi. İlkbaharın taze otlarının arasında, ablasının yanında sessizce oturdu; göğsünün derinliklerindeki teller titremeye, ses vermeye başladı.

İnsan ruhunun labirentine ilk bakışıydı bu. Gördüklerini anlamaktan çok uzaktı henüz. Ama Asta'nın yaşadıklarını hissediyor, onunla birlikte acı çekiyordu. İlerki yıllarda bu anıyı şarkılarda, yeryüzünün en güzel şarkılarında yaşatacaktı. Çünkü en güzel şarkıların kaynağı, ruhun savunmasızlığının, iki kutup arasındaki çelişkinin anlaşılması değildir. En güzel şarkılar duygudaşlıktan doğar. Yeryüzünde, Asta Sollilja ile kurulan duygudaşlıktan.

Çocuk ve Ülkeler

İnsanın gördüğü rüyaların en ilginç tarafı, hepsinin gerçekleşmesidir; kimse kabul etmese de, bu hep böyle olmuştur. İnsan davranışındaki tuhaflıklardan biri de, rüyası gerçekleştiğinde hiç şaşırmaması, sanki başka bir şey beklemiyormuş gibi bir havaya girmesidir. Erişilecek hedef ve bu hedefe erişme kararlılığı, kız ve erkek kardeşler gibidir, ikisi de aynı kalpte rüya görür.

Kutsal Perşembe'nin arifesiydi. Yılın bu vakti vadiden geçenler çok olur, ama pek azı ana yoldan ayrılıp çiftliği ziyaret ederler. Fakat bugün bir adam ana yoldan ayrıldı ve çiftliği ziyaret etti. Çok dikkat çeken bir adam değildi. Sıradan bir görünüşü vardı, muhtemelen çok kayda değer bir iş de yapmıyordu; birazdan sözünü edeceğimiz mektubu taşımasının dışında, birinin onu işaret edip, "Bu adam şunu şunu yapmıştır," diyeceği tiplerden değildi. İlerdeki yıllarda, Jon Gudbjartsson onu hatırlamaya çalıştığında, yüzünü bir türlü aklına getiremedi. Başka deyişle, doğanın yüzlerce parçasından biri gibi göründüğü için insanın dikkat etmediği nesnelerden farkı yoktu. Tek yaptığı da Yazevi'nin Bjarturu'na küçük bir mektup vermek oldu, sonra veda edip uzaklaştı.

Yazevi'nin Bjarturu için, vergi makbuzu dışında bir mektup almak nadir görülen, hatta hiç görülmedik bir olaydı; kendi kendinin efendisi olanlar mektup almazlar, böyle şeyler başkalarına bağımlı yaşayanlara mahsustur. Adresi iki kez, yüksek

sesle okudu, mektubu sağa, sola, yukarı, aşağı çevirdi, önünü, arkasını iyice inceledi. Hafifçe yana eğip önüne tuttu, kaşlarını çattı, kafasını geriye attı. Yüzünün ifadesinden mektubun içeriğini çıkarmak mümkün değildi. Tekrar okudu. Başını ağır ağır kaşıdı, mektupta neler yazdığını anlamak iyice zorlaştı. Sonunda, üçüncü kez okuduktan sonra mektubu cebine yerleştirdi ve uzaklaştı. Kimse içinde ne yazdığını bilmiyordu.

Tüy gibi bulutların yeşil sazlıkların üstünden geçip gittiği aydınlık bir akşamüstü; kuşlar öyle yaşam neşesiyle dolu ki, güneş battıktan sonra bile ötmeye devam ediyorlar; evet, ilkbahar her köşeye yayılıyor, her günle, her geceyle daha da ötelere taşıyor. Bjartur bir kez daha vadiye gidiyordu, sürüyle birlikte dönmeyen bir koyunu arayacaktı, yatma vaktinin yaklaşmasına rağmen küçük oğlunu yanına çağırdı.

Gvendur: "Ben geleyim baba, küçük Nonni erken yatsın."

Baba: "Küçük Jon'la birlikte gideceğim. Sen doğru yatağa. Sabah erkenden uyandıracağım, ona göre."

Baba uzun adımlarla sazlıkların arasında yürüyor, oğlan yanında hoplaya zıplaya ilerliyordu. Birlikte nehrin kenarındaki düzlükte yürüdüler, ince sıçankuyrukları iyice uzamış, mor çiçekli bataklık bitkileri mavi çanlarını havaya dikmişti, arada bir bataklık gülüne de rastlıyorlardı. Yuva yapmayı bitiren ördekler, nehrin gri, kıpırtısız göletlerinde huzur içinde dinleniyorlardı. Lafazan kızılbacak, uzun, harikulade hikâyesini anlatarak çiftçinin peşinden uçuyordu; ne ki insan bu kuşun gevezeliklerini dinledikçe, bu uzun hikâyenin hiç de ahım şahım bir şey olmadığını, bin yıldır hi, hi, hi deyip durduğunu anlar. Ama günün birinde, belki de uzak bir kıtada, bu öykü zihinde yeniden canlanır ve insan bunun tüm öteki hikâyelerden daha güzel olduğunu, belki de dünyanın en güzel hikâyesi olduğunu düşünür; öldükten sonra bu hikâyeyi tekrar duymayı, Kutsal Perşembe'nin arifesinde bir ilkbahar gecesi sazlıklarda yürümeyi ve başka hiçbir hikâyeyi değil, bu inanılmaz hikâyeyi dinlemeyi özler. Aradıkları koyunu düzlükte buldular ve evet, bir kuzu doğurmuştu. Harika. Bjartur kuzuyu bacaklarından tutup işaretledi. Marya yanına geldi, Bjartur hayvana sarıldı ve

sütü olup olmadığını anlamak için memelerini elledi; evet, sütü vardı. Evet, yarın Kutsal Perşembe, küçük Sola kasabadaki eve gidip bir hafta boyunca rahipten ders alacak, Beyaz Pazar geldiğinde kiliseye kabul edilecek. "Güneş doğarken muhtemelen yağmur yağacak, çimenler canlanacak." Nehrin yakınındaki bir fundalığa oturdu, suların düzgün akışını, karşı kıyıdaki iki ördeği, suda ileri geri yüzen iki düdükçü kuşunu seyretti. Oğlan da yanına oturdu ve manzarayı seyre daldı; her şey son derece uysal, son derece alçakgönüllüydü; sazlıklar sanki tüm kötülükleri iyiye çeviriyordu. Bu kırlar, bu vadi her şekle girebilir, her ruh halini yansıtabilirdi. Kırlar sevgililerine böyle veda ettiler, bu genç adamı, İzlandalıların en büyüğünü, son kez selamladılar.

"Evet Jon," dedi babası. Durduk yerde oğluna Jon diye hitap etmeye başlamıştı. Nonni ona bakmadı, nehri seyretmeye devam etti. "Eve dönmeden önce sana bir şey söylemek istiyordum."

Sessizlik.

"Fiyort'ta bir kadın varmış," diye devam etti Bjartur. "Kendisini tanımıyorum, ama şimdi düşününce, bir-iki defa adını duymuştum sanırım. Yargıç'ın akrabası olduğunu söylüyorlar, ama bu beni ilgilendirmez. Her neyse, burada oturmuyor, Amerika dedikleri Batı dünyasında yaşıyor; orası başka bir kıta."

"Biliyorum," dedi oğlan.

"Ya, biliyorsun demek," dedi babası.

"Öğrendim," dedi çocuk.

"Evet, tabii," dedi babası. "Fakat Tanrı aşkına, duyduğun, öğrendiğin her şeyin doğru olduğunu sanma. Bazılarının söylediği gibi, orada bu memlekettekinden daha iyi otlaklar olabilir, ama biri gelip de sana, orada koyunların kışın da açık havada otlandığını söylerse, bunun bir yalan olduğunu hemen anlayacaksın tabii, sığır besiciliği hakkında söylenenlere de inanmayacaksın. Ama orada çok çeşitli işler var, bazıları bağımsız yaşamayı seven gençler için çok uygun."

"Evet," dedi oğlan. "Orada bir nehir de var."

"Nehir mi? Evet, çok nehir var orada."

"Ve şehirler."

"Puff! Bu şehirler, şehirler hakkında her söylenene de inanma. Ne var ki, bu kadından seni beraberinde Amerika'ya götürmesini istemişler. Anladığım kadarıyla, dayın para göndermiş, onun yanına gitmeni, uygun bir meslek öğrenmeni istiyor. Kadının gemisi cumartesi sabahı limandan kalkıyor. Annen hep senin özel biri olduğunu söylerdi, belki de gitmen en iyisi."

Çocuk bir şey söylemedi.

"O halde yarın akşam seni Fiyort'a götüreceğim," diye devam etti babası, "ama gitmek istiyorsan tabii, istemiyorsan söyle."

Sessizlik.

"İstiyor musun?"

"Evet," dedi çocuk ve ağlamaya başladı.

"Pekâlâ," dedi babası, ayağa kalkmaya davrandı. "Anlaştık demektir. Senin de fikrini almak istedim, çünkü bence insan kendi kararlarını kendisi vermeli, kimseden, ama kimseden emir almamalı."

Ayağa kalktıktan sonra ekledi:

"Başkalarının söylediklerinin en fazla yarısına inanmak, gerisine kulak asmamak iyi bir alışkanlıktır. Zihnin berrak ve özgür olsun, kendi yolundan başkasını takip etme."

Baba-oğul eve döndüklerinde herkes yatağında uyuyordu. Küçük Nonni sessizce soyundu ve büyükannesinin yanına yattı. Havada hâlâ sazlıkta öten kuşların şarkıları dolaşıyordu. Yoksa bu sesler, ruhuna yerleşen ve bu dingin ilkbahar gecesinde sessiz kalmayı reddeden kuş cıvıltılarının yankısı mıydı? Bundan böyle nereye giderse gitsin, ileri yaşlarında hangi muhteşem mekânlarda bulunursa bulunsun, ruhunu asla terk etmeyecek bir sesti bu – kısa bir ilkbahar gecesinde, İzlanda kuşları ve bir sazlık.

Evet, kıştan sonra ilkbahar, kırlara böyle uysalca, usul usul geldi. Çocuğun önünde, değerli deniz kabuklarını, bin renkli mercanları yazın ilk ışıklarında yıkayan genç kızlar gibi okyanustan yükselen yeni ülkeler, ya da kokulu ormanları, yeşil okyanuslara kollarını açan güneş beyazı şehirleriyle eski ülkeler; Kaliforniya'nın mırıltılı meyve bahçeleri, Akdeniz'in güneş ışı-

ğıyla yıkanmış, palmiyeli caddeleri; Mississippi ve kıyılarındaki, ceylanla panterin saklandığı ormanlar uzanıyordu. Ve o, o bütün dünyaya şarkılar söylüyordu.

O halde mutluydu, gerçekten de, büyükannesinin yatağının ayakucundaki küçük pencerenin altında, önünde dünyanın sınırsız zenginlikleriyle yatarken müthiş bir sevinç hissetmesi gerekmez miydi? Hayır, ruhu sakindi, ilkbahar gecesinin asudeliğini ve sükûnetini içinde taşıyordu. Yalnız, uykusu gelmiyordu. Bundan böyle asla uyumak istemeyeceğini hissetti; bundan böyle bütün hayatı uzun bir ilkbahar gecesi olacaktı – ne denli genç olsa da, o muazzam fırtınaları geride bırakmıştı. Dağın ardında hiçbir ülkenin olmadığının söylendiği günler geride kalmıştı, can sıkıntısını ya da boşluğun verdiği korkuyu gidermek için raflardaki tencerelerin, tavaların nutuklar attığı geceler, horultular, eğik düzlemlerin üzerinden yabancı diyarlara yolculuklar geride kalmıştı – hangi yolculuk? Bu kez yolculuğa çıkan kendisi, ta kendisiydi.

Hayır, gözlerini kapamayı aklına bile getirmiyordu, tavana, bir zamanlar tek gözlü bir insan şekli verdiği tavan tahtasındaki budağa bakıyordu. Hayalinde daha da ileri gitmiş, bu tek gözlü adamı akrabası yapmıştı ve şimdi bu akraba ona para yolluyordu – bir şekilde bütün düşündükleri gerçekleşiyordu. Ve sonunda gün gelir, insan kendi yarattığı gerçekliğin merhametine kaldığını hisseder; hayatın neredeyse gerçeklik taşımadığı, neredeyse hiçlikten ibaret olduğu, tavandaki budaklara bakarak aylak, zararsız hayaller kurduğu günleri özler. Tavandaki göz, bu ilk gecede, yaslı bir göze dönüştü. Annem, dedi içinden ve bütün dünyadan soylu olan annesini anımsadı; onun, kendi küçük göğsüne ıstırap tohumları eken, hayatı boyunca onu takip edecek, söyleyeceği bütün şarkılara damgasını vuracak iç çekişlerini anımsadı. Hayır, daha güzel ülkelerin ormanlarında da olsa, annesini, kırların cennete dönüştüğü o günleri asla unutmayacaktı. Unutmadı da. Okyanusların, ülkelerin, yılların ve mevsimlerin ardındaki muhteşem bir hayata bakar gibiydi; gecenin karanlığında annesinin iniltilerini dinlediği, kendi kendine "Uyuyor mu, yoksa uyanık mı?" diye sorduğu bu

küçük odayı bir kez daha görüyordu. Daha güzel ülkelerin ormanlarında aklında hep bu küçük oda olacaktı...

"Ah evlat, ah," dedi büyükannesi ertesi gün; elleri boştu ki bu pek nadir görülen bir durumdu; başını geriye çekerek, bir parmağı damağında, kısık, neredeyse kapalı gözlerle Nonni'ye baktı; "insan yaşadıkça neler görüyor."

Öğleden sonra güneşi pencereden girmiş, ışık huzmeleri yerdeki tozları havalandırmıştı. Asta Sollilja pencere kenarına oturmuş, Rauthsmyri'ye gitmeden önce Nonni'nin giysilerini onarıyordu. Ama büyükannesi ona yepyeni bir çift çorapla bir çift eldiven de örmüştü, Sola da Amerika'ya giderken giymesi için koyun derisinden bir çift ayakkabı yapmıştı. Nonni birden, eskiden vakit geçirmek için, büyükannesinin yüzündeki kırışıkları saydığını hatırladı. Ama şimdi bunu yapmak içinden gelmiyordu. Kırışıkları saymadan gidecekti; ama hepsi, her bir kırışık, ruhunun bir köşesinde yerini koruyacaktı. Büyükannesinin yatağına son kez yaklaştı, sessizce etrafına bakındı. Bağlantı yerleri çürümüş tavan kalaslarının arasından bel veren çatıya; kumaşa sarılı iki bıçağa; üstlerine doğal boyalı yırtık yorganlar serili, tahtaları bunca yıl kullanılmaktan parıldayan yataklara; adım attıkça gıcırdayan ve her zaman, kendiliğinden temiz görünen zemin tahtalarına; bir pancuru kırık öteki sağlam ön pencereye; dışardaki sazlığın sınırını oluşturan uzun kamışlara; nehrin ışıltılı dönemecine; bunca yıl evi ev yapan ateşin yandığı küçük kuzineye, içindeki yulaf lapasıyla yarı kirli tencereye –ki o tencereyi çok iyi tanırdı– ve Asta Sollilja'ya baktı. Onunla çimenli çukurun orada konuşmuş, ama bir daha konuşmaya cesaret edememişti. Zavallı abla, aşkı tanımıştı ve ölmek istiyordu. Evet, aşk, aşk korkunç bir şeydi; Nonni birden onu orada yapayalnız, tek başına bırakacağını düşünerek irkildi; yapayalnız bir âşık, ama ona yardım edemezdi. Bir mektup onun kaderini değiştirmişti, ama Sola'ya mektup gelmemişti. Onun annesi, dilek dileyemeden ölmüştü; beşiğinde onu bir tek şu kurtlu köpek korumuştu ve bu kış, dilek zamanı, Sola aşk istemişti ki bu, dünyanın en korkunç şeylerinden biriydi; Asta Sollilja, benim gitmem gerek, aşkta kimse bir-

birine yardım edemez; kendinden başka hiç kimse; şimdi Rauthsmyri'ye gidiyorsun, kiliseye kabul edileceksin, ama bana bir mektup gönderildi.

İhtiyar kadın elini yastığın altına soktu ve küçük bir bohça çıkardı. Birbirine sıkıca sarılmış, kimi örgü işi, kimi düz kumaştan eski çaputlardan oluşuyordu bu bohça. Titreyen ellerle ve uyuşmuş parmaklarla bohçayı açmaya koyuldu.

Bu gizemli arayış sona erince, "Hâlâ orada mısın, bacaksız?" dedi.

"Evet, büyükanne," dedi oğlan.

Bohçadan ne çıksın beğenirsiniz? İki hazinesi, en değer verdiği iki eşyası: ince ipek eşarbı ve kulak kürdanı. Alt bezi bağlandığından beri yatağının kenarında yatan Nonni'ye bu en değerli eşyalarını verecekti. Fazlasına gücü yetmezdi.

"Aslında bir değeri yok ama," dedi. "Bu eşarbı bayramlarda, hava iyi olduğunda boynuna sararsın. Kürdana gelince, uzun zamandır ailede olduğunu söylüyorlar."

İlahi söylemedi, İsa'dan ya da Kuria'dan söz etmedi, günahtan sakınmasını tembihlemedi. Amerika'daki oğullarına selam da göndermedi – güneydeki Methalland'dan ötede akrabaları olabileceğini asla kafası almamıştı. Küçük Nonni gittikten sonra da kimseye onun hakkında soru sormadı.

"Buradan gittiğinde, iki şeyi hatırlamanı istiyorum," dedi, kırışıklıklarla dolu ihtiyar yüzü her zamankinden fazla titriyordu. "Bu dünyada senden aşağıda olanlara asla küstahlık etmemeni istiyorum. Hiçbir hayvana da kötü davranmayacaksın."

"Büyükanneye teşekkür et, Nonni," dedi Asta Sollilja. "Sahip olduğu tek şeyi sana verdi."

Nonni elini büyükannesinin eline koydu, sessizce ona teşekkür etti, çünkü o da böyle bir armağan karşısında duygularını belirtmek için kelimelerin yetersiz olduğunu biliyordu; büyükannesi, dünyayı görmeye giden torununu cesaretlendirmek için ona ülkenin en yoksul Noel armağanını veriyordu ve Nonni, onun bir daha Noel'i kutlamayacağını biliyordu.

Myrili Madam'ın Yenilgisi

Beyaz Pazar'dan önceki cumartesi, Asta Sollilja, Rauthsmyri'den döndü; Hıristiyanlığı iyice öğrendiğini umalım, çünkü ertesi gün kiliseye kabul edilecekti. Fakat eve neden bugün dönmüştü? Bjartur ona kıyafet dikmesi için bir kadın tutup parasını peşin ödememiş miydi? Genç kızın, Beyaz Pazar akşamı, kabul töreni bittikten sonra dönmesini kararlaştırmamışlar mıydı? Yine de Asta, Beyaz Pazar'dan önceki cumartesi eve döndü. Bu şöyle oldu:

Beldenin yarısının sığacağı genişlikte bir etek giymiş bir kadın, sazlıkların arasından bu yöne doğru ilerliyordu; altında bataklık arazide zarif hareketlerle ilerleyen güzel bir kır at vardı. Hayır, o kaba saba yük beygirlerinden değildi bu; kıvrımlı boynu ve güçlü toynaklarıyla Rauthsmyri'nin Sorlisi'ydi. Arkasından Asta Sollilja geliyordu; başını eğmiş, ne sağa ne sola bakıyor, ağır ağır yürüyordu. Gözlerinde yaşlar vardı.

Bjartur her zamanki konukseverliğiyle, çit duvarından aşağıya, sazlıklara doğru yürüdü ve onları hararetle karşıladı. Atın dizginini kafasının hizasında tuttu, kuru yolları bularak onları eve götürdü; arada bir Madam'a dönüyor, buralarda beyaz kuzgun görmeye pek alışık değiliz, gibi şaka yollu bir şeyler söylüyordu; taşlığa geldiklerinde Madam'ı atından indirdi. "Maşallah, gittikçe semiriyor," dedi, at gerçekten de irileşmiş, üstüne vakur bir hava gelmişti, tıpkı Papa gibi. "Gvendur, evlat, Madam kahvesini beklerken atı al, tarlanın aşağısına götür. Sola, kızım, yukarı çık da ateşin harı var mı bir bak, sen gittikten beri maalesef pek ateş yakmadık, geçen pazar pişirdiğimiz balıkla bütün haftayı geçirdik. Ama neyin var evladım? Yüzün solmuş, üzüntülü gibisin, kimse İzlanda'nın büyük şairinin yanında olduğuna inanmaz."

Asta babasına cevap vermedi, kapının üst eşiğine çarpmamak için eğilip, kalbi kırık, içeri girdi. Bjartur ve Mal Müdürü'nün eşi, taşlıkta kalıp vadiyi yeşile boyayan İzlanda ilkbaharının şiirselliğini ve ekonomisini kendi bakış açılarıyla yorumladılar.

"Seninki şu sıralar kuzularla boğuşuyordur, ha?" dedi Bjartur. "Evet, tahmin etmiştim. Koyunlar da iyi durumda olmalı, o fıçı tıpasına çok bile! Birkaçının telef olması alışılmadık bir durum değil, zavallı adam, Allahtan elinde daha çok var. Otlar da kötünün iyisi diyordu; eh, bizim burada büyüyenler de aynı ot. Bu ilkbaharda fazla tilki, haşere de yok, öyle değil mi? Güzel. Burada da aynı. Zaten gelseler de fazla bir şey bulamazlar, koyun leşi için başka kapıya gitsinler. Bırak tilkiyi, kara sırtlı martı bile görmedim; ama şimdi aklıma geldi, geçenlerde, şuradaki su yolunda bir kuzgunun sesini işittim. Kurt salgını azalmış diyorlar. Ah, ah, çok yazık. Burada kurtun izi bile olmaz, bildiğimiz mide kurtu bile yok, kuzulama mevsimi de başarılı geçti, ihtiyar Kapa da yavruladı mı bugün itibariyle kuzulamayı tamamladık demektir. Kapa benim çok sevdiğim bir maryam. Bugün doğurması gerek, Tanrı onu kutsasın, güneydeki fundalıklara götüreyim de rahat bir doğum yapsın diyordum. Benimle konuşmak mı istiyorsun? Ha? Şu anda ne yapıyoruz ki, konuşmuyor muyuz? Evin arkasında mı? Dağa doğru mu yürüyelim? Vay canına, bu beklenmedik bir şey işte. Hanımefendi beni ilk kez çalıların arkasına davet etmiyor tabii, tekniği biraz değişmiş, o kadar."

Fakat Madam şaka yapmıyordu, kenarlarına basmamak için eteklerini avuçladı, evin köşesini dönüp dere kenarından dağa doğru ilerledi. Derenin kenarındaki tümseklerden birine oturmayı teklif etti.

"Dinle soylu kraliçem, bildiğim kadarıyla kendi mülkümde oturacak yer göstermek, senin değil, benim vazifem olmalı," dedi Bjartur, aynı şakacı tavırla; ama Madam onun bu neşeli haline, az önce olduğu gibi, sert ve resmî bir tavırla karşılık verdi. Birlikte oturdular. Madam hanımefendilere yakışır küçük, tombul elleri, boğumları gamzeli parmaklarıyla otları okşamaya, ileri geri itmeye başladı – yoksa ihtiyar tavuk bir dalavere mi çeviriyordu; evini elinden almayı planlıyor olabilir miydi? Evinden vazgeçmeyeceğini herkes biliyordu artık. Ama bunların ne dolaplar çevirdiğini kim bilebilir? Bir parça enfiye çekti. "Hanımefendi konuşmaya başlamadan önce biraz enfiye ikram

edebilir miyim?" dedi. Ama Madam enfiyeden hoşlanmıyordu, kendisine şaka yapılmasından da.

"Bjartur," dedi Madam sonunda; "Bilmem fark ettin mi, birkaç dakika önce eve geldiğimizde, kızının yüzünde genç kızlara özgü mutluluktan eser yoktu."

"Bunca yolu gelirken altına bir kısrak vermediğin için surat asmıştır, ihtimal," dedi Bjartur. "Ama herhalde bütün hayvanların turba taşıyordu, binek atları hariç. Önemli değil. Ben de, ailem de bu yollardan hep yürüyerek gidip geldik."

"Aslında onun için bir at hazırlanmıştı, ama istemedi. Zavallı çocuk, hep kafasının dikine gidiyor. İnatçılığını senden almış."

"Belki de yeterince Hıristiyan yapamadılar onu," dedi Bjartur. "Rahip olacak o akılsız bir şey söylemiş olabilir. Başkalarının ona söz söylemesine pek alışık değil. Burada hep sessiz ve huzurlu yaşıyoruz. Din konusuna gelince, onu böyle şeyleri öğrenmesi için desteklediğimi pek söyleyemem, doğrusunu istersen, bu Hıristiyanlığın toplumun huzurunu bozduğunu düşünmüşümdür hep, yine de her şeye rağmen merhum Rahip Gudmundur'un koyunlar üzerine çok bilgisi vardı, bunu asla inkâr etmedim. Yine de, dine çok yatkın olmasa da, Solamızın kafasının, kiliseye kabul edilen herhangi bir genç kadar hızlı çalıştığını söyleyebilirim. Ayrıca, onun yaşındakiler arasında, klasikleri onun kadar iyi bilen bir genç tanıyorsan bana da söyle. Bu veletlere bir kusur buldun mu hemen gözleri yaşlanır, ciddiye alma, sonradan düzelir hepsi."

"Hayır," dedi şair hanım. "Sorun dinî bilgilerinin eksik olması değil. Keşke öyle olsaydı, diyeceği geliyor insanın."

Derin düşüncelere dalmış bir tavırla, adamın yanındaki otları artistik hareketlerle okşamayı sürdürdü. Sonra Bjartur konuştu:

"Bu ihtiyar maryanın iyi günde, kötü günde beni asla mahcup etmediğini söylemiş miydim, bilmiyorum; babası merhum Rahip Gudmundur'un koçlarından biriydi. Bu kez alt tarafı her zamankinden fazla şişti, ama kaburgalarında neredeyse hiç yağ yok. Eğer ikiz doğuracaksa, çok uzun bir doğum ola-

cak, karanlık düşmeden vadiye götüreyim diyorum, vakti neredeyse geldi."

"Evet, Bjartur," dedi kadın. "Seni fazla tutmayacağım."

Sonra hikâyesini anlattı. "Her şey, her nedense Asta Sollilja üzerinde hakkı olduğuna inanan Gudny'nin, kızcağızın Rauthsmyri'de bizimle kalacağı birkaç geceyi onun yatağında geçirmesini istemesiyle başladı. Gudny daha ilk gece, çocuğun ruhunun sıkıntı içinde olduğunu anlamış. Bir şeyler zihnini kemiriyor gibiymiş; o kadar endişeliymiş ki biri ona hitap ettiğinde cevap vermeden önce uzun uzun düşünmesi gerekiyormuş. Yatakta da, Gudny onun yüzünü yastığa gömüp ağladığını fark etmiş. Bazen sabaha kadar ağlıyormuş."

Mal Müdürü'nün karısı bir an durdu, ama sanatçı parmaklarıyla otları kutsamaya devam etti. Çok duygulanmıştı, nefes alması gerekiyordu. Şişmanlara özgü bir ritimle nefes alıp verdi.

"Eee?" dedi Bjartur sonunda, bu sanatçı sessizliklerini nasıl karşılayacağını bilemiyordu. "Gençlerin, özellikle de genç kızların gözyaşlarına hâkim olamamaları yeni bir şey mi? Köpeğime de, iki karıma da her zaman söylediğim gibi: Dişiler insan ırkının acınacak yarısıdır."

"İlk iki-üç gece kız onu üzen şeyin ne olduğunu söylememiş."

"Evet," dedi Bjartur, "özgür yetiştirilen bir insan kafasından geçenleri söylemek zorunda mıymış? İnsanın zihni rüzgâr fırıldağı gibidir. Beş dakikada bir yön değiştirir."

"Gündüzleri öyle dalgındı ki, önce yeni çevresine uyum sağlayamadığını, insanlardan uzak durmak istediğini düşündük. Öteki çocukların oyunlarına katılmıyordu." (Bjartur: "Evet, hoplayıp zıplayarak ayakkabılarını eskitmeyecek kadar akıllıdır benim kızım.") "Sonra, sabahları, Gudny kızın hiç iyi görünmediğini fark etmiş. Mutsuz ve cansız bir hali varmış, hasta gibiymiş." (Bjartur: "At eti dokunmuştur, ondandır.") "Konuklarımıza at eti ikram ettiysek, benim hiç haberim olmadı, Bjartur. O gece çocuklar harika bir yahni yemişti, kâhya kadın belki de yemeği fazla kaçırdığını düşünmüş, bazen müthiş iştahlı oluyormuş çünkü. Ama her sabah onu aynı durumda görünce,

Gudny bu işte bir iş var diye düşünmüş, geceleri yatağa girerken kızın vücudunu daha dikkatli incelemeye başlamış. Dikkatini çeken ilk şey, yaşma göre epey gelişmiş olduğuymuş; vücudu neredeyse olgun bir kadınınki gibiymiş; aslına bakarsan hepimiz, başka her yeri ince olan genç kızın karnının büyük ve yuvarlak olduğunun başından beri farkındaydık ama üstünde fazla durmamıştık. Böylece, dün akşam Gudny kıza midende bir sorun olabilir, karnını muayene edeyim, demiş. Kâhya kadın sorunun ne olduğunu hemen anlamış tabii ve kızı suçlamış. Çocukcağız önce inkâr etmiş. Bunun üzerine kâhya kadın bana geldi. Tabiatıyla, ne olduğunu hemen anladım. Sonunda kendisi de kabul etti. Kız hamile. Yaklaşık dört aylık."

Bjartur, arkasında hoşlanmadığı bir gürültü duyunca kulaklarını kaldıran, başını arkaya çeviren ve ürkmek üzere olan bir atın gözleriyle baktı kadına; ayağa fırladı, geriye doğru bir adım attı; onu çok şaşırtan bu habere nasıl karşılık vereceğini bilemiyordu. Sonunda boşluğa doğru aptalca bir kahkaha attı: "Hamile mi? Benim Solam mı? Hayır, bu kez beni işletemeyeceksin, hanımefendi."

"Peki öyleyse; o halde hayatımda ilk defa komşularıma gidip yalan söylüyor, dedikodu yapıyorum demektir," dedi kadın. "Yalancılıkla itham edilmekten fazlasını beklerdim senden. Bugüne dek daima iyiliğini diledim. Hepinizin iyi olmasını istedim. Kalbim ve evim sizlere her zaman açık oldu. Kır hayatının soyluluğunu savundum, sizlerin sözcüsü olmayı kendime görev edindim. Çiftçinin emeğini her zaman kutsal saydım. Bir yandan da, çiftçinin üzüntüsünü kendi üzüntüm, yenilgisini kendi yenilgim kabul ettim. Vadilerin çiftçilerinin inatçılığının, sebatkârlığının bu ülkeyi yükselttiğini ve yücelttiğini asla göz ardı etmedim." ("Evet, Rauthsmyri ülkesini," diye araya girdi Bjartur, öfkeyle, "ama Rauthsmyri ülkesi asla benim ülkem olmadı, otuz yıl boğaz tokluğuna size çalışsam, sonunda kooperatife üye olmak zorunda kalsam bile.") "Pekâlâ Bjartur, bu senin fikrin, ama sana şunu söyleyeyim; belde meclisi ne zaman evini yıkmaya kalkışsa, seni şiddetle müdafaa ettim, 'Bin yıldır bu ülkenin can damarı İzlanda köylüsüdür, Bjartur'umu

rahat bırakın,' dedim onlara. Fakat şimdi, işler öyle bir hal aldı ki, yenildiğimi itiraf etmem gerekiyor. On beş yıldır tüm belde yüreği ağzında beklerken seni ben savundum; önce zavallı Rosa korkunç bir şekilde ölüyor, sonra çocukların, yıl be yıl, ya doğumlarında ya da kundak bezleriyle ölüyor; her yıl cesetlerini sırtında taşıyıp kilisemizin küçük bahçesine gömüyorsun; ikinci karın geçen sene ölüyor ve herkes onun canını neyin aldığını biliyor, sonunda geçtiğimiz kış buradaki tuhaf olaylar oluyor, büyük oğlunu kaybediyorsun. Bütün bunlara rağmen seni korumaktan vazgeçmedim. Ama artık yapamayacağım. Sen kalk, hayvanlarını boğazlayan hayaletlerden kaçıp Fiyort'a git, kötü şöhretli bir insan müsveddesini, beldenin en yoksul adamını, veremden ölmek üzere olan bir zavallıyı, alkolik bir hapishane kuşunu çocuklarına bakması için artık genç bir kadın olan Asta'ya bakması için buraya yolla..."

"Yeter, kahrolası kadın, yeter, cehenneme kadar yolun var, burası senin mülkün değil, benim arazimde bulunuyorsun. Bugün buraya Asta Sollilja için geldiysen, sana şu kadarını söyleyeyim ki on beş yıl geç kaldın. Annesinin rahmindeyken başıma kakaladın, kahrolasıca, aslında ölmesini isterdin ve eğer Asta benim çocuğum olduysa, bunun tek nedeni onu ölüme terk etmen; bana bu toprak parçasını kendi arazinde değil, başka yerde ölsün diye sattın. Buzul Nehri'nde Şeytan'ın üstüne bindiğim ve sağ kalmayı başardığım günlerde, bu küçük kulübede doğan çocuğun siz Rauthsmyrililerin dölü olduğunu ta başından bilmediğimi mi sanıyorsun? Ve eğer burada, karşımda oturup asla yalan söylemedim diyeceksen, sana şunu hatırlatayım ki, düğünümde, Nithurkot'taki çadırda, Rauthsmyri'nin namusunu kurtarmak için oğlunun piçini başıma musallat ettikten sonra yumurtladığın fanteziler de, yabancı dinlere dair boş lafların da yalandı. Ve eğer buraya, Asta Sollilja hamile kaldı diye bana ahlâk dersi vermeye geldiysen, cevabım bunun beni hiç ilgilendirmediğidir; birincisi, onu ben hamile bırakmadım, ikincisi de, onunla kan bağım yok, bu yüzden ondan sorumlu değilim. Onunla kan bağı olan sensin, öyleyse ondan sen sorumlusun. Bu çocuğu siz Rauthsmyrililer peydahladınız, sonra onu

terk ettiniz. Asta'nın benimle hiçbir alakası yok. Şimdi beni iyi dinle, bundan böyle piçlerinizi alın, cehennemin dibine gidin; onlara kendi isimlerinizi verin, hamile kalırlarsa da bu sizin sorununuz; bundan böyle benim için yok sayılırlar."

Kadın, yumuşak bir sesle, "Bjartur, dostum," dedi, adamın tümseğindeki otları yolarak, "sinirlerimize hâkim olalım ve bütün olup bitenleri mâkul insanlar gibi tartışalım. Aslına bakarsan, düşünüyorum da, hamileliğini bizim yanımızda geçirmek isterse ona evimizi seve seve açarız."

"Çocuklarınıza evinizi mi açarsınız, onları ölüme mi terk edersiniz, artık zerre kadar umurumda değil. Tek bildiğim, siz aradan sıyrılırken ben görevimi sonuna kadar yaptım. Kendi çocuğunuzu ölüme terk ettiniz, ben çocuğunuzu aldım, barınacak yer verdim, on beş yıl boyunca gözümün çiçeği gibi baktım, ama artık yeter diyorum; buraya beni tehdit etmeye, evimi, yuvamı elimden almaya geldiysen, kanunun senin yanında olduğunu düşünüyorsan, cesaretin varsa yap. Ama sana, çocuklarınla birlikte cehenneme gitmeni, benim ve kendi çocuklarımın huzurunu bozmamanı söylüyorum, son sözüm budur, şimdi vadiye gidiyorum, koyunum kuzulamış mı, ona bakacağım."

Vadinin çiftçisi bu sözlerle ayağa kalktı, dere boyunca güneye, sazlıklara doğru yürüdü; birbirlerine veda etmediler. Köpek de ona katıldı. Bjartur etrafına bakmadan, dosdoğru ilerliyordu. Şair hanım olduğu yerde oturuyordu, elinin altında Bjartur'un toprağı, şaşkın ve ne yapacağını bilmez haldeydi. Bjartur'un arkasından baktı; yenilmez bir ordu gibiydi bu adam. Yenilen kendisiydi.

Benim

Bjartur eve döndüğünde karanlık çoktan çökmüştü. Önünde biri kuzulamış, ötekinin karnı hâlâ şiş iki marya olduğu için dönüşü zor olmuştu. Tek bir kuzu doğuran anne maryanın memeleri sütle doluydu; öteki koyun ihtiyar Kapa idi. Kapa yaş-

lı, çelimsiz bir marya olmasına karşın ağırdı; memeleri de kurumuştu, iki kuzuyu emzirmesi imkânsızdı. Bjartur onları eve doğru güderken, sağa sola kaçmalarını önlemek için akla karayı seçmişti. Birta çok sabırsızdı, Bjartur sürekli onu yanına çağırmak zorunda kalıyordu; köpekleri maryaların üstüne salmayacaksın, ilkbaharda asla köpekleri maryaların üstüne salmayacaksın. Anne marya kuzusuyla birlikte ters yöne seyirtti. Nihayet onu yola soktuğunda, bu sefer ihtiyar Kapa ters yöne saptı. Koşup Kapa'yı geri getirdi. Bu arada öteki, onun yokluğunu fırsat bilip, kafası havaya kalkmış, son sürat başka bir yöne doğru koşmaya başladı. Bu böyle sürüp gitti, çiftçinin eve geç dönmesinin nedeni buydu. Ama sonunda koyunları yola getirmeyi başardı, çünkü onun inatçılığı, iki maryanın inatçılığının toplamından fazlaydı; zamanında koyunlardan çok şey öğrenmişti, bunlardan biri de asla onlara boyun eğmemekti. Maryalar nihayet evin önündeki tarlanın sınırına ulaşmışlardı; şimdi sıra, anneyi ağıla götürüp sütünü sağmaya gelmişti. Evde hayat işareti yoktu, herkes yatağında olmalıydı, ama çocuklarını kaldırmaya kıyamadı ve maryanın peşinden koşmayı sürdürdü. Marya sonsuz daireler çizerek koşuyordu; Bjartur da sonsuz daireler çizerek koşuyordu; yarışın sonu gelmeyecekmiş gibiydi, fakat sonunda marya pes etti ve ağıla götürülmeyi kabullendi. Kuzu taşlıkta ve bahçede hoplayıp zıpladı; sonunda çatıya sıçradı ve melemeye başladı. Sonra aşağı atladı, dağ yönünde koştu, aşağıya, dere boyuna indi. Maryanın başını ayakları arasına alan Bjartur, sütünü bir kaba sağdı; marya deliler gibi debelense de yarım litre sağmayı başardı. Koyun onun elinden kurtulur kurtulmaz uzun uzun meledi, yavrusu da karşılık verdi. Kapa artık yatışmış, otlağın aşağılarında otluyordu. Gece aydınlıktı ama hiç sakin değildi; kırlara yağmur yağıyordu, dağlar sise gömülmüştü. Göl kenarındaki dalgıçkuşunun belli aralıklarla şikâyetçi ötüşü dışında, kuşlar bir saat kadar sessiz kaldı.

Bjartur içeri girdiğinde, girişin hemen yanındaki kutunun üstünde kıvrılmış, büzüşmüş bir şey gördü. Kımıldamıyordu. Ama bir insan olduğu açıktı. Dirseklerinde delikler olan eski elbisesini giymişti; uzun kemikli elleri, zarif eklemli başparmak-

ları kucağındaydı. Onun yaşında bir kız için baldırları, kalçası fazla büyüktü; artık yetişkin bir kadın olduğu aşikârdı. Myrili Madam'ın torunuydu. Bjartur içeri girerken yüzünü kaldırmadı, kucağında birleştirdiği ellerini oynatmadı. Yüzünü göğsüne gömmüş, külçe gibi uyuyor muydu? Yoksa gözlerine bakmaktan mı korkuyordu?

Bjartur suratına bir tokat attı. Kız korkuyla geri çekildi, düşmemek için bir eliyle duvara tutundu, gözlerini kapadı ve tekrar vurmasın diye elini kaldırdı, başını dirseğinin çukuruna gizledi. Ama Bjartur onu tekrar tokatlamadı.

"Bunu," dedi Bjartur, "benim toprağıma, mülküm olan araziye getirdiğin ayıp için kabul et. Allahtan damarlarında benim kanım dolaşmıyor, bu yüzden senden, piçlerini onlara daha yakın olanların evinde büyütmeni isteyeceğim."

"Peki baba," dedi kız, soluk soluğa, dirseğini yüzüne tutarak ayağa kalktı, kapıya yöneldi. "... Gidiyorum."

Bjartur içeri girdi, merdiveni tırmanıp yukarı çıktıktan sonra kapağı kapadı.

Evet, ona vurması, evden kovması iyi olmuştu; tokat atması, acaba ne yapacak diye düşünmekten iyiydi; gelecek de, geçmiş de daha bir berraklaşmıştı gözünde. Tokat, bir şeyi doğrulamış, kalbinden kurşun ağırlığında bir külçeyi kaldırmıştı. Taşlıkta durdu, hayatını kurtarmak için tehlikeli bir uçurumun üstünden atlamak üzere olan biri gibi, önündeki ilkbahar gecesine baktı; kalbi çarpıyordu, ama ağlamıyordu. Hayır, hava ılık değildi, çok soğuktu. Sağanak yağmurlar, orada burada yükselen karanlık duvarlar gibi kırların üstünde geziniyordu. Doğuya baktı, ama batıya bakmadı. Evet, babası o tokatla bedeninden ve ruhundan belirsizliği söküp atmıştı ve şimdi, babasının gözünde ne olduğunu biliyordu; ikisi de birbirlerinin gözünde ne olduklarını biliyorlardı – ve sanki bir vahiyle, babası söylemese de, damarlarında onun kanının bir damlasının bile akmadığını anlayacağını hissetti; babasının ayrılırken attığı tokat ikisinin hayatında da bir aydınlanma anı olmuştu. O ana dek her ikisinin hayatı da, birbirleriyle olan ilişkilerinden ötürü, sahte, yalanlar üzerine kurulu bir hayattı. Asta onun trol ellerin-

de büyümüş, kendini de bir trol zannetmişti. Ve şimdi, birdenbire, çiftlik evinin dışında duruyordu ve kendisinin trol ırkından olmadığını keşfediyordu. Bir an içinde trolluktan özgürlüğe adım atmıştı. Bir insandı yalnızca, muhtemelen masallardaki Pamuk Prenses ve öteki kızlar gibi bir prensesti ve artık ona hiçbir borcu yoktu. Gidiyoruz.

Sazlığa ulaştığında ne kadar bakımsız göründüğünü fark etti; eski ayakkabılarının içi şimdiden sırılsıklamdı, eprimiş giysisinin dirsekleri delik deşikti, kafası da çıplaktı; böyle pejmürde bir dağ kızı, hikâyelerde olduğu gibi, gerçekten de bir prenses olabilir miydi? Hayır, ıslanması hiç önemli değildi. Başını çevirip çiftliğe bakmadı bile. Sonunda özgürdü, tıpkı prenses gibi, sevdiği adamı bulmaya gidiyordu; dağların kızının en sevdiği masaldı bu. O adam, yalnızca onun sevgilisi olacaktı. Bütün ömrünü onunla geçirecekti. Asla onu asla, asla terk etmeyecekti. Sevgilisinin evi deniz kenarında, bir çayırlıktaydı, gelip giden gemileri oradan görebileceklerdi. Onlar da bir gün, bir gemiye atlayıp gideceklerdi. Denizlerin ötesindeki ülkelere gideceklerdi, çünkü sevgilisinin oralarda da arazileri olacaktı, güneşte parıldayan palmiye ağaçlarının olduğu araziler. Evet, evet, evet. Bütün gece, sabahın ilk ışıklarına dek yürüyecekti, ayakkabıları ayaklarından çıksa da fark etmezdi. Sevgilisinin deniz kenarındaki çayırlıkta yükselen ışıklı evini bulması uzun sürmeyecekti, nasıl olsa. Kapıyı vuracaktı, o hâlâ yatakta olacaktı ve birinin kapıyı vurduğunu işitecekti. "Kim o?" diye sorar. Asta cevap verir: "Benim."

Sazlığı geçerken kalbi sevinçle çarpıyordu, bu kadar hafif adımlarla yürüdüğüne inanamıyordu; uçuyordu, göğsündeki kalp uçuruyordu onu. Mutluluğa, özgürlüğe, aşka uçuyordu. İlerde prenses olacak olan yoksul kızdı o; ona, yalnızca ona aitti. "Kim o?" diyen sesini tekrar tekrar duyuyor, tekrar tekrar, "Benim," diye cevap veriyordu. Platonun yamacına çıkan yolu ağır ağır tırmandı. Belirsiz, gerçekdışı bir yaz dönümü gecesinin çiy damlalarında az önce yıkanmış rüyacı çocuk değildi artık; hayır, kim olduğunu, nereye gittiğini gayet iyi biliyordu. Ardındaki bütün köprüleri yaktıktan sonra sevgilisine koşan,

âşık bir kadındı o. Bu hakikatti. Bu aşktı, bu kırlardı. Bundan böyle hayatında olup biten her şey hakiki olacaktı.

Aşk ve kırlar; çukur yerlerde hâlâ kar yığınları vardı ve karın altındaki toprak çamurluydu. Sert bir rüzgâr yüzünü yaladı. Bir süre sonra ayakkabıları tamamen dağıldı, ayakları çok acımaya başladı. Bir kar yığınının yanındaki su birikintisinden susuzluğunu giderdi, suyun tadı acıydı. Acıkmaya başladı. Yorulmaya başladı. Uykusu geldi. Bir anda kendini buz gibi soğuk bir yağmurun altında buldu, sulu kar yağmaya başlamıştı; bir metre önünü bile göremiyordu ve birkaç saniye içinde sırılsıklam oldu. Korkmaya başlamıştı. Kırlar korkutucudur da. Belki de hayatın kendisi olduğu için. Kırda kaybolan kardeşi Helgi geldi aklına. Çok kişi kaybolmuştur kırlarda. Babası kaybolmazdı – birden onun babası olmadığını, bir trol olduğunu hatırladı. Trollerde korku olmazdı. Asta korkuyordu, Asta kaybolabilirdi. İçindeki dehşet duygusu açlığını ve uykusuzluğunu unutturmuştu; yavaş yavaş, iş işten geçtikten sonra, o tokat attığında kollarımı boynuna dolayıp merhametine sığınsaydım daha mı akıllılık ederdim, diye düşünmeye başladı. Kötü şeyleri aklından çıkarıp deniz kenarındaki o ışıltılar saçan evi düşünmeye çalıştı – hangi ev? Denize bakan bir kum tepeceğinin üstündeki bir kulübeden ve aç bilaç yaşayan çocuklardan söz etmemiş miydi öğretmen? Hayır, deniz kenarındaki bir çayırlığın üstünde, parlak bir ev olmalıydı, onun yeryüzündeki ve cennetteki evi. Güneş yakında doğacaktı, Asta sabah ışıklarıyla birlikte kapısına dikilecekti, denizde gemiler olacaktı, o içerden "Kim o?" diye bağıracaktı. Ama tam o anda, çok uzaklarda platonun küçük krater gölünü gördü. Yağmur dinmek üzereydi, bu da kötü rüyalarında gördüğü kara göl olmalıydı; ah, neden hep mutsuz ve dertli olduğunda, rüyalarında bu gölü görürdü ki, okyanusu görse olmaz mıydı? Demek bu yalnız, ayakları yaralı umut yürüyüşçüsü, hepi topu buraya gelebilmişti; daha yürümesi gereken millerce yol vardı, bir su birikintisinden susuzluğunu giderip zorlukla ayağa kalktı, sonra, ışıltılı evinden ona seslenen sevgilisinin sesini duyar; "Kim o?" Belki bininci kez cevap verir: "Benim."

Yazevi'nin Bjarturu o o gece giysilerini çıkarmadan yattı, saat başı kalkarak, önceki gece evin tarlasının aşağılarına bıraktığı iki maryaya bakmaya çıktı. Saat birde ihtiyar Kapa yere çökmüş geviş getiriyordu, ama öteki inatçı dağ tarafına kaçmıştı, şimdi kayalıkların oradaydı. Ama o da yere çökmüştü, kuzusu yanında uzanıyordu. Her şey çok sakindi; sabah kuşlarından bazıları ilk şarkılarına başlamışlardı, ama çoğu henüz sessizdi.

Evet, tıpkı düşündüğü gibi, ihtiyar Kapa epey yüklüydü. Sabahın erken saatlerinde üç kuzu doğurmuştu, mini miniler şimdi ayağa kalkmaya, onun memelerine yapışmaya çalışıyorlardı; o ise, tarlanın en aşağısında ayağa kalkmış, yavrularını yalıyordu. Yaşlı bir marya için üçüz doğurmak kolay iş değildi, Bjartur'la yaşarken neler görmüştü ihtiyar koyun, kıtlık günlerinde gıkı çıkmamış, nice bağırsak kurdunun, hayaletin hakkından gelmişti; şimdi de, sanki bütün bunları yaşamamış gibi, üç kuzu getirmişti dünyaya. Bjartur geçen sonbaharda onu kesmeyip, liderlik vasıflarından yararlanmak için sağ bıraktığına şükürler ediyordu. Zavallı yaratık da minnettarlığını böyle göstermişti. Ağılda fazla hayvan olmayınca, üçüzlerin doğumu büyük fark yaratır. Fakat Kapa'nın memelerinde pek az süt vardı, artık kocamıştı. Bjartur akşamdan kalan sütü ısıttı, kuzuları koltuğuna alıp taşlığa götürdü. Marya peşi sıra geliyor, endişeyle meliyordu; hayvanlar insanlara güvenmezler, iyilik gördüklerinde bile. Kuzuları dizlerinin arasına alıp yassı taşların üzerine oturdu ve bir tüyle sütü ağızlarına dökmeye başladı. Ne kadar da küçüktü ağızları! Eleştirel bir gözle bakınca, hayat çok da matah bir şey değildi. Marya, birkaç metre ötede, çimenlerin üstünde duruyor, ona hâlâ kuşkuyla bakıyordu. Hep utangaç bir hayvan olmuş, insana bağlı kalmak istememişti; Rahipgudmundur soyundandı, ne de olsa. Ama Bjartur'un ne yaptığını görünce yavaş yavaş yaklaştı, annelik endişesiyle dolu iri, zeki, sarı siyah gözlerini Bjartur'a dikti. Duygudaşlığın alfabesi yoktur, ama bir gün bütün dünyada zafere ulaşacağını umut ederiz. Burası pek önemli bir vadi olmayabilirdi, bu çiftlik de kırlardaki en önemli çiftlik değildi kuşkusuz; yine de burada zaman zaman mucizevi şeyler olurdu; hayvan ve insan birbirlerini anlar-

lardı. Bu olay, Beyaz Pazar sabahı meydana geldi. Koyun, kucağında kuzularıyla oturmakta olan Bjartur'un yanına geldi, onun sert hatlı suratını şefkatle kokladı, teşekkür edermiş gibi hafifçe meleyerek, sakalına sıcak nefesini üfledi.

İKİNCİ BÖLÜM

Bolluk Yılları

Ferdinand Vurulduğunda

Balığa ve balina yağına talebi arttırarak vatanımızı ve kültürümüzü Büyük Püskürme'nin[1] yol açtığı yıkımdan kurtaran Napolyon Savaşları'ndan bu yana, Tanrı'nın ülkemize en büyük armağanı olan Dünya Savaşı, Yüce Tanrı bize en kısa zamanda bir benzerini nasip etsin, evet bu güzel savaş, adı Ferdinand mıydı neydi, adi, pisliğin teki bir yabancının vurulmasıyla başladı; bazı kötü niyetli insanlar bu Ferdinand'ın ölümünü öyle önemsediler ki, dört seneden uzun bir zaman, teknede yağ döver gibi birbirlerinin canını çıkardılar. Yazevi'ndeki küçük çiftlikte, tüm hayatlarını Dünya Savaşı'ndan çok daha acımasız bir mücadeleyle geçiren ve bu mücadeleyi Ferdinand'a düzenlenen suikastten çok daha ciddi nedenlerle veren yenilmez cengâverler, bir Çobanlar Toplantısı'nda daha bir araya gelmişlerdi, konu yakınlarda patlak veren bu savaştı.

"İyi de, o haramzadeden kurtulduklarına sevinmemişler midir, hergeleler?" diye sordu Bjartur.

---

1 1783'te Laki Yanardağı'nın patlaması büyük yıkıma neden oldu; ülkedeki hayvanların yarısının ölmesiyle başgösteren kıtlık, nüfusun dörtte birinin ölümüne yol açtı – ç.n.

"Orasını bilemem," dedi Undirhlithli Einar. "Adını asla hatırlayamadığım, küçük bir ülkenin kralıymış, bu onu büyük bir adam yapmıyor elbette. Biz İzlandalılar, muhtemelen Yar Kralı dışında, krallara pek yüz vermeyiz, Tanrı'nın huzurunda herkes birdir; bir çiftçi, kendine kimsenin kölesi olmayan, bağımsız bir insan diyebiliyorsa, kendi kendinin kralıdır. Fakat bu Ferdinand ya da her kimse, o da bir insandı, zavallı adam. Ayrıca, ölünün ardından kötü söz söylemenin bir Hıristiyana yakışmadığını düşünüyorum. İnsan her zaman insandır."

"Bu adı her neyseden başka," dedi Gilli Krusi, "kafamın hiç almadığı bir şey de, neydi, ha, Ferdinand denen bu zırzop vuruldu diye neden herkesin birbirine girdiği."

"Bırak birbirlerini yesin, körolasılar," dedi Bjartur. "Ne kadar didişirlerse bizim için o kadar iyi. Hayatın gerçekleriyle karşılaştılar ya, ne yediklerinin farkına varmazlar artık. Ne versen yerler. Ne satsan kazanırsın. Fiyatlar her yerde yükseliyor. Çok geçmez, çöplerimizi bile satın almaya kalkar bunlar. Birbirlerinin beynini bir güzel dağıtsınlar ki, biz de biraz nemalanalım. Savaştıkları yerlerde çok insan var nasıl olsa. Kimse onlar için üzülmeyecek."

Einar, "Bazen çok bariz olmasa da, savaşın da idealist bir yönü vardır," dedi özür diler gibi; ona göre Bjartur, gerek şiirlerinde gerek konuşmalarında, biraz sert bir tavır takınıyordu. "Bjartur," diye ekledi, "sen ki eski baladları çok iyi bilirsin, her savaşın ardında bir ideal olduğunu da bilmen gerekir, tabii bu ideal daha ciddi şeyler düşünenlerin gözünde o kadar önemli olmayabilir, o başka."

"İdeal mi?" dedi Bjartur, bu kelimeyi anlamamıştı.

"Şey, mana da diyebiliriz," diye açıkladı Einar.

"Hah, bu zamanın savaşlarında bir mana bulan ilk kişi sensin. O adamların hepsi aklını oynatmış, bu kadar basit. Eski çağlar çok farklıydı, o çağların kahramanları eşsiz bir kadının ya da hayatlarının çiçeği olarak neyi görüyorlarsa onun peşinde, yerkürenin en uzak köşelerine yelken açarlardı. Ama şimdilerde durum farklı. Şimdilerde, sırf aptal oldukları için, sırf inatçılıkları yüzünden savaşıyorlar. Ama az önce dedi-

ğim gibi, insan nemalandığı müddetçe, aptallıktan bir zarar gelmez."

Yar Kralı söze girdi; "Dediklerinde epey doğruluk payı var, Bjartur, ama bize yakışanı, bu savaşı başka bir açıdan değerlendirmek. Şunu anlamamız lazım; Dünya Savaşı'nın, biz çiftçilere fazladan para kazandırmak gibi nimetleri var elbette, ama savaşın tarafı olan ülkelerde büyük yıkımlara yol açıyor, mesela daha geçenlerde Fransa'daki o katedrali yerle bir ettiler, yüz yıldan daha eski, şahane bir yapıydı halbuki."

Bjartur, "Fransa'da bir katedral yıkılmışsa bana ne bundan?" diye bağırdı, yere tükürerek. "Ellerine sağlık, iyi etmişler. Rauthsmyri Kilisesi'ni topa tutsalar yine aldırmazdım."

"Ne yazık ki yıkılan sadece katedral değil," dedi Yar Kralı. "Koca şehirleri hiç düşünmeden bombaladıkları söyleniyor. Sözgelimi, Londra ya da Paris gibi büyük şehirlerden biri bombalanırsa, imha olacak altınları, mücevherleri düşün. O harika sarayları düşün. Ve kütüphaneleri."

"O altınlar, mücevherler benim yüzümden imha olmayacak. Sarayları benim yüzümden bombalamayacaklar. Kütüphanelere gelince, dediklerine göre son on yıldır fareler ve kurtlar buradaki belde kütüphanesini yiyip bitirmekle meşgulmüş. Savaşa gerek kalmamış yani."

"Peki, bir şehir topa tutulduğunda kırılıp parçalanacak değerli heykellere ne demeli?"

"Heykel mi, heykel dediğin de nedir? Hayatında hiç heykel gördün mü?"

Yar Kralı hemen cevap vermedi, çünkü işin aslı, hayatında hiç sahici bir heykel görmemişti; hiçbiri heykelin nasıl bir şey olduğunu bilmiyordu, sadece Myrili Madam'ın, bir keresinde bir heykelden bahsettiğini duymuşlardı, bir de Gilteigli Thorir'in en büyük kızı, yıllar önce porselen bir köpek satın almıştı. "Evet, şimdi hatırladım, porselen..."

Hiçbir şeye hayıflanmayacağı iyice belli olan Bjartur, "Ah, porselenleri kıracaklarsa hiç durmasınlar; sahtekârlıktan, dolandırıcılıktan başka şey değil o saçma sapan şeyler," dedi. "Bu yabancılar neden herkes gibi normal bardaklardan, emaye kap-

lardan içmeyecekmiş, anlamadım. Ben hayatım boyunca onlardan içtim, bir şey de olmadı."

Gilteigli Thorir, "Fikrimi sorarsanız," dedi, "bu savaş esas olarak ahlâksız bir güruhun başka ülkeleri işgal etmek, başkalarının karısını kızını iğfal etmek için çıkardığı bir şey. Yabancı ülkelerde uzun zaman kalan birinden öğrendiğime göre, bu aşağılık askerler ve generaller dünyanın gördüğü en şehvet düşkünü insanlarmış. Bu asker pezevenkler hakkında öyle şeyler duydum ki burada söylemesem de olur; İzlanda'da kimse böyle şeylere inanmaz. Benim üç kızım var, daha fazlasını söylemeyeceğim, işlerin bu hale gelmesi benim suçum değil, yine de, bu Franko-Cermen generallerin ülkemizden uzak durup, masum kızlarımızı kirletmek için çevirdikleri dolapları buraya taşımamaları büyük şans."

"Generaller olmasa da o kızların başında yeterince dert var," dedi Bjartur. "Kadın kısmı üzerine edindiğim tecrübeye göre, bunların çoğu, bile isteye tecavüze uğruyor. Gerçeği duymak hoşlarına gitmeyebilir, ama tespitlerim bu yönde, maalesef."

Gilteigli Thorir böyle saptamalarla zavallı kızlara biraz haksızlık yapıldığı kanısındaydı ve fazla duyguya kapılmadan, kendi üç kızı üzerinden akıl yürüttü. "Zorbalığa karşı koyabildikleri kadar, akıllarının çelinmesine de karşı koyabilseler, sorun olmayacak."

"Amaç aynı olduktan sonra, akıl çelmekle zorbalık arasında fark görmüyorum ben şahsen," dedi Bjartur.

Einar sohbetin bu bölümüne katılmadı. Eşi ve tek kızı veremden ölmüştü, bu yüzden evde zorbalık, akıl çelmek gibi sorunlar ona yabancıydı. "Fakat," dedi, kaldığı yerden devam ederek, "değerli Yar Kralımıza bir konuda katılıyorum; savaşa bir gözünüzle ardındaki idealler açısından, diğer gözünüzle hayatları kararan ya da canlarından olan binlerce kadın ve erkek açısından bakarsanız, insanların hayatlarını kurtarmanın idealden önce geldiğini düşünmeden edemezsiniz. Çünkü eğer idealler insanın yeryüzündeki hayatını iyileştirmeyi değil, milyonlarca insanı kasap gibi kesmeyi hedefliyorsa, onları tümüyle boşlamak daha doğru olmaz mı diye düşünür insan; ta-

bii böyle bir hayat da boş bir hayat olurdu, orası ayrı. Çünkü eğer idealler hayat değilse, hayat da idealler değilse, ideal nedir? Hayat nedir?"

"İlla da öyle istiyorlarsa," dedi Bjartur, "günahı boyunlarına demektir. Savaş isteyen biri, elbette, kendisinin öldürülmesine de razı olacak. En doğrusu, onları ahmaklıklarıyla baş başa bırakmak değil mi? Bu domuzlar –geri zekâlı oldukları için ya da idealleri uğruna, benim için hepsi bir– birbirlerini kesip biçme zahmetine katlanırlarsa, yeryüzünde onlara üzülecek son kişi ben olurum. Cehenneme kadar yolu var, hepsinin. Sadece şunu söyleyeceğim: Etin ve yünün fiyatı artıyorsa, bırakın kıyamete kadar savaşsınlar."

"Peki, sonunda kimse kalmazsa ne olacak?" diye sordu Gilli Krusi.

"Ne mi olacak, öyle bir şey olursa hepimiz bir tekneye atlarız, güneye, anakaraya yelken açar, oralardaki otlakların durumuna bakarız; evet, yeryüzünün o bölgesinde iyi çiftçilik yapılmış mı, ilk elden öğrenmiş oluruz. Gilteigli Thorir'in torunlarını Londra şehrinin kalıntıları üstünde çiçekten kolyeler yapıp oynarken görürseniz şaşırmayın; şehirdeki tüm porselenler çoktan parçalanmış olacak elbette, tabii heykeller de. Kim bilir, ben de eskiden Paris'in olduğu düzlükte bir sebze bostanı yaparım kendime, hahaha."

Yar Kralı: "Savaşın sadece ahmaklıktan kaynaklandığını söylerken haklı olabilirsin, Bjartur, ama ben şahsen, böyle bir görüşün hakikatin abartılması olduğunu söyleyen Einar'a katılıyorum. En azından savaş sayesinde cebi zenginleşen bizlerin, yani senin ve benim, böyle yersiz sıfatlar takmaya hakkımız olmadığını düşünüyorum. Ama öte yandan, Einar'ın da, belirli bir ideal için savaşıyorlar derken işi abarttığına eminim. Bu konuda belde meclisi üyesi olarak konuşmadığımı bilmenizi isterim, çünkü savaş belde meclisini ilgilendirmiyor. Ama bu savaş hakkındaki şahsi fikrimi merak ediyorsanız, ki bana göre bu bir savaş değil, bir anlaşmazlıktır, bu anlaşmazlık, bütün anlaşmazlıklar gibi, bir yanlış anlamadan doğmuştur. Bu savaş, bilebildiğim kadarıyla, iki ülke arasında; Fransa ve Almanya dedi-

ğimiz ülkeler bunlar, İngiltere de önemli bir rol oynuyor bu savaşta, özellikle de denizlerde, o kadar güzel savaş gemileri var ki, faydalı bir amaç için kullanılsaydı ülkeye büyük prestij sağlardı. İmdi, bu yaz, günlerden bir gün, savaş çıktıktan hemen sonraydı, hayvan hastalıklarıyla ilgili bir iş için Bölge Hükümet Tabibi'ni ziyaret etmiştim, bir fincan kahve içip sohbet ederken, bana içinde bu iki ülkenin, Fransa ve Almanya'nın fotoğrafları bulunan, dışarda basılmış son derece ilginç bir kitap gösterdi. Bu fotoğrafları koşullar elverdiğince büyük bir dikkatle incelediğimi bilmenizi isterim. Hiçbir ayrıntıyı atlamamaya, titiz bir karşılaştırma yapmaya özen gösterdiğim bu incelemeden şu sonuca ulaştım; Fransa ile Almanya arasında temelde hiçbir fark yok, ikisi de aslında aynı ülke, değil bir fiyortla, bir boğazla bile ayrılmıyorlar. Her iki ülke de orman ve bitki örtüsü yönünden zengin, iki ülkede de dağlar, mısır tarlaları, şehirler var. Bir kır manzarasına baksan, bu ülkelerden hangisi olduğunu anlamazsın. Halklarına gelince, dış görünüşlerinde diğer halklardan daha kötücül ya da ahmak olduklarını gösteren bir iz yok, iki ülkenin sakinlerini kıyaslarken de birinin ötekinden daha ahmak görünüşlü olduğunu gösteren bir örneğe rastlamadım. Fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla bunların hepsi sıradan insanlar, sadece Almanlar saçlarını kısa keserken, Fransızlar eski âdetlere uyup sakal bırakıyor, tıpkı bizim beldemizde olduğu gibi; bizde de bazılarının saçı kısa, ötekiler sakallı değil mi? İşin doğrusu, anladığım kadarıyla, Fransızlar da Almanlar da, tıpkı buralarda gördüğümüz birçok kişi gibi, düzgün, zararsız tabiatlı, sıradan insanlar. Bu yüzden kendi başıma bir sonuca ulaştım; gerek duyulduğu takdirde tüm kamuoyuna açıklayabileceğim bu sonuç, bu adamlar arasında, az önce zikrettiğim anlaşmazlığın bir yanlış anlamadan kaynaklandığıdır. Ve bunun nedeni, saç biçimi gibi birkaç küçük ayrıntı dışında aslında birbirlerinden farkları yoksa da, iki tarafın da birbirine üstünlük taslamasıdır. İki taraf da kendi ülkesinin ötekinden daha kutsal olduğu iddiasında; oysa hakikatte, Fransa ve Almanya tastamam aynı ülkedir, azıcık aklı başında olan hiç kimse aralarında fark göremez. Buna karşın, iki kişi kavga ederken taraf tutmak

her zaman ciddi bir iştir; en makûl çözüm, bilindiği gibi, iki tarafla da iyi geçinmek, aleyhlerinde konuşmamaktır. Kendi hesabıma ben, iki taraftan biri kazanana dek bekleyeceğim, hangi tarafın kazandığı önemli değil, yeter ki biri kazansın; çünkü ondan sonra, büyük ihtimalle, iki ülke birleşip tek ülke olacak ve böylece gelecekte, iki taraftan hiç kimse, karşısındakini başka bir ülkenin halkından sanma yanılgısına düşmeyecek."

Yztadaleli Olafur sorunun sadece göze görünen kısmını eşeleyip özüne dokunmayan yüzeysel tartışmalardan her zaman geri durmuştu; onun zihni, eşyanın derin neden-sonuç ilişkilerine odaklanmayı tercih eden bir yapıdaydı, özellikle de her sorunun en çetin, kavranması en zor yanlarını deşmeyi severdi. Söze girmek için sabırsızlanıyordu, Yar Kralı nihayet konuşmasını bitirdiğinde, ince sesini yükseltti ve hemen her toplantıda kendisine sadaka niyetine, çok az söz fırsatı verildiğini geçmiş tecrübelerinden bildiği için son hızla görüşlerini sıraladı.

"On milyon kişi birbirini gaddarca katlediyorsa," dedi, "bunu Ferdinand denen bücür pislik öldürüldüğü için mi yaptıklarının, yoksa hiç nedensiz mi yaptıklarının benim için zerre kadar önemi yok. Bjartur'un dediği gibi, canları çekince ahmaklık yapma hakkını insanların ellerinden alamazsınız. Bakın, budalaları hepimiz görmüşüzdür; başlarını geriye çekip çenelerini öne çıkarırlar, dudaklarının kenarından salyalar akar; bir budala hepimizi eğlendirir ama on milyon budalanın bir arada olduğunu düşünün. On milyon budala, belki bücür bir pislik için, belki hiç nedensiz birbirini öldürüyor. Biraz matematiğe başvuralım ve her iki taraftan beş milyonun öldüğünü varsayalım, bildiğimiz gibi iki kere beş on eder. Şimdi de, bütün bu ahmakların cennete gittiğini varsayalım; cehenneme inansaydım da kimsenin oraya gitmesini temenni etmezdim. Diyelim ki hepsi de, yeryüzünde birbirlerini öldürdükleri gün, cennette bir araya geliyorlar – birbirlerini geri zekâlı oldukları için mi öldürdükleri benim için önemli değil, birazdan anlatacağım meseleyi etkilemiyor, çünkü Undirhlithli Einar'ın dediği gibi, cinayet cinayettir. Şimdi, gece gündüz kafamda olan ve şu anda fırsat bulduğum için sizlere de soracağım üç soru şudur: Ön-

celikle, bu insanlar, cennette birbirlerini katlettikleri için özür dileyecekler mi? Bunu salaklıkları yüzünden mi yaptıkları beni ilgilendirmiyor. İkincisi, yoksa birbirlerini katledip, bu yolla birbirlerini cennete yolladıkları için, birbirlerine teşekkür mü edecekler? Üçüncüsü, yoksa orada da, ahmaklıklarından hiç ödün vermeden, savaşmaya devam mı edecekler ve eğer bu şık doğruysa, daha ne kadar savaşacaklar? Yine birbirlerini öldürdüler diyelim, bu kez nereye gidecekler? Birbirlerini nedensiz, amaçsız, sırf aptallıkları yüzünden sonsuza dek öldüren insanların artık bütün evrene sığmayacağı bir gün gelecek mi? Bu soruların da, başka soruların da cevabını alıncaya dek saçlarımın epey ağaracağını sanıyorum."

İnanç Meseleleri

Böylece, Dünya Savaşı bu ülkeye ve sakinlerine bolluk, bereket getirmeyi sürdürdü. Dört yıllık refah döneminde, savaş sürdükçe halkın yüzü güldü, kazancı arttı. Bütün iyi insanlar bu durumun mahşere kadar sürmesini umuyor ve dua ediyorlardı. Birçokları, özellikle saf ve temiz kalpli olanlar, Mübarek Savaş diyorlardı da başka şey demiyorlardı, çünkü İzlanda'nın ihraç malları değer kazanmaya devam ediyordu ve Avrupa ülkeleri, başka şeylerin yanında, bu malları ele geçirmek için de savaşıyordu. Bu savaşçı devletler, kıtlık, kölelik, tacirler ve düşünülebilecek her türlü musibetle bir tuttukları İzlanda'ya o güne dek sırtlarını dönmüşlerdi, oysa şimdi, ihraç ürünlerimizi almak, bizi bolluk ve berekete kavuşturmak için birbirleriyle yarışıyorlardı. Ortakçılar, yarıcılar, kiracı çiftçiler, kiraladıkları toprakları arazi sahiplerinden satın almaya başladılar; savaş patlamadan önce varını yoğunu koyup bir avuç toprak alanlar da binalarını gözden geçirip yenileme planları yapıyorlardı. Borçları olanlar, açılan kredilerle daha da borçlandılar, bankalar borcu olmayan ancak işlerini ilerletmek için paraya ihtiyacı olanlara tatlı vaatler, baştan çıkarıcı teklifler sundu. İnsanlar daha büyük ölçekte çiftçilik yapmaya başladılar, hayvanlarının

sayısını artırdılar, hatta çocuklarını eğitim almaları için okullara gönderdiler. Bazı evlerde bir değil, dört porselen heykel, hatta çalgılar, müzik aletleri görülmeye başladı; kadınlar çeşitli büyüklüklerde tombak yüzükler takarak dolaşıyor, pek çok insan, daha önceleri çalışan kesime yakıştırılmayan paltolar, uzun çizmeler giyiyor, aksesuarlar takıyordu. Hükümet muazzam bir programla altyapı çalışmalarına hız verdi, parlamentoda Ingolfur Arnarson gibi enerjik ve idealist bir temsilci bulunduracak kadar şanslı olanların beldelerinde, yörelerinde yeni yollar, köprüler yapıldı. Fiyort'tan başlayıp Bjartur'un Yazevi'nden geçerek Rauthsmyri civarındaki konutlara kadar ilerleyen geniş bir yol inşa edildi, kısa süre sonra bu yolda, müthiş bir gürültüyle ve inanılmaz hızla giden, insanların atlarını korkutan ve kaçıran ilk otomatik taşıtlar görüldü.

Ülkenin çeşitli bölgelerindeki çiftlik evlerine kontrolsüz bir su taşkını gibi gelen bu bereket, bu para bolluğu, maalesef bazılarının sağduyularını kaybetmiş gibi davranmalarına yol açtı; emlak fiyatları görülmemiş seviyelere yükseldi, inşaat tutkusu makûl sınırların ötesine geçti; öğrenciler ya üstünkörü bir eğitimle ya da gereksiz ve aşırı bilgilerle evlerine dönüyorlardı. Ne ki, aklı başında, olup bitenleri soğukkanlılıkla izleyenler de mevcuttu. Böyleleri ne hayat biçimlerini değiştiriyor, ne de porselen biblolar satın alıyordu. Oğullarının eğitimine aşırı para harcamıyor, onun yerine sürülerini yavaş yavaş çoğaltıyor, mülklerine ölçülü, mütevazı iyileştirmeler yapıyor, önlerine yüksek bir ideal koyup oraya ağır ağır ulaşmayı tercih ediyorlardı. Bunlardan biri de Yazevi'nin Bjarturu'ydu. Lüks tüketim maddelerine duyduğu ihtiyaç her zamankinden azdı, lakin her geçen yıl koyun almak ve ırgat tutmak için daha fazla para harcıyordu. Bir zamanlar Fritha adlı bir yardımcının gelişi hayatının dönüm noktalarından biri olmuştu; ama o günler geride kalmıştı, kısa zamanda iki yüz elli koyunu, iki ineği, üç atı oldu, yazları erkek ve kadın işçiler kiralamaya başladı, kışları da eve bakacak birini buldu. Dahası, yanına aldığı bu yeni insanları barındırmak için, oturma odasının altındaki eski ahırı yaşanır bir yer haline getirdi; bir zamanlar gübrenin dışarı ak-

ması için duvara açtığı deliğin yerinde şimdi dört camlı küçük bir pencere vardı. Damlaya damlaya göl olur derler; bu değişimler tehlikeye atılmadan, kendiliğindenmiş gibi, gürültüsüz gerçekleşti ve böyle olduğu için de sağlıklı sonuçlar verdi. Bjartur'un kendisi hiç değişmemişti. Tek lüksü gündüzleri ot yığınının üstünde dört dakika uzanmak, içinden bir su birikintisine düşmeyi ümit etmekti. Çalışanlarından belirli bir güç harcamalarını, yaz kış bu randımanın altına düşmemelerini isterdi; yalnız kaldığında kendi kendine dizeler mırıldanmaya devam ediyordu.

Yaşlı kadın da, Tanrı'mn söndürmeyi unuttuğu bir mum gibi, kendine özgü hayatını sürdürüyordu. İlahilerini mırıldanıp örgüsünü örüyor, yeni bir çağın başladığından habersiz görünüyor, vadide taşıtlar için bir yol açıldığını, otomobillerin Fiyort'a kırk beş, Utirauthsmyri'ye on beş dakikada ulaştığını kabul etmek istemiyordu. Aslına bakılırsa yol diye bir şeye inanmıyordu, onun için yalnızca Tanrı'nın yolu vardı. Etrafındakiler ona sevinçle dünya savaşından söz ediyorlardı. Ama o dünya savaşı falan yok, diyordu; olsa olsa, kendini hatırladığından beri devam eden o bildik, eski savaş vardı; dünya savaşı mı, ne saçma! Böyle diyordu, çünkü dünyanın varlığına da inanmıyordu. Ama çiftlik evinin üstünde bir lanet olduğundan emindi. Er ya da geç bu lanet gerçekleşecek, ev halkı burada yaşamanın neye mal olduğunu görecekti; Kolumkilli kimsenin kazasız belasız buradan gitmesine izin vermemişti. Ama Urtharsel'de gün batımları her zaman çok güzeldi, orada kırk yıl yaşadım, hiçbir şey olmadı. Hep günün birinde evine dönmeyi ümit ederek yaşıyordu.

Gelelim kooperatif derneğine, aracıları gereksiz kılan, köydeki üreticinin malına hakça bir bedel ödenmesini garanti eden o serbest girişim kurumuna. Çok sürmez, bu dernekler ülkenin köylülerini kurtaracak, tıpkı Danimarka'da olduğu gibi yoksul köylüleri zengin vatandaş yapacak. Fiyort'taki kooperatif dernekleri büyüyordu; her yerde kooperatifler açılıyordu. Ulusun kan emicileri, yani tacirler, ya her yanı kaplayan bu selde boğuldular ya da ağızlarını suyun üstünde tutarak yaşamaya çabala-

dılar; çiftçiler her geçen gün, ticaret, tarım, inşaat, hatta elektrik tedariki gibi kendilerini ilgilendiren alanlarda aşamalar kaydettiler; Güney'deki çiftçi gazeteleri, İzlanda'da büyük ölçekli tarımın temellerinin atıldığı, en son teknolojilerin kullanılacağı haberlerini veriyor, bundan böyle halkın başlıca uğraşının ve ülkenin dinamosunun tarımsal faaliyetler olacağını müjdeliyordu. Çiftçinin çıkarlarına karşı işler yapanlar ülkenin baş düşmanıdır. Kahrolsun aracılar. Kooperatiflerle iş yaparsanız fazladan yüzde yirmi beş kazanç elde edersiniz, kooperatifler kapitalizmin zorbalığına son vermek, küçük üreticinin, sıradan insanın çıkarlarını korumak için kuruldu. Ama bundan daha da önemli bir şey var. Kooperatif dernekleri, salt maddi kazançtan daha yüksek bir ideali hedefliyor. İnsanlığın yücelmesi, insanın ufkunun genişlemesi, eğitilmesi, kendinden aşağıdakilere daha sevecen davranması gibi yüksek amaçlar peşinde koşuyor.

Tüm bunlarla bağlantılı olarak, Güney'deki gazeteler birdenbire kır hayatına methiyeler düzmeye, köylülüğü neredeyse ilahi bir mertebeye çıkarmaya başladılar. Her şey çiftçiler için. Köylüler ülkenin belkemiği, çiftçiler can damarlarıdır. İzlanda ırkında hayranlık uyandıran ne varsa, hepsinin beşiği dağlardaki vadilerdir. Köylü, yeşil çayırlarda yürürken saf ve temiz havayı içine çeker, bilinmeyen bir güç ciğerlerini doldurur, bedenini ve ruhunu tazeler. Şehirliler,Tabiat Ana'nın insana verdiği huzuru bilmezler; bu huzuru henüz bulamadıkları için de, ruhlarını çeşitli buluşlarla, yeniliklerle avuturlar. Çobanın ruhuna kahramanlık işlemiştir, dondurucu soğuk onu çelik gibi sert ve katı yapar. Kır hayatının güzelliği budur işte. Ülkenin en üstün eğitim kurumudur. Köylüler kır kültürünü omuzlarında taşırlar. Gönülleri, bu toprakları ve burada yaşayanları kutsayan bilgece bir sağduyunun tahtıdır. Ve tabiat, evet, İzlanda manzaraları, kırları, bayırları, dereleri, şelaleleri ve dağlarıyla çok güzeldir; dağlardaki vadilerde yaşayanlar doğanın insanları, ülkenin gerçek insanları, gerçek halkıdır. Hayatlarını Tanrı'ya hizmetle geçirirler.

O zamana dek köylülerin onur ve haysiyeti, kır hayatının erdemleri gibi konular, Rauthsmyrili hanımefendinin sosyal

toplantılarda, özellikle de düğünlerde vazettiği, muhtemelen kendisi şehri terk ettiği için duyduğu pişmanlıktan kaynaklanan retoriğin parçalarıydı. Kimse onun konuşmalarını dikkatle dinlemezdi; başka sıkıcı nutuklardan, sözgelimi rahibin vaazlarından daha fazla bir etki yapmazdı üzerlerinde. Ama şimdi, Güney'de yayımlanan ve ülkedeki tüm evlere gönderilen gazetelerde, hemen her hafta, şu ya da bu vesileyle kır hayatını öven bir yazı çıkıyordu. Madam Myri'nin, hem bir anneyi hem papayı andıran suratıyla arz-ı endam etmediği gazete ya da dergi yoktu. Pek çok insan bu vahye inanmaya başlamıştı; ülkenin pek çok yöresinde kır hayatı rağbet kazandı; köylüler artık eskiden olduğu gibi boş kafalılıkla, hayalet öyküleriyle anılmıyordu – bugünlerde kimin Kolumkilli gibi saçmalıklara ayıracak vakti vardı ki? Hayır, İzlanda çiftçisi yüzyıllar süren uykusundan uyanmıştı. Uyuyup uyumadığı bile tartışmalıydı. Kısa zamanda kendi partisini kurmuştu; seçmen tabanı kooperatifçilerden, küçük üreticiden, sıradan insanlardan, ilerici reformculardan oluşan, ilkeleri adalet ve idealler olan bu partinin hedefinde muhafazakârlar, benciller, aracılar ve hırsızlar vardı. Parlamentoya seçilen ilk temsilcilerden biri, yeni altın çağın idealleri için mücadele edeceğini, adaletsizliği ortadan kaldırmayı amaçladığını ilan eden Ingolfur Arnarson Jonsson idi; ona oy veren çiftçiler arasında Bjartur da vardı. Kooperatifin hesap defterinde ona açılan kredi her yıl büyüyordu. O halde, Ingolfur Arnarson'a ve Rauthsmyrililere güvenmeye mi başlamıştı? Onlara inanıyor muydu, güveniyor muydu; kesin bir şey söylemek zor, ama şu kadarını biliyoruz: Ingolfur Arnarson'un hükümeti vadiden bir yol geçirmeye ve tüm nehirlere köprü yapmaya ikna etmesinden sonraki ilkbaharda, yol işçileri bayırın sırtını ikiye bölen yarın üstüne bir köprü inşa etmeye başladılar; Bjartur bir akşam, işçiler paydos etmeden hemen önce bu inşaata gitti ve onlarla sohbet etti. Bu sohbet, o günlerde neye, ne kadar inandığı hakkında bir fikir verebilir.

Adamlar arasına kamalar soktukları kayaları parçalara ayırıyor, sonra keskileriyle bunlara şekil veriyorlardı. Köprü, nehir

yatağının çok üstünde bir yere yapıldığı için yüksek payandalar ve çok sayıda taş gerekiyordu.

"Demek taş işliyorsunuz, çocuklar," dedi Bjartur, devletin kendi arazisindeki kayaları ortak yarar için kullanmasından duyduğu gururla.

"Evet, ama kızları işlesek daha iyiydi," dediler, bir ağızdan.

"Bana bakın, kahrolasıcalar, bu kadar yolu iğrenç esprilerinizi duymak için geldiğimi mi sanıyorsunuz?"

"Hayır, elbette sanmıyoruz. Şu manzarayı güzelleştirecek bir iki kız evladı olmayan, elden ayaktan düşmüş biri neden bizim esprilerimizi duymak istesin ki?"

"Elden ayaktan düşmüş mü?" diye homurdandı Bjartur. "Güç yarıştırmak istiyorsanız, şunlardan daha ağır bir şey bulmalısınız. Peynirden hafif bunlar."

"Bir şey mi istemiştin?" diye sordular.

"Soruları ben sorarım – en azından bu vadide," dedi Bjartur. "Ben soracağım, siz yanıtlayacaksınız."

"Hımm, küçük bir kralla tanışıyoruz demek?"

"Kimseye borcu olmayan insan kral sayılır," dedi Bjartur. "Bir adama iş verdim mi, en az devletin verdiği ücreti öderim. Bu arada unutmadan, aranızda mezar taşı yapabilecek biri var mı?"

"Mezar taşı mı?" dedi adamlar, aniden ciddileşerek; insanların acılarına büyük saygı duyuyorlardı. "Bu bildiğimiz işlerden değil, daha ince bir iş."

"Yok canım, gösterişli bir şey istemiyorum. Az çok mezar taşına benzesin, yeter, uzaktan görünüşü benzesin yani, üstü biraz daha ince, altı kalın, bilirsiniz işte."

"Elbette, nasıl olduğunu biliyoruz," dedi adamlar, "ama hiç kimse fazla mesaisini almadan böyle bir işe girişmez."

Kimsenin onu pintilikle suçlayamayacağını söyledi Bjartur, özellikle de böyle bir konuda. Adamlar, konu insanın sevdiğinin mezarı olunca, kutsal bir şeyden söz edildiğini fark ettiler, böyle konularda iki kuruşun sözü olmaz ve kaba saba konuşmayı bıraktılar.

Sonra pazarlık başladı. İki taraf da tecrübesizdi, bu yüzden çok yavaş ilerliyorlardı. Uzunca bir süre birbirlerini tarttılar.

İki taraf da dikkatli, hatta karşısındakine saygılıydı, özellikle de taş ustaları; sonunda ortada bir yerde buluştular. Bjartur ince işçiliğe gerek olmadığını tekrar tekrar vurguluyordu. Peki, yazı da istemiyor muydu? Evet, yazı istiyordu. Ah, ama bu işi zorlaştırıyordu, harfleri kazıma konusunda tecrübeleri yoktu.

"Öyle süslü bir şey istemiyorum, canım," dedi Bjartur. "Baş harfleri yazsanız yeter ya da kızlık adını; bir de taşı diktirenin adı olacak."

"Karın mıydı?" diye sordular.

"Yo, hayır," dedi Bjartur, "karım değildi. Ama bir kadının mezar taşı olacak. Başkalarının ve benim, belki de uzun yıllar büyük haksızlık ettiğimiz bir kadının. İnsan bazen başkalarını yargılarken yanılabiliyor ve, sonuç olarak, yanlış işler yapıyor."

"Rauthsmyri'de mi gömülü bu kadın?" diye sordular.

"Rauthsmyri'de mi? O mu?" dedi Bjartur, gücenmiş gibiydi. Ardından, bu kadınla gurur duyduğunu vurgulayan şu sözleri söyledi; "Hayır, hayır, Rauthsmyrilileri sevmezdi o, kiliselerinin mezarlığını da sevmezdi. Benim toprağımda yatıyor, şu bayırın sırtında, bir taş atımı ilerde, sel yatağının orada."

Birkaç saniye afallamış gibi ona baktılar, bu sözlerden ne anlam çıkaracaklarını bilemiyorlardı, nihayet aralarından biri, "O ihtiyar gulyabaniyi kastetmiyorsun, değil mi?" dedi, diğeri, "Bizimle eğleniyor musun yoksa?" diye sordu.

Ama Bjartur kimseyle eğlenmiyordu, eğlenmeye çok da meraklı değildi zaten, son derece ciddiydi, zavallı ihtiyar Gunnvor'un anısına bir taş dikmeyi uzun zamandır düşünüyordu. Yüzyıllardır onun arazisinde, lanetlenmiş bir mezarda yatmıştı; adına o kadar kara çalınmış, o kadar iftira edilmişti ki, o ad artık şeytanı çağrıştırır olmuştu; ama şimdi, hatayı düzeltmenin, bu yobazca hurafelerden adını silmenin zamanıydı. Bjartur onun son derece şanssız bir kadın olduğunu yadsımıyordu, ama onun başına gelen talihsizliklerin, tüm ülkenin başına gelenlerden daha kötü olduğuna inanmıyordu. Kendisi de çok zor günler geçirmişti, ama bunlar ülkenin geçmişte çektiği acılarla, sözgelimi Büyük Kıtlık'la, Danimarka'nın ülkenin kaynaklarını kuruttuğu Ticaret Tekeli dönemiyle kıyas edile-

bilir miydi? Bu kadının bazı hatalar yapmış olması da kuvvetle muhtemeldi, kim hata yapmamıştır ki? Bazı kişiler kadının birilerini öldürdüğünü söylerler, öyleyse bile, adam öldürmüş o kadar insan var ki. Adam dediğin nedir ki? Zaman kötüyse, adam dediğin elinin kiridir. Bjartur, Gunnvor'u şu fundalıklardaki komşusu gibi gördüğünü söyledi ve hayatı boyunca onu asla savunmamış olsa da, çiftçiliğin ve balıkçılığın patlama yaptığı şu günlerde, yüzyıllardır yanlış anlaşılan bu kadına itibarının geri verilmesinin vaktinin geldiğini ekledi. Bu yüzden, ona bir taş verecek, kötü anıları geçmişe gömecekti. Dahası, o güne dek yobazların canavarca lekeledikleri adın yanına kendi adının yazılmasını ve yüzyıllarca bu şekilde anılmayı göze almıştı. İşçilere, taşa şunu yazın dedi: Gunnvor'a, Bjartur'dan.

Giriş Bileti

Küçük Gvendur artık büyümüştü.

Yakışıklı bir delikanlı olup çıkmıştı, vücut yapısı ve tavırlarıyla babasını andırıyordu, ama daha iyi huyluydu ve işin tuhafı, şiirle uzaktan yakından ilgisi yoktu. Ne var ki bu, o kadar da önemli bir kusur sayılmazdı; bu çağda yazmaya değecek her konuda pek çok şiir yazılmıştı, bazıları oldukça da iyiydi ve Gvendur yeni yetmelik günlerini şiirden çok karanın ve denizin bereketine, Dünya Savaşı'nın nimetlerine yoğunlaşarak geçirmişti. Kalın yapılı, tıknaz, biraz da sakardı; sarı saçlarını nadiren tarar ve keserdi, kırmızı yanaklıydı ve iyi huylu gözlerinde, keskin bir zekâ değilse de, kararlılık okunurdu, ama kararlılık nedir ki? Çok güçlüydü. Yazevi'nin sahibinin tek oğlu olarak tanınıyordu; kuzu fiyatlarının otuz, kırk krona, hatta daha yükseklere çıktığı bugünlerde, çiftlikteki ineğin üstüne bir inek daha geldiğine ve bu durum kimsenin sinirine dokunmadığına, bıçaklar bilenmediğine, doğal bir olaymış gibi kabul edildiğine göre; eskiden tek başına çalışan çiftçi, ilkbaharda ve sonbaharda oradan buradan gelen, yüksek ücret alsalar da, günde sadece on dört saat çalışsalar da, toplumsal hiyerarşide çift-

çinin oğlundan aşağıda bir yerde olan ırgatların işvereni olduğuna göre, epey itibarlı bir unvandı bu. Günün birinde vadideki bu küçük krallık ona kalacaktı. Küçük yaştan beri, uyurken, uyanıkken, kafasında hep çiftlik vardı; toprağın kokusunu, çoğunlukla farkında bile olmadan seviyordu; zorluklarla, sıkıntılarla, idealizme gerek duymadan mücadele etmeye hazırdı. Koyunların mevsimi geldiğinde düzenli olarak kuzulamalarından, kışı, ilkbaharda çamurda debelenmeyecek kadar güçlü geçirmelerinden daha büyük bir mutluluk bilmiyordu. Belki de hakiki mutluluk budur. Evin şekli bozulmaya başlamış, zeminde yer yer çöküntüler belirmişti ama bu Gvendur için sorun değildi. Bjartur böyle bir oğlu olmasına şaşmıyordu, asıl hayret ettiği şey, tıpkı ona benzeyen yarım düzine daha oğlu olmamasıydı, ama şikâyet etmeye değer mi? Çocuk on yedi yaşına gelmişti, altı koyunu, bir çift rugan ayakkabısı, mavi bir takım elbisesi, köstekli bir cep saati vardı. On yedi yaşındaki pek az İzlandalı bu kadar zengindir. Gvendur, kardeşleri gibi taşlıkta oturup boş boş konuşmadığı, anlamsız rüyaların, hayaletlerin peşinden koşmadığı, onun yerine yararlı şeyler yaptığı için bu serveti elde etmişti. Şimdi iki kardeşi de bir şekilde yoklara karışmıştı, o ise hayattaydı ve altı koyunun sahibiydi.

O sıralarda halk arasında büyük bir hareketlenme ya da bazılarının tabiriyle, bir ayrışma meydana geldi; bu hareketlenmenin harekete geçirmediği, ayrışmanın ayırmadığı pek az kişi kaldı. Hareketlenmenin ve ayrışmanın başlıca nedeni paraydı; insan hayatı paranın etrafında döner; kimileri hayatı, yokluğuyla, varlığıyla ya da ikisinin arasında bir yerde olmasıyla, paranın yönettiğini söylerler. İnsanlar birden, bir kişinin sahip olabileceği paranın, eskisinden çok daha fazla olduğunu fark ettiler. O güne dek ayık kafayla iki krondan fazlasını sayamayanlar şimdi banknotları onar, yirmişer sayıyorlardı, bin krondan söz etmeyen adamdan sayılmıyordu; yıllardır beş para kazanmayan gözü yaşlı sakatlar bile, "Njola" şiirindeki astronomik rakamları hatırlatan ücretlerle iş yapıyorlardı. Gilteigli Thorir oturduğu evi satın aldı, belirli bir bedel karşılığında tabii, ama Yztadaleli Olafur gibi savurgan bir filozof, kendi evini

on binlerce kronu bulduğu söylenen bir fiyata almaya kalkınca, tapudaki kayıtlar kayboldu. Bu arada, parasını bankada biriktirenler de vardı. Myri'nin Mal Müdürü'nün bankaya yüz binlerce kron yatırdığı, bu yüzden de, bankanın Mal Müdürü'yle bir bağlantısı olduğu söyleniyordu ama bu yalan olabilirdi çünkü parasızlıktan, borçlarını ödeyememekten onun kadar yakman kimse yoktu; bu arada banka görülmedik seviyelerde faiz veriyordu; müşterilerden bazıları, tasarrufları bir kez banka defterlerine işlendi mi, paralarının sıçanlar gibi çoğaldığını söylüyordu. Bu kuruma parasını yatıranlardan biri de Yazevi'nin Bjarturu'ydu. Bankada prestiji oldukça iyiydi ve faiz almaya hak kazanmıştı. Geçmişteki onca çekişmeye karşın, Rauthsmyrililer ona faiz vermekte sorun görmüyorlardı. Dünya tersine dönmüştü sanki.

Ve şu anda taşlıkta duran kişi Mal Müdürü'nden başkası değildi; sanki üç sırtı varmış gibi, üç at vardı arkasında, ayağındaki çizmeyi borçlularından biri vermiş olmalıydı; savaş zengine de, fakire de her türlü nimeti yağdırır. Her zamanki gibi söylenip duruyordu, bu kez şikâyeti, atlarından birinin nalının gevşemesiydi. "Bu arada," diye homurdandı, "şu lanet yolu inşa ederken otlakların canına okudu, kahrolasıcalar."

"Bildiğin gibi, onlar benim otlağım," dedi Bjartur.

Mal Müdürü: "Duyduğuma göre kaynanan hâlâ yaşıyormuş."

Bjartur: "Evet, benim paramla yaşıyor, seninkiyle değil. Asla başkasının ekmeğini yemedi, oysa bir zamanlar onu buradan götürüp beldenin himayesine vermeyi teklif etmiştin."

"Kendi evine ne oldu?"

"Hangi evi?"

"Kendi evi. Kendi sahip olduğu ev. Ona ne oldu?"

"Ha, Sandgilsheath'de, olduğu yerde duruyor, sanırım."

"Her zaman aksi herifin tekiydin," dedi Mal Müdürü. "Hem aksi, hem de çekilmezdin. Bu nefis ilkbahar sabahında ağzından güzel bir söz çıksa şaşardım zaten."

"İnsan küçükken öğrendiği şeyleri daha iyi hatırlıyor. Ben de eğitimimi buraya pek uzak olmayan bir yerde oturan birinden aldım."

"Duyduğuma göre bu evi satıp oraya yerleşecekmişsin," dedi Mal Müdürü.

"Orası neresi? Yalan söylemişler."

"Burada kendine güzel bir ev inşa edersin, belki de?"

"Neyi uygun bulursam onu yapacağım, buna inşaat da dahil."

"Sadece soruyorum, doğru mu, değil mi bilmek istedim. Doğru değilse, şu benim eski koyun ağılları için sana bir teklifte bulunacağım."

"Son on sekiz yıldır bu çiftliğin adı Yazevi, dostum," dedi Bjartur. "Fakat senin unutmuş olmana hiç şaşmadım, çok uzun zamandır görüşmüyoruz, birbirimize işimiz düşmüyor. Şu kadarını söyleyeyim; Yazevi'nin Rauthsmyri'ye eklenmesi ihtimali, Rauthsmyri'nin Yazevi'ne eklenmesi ihtimalinin yanında yok denecek kadar azdır."

"Rauthsmyri'yi ne zaman istersen alabilirsin," dedi Mal Müdürü. "Yetmiş bin kron ver, hemen senin olsun."

"Ne zaman uygun görürsem o zaman alırım."

"Bu konuyu düşünürken koyun ağıllarımı bana geri satabilirsin. On bin kâğıt veririm, temiz para."

Bjartur: "Evet, muhtemelen hepsi sahtedir."

"On beş bin," dedi Mal Müdürü.

Bu teklife cevap vermeyen Bjartur, daha önce de yüzlerce kez yaptığı gibi yüksek sesle sülalesini ve neyle ün saldıklarını sayarak Mal Müdürü'nün etrafında ağır ağır dönmeye başladı. Ama o konuşurken gevşeyen nal yerine takılmıştı ve Mal Müdürü atına binmeye hazırlanıyordu.

"On beş bin diyordum," dedi Mal Müdürü, atın sırtından. "Böyle bir teklifi bir daha yapmam, bilesin. Ama çiftliğini büyütmeyi düşünüyorsan, keyfin bilir, nasıl istersen öyle yap. İnşaat için bankadan kredi almaya karar verirsen zorluk çıkarmayacağıma emin olabilirsin."

On beş bin kron – üç dört kez elinde çevirmeden tek metelik bile vermeyen bu kıçı yamalı pinti, on beş bin kron mu demişti? Yoksa aklını mı kaçırmıştı? Toptan ödenen on beş bin kronun kalp para olacağını herkes bilir; meğerki kişi kendi çabasıyla kazanmış olsun, kimse de çabasıyla kazandığı parayı öy-

le çıkarıp vermezdi – arkasından gidip kafasını kessem ne iyi olur, diye düşündü, Egill Skallagrimsson'un kalkanını Borg'da bırakan Skalaglamm'ı öldürdüğü gibi; Skallagrimsson üzerine ne sagalar yazılmıştı, satırların arası altınlarla, kıymetli taşlarla süslü. Neden bu kadar para teklif etti ki? Neden Rauthsmyrililer bu vadilerin çiftçisini rahat bırakmıyorlar? Neden hep cazip tekliflerle geliyorlar? Hayır, koyunlarıyla birlikte, koyunları için yaşadığı bu toprakları sonuna dek bırakmamaya kararlıydı. Ve günün birinde, tıpkı koyunları gibi o da bu dünyadan göçtüğünde, tek oğlu vadilerin çiftçisinin bayrağını alacak, bu geleneği omuzlayacak, bu böyle daha bin yıl devam edecekti. Ve eğer yeni binalar inşa edip çiftliğini büyütecekse, ki zamanı geldiğinde mutlaka büyütecekti, Rauthsmyrililer yol gösterdiği için değil, sadece kendisini ilgilendiren nedenlerden ötürü yapacaktı bunu. "Günün birinde bu toprakların efendisi olursan, ki olacağını biliyorum, kimsenin seni kapana kıstırmasına izin verme Gvendur, evlat. Toprak... koyunlar toprakta yaşar; sağlıklı koyunlar, sağlam koyunlar, kışı sapasağlam geçiren, bol yünlü koyunlar, insanın özgürlüğünü ve itibarını sağlayan şeyler bunlardır."

Evet, para ve dünya görüşleri de dahil olmak üzere, her şey sürekli değişirken, belirli bir yer ve zamandaki eşya ile insan arasındaki en güçlü sınırlar eriyip giderken, imkânsız olan gerçekleşirken ve ömürlerinde bir şey dilemeye cesaret edememiş olanların bile dilekleri gerçekleşirken, olduğu yerde kaya gibi duran biri, gerçekten takdir edilmeye değerdi. Koyunlara, Yargıç ve diğer devlet memurlarının yediği ekmekten veriliyor, ineklerin önüne en iyi kalite ringa balığı konuyordu ve hepsi de, kulaklarını geriye bükerek, gözlerini rüyadaymış gibi kapayarak bu lezzetli yiyeceklere, kendilerinden geçerek yumuluyorlardı. İzlandalılar, dokuz yüz yıldan uzun bir süre önce, Şanslı Leifur Amerika'yı önce bulup sonra kaybettiğinden beri yapmadıkları bir şeyi yapıyorlar, gemilere binip bu ülkeye gidiyorlardı; evet, bu muazzam ve beklenmedik sonuçlara yol açan bir gelişmeydi; ve sonra, bu talih seli tüm kanalları açarken, bentleri aşıp yıkarken, Bay Gudmundur Gudbjartsson'a, Rauthsmyri'ye gidip

kendi eliyle alması gereken bir mektup geldi; yeniden sırtın tepesine çıkıncaya dek mektubu açmadı, çünkü hayatta isteyeceği son şey Rauthsmyrililerin onunla ilgili bir şeyi öğrenip işlerine burunlarını sokmalarıydı; tepede bir düzlük bulup oturdu, Mayıs ayının başlarıydı ve taze çimenler eski solmuş çimenleri iterek topraktan başlarını çıkarıyorlardı; orada mektubu açtı. Zarftan üstünde yabancı bir dilde yazılmış yazılar, çeşitli imzalar, resimler, süsler bulunan iki mavi banknot düştü; zarfta ayrıca, üstünde okunaklı birkaç satır ve Nonni'nin imzası olan küçük bir kâğıt parçası vardı, şöyle diyordu Nonni: "Bu iki yüz doları dayım derhal Amerika'ya gelmen için gönderiyor, savaş bitti, burada her şey çok güzel, istediğin her şeyi yapabilirsin."

Toprağa en bağlı insanların bile bu bağları onları Amerika'ya gitmekten alıkoyacak kadar güçlü değildi. Son yüzyılda bu insanların çoğunun, büyük buhar gemileriyle koca okyanusu aşarak Yeni Dünya'ya gittikleri söylenir. Toprağa bağlı insanları bu maceraya atılmaktan alıkoyan şey, toprağın kendisi ya da topraklarına olan tutkuları değil, Amerika'ya gidecek paraları olmamasıdır. Polonya'nın çiçek tozları, elli ya da yüz yıl süreyle nasıl Amerika'ya uçuştuysa, şimdi bile, fırsatını bulduklarında, gecelikleriyle ve Amerika'da tekerleğin bilinmediği kuşkusuyla taşıdıkları el arabası tekerlekleriyle, buharlı gemileri dolduruyorlarsa – İzlanda'nın kır insanları, ulusun belkemiği, özü, çiçek tozu, damarlarındaki kanı, kır kültürünün cisimleşmiş hali olan bu insanlar da, sanki Amerika'da kayık tabak ve yatak örtüsü yokmuş gibi, koltuk altlarında taşıdıkları kayık tabakları ve kutup martısı kokulu yatak örtüleriyle, çölde şaşkın şaşkın bakınan Yahudiler gibi, kırk yılı aşkın bir süre Amerika'ya göç ettiler. İzlanda'nın beyaz kış çimenlerinin üstünde oturan şu delikanlıya, Gudmundur Gudbjartsson'a bakın; on yedi yaşında, altı koyunu, rugan ayakkabıları ve daha neleri var. Kırların ortasındaki bir arazi parçasına, bir dağa ve bir göle bu denli bağlı, atalarının kuşaklardır yaptığı gibi, kendi çocuklarının ilkbahar rüyasına yatan hülyalı gözlerinde sınırsız imkânlar gören birini daha bulmak zordur. Şiirdeki gibi, kimse Dağ Kraliçesi'nin koynunda daha mutlu günler geçirmemişti. Gösteriş-

li yazılarla süslü iki mavi banknot, her şeyi hallediyordu. Şimdiden, İzlanda kuşlarının ötüşünü bir daha duymayacağını biliyor, onu yaratan, aslında o olan vadiye veda ediyordu; başka biri olmaya, çiftlik hayvanı dendiğinde akla koyun gibi basit bir canlı türünün değil, sığırların geldiği topraklarda yaşamaya kararlıydı.

Vadiye, Yazevi'ne yaklaşırken –son zamanlarda çiftlik, arkasındaki dağa tuhaf bir açıyla yaslanmış gibi görünüyordu– babasına Amerika'ya gitmeyi düşündüğünü nasıl söyleyeceğini geçiriyordu aklından; iki banknot, tonlarca para, savaş bitmiş, ne isterse yapabilecek, büyük bir çiftlik sahibi olabilir, belki de dayısı gibi marangoz olur.

Babası taşlıkta dikiliyor, geleceğin ilkbaharlarında büyüyen ve serpilen torunlarını kafasından geçiriyormuş gibi, dalgın gözlerle önündeki vadiye bakıyordu. Evet, belki de kafasından böyle şeyler geçirmiyor, verdiği emeklere bir ideal yakıştırmıyor, şiirle kutsamıyor, Fransızların ve Almanların milyonlarca insanı sırf eğlence için ateşe atarken yaptıkları gibi gülüp geçiyordu kendi emeklerine; ama bütün bunlar, günün birinde şeytanın onun canını alacağı gerçeğini değiştirmiyordu. O gün geldiğinde, koyunlarına kim bakacaktı? İki mavi banknot, bu kırlarda binlerce yıllık geçmişi olan, toprakla ve diğer insanlarla mükemmel bir uyum içinde yaşayan sağlıklı bir delikanlıyı köklerinden sökmeye yeter miydi? Bayırdan eve yürürken geçen kısa zaman içinde, toprağına, halkına, kendi geçmişine ve geleceğine ihanet etmesini engelleyecek bir şey geçecek miydi aklından?

"Amerika'dan gelen mektuplara asla inanma, gösteriş yapmak için yazarlar onları. Sığır besiciliği üzerine söylediklerinin çoğu da yalan."

"Olabilir, ama hiçbir şey olmasam marangoz olurum," dedi oğlan.

Babası yere tükürdü, sonra cevap verdi; "Çok marangoz tanıdım evlat, ama bir yerlere geleni, evini geçindireni görmedim. Kırlarda beldeden beldeye koşturur, başkalarının evlerine çivi çakarlar. Yuvarlanan taş yosun tutmaz."

Oğlu inatla susuyordu, bir süre sonra baba devam etti: "Evlatlarımın çoğunu kaybettim, hepsi kendi yoluna gitti, tek kelime söylemedim. Giden gitmiştir. Ama sen koyunlara bakmayı biliyorsun – bir yaş daha genç olsaydın sırtına değneği yemiştin."

"İnsan benim kadar paraya sahipse," dedi çocuk, "neden daha büyük bir ülkeye gidip oradaki fırsatları değerlendirmesin?"

"Daha büyük bir ülke mi? Saçma sapan konuşma. Yazevi yeterince büyük bir ülke, Yazevi'nde bir yerlere gelememişsen, başka hiçbir yerde gelemezsin. Hiçbir yerde başarılı olamazsın. Kardeşin Jon'un durumu farklıydı; seyahat aşkı onun kanında var, kalbi koyunlar için değil, başka şeyler için çarpıyor. Ama sen, koyunları herkesten iyi tanıyorsun ve gitmene asla izin vermeyeceğim. Çiftliği sana bırakmaya karar vermiştim. Her zaman en sadık çocuğum oldun ve hâlâ çocuk olsan da, zamanı gelince iyi bir evlilik yapabilir, toprak sahibi çiftçilerden biri olabilirsin."

Çocuk kelimelerin üstüne basa basa konuştu: "On yedi yaşındayım. Kendi işimi görmeye, kendi kararlarımı almaya hakkım var. Evet, koyunları her zaman sevdim ama bazen kendi başıma kaldığımda düşündüğüm, dile getirmediğim şeyleri bilmiyorsun. Kendime sık sık, elime bir fırsat geçerse değerlendireceğimi söyledim, benim yaşımda ya da daha yaşlı herkes de aynı şekilde düşünmüştür, eminim. İnsan düşündüklerini, umutlarını yüksek sesle söyleyemiyor ve bazıları ölünceye dek aynı şeyi yapıp duruyorlar. Sırtı aşarken mektubu okuduğumda gözlerime inanamadım, çünkü yüksek sesle düşünüp umut etmeye cesaretim yoktu, ama belki bilinçaltında düşünmüş, umut etmişimdir. Bu fırsat belki de hayatımda bir kez karşıma çıkacak. Aptal değilim, ama yüksek sesle düşünmeye cesaret edenlerin yaptığı gibi dünyayı görmemi, dünyada bir yerim olmasını sağlayacak bu fırsatı değerlendirmezsem aptallık etmiş olurum."

"Zırvalayıp durma," dedi babası. "Dünya hakkında ne bildiğini sanıyorsun? Dünya dediğin nedir? Dünya bu işte, dünya burada, Yazevi, benim toprağım, çiftliğim dünya. Amerika'dan

gelen iki mavi banknot gördün diye hayallere kapıldın, ki o banknotların alınteriyle kazanılmayan her çeşit para gibi sahte oldukları su götürmez, Yazevi'nin senin dünyan olduğunu er ya da geç anlayacaksın, bu söylediklerimi o zaman hatırlarsın."

Konuşmaları pek sıcak olmayan bir havada sona erdi.

Dağların Puslu Örtüsü

Bjartur bir daha oğluyla bu konuyu konuşmadı; karşındakini konuşarak iknaya çalışmak zayıflık işaretidir. Özgür insan kendi işine bakar, başkalarının ne yaptıklarına karışmaz. Kendisi de başkalarının onu ikna etmesine asla izin vermemişti. Ama o günden itibaren oğlunu evden gitmiş saydı. Onunla konuşmadı, günlük talimatlarını vermedi, işçisini yanına alıp sazlıkta derin bir hendek açmaya koyuldu, birlikte şafaktan günbatımına kadar çalıştılar. Oğlan da konuşmuyor, ama hüzünle karışık bir korkuyla, yaklaşan ayrılığı düşünüyordu, çünkü kelimelere vurmasa, kafasından geçirmemeye çalışsa da onun da kanında toprak vardı; ve şimdi, toprağı bırakıp gökyüzünün mavisine, atmosfere yükselecekmiş gibi hissediyordu kendini. Ama gitmemek elinde değildi. Kimsenin elinde değildir. Gerçekçi bir insandır. Çocukluğundan beri zorluklara göğüs germiştir; sorunlarla yüzleşme cesaretini bulmuştur kendinde ve muhtemelen hayatı boyunca da bu cesareti bulacaktır. Sonra bir gün, uzak diyarlar, sundukları fırsatlarla onu çağırmaya başlar; eline iki giriş bileti tutuşturulur, iki mavi kâğıt. Gerçekçi olmayı bırakır. Zorluklara göğüs germekten vazgeçer, uzak diyarlar, yeni olasılıklar ona ürkütücü gelmemeye başlar, belki de hayatını orada kuracaktır. Belki de hayatı sona ermiştir.

"Yarın gidiyorum," dedi.

Cevap yok.

"Maryalarımı satın almak ister misin?"

"Hayır, ama istersen hepsini bataklığın dibine yollayabilirim."

"Pekâlâ, ben de Fiyort'tan geçerken Asta Sollilja'ya hediye ederim."

"Hah," dedi babası. "Aklını kaçırdın herhalde. Öldürürler seni."

"Savaş bitti, kimse savaşmıyor artık."

Sohbet burada sona erdi.

"Büyükanne," dedi oğlan, "yarın gidiyorum."

"Çok uzağa gitmiyorsun inşallah."

"Amerika'ya gidiyorum."

İhtiyar Fritha şişlerini kucağına koydu ve bir süre soru sorar gibi torununa baktı; sonra şişlerden birinin ucunu başörtüsünün arasından sokup, bir-iki dakika kafasını kaşıdı. "Eh, kafamdaki bütün bitleri atmışımdır," dedi ve örgüsüne devam etti.

Gvendur ertesi sabah üstünde bir uyuşuklukla uyandı, kendini havaya karışmak üzereymiş gibi hissediyordu. Büyükannesine şiirsellik içermeyen kelimelerle veda etti; büyükanne de Amerika'daki akrabalarını anmadı bile. Babası atını vermeyi teklif etmediği için bir mendile sardığı rugan ayakkabılarını koltuğunun altına sıkıştırıp, mavi pazar giysileriyle, köstekli saatiyle yola koyuldu; bavulunu önceden yollamıştı. Paçalarını çamurdan korumak için çoraplarının içine soktu. Kuşlar ötüşüyordu. Dağa beyaz sis bulutları çökmüştü. Tarla ıslaktı, sazlıklar sarı-kahverengi, daha kuru olan yerleri yeşildi. Babası şimdiden hendekte çalışmaya başlamıştı, veda etmek için ona doğru yürüdü; Bjartur hendekten çıkmak zahmetine bile girmedi, çamurların arasından güle güle dedi.

"Baba," dedi çocuk, utangaç bir tavırla toprak yığınının kenarında dikilerek, "Hakkımda kötü düşünmeni istemem, baba," dedi.

"Seni yanlış yönlendirmelerinden korkuyorum, evlat," dedi babası. "İçinde en küçük bir dürüstlük olanı öldürüyorlar. Ama burada kalsaydın, benim gibi bağımsız bir insan olabilirdin. Kendi krallığını bırakıp başkalarının hizmetçisi olmaya gidiyorsun. Ama konuşmanın, kızıp bağırmanın yararı yok. Burada tek başıma ayakta duracağım, hepsi o kadar. Durabileceğim kadar duracağım, küçük Nonni'ye bunu da söyleyebilirsin. İkinize de iyi şanslar."

Hayatının bu safhasında, diğer çocuklarını kaybetmesine yol

açan hayat mücadelesinden sonra, bolluğun, bereketin, özgürlüğün ufukta göründüğü bir sırada son evladını böyle kaybetti. Gitmek isteyen gitsin, belki de böylesi herkes için daha iyi. Güçlü insan, yalnız başına ayakta kalmayı becerebilen insandır. İnsan yalnız doğar. Yalnız ölür. O halde neden yalnız yaşamasın? Tek başına ayakta durmak hayatın kusursuzlaşması, hayattaki asıl hedef değil midir? Tekrar kazmaya başladı. Sonra, birden aklına bir şey geldi; kazmasını yere atıp çukurun kenarına tırmandı; oğlan fazla uzaklaşmamıştı, sazlığın hemen ötesindeydi.

"Hey," diye bağırdı babası, aceleyle seyirterek yanına ulaştı. "Dün gece Asta Sollilja'yla ilgili bir şey söylemiştin."

"Sen satın almayacaksan koyunlarımı ona hediye edeceğim, demiştim."

"Anlıyorum," dedi babası, aradaki bağlantıyı çözememiş gibi. "Pekâlâ, güle güle git öyleyse. Ama şunu unutma: Savaş sona erse de, sırf geri zekâlı oldukları için seni öldürebilirler. Dört yıl savaşacak kadar çılgınlaşan insanlar, barış antlaşması imzaladılar diye bir anda akıl küpü, erdem timsali mi olacaklar sanıyorsun? Hayır, çılgınlıklarına devam edeceklerdir."

Oğlu bu denli incelikli bir akıl yürütmeye söyleyecek söz bulamadı.

"Bu arada," dedi babası, hâlâ yanında duruyordu, "Asta Sollilja'yı görürsen, ona şunu söyle; bir gün dağlarda dolaşıyordum, ilkbahardı ve sabahın erken saatleriydi, bir kayanın üstüne oturmuştum, iki dörtlük geldi aklıma. Şöyle:

Puslu örtüleriyle solgun dağların
Yükseldiği yerde kasvet hep tetikte,
Şurada bir kaya asmış suratını
Kara, abus, gururlu ve dalgın.

Rüzgâraltında açan goncaların hiçbiri
Yaymak istemez o kasveti.
Çiçeği onu terketmiş, ne çare,
Kahrolası Nornlar yönetir kaderini.

Hatırlayabilecek misin?"

"Anladığım şeyleri hatırlarım," dedi çocuk. "Ama bu şiirin anlamı ne? Nornlara dair o dize, mesela?"

"O seni ilgilendirmez; bir kaya üzerine iki kıta bu. Nornlara inanmıyorum, hiçbir zaman da inanmadım. Kanıt istersen, ihtiyar Gunnvor'a kendi adıma diktirdiğim mezar taşına bakabilirsin. Ama elbette, bu durum şiirlerde istediğimi söylememe engel değil."

Çocuk dizeleri ezberledi ve başka soru sormadı.

Sonunda Bjartur, "Bundan başka," dedi, "Sola'ya, bir ya da iki sene önceki sert kışta evin biraz öne kayması dışında, burada her şeyin aynı olduğunu söylersin. Yeni evimi çok sağlam ve asla kaymayacak şekilde inşa edeceğimi söylersin. Yeni evi çok yakında inşa edeceğimi de söylersin. Ama bunları benden duyduğunu söyleme."

Bu sözlerden sonra, geri dönüp işine devam etti.

Rüyalar Ülkesi

Bu çağda Amerika'ya gitmek, beldeden yardım dilenmek ya da hapse girmek gibi toplumun en alt kesimlerine mahsus yüz kızartıcı bir suç, utanılacak bir davranış olarak görülmüyor, neredeyse keyifli bir yolculuğa çıkmakla eş tutuluyordu. Göçmenlere de serseri, müzmin aylak ya da belde meclisi kararıyla uzaklaştırılan kötü adam muamelesi yapılmıyordu; hayır, bu insanlar ceplerinde parayla deniz aşırı ülkelerde akrabalarını ve dostlarını ziyarete giden saygın yurttaşlardı artık. Ceplerinin dolu olduğu duyulduğundan bu yana Amerika'daki İzlandalılar saygın ve yüce ruhlu addedilir olmuş, bu asil plütokratları arayıp ortaya çıkarmak önemli bir uğraş haline gelmişti. Önceki ziyaretlerinde Fiyort'ta hiç ilgi uyandırmayan Yazevi'nin Gvenduru, bu genç adam, cebinde parayla, belki yüz, belki bin, belki daha fazla kronla şehre gelmişti, zengin ve soylu akrabalarını görmek amacıyla bir gemiye binip Atlantik'i aşacaktı. Kıyıları dolaşarak yolcu toplayan buharlı geminin limana gelmesi-

ni beklerken, bir anda Fiyort'ta tanınmış bir şahsiyet haline geldi, pasaportunu hazırlayan Yargıç ona kahve ikram etti, Yargıç'ın karısı bile Amerika'ya giden bu beyefendiyi görmeye geldi. Yolda giderken daha önce hiç görmediği, son derece bilgili ve zeki bir adam onu selamladı, evine davet etti, kahve içerlerken bir yandan da Amerika'daki hayatında başarılı olabilmesi için "yess-manni-oolrayt" demesini öğretti. Denizcilik şirketinin bürosunda, Reykjavik'te nasıl oturup kalkacağını, kimlerle görüşeceğini ve onlarla nasıl konuşacağını anlattıkları bir saat süren bir toplantıya katıldı, biri ona içmesi için bir puro verdi, sahilde yürürken az daha kusuyordu. Pek çok kişi sokakta yolunu kesti, o olup olmadığını öğrenmek istediler. Evet, oydu, ta kendisi. Pencerelerde perdeler açılıyor, kadınlar beliriyor, o olduğunu bildikleri bu delikanlıyı, romantik bir merakla, baştan aşağı süzüyorlardı. Çocuklar evlerin köşesine saklanıp arkasından "Amerika, Amerika, hey!" diye bağırdılar. Bu şöhret atmosferinde iki gün geçti. Gvendur bir bıçakla ip satın aldı, uzun bir yolculukta en gerekli şeyler bunlardır; bütün hazırlıklarını bitirdikten sonra, önünde hâlâ bir öğleden sonrayla akşam vardı. "Asta Sollilja'yı görmeliyim," diye düşündü. Onu bir tekne sahibiyle karısının yanında çalışırken buldu; yanında beş kış, dört yaz önce doğan küçük kızı vardı.

"Adını Bjort koydum," dedi Asta Sollilja. "Doğurduğumda ben de çocuk sayılırdım, aklıma başka ad gelmedi, kimseyi düşünerek koymadım bu adı. Yaşına göre iri, artık iyi besleniyor, zavallı çocuk, gözleri şaşı, annesi gibi." Kızını öptü. Uzun boylu, uzun bacaklı bir genç kadın olmuştu. Kalçası genişti, belki fazla geniş, omuzları nispeten dar, sırtı yuvarlaktı, göğüsleri on beş yaşında olduğu gibi dik değildi. Kara kirpiklerinin altındaki gözleri kurşuni griydi, rengi solmuş, dudaklarının kenarındaki zarif çizgiler katılaşmıştı. Ön dişlerinden biri çürüyüp kararmıştı; şaşılığı, muhtemelen yorgunluktan, iyice belirginleşmişti; elleri uzun ve kalın kemikliydi ama hoş görünüyordu; kolları fazla ince, boynu hâlâ beyaz ve körpeydi; ses tonu eskiden olduğu gibi berrak değil, sert ve soğuktu. Saçını kısa kesmişti, kâkülü gözlerine iniyordu. Görünüşünde ve davranışlarında aynı zamanda hem güç-

lü hem zayıf, hem çekici hem itici bir şey vardı. İnsan ona bakmaktan kendini alamıyordu; yüzünde ifadesiz tek bir çizgi, bakışlarında en küçük bir donukluk, el kol hareketlerinde içindeki canlılığı açığa vurmayan bir mimik yoktu; tüm hareketleri, birbirine karşıt ifadeleri, aşağılamayı ve yüceltmeyi aynı anda yansıtıyordu. Bütün hayatı yıpratıcı duygularla, çalkantılarla, kesintisiz bir işkenceyle geçmişti; insan önce ona yardım etmek için büyük bir arzu duyuyor, sonra ondan uzaklaşmak istiyor, sonra onu anlamadığının –belki de kendini anlamadığının– ayırdına varıp tekrar dönüyordu. Gvendur onun paçavralara, bin yıldır masumiyetini korumuş bir ulusun utancı olması gereken paçavralara bürünmüş bedenine, kaygılı haline, çürük dişiyle ve gayrimeşru bebeğiyle çamaşır leğenine eğilmiş görüntüsüne rağmen, üstün bir soydan geldiğini derhal fark etti – ve eski günlerde, evde, onun abla olduğu, kendisinin ve kardeşlerinin ona baktığı gibi, hayret ve merakla baktı ona. Hayır, aralarında kan bağı yoktu.

"Amerika'ya gidiyorum," dedi.

"Yazık sana," dedi Asta, sesinde ne bir acıma, ne bir duygu vardı.

"İzlanda'nın geleceği iyi görünüyor, ama orada kendimi daha iyi geliştireceğime eminim."

Asta soğukça gülümsedi.

"Seni bana kim yolladı?" diye sordu.

"Hiç kimse," dedi Gvendur. "Gitmeden önce uğrayıp veda etmek istedim, hepsi o."

"Ailede vefa duygusu olan son kişinin sen olduğunu düşünürdüm," dedi Asta. "Seni Yazevi'nin Bjarturu gibi özgür bir insan olarak hayal ederdim."

Yüzünde soğuk bir tebessümle Yazevi'nin Bjarturu derken hiç tereddüt etmemişti. Eskisinden daha güçlü, ama daha duyarsızdı.

Gvendur yere bakarak düşüncelerini toparlamaya çalıştı. "Vadide insanı yöneten, elinde oynatan biri var," dedi sonunda. "Kim olduğunu bilmiyorum. Ve babam, sert biri olsa da, özgür değil. Ondan daha sert biri var, onun üstünde, onu yöneten biri."

Asta bir süre gözlerini ona dikti, kafasının ne kadar çalıştığı-

nı anlamak istiyordu sanki. "Kolumkilli mi demek istiyorsun?" diye sordu, soğuk bir espri yapar gibi. O da en az Gvendur kadar, kardeşine merak ve şaşkınlıkla bakıyordu.

"Hayır," dedi Gvendur. "İnsanı asla rahat bırakmayan bir şey var orada, sürekli senden bir şeyler yapmanı bekliyor."

"Eski Gvendur değilsin, çok değişmişsin," dedi Asta.

"Çünkü artık param var," dedi Gvendur. "Paran olunca olaylara farklı bakıyorsun."

"Ondan asla kurtulamayacaksın," dedi Asta.

"Kimden kurtulamayacağım?"

"Yazevi'nin Bjarturu'ndan. Ondan nefret edebilirsin. Ama o senin içinde. Kendinden nefret etmiş olursun. Ona söven kendine sövmüş demektir."

Çocuk bunu anlamamıştı. "İnsan yurt dışına gider, uzak bir ülkede yeni bir hayata başlarsa," dedi, "eski hayatından kurtulur herhalde."

Asta bir kahkaha attı, neşesiz bir kahkaha. "Onu ben de düşündüm," dedi. "Bir gece, onu terk ettim, daha doğrusu beni evden attı, kırlarda, bayırlarda yürüdüm, sabaha karşı ayakkabılarım dağılmıştı. Ben de yurt dışına gittim, uzak bir ülkeye."

"Sen mi...?"

"Evet. Kendi Amerikama gittim. Sen de seninkine git. İyi yolculuklar diliyorum."

"Yani sen de, babam gibi, orada bir halt olamayacağımı mı düşünüyorsun?"

"Öyle demedim, Gvendur, çocuk. Tek bildiğim, Yazevi'nin Bjarturu senin içinde var, benim de içimde var, aramızda kan bağı olmasa da."

"Ah, evet, bu belki de iyi bir şey," dedi çocuk bunun üzerine. "Babam asla boyun eğmeyen bir insan. Daha geçen gün birinin ona çiftlik için on beş bin kron teklif ettiğini duydum, reddetti. Onun gibi sert bir adam dünyanın başka bir yerinde çok büyük biri olabilirdi – mesela Amerika'da, orada çiftçilerin koyun değil, sığır sürüleri varmış."

"Babandan daha sert biri olduğunu söylememiş miydin, onun üstünde, onu avucuna almış biri?"

"Evet, ona benzer bir şey söyledim, ama Kolumkilli'ye inandığım için değil."

"Hayır, Kolumkilli değil," dedi Asta. "Dünyayı yöneten bir güç, adına ne dersen de."

"Tanrı mı?"

"Evet, eğer Tanrı insanların hayat boyu hayvanlara layık koşullarda, köle gibi çalışmalarını, hayatın nimetlerinden asla yararlanmamalarını emrediyorsa – o zaman Tanrı, evet. Şimdi, maalesef, seni yalnız bırakacağım Gvendur, çamaşırlar beni bekliyor."

"Hayır, dinle," dedi Gvendur, bu bilgece sözleri sindirmeye vakit bulamadan, "veda etmeden önce sana söylemem gereken bir şey var, Sola; maryalarımı sana hediye etmek istiyorum."

Asta tam adımını atmıştı ki durdu, döndü ve ona baktı; gözlerinde, son derece salak birisi konuşurken kendini ele verdiğinde duyulan bir acımanın belli belirsiz parıltısı vardı. Sonra tekrar gülümsedi.

"Teşekkür ederim, Gvendur," dedi, "ama hediye kabul etmiyorum, Yazevi'nin Bjarturu'nun oğlu olsan da kabul edemem. Lütfen alınma, daha önce de hediye reddettiğim oldu. Geçen yıl, küçük kızımla buradaki Fiyort'un kıyısında, ocağı olmayan bir kilerde aç bilaç yaşarken, bölgenin en nüfuzlu adamı bir gece gizlice beni ziyaret etti, onun kızı olduğumu söyledi ve yüksek miktarda para teklif etti; evet, Bjort'la bana hayatımız boyunca bakmayı vadetti. 'Çocuğumun ölmesini tercih ederim,' dedim ona." Asta tekrar o soğuk kahkahasını attı ve ekledi: "Küçük kızım ve ben de özgür insanlarız, biz de bağımsız bir ülke sayılırız. Bjort ve ben, tıpkı adlarını aldığımız kişiler gibi, özgürlüğü seviyoruz. Başkasının hediyesini kabul edeceğimize özgür yaşayıp ölmeyi tercih ederiz."

Bir ilkbahar sabahının erken saatlerinde o da platodan aşağı inmişti. Bütün gece, bir yandan rüyalar, kutsal rüyalar, rüyaların en kutsalını görerek yürümüştü; sabah olduğunda ayakları çıplaktı. Onun da rüyalarında Amerika vardı. Çocukluğu geride bırakmak, olgunlaşmak, sağduyu sahibi olmak, Amerika'yı bulmaktır. Umarsız rüyaların bu dünyaca meşhur ülkesi-

ne gitmek için yola çıkan kardeşine gülümseyerek baktı; evet, bir pazar sabahıydı, Beyaz Pazar sabahı. Yeni ülkeler okyanustan yükselir, diye düşünmüştü, yazın ilk ışıkları değerli deniz kabuklarını, binbir renkli mercanları yıkar; eski ülkeler kokulu meyve bahçelerinin yurdudur, yaprakların mırıltısı huzur verir. Deniz kenarındaki çayırda O'nun evi ışıl ışıl. Aslında kapkara bir barakaydı, duvarlardaki ziftli kâğıtlar yer yer sökülmüştü. Denize bakan küçük bir pencerede, içinde toprak olan iki paslı teneke duruyordu. Eğri bir soba bacası damdan dışarı uzanıyordu. Kapıya iki kırık basamakla çıkılıyordu. Peki ya orman? Dalgakıranların arasından sahile sürüklenen deniz yosunlarından ibaretti. Kumların arasından en fazla bir metre genişliğinde, küçük bir dere akıyordu; iki oğlan çocuğu kıyısına çömelmişler, dipteki çamuru karıştırarak oyun oynuyorlardı. Asta çamura bastı. Kendi yaşında ama cılız bir kız, kapının önünde avaz avaz haykıran iki çocuğu yatıştırmaya çalışıyordu; çocukların vücudunda kırmızı lekeler vardı, yüzleri mordu. Kapının eşiğinde duran anne, kızı gibi hamileydi, onun da kollarında bir bebek vardı ve küfrediyordu. Ucuz şairler, mizantroplar ve yalancılar, Asta Sollilja ve sevgilisi gibiler için içinde güneş ışıkları, rüyalar, palmiyeli caddeler olan kitaplar yazıp onlarla eğlenir, onları aşağılarlar. Sevdiğinin sahip olduğu tek şey bu rüyalardı. Bir de iyice ahmaklaşıncaya dek içip sarhoş olma yeteneği.

Gvendur birden bir görevi daha olduğunu hatırladı, Asta'dan bir saniye daha beklemesini istedi, "Babam sana çiftlikte her şeyin aynı olduğunu söylememi istedi, tek fark, evin inşaatına başlamak üzere olması."

Asta topuğunun üzerinde döndü ve hayretle, "Baban mı? Bana söylemeni mi istedi?" diye haykırdı.

Bu soruyu duyar duymaz Gvendur hata yaptığını anladı, düzeltmek için, "Hayır, sana söylememi istemedi. Sadece söyledi. Şu iki dörtlüğü gönderdi sana," dedi ve babasının şiirini okudu.

Asta güldü.

"Söyle ona," dedi, Gvendur'un Amerika'ya gideceğini unutmuştu, "onun inşa ettiği hayvan barınaklarını iyi bildiğimi söy-

le ona. Hiçbir anlamı olmayan, saçma sapan dörtlüklerini iyi bildiğimi de söyle. Ama ben, beni seven bir delikanlıyla nişanlandım. Okula gitmiş bir adam, modern bir şair, Sandeyri'de güzel bir evde annesiyle birlikte oturuyor. İki yıl önce bana evlenme teklif etti ve beni asla evinden atmayacak, çünkü beni seviyor. Yazevi'nin Bjarturu'na bunları söyle."

Bunlar son sözleri oldu. Eski günlerin küçük Yaz Gecesi kızı, böyle bir kadın olmuştu. Sol yanağı sonunda üstün gelmiş ya da, daha doğru bir ifadeyle, yıllar önce bir Noel gecesi Yazevi'nin Bjarturu'na gösterdiği biçare sağ yanağını kurtarmıştı.

Amerika

"Sen miydin?" dedi kız.

Cevap verdi; "Evet, benim."

Böyle tanıştılar.

Yemyeşil bir çayırlığın ortasında, dikdörtgen kulesi olan yüksek, görkemli ev ikindi güneşiyle pırıl pırıl parlıyordu. Çayıra düşen güneş huzmelerinde kızıl ışıltılar da vardı ve bu ışık, manzarayı daha da çekici kılıyordu.

"Amerika'ya gideceğin için çok şanslısın," dedi kız. "Bu seni heyecanlandırmıyor mu?"

Uzun çizmeler ve dizlerde daralan, yukarıda bollaşan golf pantolon giymişti; tüyleri ipek gibi yumuşak, güçlü, iyi beslendikleri belli iki safkan atın dizginlerinden tutmuş, yürüyordu. Gün ışığı ve rüzgâr altın rengi dalgalı saçlarında, kâküllerinde oyunlar oynuyor, genç göğsü ince belinin üstünde gergin duruyordu; kolları omuzlarına kadar çıplaktı, kaşları alnında kaygısız bir eğri çiziyordu. Keskin bakışları Gvendur'a gökyüzünü ve şahinleri, gençliğin körpeliğiyle parıldayan, eşsiz renkteki teni ise mayıs ayının taze sütünü hatırlatıyordu. Tam anlamıyla özgür bir kızdı. Güzelliğin ta kendisiydi. Onun gibi birini ne görmüş, ne de işitmişti. Sesi hafifçe genizden geliyor, cümlelerinin sonunu şarkı söylüyormuş gibi pes perdeden, nağmeli bir

sesle bitiriyor, içtenlikli, onunla oyun oynuyormuş gibi kahkahalar atıyordu. Gvendur kendini kaybetmişti.

"İstersen ön bahçeye girebilirsin," dedi.

Gvendur ona bahçe kapısını açtı.

"Ben içerdeyken atlarımı tut," dedi ve ortadan kayboldu. Gemlerini ısıran, ona sürtünen sabırsız atlarla baş başa kalmıştı. Epey bir süre bekledi, ama kız ortalarda yoktu, tam artık dönmeyecek derken yanında belirdi.

"Çikolata ister misin?" diye sordu ve ona çikolata verdi.

"Biraz daha?" Biraz daha verdi.

"Keşke ben de seninle gitsem," dedi. "Tanrım, Amerika'ya gitmeyi ne çok isterdim! Söylesene, seninle geleyim mi, ne dersin?"

Böyle bir kızı yanına alıp gitme fikri kıpkırmızı kesilmesine yetmişti. Biraz uygunsuz bir fikre benziyordu tabii. Yine de, onu Amerika'ya götürmeyi kabul etti. "Gemi bu gece limana yanaşacak, yarın sabah erkenden hareket edecek," dedi ona. Kız kahkahalarla gülüyordu; onu Amerika'ya götürmeye niyetlenmesi hoşuna gitmişti. "Çok nazik bir insan olduğundan emindim," dedi ve içtenlikle güldü, "ben de karşılık olarak, seni demir kırı atımla gezdirmek isterim ama şu anda üstünde yularından başka bir şey yok. Aslında, büyükannemle büyükbabamı görmek için Myri'ye gitmeyi düşünüyordum, bir iki mil ata eyersiz binmeyi kabul edersen beni şu tepeye kadar geçirebilirsin."

Hayır, hayır eyersiz binmeye itirazı yoktu, isterse elli mil olsun, derhal atın sırtına atladı. Yerinde duramayan iki at, üstlerine bindikleri andan itibaren dörtnala koşmaya başladılar; kızın kır atı önden gidiyordu, demir kırı soluk soluğa ona yetişmeye çalışıyor, kafasını sağa sola çevirip dizginleri öfkeyle geriyor, binicisinin onu yönlendirme çabalarına aldırış etmiyordu. Kız son hızla giderken kır atı bayıra çıkan yola sürmeyi başardı, demir kırı onu düzensiz bir dörtnala koşuyla takip ediyor, daha önce ağzına hiç gem bağlanmamış gibi sağa sola kafa atıyor, aniden sıçrıyor, burnundan soluyordu; kız bir iki kez arkasına bakıp güldü, güneşte altın gibi parıldayan saçları rüzgârla sav-

ruluyordu. Gudmundur Gudbjartsson, bindiği ata zar zor hâkim olmasına rağmen, hayatında bu kadar muhteşem, bu kadar romantik bir şey yaşamamıştı. Yamacı yarış pistindeymişler gibi çıktılar, dolambaçlı yolda öyle hızlı ilerliyorlardı ki Gvendur savrulmamak için atın yelesine tutundu.

Birkaç dakika içinde tepe görünmüştü bile. Yol bir yerde çimenli bir çukurun etrafından dolaşıyordu, buradan geçerlerken kır at ani bir dönüş yaptı, yolun kenarına yöneldi, hendeğin üstünden atlayıp çukura indi; bu arada sırtındaki kız, bir anda ayakları havada, çukurun kıyısına düştü. Onu takip eden demir kırı, arka ayaklarını öyle güçlü savurdu ki binicisi ileri fırladı, o da havada takla atıp yere düştü. Atlar kafalarını sağa sola çevirip burunlarından soludular, çukurun az ilerisine kadar tırıs gittikten sonra durdular ve bir şey olmamış gibi otlanmaya başladılar. Kız çimenlerin arasında yatıyor, kıkırdayarak gülüyordu.

"Yaralanmadın ya?" diye sordu Gvendur, ayağa kalkarken.

Ama kız gülmekten konuşamıyordu. "Tanrım, şaka gibi!" diye haykırdı, kahkahalara boğularak. Gvendur atların yanına gitti, uzaklaşmalarını önlemek için dizginlerini kafalarının üstünden birleştirdi; atlar iştahla otlanıyor, nefeslerini çimenlere püskürtüp gemlerini şakırdatıyorlardı. Geri döndüğünde kızı oturmuş, saçını tararken buldu. Buradan şehri kuş bakışı görebiliyorlardı, kahverengiye kesmiş bahçeler, yeni boyanmış çatılar savaşın getirdiği bolluğu ve bereketi yansıtıyordu; çok uzaklara, okyanusun ötelerine de bakabiliyorlardı, okyanus ebediyet gibi önlerinde uzanıyordu, ufka kadar dümdüz, ayna gibi parlaktı, insan dünyanın orada bittiğini, yerini yeni ve daha güzel bir dünyanın aldığını düşünüyordu ki bu belki de doğruydu.

"Bu denize açılıp uzaklara gideceğin için çok şanslısın."

"Allahtan bir yerini sakatlamadın," dedi oğlan. "Atların gerçekten çok iyiymiş."

"Pöh, iki beygir işte, hiçbir özellikleri yok. Amerika'ya gidebilmek için ikisini de verirdim."

"Senin adın ne?" diye sordu Gvendur.

Ama kız süt beyazı dişlerini göstererek güldü ve ona bakmakla yetindi. "Amerika'ya giden biri, neden adımı merak eder ki?"

"Sadece bilmek istedim."

"Pekâlâ, söyleyeceğim; ama sen Amerika'dan döndükten sonra. Dinle, oraya gittiğinde ne yapacaksın?"

Oğlan, "Aslında henüz bilmiyorum," diyerek, biraz tereddütle de olsa, kendine gizemli bir hava verme oyununa katıldı.

"Söylemek istemiyorsun, bu doğru değil."

"İnsan Amerika'da ne istiyorsa onu yapabilir. Erkek kardeşim, mesela. O da Amerika'da ama ne yaptığını kimse bilmiyor. Tek bildiğimiz çok para kazandığı. Mavi kâğıda basılı paralardan. Daha geçenlerde bana bir tomar yolladı. Amerika'da büyük ormanlarla, vahşi hayvanlarla dolu ülkeler var."

"Vahşi hayvanlar!" diye tekrarladı kız, heyecanla. "Vahşi hayvanları avlayacak mısın?"

Evet, şimdi düşünüyordu da, kesinlikle avlayacaktı, vahşi hayvanlardan söz ettiği için çok şanslıydı, evet, her zaman istemişti vahşi hayvanları avlamayı!

"Dinle," dedi kız, "Amerika'daki kardeşinin fotoğrafı var mı sende?"

Hayır, fotoğrafı yoktu.

"Peki nasıl biri? Görünüşü, nasıl diyeyim, bir yabancı gibi mi?"

"Uzun boylu," dedi Gvendur, "evet, çok uzun boylu. Benden çok daha güçlü. Şarkı da söylüyor. Çok güzel şarkı söyler. Her zaman iyi giyinir. Sanırım iki ya da üç pazar giysisi var. Çok akıllıdır. Gözlerine bakınca ne kadar zeki olduğunu anlarsın. Her şeyi öğrendi, ne çok şey öğrendiğini bilemezsin. Hep seyahat etmek isterdi."

"O da vahşi hayvanları avlıyor mu?" diye sordu kız.

"Evet, evet, ormanda avlıyor," diye cevap verdi. "Geyikleri, panterleri. Çok büyük bir ormanda avlanıyor. Ormanda yaşıyor zaten. Bir ay sonra onun yanında olacağım."

"Düşünsene," dedi kız. "Tanrım, ben de Amerika'ya gidebilseydim."

Bu güzel kızın sorularına hiç duraksamadan ve keyifle cevap vermesi Gvendur'u şaşırtıyor, kendine hayret ediyordu; ama onunla konuşmak gerçekten güzeldi, sözcüklerin ağzından bu denli akıcı çıkmasını sağlayan, ona ilham veren biriyle ilk kez karşılaşıyordu; söylediği en önemsiz kelimeler bile çiçekleniyordu sanki. Ama şimdi düşündüğünde, onda bir tuhaflık olduğunu da fark ediyordu. "Neden Amerika'ya gitmek isteyeceğini anlamıyorum," dedi. "Kulesi olan büyük bir evde oturuyorsun. Kooperatifin dükkânlarında hayal edebileceğin her şey mevcut. Böyle güzel atlara sahipsin."

Birkaç dakika söylediklerini kafasından geçiren kız, sonunda ona hak verdi. "Evet, sanırım haklısın; evet, saçmalıyorum galiba," dedi. "Aslında Amerika'ya gitmek için hiçbir istek duymuyorum, üstüne para versen gitmem. Ama babam da benimle gelseydi düşünürdüm belki. Amerika'ya giden birini görünce heyecanlanıyorum, çünkü çok, çok uzun bir yol, çok romantik bir yolculuk olacağına eminim, ayrıca okyanus muhteşem, çok büyük, bir de, oradan dönenlerin hepsi büyük adam oluyor, tam bir erkek olarak dönüyor. Küçükken, yurt dışına giden herkesin büyük adam olduğunu düşünürdüm, mesela babam gibi. Belki de bunların hepsi saçmadır. Ama doğru olmaması için de bir neden yok, öyle değil mi? Dinle, Amerika'ya gittiğinde beni unutmamalısın."

"Unutmam," dedi Gvendur kızararak, gözlerini kaldırmaya cesaret edemiyordu, çünkü kızın ona baktığını biliyordu.

"Biliyor musun?" dedi kız, "Biraz önce anlattığın kardeşine ilgi duymaya başladım. Ondan biraz daha bahseder misin? Geri dönmeyi düşünmüyor mu?"

"Hayır," dedi Gvendur, "geri döneceğini hiç sanmıyorum. Ama ben, ben bir gün geri dönebilirim." Sonra, cesaretini toplayıp ekledi, "Sen istersen tabii."

Kız bir süre ona baktı, şimdiki ve gelecekteki halini, karşısındaki gerçeği ve hayalindeki imgeyi kafasında tarttı, gözü bir süre sonra aşacağı engin okyanusta, ikisini birleştirdi; aşacağı okyanusun enginliği, okyanusun öteki tarafında büyük bir adam olacağı, döndüğünde ise gerçek bir erkek olacağı bilgisi ve evet,

Amerika'da vahşi hayvanların olması onu büyülemişti, Gvendur'a dönüp şöyle dedi:

"Dönersen çok sevineceğim."

Evet, gençti, çok genç, belki on beş yaşında, belki de on dört; belki de ona bir yaş biçmek yanlış olurdu, çünkü o, gençliğin, Yazevi çocuklarının hiç bilmediği gençliğin ta kendisiydi. Hayır, Gvendur onun gibi birini görmemişti, öte yandan o da Gvendur gibi birini görmemişti. "Döndüğünde şimdikinden daha uzun olacaksın, şuran yine geniş olacak," dedi kız, elini Gvendur'un göğsünde ve omuzlarında dolaştırarak, "ya da belki daha da geniş olacak, yazlık açık renk bir takım elbise ve kahverengi ayakkabılar giyeceksin. Evet, bir de şapka. Bir de çizgili gömlek. Ve pek çok başka şey. Yağmur yağdığında su geçirmeyen kocaman bir yağmurlukla dolaşacaksın. Avladığın vahşi hayvanları anlatacaksın." Başını geriye atıp hülyalı gözlerle gökyüzüne baktı; Gvendur onun çenesinin altını görebiliyordu, sonra kahkahalar atarak ileri uzandı; neredeyse Gvendur'un kollarına düşüyordu, Gvendur kalın, sarı saçlarının, az önce gün ışığının oynaştığı saçların ikiye ayrıldığı yerdeki beyazlığa baktı. Evet, az daha gülerek kollarına düşecekti, Gvendur'un başı dönmeye başlamıştı, yaşadıklarının gerçek olduğuna inanamıyordu. Neden tam yola çıkarken başına böyle bir şey gelmişti? Ne olursa olsun günün birinde geri dönmeye daha da kararlıydı şimdi.

Kız, yolculuğunun geri kalanı için hazırlanmaya başladı. Çimenlere oturup saçını düzeltirken başını bir yana yatırdı; oğlan kızı izliyordu, o da farkında olmadan başını yan yatırdı, ama azıcık, sonunda ikisi de başlarını yana yatırmayı bıraktılar. "Şimdi atları toparlayalım," dedi kız. Atları toparladılar. Hayvanlar homurdanıyor, gemlerini sürterek ağızlarından çıkarmaya çalışıyorlardı. İkisi de bir elleriyle dizginleri tutuyorlardı, kız, oğlanın aşacağı okyanusa bir kez daha hayranlıkla baktı, oğlan artık gözlerini kızdan ayırmıyordu.

"Sanırım veda etmemiz gerekiyor," dedi kız, üzüntüyle.

Elini uzattı, taze, sımsıcak bir el; atın boynunun üstünden uzanan kolu da yumuşacık, pırıl pırıldı. Gvendur sessizce uza-

nan eli tuttu, kız onun bir süre daha kendisine eşlik etmek istediğini anladı, bu onu hem çok, çok memnun etti, hem de bir parça üzdü.

Onu da, kendisini de teselli etmek için, "Döndüğünde gelip beni görürsün o zaman," dedi.

Gvendur cevap vermedi. Kız bir süre daha oyalandı, bakışlarını ondan ayırmıyordu, dirseğini kır atın iki omzunun arasına dayadı, hayvanın boynunun üstünden ona bakmaya devam etti.

"İkisi de çok güzel atlar," dedi Gvendur, kır atı okşayarak. Kız güldü, erkekler hep aynı, diye düşündü, konuyu dağıtmak için bahane ararlar hep.

"Bunları bana satmak ister misin?" dedi Gvendur.

"Sana mı? Tam Amerika'ya giderken mi? Ne yapacaksın atlarla?"

"Ah, sadece satın almak istedim," diye cevap verdi. "Çok param var."

"Hayır, sana satmayacağım. Hediye edeceğim," dedi kız. "Geri döndüğünde," diye ekledi.

"Senin adın ne?" diye sordu Gvendur.

"Döndüğünde söylerim."

"Uzaklardayken adını hatırlamak istiyorum."

"Neden? Bana mektup mu yazacaksın?"

"Evet."

"Biraz daha ata binelim o halde," dedi kız, "sonra konuşuruz."

Atlarına bindiler ve önceki gibi, kır at önde, demir kırı arkada, tam sürat ileri atıldılar. Zemin kuruydu, ilerledikçe arkalarından bir toz bulutu yükseliyordu; bulutların üstünden ateşe koşan doğaüstü varlıklar gibi, batmakta olan güneşin kalbine doğru at sürerken, rüzgâr gülen yüzlerini kamçılıyordu. Dünyanın en güzel yolculuğuydu bu. Hızla yollarına devam ettiler, bir an bile tempoyu düşürmeden, bunu akıllarından bile geçirmeden. Fundalıkların ötesinde, uzaktan beyaz bir gölün pırıltısı görülüyordu, bunun dışında yosunlar külrengi, solmuş çimenler beyaz, kayalar kara, üstünde çimen olmayan toprak parçaları kil kırmızısıydı. Güneyde, uzaklardaki dağlar menek-

şe rengine boyanmıştı, ardındaki buzullar kar beyazıydı; arkalarındaki okyanus çoktan gözden kaybolmuştu, gündüz ve gece gibi. Yol kenarındaki fundalık kuşları, panik içinde ciyaklayarak kaçışıyor, sonra havalanıyorlardı. Anne maryalar, kuzularıyla birlikte son sürat topukları yağlıyorlardı.

Sonunda göle ulaştıklarında kız, beklenmedik bir anda atını yolun dışına sürdü, demir kırı da onun peşindeydi; önce yosunlu taşlarla dolu bir patikayı izlediler, sonra bir sazlıktan geçtiler, en sonunda, yeni biçilmiş gibi duran çimenlerle örtülü göl kıyısına geldiler. Gölde iki kuğu yüzüyordu. Kız atından indi, ardından o da indi. Kırların yükseklerine çıkmışlardı; gölgeler uzamış, güneş fundalık arazinin batı ucuna değmek üzereydi, hava hızla soğumaya başlamıştı. Kız eyerin arkasına kalın bir palto bağlamıştı; bağı çözüp paltoyu omuzlarına geçirdi, ceplerinden şekerlemeler çıkarıp Gvendur'a ikram etti. Sonra kıyıdaki tümseğe oturdu.

"Otur," dedi, Gvendur da oturdu.

"Kuğulara bak," dedi, Gvendur kuğulara baktı.

"Üşümüyor musun? diye sordu.

"Hayır," dedi Gvendur.

"Yüzünden anlıyorum, üşüyorsun. Biraz yaklaş, paltonun kenarını üstüne örteyim."

"Bu hiç gerekli değil," dedi Gvendur, paltonun kenarını üstüne örtmesi için yaklaşarak.

"Giysilerin duman kokuyor," dedi kız gülerek. "Bir de tüy kokuyor."

"Ne?" dedi oğlan. "Duman mı? Tüy mü?"

"Evet, ama saçların çok güzel," dedi kız, ışıltılı elleriyle saçlarını okşayarak, "şuran da çok geniş. Şuran da. Gözlerin tam bir erkek gibi bakıyor."

Kuğular kıyıya yakın yüzmeye başlamışlardı, kıza ve oğlana merakla bakıyor, zaman zaman alçak sesle gurulduyorlardı. "Bak, nasıl da soylu bir duruşu var, eşi arkasından nasıl zarafetle takip ediyor," dedi kız.

"Evet," dedi Gvendur, kuğulara baktı ve onlarda kızın söylediği her şeyi gördü. Önce herhangi iki kuş gibi görünmüştü

gözüne, ama şimdi bir çift olduklarını anlamıştı; bir kız ve bir erkek, rastlantı eseri bir arada değiller, birlikte olmalarının bir amacı var.

"Birbirlerine âşıklar," dedi kız, gözlerini kuğulardan ayırmadan.

Gvendur gayri ihtiyari bir hareketle kızın elini tuttu; bir şey söylemedi, ne söyleyebilirdi ki? Onun genç göğsünün sıcaklığını hissediyordu; hayatın kendisiydi bu sıcaklık; el ele oturdular, kız itiraz etmemişti, birlikte kâh kıyıdan uzaklaşan, kâh kıyıya yaklaşan, yakına geldiklerinde onlara meraklı gözlerle bakan kuğuları izlediler. "Ne güzeller, değil mi?" dedi kız, sonra titredi, oğlana biraz daha sokuldu; saçları Gvendur'un yüzüne değiyordu. Gvendur dudaklarını onun yanağına bastırdı.

"Bu saatte Fiyort'a nasıl döneceksin?" dedi kız, yan yan bakan gözlerinde kızıl bir pırıltı vardı.

"Acelem yok," dedi oğlan. "Önümde uzun bir gece var." Fısıldayarak ekledi: "Senden çok hoşlanıyorum. Beni bekleyeceğine söz verir misin?"

"Şşş, öyle konuşma," dedi kız ve dudaklarından öptü; önce gülerek, sonra iki kez hıçkırır gibi, sonra gözlerini kapatarak tutkuyla, tekrar tekrar, sanki onun sahibiymiş gibi.

Aradan epey vakit geçtikten sonra, Gvendur üstlerine örttükleri paltoyu sıyırıp ayağa kalktı, güneş dağların ardına çekilmişti, hava serindi ve kuğular – kuğular ortadan kaybolmuştu. Belki de hiç gelmemişlerdi, bütün bunlar bir hayaldi, kırda geçirdiği, herhangi bir ilkbahar gecesinden başka bir şey değildi bu yaşadıkları. Kız gidip atları getirmesini söyledi, sonra arkasını dönüp paltonun altına girdi, giysilerine çekidüzen vermeye, saçını düzeltmeye koyuldu. Gvendur hiçbir şey düşünemiyordu, zaman ve mekânın dışında yaşıyordu sanki, hiçbir amacı, hiçbir hedefi yoktu. Atlar uzaklara, gölün öteki yanına gitmişlerdi. Demir kırı başını sürte sürte gemini çıkarmıştı, ip yuları ortada yoktu. Gemi olmayınca çok dik başlı oluyordu, Gvendur onu yakalamakta zorlandı; dizlerine kadar bataklığa girip çamurların arasında yürümek zorunda kaldı. Sonunda atı yakalamayı başardığında, rugan pabuçları tanınmaz haldeydi.

Yanında getirdiği ipi dudağının altından geçirdi ve kır atın yanına götürdü. İki atla birlikte döndüğünde kız sabırsızlıkla onu bekliyordu, Gvendur'a neden bu kadar geç kaldığını sordu. Vakit geçirmeden kır atın boynuna dizginleri geçirdi, üstüne bindi, atın kasıklarını mahmuzladı ve son hızla ileriye atıldı.

Gvendur'un yaptığı uydurma gem ve elindeki tek dizgin pek işe yaramamış, demir kırı daha da huysuzlaşmıştı. Hayvan bir süre eğriler, daireler çizerek koştu, ardından çeşitli antikalıklar yaptı, sonunda Gvendur, yeni ehlileşmiş, kaprisleriyle, oyunlarıyla üstünde durmayı neredeyse imkânsız hale getiren bir ata bindiğini anladı. Nihayet yeniden yola girdiğinde, kız çok ilerlerde, bir tepenin sırtındaydı; kır at bu inişli çıkışlı arazide, ilk hızından hiçbir şey kaybetmemişti. Demir kırı da onları gördü, çığlık atar gibi kişnedi ve hızla peşlerine düştü. Ama Gvendur bir süre sonra altındaki atın bir koşu atı olmadığının farkına vardı; boynu şimdiden terlemişti ve bir tepeyi inerken sendeleyip yıkıldı; Allahtan bu kaza, Gvendur'un elmacık kemiklerinin ve parmaklarının eklem yerlerinin zedelenmesinden fazla bir hasara yol açmadı. Gvendur cebinden saatini çıkarıp ne durumda olduğuna baktı; hayır, saate bir şey olmamıştı ve sabahın ikisini gösteriyordu. Kız arayı açmaya devam ediyordu. Sabahın ikisi –Gvendur çok uzaklaşmıştı, güneş doğarken Fiyort'a ulaşabilirse şanslı sayılırdı– peki, atı ne yapacaktı? Fiyort'a yürüyerek dönmeden önce atı kıza teslim etmesi gerekecekti elbette. "Hey!" diye haykırdı, "Hey!" Ama aralarındaki mesafe o kadar büyüktü ki kızın onu duymasına imkân yoktu, dahası, kız ve atı bir bayırın ardında kaybolmuşlardı. "Başka yolu yok, ona yetişip atını vermem gerek," diye düşündü. Yuları eline iki kez dolayıp çekişini güçlendirdi, demir kıra daha iyi hâkim olacağını düşünüyordu böylece. Tekrar atın sırtına atlayıp ileriye sürdü, "Hey!" diye haykırdı, "Hey, atın, atını al!" Ama platonun, uzaklardan Yazevi'nin de göründüğü batı ucuna geldiğinde saat üçü geçmişti, arkasında neredeyse şafak sökecekti ve aşağıdaki vadide, çok, çok uzaklarda, atın toynaklarının kaldırdığı minik toz bulutlarından kızın süratinden bir şey kaybetmediğini görebiliyordu. Demir kırı yorgunluk

belirtileri göstermeye başlamıştı, asla ona yetişemeyecekti. Atan indi, bütün gece uyanık olan çulluklar bayırdaki her oyuğun, her kayanın ardında hırıldıyorlardı; peki şimdi ne yapmalıydı? Atını burada bırakıp Fiyort'a yürüse, gemiyi yakalaması pek düşük bir ihtimaldi, kalkış saati uzunca bir süre tehir edilmezse tabii. Saat sabahın üçüydü. Eyersiz atla yaptığı uzun yolculuk, atın tökezlemesi, düşmesi onu yormuştu; yalnızca yorgun değil, açtı da; kızın verdiği şekerlemeler dışında, dün sabahın erken saatlerinde, kaldığı yerden ayrıldığından beri, hiçbir şey yemediğini hatırladı birden. Zorunlu hallerde yapıldığı gibi, sahibine haber vermeden, onun itiraz etmeyeceğini tahmin ederek atı ödünç aldı diyelim, diyelim ki buradan doğru Fiyort'a kadar at sürdü, gemiyi vaktinde yakalamayı başarabilecek miydi? Bir süre kafa patlattıktan sonra, en azından denemesi gerektiğini düşündü; bu gerçekten de zorunlu bir durumdu, dürüst olacağım diye her şeyi berbat etmenin âlemi yoktu – Fiyort'a doğru yola çıkma düşüncesiyle tekrar atına bindi. Ama bu kez de atın inadı tutmuş, yerinden kımıldamıyordu; oğlan defalarca hayvanı topukladı, yumrukladı ama onu üstünden atmak için gönülsüzce bir iki hareket dışında yerinden oynamadı at. Kır kardeşinin batıya doğru yol aldığını biliyordu, hiçbir güç onu aksi yöne çeviremezdi. Sonunda binicisi çaresiz pes etti ve bıraktı, nereye giderse gitsin. At sallana sallana bayırdan indi, dikkatli adımlarla vadiye giden yolu buldu, ip gemi yüzünden arada bir esner gibi yapıyordu, bazen de burnundan soluyor ya da kişniyordu. Yazevi'nin karşısındaki sazlığa ulaştıklarında kızı ve kır atı batıdaki tepede, ufuk çizgisinden kaybolmadan önce son kez gördüler. Gvendur demir kırı çiftliğe giden yola sokmayı başardı. İpini çözdükten sonra tarlada serbest bıraktı; atın ağzının kenarları yara bere olmuştu, ayrıca ter içindeydi, evin önündeki otların üstünde yuvarlandıktan sonra kalkıp silkelendi, kasıklarını ve omuzlarını titretti. Güneş çıkmıştı, çiftliğin gölgesi, büyük bir sarayınki gibi uzadı. Ne gecenin ne de günün herhangi bir saati şafağın sökmesi kadar görkemlidir; bu zaman diliminde her yer sessizleşir, güzelleşir, bir ihtişama bürünür. Şimdi de her yer sessiz, güzel ve ihtişam içindeydi. Kuş-

lar mutluluklarını yansıtan, tatlı bir sesle ötüyorlardı. Gölün ayna gibi yüzeyi ve usulca akan dere, gümüşsü, büyüleyici pırıltılar saçıyordu. Mavi Dağlar, bu dünyayla ilgisi olmayan varlıklar gibi, bakışlarını huşu içinde gökyüzüne dikmişlerdi. Bu dingin güzelliğin, huzurlu soyluluğun, maddi dünyanın ötesini aksettiren atmosferinde, vadi de bu dünyayla ilgisi olmayan bir görünüm almıştı. Öyle zamanlar vardır ki, dünya bilinen dünya olmaktan çıkar; öyle zamanlar vardır ki insan, ölümsüzlüğü anlar, ama kendini anlayamaz.

Çiftlikte hiç kimse, ne insan ne hayvan, uyanık değildi ve oğlan böyle bir günü ilk kez yaşıyordu. Sırtını bahçe duvarına verip çimenlere oturdu, düşünmeye başladı. Amerika'yı, okyanusun ötesindeki o muazzam ülkeyi, istediği her şey olabileceği Amerika'yı düşündü. Her şey bitmiş miydi? Öyle de olsa önemi yoktu. Aşk daha önemli; aşk Amerika'dan daha muhteşem bir şeydir. Aşk gerçek Amerika'dır. Kız hakikaten onu seviyor olabilir miydi? Evet, en büyük hakikat buydu. Dünya kadar kendine benzemeyen bir şey yoktur, dünya anlaşılamaz ve harikuladedir. Doğru, atını sürmüş, onu bırakıp gitmişti, ama atı Rauthsmyri'nin ünlü safkanlarındandı ve muhtemelen eve dönmek istemişti. Arkasına bakmamıştı, atını yavaşlatmamıştı, ama tüm bu kayıtsız görünümüne karşın, bu ilkbahar sabahında Gvendur, ileride bir tarihte, kendisi Yazevi'nin sahibi olduğunda mesela, onu karısı olarak eve getireceğinden emindi. Böyle başlayan bir şey, başka türlü nasıl bitebilirdi? Yaşadığı bu şey, kelimenin tam anlamıyla mutluluktu, atını sürüp onu arkada bırakmış olsa da – burada tekrar tekrar, atına hâkim olamadığını hatırlayıp onu affediyordu. Amerika parasıyla iyi bir at almaya karar verdi, birinci sınıf bir safkan, böylece ileride sevgilisiyle birlikte ata binebilecekti. Kendi çiftliğinin çimenlerine uzandı, gökyüzüne, maviliğin derinliklerine bakarak, kazandığı aşkı kaybettiği Amerika'yla kıyasladı. Şanslı Leifur da Amerika'yı kaybetmişti. Evet, aşk daha iyiydi – ve tekrar tekrar bunları düşündü. Zihninde onu inişli çıkışlı arazide hızla ilerlerken, saydam gecede bir hayalet gibi uçup giderken, altın saçları rüzgârda savrulurken, paltosu atın sağrısına çarparken can-

landırdı. Kendini o bayırdan bu bayıra onu izlerken ve sonunda maviliklerde kaybolurken gördü. O da maviliklerde kayboldu.

Sonra uyudu.

Siyaset

Ingolfur Arnarson'un başarısı nereden geliyordu? Tanınmayan biriyken birdenbire ünlü olmasını, bir hiçken bütün ülkede saygı görmeye başlamasını hangi yeteneğine, hangi becerisine borçluydu? Hâlâ genç olmasına rağmen, şimdiden ülkenin en önemli, en nüfuzlu insanları arasına girmiş, fotoğrafları hemen her gün gazetelerde boy gösteren, ismi manşetlerden inmeyen ulusal çapta bir şahsiyet olmuştu. Bu yükseliş, kendinden önceki büyük adamlar gibi, kişisel varlığını büyütmek için yılmadan çabalamasından mı kaynaklanıyordu? Muhtaç durumda oldukları için mallarını elden çıkaranların peşine düşüp, o malları belki daha büyük bir ihtiyaçtan ötürü almak isteyenlere satanlardan biri mi olmuştu? Sözgelimi, piyasanın durgun olduğu yıllarda ucuzundan şurada bir çiftlik, burada bir ev almış da, memlekete bolluk gelip fiyatlar yükselince, bu kez fahiş rakamlara mı satmıştı? Zor geçen ilkbaharlarda çiftçiye ödünç saman verip aynı ağırlıkta koyun mu rehin almıştı? Ya da aç bilaç yaşayanlara yüksek faizle yiyecek ve para mı vermişti? Yoksa, günde on sekiz saat çalışmasına karşın, tefeciden borcunun gittikçe yükseldiğini, bundan böyle borç alamayacağını öğrenen köylü gibi ya da yanında erzağı olmadan dağda bayırda saklanan bir suçlu gibi aştan ve paradan kısarak mı yaşamıştı? Bütün günlerini odasında kırık bir koltuğa gömülerek, aşağılık bir serseri ya da çiftlik işçisi gibi eski püskü, yosun tutmuş, üstünden pislik akan giysiler giyerek mi geçirmişti? Ya da kullandığı yöntem, kasasının dibine binlik üstüne binlik istiflemek ve sonunda zengin olduğunda, bir mevduat bankası açıp halka yasal faiz üzerinden kredi vermek, sonra da milletin karşısına geçip, bir zamanlar inanılmaz derecede yoksul olduğunu, öyle ki borçlarından ötürü hapse girmemek için ruhunu satılığa çıkar-

mayı bile göze aldığını anlatmak mıydı? Hayır, Ingolfur Arnarson Jonsson bunlardan hiçbirini yapmamıştı; onun büyüklüğü annesinden geliyordu. Peki, bu Ingolfur Arnarson, yığınla balıkçı teknesine sahipti de, işe koştuğu yoksul balıkçılar hayatları pahasına onun için balık mı avlıyorlardı? Balıkçılar acınacak bir ücretle yaşarken ve en büyük lüksleri, karılarına aldıkları üç kuruşluk saç iğnesi iken, onların tuttuğu balıklardan elde ettiği yüksek kârlarla kendisine maun koltuklar, sanat eserleri, elektrikli lambalar mı almıştı? Yoksa geçimlerini zar zor sağlayan insanlara mallarını zorunlu ihtiyaç maddesi diye yutturan Danimarka ve diğer uzak ülkelerdeki patronların buradaki işlerine koşup, yağlı bir gelir mi elde etmişti? Ya da kendi işini kurup zengin çiftçilere yaltaklanan, kolayca başka tacirlere gidebileceklerini bildiğinden, koyunlarına istedikleri fiyatı biçmelerine ses çıkarmayan, ama ona borcu olan zavallı köylülere zulmeden, her ilkbaharda ümüklerini sıkıp, değil işlerini geliştirmelerine, kafalarını kaldırmalarına izin vermeyen bir aracı mıydı? Hayır, Ingolfur Arnarson şan ve şöhretini, o güne dek Izlanda toplumunun adalet anlayışında, kişiyi zenginliğe ve saygınlığa götüren yegâne iki yol olan pintilikle de, acımasız bir tacir oluşuyla da kazanmamıştı.

Ingolfur Arnarson'u büyük bir adam yapan şey, her şeyden önce idealleri, bitmek bilmeyen insan sevgisi, daha iyi yaşam koşullarının ve olanakların halkın kültürel gelişimini hızlandıracağına inanması, ülkeye yeni bir yönetim biçimi getirerek yurttaşlarının dertlerini azaltmaya kararlı olmasıydı. Bu yeni hükümet, köylüler üzerinde insafsızca baskı uygulayanların, yani tacirlerin kuklası olmaktan çıkacak, küçük üreticilerin, özellikle de köylülerin hayatta kalma savaşında en büyük destekçisi olacaktı. Aracıların ve diğer asalakların çiftçi sınıfının kanını emmesine son verilecekti. Ingolfur, çiftçinin hayatını bir üst konuma getirerek, yalnız lafta değil, uygulamada da ona onur ve saygınlık kazandırmak niyetindeydi. Bu idealleri, çiftçilerin onu Althingi'de ve çıkarlarının söz konusu olduğu başka yerlerde kendi temsilcileri yapmalarını sağlamıştı. Ingolfur'un seçim bölgesi, o zamana dek hükümetin ihmal ettiği bir

yöreydi. Bunun nedeni, Bruni'nin meclisteki sözcüsü olan ihtiyar Dr. Finsen'in parlamentoda etkin olmaması değil, bu milletvekilinin tüm enerjisini tek bir konuya, bir önceki yıl tacirler için yenilenen ve genişletilen, ancak inşaat biter bitmez dalgaların ve kabaran denizin paramparça ettiği rıhtımların ve mendireklerin, tekrar yenilenmesi ve tekrar genişletilmesi için Hazine'den sürekli para aktarılmasına yoğunlaştırmasıydı. Yirmi yıldan uzun bir süredir hep aynı konuyu takdire şayan bir gayretle ve tükenmeyen bir enerjiyle gündeme getirmesi, her yıl aksatmadan parlamentoya aynı yasa tasarısını sunması, milletvekilleri arasında gülüşmelere yol açar, ondan devri daim makinesi diye söz edilirdi. Ama Ingolfur parlamentoda yerini alınca, söz konusu tasarı rafa kalktı, rıhtımlardan ve mendireklerden bir daha söz edilmedi. Ingolfur, ulaşımı ve iletişimi geliştirmek için seçim bölgesinin en uzak köşelerine uzanan modern yollar, sağlam köprüler yaptırmayı yeğliyordu. Ziraatin geniş çapta yapılmasını, halkın daha iyi evlerde oturmasını istiyordu. O güne dek morina ve ringa spekülatörlerine hizmet eden, verdiği krediler yüzünden büyük borç altına giren Reykjavik'teki Ulusal Banka tasfiye edilecek, devlet denetiminde bir ziraat bankasına dönüştürülecekti. Bu ziraat bankası, çiftçilere inşaat, toprağın ıslahı gibi alanlarda düşük faizle kredi verecekti. Ingolfur ayrıca, kamu tasarruflarının bir bölümünün, çiftçilere pulluktan tırmığa, traktörden biçme makinesine, mekanik tarama makinesine dek her türlü tarım ekipmanı temin edecek özel bir fona aktarılmasını planlamıştı. Başka bir fon da çiftçilerin kanalizasyon açmaları ve gübre tankı imal etmeleri için kullanılacaktı çünkü Ingolfur açık lağım çukurlarından, tezek yığınlarından ömrü boyunca nefret etmişti. Bölgedeki konutların elektrikle aydınlatılması da en hevesli olduğu şeylerden biriydi ama bu teknoloji, maalesef, henüz emekleme aşamasındaydı. Gece gündüz uyumadan, bu kırsal gelişme çağında ortaya çıkan sorunlar üzerinde çalışıyordu ve hâlâ kooperatif yöneticisi unvanını taşısa, ikametgâhını Fiyort'ta gösterse de oraya kırk yılda bir uğrayıp fazla kalmadan ayrılıyor, kooperatifin yönetimini yardımcısına bıraktığından yılın büyük kısmını, parti ga-

zetesinin editörlüğünü yaptığı, meclis komitelerinde çalıştığı, çiftçilerin haklarını korumak için başka faaliyetlerde bulunduğu Reykjavik'te geçiriyordu. Kendi işlerine ayıracak bir dakikası bile yoktu. O, tek kelimeyle, yeni çağın Ingolfur Arnarson'u, yirminci yüzyılın İzlandası'nın öncüsüydü; adını aldığı ilk yerleşimciden tek farkı, bir Jonsson olmasıydı.

O halde, ilkbahar geldiğine ve genel seçimler yaklaştığına göre, Ingolfur'un tek aday olmasını, kimsenin ona rakip olma cüretini göstermeyeceğini beklersiniz. Aksine. Köylüler çıkarlarını korumak amacıyla şurada burada, bir iki yerde dernek kurdular diye, plütokrasının ve tacirlerin gücünün zayıfladığı hayaline kapılmayın sakın. Savaşın yan ürünü olan ekonomik refah, şehirlerde oldukça yaygın olan bencillik itikadını zayıflatacağı yerde iyiden iyiye güçlendirmişti. Bu seçim bölgesinde iki şehir vardı, Fiyort ve Vik; bencillik, özellikle Vik'teki tekne sahipleri, zanaatkârlar ve küçük tüccarlar arasında yaygındı ama bu meşrebe en büyük destek, bu şehirde aniden peydahlanan yeni tüccarlardan gelmişti. Bu yeni tip, hızla gerek kırsaldaki, gerek şehirdeki zenginlerle sıkı dostluklar kurmuş, hatta aralarından biri, Yar Kralı Vik'e uğradıktan birkaç ay sonra kızıyla evlenmişti; dedikodulara göre bu adam, sıradan bir düzenbaz ve vurguncuydu, hatta bir-iki yıl hapiste yatmışlığı vardı. Yine aynı yıllarda, sosyalizm adında yabancı bir öğreti Vik'te hızla yayılmaya, taraftar bulmaya başladı. Şehir, Güney'den ceplerine para konularak gönderilmiş tahrikçilerle kaynıyordu; bunlar yoksul sınıfları yoldan çıkarmak, Tanrı'ya ve insanlara karşı nefret tohumları ekmek için birbirleriyle yarışıyorlardı; Tanrı ve insanlar böylelerine yeterince düşmanlık yapmamış gibi.

Ingolfur Arnarson: "Sosyalizm koca bir yalandır. Bunlar çaresiz insanları, insanoğlu tanrılar kadar olgunlaşmadıkça asla yerine getiremeyeceği vaatlerle kandırırlar; fakat bunların asıl amacı cinayet, yağma, soygunculuktur."

Allahtan Ingolfur Arnarson'un bu illetten korkmasına henüz gerek yoktu. Tehlike asıl öteki taraftan geliyordu. Kapitalistler, anlaşılan, arkasında büyük bir bankanın desteği olan bir rakip çıkarmışlardı karşısına; Ingolfur'un tasfiye etmeyi ve

yerine köylülerin yararını gözetecek bir ziraat bankası kurmayı tasarladığı bankanın ta kendisiydi bu; tabii Ingolfur, elinden gelse, kurmayı tasarladığı bankaya kendi adamlarını yerleştirirdi ya, o başka. Reykjavik'teki düzenbazların, görüşlerini yaymak için kendi meşreplerinde birini, batmak üzere olan bir bankanın müdürünü yollamaları tam da onlardan beklenecek bir davranıştı tabii. Fakat sonunda ne oldu? Bu kapitalist caniler çetesinin sahtekâr suratlı misyoneri, kendisindeki ideal, yaratıcılık, seviye eksikliğini kapatmak için arka ayakları üstüne dikilip Ingolfur Arnarson'un teklif ettiği her şeyi vaat etmekle kalmadı, üstüne bir de bahisleri yükseltti! Bir iki yıl içinde, yalnız bu seçim bölgesinde değil, bütün İzlanda'da evler elektrikle aydınlanacaktı!

Ingolfur Arnarson: "Aslına bakarsanız bu şahsın ve sosyalistlerin vaatleri arasındaki fark, iki cinnet türü arasındaki farktan başka bir şey değil. Tabii banka müdürü halkın soyulmasını ve katledilmesini açık açık önermiyor; bunun muhtemel sebebi, kendisinin, İzlanda İzlanda olalı hiç ara vermeden halkı soyan ve katleden, ancak bunu sosyalizmden farklı yollarla ve araçlarla yapan bir azınlığın temsilcisi olduğunu çok iyi bilmesi."

Banker, çiftçilere Ingolfur Arnarson'un tasarılarının tümünü ve daha fazlasını, Ingolfur'un öngördüğünden çok daha kısa zamanda gerçekleştirmeyi vaat ettikten sonra, gözünü, çiftçilerin temsilcisinin o güne dek pek değer vermediği bir yere, şehirlere dikti ve burada da cömertliğini konuşturdu. Vik'e bir banka ile büyük bir balıkçılık şirketi, Fiyort'a kemik unu fabrikası ve kömür madeni vaat etti. Sahillerde yaşayan seçmenler bu vaatlere hasrettiler; nüfusu oldukça yoğun olan bu gibi yerlerin, blok halinde bankeri destekleyeceğine kesin gözüyle bakılıyordu. Evet, balıklar ağa gelmeye başlamıştı. Ingolfur Arnarson için gidişat pek iyi görünmüyordu. Şimdi ne yapmalıydı? Hayır, sayın seçmenler, Ingolfur'a her şeyi diyebilirdiniz, ama siyaset mücadelesinde havlu attı diyemezdiniz; başkalarının yarattığı sele kapılacak biri değildi o. Peki ne yaptı? Selefi Finsen'in eskimeyen şarkısını, mendirek gazelini o da okudu. Ve dahası, Fiyort'a yalnızca rıhtım ve mendirek değil, en az yarım milyon krona

mal olacak, eksiksiz bir liman vaat etti. Kendi sözleriyle, bu o kadar büyük bir mühendislik projesiydi ki, sadece Fiyort halkına değil, komşu Vik şehrinin çalışan nüfusuna da uzun yıllar sürecek iş olanağı sağlayacaktı; ayrıca, böyle bir liman inşaatının uzantısı olarak devletin kuracağı işletmeler de hesaba katılmalıydı. Daha önceleri, ihtiyar Finsen'in zamanında bile, rıhtımlar ve mendirekler halkın ilgisini bu denli çekmemiş, geleceğe dair yakıcı umutlar, muazzam beklentiler yaratmamıştı. Ingolfur daha sonra, kuşkusuz cömertliğinin hudutsuz olduğu kadar tarafsız da olması gerektiği düşüncesiyle, bankerin önerdiği kemik unu fabrikasını Vik'e kuracağını, rakibinin programında Vik'te yapılması planlanan büyük balıkçılık şirketi yerine de, bu şehirdeki küçük balıkçılık şirketine devletten büyük bir fon aktarılmasını sağlayacağını, çeşitli imtiyaz ve muafiyetlerle bu küçük şirketi ülkenin en verimli işletmesi haline getireceğini, böylelikle Vik'teki herkesin, en yoksulların bile, orta sınıfa terfi edip mutlu müreffeh yaşayacaklarını ilan etti. Geriye kömür madeni kalıyordu. Bunu da ayrım yapmadan iki şehir arasında bölüştürdü; bu arada, madenden linyit ya da taş toprak değil, gerçek kömür çıkarılmasını şart koştu. Bu aşamada, hangi adayın vaatlerinin daha iyi, daha gerçekçi olduğunu saptamak imkânsız hale gelmişti, rekabet sunulan projeler arasında değil, rakiplerin hitabet gücüne, özellikle de seçmenin hangisini gönlüne yakın bulduğuna bağlı olarak ilerliyordu. Çalışan kesimden pek çok kişinin, iş güvencesi, orta sınıfta yer edinme fırsatı, pastadan pay alma hevesiyle sosyalizmden soğuduğu söyleniyordu.

Yar Kralı, "İnsan işlerin nereye varacağını bilemiyor, her zaman söylediğim gibi, asla bir tarafa fazla yaslanmayacaksın, özellikle de siyasette," diyordu. "Ingolfur Arnarson, ailesindeki diğer bireyler gibi, son derece yetenekli bir adam elbette, herhangi bir toplantıda ondan iyi bir konuşmacıya rastlayamazsınız, ama geçen yıl Fiyort ve Vik sakinlerinin özel teşebbüse ne kadar önem verdiklerini görünce, derhal içime bundan böyle onu desteklemeyecekleri kuşkusu düştü. Bu yüzden de kooperatiften istifa ettim; özel işlerimin bu istifayla ilgisi yok; siyaset

özel iş değildir, hem ben de bir özel teşebbüsçü olarak konuşmuyorum şu anda. Evet, kooperatiften ayrıldım, oradaki varlığımın hepsini Vik'teki damadımın şirketine aktardım; kabul edersiniz ki bu koşullarda aklı başında her insan benim gibi yapardı; ama yine de Rauthsmyrililerde bir kusur bulduğumu düşünmeyin sakın. Onların meziyetleri saymakla bitmez, Ingolfur'un vaatleri de, son derece cazip ve güzel elbette. Ama söyler misiniz, parlamentoya giremezse ne olacak? Ya pek çoklarının öne sürdüğü gibi, partisi seçimlerden bozgunla çıkarsa? Böyle bir şey olursa, buradaki dostlarımız kanalizasyonlar, gübre tankları için çok bekleyecekler, korkarım. Yeni evleri de umdukları kadar geniş ve ferah olmayacak. Seçimleri kazanamazsa, ona oy verenlerin hali ne olacak, dersiniz? Pek iyi olmayacağı kesin; bankerin insafına kalacaklar. Güney'deki ağalar tünedikleri daldan kolay kolay inmezler. Ve ağalarla iyi geçinmenin kimseye zarar getirmediğini unutmayalım."

Bu Yar Kralı hakkında kesin olan tek şey vardı; o da varlığını Vik'teki damadına aktarır aktarmaz, kooperatifteyken düşünmeye bile cesaret etmediği bir şey yapması, kendine bir ev inşa etmeye başlamasıydı. Kamyonlar dolusu kereste ve çimento getirtmişti; evi tam planlanan tarihte bitirilecekti. Bjartur birkaç dakika soru sorar gibi gözlerine baktı, sonra sözü yapıştırdı:

"Hah, herkes kızını tacir takımıyla evlendirmiyor, tabii."

"İş oraya gelecekse, sen de Rauthsmyri ailesiyle evli sayılmazsın," dedi Yar Kralı. "Yani seni onlardan yana oy kullanmaya iten şey aile bağları değil."

"Benim ve ismini verebileceğim birkaç kişinin oyunu belirleyen şey, aile bağları değil, işlerimize yapacağı katkıdır," dedi Bjartur, soğuk bir sesle. "Birlikte iş yaptığım insanlara oy veririm, beni iflas ettirmeyeceklerse, elbette. Güney'deki, şu böbürlenip durduğun büyükbaşlarla içli dışlı olman için kendine göre nedenlerin olabilir, kendi payıma ben, onlarla hiç işim olsun istemedim, şimdi de onlarla yakınlaşmak için bir neden göremiyorum."

"Ah, bilmiyorum," dedi Yar Kralı. "Geçenlerde biri, kendine bir ev yapmayı düşündüğünü söylüyordu."

"Bundan sana ne? Düşünsem bile, bunun siyasetle ne ilgisi var?"

"Yo, hiçbir ilgisi yok," dedi Yar Kralı. "Ama unutmayalım ki, yeni bir ev yapacaksan, bankalarla iyi geçinmen her zaman yararına olur."

"Demek öyle, peki, gerektiğinde bütün yapı malzemesini kooperatiften krediyle almamı kim engelleyecek? Benim de herkes kadar şöhretim iyidir bu yörede."

"Evet, ama maalesef yapı malzemesi dışında düşünmen gereken şeyler de olacak, dostum. Bugünlerde kimse ücretini peşin almadan çalışmıyor, bilesin. Marangozlarla taş ustaları masraflarını hesaba yazmıyorlar. Şanına yakışır bir şey inşa edeceksen, hazırda birkaç bin bulundurman şart, ben söylemiş olayım."

"Merak etme, ihtiyar horoz," dedi Bjartur, kendine güvenen bir tavırla. "Parayı bulmak kolay. Daha geçenlerde buradan bir beyefendi geçti, en az senin kadar saygın bir beyefendi ve bana, eğer bir gün krediye ihtiyacım olursa, mevduat bankasının kapısındaki paspasa hoşgeldin yazacağını söyledi."

"Evet, haklısın," dedi Yar Kralı, "mevduat bankası takdire şayan bir kurum, bunu herkesten önce ben söylerim. Myrili Jon'a gelince, belde meclisinin sıralarında uzun yıllar birlikte oturduk, evet, savaştan çok önce birbirimizi tanırdık, bugüne dek hiç kimse, onun aleyhinde en küçük bir imada bile bulunmamıştır, onun hayran olunacak vasıflara sahip olduğunu herkes bilir. Bu arada, olur olmaz zamanlarda para istemek için başına musallat olan bazı düşük karakterli insanlardan, başlangıçta anlaşıp birlikte koydukları faiz oranlarını talep ettiğinde, bu gibilerin güçlerini birleştirip onu mahkemeye vermekle tehdit etmeleri de onun suçu değil kuşkusuz. Yani ben şahsen, bir mevduat bankası açmasına hiç şaşırmadım; yasaların öngördüğü yüzde altı faizle kredi verse bile, parası orada hep tedavülde olacak; güvenilmez kimselere gizlice yüzde on ikiden yüzde yirmi beşlere varan faizlerle borç verip, her an hapse atılma tehdidiyle yaşamaktan kurtulacak. Mevduat bankası güvenli, istikrarlı bir kurum. Bölgemizde bir mevduat bankası açılması hepimiz için yararlı olur; kısa süreliğine küçük bir miktar kredi almak istersek,

kime başvuracağız? Ama bu bankalar asla büyük miktarda borç vermez, kısa zamanda da paralarını geri isterler. İnşaat işine girmek isteyen biri, ipotek yaparak alacağını kırk yılda tahsil eden bir bankaya giderse, daha akıllı davranmış olur."

"Ah, ben hesabı en geç bir-iki yılda kapatmayı düşünüyorum. Kimileri savaştan sonra fiyatların düşeceğini zannediyordu, ama ilkbaharda yün oralarda yeni bir rekor daha kırdı, bu sonbahar da, güvenilir bir kaynaktan, kuzu fiyatlarının her zamankinden yüksek olacağını duydum."

Yar Kralı bir süre düşünceye daldı, dalgın dalgın, sakalını bir o yöne, bir bu yöne kaşıdı; kafa patlatmayı seviyordu, çünkü ona göre hiçbir düşünce, yazıya dökülüp resmî bir belge haline getirilmedikçe mükemmel sayılmazdı; kendisi köpekler, insanlar, rahipler için o kadar uzun zaman resmî belgeler hazırlamıştı ki, alelacele bir sonuca ulaşmak onun için aptallıktan başka şey değildi.

"Eh," dedi sonunda, "aslında beni ilgilendirmez ama, bu kadar yıllık dostluğumuzun hatırına bir teklifte bulunacağım. Bu öneriyi resmî kimliğimle ya da herhangi birinin resmî sözcüsü olarak yapmadığımı bilmeni isterim. Öte yandan, tümüyle kendi irademle yaptığım da söylenemez. İkisinin arasında bir yerdeyim. Sizlerin de çok iyi bildiği gibi, bir hareket olarak soylu ve güzel yanları olduğunu kabul etsem de, Rauthsmyrililerin, özellikle de Madam'ın meziyetlerine büyük hayranlık duysam da, kooperatifçilik hareketine gönülden destek verenlerden olmadım. İşin doğrusu hep orta yolu bulmaya çalıştım, sonuç olarak da, iki taraftan birinin hatalı olduğuna dair inandırıcı bir kanıt bulana dek, iki tarafın da haklı olabileceğini kabul ettim. Ve şimdi konuya dönecek olursak, maalesef sana resmî bir belge gösteremeyeceğim ama, şunu bilmeni isterim ki, eğer bu yıl inşaata başlayacak olursan, yüksek mevkilerdeki bazı tanıdıklarım sayesinde, Güney'deki bir bankadan kırk yıl ipotekli konut kredisi almanı sağlayabilirim. Ama doğal olarak böyle bir krediyi almanın ön koşulu, bağımsızlık aşkını gönlünden eksik etmeyen bizim gibilerin siyasi esenliğini kime emanet edeceğini bilmesi, oyunu hak edene vermesi."

Yarış Atı

Yazevi'nin Gvenduru, önce Amerika'ya gitmeye karar vermesiyle, sonra Amerika'ya gitmekten vazgeçmesiyle o ilkbahar herkesin diline düştü. Dile düşmesinin üçüncü nedeni de, kendisine bir at satın alması oldu; bu bir yarış atıydı ve uzak bir beldede yaşayan birinden muazzam bir fiyat karşılığında almıştı. Pek çokları arkasından gülüyordu. Sersem çocuk geceyi Ingolfur Arnarson'un kızını kırlarda kovalayarak geçirmiş, sonrasında gemiyi kaçırmış; bundan daha aptalca bir şey olabilir miydi? Kimileri oğlanın yarım akıllı olduğunu öne sürdü. Atının herhangi bir attan farkı olmadığını, hatta yaşının geçmiş olduğunu söylediler. Ne mankafaymış bu çocuk! Bu olaydan önce Yazevi'nin Gvenduru diye birinin yaşadığından bile kimsenin haberi yoktu; şimdi ise, bir alımak ve mankafa olarak şöhreti her yana yayılmıştı. Yakınlarda bir yerde bir toplantı yapılacaksa, tüm ayrıntıları önceden öğrenirdi ki atıyla gelip şöyle bir görünsün. Köylüler ona sırıtarak selam veriyordu. Şehirliler, milletvekilinin biricik kızının peşinde günbatımından gündoğumuna at sürdükten sonra, pahalı bir atla caka satan bu andavallıyı her gördüklerinde kahkahadan yere yuvarlanıyorlardı. At tüccarları şehrin ana yolunda onu durduruyorlar, atının dişlerini inceliyorlar, arkasından dalga geçiyorlar, üçkâğıda getirip elindeki atı aldıktan sonra yeni bir at kazıklamak için planlar yapıyorlardı.

Yaz dönümünden önceki pazar günü, Utirauthsmyri'de seçim toplantısı yapılacaktı. Rahip, fırsattan istifade, toplantı öncesi bir ayin düzenlemişti. Seçmenlerden bir ikisi erken gelmek hatasını yaptı ve mecburen ayine katıldı; bu ayinler de olmasa, siyasete iyice ısınan halk, dünyanın gökyüzünden değil, yeryüzünden yönetildiğine inanırdı. Ayin başlamak üzereyken Gvendur atıyla dörtnala koşturarak geldi. Bir grup çiftçi, ahırın girişinde, Amerika'ya gitmeyi beceremeyen bu genci sırıtarak karşıladılar. Aralarından birkaçı yarış atına küçümseyen bakışlarla baktı. Gvendur, atıyla gelirken onu gören olup olmadığını

anlamak için üçgen bir çatı katı olan iki katlı binaya hızla göz gezdirdi. Ama böyle bir konakta hiç kimse, gösteriş yapan birine bakmak için pencereye gelmezdi; tek görebildiği, şair hanımın taç yapraklarını güneşe uzatan güzelim çiçekleri oldu. Mal Müdürü'nün ailesinin ayine ondan önce gelmiş olmasını umdu içinden. Kiliseye girdi ve kapıya yakın bir sıraya oturarak gözleriyle onu aradı. Birkaç dakika endişeyle bakındıktan sonra, ön sırada, vaiz kürsüsünün neredeyse hemen altında oturduğunu gördü. Kırmızı bir şapka giymişti. Aralarındaki birkaç kişinin başlarının üstünden sadece şapkayı görebiliyordu. İçinden, ciğerlerini alabildiğine genişleten, kalbini küçücük yapan bir titreme geçti; kulakları müziğe karşı hassaslaştı; okunan ilahinin az daha onu delirteceğini hissediyordu, gözlerinin önünde bir sis tabakası oluşmuştu. Zaman bir türlü geçmek bilmiyor, cemaat hiç bitmeyecekmiş gibi görünen ilahiye anırır gibi sesler çıkararak eşlik ediyordu. Yanına nasıl yaklaşmalıydı? Başkalarına hissettirmeden onunla bir randevu ayarlamak için nasıl bir yol izlemeliydi? Ayinin sonuna kadar bekleyip, o yanından geçerken kulağına, "Benimle köşeye kadar gel, sana bir şey söylemek istiyorum," diye fısıldamalı mıydı? Hayır, kilisede bir kızı sıkıştırmak uygunsuz ve affedilmeyecek bir davranıştır, özellikle de böyle bir kıza, köşeye gelmesini teklif etmek. Atını görmesi için dışardaki ahıra davet etseydi çok daha makûl davranmış olacaktı kuşkusuz. Ama birden, belki de kilisede attan söz etmesinin hoş kaçmayacağı geldi aklına; İncil'in satırlarında atlara dair tek kelime yoktu, eşek vardı tabii, ama o aynı şey değildi. Rahip bir sis bulutunun içinde yürür gibi mihraba yaklaştı ve bir çığlık attı. Sonra bir ilahiye başladı; herkes ayağa kalktı, kız da ayağa kalktı, o zaman kızın üstünde mavi bir palto olduğunu gördü. Yeryüzündeki hiçbir kızın bu kadar güzel omuzları olamazdı; ağır yük taşımak için yaratılmadığı nasıl da belliydi. Altın kâkülleri, törenin ciddiyetiyle uyumlu şapkasından taşıyordu. Kilisede Pazar sabahı ayinine yakışan bir vakarla, dik ve gururlu duruyordu; bir-iki saniye etrafına baksaydı, Gvendur içindeki aşk kıvılcımını ona iletebilecekti. Ama ya başkalarının atına bakmaya tenezzül etmezse? Ne de olsa ken-

dine ait bir ahır dolusu atı vardı. Ama Gvendur ona atını armağan ederse, iş değişebilirdi tabii. Gvendur'un atı pahalıydı, yaklaşık bin kron ediyordu ve kız atını kabul ederse, eve yürüyerek dönmeye razıydı, çok isterse dört ayak üstünde de dönerdi. Ona en çok söylemek istediği şey buydu; onu gördüğü andan itibaren gönüllü kölesi olmuştu, istediği her şeyi yapmaya hazırdı – ata biner, yürür, dört ayak üstünde giderdi. Dünyanın en büyük ülkesini, herkesin istediğini yapabildiği, geri zekâlılar gibi hep aynı şeyi yapmak zorunda olmadığı sonsuz fırsatlar ülkesini, onun uğruna feda etmemiş miydi? Evet ve birlikte gölün kıyısına uzanmışlardı, gölde iki kuğu görmüşlerdi, biri dişi, biri erkek. Fakat onlara ne olmuştu? Ortadan kaybolmuşlardı, ama bu yaşananlar bir hayal olamazdı; hayır, hayır kız onu sevmiş, sonra atma atlayarak karanlıklara doğru uzaklaşmıştı...

"Sevgili Hıristiyan kardeşlerim, evet, hepinize gönül rahatlığıyla kardeşlerim diyorum, yükselişi anlatan ve altı harften, evet, sadece altı harften oluşan kelime nedir?" Rahip sonunda vaiz kürsüsüne gelmişti, oğlan içinden uzun bir konuşma yapmasını diliyordu, ki içine bir ilham gelsin, bir sonuca varabilsin. "Ve öte yandan, bir de şunu bir düşünün sevgili kardeşlerim, beş harften, evet, yalnızca beş harften oluşan ve düşüşü anlatan kelime nedir?"

Evet, atı ona hediye etmeye hazırdı, en azından hediye etmek istediğini bildirebilirdi. Kabul etmek zorunda değildi elbet, ama eğer kabul ederse Gvendur hiçbir şey kaybetmiş olmayacaktı, aksine, kız ona borçlu kalacaktı. Doğru, "Benim çok atım var, koca bir ahır dolusu atım var," demesi daha akla yakındı, ama Gvendur onun şu sözleri ekleyeceğini umuyordu: "Bu gördüğüm en güzel at ve bu atı, bana sen vermek istediğin için ve buran çok geniş olduğu için kabul ediyorum, ama bunu senden alırsam, altında bir at olmayacak, eve yürüyerek dönmek zorunda kalacaksın, öyle değil mi?" Gvendur şöyle cevap verecekti: "Önemli değil. Emekleyerek dönmek zorunda kalsam bile, dört ayak üstünde emeklesem bile önemli değil. Köpek gibi havlamamı iste benden, tek kelime yeter, onu da yaparım. Yazevi'nin müstakbel sahibiyim ben, yakında inşaata baş-

lıyoruz; en az sizin burada, Myri'deki eviniz kadar büyük bir ev inşa edeceğiz, iki katlı, çatı katla birlikte üç katlı; ama sizin ahşap ve demirden inşa ettiğiniz evi biz taştan yapacağız. Ama Tanrı yardımcım olsun, burada attan söz etmek yasaksa, sadece eşekten söz ediliyorsa..."

"Kimi dışarı çıkardılar?" diye sordu Rahip, vaiz kürsüsünden iki büklüm eğilerek ve vecde gelmiş bir suratla cemaatin üzerinden uzaklara bakarak. Yazevi'nin Gvenduru, dışarı çıkarılanın bir at olması için tüm yüreğiyle dua etti.

"O'nu çıkardılar," diye açıkladı Rahip, zafer kazanmış bir edayla ve "O"ya sağlam bir vurgu yaparak. Oğlan maalesef konuyu takip etmemişti.

"Peki, O'nu kim dışarı çıkardı?" diye devam etti Rahip, sessizliği bile bile uzatıyor, cemaatin her üyesinin gözüne, ruhunu okuyormuş gibi uzun uzun bakıyordu. Gvendur, kendisinden bir cevap isteneceğini düşünerek paniğe kapıldı. Ama sonunda Rahip sorusunun cevabını kendisi verdi: "Pilatus'un askerleri çıkardı. Ne zaman çıkardılar? Saat beşte. O'nu nereye götürdüler? Meydana götürdüler. Peki neden götürdüler? Çünkü O'nun içerde kalmasına izin verilmemişti." Oğlan rahatlayarak derin bir nefes aldı.

Diyelim ki ayinin ortasında kiliseden çıkmayı başardı; fazla dikkat çekmeden, dizleri bükülü halde geri geri giderek kapıdan sıvışabilirdi, dışarı çıkar çıkmaz da doğruca ahıra koşacaktı. Atını ahırdan çıkaracaktı. Kilisenin kapısında, atın dizginleri elinde, ayinin bitmesini bekleyecekti. O tam kiliseden çıkarken, dizginleri eline verecek, "Şu andan itibaren senindir," diyecekti. Ama sonra öteki insanları hatırladı. Yalnız olmayacaklardı. Belde halkı ne diyecekti? Kendisi gibi bir köylü çocuğunun, Myrili Jon'un torununa at hediye etmesi uygun bir davranış mıydı? Bütün belde, hep bir ağızdan kahkahalarla gülmeyecek miydi? Ve o, bu kepazelik karşısında kırılmayacak, gücenmeyecek miydi? Tüm ülkenin alay konusu olacağı endişesiyle alnında soğuk terler birikti. Her şey gittikçe karmaşıklaşıp zorlaşıyor, kafa yordukça sorun daha da çetrefil bir hal alıyordu.

"Sevgili Hıristiyan kardeşlerim," diyordu Rahip, "zaman geçip gidiyor." Bu çok derin sözler herkesin kafasında iyice yer etsin diye, bir süre sessiz kaldı ve ruhlarını okuyormuş gibi, bakışlarını cemaatin üzerinde gezdirdi; ama en çok Yazevi'nin Gvenduru'na dikti gözlerini. "Evet, zaman geçip gidiyor," diye yineledi sonunda. "Dün cumartesiydi. Bugün pazar. Yarın pazartesi olacak. Sonra salı gelecek. Daha az önce saat birdi. Şimdi ikiyi geçiyor. Birazdan üç olur. Sonra dört." Gvendur bu kasvetli sözlerin özellikle kendisine yöneltildiğini düşündü; sorununa bir çözüm, bir mazeret bulamamanın bilinci yüreğini sıkıştırıyor, kaşlarında biriken soğuk ter damlaları şakaklarına akıyordu. Ayin bir süre sonra bitecekti, kırmızı şapka hâlâ hareketsiz duruyordu, tek farkla ki, şimdi biraz geriye itilmişti çünkü genç kız sabit gözlerle yukarıya, Rahip'e bakıyor, onun dudaklarından çıkan her sözcüğü ruhuna yazmaya kararlı görünüyordu; oysa zavallı Gvendur, karmakarışık beyni fırıl fırıl dönerken, kopuk cümlelerden başka şey işitmiyordu. "Ve kayalar yarıldı, kardeşlerim; evet, o saatte hiçbir şey yerinde duramıyordu, bana inanın. Ve mabedin perdesi ortasından yarıldı; evet, yarılan tek şey o perde değildi. Daha neler, neler yarıldı. Ve gökyüzünün ve yeryüzünün üstünde karanlık vardı, evet, o saatte pek az ışık vardı, sizi temin ederim..."

Evet, her şeyin üstünde karanlık vardı gerçekten de ve işte, ayinin sonuna gelmişlerdi ve işte, bu ayin de bitiyordu. Bir ilahi daha söylediler. Oğlan artık ne görebiliyor ne de işitebiliyordu. Cemaat ayağa kalktı. O da kalktı. Kız yanından geçinceye dek beklemeli mi, yoksa ondan önce mi dışarı çıkmalı? Beklemeye karar verdi. Yanından geçerken ona bakmalı mı, bir aşk kıvılcımı göndermeli mi (aşk kıvılcımına gerçekten inanıyordu), yoksa bakışlarını çaresizce yere mi çevirmeli? Kıza bakarak bir aşk kıvılcımı gönderdi. Ve birden onun bambaşka biri olduğunu gördü; hayır, bu Kuzey'den gelen orta yaşlı bir kadındı, geçenlerde doğum yapan kadın – Gilteigli Thortur'un ortanca kızıydı ve kırmızı şapkası berbattı. Gvendur artık normal bir nefes alabilirdi. Ama birden her şey ona bomboş göründü, kalbinin çevresinde bir boşluk oluştu, bütün bu zaman boyunca ki-

lisede boşuna oturmuş, ayin ve ilahiler sırasında boş yere tinsel işkence çekmişti.

Ayinin sonunda aynı kalabalık toplantıya katılmak üzere dışarı çıktı. Mal Müdürü'nün penceresinin önünde pırıl pırıl bir otomobil bekliyordu. Ziyaretçiler bu ışıldayan dünya harikasının etrafında toplanıp her açıdan incelemeye koyuldular. Ön camı ve yan camı parmaklarıyla tıngırdattılar, lastiklerin sertliğini anlamak için elleriyle bastırdılar. Milletvekili ayin devam ederken gelmişti, içerde anne babasıyla oturuyordu. Tam o anda banker ve yandaşları Vik yolundan otomobilleriyle geldiler, meydanın öte yanma arabalarını park ettiler. Mal Müdürü dışarı çıktı, onları karşılamak için yanlarına gitti. Üzerinde eski püskü, lime lime, sanki on iki aydır üstünde köpek uyuyormuş da, bu olay münasebetiyle üstüne geçirivermiş gibi duran bir ceket vardı. Bir çengelli iğne gömleğinin yakalarını bir arada tutuyordu. Pantolonunun paçalarını, yamaları görünen çoraplarının içine sokmuştu. İçeri davet ettiği şık paltolu, dik yakalı zarif ve saygın beyefendiler eline birkaç kuruş sıkıştırsa kimse hayret etmezdi. Ziyaretçilere toplantı salonunda beklemeleri söylendi, adaylar da kahvelerini bitirdikten sonra oraya geleceklerdi. Gvendur bir köşeye oturup şapkasını kucağına koydu; biri bir parça enfiye ikram etti, Gvendur enfiyeyi çekip hapşırdı. Adaylar içeri girdi. Yazevi'nin Gvenduru'nun gözü sadece kendi adayını görüyordu. Ingolfur Arnarson Jonsson'la kim yarışabilirdi? İhtişamını anlatmaya kelimeler yetmezdi. Uzun boylu, gözü pek, aslan yürekli bir adamdı, uzak vadilerdeki beş parasız köylülerin konutlarına uzanan şose yollar yaptırmıştı; altın çerçeveli gözlüklerinin ardındaki delici bakışları, huzurundaki yoksul köylülerin üzerinde güneş gibi parıldıyordu, gür ve akıcı sesiyle konuşurken küçük, kar beyazı manşetli elleri öyle ince ve zarif hareketler yapıyordu ki, konuşmasını dinlemeseniz de, ellerine bakarak ne anlattığını anlardınız. Yazevi'nin çocuğu, bu adamın savunduğu davayı anlamayan kalın kafalılara şaşıyordu. Kalbi titreyerek bu adamın, şimdi kim bilir nerede olan kızını sevdiğini, otomobili pencerenin önünde duran bu adamın hakikatte kayınpederi olduğunu düşündü.

Kısa süre sonra toplantı hararetlenmiş, insanoğlunun en acil sorunları –kooperatifler, köylüler, tüccarların gücü ve aracıların elde ettiği kârlar, bankacılık skandalları, balıkçı şirketlerine fatura edilen zararlar, çiftçi kredilerinin faiz oranları, Tarım Yasası, devlet tahsisatları, kanalizasyon sorunu, ürünlerin satışı, yollar, köprüler, telefon, kırsal bölgelerin iskânı, eğitim, konut, beldelere elektrik getirilmesi– tartışılmaya başlamıştı. Ingolfur Arnarson ikide bir ayağa fırlıyor, göğsünü şişirip elinin gösterişli bir hareketiyle rakibini işaret ediyor, bankaların muazzam kayıplarından, halkın tasarruflarını birkaç vurguncunun heba etmesinden, balıkçı şirketlerinin ününe gölge düşüren mali skandallardan, ahırdan beter evlerde yaşayan çiftçilerin vereme yakalanmasından, ülkenin çalışan kesimlerini göz göre göre arsızca ve hayasızca soymanın bir başka adı olan kronun devalüasyonundan, ülkenin gençlerini Kara Afrika'nın zencileriyle aynı seviyeye getiren eğitim sisteminden doğrudan doğruya onu sorumlu tutuyordu. Tam köylüler haklarını savunmak, yaşam koşullarını düzeltmek için güçlerini birleştirdikleri sırada, bin yıldır ülkeyi omuzlarında taşıyan, binlerce felakete karşın kültürünü muhafaza eden köylü sınıfının karşısına, onları batağa sürüklemek isteyen bu adam çıkmıştı.

Gvendur, Ingolfur Arnarson'un söylediği her şeyi içinden onaylıyor, şimdiden kendini onun damadı gibi hissediyordu. Halkın yararlanması için yollar, köprüler yapmakla kalmayıp herkesin doğru dürüst bir evde oturmasını arzulayan bu büyük adama müthiş hayranlık duyuyordu. Dinleyicilerin Ingolfur'un rakibini, işlediği tüm suçlara karşın sakin sakin oturan, her ithama tebessümle karşılık veren, yıllar önce hapse konması gerektiği aşikâr hale geldikçe utanmadan daha da keyiflenen, konuşmasını bile bilmeyen bu şişman, ufak tefek adamı neden dinlediklerini bir türlü aklı almıyordu. En sonunda, ikisi de ülkeyi karşı karşıya bulunduğu tehlikelerden nasıl kurtaracağını anlatmayı bitirdiğinde, ikisinin de söyleyecek bir şeyi kalmadığında, iki rakip yan yana yürüdü, sanki dostluklarını perçinlemişler gibi, meydanı yüksek sesle gülerek, kahkahalar atarak geçtiler; toplantıya katılanlar da iyi vakit geçirmişlerdi, bazıla-

rı oldukça neşeliydi, ama kimsenin keyfi iki aday kadar yerinde değildi. Etraftaki insanlar onlara bakıyor, neden birbirlerini boğazlamadıklarına hayret ediyorlardı. Meydanın kapısında vedalaştılar, dostça el sıkıştılar ve iki sevgili gibi uzun, anlamlı bakışlarla birbirlerinin gözüne baktılar; sonra banker uzaklaştı, çevredekiler başlarını kaşıdılar. Kısa süre sonra seçmenler de atlarını ahırdan alıp, küçük gruplar halinde yola çıktılar. Gvendur geride kalmak için çeşitli bahaneler uydurdu, sonunda, neredeyse herkes gittikten sonra, o hâlâ gözü kapıda, konağın etrafında dolanıyor, arada bir pencerelere bakmayı ihmal etmiyordu. Arka kapıyı çalıp atının gevşeyen nalını çakmak için bir çekiç ya da kendi susuzluğunu gidermek için bir yudum su istemeyi bile aklından geçirdi. Ama böyle bir şey yaparsa arka kapıyı hizmetçi kızlardan birinin açacağını hatırladı, bu her şeyi berbat edecekti tabii. Sonra aklına dahiyane bir fikir geldi; kamçısını ahırın duvarına saklayacaktı, atına atlayıp, bayıra kadar ilerledikten sonra geri dönecek, kapıyı çalıp kamçıyı kaybettiğini söyleyecek, bulurlarsa onun için saklamalarını tembih edecekti. Böylece, Myri'de olduğu haberi muhtemelen evde duyulacaktı, muhtemelen adı evde telaffuz edilecek, biri gidip ahırı araştıracak ve kız kamçıyı bulacaktı. Kamçıyı ahırın duvarındaki taşların arasına gizledikten sonra atına binip uzaklaştı. Bayırın tepesine ulaşmak üzereyken geri döndü ve kamçısını kaybettiğini, bulurlarsa saklamalarını söylemek için tekrar Myri'ye geldi. Meydana girdiğinde ahır çoktan boşalmış, herkes gitmişti. Atından inip konağa doğru yürüdü. Ama tam o sırada kapı açıldı, üstünde kocaman bir paltoyla Ingolfur Arnarson, annesiyle birlikte dışarı çıktı. Arnarson annesini öptü, otomobilinin kapısını açtı ve içeri girdi. Sonra kapıda sarı saçlı bir kız belirdi, mavi bir elbise giymiş, paltosunu kolunda taşıyordu; kollarını büyükbabasının boynuna doladı, onu öptü ve vedalaştı. Merdivenleri süzülerek indi, otomobile girip babasının yanına oturdu; büyükannesiyle büyükbabasına el salladı. Gvendur camın ardından onun parıldayan gülümsemesini gördü; bu gülümseyiş Gvendur için hayatın bütün güzelliğiyle eş anlamlıydı. Otomobilin motoru, alçak ve güçlü bir ses çıkara-

rak çalıştı. Otomobil hareket etti, Gvendur'un önünden geçerlerken kız babasına gülümsedi; güneş arabanın cilasında parlıyordu, oğlan benzinin tatlı kokusunu içine çekti, babayla kızı onu fark etmemişlerdi. Boş meydanda tek başına kalan Gvendur, uzaklaşan otomobilin arkasından baktı. Kendini hiç bu kadar yalnız hissetmemişti, gidip kamçısını aldı, atına bindi ve meydandan çıktı. Otomobil görünmüyordu, yolun alçaldığı bir yerde olmalıydı. Birkaç dakika sonra bayırın tepesinde, ufuk çizgisinde göründü. Böyle bir kıza atını vermeyi düşünmek delilikti. Kamçıyı indirince at homurdandı; belki de hastalıklıydı, belki de yıllar önce ıskartaya çıkarılması gereken aptal, güçten düşmüş bir hayvandı. En doğrusu bunu, almayı kabul edecek kadar enayi birine satmaktı.

"Bir dakika sürmez sevgilim," dedi milletvekili. "Şu kulübeye uğrayıp ihtiyara birkaç laf edeceğim." Otomobili yolun kenarına yanaştırdı, freni çekti ve motoru durdurdu. "İstersen benimle gelebilirsin."

"Hayır, teşekkürler," dedi genç kız. "Ayakkabılarım kirlenir."

Güçlü, gözü pek babasının kalın paltosu, güçlü omuzlarıyla yolda seri adımlarla yürüyüşünü seyretti.

Bjartur kooperatif müdürünü karşılamak için evin tarlasından aşağıya doğru yürüdü, ona Ingi, evlat, diye seslendi ve içeriye buyur etti. Fakat Ingolfur Arnarson'un fazla zamanı yoktu, eski dostu ve kardeşine merhaba demek, sırtına bir tokat indirmek için uğramıştı. Neden toplantıya gelmediğini sorduğunda, Bjartur öylece oturup onların manasız hırlaşmalarını dinlemekten daha önemli işleri olduğunu söyledi.

"Ah, bilmiyorum," dedi milletvekili. "Çiftçiler için aydınlatıcı oluyor, yaşamsal sorunların tartışılmasını, fikirlerin netleşmesini sağlıyor."

"Bir pazar sabahı birbirinizi cehenneme göndermek, bugünlerde siz yüce aristokratların pek sevdiği bir oyun olsa da, benim tarzım değil. Yaşamsal sorunlar böyle tartışılmaz. Eski günlerde tartışmak birbirine çamur atmak değildi; o günler, muhteşem zaferlerin, kahramanlıkların çağıydı, birbiriyle teke

tek savaşan ya da büyük ordular halinde, ölülerin cesetleri dağ gibi yığılıncaya dek muharebe eden cesur, yiğit insanlar yeryüzünü arşınlardı o günlerde."

Ama milletvekilinin bu siyasi baladı dinleyecek vakti yoktu, sözü kısa kesti, Yazevi'nin çiftçisinin yakında burada inşaata başlayacağını duyduğunu, eğer durum buysa, ne zaman başlayacağını merak ettiğini söyledi.

"Ne zaman uygun görürsem, o zaman başlarım," dedi Bjartur.

"Bu yaz başlayacaksan, şimdiden bir anlaşma yapsak iyi olur, önümüzdeki hafta ortası Reykjavik'e gidiyorum, seçimlerden önce döneceğimi sanmam."

"Daha iyi bir teklif almayacağımı nereden biliyorsun, Ingi evlat?" diye sordu Bjartur.

"Seninle pazarlık yapacağımı sanıyorsan beni hiç anlamamışsın demektir," diye yanıtladı kooperatif müdürü. "Derneğimiz ticarethane değil, müşteri çekmek için fiyatı ucuzlatanlardan da değiliz. Kooperatif senin kendi dükkânın be adam, neyi kaç paraya yapacağına senin karar verdiğin bir kurum. Keresteyle çimentonun üstüne kendi payını koyacak aracı yok burada. Kimse borcunu ödemen için sıkıştırmaz seni, kendinden başka. Öğrenmek istediğim tek şey, neyi emrettiğin. Ben senin hizmetkârınım. Malzemeyi ne zamana hazırlamamızı istiyorsun? Bir de, mevduat bankasından talep edeceğin miktarı senin için ben mi hesaplayayım, yoksa kendin mi hesaplarsın?"

"Mevduat bankasının koşulları çok ağır. Öteki bankalar daha iyi."

"Evet, Bjartur, o kadar iyi ki, eski dostun Yar Kralı, Noel'den önce varını yoğunu yitirip, sahildeki barakalardan birine taşınırsa hiç şaşmam, tam da öyle bir yerde yaşamayı hak ediyor zaten ya da canımın çektiği anda hapse attırabileceğim damadının ahırlarından birinde çalışır, kim bilir? Bu yaz sona ermeden önce Ulusal Banka'nın kaderini tayin eden kişi ben olacağım, bilesin. Adım Ingolfur Arnarson Jonsson ise, şunu iyi biliyorum ki, o cehennemlik vurguncular çetesinin tümü iflas edecek. Ve o gün geldiğinde, bu düzenbazlara uyup geleceklerini onlara emanet edenler de rahat yüzü görmeyecek. Öte yan-

dan bizim mevduat bankamız sağlam, güvenilir bir kurumdur, Bjartur; uzun vadeli kredi vermese de, o işte de bir hayır olduğundan emin ol; uzun vadeli ipotekle işletilen çiftlik, sadece kâğıt üstünde senindir, aslında bankaya aittir."

Yüksek mali konulardaki bu açıklama biraz da intikam kokuyordu; Bjartur kararsızdı, ne yapacağını bilmiyordu. Doğayla ve ülkenin canavarlarıyla tek başına, çıplak elleriyle savaşan basit bir köylüydü o, yüksek kültüre dair tüm bildiklerini, kahramanların lafı uzatmadan birbirleriyle savaştıkları, birbirlerini koyun gibi boğazladıkları, ölenlerin cesetlerinin üst üste yığıldığı baladlardan ve eski sagalardan öğrenmişti; bildiği tek yüksek siyaset buydu.

"İnşaat malzemelerimiz Vik'ten alacaklarının üçte biri fiyatındadır," diye devam etti kooperatif müdürü. "Geçen yaz yurt dışından bir kargo dolusu çimento getirttik. Bundan başka, bu sonbaharda çok büyük ihtimalle, kuzu başına elli krona kadar çıkmayı düşünüyoruz."

"Ne zaman yalan söylediğini, ne zaman doğru söylediğini kestirememek ne acı," dedi Bjartur. "Şahsen ben sürekli yalan söylediğine inanıyorum."

Bunun üzerine milletvekili onun omzunu sıvazlayarak güldü.

Sonra veda etmeye hazırlandı.

"O halde yarın ilk çimento siparişini kayıtlara geçiyorum," dedi. "İlk çuvalı gönderdikten sonra gerisi düzenli olarak gelir. Buradaki adamım, ihtiyacın olan bütün mimari planları gösterir sana. Taş ustalarımızın, doğramacılarımızın sürüsüne bereket, bildiğin gibi. Mevduat bankasından alacağın krediye gelince, neye ihtiyacın olduğunu aşağı yukarı biliyoruz. Yarın öbür gün kooperatife uğra, konuyu etraflıca görüşelim."

Otomobil, Yazevi'nin karşısında duruyordu, yarış atı çok korkmuştu; kulaklarını dikiyor, binicisinin tüm gayretine karşın ilerlemiyordu. Sonunda Gvendur üstünden inmek zorunda kaldı, atın dizginlerinden tutup otomobile doğru yürüdü. Akşam güneşinde ışıl ışıl parıldayan, her yanı cilalanmış otomobil, arkasındaki manzarayla uyumlu olmayan, tuhaf, doğaüstü

bir varlık gibiydi. Açık olan ön camdan ince, mavi bir duman kıvrılarak yükseliyor, sakin ve huzurlu havaya karışıyordu. Kız ön koltukta tek başına oturuyordu; Gvendur onun omzunu, beyaz boynunu, altın buklelerini, yanağını gördü. Birkaç metre uzakta olmasına karşın kız onu görmedi, duman halkalarla pencereden yükselmeye devam etti. Gvendur ilerledi ve iyi akşamlar diledi. Kız küçük bir çığlık atıp sigarasını saklar gibi yaptı, sonra tekrar dudaklarına götürdü.

"Neden beni korkuttun?" diye sordu, burundan gelen, müzikli sesiyle.

Gvendur, köylülere özgü bir sırıtışla, "Atımı görmek istersin diye düşündüm," dedi.

"At mı?" dedi kız, bu hayvanın adını ilk kez duyuyormuş gibi.

Oğlan, "Evet," dedi, sonra atı gösterip fiyatını söyledi, bölgedeki en pahalı atlardan biriydi.

"Yok canım," dedi kız, bakmaya tenezzül etmeden. "Bunun benimle bir ilgisi var mı?"

"Beni hatırlamıyor musun?" dedi oğlan.

"Sanmıyorum," diye cevap verdi kız, renksiz bir sesle; babasının otomobilinin camından yola bakıyor, sigarasını parmaklarının arasında zarifçe tutuyordu. Gvendur ona bakmaya devam etti. Sonunda kız başını çevirdi, küçümseyen bir tavırla onu süzdü, "Neden Amerika'da değilsin?" diye sordu, sanki Gvendur ona bir kötülük yapmış gibi.

"O gece gemiyi kaçırdım," dedi oğlan.

"Neden bir sonraki gemiyle gitmedin?"

"Bir a-at almak istedim."

"At mı?"

Gvendur, tüm cesaretini toplayıp, "Burada kalmamın daha iyi olacağını düşündüm, seni ta-tanıdıktan sonra," dedi.

"Zavallı!" dedi kız. "Zavallı omurgasız!"

Bu laf Gvendur'a çok dokundu, içini acıttı; sinirlendi, kıpkırmızı kesildi, tebessümü dondu ve üst dudağı titremeye başladı. "Zavallı değilim!" diye haykırdı. "Bunu sana kanıtlayacağım. Günün birinde."

"Bir şey yapmaya niyet edip sonunu getirmeden vazgeçen herkes zavallıdır, asalak otudur. Böylelerine ben iğrenç zavallılar, asalaklar derim. Zavallılar, asalaklar, ödlekler derim. Evet, ödlek derim. Değil konuşmak, onlara baktığım için bile kendimden utanırım, evet, utanırım."

Gvendur geriye bir adım attı, gözlerinde bir kıvılcım yanıp söndü, tahriğe tahrikle karşılık vererek haykırdı: "Belki biz de siz Rauthsmyrililerinki kadar büyük bir konak yaparız. Ya da daha büyüğünü."

Kız onu aşağılar gibi burnundan güldü, başka da bir şey yapmadı.

"Sizler, lanet olası Rauthsmyri çetesi!" diye haykırdı oğlan, "Hep bizi ezebileceğinizi sandınız, evet, kafanızda hep bu vardı," sonra, bir adım yaklaştı, yumruğunu sıkıp kızın yüzüne yaklaştırdı. "Ama size göstereceğim!"

"Seninle konuşmuyorum," dedi kız. "Neden beni rahat bırakmıyorsun?"

"Birkaç yıl sonra Yazevi'nin sahibi ben olacağım, senin büyükbaban kadar büyük bir çiftçi olacağım, belki daha büyük. Göreceksin."

Kız ağzından kocaman bir duman çıkardı, bir yandan da gözlerini kısıp içinden onu tartıyordu.

"Benim babam yakında bütün ülkenin efendisi olacak," dedi. Sonra iri iri açtığı gözlerini ona dikti, tehdit eder gibi, "Bütün İzlanda'nın," dedi. "Hepsinin."

Oğlanın yine havası sönmüştü, başını eğip yere baktı. Sonra sordu:

"Neden şimdi bana karşı acımasızsın? Amerika'ya gitmememin tek nedeninin sen olduğunu biliyorsun. Benden hoşlandığını sanmıştım."

"Mankafa," dedi kız. "Amerika'ya gitseydin, belki birazcık hoşlanırdım." Alaycı konuşmaktan kendini alamıyordu: "Hele hiç dönmeseydin – o zaman bayağı hoşlanırdım, belki de. Ama şimdi babam geliyor," sigarayı aceleyle hendeğe attı.

"Konuşacak birini mi buldun, sevgilim?" dedi Ingolfur Arnarson, "Çok güzel." Otomobile bindi ve bir puro yaktı.

"Sadece bir köylü çocuğu," dedi kız. "Bir zamanlar Amerika'ya gidiyordu."

"Ha, demek o," dedi milletvekili, motoru çalıştırıp freni bırakırken.

"Çok iyi yaptın, dostum, Amerika'ya gitmemekle en doğrusunu yaptın. Burada kalmalıyız, kendi ülkemizde, sorunlarımızı yenmeliyiz. İnsanın kendi yurduna inanması hepimizin yararına. Hepimiz İzlanda için varız! Bu arada, yaşın kaç?"

Ama oğlan henüz on yedi yaşındaydı, seçmen olmak için küçüktü.

Böylece milletvekili onunla daha fazla ilgilenmeden motoru vitese geçirdi, otomobil hareket etti, dalgın dalgın bir parmağını şapkasına götürdü; veda eder gibi, ama belki de şapkasını düzeltmek için.

Birkaç dakika sonra çok uzaklardaydılar. Geride hâlâ havada uçuşan bir toz bulutu bırakmışlardı. Az sonra tozlar da indi, hava eski berraklığına kavuştu.

Çağdaş Şiir

Pek çokları kuşku duyabilir, ama sonuçta, geniş bir bakış açısıyla, insan bir çeşit gelişimin varlığını inkâr edemiyor. Şurada ya da burada. Şu da var ki, insanın rüyaları sonunda gerçek oluyor; özellikle de onları gerçekleştirmek için özel bir çaba harcamamışsa – ve işte, çiftçi henüz ne olduğunu tam kavrayamamışken, binanın inşaatında kullanılacak ilk çimento çuvalları taşlığın üstünde duruyor. Halk arasında, insan hakiki bir evde oturmayı hak ediyorsa, o zaman ona hakiki bir ev verileceği söylenir; kendiliğinden yerden fışkırır, derler; hayat insana neyi hak ediyorsa onu verir derler, aynı şey bütün bir millet için de söylenebilir. Savaş pek çok kişiyi ve bir iki ülkeyi yükseklere taşımıştı, gerçekten de, yurt dışında kasaplıkla, katliamlarla anılan savaş, İzlanda'yı, en parlak, en ileri görüşlü siyasetçilerin başaramayacağı kadar ileri götürmüştü. Bjartur büyük ve önemli biri olduktan sonra, o bile, eski günlerde Yaze-

vi'nde hayatın bazen çekilmez olduğunu kabul ediyordu, ama insan ayakta kalmak istiyorsa birkaç darbe alacak tabii, eh canım, kimsenin ekmeğine muhtaç olmadık şükür. Başkasının ekmeğine muhtaç olmak onun özgürlüğünün, bağımsızlığının karşısındaki tek tehditti. Bir zamanlar ona bir inek bağışlamaya kalkanlar olmuştu; ama o düşmanlarından armağan kabul edenlerden değildi tabii ve bir sonraki yıl, söz konusu ineği kestiğinde, bunu hayvancılık alanında belirli bir hedefi olduğu için yapmıştı ya da şimdi çok eskilerde kalan o günlerde işçilere söylediği gibi, kendi parasıyla ne yapacağını bildiği için; belki de kendine bir saray yapacaktı o parayla. Şimdilerde kooperatifin dükkânında da aynı havayla konuşuyordu. "Ya büyük bir ev ya da hiç," diyordu, "İki katlı olacak, bir de çatı katı, üstünde üçgen alınlığı olacak, tabii." Mimarlar sağlam bir kiler yaparak bir kat tasarruf etmeye ikna ettiler; yine üç kat olacaktı, bodrum, giriş katı, üst kat. Bjartur mevduat bankasından kredi aldı. Halen çiftlikte doğru dürüst bir bina olmadığı için uzun vadeli alamadı, borcunu birer yıllık vadelerle ödeyecekti. İlk ödeme olarak ipoteğin yüzde otuzunu yatırması yeterli görüldü, bu da ancak kooperatifin kefaletiyle mümkün oldu. Kooperatif derhal araziye ikinci bir ipotek koydu. Mevduat bankası bu durumda, sonbaharda binanın inşası tamamlandığında, bu kez evin ve arazinin birlikte ipotek edilmesiyle, bir kredi daha açabileceğini bildirdi. Bu yeni krediyle, kooperatife olan inşaat malzemesi borcu ödenecekti. Yüksek finans işte böyle işler; bütün bunların karşılığında çiftçi, Althingi'de onun temsilciliğini yapsın, ülkenin sorunlarını çözsün diye oyunu Ingolfur Arnarson Jonsson'a verdi; hemen ardından Ingolfur Arnarson milletvekili seçildi, tacirler bölgede ikinci kez yenilgiyi tattılar. Kooperatif müdürüne oy veren herkes artık bayram edebilirdi, bankere oy verenler yumruklarını sıktılar, suratları kararıncaya dek küfrettiler; bu paniğin bir nedeni bankanın itibarının sarsılması, iflas söylentilerinin her geçen gün artması ise, bir nedeni de Rauthsmyrilileri doğrudan karşılarına almış olmalarıydı; şimdi, bu kötü günde kimin eline bakacaklardı? Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, sersem ecnebiler de savaşlarını

bir yıl daha sürdürecek dirayeti gösteremediler; çiftçi pazarında işler aniden kesatlaştı.

Eski çiftlik evinin hemen güneyindeki yamaca temel atıldı, taş ustalarıyla doğramacılar geldi ve kiler yapıldı; harika bir kiler oldu, sonra bir hafta ara verdiler, bir haftadan sonra zemin katı yapmaya başladılar, bu katta dört oda ve mutfak olacaktı. Keşke çocuklarından bir ikisi de burada olsa, tıpkı yıllar önce ağılı yaparlarken olduğu gibi, bu yeni bina karşısında heyecanlanıp sağa sola koşuştursalardı; çünkü bugünlerde çiftlikte büyük bir canlılık vardı, çimentonun ve kerestelerin kokusu her yanı sarıyor, çekiçler çakılıyor, karıştırıcının gürültüsü durmak bilmiyor, ortalık işçilerden, arabalardan, atlardan, kumdan, taştan geçilmiyordu. O yıllarda çift duvar, demir katkılı beton duyulmamış şeylerdi; tek duvarla yetiniyorlardı, ama bunlar kalın tutuluyordu. Hasat mevsiminin ortasına gelindiğinde, üst katın ve çatının eksikliği göze çarpıyordu, eldeki bütün para da tükendiği için Bjartur mevduat bankasına gidip biraz daha borç istedi. Fakat Ingolfur Arnarson, Reykjavik'teydi, bu sıralar para sıkıntısı vardı, yine de, sonbaharda büyük ihtimalle ellerinde para olacağını Bjartur'a anlattılar. Tek sorun bu da değildi, kooperatif dükkânında çatılar için kullanılan oluklu saclardan kalmamıştı, pencere camları da tükenmek üzereydi, şimdilerde pek çok çiftçi inşaata girişmişti, ama yaz geçmeden yeni bir kargo cam gelecekti, sonbaharda da bol bol oluklu sac olacaktı. "Kuzular nasıl bir fiyata gidecek, göreceğiz," diyorlardı. Böylece Bjartur'un inşaatı bütün yaz bitirilmeden, öylece kaldı; bu haliyle iç karartan bir görüntüsü vardı, yoldan geçenler, çim çatılı eski kulübenin dost görüntüsünü özlüyorlardı; şimdi arkasında kaldığı şekilsiz, ucube yapı, kasırga ya da başka bir felaket sonrası ortaya çıkan bir manzara gibiydi. Ama Bjartur'un evinin sonsuza dek böyle kalacağını sanan varsa, fena halde yanılıyordu. Çünkü sonbahar geldiğinde, cennetten geldiğine kesin gözüyle bakılan savaş nimetlerinin aynı bollukta akmaya devam ettiği, koyun fiyatlarının yine yükseldiği görüldü; oysa savaş biteli neredeyse bir sene oluyordu. İzlanda'da bu kadar yüksek fiyatlar duyulmuş

şey değildi; Myrili Madam o sonbaharda, Reykjavik'teki Kadın Enstitüleri Ulusal Kongresi'ni şu kanatlı cümleyle selamladı: "İzlanda bir cennet ülkesidir." Kuzuların beheri elli krona kadar çıkmıştı, Güney'deki gazeteler, doğal olarak, geçmişin ve bugünün kır kültürünü yere göğe koyamıyor, öve öve bitiremiyorlardı. Köylülüğün fazileti tüm faziletlerin önüne geçmişti. Mevduat bankasında Bjartur'a tekrar kredi açıldı, bu parayla işçilerin, oluklu sacın, pencerelerin ve kerestenin parası ödendi, böylece kısa zamanda evin çatısına kadar her yeri tamamlandı. Ne var ki, üst katın betonunu atarken, kilerde çatlaklar olduğu ortaya çıktı. Taş ve doğrama işçilerinin ustabaşıları çağrıldığında, çatlakları o yaz meydana gelen depremlere bağladılar. Bjartur o yaz kimsenin deprem falan hissetmediğini, yani en azından yer kabuğunun kendi bulunduğu kısmında bir hareket olmadığını söyledi.

"Kore'de çok deprem oldu," dedi doğramacı ustabaşı.

Allahtan çatlaklar nispeten küçüktü, kolayca doldurduldu ve onlara rağmen, evin gelecekteki haline dair büyüleyici hayaller kurmaya devam ettiler. Bjartur sık sık binaya bakıyor, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu.

Sonbaharda kuzuları topladıktan sonra, baba-oğul iki arabayla Fiyort'a gittiler, eve alınması gereken ufak tefek ama çok fazla eşya vardı. Kırları geçip doğu yönünde, bayır aşağı ininceye dek, Bjartur tek kelime etmedi. Sonra sessizliği bozdu:

"İlkbaharda bana, Asta Sollilja şiirlerin için saçma sapan dörtlükler diyor, demiştin, öyle değil mi?"

"Evet," dedi Gvendur, "aşağı yukarı öyle bir şey söyledi."

"Fiyort'taki arkadaşları da bu modern şiirden mi hoşlanıyorlar?"

"Evet. Asta modern şiirler yazan bir adamla nişanlı."

"Bu modernler gibi yazmak çok kolay," dedi Bjartur. "İshal gibi bir şey. Sona bir uyak koyacaksın, hepsi o."

Ama Gvendur'un dili şiire dönmüyordu, bu yüzden böyle konular konuşulurken söyleyecek söz bulamıyordu. Kısa bir sessizlikten sonra babası devam etti:

"Bugün Asta Sollilja ile karşılaşırsan, ona şu modern dörtlü-

ğü söyle ki, kimse benim, ihtiyaç duyduğumda, bu basit vezinlerle şiir yazamadığımı iddia etmesin."

"Pekâlâ, ezberlersem söylerim."

"Tanrı aşkına, evlat, üç kolay kıtayı bir dinlemede ezberlemeyecek kadar kafasız olduğunu söyleme sakın."

Bir süre yürüyerek kendi kendine bir şeyler mırıldandı, sonra yüksek sesle; "Savaş üzerine üç kıta," dedi.

On buçuk milyon insan, bildiğim kadarıyla,
Boğazlandı o cümbüşte güle oynaya
Muhtemelen hepsi de cehennemde şimdi,
Ama yaslarını tutmam. Şükürler olsun, bu da geçti.

Bir savaş daha vardı, hatırlarsan,
Kılıçlar çekilmişti gölgesinde kör bir kayanın,
Eski günlerde, o felaket anında,
Çekip koparılan tatlı bir çiçek uğruna.

Son zamanlarda pek bir bunaldım
Elimde avucumdakilerle bir başıma kaldım
Ev, mal, mülk, güç, kudret neye yarar
Gözlerim her dem o güzel çiçeği arar

"Neden gidip kendin söylemiyorsun?" dedi Gvendur.

"Ben mi?" dedi babası, şaşkınlıkla. "Hayır, öyle insanlarla işim olmaz."

"Nasıl insanlarla?"

"Güvenimi kötüye kullananlarla. Af dilemek zorunda olan biri varsa, o ben değilim. Güvenimi kötüye kullananlar bana gelsin ve affedilmeyi dilesin. Ben kimseden af dilemem. Ayrıca," diye devam etti, "akrabam da değil."

"Yine de gidip görmen gerekir," dedi oğlan. "Zorluk çektiğine eminim. Hamile kaldığında onu evden atan sendin."

"Kimi evden attığım seni ilgilendirmez. Seni atmıyorsam kendini şanslı saymalısın; yine de dikkatli ol, çeneni kapatmazsan hiç tereddüt etmem."

"Onu ziyaret etsen Sola çok sevinir, eminim."

Bjartur atına sert bir kamçı indirdi ve cevap verdi: "Hayır, son nefesime kadar hayır, hiçbir şey beni buna mecbur edemez." Bir-iki dakika sonra, omzunun üstünden oğluna bakarak, "Ama ölecek olursam, cesedimi yıkamasına rahatlıkla izin verdiğimi söyleyebilirsin," diye ekledi.

Asta Sollilja, nişanlısının Fiyort'un ilerlerinde, Sandeyri'deki evine henüz taşınmıştı. Küçük bir evdi. Aslında kelimenin gerçek anlamıyla bir ev sayılmazdı, duvarları çim, çatısı paslanmış oluklu sacdan bir kulübeydi bu ve Afrika'nın Karanlığı'nda yaşayan Zencilerle aynı gelişmişlik düzeyindeydi. Penceredeki iki paslı çinko çanağın içinde toprak vardı, birinde hayata tutunmaya çalışan bir bitki boy vermişti. Biri Asta Sollilja ve nişanlısının, öteki adamın annesinin, iki yatak vardı; kulübenin mülkiyeti bu anneye aitti. Nişanlı işsizdi. Asta Sollilja kardeşini düşmanca karşılamadı, ama sol gözünü sağ gözünden daha çok gösteriyordu. Rengi solmuş, hareketleri tuhaflaşmıştı; çürüyen dişi çekilmiş, yerinde bir boşluk kalmıştı. Bunun dışında, kardeşiyle pek konuşmadı, onun eski Amerika macerasından söz bile etmedi. Fikrini değiştirip anavatanda kalmasını konuşmaya değecek bir konu olarak görmüyordu anlaşılan; Amerikan rüyasına ilkbaharda da inanmamıştı, şimdi de inanmıyordu. Gvendur onun hamile olduğunu görür görmez anladı, uzun parmaklı ellerine baktı, bir de fazlaca ince kollarına. Asta bir de kuru kuru öksürüyordu.

"Kötü soğuk almışsın," dedi Gvendur.

Hayır, bu soğuk algınlığı değildi, yine de öksürüyordu işte, sabahları da az biraz kan tükürüyordu. Gvendur ona ne zaman evlenmeyi düşündüğünü sordu, ama anlaşılan evlilik konusundaki heyecanını, ilkbaharda, Yazevi'nin Bjarturu'nun oğluna nişanlandığını ilan ettiği, nişanlısının bir modern şair olduğunu söylediği günlerdeki gururunu kaybetmişti. "Bana ne olduğu Yazevi'ndekileri ne ilgilendirir?" dedi.

"Babam bu sabah bir şiir verdi, ezberleyeyim diye," dedi Gvendur. "Savaş hakkında. Modern bir şiir. Okumamı ister misin?"

"Hayır," dedi Asta. "Dinleyecek vaktim yok."

"Yine de okuyacağım," dedi Gvendur ve üç kıtayı okudu.

Asta dinledi ve duyduğu sözlerle gözlerinde sıcak bir ışık belirdi, yüzünün hatları birazdan ağlayacakmış ya da öfkelenecekmiş gibi gevşedi, ama tek kelime etmedi, zihninden geçenleri açığa vurmadı, kardeşinden uzaklaştı.

"Yeni ev neredeyse bitti," dedi Gvendur. "Yakında taşınacağız."

"Sahi mi?" dedi kız, "benimle ne ilgisi var?"

"Şiirden anladığım kadarıyla, babamın evle ilgili kendine has fikirleri olduğunu söyleyebilirim. Eve dönersen büyük odayı tek başına sana vereceğinden eminim."

"Ben," dedi Asta başını gururla geriye savurarak, "genç bir adamla nişanlıyım, yetenekli bir insan ve beni seviyor."

"Yine de gelsen iyi olur," dedi Gvendur.

"Beni seven bir insanı bırakıp gidebileceğimi aklım alıyor mu?"

Bu kadarı ihtiyar kadına fazla gelmişti; kendini tutamadı, sobanın yanındaki yerinden patladı: "Ona biraz şefkat göstersen hiç fena olmazdı. Zavallı çocuk, sen buradayken bir an bile rahat yüzü görmüyor."

"Yalan," diye haykırdı Asta Sóllilja hırsla, ihtiyar kadına döndü. "Onu seviyorum, evet, dünyada her şeyden çok seviyorum, yabancılara ona rahat yüzü göstermediğimi söylemeye hiç hakkın yok, hak ettiğinden iki misli rahat ettiriyorum onu – karnımdaki onun çocuğu, öyle değil mi? Yazevi'nin Bjarturu buraya şahsen gelse, şurada yere diz çöküp, doğduğumdan bu yana bana yaptıkları için af dilese, yine de evi hakkında tek kelime duymak istemem, o evin uzağından bile geçmem. Ona şunu söyle: İçimde yaşayacak bir nefes kaldıkça, hiçbir şey beni Yazevi'nin Bjarturu'na geri götüremez; ama ben öldükten sonra, leşimi istediği gibi gömebilir, umurumda değil."

Bekâr Bir Adam

İnsan daha inşaat bitmeden evinden soğuyabiliyor; insanoğlunun bir evde yaşama isteği de garip, canının çektiği yerde yaşa-

mak varken. Yazevi'nin Bjarturu'nun yeni evi olarak tasarladığı, o üzerinde çok konuşulan beton ev şu anda ne durumdaydı? Yukarda aktarıldığı gibi, Kore'de bir dizi deprem olmuştu, ama bunun ne ilgisi var? Şimdi evin pencereleri ve pencere camları takılmıştı, evin bir çatısı, çatıdan uzanan bir bacası vardı, mutfakta kelepir fiyata alınmış, üç ızgaralı bir kuzine duruyordu. Daha da iyisi, ön kapının önüne beş basamaklı bir beton merdiven de yaptılar ki insanlar rahatça eve girebilsin. Ön kapı hole açılıyordu; doğal olarak bir hol olacaktı elbette. Niyetleri sonbaharda bir aralar eve taşınmaktı. Zemin kattaki en büyük odanın duvarlarına sıva çekildi; birisi sıvanın üstünün boyanmasını önerdi, bir başkası yabancı gazetelerdeki resimli sayfaların duvara yapıştırılmasını teklif etti ve şehirdeki evlerin böyle güzelleştiğini öne sürdü; ama evinin güzelleşmesi Bjartur'u ilgilendirmiyordu, o evinde fazlalık, çer çöp istemiyordu, hepsi o kadar. Buraya kadar her şey iyi gitti. Ama sonbaharın başlarında sert rüzgârlar esmeye başladı; neredeyse her gün gök gürültüsüyle birlikte yağmur ve sulu kar yağıyordu; işte o zaman, evin içinin en az dışarısı kadar rüzgârlı olduğu anlaşıldı. Bu neden olmuştu? Çünkü eve kapı yaptırmayı unutmuşlardı. Kimse zamanında kapı ısmarlamayı akıl etmemişti, şimdi de geç kalmışlardı çünkü kapıların yapılması epey zaman alır; Fiyort'taki doğramacıların hepsi de, kış tam çökmeden bitirilmesi gereken işlerle meşguldüler.

"Birkaç tahta bir araya gelecek, ne var bunda?" dedi Bjartur.

Ama doğramacı bunu yapmayı reddetti; taş bir eve uyduruk kapılar takmak işe yaramazdı çünkü rüzgâr taş evde iki misli hızlı esiyordu. Ama isterlerse, gitmeden önce bütün eve birinci sınıf kapı eşikleri yapabilirdi, ama bu eşiklere uygun, birinci sınıf kapılar yaptırmalısın, en iyi, en kaliteli tahtadan, menteşeleri doğru dürüst kapılar.

"Ah, demirciye söylerim, birkaç menteşe döker bana," dedi Bjartur.

"Hayır," dedi doğramacı, "işte burada yanılıyorsun. Adi menteşeler, demircinin yaptıkları gibiler, bir kutu ya da dolap için uygun olabilir, ama doğru dürüst bir kapıda işe yaramaz-

lar. Senin ihtiyacın olan şey, işçiliği ve kalitesi birinci sınıf kapı menteşesi. Bu bolluk yılında bütün kapıların doğru dürüst menteşesi olmalı."

"Cehenneme kadar yolun var," diye haykırdı Bjartur öfkeyle; bu beton canavarın yuttuğu paranın miktarını düşündükçe çileden çıkacak gibi oluyordu.

Ama kapıların yokluğundan daha kötü sorunlar da vardı. Ustalar açısından evin inşaatı tamamlanmıştı ama bir evi ev yapan pek çok şey henüz eksikti. Sözgelimi, hiç yatak yoktu. Eski evdeki tahta yataklar oturma odasının ahşap iskeletine oturtulduğu için oradan çıkarmak olanaksızdı. Aynı şey masalar için de geçerliydi. Çiftliğin masası birkaç geniş yüzeyli kerestenin bir araya gelmesiyle oluşmuş, sonra bu masa pencerenin pervazına çakılmıştı; zaman içinde kerestelerin yüzeyi iyice düzleşip neredeyse cilalı bir görünüm almışsa da, bir yandan da çeşitli yerlerinden kırılmış ve çürümüştü. Yeni eve taşıyacak dolap yoktu; eski raflar duvara çakılmış, duvarla birlikte çürümüştü. İskemle de yoktu; Yazevi'nde asla iskemle olmamıştı, sıra, bank gibi şeyler yoktu; dekoratif möbleler, üstünde *Tanrı Evimizi Korusun, Hallgrimur Pjetursson, Rus Çarı* gibi yazı ve resimler olan perdeler, porselen köpekler de yoktu. Sözün kısası, bunca yıl Yazevi'ne, gerçek evlerde süs eşyası olarak kullanılan tek bir nesne bile girmemişti. Kültürün zirvelerinde dolaştıktan sonra, bir evde yaşamaya karar veren insanın karşılaştığı sorunlar böyle şeylerdir işte. Sadece kapı almak yetmez. Bu yüzden Bjartur, bu yıl havaların erken kötüleşme alametleri gösterdiğini de göz önüne alarak, eski çim duvarlı çiftlik evinde bir kış daha geçirmeye karar verdi. Yeni evin bütün kapılarını tahtalar çakarak kapattı. Böylece ev, bir süreliğine, hayvancılığın altın yıllarından bir reklam panosunu andıran ön cephesiyle, çiftlik evinin önündeki yamacın üstünde yükseldi.

Şimdi gelelim kâhya kadına. Kâhya kadınlarla yaşamak zordur. Kâhya kadınlar evli kadınlardan şu bakımdan ayrılır; canları ne çekiyorsa onu yaparlar, oysa evli kadın ne söylendiyse onu yapar. Kâhya kadınlar sürekli bir şeyler talep eder; evli kadınlar sıcak bir ev bulduklarına şükreder, hiçbir şey istemezler.

Kâhya kadınların hep bir şeylere ihtiyacı vardır; evli kadınların hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ve bunu gayet doğal bulurlar. Kâhya kadın pek çok şeyi yapmaya tenezzül etmez, ama evli bir kadın iş beğenmese ve söylenmeye kalksa, dinleyen olur mu? En yıpratıcı, en zor, en adi işleri verseniz sızlanmadan yapar. Kâhya kadınlar kızar, surat asar, her şey tam istedikleri gibi değilse insanı doğduğuna pişman ederler; bir kadının çenesini kapamak için onunla evlenmek de olacak iş değil, tabii. "Evimde bir kâhya kadın olacağına üç kadınla evlenirim daha iyi," derdi Bjartur; ama ağzından çıkanla yaptığı işler birbirini tutmadığı için, her yılbaşında bu şirret cadılardan yeni birini işe aldı ve başı dırdırdan kurtulmadı.

İlk üç yılda, her biri bir yıl kalan üç kâhya kadını oldu; biri genç, biri orta yaşlı, diğeri yaşlı. Genç olan felaket bir şeydi, orta yaşlı ondan da kötüydü, yaşlısı en kötüleriydi. En sonunda yaşsız bir kadın buldu ve bu kadın tüm ötekilerden daha az kötü çıktı; adı Brynhildur idi, kısaca Brynja. Her şeye rağmen iki yıldır yanındaydı. Onu ötekilerden ayıran önemli bir özelliği, çiftliği sevmesi, çiftlik işleriyle candan ilgilenmesiydi. Ama tek özelliği bu değildi. Önceki genç kadın gibi her şeyin en iyi kısmını evde çalışan işçiye götürmüyor, bütün gece onunla cilveleşip sabah dermansız kalkmıyordu; orta yaşlı kadın gibi Tanrı'ya ve insanlara öfkelenip yerlerde yuvarlanmıyor, histeri nöbetleri geçirmiyordu; yaşlı kadın gibi Yazevi'nin çatısındaki akan yerleri ve halen yaşamakta olduğu sefil hayatı, daha sağlam çatılarla ve rahiplerin hizmetinde, romatizmaya yakalanmadan geçirdiği gençliğiyle kıyaslayıp Bjartur'un gururunu incitmenin yollarını aramıyordu. Hayır, bu kadın, işini sessizce ve çabucak yapıyor, efendisine karşı doğruluktan şaşmıyordu. Yine de cinsiyetinden kaynaklanan bazı küçük kusurları yok değildi. Değerinin bilinmediğinden, çabalarının fark edilmediğinden, erdemlerinin yok sayıldığından yakınırdı. Herkesin onu yanlış anladığını, hatta bir suçlu gibi muamele gördüğünü düşünürdü; çünkü insanlar hep onu bir şeyle, genellikle de hırsızlıkla suçluyorlardı. Bunca haksızlığa uğradıktan sonra, sürekli tetikte olmayı öğrenmişti; tüm suçlamaları azimli ve

güçlü bir savunmayla püskürtüyordu. Bjartur sabah kahvesinden arta kalanın ısıtılmasını ve susuzluğunun giderilmesini istese, "Telvesini buzağıya verdiğimizi unuttun galiba," diye yanıtlıyordu. Akşam yemeğinde yemeden bıraktığı iki lokma balığı ne yaptığını nazikçe sorsa, "Bu evde sürekli hırsızlık yaptığımı mı sanıyorsun," diyordu. Sabahları süt sağma seansından sonra meraya çıkmakta geciktiğini ima etse, "Belki de benim Mal Müdürü'nün kızı gibi bütün gün yatakta yatıp kendimle ilgilendiğimi sanıyorsun," diye cevap veriyordu. Gençliğinde bir adamla dost olmuş, ama sonradan adamın bir karısı olduğunu öğrenmişti ve bu gönül kırıklığını hâlâ atlatamamıştı. Hayatı boyunca ücret karşılığı çalışmıştı, kazancını hep bankaya yatırdığından, paraca rahat olduğu söyleniyordu. Kendine ait, demir kırı bir kısrağı vardı; yeterince ehlileşmemişti ama onu çok seviyordu. En ilginci de, kendisini ülkedeki çalışan kesimden ayrıcalıklı bir konuma getiren bir hazineye sahip olmasıydı. Bu hazine neydi? Bir yataktı, bu yatak evin herhangi bir yerine tutturulmamıştı, istendiği takdirde parçalara ayrılıyor, sonra tekrar bir araya getiriliyor ve bu sayede bir yerden başka bir yere kolaylıkla taşınıyordu, kısacası bu yatak, değerli bir mobilyadan farksızdı. Kadının kendi döşeği de vardı, her yaz başında bu döşeği dışarı çıkarıp havalandırırdı; ayrıca bir yatak örtüsü, en kalite kuş tüyünden bir yorganı, iki parça çarşaf ve nevresim, üzerine "İyi Uykular" yazısı işlenmiş şirin bir yastığı vardı. Güvenilir, sağlam yapılı, erkeklerden geri kalmayan, iyi bir kadındı. Ev temizliği kadar kendi temizliğine de dikkat etmesine karşın, sabah akşam gübre taşımaktan tiksinen, canı kıymetli kaytarıkçılardan değildi; domuz butu gibi iri olan ellerinde soğuğun açtığı çatlaklar ve kızarıklıklar mevcuttu, vücuduna sıkıca yapışan bir palto giyer, korse takmazdı; bu haliyle bedeninin görüntüsü, güçlü bir yük beygiri izlenimi verirdi. Ayazın kavurduğu yanaklarında gençliği çağrıştıran hoş bir pembelik vardı, üşüdüğünde bu yanaklar hafifçe mavileşirdi. Bakışları gerçekçiydi, ağzının kalın, kaba hatları çalışkanlığını yansıttığı gibi, modern hayatın ruha ve düşünceye getirdiği gerginlik, çıtkırıldımlık gibi vasıflarla hiç işi-

nin olmadığını kanıtlıyordu. Genellikle gergin, soğuk, incinmiş bir sesle, işlemediği bir suçtan ötürü, haksız yere hâkimin önüne çıkarılmış gibi, içinin en derin yerinden, kalbinden yaralanmış gibi konuşurdu.

Bjartur o sonbaharda yeni evine taşınmaya o denli kararlıydı ki, bütün yaz eski eviyle ilgilenmemişti; Ekim ayının sonlarına doğru ayaz aniden yerini kar ve tipiye ve yoğun yağışlara bırakınca, çatının derhal tamir edilmesi gerektiği acı bir gerçek olarak su yüzüne çıktı. Bjartur çatıdan gelen sızıntılara dayanabildiği kadar dayandı, sonra alt kata taşındı; ama büyükanne, yaşlı ve tutucu olduğu için, yerinden kıpırdamayı reddediyor, sırtına bir çuval geçirip, yağmur dininceye kadar yataktan çıkmıyordu. Bir akşam, Bjartur alt katta kâhya kadının yulaf çorbasını getirmesini bekliyordu; kadın, kabını önüne koydu ve Bjartur yemeye başladı. Kadın bir süre, onun dizlerine koyduğu kabı kaşıklamasını göz ucuyla izledi, yemeği bitirdiğinde ağzını açtı ve onunla konuştu. Kâhya kadın Bjartur'la konuşurken ona arkasını dönmeyi alışkanlık edinmişti ve şimdi sanki duvara konuşuyor gibiydi.

"Bu her yanından yağmur suları akan köhne evde yaşayacaksan, neden büyük, güzel bir ev yaptırdığını anlamıyorum. Ben böyle bir şey yapsaydım, ne kötü idareciymiş diye arkamdan laf eder, demediklerini bırakmazlardı."

"Yok canım, fazla bir zararı olmaz, biraz şurası akıyor, biraz da burası, bir kış daha geçiririz bu şekilde. Gökten gelen her şey insanı daha sağlıklı yapar, merak etme sen. Hem kapılar vaktinde hazır olmadıysa benim suçum değil ya."

"Zamanında haber verilseydi kendi odamın kapısının parasını öderdim."

"Olabilir, ama benim evimdeki kapıların parasını kendim ödemek niyetindeyim," dedi Bjartur, sertçe. "Hem zaten kapıdan başka eksikler de var, kış geldi sayılır, bu kadar büyük bir ev için gerekli mobilyaları satın almaya hazır değilim."

"Bugüne dek mobilyasız da pekâlâ idare etmişsin," dedi kadın, "ama gerçekten ihtiyacın varsa, kendi paramla sana iki sandalye alabilirdim. Yatağımı da ödünç verirdim ya da başka-

larıyla paylaşırdım, burada yaşayanlarla bir anlaşmaya varmanın herhangi bir yolunu bulabilseydim eğer."

"Hah," dedi Bjartur, önünde dikilen kadına baktı. Güzel hatları olduğunu kimse inkâr edemezdi. İşinde de çok iyiydi, zekiydi; kibir ya da israf gibi kusurları yoktu. Belki de en doğrusu bu kaltakla evlenmek olacaktı, böylece rahat rahat çenesini kapamasını söyleyebilirdi ya da kadının o kendine özgü sert tavırlarıyla ima edip durduğu şeyi yapar, onunla yatardı en azından. Yıllara meydan okuyan bu haşmetli bedene bakarken, ona öfke duyamayacağını, sorularına sert ya da baştan savma cevaplar veremeyeceğini anladı; beldedeki en iyi yataklardan biri olan, bir benzerini görmediği o muhteşem yatağına girip yanında yatmak varken, hizmetini parayla satın almanın oldukça tuhaf ve israfa yol açan bir davranış olduğunu teslim etmek zorundaydı. Ayrıca, mevduat bankasında hesabı yok muydu bu kadının?

"Brynja, kızım, bu sonbaharda yeni eve taşınmamamın nedeni parasızlık değil," dedi. "İsteseydim dünya kadar kapı, yatak, sandalye alırdım. Çok isteseydim Tanrı'nın resmini de alırdım, Çar'ınkini de tabii."

"Neden almadığını sormayacağım o halde," diye mırıldandı kadın, hâlâ yüzü duvara dönük konuşuyordu. "Şiirden hiç anlamayan, uzaktan yakından ilgisi olmayanlar için şiirler yazılır, başkalarına bir tek güzel söz çok görülür. Başkalarına, akan damlar, çatılar kalır."

"Çatıdan gelen sızıntı kimseye zarar vermez," dedi Bjartur bir kez daha. "Evin içindeki sızıntıdır, zararlı olan."

İnsan evli değilse, karşısındakine çenesini kapatmasını dolaylı yoldan söylemenin bir yolunu bulur.

Faiz

Pek çoklarının, Yazevi'nin Bjarturu o evi yaptırmasaydı daha iyiydi, demesine şaşmalı mı? Yar Kralı'na ve onun evine ne demeli, o halde? Onunki daha mı iyi durumdaydı, sorarım size!

Hayır, işin doğrusu Bjartur'un evi, şu anda möblesiz ve yaşanmaz halde olsa da, Yar Kralı'nın o kadar paralar verip yaptırdığı ve döşettiği evin yanında gerçek bir mutluluk yuvasıydı. Bjartur, evini mevduat bankasından aldığı krediyle inşa etmiş, borcunun faizini de koyunlarını satarak ödemişti; oysa Yar Kralı'nın güvendiği dağlara kar yağdı, adamcağız bir anda mahvoldu. Yar Kralı'nın evi, güzel bir evdi, o kadar güzeldi, o kadar iyi döşenmişti ki, Rauthsmyri'deki konakla birlikte, insanoğlunun içinde yaşamaktan utanmayacağı iki konuttan biri olduğu söylense kimse itiraz etmezdi; ama işin acı tarafı, Yar Kralı evini böyle güzel döşettikten hemen sonra, iflas etti ve kaçmak zorunda kaldı. Daha önce de pek çok örneği görüldüğü gibi, insanlar medeni vatandaşlar gibi yaşamayı beceremiyor; orta sınıf çiftçiler bile, ekonomik refaha kavuştuklarında bile beceremiyorlar. Sıradan insanlar için en doğrusu, Orta Afrika'nın Zencileriyle aynı kültürel düzeyde yaşamak, onlar gibi çim kulübelerde oturmak, İzlanda ulusunun bin yıldır yaptığı gibi, tüccarların ağızlarına bir damla hayat suyu vermesine razı olmak. İnsan, yüksekleri hedefledikçe daha çok külfete girer. Evet, eski günlerde insanların tüccara borçlanması, borç çok büyüdüğünde yeni kredi alamaması çok görülen bir olaydı. Başka dayanakları olmayanların açlıktan öldüğü de görülmedik şey değildi, ama böyle bir alın yazısı bankanın tuzağına düşmekten ehvendi, hiç olmazsa özgür insanlar gibi yaşamışlar, özgür insanlar gibi açlıktan ölmüşlerdi. Burada sorun, bankaların vaatlerinin baştan çıkarıcı olduğu kadar maddi bir temeli de olduğu yanılgısıydı; oysa bankalar sadece, bir ila beş milyonu elinde bulunduranlar için güvenilir kurumlardır. Böylece, Bjartur'un işçilerin ücretini ödemek için sağlam ineğini sattığı, koyunlarını teminat gösterip borcunun bin kronunu ve altı yüz kron faizi ödediği günlerde, Yar Kralı çiftliğini ipotekte yazılı miktar karşılığında bir vurguncuya sattı ve bu işten ucuz kurtulduğuna sevinerek, şehirde bir barakada yaşamaya başladı. Ulusal Banka Ingolfur Arnarson'un denetimine geçmişti ve İngiltere'den alman muazzam miktarda borçla, bir devlet bankası olmuştu; borç indirimi ya da erteleme gibi talepler, işin içinde milyonlar

yoksa, söz konusu değildi artık, hem de çiftçilerin ürünlerinin fiyat kaybetmeye başladığı bir sırada.

Evet, o sonbaharda, Bjartur'un evi tamamlandıktan bir yıl sonra, her şey tersine döndü. Savaşın etkisiyle aşırı yükselen fiyatlar ve ticaret hacmi eski değerlerine indi; yabancılar birbirlerini öldürmeyi bırakmış, tekrar kendi koyunlarını üretmeye başlamışlardı. İzlanda koyununun fiyatı düştü. Son zamanlarda kimse yün talep etmiyordu; yabancıların koyunlarının yünü herkese yetiyordu. Bjartur sırf faiz borcunu ve ana borcun o yıla denk düşen kısmını ödeyebilmek için, bu rağbet görmeyen İzlanda koyunlarından yüz kadarını elinden çıkarmak zorunda kaldı. Ama kıtlıkta, hayaletler ortaya çıktığında, tüccarlarla olan sorunlarında olduğu gibi, kimseye şikâyet etmeden, sarsılmaz bir metanetle karşıladı bu darbeyi. Koyunların fiyatı düştükçe, içinde bulunduğu borç hapishanesinin duvarları kalınlaşıyordu, ama Bjartur, kafasını o duvarlara vurmaya kararlıydı, hem de içinde bir damla kan ya da beyin hücresi kalmayana dek. Savaşın yol açtığı kısa refah dönemi bittikten sonra, normal ekonomik koşullara dönülerek hayat mücadelesinin kaldığı yerden devam etmesi, kulübesinde yaşayan köylüyü gerçek bir evde yaşayabileceğine ikna olacak kadar ahmaklaştıran iyimserliğin, geride hiçbir iz bırakmadan uçup gitmesi, çiftçinin bağımsızlık savaşında yeni bir aşamaydı. Kısa süren ekonomik yükseliş sona erdiğinde, aklı başına gelmiş, yokluk yıllarında insanüstü bir gayretle kurtulmayı başardığı bataklığa, bu kez gömülmek üzere olduğunu anlamıştı; kıtlık yıllarının özgür insanı, refah yıllarının faiz kölesi olmuştu. Şimdi geriye baktığında, tüm çocuk ölümlerine, pisliğe, açlığa rağmen o zor yıllarda kendini, nazlı kredi kurumlarının son sözü söylediği refah yıllarına kıyasla daha güvende hissettiğini anlıyordu.

Ingolfur Arnarson'un Genel Müdür tayin edildiği Ulusal Banka'ya, İzlanda Devleti'nin sunduğu birkaç milyonluk ortaklık kredisiyle –daha doğrusu, Londra'daki belirli bir bankanın kredisiyle– yeniden hayat kazandırıldığı günlerde, Fiyort'taki kooperatifin başına yeni bir yönetici geldi. "Burada her şey arapsaçına dönmüş," diye gürledi yeni yönetici, hesapları in-

celedikçe daha da öfkeleniyordu; çiftçiler aşırı borçlanmış, her şey birbirine karışmıştı ve acil olarak sıkı önlemler alınması gerekiyordu. Ödeyebileceklerinden fazlasını borç alanlar derhal müflis ilan ediliyor, böyleleri ucuz kurtulduklarına şükrediyordu; buna karşılık az çok parası olanların borç ipini boyunlarına geçirmelerine izin veriliyor, böyleleri de yeri tırnaklarıyla kazıyarak faiz borçlarını ödemeye çalışıyorlardı ki, böyle bir talihsizlik, pek çoklarına göre iflas etmekten, beş parasız kalmaktan beterdi. Büyük adamlar işi öyle ayarlamıştı ki, kooperatifin sağladığı karneler sayesinde halk aç kalmıyor, ama faiz borcunu ödemek için sürünüyordu. En temel ihtiyaçları, duruma ve koşula göre belirli sayıda veriliyor, köleliklerini sürdürmek için bu kadarı kâfi görülüyordu. Aralarından çoğu temel ihtiyaçlarını, daha varlıklı olanların kefil olmasıyla sağlayabiliyordu. Toprak sahibi çiftçiler dışında kimse kahve ve şekeri ağzına koyamıyordu; karneyle verilen buğday yüzükle ölçülebilecek miktarlardaydı; kap kacak pek az veriliyordu, giysi ise, gerçekten ihtiyacı olanlar dahil, kimseye verilmiyordu. Öte yandan hükümet tütün konusunda son derece ileri adımlar atmış, devlet fonuyla tüm çiftçilere, koyunlarını uyuzdan ve akciğer kurdundan korumaları için bedava tütün dağıtılmaya başlamıştı; bu lüks maddeyi isterseniz dışardan, deriye sürerek uyguluyor, isterseniz ağızdan veriyordunuz. Dağıtılan tütün çok sevildi; "Hazine Tütünü," "Kurtlu" gibi isimler verildi, Mal Müdürü bile, bu zor zamanda biraz tasarruf yapmak için Kurtlu çiğnemeye başladı.

Yeni evine taşındığının ikinci yılında Bjartur, o yılki karnesiyle neler alabileceği açıklandığında, "Ne alacağıma kendim karar veremiyorsam," dedi, "seçimlerimde özgür değilsem, ben de gider başka yerden alışveriş yaparım."

"Nasıl istersen," diye cevap verdiler. "Ama bu durumda evine haciz getirmek zorundayız."

"Ne yapayım o halde, kölelik mi yapayım, keçileri mi kaçırayım?"

"Bilemeyiz. Biz sadece kuralları uyguluyoruz."

Sadece bir çuval çavdarla bir o kadar yulaf alabildi, ama bol

bol tuzlu balık artığı verdiler, kooperatifte bunlardan kasalar dolusu olduğu anlaşılıyordu; bir de bolca Kurtlu tütünü verdiler. Bir çiftçi olarak hayatında ilk kez, evine bir yabancı gelse ikram edeceği krepler için ihtiyacı olan buğday unundan yoksun kalmıştı, kahve ve şeker söz konusu bile değildi; onun gibiler bu lüks tüketim maddelerini ancak nakit parayla alabiliyorlardı. Bir zamanlar, köylünün gırtlağına çökenler için dediğini bırakmazdı, ama şimdi kime neyi şikâyet edecekti? Hesap defterini mi?

Her şeye rağmen, o sonbaharda evini oturulabilir hale getirmesini engelleyemediler. Eksikleri çoktu elbette, ama hiç olmazsa zemin kattaki büyük odaya çekidüzen vermişti; mutfak da çalışır hale getirildi, biri dış kapı, ikisi oda kapısı olmak üzere üç kapı takıldı, üçünün de menteşeleri, kapı tokmakları olması gerektiği gibiydi. Bjartur kendisi ve Gvendur için Fiyort'tan ikinci el bir karyola aldı, o güne dek marangozluğu ciddiye alınmamışsa da, birkaç kalası birbirine çivileyerek ihtiyar kadın için bir yatak, kaba bir masa ve oturmaları için küçük bir sıra yaptı. Sonra tüm aile eve, daha doğrusu tek bir odaya taşındı. Ama yerleşir yerleşmez, kuzinede bir sorun olduğunu anladılar; ne zaman ateş yaksalar duman odanın içine doluyor, her yer kapkara is oluyordu. Tanıdık, tanımadık insanlar çağırıldı, konuyu görüşmek için toplantılar yaptılar, dikkate değer çözümler önerildi ve uygulandı. Bazıları bacanın yeterince yüksek olmadığını, ötekiler fazla yüksek olduğunu öne sürdü. Kimileri baca deliğinin fazla geniş olduğunu, başkaları dar, hatta kapalı olduğunu iddia etti. Birisi, bir gazetede yayımlanan bilimsel bir kurama atıfta bulunarak, ilkbahardaki gelgitler esnasında inşa edilen bacaların hep zorluk çıkardığını savundu. Kesin olan, tüm bu kuramlara karşın bacanın tütmeye devam ettiğiydi. Doğru dürüst çalışması için pahalı bir tamirattan geçmesi gerektiği açıktı; böyle bir işlemin getirisinin götürüsünden fazla olacağı ise tartışmalıydı, çünkü kuzine, üç büyük ızgarasıyla, odun kütüklerini ve diğer yakıtları yakmıyor, yutuyordu adeta. Sonunda yemek pişirmek için bir gaz yağı sobası satın alındı, kullanılmayan kuzineyi, bir süs eşyası gibi mutfağın köşesine koydular.

Sonbahar Trolleri

Kâhya kadın Brynja, her sonbahar kısrağına semer vurup şehre, alışverişe gitmeyi âdet edinmişti. Bir hafta kadar da dönmüyordu, çünkü Brynja için bu ziyaret aynı zamanda tatil anlamına geliyordu; muhtemelen onun da herkes gibi dostları vardı. Döndüğünde yanakları pembeleşmiş olurdu, semerine bohçalar bağladığı demir kırın üstünde ilerlerken kendine ciddi bir hava verirdi. Bu bohçalarda küçük eşyalar, pamuklu kumaşlar, dikiş ipliği, bayramlarda kemirilecek ve aklı başında konuklara ikram edilecek peksimetler, az biraz kahve, bir iki topak şeker bulunurdu. Ne var ki bu kez dönüşü biraz farklı oldu; at üstünde değildi, semeri bohçalar ve başka paketlerle tıka basa dolu demir kırın önünde, yularını tutarak yürüyordu. Sıcak ve neşeli bir tavırla çiftçiden paketleri indirmeye, içeri taşımaya yardım etmesini istedi.

"Neler satın aldın böyle?" diye sordu Bjartur.

"Ah, pek bir şey sayılmaz, gerçekten. Sözünü etmeye değecek şeyler değil," diye cevap verdi kadın, her şeyi bir anda anlatmak istemiyordu. Tavırlarında bir değişiklik vardı, kendini biraz daha önemsiyordu sanki, belki azıcık daha mutluydu, birazcık daha gururluydu; belki de kırların üstünde, eve doğru ilerlerken, Bjartur'un kendisini sorgulayacağını, tüm ayrıntıları bilmek isteyeceğini düşünmüş, hatta bunun gerçekleşmesini dilemişti. Ama Bjartur arkasını döndü ve başka söz söylemedi. Herhangi birini herhangi bir konuda sorgulamak âdeti değildi, kendisinin herhangi bir konuda sorgulanmasına da asla izin vermemişti; ne aldıysa almış, bırak biraz eğlensin. Brynja'nın paketlerini sessizce hole yığdı, kısrağının semerini çözüp sazlığa götürdü ve sağrısına bir şaplak indirdi, koyu karanlık bir sonbahar gecesiydi. Dışarda kendini meşgul edecek işler bulup oyalandı, yatma vaktine kadar da içeri girmedi. O yatmadan eve girerse, kâhya kadının, her sonbaharda yaptığı gibi, ona peksimet ikram etmesinden korkuyordu; canı peksimet çekmiyordu, bu peksimet hikâyesinin nereye varacağından en-

dişeleniyor, birbirlerine sert sözler söylemelerinden çekiniyordu. Sonunda, yatmak niyetiyle eve adımını attığında, holde bir kibrit çakıp Brynja'nın satın aldıklarına yakından bakmaktan kendini alamadı. Bir çuval dolusu buğday unu, bir torba pirinç, kocaman bir şeker topağı ve içinden kahve, kuru üzüm ve kim bilir ne kokuları gelen kolonyal görünümlü bir kutu – kısacası, özgür bir ülkede, özgür bir insanın, üzerindeki borç yükü yüzünden alamadığı şeyler. Kutunun kapağını aralayıp içine baktı. Gözüne çarpan ilk şey, enfes kokulu bir enfiye tütünü rulosuydu. Son bir aydır tütün harmanlığını gidermek için Kurtlu'dan başka şey bulamayan çiftçinin sinirleri gerildi. Paketleri daha fazla kurcalamadan kibriti söndürdü ve içeri girdi.

İhtiyar kadın uyuyordu. Gvendur da yatakta, yüzü duvara çevrili yatıyordu. Sadece Brynja uyanıktı, yatağına oturmuştu ve üstünde hâlâ en güzel giysisi vardı. Kumaşlardan bazılarını incelemek için çıkarmış, sonra beğenmemiş gibi bir kenara koymuştu. Gözlerini kucağında birleştirdiği ellerine dikmişti, ona bakmıyordu. Daha az önce gururlu ve azametli bir havası vardı, oysa şimdi hiç konuşmuyordu; ne tatlı bir söz, ne bir güleryüz.

"Gazyağını israf etmek zorunda mıyız?" dedi çiftçi, lambanın ışığını yarının altına getirerek.

Brynja cevap vermedi ki, bu alışıldık bir şey değildi, ama az sonra hafifçe burnunu çekti. Bjartur ayakkabılarının bağlarını çözmeye başladı. Kadın peksimet ikram etmeden önce yatağa girip yorganı yüzüne çekmek niyetindeydi. Brynja'dan yana bakmamaya özen gösteriyor, ama kadının hal ve tavırları aklından çıkmıyordu. Gençliğin delişmen günlerini, manasız havailikleri ardında bırakan, hayat boyu yılmadan biriktiren, yılda bir kez peksimet almak dışında bir kuruş bile israf etmeyen bu akıllı, inatçı kadın, keçileri mi kaçırmıştı? Oturup surat asmasının nedeni, evine, yeni büyük evine, bir at yükü erzakla geldiğinde Bjartur'un gözlerinin yerinden fırlamaması mıydı? Yine de iyi, güvenilir bir kadındı, aylak aylak çene çalmazdı öyle, Bjartur'a karşı bir yanlış yapmamıştı, sadece bir kez, geçen sene olmalıydı, kendisini ilgilendirmeyen bir şeye karışmıştı, o ka-

dar. Vücudu da pek alımlıydı, önden de, arkadan da, yandan da öyleydi, güçlüydü, teni gergindi, yanaklarında hâlâ gençliğin pembeliği vardı. Temizlik ruhuna işlemişti, söküğünü dikmeden, yamamadan kimsenin bir şey giymesine izin vermez, köşe bucakta çer çöp, pislik birikmesine fırsat bırakmaz, yemekten anlar, pişirdiği her şeye iştah açıcı bir tat katardı. Zor işlere el atmaktan da kaçınmazdı, burnu havada tiplerden değildi, gerektiğinde gece gündüz gübre taşıyabilirdi; hayır, yapacak bir şey bulamayan Mal Müdürü'nün kızı gibi, bütün gün yatakta keyif çatanlardan değildi. Yoksul da sayılmazdı, mevduat bankasında küçük de olsa bir hesabı vardı, kısrağı bazen adımlarını yanlış atsa da, kısrak her zaman kısraktır. Sonuncu ve çok önemli bir nokta, kuzine de dahil olmak üzere evin en değerli mobilyası olan o muhteşem yatağıydı; Myri'li Madam bile daha yumuşak bir yatakta yatmış olamazdı.

Hayır, ona peksimet ikram etmeye kalkmadı, halinden anlaşıldığı kadarıyla, muhtemelen de etmeyecekti. Uzun süre elleri kucağında, yatağında oturmaya devam etti –bir şey yapmadığında o ellerin bu denli çaresiz görünmesi tuhaftı– Bjartur odanın yarı karanlığında, onun varlığını derinden hissediyordu, Brynja'nın yüzünde bir gölge vardı. Sonunda, incelediği kumaşı elinden bıraktı, değersiz bir paçavra gibi gelişigüzel katladı, giysi sandığına koydu. Sonra iç geçirdi. Yatak örtüsünü kaldırdı, alışık parmaklarla katladı, kırmızı damalı kuştüyü yorganı kaldırınca altından kar beyazı çarşaf göründü, yatağın kenarına oturdu, ceketinin düğmelerini çözdü, eteğini indirdi, tüm dış giysilerini dikkatle katladıktan sonra, en güzel iç eteğiyle birlikte, sandığa yerleştirdi. Kendi diktiği kalın, yünlü, zarif iç çamaşırları giyiyordu; üstüne sıkıca oturan giysileri çıkardıkça vücudu büyüyor, irileşiyor, özgürlüğüne kavuşuyordu; güçlü, sağlam kalçaları öyle diriydi ki doğurma yaşını geçtiğine inanmak zordu. Dizlerinde ve baldırlarında muazzam bir güç vardı, boynu güçlü ve tazeydi, göğüsleri bir genç kızınki gibi diri, gergin, sıkı, esnek, hatta yukarı kalkıktı. Sonunda iç gömleğini de çıkardı, trol gibi bir kadındı; ama Bjartur da bir devi anımsatan omuzları, her engeli yenecek güçteki göğsü ile en az onun

kadar trolü andırıyordu. Brynja geceliğini giydikten sonra ışığı söndürdü. Yatağına uzanırken karyolası gıcırdadı.

Bjartur'u bir türlü uyku tutmuyordu, bir o yana bir bu yana dönüp duruyor, saatlerdir horlayan oğlunu kıskanıyordu. Arada sırada, bir dizi homurtulu küfürle duygularını açığa vuruyordu; ahmakça düşüncelerin onu uyanık tutması onu ifrit ediyordu. İşin doğrusu, bir tutam doğru dürüst tütünün özlemini çekiyordu – kahrolası Kurtlu, diye düşündü, kahrolası kooperatif, kahrolası banka, kahrolası ev. Bu yeni odanın havasında boğulur gibiydi. Evet, o lanet Kurtlu yerine bir parça adam gibi tütün olsaydı. Nasıl uyuyacaktı? Usta işi bir dizenin uykusuzluğu giderdiğine inanılır, ama en sevdiği dörtlüklerden bir ikisini mırıldandıktan sonra, diğerlerini hatırlamaya çalıştı ve hayretle, yalnızca açık saçık olanların aklına geldiğini fark etti. Bu davetsiz dörtlükler zihninde kök salıyor, karmaşık, şaheser dizeleri uzaklaştırıyordu.

Ev halkı çoktan uyumuş olmalıydı, o hâlâ kıpır kıpır olduğu yerde dönüyor, küfrediyor, müstehcen düşüncelerle kafayı bozuyor, tütün takıntısıyla ne yapacağını bilmez hale geliyordu – ah, galiba en iyisi dışarı çıkıp şu enfiye tütününden bir tadımlık koparmak. Azıcığını ağzıma atsam yeter, bu gecelik idare eder.

Pantolonunu giyip yataktan çıktı, mümkün olduğu kadar gürültü çıkarmamaya dikkat ederek ayakkabılarını ayağına geçirdi. Ama sonbahar gecesi zifiri karanlıktı, kapıyı el yordamıyla bulmak zorundaydı. Ağır ağır ilerlerken, eli ne olduğunu anlamadığı bir yumrunun üzerinden geçti. Tekrar yokladı, sağına soluna dokundu, sonra eli bir yüze değdi; az önce dokunduğu şey, Brynja'nın yatağının ucundaki topuz olmalıydı.

"Kim o?" diye bir fısıltı geldi karanlıktan.

"Uyandırdım mı?" dedi Bjartur, onun uyuduğunu sanıyordu.

"Sen misin?" diye fısıldadı Brynja, cevap olarak. Yataktan kımıldadığını ve başını kaldırdığını gösteren sesler geldi.

"Hıh," dedi Bjartur, "hayır."

Yatağın kenarını eliyle yoklayarak ilerledi ve kapıya ulaştı. Pahalı kolonyal öteberinin iştah açan kokusu burun deliklerine hücum etti; tütün harmanlığını unutmuştu, bir tek şey ha-

tırlıyordu; bir yabancı, erzak almış, onu bir sokak köpeği, bir köle yerine koyup evine getirmişti; lüks mallar; bu, başka birinin ekmeğinin kendi evine ilk girişiydi.

Açık havaya, gecenin karanlığına doğru yürüdü. Kar taneleri uçuşarak yere iniyordu, ayaz bıçak gibi keskindi, ama Bjartur aldırmadan, ayakkabısının içinde çıplak ayaklarıyla, iç çamaşırıyla tarlanın en aşağısına kadar yürüdü. Evdeki çimento ve nem kokusundan sonra yeniden taze havayı koklamak içini rahatlattı. Belki de ev sağlıksızdı. Ne demeye bir ev inşa etmeye kalkmıştı sanki?

Her neyse, bir parça hava aldığına göre uyuyabilirdi artık. Eve döndü, merdivenin beş basamağını yoklayarak çıktı ve hole girdi; bir kez daha Brynja'nın savurgan ve pahalı alışverişinin baştan çıkarıcı kokularıyla, nefis tatlarıyla karşılaştı; parasını da peşin verdiği kesindi.

Ertesi sabah erkenden ayaktaydı, bir süre çalıştıktan sonra sabah suyunu içmek için eve geldi. Ama Brynja ona su yerine ne versin – içinden kıvrım kıvrım yükselen aromalı buharıyla kocaman bir bardak kahvenin kokusu diğer tüm duyularını kör etti; öteki karılarından hiçbiri kahveyi Brynja gibi yapamamıştı, tüm beldede ondan iyi kahve yapan biri olmadığından emindi, elinin değdiği tüm yemekler kendiliğinden çekici ve lezzetli bir tat alıyordu. Bardağını doldururkenki bir iki saniye hariç, yine arkası dönüktü kadının – ona günaydın dediğinde karşılık vermiş miydi, yoksa günaydın dememiş miydi? Bir süre daha önündeki bardağa baktı, evet, kahveyi her zaman çok sevmişti. Sonunda, tek yudum almadan bardağı itti, ayağa kalktı, beklenmedik bir anda şu sözleri söyledi:

"Brynhildur, gitmen gerekiyor."

Kâhya kadın ona baktı, sonra; "Gitmek mi?"dedi. Yüzü hiç de yaşlı değildi. Çirkin de sayılmazdı. Genç bir kadının yüzüydü bu ve bu genç kadın, ona dehşetle bakıyordu.

"Şey mi zannettin..." dedi, bunlar son sözleri oldu.

Trol kadın, bir darbede yüzlerce parçaya ayrıldı. Hatları belirsizleşti, küçük bir kız gibi hıçkırarak gözlerini dirseğinin çukuruna gizledi; Bjartur dışarı çıkıp kapıyı ardından kapadı ve

işinin başına gitti. Brynja bütün gün yüzü ağlamaktan şişmiş halde dolaştı, ama hiçbir şey söylemedi.

Ertesi gün gitmişti.

İdealden Pratiğe

Ingolfur Arnarson'un idealleri hiç mi uygulamaya geçirilmedi? Evet, elbette geçirildi. Her yerde uygulandı. Her alanda. Toprak reformu yasaları meclisten geçti ve insanlar geniş arazilerde tarım yapmaya başlayarak büyük paralar kazandılar, küçük bir toprak parçasını sürenler bile birkaç kron kazandı. Betondan güzel ahırlar ve saman ambarları yapanlar ödüller alıyor, traktör, pulluk, ekin biçme, kesek kırma makinesi gibi pahalı zirai makineler, hatta tırmık, dikiş makinesi almak isteyenlere ödül, bağış gibi yollarla maddi yardım yapılıyordu. Kanalizasyon projesi de pek yakında uygulamaya geçirilecekti; açılacak çukurlar ve foseptik tankları için ciddi ödenekler ayrılmıştı. İzlanda Bankası, kırsal alanda konut inşaatı için kredi sağlayacak bir departman açtı. Çiftçiler burada küçük miktarda geri ödemelerle, düşük faizli uzun vadeli kredi alabileceklerdi, tek koşul, konutların iyi malzemeden ve sağlam yapılmasıydı; duvarlar betonarme olacak, ahşap kaplamalar çapraz yerleştirilecek, yerlere linolyum serilecek, sular musluktan akacak, mutlaka kanalizasyon açılacak, mümkünse elektrik döşenecekti. Sadece gerçekten birinci sınıf evlere kredi verilecekti; ucuz, niteliksiz malzemeyle yapılmış konutların risk taşıdığı tecrübeyle sabitti. Tarımsal faaliyetlerdeki büyük borçların sistematik olarak azaltılması için bir yasa çıkarıldı, büyük düşünerek büyük yatırım yapan çiftçiler bu işe çok sevindiler. Kooperatif gittikçe gelişiyordu; kendi başına ticari bir işletme olmuştu ve bu işletmede aracılara, küçük üreticilerin alın terini çalan, kanını emen dalavericilere yer yoktu. Hasat bereketliyse, koyunlar besili ve sağlıklıysa, çiftçiye sadece ürününün değeri değil, satılan miktara bağlı olarak, birkaç krondan başlayan ve yukarılara çıkan ikramiyeler de veriliyordu. Myri Mal Müdürü'nün ikramiyesi bin-

lerce kronu buluyordu. Geniş toprakları tarıma açtığı, son derece etkileyici ahırlar yaptırdığı için ödül üzerine ödül alıyordu. Tarım Aletleri Fonu ona bir traktör, son model pulluklar, tırmıklar, ekin biçme, taraklama makineleri ve ileri seviyede tarım yapmak için elzem başka alet edevat, hatta bir dikiş makinesi hibe etti. Atık Su Fonu'ndan da bir sübvansiyon aldı ve bu yardımla bölgedeki en iyi gübre havuzlarından birini yaptırdı. Bu iş biter bitmez, oturduğu evin çürüyüp gitmekte olduğunun farkına vardı, böylece, İzlanda Bankası'nın Kırsal Konut Kredileri Departmanı'ndan okkalı bir kredi aldı ve departmanın yönetmeliğine uyarak, kilerli, çatı katıyla birlikte üç katlı, betonarme çift duvarlı, çapraz lambrili, yerleri linolyum, Madam için ayrı bir banyosu olan, sıcak ve soğuk suyu, elektriği bulanan birinci sınıf bir ev yaptırdı. Böyle insanlar ülkenin çiçekleridir. Mal Müdürü gibi, Yar Kralı'nın çiftliğini alarak onu borçtan kurtaran vurguncu gibi insanlar. Vurguncu mu? Vurguncu doğru kelime değildi, boş zamanlarında çiftçilik yapmaya karar veren bir finans uzmanıydı o. Yar Kralı tüm varlığını kaybettiyse, bu onun suçuydu, çünkü altın oran üzerine söylediği onca şeye karşın daima beceriksiz bir çiftçi olmuş, makûl ölçüler içinde kalmayı başaramamıştı. Mali konularda da beceriksizdi ve şimdi, ileri yaşında, şehirdeki bir ardiyede çalışıyor, damadının yardımıyla geçiniyordu. Hayır, Yar Kralı'nın çiftliğinin yeni sahibi kesinlikle vurguncu değildi; beldeye, belde meclisine seçilmeden en fazla bir ay önce gelmiş, çiftliği alır almaz modern tarım araçları için sübvansiyon bulmuş, çok güzel ahırlar inşa edip bir ödül kazanmış, açtırdığı lağım kanalı için teşvik almış, sattığı ürünlerle büyük bir ikramiyeye layık görülmüş, Yar Kralı'nın evinin her tarafını elektrik ışığıyla donatmıştı; onun açısından Dünya Savaşı oldukça verimli geçmişti.

İyi de, Yazevi'nin Bjarturu ve dostları ne durumdaydı? Onlara ne olmuştu?

Önce Gilteigli Thorir'e, bir zamanlar ipek çoraplara aşırı düşkün olan o sevimli kızların babasına bir göz atalım. Aslında bu aile için işler umulmayacak kadar yolunda gitmiş, en küçük kız şehirde oldukça varlıklı bir adamla evlenmişti. Thorir'e gelince,

büyük adam olmasına yetecek kadar borçlanmamıştı; öte yandan, iflas etmesine yol açacak kadar az da değildi borçları. Savaşın sonunda, orta sınıf çiftçilerden biri olup çıkmıştı. Beldenin Yar Kralı seçildi. Köpeklerin terbiye edilmesi, sağlığı ve temiz tutulması onun sorumluluğundaydı, bunun karşılığında maaş da alıyordu kuşkusuz. Belde yazmanı seçildi. Herkesle iyi geçindi; kadınların hoppalığından şikâyet etmeyi bıraktı, günün birinde, eğer ihtiyaç olursa, belde meclisi üyeliğine hayır demeyeceğini ima etti tanıdıklarına. İşin ilginci, ücretlerin iyiden iyiye yükseldiği bu dönemde onu kurtaran, delişmen kızları oldu; kendi özel koşulları nedeniyle babalarıyla aynı çatıyı paylaşmak zorunda kalan bu kızlar, onun için çalıştıkları gibi, kendi çocuklarını da onun için çalıştırdılar. Thorir, çiftliğinde yaşayanlar için bir konut inşa ederek kendini riske sokmadı; koyunları için bir ağıl inşa etti sadece, pek çok insanın acı tecrübelerle öğrendiği gibi, başkaları için ne kadar az şey yaparsanız, kendi geleceğinizi o kadar garantiye alırsınız.

Ya ötekiler? Ötekiler, tıpkı eskisi gibi beldedeki vergiler, borçlar, kurtlar, hastalık ve ölüm gibi dertlerle boğuşmaya, kısacası köleliğe devam ettiler. Ingolfur Arnarson'un idealleri gerçekleşmiş, ödüller, ikramiyeler, krediler hali vakti yerinde olanların başına yağmur gibi yağmaya başlamıştı. Yztadaleli Olafur kendine çiftlik satın almak için bir anlaşma imzalamıştı, ama hâlâ karısının ve çocuklarının hayatına mal olan aynı çim duvarlı kulübede oturuyordu – ünlü bir yabancı bilim adamının yazdığı bir kitapta kanıtlandığı üzere, insan ömrü bir köylünün varlıklı olmasına yetecek denli uzun değildir. Keldurlu Hrollaugur, bu geçici bolluk döneminde, Mal Müdürü'ne yıllardır kirasını verdiği çiftliği satın almaya karar vermişti ve şimdi savaşın son bulmasıyla, bütün vaktini altına girdiği borcun fazini ödemekle geçiriyordu. Hayır, yeni bir ev inşa etmemişti, bu iş için bir dünya savaşı daha çıkması gerekecekti. O zamana dek, faizleri ödeyemediği için Mal Müdürü muhtemelen çiftliği ondan geri almış olacaktı; ama ileride olacaklar ileride düşünülürdü; Hrollaugur her şeyi vakti geldiğinde halletmekten yanaydı.

Peki ya Undirhlithli Einar? Bir-iki yıldır borçlarının yavaş yavaş azaldığının farkında olmakla birlikte, ne kendi çiftliğini satın alabilmiş ne de binalarını yenilemişti; şimdi borçları hızla artmaktaydı, bu sonbaharda satacağı koyunlar, vergileri ve yem masrafını karşılarsa şanslı sayılırdı. Doktorun ücretini sonra da ödese olurdu, balık artıklarının da; insan hayatından önemli mi bunlar? Ama her zamanki gibi, ölenlerin ardından şiirler yazmaya devam ediyor, Yüce Tanrı'nın öteki dünyada köylülere bu dünyadan daha merhametli davranacağına, ruhun ölümsüzlüğünün bir getirisi olması gerektiğine dair inancını koruyordu.

O halde, Ingolfur Arnarson'un idealleri gerçekleşip meyvelerini verirken, tüm yardımlar, ödüller, ikramiyeler, krediler yoksul kesimleri teğet mi geçti? Şu kadarını söyleyebiliriz: Traktör ve pulluk için yapılan hazine yardımının beş parasız bir çiftçiye pek az faydası olur. Linolyum kaplama, suyu musluktan akan, elektrik tesisatlı, çift duvarlı betonarme evler için verilen kırk yıl geri ödemeli kredilerin de. Bankadaki tasarrufların getireceği kazançların da. Geniş arazileri tarıma kazandıranlara verilen ödüllerin de. Bir ya da bir buçuk ineği için kuracağı gübre tesisinin de. Zengin olmayan birine büyük kazanç getirecek bir teklifte bulunmak son derece anlamsız bir şeydir. Yoksulluk, cömert tekliflerden yararlanma imkânının olmadığı bir insanlık durumudur. Yoksul köylü, siyasetçilerin sunduğu ya da vaat ettiği kolaylıklardan yararlanacak birikimi olmayan, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapmaktan başka sonuç vermeyen ideallerin merhametine terk edilen insandır.

Bjartur inşa ettiği evde ikinci kışını geçiriyordu. Dünyanın en berbat eviydi bu ve inanılmaz derecede soğuktu. Advent'ten kısa süre önce ihtiyar kadın, yatağından çıkmamaya başladı, soğuğun onu öldürmediğini görünce, Bjartur kadını inek ahırındaki boş bölmeye taşımaya karar verdi. Bjartur bile soğuktan o denli etkilenmişti ki artık yaşlandığı korkusuna kapıldı, hayatının baharında olan oğlunun da üşüdüğünü görünce rahatladı. Odanın duvarları nem kusuyor, don tuttuğunda duvarları bir buz tabakası örtüyordu. Pencerelerdeki buz hiç çözülmüyordu, rüzgâr evin içinde dolaşıyor, üst katın zeminine biriken

karlar rüzgârda uçuşuyordu. Baba oğul o kış, neşenin ve sevincin kırıntısının olmadığı evde yemeklerini kendileri pişirdiler; o günlerde çiftlikte bir homurtu, bir yakınma bile duyulmuyor, herkes kaderine razı olmuş gibi yaşıyordu.

Yaz gelince Bjartur bir kez daha işçi tuttu, bir kez daha koyunları için, tilkiler ve akciğer kurtları dışında hiçbir tüketicinin itibar etmediği İzlanda koyunları için saman topladı. O sonbahar piyasa daha da düştü. Kimsenin İzlanda koyununa ihtiyacı yoktu, asla da olmamıştı; sonunda hükümet, yabancı bir ülkenin birkaç varil pis kokulu tuzlu koyun etini almayı taahhüt etmesiyle, ülkenin başlıca geçim kaynağı olan balıkçılık sahalarını satmak zorunda kaldı; söz konusu variller daha sonra uzak limanlarda çürümeye bırakıldı, en sonunda da okyanusa götürülüp denize boca edildi. O sonbahar, Bjartur'un kazandığı paranın tümü işçilerin ücretine ve vergilere gitti, dönem borcunu ve faizi ödeyecek para kalmadı – tüm koyunlarını satsaydı bile kazancı, okyanusta bir damladan fazla olmayacaktı. Mevduat bankasına gitti ve bir anlaşma yolu bulmaya çalıştı, ama bankada onunla ilgilenen tek kişi topal, veremli izlenimi veren bir adamcağızdı; bu adam da bir defterin sayfalarını karıştırdıktan sonra Bjartur'a, maalesef herhangi bir indirim yapmaya yetkili olmadığını bildirdi. Yakında Vik'te İzlanda Bankası'nın bir şubesi açılacaktı, Fiyort mevduat bankası bu bankayla birleşecekti; kısacası, mevduat bankasının verdiği kredinin ödeme koşullarını değiştirebilecek tek kişi, bankanın genel müdürü, yani Ingolfur Arnarson'du. Memur, bitkin bir sesle Bjartur'a, Reykjavik'e gidip Ingolfur'la konuşmasını, onunla bir anlaşmaya varmasını tavsiye etti. Bjartur evine gitti ve meseleyi enine boyuna düşündü. Belki de düşünmeye bile zahmet etmedi, düşünsen de, düşünmesen de bir şey değişmiyor, bunların hepsi hırsız, her biri. O bu meseleyle meşgulken, ülke yeni bir haberle çalkalanıyordu; Ingolfur Arnarson Jonsson bankanın genel müdürlüğünden istifa etmişti. Ingolfur, o sonbahar İzlanda başbakanı seçildi.

İPOTEKLİ ÇİFTLİK SATIŞI: İzlanda Bankası Vik şubesinin talebi üzerine, Rauthsmyri beldesindeki Yazevi çiftliği önümüzdeki Mayıs ayının 29'unda, borçların, borç faizlerinin ve satış masraflarının tasfiyesi amacıyla açık artırma yoluyla satışa çıkarılmıştır. Açık artırma söz konusu taşınmazda saat 15:00'te yapılacaktır.

– JON SKULASON, *Yargıç*

Kış ortalarında bu ilan, Vik ve Fiyort'taki panolara asıldı ve *Gazette*'de yayımlandı. Bir süre sonra, aynı mealde bir tebligat Bjartur'a da ulaştı. Bjartur yorum yapmadı. Yitirdiklerine yakınmak âdeti değildi; acını çoğaltmayacaksın, bir şey kaybettiysen, elinde kalanın kıymetini bileceksin; Allahtan koyunlarını elden çıkarmayacak kadar basiretli davranmıştı. Yüz kadar koyunun yanında bir ineği, üç ihtiyar beygiri, ilk köpeğin anasının soyundan dördüncü nesil bir sarı köpeği vardı.

O akşam, Bjartur inek ahırına girdiğinde, ihtiyar kadının yatağının yanında durdu ve bir süre onu seyretti.

"Kuzeyde, Sandgilsheath'teki kulübeni hatırlıyor musun, Bera?" diye sordu.

İhtiyar kadın pek iyi hatırlamıyordu, hafızası yıllar önce iflas etmişti. O günlere ait pek az şey belleğindeydi.

"Hıh, hâlâ orada duruyordur, eminim," dedi Bjartur.

"İyi bir kulübeydi," dedi kadın. "Kırk yıl kaldım orada, çok sâkindi, hiçbir şey olmazdı. Ama burada hep bir şeyler oluyor."

"Yakında buradan gitmem gerekecek," dedi Bjartur. "Birileri buradan gitmemi istiyor."

"Hiç şaşırmadım. O iblisin işi bu, yıllardır Yazevi'ne musallat olmuştu zaten. Asla vazgeçmeyecek, ezelden beri böyledir bu. Bu evde oturan hiç kimse kolay kolay Kolumkilli'den kendini kurtaramaz. Kendi payıma, burada asla evimdeymiş gibi hissetmedim. En fazla, geceyi geçirmek için buraya sığınan biri gibi gördüm kendimi."

Ama çiftçi hayaletlerden bahsetmek istemiyordu; şiirlerde söz edilenlerin dışında hayaletlere, doğaüstü güçlere asla inanmamıştı, sözü fazla uzatmadı;

"İlkbaharda Urtharsel'deki kulübeni bana kiralar mısın, Bera?" diye sordu.

"Günbatımları Urtharsel'de çok güzeldi," dedi kadın, "sevgili kocam Ragnar, kalın paltosunu giyer, koyunlarını bulmak, bulduğu yerde kırpmak için atını kuzeye, kırlara sürerdi. Güzel köpekleri vardı. Her zaman güzel köpeklerimiz oldu."

"Evet, orada haklısın Bera," dedi Bjartur. "Ragnar'ın köpekleri her zaman en iyileriydi. Boz bir köpeği vardı, hatırlıyorum, müthiş bir hayvan; gecenin karanlığında, başkalarının gündüz göremediğini görürdü. Böyle bir hayvan bulmak büyük şanstır, böyleleriyle fazla karşılaşmazsın. Ama benim de güzel köpeklerim oldu Bera, sen de biliyorsun; hiçbiri beni yarı yolda bırakmadı, sadık hayvanlardı hepsi de; bir zamanlar sarı bir köpeğim vardı, şimdikinin büyük-büyükannesi, öyle güçlü, öyle üstün bir mahlûktu."

Giden gider, kalan kalır, insan köpeklerinin anısını hep zihninde taşır. Dünya Savaşı'yla birlikte gelen bolluk ve büyük insanların ideallerinin gerçekleşmesi, yalnız çiftçinin işin gerçek yüzünü görmesini bir toz bulutu gibi engellediyse de, kimse bu anıları silemezdi zihninden.

"Vay Bjartur vay," dedi Gilteigli Thorir sevecen bir sesle, "demek böyle bitecekti bu macera." İlkbaharın başlarıydı, o ve birkaç köylü, üstlerinde kan lekeleri, ağılın duvarına oturmuşlardı; işaretledikleri kuzular ve anneleri canhıraş feryatlarla ayaklarının dibinde meliyordu.

"Senin sıran da gelecek," diye yanıtladı Bjartur. "Köpek terbiyeciliği garantili bir iş değil, hepimiz gördük işte."

"O kadarını bilemem, Bjartur," dedi Thorir, sesinden biraz alındığı anlaşılıyordu. "Ama beni bağlasan, köpeklerimin üstüne yemin etmem, orası kesin; benim için önemli olan, insanın köpeklerine değil, çocuklarına iman etmesidir, başlarına ne gelirse gelsin. Şahsen ben hep öyle yaptım. Çocuklarımın başı derde girdiğinde evden atmadım onları. Sonuçta bana çalışma-

ya devam ettiler, Tanrı onları kutsasın, bir yandan da, kendileri için çalışmış oldular tabii. İnsanın çocuklarına inanması, ülkesine inanmasıyla aynı şeydir."

Evet, ses tonundan kolayca anlaşılacağı üzere, Thorir orta sınıf çiftçiliğe terfi etmişti. Başarısının sırrı, kızlarının onu kendi evinde büyükbaba yapmasında, yıllardır kızlarıyla ve onların gayrimeşru çocuklarıyla aynı çatı altında yaşamasında yatıyordu. Böylece, savaş yılları boyunca bedava kadın işçi çalıştırmış, sonunda belirli bir saygınlığa da kavuşmuştu. Ayrıca ülkesine inanmaya başlamıştı: Her Şey İzlanda İçin.

"Çocuklarım babalarını asla utandırmadılar," diye cevap verdi Bjartur. "Hepsi de özgür çocuklardır, benim çocuklarım."

Ötekiler işin nereye gitmekte olduğunu, bir adım sonra bu ikisinin birbirlerine hakaret etmeye başlayacaklarını anlamışlardı. Sıkıntılı bir sessizlik oldu, kimse konuşmaya cesaret edemiyordu, neyse ki eski dostumuz Yztadaleli Olafur fırsatı değerlendirmekte gecikmedi; söz sırası kendine geldiğinde tereddüt eden kişinin, bir daha asla o fırsatı bulamayacağını eski tecrübelerinden biliyordu.

"Gördüklerim, geçirdiklerim," dedi, "bana şunu söylüyor; bu zamanda kendi ayakları üstünde durabilmek eski günlerde olduğu kadar kolay değil, hele de kendine bir ev yapmaya kalkışmışsan. İlk yerleşimcilerden bu yana, ülkenin tüm tarihi boyunca, hayatını emeğiyle kazanan tek bir insan bile kendine doğru dürüst bir ev yapamadı, şimdi yapmaya kalkmasının ne faydası olacak, bilmiyorum. Eski çim duvarlarımızla yetinmek zorundayız. Hem zaten, kısacık hayatlar yaşıyoruz, ona da hayat denirse; küçük bir kerpiç evde ya da büyüğünde yaşamışız, çok mu fark eder? Ama bir ruhumuz varsa ve o ruh ölümsüzse, iş bambaşka bir hal alıyor, tabii. Eğer bu doğruysa, kendine bir ev inşa etmek için çalışıp çabalamanın haklı bir nedeni vardır, denebilir."

Undirhlithli Einar: "Ben Olafur gibi değilim, söyleyecek pek sözüm yok, söylediklerimin bilimsel olduğunu iddia edecek de değilim. Kafama ne yatıyorsa onu söylerim sadece, bilim adamlarının görüşlerine aldırmam. Bu konuda bir iki şey söylemek

istedim, çünkü ruhun var olduğunu ve ölümsüz olduğunu biliyorum; ruhun bu dünyadaki kısa mevcudiyetinde çim kulübede ya da başka bir yerde oturmuşum, benim için fark etmez. Hayat zor, ev küçük, borçlar ağır, erzak yetersiz olabilir, hastalıklar kaçınılmaz olabilir ve uzun sürebilir, ama bütün bunlar, ruhun ruh olduğu gerçeğini değiştirmez. Ruh her zaman ruh olarak kalacaktır ve başka, daha yüce bir dünyaya aittir."

"Seni de, ruh üzerine budalaca saçmalıklarını da şeytan görsün," dedi Bjartur ve ağılın duvarından aşağı atladı.

Bunun üzerine Hrollaugurlu Keldur, konuyu değiştirmek için akciğer kurtlarından söz açtı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sonuç

Başkalarının Ekmeği

O ilkbaharda, Bjartur, Urtharsel'deki harap çiftlik evinin onarımını tamamlarken –daha önce inşa ettiği çiftlik evinin aynısıydı, bu evler neredeyse içgüdüyle inşa edilir– Utirauthsmyri Mal Müdürü, kışlık koyun ağılını ipoteklediği fiyattan geri aldı. Genel kanı kazançlı çıktığı yönündeydi. Mal Müdürü'nün niyeti Yazevi'ni devasa bir tilki çiftliğine çevirmekti, çünkü ülkenin en büyük düşmanının tilkiler değil, koyunlar olduğu, gün geçtikçe daha çok anlaşılıyordu. Bu arada Bjartur kendi sürüsünü ve ev eşyalarını kuzeye, Sandgilsheath'e taşımıştı; çiftlikte şimdi ihtiyar kadından başka bir şey kalmamıştı, onu da şehirden dönüşünde Urtharsel'e götürmeyi planlıyordu. Urtharselli Bjartur adıyla şehre ilk gidişi olacaktı bu, oğlu da ona eşlik ediyordu. Kooperatifin dükkânlarına borcu o kadar büyümüştü ki, veresiye bir avuç yemeklik çavdar almaları bile imkânsızdı. Hallbera Jonsdottir'in dul olduğuna dair yazılı bir belge sunduktan sonra, onun adına bir at yükü erzak alabildi. Tehditler savurmasının, sövüp saymasının hiçbir yararı olmadı, kimsenin tehdide kulak asmaya niyeti yoktu, küfre küfürle karşılık veriliyordu; yeniyetmenin teki, yaşlı bir beygirin yularını tuta-

rak, karşısındakine çenesini kapamasını öğütlerse başka tabii. Kimsenin burnunu dağıtmanın da yararı yoktu, çünkü bir şekilde olan oluyor, hep yanlış burun dağılıyordu. Bjartur iki iyi atını, Urtharsel'de yapacağı yeni oturma odasının kerestelerini almak için satmıştı ve şimdi elinde, yirmi altı yaşındaki ihtiyar Blesi'den başka at kalmamıştı ki, bu atı zaten tanıyoruz. Yazevi'ndeki cenazeye katıldığımız eski günlerden hatırlıyoruz onu, evet, çok zaman önceydi; bir kış günü kapının önündeki direğe bağlanmış, Nithurkotlu Thorthur şarkılarını söylerken kapıdan içeri bakmıştı. Bir atın başına ne çok şey gelir. Bjartur çiftçiliğe başladığından beri Yazevi'ndeydi bu at, kıtlık yıllarında çiftliğin tek atıydı, bolluk yıllarında birkaç attan biri; ve şimdi, yine ailenin tek atıydı, kemikleri çıkmış, halsiz, uyuz, tüyleri dökülmüş, bir gözü kör, zavallı görünümlü olsa da, Bjartur gibi güçlü bir yüreği vardı.

Fiyort'a geç saatte ulaştılar, çiftçi aynı akşam geri dönmenin Blesi'yi aşırı yoracağını hissediyordu. Atı otlanmaya bıraktılar, ama Blesi'nin ağzında pek az diş vardı, çok yavaş çiğniyordu otları; ihtiyacı olan besini alması için ertesi sabahı beklemekten başka çare yoktu. Gece ilerlemişti, dükkânlar kapanmış, şafağın sökmesini beklemekten başka yapacak şey kalmamıştı; boş sokaklarda yürümeye başladılar. Bütün gün bir şey yememişlerdi, ikisi de açtı, ceplerinde para da olmadığı için geceyi kapalı bir yerde geçirmeleri söz konusu değildi. Gökyüzünü bulutlar kapladı, denizden serin bir rüzgâr esiyordu ama yağmur yağmadı; ikisinin de canı kahve çekse de birbirlerine söylemediler.

"Bu gece yağmur yağacağını sanmıyorum," dedi Bjartur, gökyüzüne bakarak. "Bir iki saatliğine bir bahçe duvarının altına uzanabiliriz."

Kasaba halkında bir rahatsızlık, tedirginlik vardı, ama Urtharselli Bjartur'un zihni daha önemli konularla meşguldü. Ingolfur Arnarson, Fiyort'ta ideallerini gerçekleştirme yolunda adımlar atmıştı, iki hafta önce, başbakanın bu ticaret kasabasına bir zamanlar söz verdiği büyük liman projesi çalışmaları hızlanmış, Arnarson bütün gücünü kullanarak teklifin par-

lamentodan geçmesini sağlamıştı; verdiği sözü mutlaka tutanlardandı o. Yöredeki işgücünün dışında, Vik'ten de çok sayıda insan, bu muazzam projede çalışmak için geldi; bunlar evlerini terk etmişlerdi ve yatakhane olarak kullandıkları, adına baraka denen kulübelerde kalıyorlardı. Alacakları ücretin ülkenin uzak yörelerinde çalışanlara verilenden az olmayacağı kararlaştırılmıştı. Şu ünlü dalgakıranı yeniden inşa edeceklerdi, böyle bir çalışma, ancak muazzam miktarda taş ve betonla mümkündü. İşe başladıkları ilk hafta boyunca taş kırdılar, taş taşıdılar; sonra ödemelerin yapılacağı ilk gün geldi çattı. Ülkenin uzak yörelerinde çalışanlara verilen ücreti hesaplarken fazla iyimser davrandıkları ortaya çıktı; onun yerine, orta sınıf beklentilerine uygun olmaması bir yana, kendilerini de ailelerini de aç bırakacak bir teklifle karşılaştılar. Bu teklifi hakaret saydılar ve işçilerin açlık çekmesine izin veren bir anayasayı tanımayacaklarını açıkladılar. Ücretlerin yükselmesini talep ettiler, ama bu zor zamanlarda kimse ücretleri yükseltme yetkisini kendinde görmüyordu. Çocukların yiyecek ekmek bulamıyorsa ne olmuş yani, İzlanda Anayasası kutsaldır. İş aletleri bırakıldı, grev ilan edildi. Fiyort'ta daha önce grev olmamıştı ama Vik'ten gelen ve bu olaylarda başı çeken işçiler, orada bir grev yapmış ve başarılı olmuş, aileleriyle birlikte epey bir zaman çavdar ekmeğine balık atıkları karıştırmışlardı. Ne var ki Fiyort halkı bu meselede ikiye bölünmüştü; bazıları grev fikrini hararetle savunsa da, önemli bir kısmı uzak duruyor, kendilerini İzlanda'nın bağımsızlığına katkı yapmaktan alıkoyamıyorlardı. Ustabaşı düşük ücreti kabul edenlere hoşgeldiniz dedi, diğerlerine çekip gitmelerini söyledi. Orta sınıflardan birkaç kişi, birkaç tekne sahibi öne çıktı, ülkenin bağımsızlığı ve İzlanda Anayasası'nı korumak adına, hizmetlerinden ücret talep etmeyeceklerini açıkladı. Ama grevciler, çalışmak isteyenleri önlemek için işyerinde nöbet tuttular. Sonuçta, İzlanda'nın bağımsızlığını korumak adına kendini feda etmeye hazır olanlarla, ailelerini doyurmak isteyenler arasında, zaman zaman çatışmaya dönüşen gerginlikler oldu. Aralarında en atak olanlardan bazıları dayak yedi, kiminin çenesi kırıldı. Bu taraflarda daha ön-

celeri hiç duyulmamış kelimeler, cümleler herkesin ağzındaydı; huzuru bozmaya gelen bu kabadayı takımı, çalışan herkesin karnını doyuracağı bir sistemden başkasına biat etmeyeceğini haykırıyordu. Yörede bu çılgın ayaklanmayı bastıracak bir polis gücü de mevcut değildi; ülkenin bağımsızlığı ve anayasa, savunmasız, çaresiz kalmıştı ki, Yargıç yetkililere telgraf çekerek, çalışmak isteyenleri koruyacak bir polis gücü göndermelerini, olay çıkarmaktan, çalışanları engellemekten başka gayesi olmayan bu yabancı holiganlar çetesini de Fiyort'tan atmalarını istedi. Hükümet bu talebe anında yanıt verdi; bir polis ekibi buharlı gemiyle yola çıkmıştı ve yarın sabah limanda olacaktı. Grevcilerin önlem aldığı, büyük bir kavganın kopmasının beklendiği de söyleniyordu. Kasaba halkı endişeli bir bekleyiş içindeydi; yarın dayak yeyip yemeyeceklerini düşünmekten Yazevi'nin Bjarturu'yla ilgilenecek vakitleri yoktu. Fakat şimdi hava kararmış, işçi sınıfının homurtusu yerini deniz kırlangıcının tiz ve akortsuz çığlığına bırakmıştı. Gece saydam bir örtü gibi kasabanın üstüne çökmüştü. Kırların çiftçisi, oğluyla birlikte yol kenarına oturdu; saman çiğniyordu ve bir süre hiç konuşmadı.

Sonunda sessizliği bozan oğlu oldu.

"Asta Solliljamıza gidip hatırını sormayacak mıyız?" dedi. "Duyduğuma göre hastaymış."

Cevap yok.

Oğul: "İkimiz Asta Solliljamızı görmeye gidelim mi? Sevgilisi kaçmış, onu terk etmiş diyorlar."

Sessizlik bozulmuyor.

Oğul: "Baba, Asta Solliljamız onu aramamızı, bulmamızı çok isterdi. Bizden bir bardak kahveyi esirgemez, eminim."

Sonunda babanın sabrı tükendi, oğluna öfkeli bir bakış fırlattı; "Tokadı yemek istemiyorsan çeneni kapat. Adam gibi davranmasını ne zaman öğreneceksin, muhallebi çocuğu?"

Mesele orada kapandı.

Epey bir süre konuşmadan oturdular, mavi Çin bezi pantolon kazak giymiş, şapkasını ters takmış bir adamın yavaş yavaş onlara yaklaştığını fark ettiler. Adam daireler çiziyor, zaman zaman durup evlere bakıyordu. Baba-oğulu görünce bir-

kaç adım ilerlerinde durdu. Ceplerini karıştırıp bir sigara izmariti çıkardı, bir onlara, bir izmarite baktı. Gülümsedi, sigarasını yaktıktan sonra biraz daha yaklaştı.

"İyi akşamlar, yoldaşlar," dedi.

Heyecanlanmadan, duygusuzca aldılar bu selamı, ağızlarında ot sapları, kımıldamadan yolun kenarındaki çukura bakıyorlardı.

Yabancı, ağırlığını öteki ayağına vererek, duruşunu değiştirerek biraz daha oyalandı, gideceğe benzemiyordu. Bakışlarını etrafta gezdirdikten sonra gökyüzüne dikti.

"Gece olunca bulutlar geldi," dedi.

Cevap vermediler.

"Berbat bir yer burası," dedi yabancı. "Evimde olmayı tercih ederdim. Daha iyi bir yer olduğu için değil, tabii."

"Nerelisin?" diye sordu Bjartur.

Vikliydi adam, bu yaz Fiyort'ta işlerin daha iyi olacağını düşünerek evini terk etmiş, ama buranın Vik'tekinden bile kötü olduğunu görmüştü. Büyük bir dalavereye kurban gittiğini geç de olsa anlamıştı. Aklına bir şey gelmiş gibi Bjartur'a bakarak, "Dinleyin," dedi aniden. "Bana satacağınız bir somun ekmeğiniz vardır, değil mi?"

"Satacak bir somun ekmek mi? Senin kafan yerinde mi ahbap? Hayır, satacak ekmeğim yok."

"Peki, peki kızma," dedi yabancı, boş boş bakarak ve gülümseyerek. "Önemli değil. Alacak param yok, nasıl olsa."

Kısa bir sessizlik oldu, sonra yabancı haykırdı; "Lanet onların üstüne olsun, cehennem ateşi onları yaksın – hangi kitaptaydı bu laflar?"

"İncil'den başkası olamaz," diye yanıtladı Bjartur.

"Tüh tüh, ben de ne diyorum," dedi yabancı; "İncil, elbette."

"Grev için buraya gelenlerden birisin, sanırım," dedi Bjartur. "Hepiniz kendinizden utanmalısınız ve işinizin başına dönmelisiniz."

"Dolandırıldıktan sonra ne fark eder ki?" dedi adam. "Her koşulda çalışmaya kararlı olanlardan değilsinizdir, umarım?"

"Evet, kararlıyım," dedi Bjartur. "Ben hep çok çalıştım. Ama

kimsenin emrinde çalışmadım. Özgür bir insandım, hâlâ da öyleyim."

"Yarın polis gelecek diyorlar," dedi yabancı. "Ingolfur Jonsson'a, o lanet kan içiciye oy vermemişsinizdir, herhalde?"

Bjartur bu soru karşısında sessiz kalmayı tercih etti.

"İnsanı bir lokma ekmeğe muhtaç bırakmak cinayettir," dedi adam. "Bizimkiler, belki biraz bulurum diye beni yolladılar. Kahve yapacaktık."

Bjartur: "Param yok demiştin."

Adam tekrar gökyüzüne baktı, dilini şaklattı ve yine boş boş bakarak gülümsedi. "Şey, aslında satın almayacaktım. Yani ciddi ciddi almayacaktım. Fırına bir bakıp dönecektim."

"Fırın saatler önce kapandı," dedi Bjartur.

"Kapanması önemli değil, ekmeği saklamasınlar yeter," dedi adam.

"Saklıyorlar mı?"

"Evet, evet saklıyorlar. Saat yedide beş somun gördüm fırında, her biri tekerlek kadardı, görmeliydiniz."

İçmeyi bitirdiği izmariti yere attı. "Sizce yağmur yağacak mı?" diye sordu, gökyüzüne bir daha bakarak.

"Sanmam," dedi Bjartur.

"Yağsa da fark etmez," dedi adam. "İstediği kadar yağsın, umurumda değil. Dinle, bir kadınla birlikte olalı çok uzun zaman geçti, şimdi düşünüyorum da."

"Aman aman," dedi Bjartur.

"Yok canım, çok da önemi yok," dedi beriki. "Orospu çocukları yarın polisi üstümüze süreceklerse, bir kadınımın olmamasını tercih ederim zaten. Düşünüyorum da, siz de bizlere katılmak ister miydiniz, yoldaşlar?"

"Kime karşı?"

"Ingolfur Jonsson denen alçağa karşı, elbette," dedi adam.

Bjartur teklifi kafasında tarttı, sonra cevap verdi: "Hayır, bugünlerde kendimi berbat hissediyorum, kavgada pek işe yarayacağımı sanmam."

"Bir yığın kazma sapımız var," dedi adam. "Çeşit çeşit de sopamız."

"Sahi mi?" dedi Bjartur.

"Ama orospu çocukları tüfeklerini getirirlerse, hiçbir şey yapamayız, elbette. Bu konuda karara vardık. Aramızdakilerin çoğu çocuk. Çocuğum olmasaydı vurulmak bana koymazdı. Siz ikiniz, burada bir şey mi bekliyorsunuz?"

"Atımın yemini bitirmesini bekliyorum," dedi Bjartur. "Yirmi beş yaşında, otlanması biraz uzun sürüyor. Sabah ilk iş, kırlara çıkıp evin yolunu tutacağız."

Adam: "Ama kavgayı görmeden gitmezsiniz, öyle değil mi yoldaşlar? Dinleyin, neden burada oturuyorsunuz ki? Bizimle gelin, biraz ekmekle kahveyi reddetmezsiniz herhalde?"

"Ekmeğiniz var demek?"

"Ekmek?"dedi adam, aniden ilham gelmiş gibi. "Evet, elbette, yığınla ekmek var. Siz gelin benimle."

Öyle içtenlikli ve dostane konuşuyordu ki ayağa kalktılar ve peşinden yürüdüler. Adam düz yürüyemiyor, yalpalayarak eğriler çiziyordu; baba oğul düz yürüdüler. İki kez onlara beklemelerini söyledi ve bir evin arkasından dolaşıp tekrar yanlarına geldi.

"Sahiden, şaka gibi," dedi. "O kadar korkmuşlar ki, kocakarılar mutfak kapılarını bile kilitlemişler." Bunu çok komik buluyor olmalıydı ki gülmeye başladı, ama ötekiler komik bulmamışlardı. Bu arada polisten, havadan, kadınlardan, aklına ne eserse ondan konuşmaya ediyordu.

"Bence," dedi, "bugünlerde kimse evlenmemeli."

"Kimse mi?" dedi Bjartur.

"Hiç kimse," dedi adam, dilini şaklatarak.

"Peki, sen de evlenme o zaman."

"Geçenlerde çok akıllı bir adamla konuşuyordum, ne dedi biliyor musunuz? Hükümet insanların yaşamasına izin vermekle büyük suç işliyor, aslında onları öldürmeli, dedi."

"Saçmalığın daniskası," diye homurdandı Bjartur.

"Hayır, hayır," dedi adam, sakinleşmiş, daha düzgün konuşmaya başlamıştı. "Ben de öyle düşünüyorum. Tamamen aynı fikirdeyim. İnsanların bu sistemde yaşayacak kadar cani ruhlu olmadıklarına inanıyorum. Büyük kitleler sistemin gerektirdi-

ği dolandırıcılık, ikiyüzlülük, sahtekârlık gibi vasıflardan yoksunlar. Hata burada işte."

Bjartur adamın ne dediğini anlamakla meşgul olduğundan cevap veremedi.

"Silahımız da yok," dedi adam. "Silahımız olsaydı, bambaşka olurdu. Kafalarını patlatmak için kendi kazmalarının sapını çalmak zorundayız. Ama ateşli silah getirirlerse, biz de elbette – bir dakika, burada yaşlı bir kadın oturuyor."

İki saniyede evin arkasında kayboldu, pencerelerinde çiçekleri, küçük bir horoz kümesiyle orta halli bir evdi. Kısa süre sonra kocaman bir çavdar ekmeği somunuyla göründü.

"Elimi kestim," dedi, yarasını yalayarak, "ama önemli değil. Gidelim."

"O somunu çalmadın, umarım," diye haykırdı Bjartur, öfkeyle.

"Cık cık," dedi adam, dilini şaklatarak. Somunu pantolonunun önüne itti ve kazağını üstüne geçirdi. "Sorun yok. Kadının büyük arazileri var. Bir başrahipten dul kalmış."

Bjartur yolun ortasında durdu ve "Bu kadar yeter, bir adım daha atmayacağım," dedi.

"Ama bizimle gelmelisin," dedi adam. "haydi, haydi gel, biraz kahve içeriz. Bu harika bir ekmek. Kocakarının buna ihtiyacı olduğunu hiç sanmıyorum."

"Hayatımda hırsızlık yapmadım," dedi Bjartur, "kimse de benden bir şey çalamadı."

"Ben de öyle," dedi adam. "Ama her şeyini çaldıran, yarın da muhtemelen hak savaşında kurşunu yiyecek birinin elinden ne gelir? Savaşta on milyon insanı katleden kapitalizm için bir ekmek eksik, bir ekmek fazla, ne fark eder? Kapitalizm insanları çaldıkları için değil, çalmadıkları için cezalandırır – öyleyse neden çalmayalım? Konuştuğum herkes, hapishanede çok daha iyi yaşadığını söyledi. Ekmeğini aldığım ihtiyar kadının tek yaptığı yan gelip yatmak, sahip olduğu çiftliklerin kirasını beklemek. Ama eminim seninki gibi çiftliği olacağına, hapiste olmayı yeğleyebilir insan. Hapishane çok daha özgür bir yer, eminim. O halde benimle gelin, yol-

daşlar, kahve neredeyse hazır olmalı. Ve kapitalizmden başka hırsız yoktur."

Bu özel barakada on-on iki kişi vardı. Kahveyi pişirdikleri gazyağı ocağından kara bir is yükseliyordu, ama sonunda suyu kaynatmayı başarmışlardı, yeni gelenlere yer açarken havayı nefis bir kahve kokusu sardı.

"Bu ikisi kim?"

"Yolun kenarına oturmuş enfiye çekiyorlardı," dedi rehberleri, çok doğru hatırlamıyordu, çünkü enfiye çekmemişler, ot çiğnemişlerdi. "Kahve içmeye davet ettim."

"Ekmek getirdin mi?"

"Evet, elbette," dedi rehberleri, duygusuz bir sesle, "yığınla ekmek. Gelin, dışarda kalmayın yoldaşlar. Onlara güvenebilirsiniz çocuklar, kapitalizme karşılar."

Ev sahipleri onları yataklara oturttu, biraz rahatlamalarını sağladıktan sonra sorgulamaya başladılar. Aralarından birkaçı Yazevi'nin Bjarturu'nun adını duymuştu, bir ev inşa ettiğini, bu evin krediyi veren banka tarafından satıldığını biliyorlardı, hikâyenin ayrıntılarını öğrenmek istiyorlardı, ama Bjartur fazla bilgi vermedi. Bir büyük bardak kahve ikram ettiler, teşekkür ederek kabul etti, ama sıra ekmeğe gelince bir kez daha öfkelendi, çünkü ikram edilen başkalarının ekmeğiydi. Aslında karnı zil çalıyordu. Gvendur kalın bir dilim aldı ve babasına baktı.

"Senin sorumluluğunda evlat, benim değil," dedi Bjartur.

Yüzünde sıcakkanlı, hassas çizgiler olan güleç bir genç, samimi bir ifadeyle sordu; "Bjartur, Rus köylülerinin yaptıklarını duydun mu?"

Bjartur cevap vermedi. "Zamanın başlangıcından beri vahşi kediler gibi hür ve bağımsız bir hayat sürüyorlardı, İzlandalı çiftçiler gibi, senin gibi. Kapitalizm onları kullandı, ellerinde ne varsa aldı, çoğunu öldürdü. Sekiz yıl önce kapitalizm bir savaş başlattı, hepsini keyif için kıyıp geçirdi. Gün oldu, bir günde iki yüz bin kişi kasap gibi birbirini doğradı. Sonunda Rus köylülerinin sabrı taştı, yoldaşlarıyla, şehirlerdeki işçilerle güç birliği yaptılar, kapitalizmi yendiler, Çar'ı öldürdüler ve kapitalistlerin onlardan çaldığı her şeyi geri aldılar. Sonra, kimsenin

başkalarının emeğini sömürmeyeceği yeni bir toplum yarattılar. Bu topluma, sosyalist toplum denir."

"Vay vay," dedi Bjartur gülerek. "Demek Çar düştü, öyle mi?"

Sonra kendi başına gelenleri anlattı biraz, şimdiki durumundan da söz etti. Hepsinin ekmekten yediğini, iştahlarının da yerinde olduğunu görünce, sonunda, "Belki ben de sizlerle bir lokma yerim, çocuklar," dedi. Ona iri bir dilim kestiler, nefis bir ekmekti. Ağzı ekmek dolu, "Belki benim intikamımı da almışlardır," dedi, "Doğu'da, Miklagard'da Güçlü Grettir'in de öcünü almışlardı, daha sonra kendisi İzlanda'nın en büyük adamı ilan edildi."

"Sen henüz ölmedin," dedi aralarından biri. "Yarın bizimle savaşacaksın," dedi bir başkası.

"Hayır," dedi Bjartur, "kendime başka bir arazide, başka bir ev yaptım, fiyortlarda kavgayla harcayacak vaktim yok."

"Gün gelecek, işçi sınıfı bu katilleri ve hırsızları vatanımızdan kovacak," dedi bir adam. "O gün geldiğinde, bize katılmadığın için pişman olabilirsin."

"Kusura bakmayın, ama ben her zaman özgür bir insan oldum. Kendime ait bir toprak istiyorum. Yarın sabah ilk işim Urtharsel'e gitmek olacak, orası kesin. Ama şu ufaklık, Gvendur, sizlerle kalabilir, o Rauthsmyri piçlerinden birkaçının kafasını dağıtırsa çok üzülmem doğrusu. O halde burada, bu adamlarla kalıyorsun Gvendur, işittin mi? Kim bilir, o çok arzuladığın Amerika'yı belki de onlarda bulursun, belli mi olur?"

Kahvelerini içtikten sonra, bir kısmı şarkı söylemeye başladı, ötekiler yatmaya hazırlandılar. Giysilerini çıkarmadan, oldukları gibi kendilerini yatağa attılar, her yatakta iki-üç kişi kalıyordu. Yatak örtüsü olarak paçavraya dönmüş birkaç battaniyeden başka bir şey yoktu. İki adam Gvendur'a kendi yataklarında üçüncü olmasını teklif ettiler. "Kazanırsak mutlaka iş bulursun," dediler. "Bir an önce onu sendikaya yazdıralım."

Kısa süre sonra çoğu yatmış, ortalık nispeten sessizleşmişti. Yataklardan birinde Bjartur'a da yer bulunmuştu; Bjartur hastaydı, her an kusabilirdi. Ekmekten olmalı, elbette; ama tuhaf bir şekilde, kendini tutmayı başardı. Bir ara hiç uyuyamayacak-

mış gibi hissetti; geceyi burada geçirmesi onda yeni tereddütler uyandırmıştı. Bir hırsızlar çetesiyle mi geceliyordu yoksa? Bunlar, kolluk kuvvetlerine saldırıp ülkeyi yağmalayan holiganlar ve soyguncular mıydı? Oğluna burada, hırsızlarla birlikte kalmasını söylerken fazla mı ileri gitmişti? Özgür bir insan olarak onun, çocuğunun, böyle insanlarla ne işi vardı? Onun gibi, daha yeni ev sahibi olmuş bağımsız bir adam bu insanların tuzağına nasıl düşmüştü? Ama öte yandan, bunlar adil insanlar olabilirler miydi? Eğer öyleyse, gördüğü ilk adil insanlardı. Şimdi ikisinden birini seçmek durumundaydı; ya kolluk kuvvetleri adaleti temsil ediyordu ve bu insanlar suçluydu ya da bu insanlar adaleti temsil ediyordu ve kolluk kuvvetleri suçluydu. Bir gecede çözülecek bir sorun değildi bu, buraya gelmeyi kabul ettiği için kendine lanet ediyordu. Çalıntı ekmek hâlâ midesini ağrıtıyordu. Hayatının en büyük yenilgisine uğradığını hissediyordu. Utancı o kadar büyüktü ki, kan yanaklarına hücum etti, yataktan kalkıp o rezil ekmeği kusmamak için kendini zor tuttu. Her şeye rağmen yerinden kalkmadı, olduğu yerde kaldı. Ötekiler çoktan horlamaya başlamıştı.

Çar Düştü

Sonunda uyuyabilmişti demek. Gözlerini açtığında kulübenin içi aydınlanmış, sabah ışığı açık kapıdan giriyordu. Yataktan kalkıp güneşe baktı, saatin altı olduğunu tahmin etti; üç saat kadar uyumuş olmalıydı. Adamlar hâlâ uyuyorlardı. Dün geceki konuşmaların ve ekmeğin etkisi azalmış, ama içindeki suçluluk duygusu geçmemişti, ona yakışmayan bir şeylerin olup bittiği bir rüya görmüştü sanki; kendini bu kargaşanın içinde bulması tuhaftı. Sırtı ağrıyordu, her yanı tutulmuş gibiydi. Söyledikleri önemli değil, herkes zaman zaman birbirine böyle şeyler söyler – tek sorun o lanet ekmeği yemesiydi. Sonra oğlunu da onlara teslim ettiğini hatırladı. Yoksa kahvesine bir şey koyup basiretini mi bağlamışlardı? Barakanın eşiğinde durdu, bir içeri, bir dışarı bakıp Gvendur'u onlardan nasıl kurtaracağını düşün-

dü. Birkaç dakika kararsız kaldıktan sonra, odada parmak uçlarıyla ilerledi, niyeti onu mümkün olduğu kadar sessizce dürterek uyandırmaktı. Oğlu orada, iki arkadaşının arasında uyuyordu, üçü de iri, heybetli adamlardı, göğüsleri geniş, çeneleri kuvvetliydi, elleri kalın ve iri kemikliydi; kafalarının üstünde birkaç kazma sapı sallanıyordu. Oğlunun bu güçlü kuvvetli adamların arasında uyuması hoşuna gitti, onu uyandırmaktan, oradan götürmekten vazgeçti; götürseydi bile uyanınca yine onların yanına koşacaktı. Memleketin asıl sahibinin, ülkeyi asıl yönetmesi gerekenlerin böyle insanlar olduğunu düşündü. Ama ya Ingolfur Arnarson'un adamları tüfek getirtip, oğlu dahil hepsini öldürürlerse – o zaman ne yapardı? Çocuğu uyandırıp uzaklara götürmesi, burada bırakıp sokaklarda vurulmasını seyretmekten iyi değil miydi? Saklamayı çok iyi başarsa da, oğluna düşkündü. Az daha Amerika'ya kapağı atacaktı kerata, ama sonunda bağımsızlığa olan tutkusu kazanmıştı ve burada, babasıyla birlikte zorluklara karşı savaşmayı seçmişti. "Ah, ne yaparsın," diye düşündü Bjartur, "ilk kez evlat kaybetmiyorum ya." Bir an aklı, bağımsızlığı için savaşırken kaybettiği, Rauthsmyri kilisesinin mezarlığına gömdüğü çocuklarına gitti. Belki de en iyisi bunun da gitmesi, diye düşündü. Tek başına kalmaya cesareti olmayan insan, bağımsız değildir. Grettir Asmundarson, İzlanda dağlarında yıllarca kanun kaçağı olarak yaşadı; sonunda, Drangey'de kıstırdılar onu ama daha sonra Miklagard'da, dünyanın en büyük şehrinde intikamı alındı ya. Belki de, yıllar sonra benim de intikamımı alırlar. Büyük bir şehirde, hem de. Birden Çar'ın düştüğü geldi aklına, bu düşünceyle neşesi yerine geldi – Myrili Jon ne diyecekti bakalım bu işe. Böylece, oğlunu uyandırmaktan vazgeçti ve ses çıkarmamaya çalışarak barakadan ayrıldı.

Atı çayırdan getirmenin, gitmeye hazırlanmanın vakti gelmişti, ama içinden atı getirmek gelmiyordu, bir süre hâlâ uykuda olan mahallede dolandı, erken kalkan birkaç balıkçının selamını dalgın dalgın aldı. Epey bir zaman böyle amaçsız dolaştıktan sonra, Fiyort'un kıyısında adımlarını hızlandırdı, kasabanın en yıkık dökük evlerinin bulunduğu bölgeye doğru yürüdü. Bu mahalleye Sandeyri diyorlardı. Daha önce buraya gel-

mesini gerektirecek bir şey olmamıştı, ama burada oturan bazı kişileri tanıyordu. Bir iki kadın kalkmış, kapılarının önünde çuvalları duvara vurup temizliyorlardı. Bir grup işçi kulübelerin bahçeli tarafında derin bir mevzu konuşuyordu; Bjartur'a dikkat etmediler, bir çeşit toplantıda olmalıydılar.

Yol kenarında ince yüzlü küçük bir kız oturmuş, sabahın bu saatinde çamurdan kekler yapıyordu. Yanından geçerken kız ayağa kalktı ve ellerini karnına sildi; evet, yaşına göre bacakları uzundu, parmakları uzun ve iri boğumluydu ve yüzü; bu yüz bir çocuğun değil, kişilikli, görmüş geçirmiş birinin yüzüydü, kızın gözleri havada dolaşırken Bjartur'un gözleriyle karşılaştı, Bjartur bu gözleri derhal tanıdı, sağlam gözünü ve şaşı gözünü; aniden yolun ortasında durdu, bakışlarını kıza dikti – küçük Asta Sollilja idi bu.

"Ne?" dedi, ona bakarak, çocuk kafasını ona doğru kaldırırken bir şey söyledi gibi gelmişti.

"Bir şey demedim," dedi kız.

"Neden bu saatte yatağında değilsin, küçük kız?" diye sordu. "Saat altı bile olmadı."

"Uyuyamadım," dedi kız. "Boğmaca olmuşum. Annem dışarda daha çabuk iyileşirsin dedi."

"Ah canım," dedi Bjartur, "çok öksürüyorsun, değil mi? Bu kadar ince giyinirsen, tabii ki çok öksürürsün."

Kız cevap vermedi, orada oturup keklerini yapmaya devam etti.

"Ah Sola, ah," dedi Bjartur, "zavallı kız."

"Adım Sola değil," dedi kız.

"Ne diye çağırıyorlar seni, o halde?"

"Bjort," dedi kız, gururla.

"Pekâlâ Bjort, kızım," dedi Bjartur, "bu da fena bir ad değilmiş."

Yolun kenarına oturdu ve ona bakmaya devam etti.

Kız çamurları emaye bir çanağa doldurdu, sonra çanağı pişmesi için bir taşa oturttu.

"Noel keki yapıyorum," dedi, sohbeti sürdürmek için gülümseyerek.

Bjartur konuşmadı, ona bakmaya devam etti.

Sonunda kız ayağa kalktı ve sordu:

"Neden orada oturuyorsun? Neden bana bakıyorsun?"

"Annen sabah kahvaltısı için kahve yapıyordur, değil mi?"

"Kahvemiz yok," dedi kız. "Su var."

"Bugüne dek kim suya hayır dedi ki?"

Kız bir öksürük nöbetine tutuldu. Suratı morardı. Nöbet geçene kadar yere çöktü.

"Orada ne yapıyorsun?" diye sordu, öksürüğü geçmeye başlayınca. "Neden gitmiyorsun?"

"Ben de seninle eve gidip kahvaltıda bir bardak su içeyim, diyordum," dedi adam, ciddi bir tavırla.

Kız bir-iki saniye Bjartur'un yüzüne dikkatle baktı, "Gel öyleyse," dedi.

Dün gece başkalarının ekmeğini, dahası, çalıntı bir ekmeği yemişti, bu küçük kızla kahvaltı etse ne fark ederdi. Tel örgüyü kaldırdı ve eve kadar çocuğu takip etti. Kendine karşı saygısı asla şu geçen gece ve onu izleyen bu sabah olduğu kadar azalmamıştı; bundan böyle kendine özgür insan diyebilecek miydi, bilmiyordu.

Duvarda dört gözlü bir pencere vardı, iki göze un çuvalları sıkıştırılmıştı, üçüncüsünün üstüne tahta çakılmıştı, sadece dördüncüsünün camı yerindeydi. Bjort önden gidip yol gösteriyordu. Kulübenin duvarlarının bir zamanlar, şehir evlerindeki gibi kâğıtla kaplandığı anlaşılıyordu; duvar kâğıdı nemden kararmış, tavandan parça parça sarkmaya başlamıştı. Odada iki yatak vardı; birinde ev sahibi yaşlı kadın yatıyordu, ötekinde Asta Sollilja ve küçük kızı. Duvar kenarındaki masada bir gazyağı ocağı, yanında bir kutu ve kırık bir sandalye vardı.

Kızını kapıda görünce, "Erken gelmişsin," dedi Asta Sollilja. Yatağında doğruldu, hırkasının önü açıktı, göğüsleri sarkmıştı ve saçı darmadağındı; çok zayıflamıştı, yüzü solgundu. Ama çocuğun ardından Bjartur'un girdiğini görünce bakışları canlandı. Görsel bir yanılsamayı kovmak ister gibi başını salladı, ama yanılmıyordu, orada, karşısında duruyordu, oydu.

"Baba!" diye haykırdı, nefesini tutarak.

Ağzını açıp Bjartur'a baktı, gözleri gittikçe büyüyor, gözbebekleri irileşiyordu. İfadesi, yüz kasları felç olmuş gibi anlamsızlaştı, ama bir yandan da sanki bir anda gençleşmiş, dirileşmişti; tekrar, kendini kaybedercesine haykırdı: "Baba!"

İç eteğini başından geçirdi, kalçalarına oturtup düzeltti, çıplak ayak yataktan fırladı, kendini babasının kucağına attı. Kollarını boynuna doladı, ağzını sakalının altına, boynuna gömdü.

Evet, oydu. Ağzı bir kez daha orada, eski yerindeydi, oydu, gelmişti. Sonunda kafasını kaldırdı, tekrar yüzüne baktı ve iç geçirdi:

"Asla gelmeyeceğini sanmıştım."

"Dinle evlat," dedi Bjartur, "şimdi koş, çabuk su ısıtıp çocukları giydir, bugün hepinizi götürüyorum."

Asta Sollilja, "Baba," diyebiliyordu yalnızca, gözlerini yüzünden ayırmıyordu. Olduğu yerde kalmıştı. "Hayır, sen olduğuna inanamıyorum."

Bjartur onun yatağına gitti, Asta olduğu yerde döndü ve büyük bir şaşkınlıkla ona bakmaya devam etti. Bjartur önündeki yatakta yatan bebeği seyretti ve nefes alan bir bebeği her görüşünde olduğu gibi, yüreği şefkatle doldu.

"Tanrı aşkına, ne kadar çaresiz görünüyor!" dedi. "Evet, insanoğlunun gerçek halini görünce, acınacak bir varlık olduğunu daha iyi anlıyorsun."

"Hâlâ inanamıyorum," dedi Asta Sollilja, ona sıkıca sarılırken.

"Koş, üstüne bir şeyler giy, evlat," dedi Bjartur. "Gidecek çok yolumuz var."

Asta Sollilja giyinmeye başladı. O da öksürüyordu.

"Göğsün daha fazla tıkanmadan eve geleceksin," dedi. "Sana bir ev yaptım, tıpkı söylediğim gibi, ama keyfi, neşesi kalmadı, hiç kalmadı. İhtiyar Hallbera, Urtharsel'deki evini bana kiraladı."

"Baba," dedi Asta, başka bir şey diyemiyordu.

"Her zaman şöyle düşünmüşümdür," dedi Bjartur, "yaşadığın sürece yenilgiyi kabul etmeyeceksin, sahip olduğun her şeyi çalsalar bile. Hiçbir şeyin olmasa, nefes aldığın hava senin, krediye ihtiyacın yok. Evet kızım, dün gece çalıntı ekmek ye-

dim, oğlumu kolluk kuvvetlerine kazma saplarıyla saldırmaya hazırlanan adamların arasında bıraktım, sabah en iyisi sana uğrayayım dedim."

Çimende Kan Var

"Tanrı aşkına, nerelere kayboldun kız, sen!" dedi büyükanne. Yazevi'ndeki son gününde Asta Sollilja çıkagelmişti, Bjartur, Urtharsel'e eşya taşıdığı için evde yalnızdılar. "Öldüğünü sandım."

"Evet, ölmüştüm büyükanne," dedi kız.

Büyükanne: "Herkes ölüyor, bir ben ölmedim, ne tuhaf, değil mi?"

"Evet, ama ben öldükten sonra dirildim, büyükanne," dedi Asta Sollilja.

"Ne?" dedi büyükanne.

"Öldükten sonra dirildim."

"Yo, hayır, salak kız," dedi büyükanne, "kimse öldükten sonra dirilmez. İyi ki de dirilmez."

Sonra başını çevirdi, İsa'nın dirilişi üzerine bir ilahi mırıldanarak gözlerini yeniden elindeki örgüye dikti.

Akşam olunca Asta çocukları dereye götürdü ve köşeleri sert, betonunda kalıp izleri olan, pencerelerinde çimento artıkları birikmiş çirkin eve, etrafındaki toprağa kazılmış çukurlara baktı. Yeni bir evdi, ama savaştan çıkmış gibi bir görüntüsü vardı. Bjartur'un, onun geleceğini hayal ederek yaptığı ev buydu işte. O da bir zamanlar, deniz kenarında, yeşil bir çayırlıkta bir ev hayal etmişti. Şimdi özlediği tek şey, yumuşak hatlarıyla Yazevi'ydi; en kutsal deneyimlerini, acılarını, hasretlerini orada yaşamıştı. Yine de, evin uzaklarındaki tepeleri görmek, yüzyıllar geçmiş gibi bir hisle bu tepelerin, gölün, sazlığın, huzurla akan derenin hâlâ aynı yerde olduğuna tanıklık etmek onu rahatlattı. Bir zamanlar, bir yaz dönümünde, dünyaya ilk yolculuğuna buradan çıkmıştı; bir zamanlar bir yabancının gözlerine burada bakmış, ruhunu ebediyen o gözlerde bırakmak istemişti; tıpkı

Bjartur'un evi ve özgürlüğü gibi, onun hayatı da daha başlamadan harcanmıştı ve şimdi, iki çocuklu bir anneydi, belki de üç, ama bunu kimse bilmemeli. İki çocuğuna evin deresini gösterdi, "Bakın, bu benim eski derem," dedi ve onları öptü. Ne Tanrı'nın ne insanların kucak açtığı, en küçük rüzgârda sararıp solan doğa gibiydi; insanlar kucak açmıyor, ya Tanrı? Sonunda, hepimiz veremden öldüğümüzde, gerçeği anlayacağız. Belki de âlemlerin Rabbi tüm çektiklerini tek tek defterine yazmıştı. Her şeye karşın o gece, yeni bir rüya göremeyecek kadar, geleceği hayal edemeyecek kadar yaşlı olmadığını hissetti. Yaşamak ileriye bakabilmektir.

Ertesi gün Bjartur kalan eşyayı ve erzağı da alıp son kez Urtharsel'e yola çıktı. Blesi'ye iki büyük turba sepeti astı, birine doksanını aşmış ihtiyar kadını, ötekine iki çocuğu yerleştirdi. Sonra atın önüne düşüp yola koyuldu. Asta Sollilja sırtı geçerlerken yanında yürüdü. Birta, köpeklerin ilkbaharda yaptığı gibi, burnunu bir o ota, bir bu ota sürterek arkadan geliyordu. Hiç konuşmadan yürüyorlardı. Kırlarda kötü bir yerde konakladıktan sonra uzun bir yola çıkmış gibiydiler. Onlar hayatın kırlarıydı. Yol onları kırların uzağına, yeni kırlara götürüyordu. Ağıt yakılmayacak – acını beslemeyeceksin, kaybettiklerine yakınma. Sırtın en yüksek noktasına ulaştıklarında Bjartur arkasına dönüp eski vadisine bakmadı bile. Ama Gunnvor'un kurganının yanından geçerlerken durdu ve yoldan ayrıldı. Birkaç yıl önce onun anısına diktiği mezar taşını yarın kenarına kadar itekledi. Kolumkilli'nin içinden asla çıkmayacağını biliyordu; onu hep içinde taşımıştı, zor zamanda da iyi zamanda da, hâlâ da içindeydi. Bir çiftçinin daha evini başına yıkmışlardı; yüzyıllardır aynı şeyi yaparlar, çünkü yüzyıllardır aynı yalnız çiftçi, inatla aynı şeyi yapar. Avrupa'da çıkan bir savaş bir iki yıl rahatlık getirebilir, ama bu görünüşte bir rahatlıktır, bir yanılsamadır. Yalnız işçi, yoksulluğundan sonsuza dek kurtulamayacak, insan insanın en büyük düşmanı değil, dostu oluncaya dek hayatını sefalet içinde sürdürecektir. Yalnız işçinin, özgür insanın hayatı, esasen onu öldürmeye kararlı insanlardan kaçışının hikâyesidir. Bir köylü ailesi, harap bir evden daha

kötüsüne taşınır, bu ülkede bin yıldır hayata ve ölüme yön veren otuz kuşağın dördünün temsilcisidir bu aile ve bunu kimin için yaptılar? Kendileri ya da yakınları için değil, kuşkusuz. Yıllar boyunca, birbiri üstüne gelen harplerle savaştıkları, kanun kaçaklarını avladıkları topraklarda mülteci gibi yaşadılar – kimin topraklarında? Kendi toprakları olmadığı kesin. Yabancıların kitaplarında, bir gece düşmanının tarlasını ekerek hidayete eren bir adamı anlatan bir mesel vardır. Yazevi'nin Bjarturu'nun hikâyesi, hayatı boyunca düşmanının toprağını eken adamın hikâyesidir. Ülkenin en özgür insanının hikâyesidir bu. Kırlar; yine kırlar. Mezar taşı yuvarlandıktan bir süre sonra, yarın dibinden ürkütücü bir ses yankılandı, Birta kayanın ucuna koştu, deli gibi havlamaya başladı.

Sırtın az ilerisinde, çok ilerlerden Utirauthsmyri'yi görebildikleri bir yerde, Bjartur ana yolu bıraktı ve kuzeye, Sandgilsheathe'e doğru, dar patikalardan, ayak değmemiş yollardan ilerlediler. Sepetler sürekli çıtırdıyordu, atın bir yanında çocuklar uyumaktaydılar, ama ihtiyar kadın kendi sepetinde, morarmış pörsük elleriyle semerin ipine sıkıca tutunmuş, oturuyordu. Sıkıntılı bir gece geçirmişti, nihayet evine dönüyordu.

Fundalıkların üzerinden kuzeye ilerledikçe adımlar ağırlaştı; toprak kaymaları, göçükler, bataklar, sel yatakları, iri kayalar, her türlü engelle karşılaştılar; sonunda dereler giderek yüksekten akmaya başladı. Bir mil kadar tırmandıktan sonra Asta Sollilja takatinin tükendiğini hissetti. Yamaçtaki çimenlere oturdu, katıla katıla öksürüyordu, ağzının kenarında biraz kan belirdi. Sonunda inleyerek oracığa çöktü, otların arasına yığılıp kaldı. Bjartur sepetleri indirdi, atı otlamaya bıraktı. Çocukların ve ihtiyar kadının sepetlerden çıkmasına yardım etti. Küçük Bjort az ötede, parmağı ağzında, annesine bakıyordu; ihtiyar kadın kucağında uyuyan bebekle yanına gelip başını okşadı, tıpkı şiirdeki gibi:

Kılıç kan kızıla kesti
Ninni yavrum ninni

Şiirdeki her şey gerçek oluyordu, çimenin üstünde kan vardı. Bir süre Asta Sollilja'nın kendine gelmesini beklediler. Bjartur biraz ilerde, ne yapacağını bilmeden duruyordu; küçük kız annesine, canın acıyor mu, diye sordu, o kadar acımıyordu, ama tükenmişti ve yürüyecek takati yoktu. İhtiyar kadın eğildi, başını yana eğerek Asta Sollilja'ya yakından baktı.

"Evet," diye mırıldandı, "hiç şaşırmadım. Bir ceset daha öpecekmişim."

Sonunda Bjartur kızın yürümesini beklemekten vazgeçti. Çocukları ve ihtiyar kadını yeniden sepetlere oturttu. Asta Sollilja'yı kucakladı, kollarını boynuna dolamasını söyledi, atı tekrar yola çıkardı. Tepeye yaklaştıklarında Asta Sollilja fısıldadı:

"Sonunda yine seninleyim."

Bjartur cevap verdi:

"Kolunu iyice boynuma dola, çiçeğim."

"Evet," diye fısıldadı kız. "Daima. Hayatım boyunca. Senin biricik çiçeğin. Hayatının çiçeği. Ve daha ölmeyeceğim, hayır, daha çok yaşayacağım."

Ve yollarına devam ettiler.



Nobel edebiyat ödüllü İzlandalı şair ve romancı Halldór Laxness, *Özgür İnsanlar*'da, bağımsızlığına düşkün bir halkı, bir çiftçinin destansı hayat mücadelesi üzerinden anlatıyor.

Bjartur, on sekiz yıl boğaz tokluğuna çalıştığı toprak ağasından satın aldığı çiftliğinde, karısı, çocukları, köpeği ve koyunlarıyla doğaya, tacirlere ve hurafelere meydan okuyan, adeta kendi dünya savaşını veren yoksul bir çiftçidir. İşler bir türlü istediği gibi gitmez ama her defasında ayağa kalkmayı, mücadeleye bıraktığı yerden devam etmeyi başarır.

Laxness'in, başına buyruk, inatçı Bjartur'a ve çevresindekilere duyarlı, sevecen bir dille hayat verdiği satırlar, Jomsviking baladlarından Eddalara, kadim İzlanda sagalarının izinden yürüyor. *Özgür İnsanlar*, her çeşit tahakküme başkaldıran, her zorluğu yenmeye kararlı bir insanın epik, kimi zaman da komik sergüzeştini anlatan, çağların ve mekânların ötesine uzanan, büyüleyici bir klasik.

"Laxness'ın hayalgücü, sembol ve anlatım konusundaki yeteneği büyük şairleri akla getiriyor... Bjartur, köylülerin özgürlüğünün karmaşık ve büyüleyici bir sembolü."

The New York Times Book Review

iletişim

ISBN-13: 978-975-05-1869-0

9 789750 518690